

שבוע פרשת שמיני

(4 - 10 April 10)

כ' - כ"ו ניסן ה'תש"נ

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר לָאֲהָבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעִבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמִזְרָתָם אֹתָם אֶת גְּבוּיְכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְבוּיְכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָאֲהָבָה אֶת הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנִיצַח לְדוֹד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה:
ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי:
ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּנָן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכָּר: טו עֲנֵן אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחֲטָאת אָמֹו אֶל־תִּפְחֹחַ: טז יִהְיוּ
נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: טז לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִבְאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה
כַּמָּדוֹ וַתִּבֹּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה:
כ זֹאת: כ פָּעֲלַת שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי
לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כג כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד כִּצְל־כְּנֻטוֹתָו
נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כה בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כו וְאֲנִי: כז הֵייתִי חֲרָפָה
לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעוּן רֹאשָׁם: כח עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עֲשִׂיתָה: לו יקלל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּכְרֹךְ קִמּוֹ: לו וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: לו וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה
וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: לו אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לו כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדוֹד מִזְמוֹר נָאִם יְהוָה: א לְאֲדֹנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיֶיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזֹךְ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיֶיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל
יִלְדְתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה: ה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנִי עַל־יָמִינֶךָ
מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה
עַל־פָּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

ב	סדר הנחת תפילין	(א)
ג	מזמורי תהלים ק"ט ק"י	(ב)
ה	מאמר ד"ה לפיכך נקראו הראשונים (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת שמיני, מבה"ח אייר, ה'תשט"ז	(ג)
יח	שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תש"כ	(ד)
כה	לקוטי שיחות פרשת שמיני (בלה"ק) כרך יב	(ה)
ל	ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	(ו)
לא	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת שמיני	(ז)
מא	לוח "היום יום" לשבוע שבת פרשת שמיני	(ח)
מד	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	(ט)

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

מח	– ג' פרקים ליום לשבוע שבת פרשת שמיני	(י)
סב	– פרק אחד ליום לשבוע שבת פרשת שמיני	(יא)
ע	– ספר המצוות לשבוע שבת פרשת שמיני	(יב)
עד	מסכת סוטה עם ביאורים	(יג)
קב	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ט-י, דברי הימים-ב פרק כח	(יד)
קד	מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף נא עד דף נז	(טו)

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

קלח	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	(טז)
קלח	שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן	(יז)
קמ	תורה אור – ד"ה ויקהל משה - אדמו"ר הזקן	(יח)
קמה	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	(יט)
קמו	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	(כ)
קמו	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	(כא)
קמו	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	(כב)
קמח	ספר המאמרים ה"ש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	(כג)
קמח	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	(כד)
קנ	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	(כה)
קנג	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	(כו)
קנד	ביאורים לפרקי אבות פרק א משנה א	(כז)
קנה	הפטרות לשביעי ואחרון של פסח	(כח)
קנז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת פרשת שמיני ע"פ חומש "תורה תמימה"	(כט)
קעג	סדר מצות הדלקת נרות לשביעי ואחרון של פסח ושבת קודש	(ל)
קעד	לוח זמנים לשבוע שבת פרשת שמיני	(לא)

1 לְפִיכֶן נִקְרְאוּ הָרָאוּשִׁים סוֹפְרִים (בדברי הימים: ומשפחות
2 סופרים יושבי יעבץ) שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ
3 אוֹמְרִים: הָאוֹת וַאֲ"ו דְּגָחוֹן (בפרשת שמיני, בפרשת מאכלות אסורות
4 "כל הולך על גחון גר' לא תאכלום")¹ חֲצֵצֶן שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֶפֶר

5 תּוֹרָה כּו', וְכֵן יִכְרַסְמָנָה
6 חֲזִיר מִיָּעַר² [= הכוונה
7 לעשו, הנמשל ל'חזיר' כלהלן],
8 עִי"ן דִּיעַר חֲצֵצֶן שֶׁל
9 תְּהִלִּים³. להבין הדיוק
10 שבמילים אלו בדווקא מחצית

11 התורה ותהלים, יבאר ענינם של
12 'הולך על גחון' (נחש) ו'חזיר'
13 מיָּעַר' (עשו) - כוחות הטומאה,
14 והתורה (שאמצע אותיותיה הוא
15 ב'הולך על גחון' ו'חזיר מיָּעַר')
16 מפסיקה ומפרידה בין
17 אותיותיהם ועל-ידיה מחלישה
18 את כוחם. וּכְלָלוֹת הָעֵצִין
19 בָּזָה הוּא, דְּגָחוֹן רוֹמֵז עַל
20 נֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי שֶׁהָיָא אֶת
21 חֲטָא עֵץ-הָדֶעַת, וּמִסְמַל אֶת
22 כּוֹחוֹת הַטּוֹמְאָה דְּכִתִּיב בִּיהַ
23 [=נאמר בו]⁴ שֶׁאֵמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
24 בְּרוּךְ-הוּא: עַל גָּחוֹןךָ תֵּלֵךְ,
25 הִנֵּה הוּא וַאֲ"ו דְּגָחוֹן שֶׁהוּא
26 חֲצִי אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה,
27 מִפְּסִיק וּמוֹנֵעַ בְּעַד נֶחֱשׁ
28 הַקְּדָמוֹנִי, וְכֵן הוּא
29 בְּהִעִי"ן דִּיכְרַסְמָנָה חֲזִיר
30 מִיָּעַר, דְּחֲזִיר קָאִי [=מוסב]
31 עַל עֲשׂו שֶׁנִּמְשָׁל לְחֲזִיר
32 הַמֶּרְאָה טְלָפִיו כּו' (בדברי

33 רש"י (שמצוין כאן בהערה)⁵:
34 החזיר הזה כשהוא שוכב פושט
35 טלפיו [=פרסותיו] לומר: ראו
36 שאני טהור [=מסימני בהמה

37 טהורה - מפרסת פרסה], כך אלו (בני עשו) גזולים וחומסים ומראים עצמם
38 כשרים), הִנֵּה הָעִי"ן דִּיכְרַסְמָנָה חֲזִיר מִיָּעַר שֶׁהוּא חֲצִי אוֹתִיּוֹת
39 שֶׁבַּתּוֹתֵהֵלִים, מִפְּסִיק שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ חֵיוֹת יוֹתֵר לְאֹדוֹם הַנִּמְשָׁל
40 לְחֲזִיר, וְכִמּוֹ שֶׁפֶתֶב מִהֶרֶשׁ"א בְּחִדּוּשֵׁי אֲגָדוֹת בְּמִקּוֹמוֹ בְּאוֹר
41 דְּבָרֵי הַגִּמְרָא בְּקֶצֶרָה. בסעיף הבא ואילך יבאר את כוחם של אותיות
42 התורה והתהלים להתגבר על "טמטום הלב" ו"טמטום המוח".

בס"ד. שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

לְפִיכֶן נִקְרְאוּ הָרָאוּשִׁים סוֹפְרִים שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל
הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים וַאֲ"ו דְּגָחוֹן
חֲצֵצֶן שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֶפֶר תּוֹרָה כּו', יִכְרַסְמָנָה חֲזִיר
מִיָּעַר², עִי"ן דִּיעַר חֲצֵצֶן שֶׁל תְּהִלִּים³. וּכְלָלוֹת הָעֵצִין בָּזָה
הוּא, דְּגָחוֹן רוֹמֵז עַל נֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי דְּכִתִּיב בִּיהַ⁴ עַל
גָּחוֹןךָ תֵּלֵךְ, הִנֵּה הוּא וַאֲ"ו דְּגָחוֹן שֶׁהוּא חֲצִי אוֹתִיּוֹת
שֶׁבַּתּוֹרָה, מִפְּסִיק בְּעַד נֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי, וְכֵן הוּא בְּהִעִי"ן
דִּיכְרַסְמָנָה חֲזִיר מִיָּעַר, דְּחֲזִיר קָאִי עַל עֲשׂו שֶׁנִּמְשָׁל
לְחֲזִיר הַמֶּרְאָה טְלָפִיו כּו'⁵, הִנֵּה הָעִי"ן דִּיכְרַסְמָנָה חֲזִיר
מִיָּעַר שֶׁהוּא חֲצִי אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹתֵהֵלִים, מִפְּסִיק שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ
חֵיוֹת יוֹתֵר לְאֹדוֹם הַנִּמְשָׁל לְחֲזִיר, וְכִמּוֹ שֶׁפֶתֶב מִהֶרֶשׁ"א
בְּחִדּוּשֵׁי אֲגָדוֹת בְּמִקּוֹמוֹ בְּאוֹר דְּבָרֵי הַגִּמְרָא בְּקֶצֶרָה.

(ב) וַיֵּשׁ לְהַקְדִּים בְּאוֹר כְּלָלוֹת הָעֵצִין בְּהִמָּשֵׁךְ הַפְּסוּקִים
דְּכָל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן, שֶׁמִּדְּבַר בְּעֵנִין מֵאֲכָלוֹת
אֲסוּרוֹת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁶ וְנִטְמַתְם בָּם, וְאָמְרוּ רַז"ל
עֲבָרָה מִטְּמֵטְמָת לְבוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תִטְמָאוּ
בָּהֶם וְנִטְמַתְם בָּם (וְנִטְמַתְם חֲסֵר א'), אֵל תִּקְרִי
וְנִטְמַתְם אֵלָּא וְנִטְמַתְם, וְהִינוּ שֶׁמֵּאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת
מִטְּמָטִים לְבוֹ שֶׁל אָדָם.

וַיּוֹכֵן זֶה עַל פִּי מֵאֲמָר רַבֵּינוּ הִזְקֵן נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן דְּבוּר
הַמֶּתַחִיל לְהִבִּין עֵנִין טְמָטוֹם הֶלֶב וְטְמָטוֹם
הַמוֹחַ⁸, שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם שֶׁטְמָטוֹם הֶלֶב הוּא שֶׁנֶּעֱשָׂה לְבוֹ

וְנִטְמַתְם בָּם (וְנִטְמַתְם חֲסֵר א'), אֵל תִּקְרִי וְנִטְמַתְם
טוֹמָאָה] אֵלָּא וְנִטְמַתְם [=מלשון אטום וסתום], וְהִינוּ שֶׁמֵּאֲכָלוֹת
אֲסוּרוֹת מִטְּמָטִים לְבוֹ שֶׁל אָדָם.

וַיּוֹכֵן זֶה עַל פִּי מֵאֲמָר רַבֵּינוּ הִזְקֵן נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן דְּבוּר הַמֶּתַחִיל
לְהִבִּין עֵנִין טְמָטוֹם הֶלֶב וְטְמָטוֹם הַמוֹחַ⁸, שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם
שֶׁטְמָטוֹם הֶלֶב הוּא שֶׁנֶּעֱשָׂה לְבוֹ כְּאֶבֶן, וְהִינוּ, דְּהִגָּם

43 להבנת הדברים נקדים: בגמרא (שבת קמז, ב) מסופר: חמרא דפרוגייתא ומיא
44 דדיומסס [=היין שמגיע מפרוגייתא [=שם מקום] ומרצאות של דיומסס]
45 קיפחו עשרת שבטים מישראל [=שהיו עסוקים בהנאות הגוף ולא היו
46 עוסקים בתורה]. ר' אלעזר בן ערך איקלע להתם [=נקלע לשם (לפרוגייתא
47 ודיומסס) אימשיך בתרייהו
48 [=נמשך אחר היין והרציצה] כי
49 הדר אתא [=כאשר חזר ובא]
50 קם למיקרי בספרא [=נעמד
51 לקרוא בספר התורה], בעא
52 למיקרא [=ביקש לקרוא]
53 החדש הזה לכם, אמר [בטעות]
54 החרש היה לכם. בעו רבנן
55 רחמי עליה והדר תלמודיה
56 [=ביקשו חכמים רחמים -]
57 התפללו] עליו וזכר בתלמודן.
58 כותב על-יך המהרש"א: "ונפל
59 טעות זה בפיו לפי ענינו,
60 שנעשה לכו לב אבן וחרש
61 מלהבין, אחרי אשר היה לכו
62 כמעין המתגבר". בלשון
63 החסידות נקרא מצב זה: 'טמטום'
64 הלב וטמטום המוח' -
65 שמתטמטם מוחו לבל ישיג שום
66 דבר ('טמטום המוח'), וגם כשאין
67 מוחו אטום ומתבונן באיזה דבר,
68 מתטמטם לכו לבלתי שמוע כלל
69 להתבוננות. וכדלהלן.

70 (ב) וַיֵּשׁ לְהַקְדִּים בְּאוֹר
71 כְּלָלוֹת הָעֵצִין בְּהִמָּשֵׁךְ
72 הַפְּסוּקִים דְּכָל הוֹלֵךְ עַל
73 גָּחוֹן, שֶׁמִּדְּבַר בְּעֵנִין
74 מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, וְעַל זֶה
75 נֶאֱמַר⁶ וְנִטְמַתְם בָּם,
76 וְאָמְרוּ רַז"ל עֲבָרָה
77 מִטְּמָטְמָת לְבוֹ שֶׁל אָדָם,
78 שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם

79 וְנִטְמַתְם בָּם (וְנִטְמַתְם חֲסֵר א'), אֵל תִּקְרִי וְנִטְמַתְם
80 טוֹמָאָה] אֵלָּא וְנִטְמַתְם [=מלשון אטום וסתום], וְהִינוּ שֶׁמֵּאֲכָלוֹת
81 אֲסוּרוֹת מִטְּמָטִים לְבוֹ שֶׁל אָדָם.
82 וַיּוֹכֵן זֶה עַל פִּי מֵאֲמָר רַבֵּינוּ הִזְקֵן נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן דְּבוּר הַמֶּתַחִיל
83 לְהִבִּין עֵנִין טְמָטוֹם הֶלֶב וְטְמָטוֹם הַמוֹחַ⁸, שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם
84 שֶׁטְמָטוֹם הֶלֶב הוּא שֶׁנֶּעֱשָׂה לְבוֹ כְּאֶבֶן, וְהִינוּ, דְּהִגָּם

70 (ב) וַיֵּשׁ לְהַקְדִּים בְּאוֹר
71 כְּלָלוֹת הָעֵצִין בְּהִמָּשֵׁךְ
72 הַפְּסוּקִים דְּכָל הוֹלֵךְ עַל
73 גָּחוֹן, שֶׁמִּדְּבַר בְּעֵנִין
74 מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, וְעַל זֶה
75 נֶאֱמַר⁶ וְנִטְמַתְם בָּם,
76 וְאָמְרוּ רַז"ל עֲבָרָה
77 מִטְּמָטְמָת לְבוֹ שֶׁל אָדָם,
78 שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם
79 וְנִטְמַתְם בָּם (וְנִטְמַתְם חֲסֵר א'), אֵל תִּקְרִי וְנִטְמַתְם
80 טוֹמָאָה] אֵלָּא וְנִטְמַתְם [=מלשון אטום וסתום], וְהִינוּ שֶׁמֵּאֲכָלוֹת
81 אֲסוּרוֹת מִטְּמָטִים לְבוֹ שֶׁל אָדָם.
82 וַיּוֹכֵן זֶה עַל פִּי מֵאֲמָר רַבֵּינוּ הִזְקֵן נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן דְּבוּר הַמֶּתַחִיל
83 לְהִבִּין עֵנִין טְמָטוֹם הֶלֶב וְטְמָטוֹם הַמוֹחַ⁸, שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁם
84 שֶׁטְמָטוֹם הֶלֶב הוּא שֶׁנֶּעֱשָׂה לְבוֹ כְּאֶבֶן, וְהִינוּ, דְּהִגָּם

(1) פרשתנו (שמיני) יא, מב. (2) תהלים פ, יד. (3) קדושין ל, א. (4) בראשית ג, יד. (5) ב"ר ופרש"י תולדות כו, לד. (6) פרשתנו שם, מג. (7) יומא לט, א (ובפרש"י). (8) מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' תפב. ובתוספת הגהות - אוה"ת ויקרא ח"ב ע' תעט ואילך;

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁבִמּוּחוֹ מְשִׁיג הַשָּׁגָה אֱלֵקִית וְנִקְלָטָה אֶצְלוֹ הַהֲשָׁגָה, מִכָּל
2 מְקוֹם הֵנָּה לְבּוֹ כָּלֵב הָאֶבֶן שְׁאִינוֹ מִתְעוֹרֵר כָּלָל. וְהַעֲנִין הוּא,
3 דְּהֵנָּה כְּתִיב⁹ שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ אָמַר: וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי וּמִבְּאֵר בִּסְפֹר
4 הַתְּנִיא, שִׁלְבוּ חָלָל בְּקִרְבוֹ מִפְּנֵי "שֶׁאֵין לוֹ יִצְרָה־רַע כִּי הִרְגוֹ בַּתְּעֻנִּית", וְזוֹ הִיא

5 דְּרַגַּת הַצַּדִּיקִים, אֵלָּא דְּפִסּוּק

6 זֶה נֶאֱמַר לֹא רַק עַל

7 מְדֻרְגַּת הַצַּדִּיקִים בְּלִבְדּוֹ,

8 שֶׁהָיָה דוֹד נָעִים זְמִירוֹת

9 יִשְׂרָאֵל אָמַר פִּסּוּק זֶה

10 בְּעֵד כָּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא

11 בְּשִׁבְלֵי מְדֻרְגַּת הַצַּדִּיקִים

12 דְּוָקָא, וּמִזֶּה מוֹכֵן שָׁמָּה

13 בְּכָלִלוֹת יִשְׂרָאֵל צָרִיף

14 לְהִיּוֹת וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי,

15 וּפְרוּשׁ וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי

16 (כְּמוֹ שֶׁהוּא שִׁינן גַּם

17 בְּכָלִלוֹת יִשְׂרָאֵל) הוּא,

18 שֶׁלְּבּוֹ רִיקָן מִכָּל עֲנִינֵי

19 הָעוֹלָם, שְׁאֵז דְּוָקָא הוּא

20 כְּלִי לְכִרְכַּת הַיָּד,

21 כְּמֵאמָר¹⁰ כְּלִי רִיקָן

22 מִחֲזִיק]=כֹּאשֶׁר הַכִּלִּי רִיק,

23 מִסּוּגָל לְקַבֵּל וּלְהַחֲזִיק בַּחוּבּוֹ

24 שֶׁפֶע, אֵין כְּלִי מֵלֹא אִינוֹ

25 מִחֲזִיק, וְזֶהוּ פְּרוּשׁ וְלִבִּי

26 חָלָל בְּקִרְבִּי, שֶׁהוּא כְּלִי

27 רִיקָן, וְכֹאשֶׁר הוּא כְּלִי

28 רִיקָן אֲזִי הֵלֵב הוּא כְּלִי

29 לְהַשְׁגַּת הַמוֹחַ, שֶׁהַשְׁגָּתוֹ

30 שְׁבִמּוּחַ תִּפְעוּלָה עַל הֵלֵב.

31 אֲמָנָם עֲנִין טְמֵטוּם הֵלֵב

32 הוּא שְׁתַּמּוּרַת זֶה שְׁצָרִיף

33 לְהִיּוֹת וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי,

34 נִתְטַמָּטָם וְנִתְמַלֵּא לְבּוֹ

35 לְגַמְרִי וְנַעֲשֶׂה כָּלֵב

36 הָאֶבֶן, שְׁאִינוֹ כְּלִי כָּלָל

37 לְהָאוּר הָאֱלֵקִי. וּמִמְשִׁיף

38 רַבְּנוּ הִזְקֵן בְּהַמְאָמֵר, שֶׁעֲנִין

39 טְמֵטוּם הֵלֵב הוּא נִפְּלָה

40 מִן הַשְּׂמִימִם – נִקְרָאת "נִפְּלָה"

41 מִן הַשְּׂמִימִם" כִּיּוֹן שִׁמְשִׁמִּים 'נִפְּלָה'

42 שִׁיגִיעַ לְמַצֵּב נַחוּת כֹּזֵה. וְהִינֵנוּ,

43 דְּכִיּוֹן שְׁבִמּוּחוֹ הוּא

44 מְשִׁיג הַשָּׁגָה אֱלֵקִית, אִם

45 בֶּן הָרִי לְפִי הַסֵּדֶר הִיָּה

46 צָרִיף לְהִיּוֹת שְׁמֵה־שְׁגָתָה

כְּאֶבֶן, וְהִינֵנוּ, דְּהִגֵּם שְׁבִמּוּחוֹ מְשִׁיג הַשָּׁגָה אֱלֵקִית
וְנִקְלָטָה אֶצְלוֹ הַהֲשָׁגָה, מִכָּל מְקוֹם הֵנָּה לְבּוֹ כָּלֵב הָאֶבֶן
שְׁאִינוֹ מִתְעוֹרֵר כָּלָל. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה כְּתִיב⁹ וְלִבִּי
חָלָל בְּקִרְבִּי, דְּפִסּוּק זֶה נֶאֱמַר לֹא רַק עַל מְדֻרְגַּת
הַצַּדִּיקִים בְּלִבְדּוֹ, שֶׁהָיָה דוֹד נָעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל אָמַר
פִּסּוּק זֶה בְּעֵד כָּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בְּשִׁבְלֵי מְדֻרְגַּת
הַצַּדִּיקִים דְּוָקָא, וּמִזֶּה מוֹכֵן שָׁמָּה בְּכָלִלוֹת יִשְׂרָאֵל צָרִיף
לְהִיּוֹת וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי, וּפְרוּשׁ וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי (כְּמוֹ
שֶׁהוּא בְּכָלִלוֹת יִשְׂרָאֵל) הוּא, שֶׁלְּבּוֹ רִיקָן מִכָּל עֲנִינֵי
הָעוֹלָם, שְׁאֵז דְּוָקָא הוּא כְּלִי לְכִרְכַּת הַיָּד, וְזֶהוּ פְּרוּשׁ וְלִבִּי חָלָל
בְּקִרְבִּי, שֶׁהוּא כְּלִי רִיקָן, וְכֹאשֶׁר הוּא כְּלִי רִיקָן אֲזִי הֵלֵב
הוּא כְּלִי לְהַשְׁגַּת הַמוֹחַ, שֶׁהַשְׁגָּתוֹ שְׁבִמּוּחַ תִּפְעוּלָה עַל
הֵלֵב. אֲמָנָם עֲנִין טְמֵטוּם הֵלֵב הוּא שְׁתַּמּוּרַת זֶה שְׁצָרִיף
לְהִיּוֹת וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי, נִתְטַמָּטָם לְבּוֹ לְגַמְרִי וְנַעֲשֶׂה
כָּלֵב הָאֶבֶן, שְׁאִינוֹ כְּלִי כָּלָל לְהָאוּר הָאֱלֵקִי. וּמִמְשִׁיף
בְּהַמְאָמֵר, שֶׁעֲנִין טְמֵטוּם הֵלֵב הוּא נִפְּלָה מִן הַשְּׂמִימִם.
וְהִינֵנוּ, דְּכִיּוֹן שְׁבִמּוּחוֹ הוּא מְשִׁיג הַשָּׁגָה אֱלֵקִית, אִם בֶּן
הָרִי לְפִי הַסֵּדֶר הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת שְׁמֵה־שְׁגָתָה הַמוֹחַ תְּבוּא
הַהֲתַעוּרוֹת אֶל הֵלֵב, וְלֹאֲזֵאת הֵנָּה כְּאֶשֶׁר לְבּוֹ מְטַמָּטָם
כָּלֵב הָאֶבֶן, הָרִי זֶה נִפְּלָה גְדוּלָּה בְּיוֹתֵר, נִפְּלָה מִן
הַשְּׂמִימִם.

אָף עַל פִּי זֶה צָרִיף לְהִבִּין, דְּהֵנָּה אָמְרוּ רַז"ל¹¹ הַכֵּל
בְּיָדֵי שְׂמִימִם חוּץ מִיִּרְאֵת שְׂמִימִם, וְאִם בֶּן, מֵאַחֵר
שְׁטַמְטוּם הֵלֵב הוּא נִפְּלָה מִן הַשְּׂמִימִם, הָרִי אֵין זֶה בְּיָדוֹ.
אָף הַעֲנִין הוּא, שֶׁיִּשְׁנָם בְּמָה עֲצוֹת לְתַקֵּן שְׁלֹא יִהְיֶה לְבּוֹ
כָּלֵב הָאֶבֶן, אֲלֹא שִׁיְהִיָּה לוֹ לֵב בְּשָׂר, וְעֲצוֹת אֵלּוּ הֵם
בְּיָדוֹ שֶׁל הָאָדָם.

וְהַעֲנִין בְּזֶה¹², דְּהֵנָּה, הַעֲצָה לְטַמְטוּם הֵלֵב הִיא כְּמֵאמָר הַזֶּה¹³ אֲעָא דְּלֹא סְלִיק
בֵּיהּ נְהוּרָא מְבִטְשִׁין לֵיהּ, גּוּפָא דְּלֹא סְלִיק בֵּיהּ נְהוּרָא דְּנִשְׁמָתָא מְבִטְשִׁין
לֵיהּ וְיִנְהִיר, וְהִינֵנוּ עַל יְדֵי זֶה שִׁיתְּבוּנָן בְּמַעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ בְּמָה הוּא מְנַח (אֵין וּוָאֵס

47 הַמוֹחַ תְּבוּא הַהֲתַעוּרוֹת אֶל הֵלֵב, וְלֹאֲזֵאת הֵנָּה כְּאֶשֶׁר לְבּוֹ
48 מְטַמָּטָם כָּלֵב הָאֶבֶן, הָרִי זֶה נִפְּלָה גְדוּלָּה בְּיוֹתֵר, נִפְּלָה מִן
49 הַשְּׂמִימִם.

50 אָף עַל פִּי זֶה צָרִיף לְהִבִּין, דְּהֵנָּה אָמְרוּ רַז"ל¹¹ הַכֵּל בְּיָדֵי

51 שְׂמִימִם חוּץ מִיִּרְאֵת

52 שְׂמִימִם, וְאִם בֶּן, מֵאַחֵר

53 שְׁטַמְטוּם הֵלֵב הוּא

54 נִפְּלָה מִן הַשְּׂמִימִם, הָרִי

55 אֵין זֶה בְּיָדוֹ שֶׁל הָאָדָם אִם

56 לְהִיּוֹת בְּמַצֵּב זֶה אוֹ לֹא? אָף

57 הַעֲנִין הוּא, שֶׁיִּשְׁנָם בְּמָה

58 עֲצוֹת לְתַקֵּן שְׁלֹא יִהְיֶה

59 לְבּוֹ כָּלֵב הָאֶבֶן, אֲלֹא

60 שִׁיְהִיָּה לוֹ לֵב בְּשָׂר,

61 וְעֲצוֹת אֵלּוּ הֵם בְּיָדוֹ שֶׁל

62 הָאָדָם. וּבְאֵר שְׁלוֹשׁ עֲצוֹת

63 לְהַתְּגַבֵּר עַל 'טַמְטוּם הֵלֵב'. א.

64 לְהַכְנִיעַ עֲצוּמוֹ עַל-יְדֵי הַתְּבוּנוֹת.

65 ב. הַתְּבוּנוֹת בְּעֲנִינִים רוּחָנִיִּים

66 נַעֲלִים. ג. אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה.

67 וְהַעֲנִין בְּזֶה¹², דְּהֵנָּה,

68 הַעֲצָה לְטַמְטוּם הֵלֵב הִיא

69 כְּמֵאמָר הַזֶּה¹³ אֲעָא

70 דְּלֹא סְלִיק בֵּיהּ נְהוּרָא

71 מְבִטְשִׁין לֵיהּ, גּוּפָא דְּלֹא

72 סְלִיק בֵּיהּ נְהוּרָא

73 דְּנִשְׁמָתָא מְבִטְשִׁין לֵיהּ

74 וְיִנְהִיר]=עַץ שֶׁאֵין הָאוּר עוֹלֵה

75 בּוֹ (=נֶאֱחָז בּוֹ) כְּשֶׁהִדְלִיקוּ אוֹתוֹ,

76 כּוֹתֵשִׁים אוֹתוֹ עַד שִׁיֵּאִיר. כֵּךְ

77 הַגּוֹף שָׂאוֹר הַנִּשְׁמָה אֵינָה עוֹלֵה

78 בּוֹ כּוֹתֵשִׁים אוֹתוֹ וְיֵאִיר], וְהִינֵנוּ

79 שֶׁהָאָדָם מְבִטֵּשׁ עֲצוּמוֹ עַל יְדֵי

80 זֶה שִׁיתְּבוּנָן בְּמַעֲמָדוֹ

81 וּמִצְבּוֹ בְּמָה הוּא מְנַח

82 (אֵין וּוָאֵס עַד לִיגֵט).

ד"ה כל הולך על גחון תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' סז ואילך). (9) תהלים קט, כב. וראה תניא פ"א.
(10) ברכות מ, א. (11) ברכות לג, ב. (12) בהבא לקמן – ראה גם ספר השיחות תורת שלום ע' 163
ואילך. (13) ח"ג קסח, א. וראה תניא פכ"ט ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֲשֶׁר כָּל עֲנִינֵהוּ הוּא רַק בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, וְהוּא כִּבְהֶמָה מִמַּשׁ
2 שְׁפָל עֲנִינֵהוּ הוּא בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וְאִינֶה יוֹדֵעַת מַעֲנִין אַחֵר
3 כָּלֵל, וְכָל הַחֲלֹק בֵּינוּ לִבְהֵמָה אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁהִבְהֵמָה אוֹכֶלֶת
4 חֲצִיר (הִי) וְהוּא אוֹכֵל מֵאֲכָלִים אַחֲרִים, אָבֵל כָּל עֲנִינֵהוּ
5 וְעִסְקוֹ הוּא בְּאֲכִילָה

6 וּשְׁתִּיָּה אוֹ גַם כֹּאשֶׁר מִתְעַסֵּק
7 בַּעֲנִינֵים אַחֲרִים, הֵרִי הַכֹּל הוּא
8 אֵיךְ לְהַשִּׁיג עֲנִינֵי
9 הָאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, וְאֵם בֶּן
10 הָרִי הוּא כִּבְהֶמָה מִמַּשׁ,
11 תְּמוּרַת זֶה שְׁתִּיָּה צָרִיף
12 לְזֹכֶף אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַגִּיעַ
13 לְאִינֶה מִדְּרָגָה (הַאֲלֹטֶן)
14 בֶּאֱ אֶ מִדְּרָגָה [=לְהַגִּיעַ]
15 וּלְעוֹמֵד בְּדִרְגָּה רֹחֲנִית גְּבוּהָה].
16 מִבְּהִיר הָרִבִּי, שִׁלְכֹאֲרָה
17 הַתְּבוֹנָנוֹת זֶה אֵינֶה עוֹלָה בִּקְנָה
18 אַחֵר עִם הַמְּבֹאֵר רְבוּת
19 בַּחֲסִידוּת, שֶׁאֵין זֶה הַדֶּרֶךְ לְעִבּוֹד
20 אֶת ה' עַל מִנַּת הַתַּעֲלּוֹת
21 בַּמַּעֲלּוֹת רֹחֲנִיּוֹת, אֵלָּא צָרִיף
22 לְקִיּוֹם רִצּוֹן ה' בִּקְבָלַת עוֹל וְלֹא
23 בַּשִּׁבִּיל מִטְרָה עֲצֻמִּית, תְּהִיָּה זֶה
24 מִטְרָה נִעְלִית כָּל שֶׁתְּהִיָּה:
25 וְהֵגֶם שְׁמִיבֹאֵר בְּכֶמָה
26 מְקוֹמוֹת, וְגַם בְּמִאֲמָר
27 הַקּוֹדֵם¹⁴, שֶׁהַעֲבוּדָה לֹא
28 צָרִיכָה לְהִיטֵב בְּשִׁבִּיל
29 עֲצָמוֹ, כִּדִּי לְגִלּוֹת אוֹר
30 בְּנִפְשׁוֹ, כִּי אִם בְּדֶרֶךְ
31 קְבָלַת עַל, לַעֲשׂוֹת נַחַת
32 רוּחַ לוֹ יִתְבַּרְךָ? וּמִבְּאֹר, כִּי
33 דְּבָרִים אֵלּוּ נִאֲמָרוּ לְאִדָּם שִׁכְבָּר
34 עוֹבֵד ה' וּמִתְקַדֵּם בַּמַּעֲלּוֹת

35 הַעֲבוּדָה, אֵלּוּ אוֹמְרִים שֶׁעֲבוּדָה אֲמִיתִית הִיא לֹא פְנִיָּה עֲצֻמִּית, אִךְ אִדָּם
36 הַנִּמְצָא עֲדִיין בַּתְּחִילַת דְּרוֹכּוֹ וְעִלּוֹ לְבִרוּחַ מִהֲרַע כִּדִּי לֹא לְהִיכְשֵׁל בַּמַּעֲשִׂי,
37 צָרִיף וְחִיב הוּא לְחֻשׁוֹב גַּם עַל מַעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ – אֵפֶּשׁ שֶׁאֵין זֶה שְׁלִימוֹת – הָעִיקָר
38 לְהִינָצֵל מִהֲרַע: מִכָּל מְקוֹם, הִנֵּה בַּתְּחִילַת הַעֲבוּדָה, וּבְפֶרֶט בְּכִדִּי
39 לְנָצֵל מִהֲרַע, יָכוֹל לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן בְּנִפְשׁוֹ שֶׁהוּא צָרִיף לַעֲלּוֹת
40 בְּמִדְּרָגוֹת כו', בְּמִבְּאֹר¹⁵ בְּנוּגַע לְדִבְרֵי הַגִּמְרָא: בַּעֲנִין תְּלִמִּידִי

עַר לִיגֵט), אֲשֶׁר כָּל עֲנִינֵהוּ הוּא רַק בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, וְהוּא
כִּבְהֶמָה מִמַּשׁ שְׁפָל עֲנִינֵהוּ הוּא בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וְאִינֶה
יוֹדֵעַת מַעֲנִין אַחֵר כָּלֵל, וְכָל הַחֲלֹק אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁהִבְהֵמָה
אוֹכֶלֶת חֲצִיר (הִי) וְהוּא אוֹכֵל מֵאֲכָלִים אַחֲרִים, אָבֵל כָּל
עֲנִינֵהוּ וְעִסְקוֹ הוּא בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה אוֹ אֵיךְ לְהַשִּׁיג עֲנִינֵי
הָאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, וְאֵם בֶּן הָרִי הוּא כִּבְהֶמָה מִמַּשׁ, תְּמוּרַת
זֶה שְׁתִּיָּה צָרִיף לְזֹכֶף אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַגִּיעַ לְאִינֶה מִדְּרָגָה
(הַאֲלֹטֶן בֶּאֱ אֶ מִדְּרָגָה). וְהֵגֶם שְׁמִיבֹאֵר בְּכֶמָה מְקוֹמוֹת,
וְגַם בְּמִאֲמָר הַקּוֹדֵם¹⁴, שֶׁהַעֲבוּדָה לֹא צָרִיכָה לְהִיטֵב
בְּשִׁבִּיל עֲצָמוֹ, כִּדִּי לְגִלּוֹת אוֹר בְּנִפְשׁוֹ, כִּי אִם בְּדֶרֶךְ
קְבָלַת עַל, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לוֹ יִתְבַּרְךָ, מִכָּל מְקוֹם, הִנֵּה
בַּתְּחִילַת הַעֲבוּדָה, וּבְפֶרֶט בְּכִדִּי לְנָצֵל מִהֲרַע, יָכוֹל
לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן בְּנִפְשׁוֹ שֶׁהוּא צָרִיף לַעֲלּוֹת בְּמִדְּרָגוֹת כו',
בְּמִבְּאֹר¹⁵ בַּעֲנִין תְּלִמִּידִי חֲכָמִים צָרִיף שְׁתִּיָּה בּוֹ אַחֵר
מִשְׁמוֹנָה בְּשִׁמְיָנִית כו' וּמַעֲטָרָא לִיָּה כִּי סָאסָא
לְשִׁבְלָתָא¹⁶. וְהוּא עֲנִין מְבִטְשִׁין לִיָּה, שְׁעַל יָדִי
הַתְּבוֹנָנוֹת בְּמַעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ יִתְמַרְמֵר מֵאִדָּ בְּנִפְשׁוֹ,
דְּמִרְיוֹת זֶה הִיא בְּחָלֵל הַשְּׁמָאֵלִי, וְעַל יָדִי זֶה הִנֵּה אַחֵר
כִּי תִהְיֶה שְׁמִחָה בְּנִפְשׁוֹ בְּחָלֵל הַיְמָנִי¹⁷, וְיִהְיֶה לוֹ לֵב
בְּשׂוֹר. וְיֵשׁ עוֹד עֲצָה לְטַמְטוֹם הַלֵּב, וְהִיא עַל יָדִי
הַתְּבוֹנָנוֹת בְּעֲנִינֵים נְעִלִים, וְהִנֵּה, דְּמִאֲחֵר שְׁבִימוֹחוֹ הוּא
מַשִּׁיג הַשְּׁגָה אֱלֹקִית וְנִקְלָטָה אֲצִלּוֹ הַשְּׁגָה, אֶלָּא שְׁלִבּוֹ
הוּא מְטַמְטֵם, אָבֵל בְּמוֹחוֹ שִׁיף הוּא לְהַשְּׁגָה, לָכֵן בְּאֲשֶׁר
יִתְבוֹנֵן בְּהַפְלָאת אוֹר אֵין סוֹף וּבְעֲנִינֵים נְעִלִים בְּכָלֵל,
הִנֵּה רְבוּי הָאוֹר יִבְקַע (עַם וּוְעַט דּוֹרְכְּשִׁפְּאֲלָטֶן) גַּם אֶת

חֲכָמִים צָרִיף שְׁתִּיָּה בּוֹ מַעַט גְּאוּה כְּשִׁיעוֹר שֶׁל אַחֵד מִשְׁמוֹנָה
בְּשִׁמְיָנִית כו' [=מִשְׁקָל מוֹעֵט בִּיתוֹ] וּמַעֲטָרָא לִיָּה כִּי סָאסָא
לְשִׁבְלָתָא¹⁶ [=גִּסּוֹת מוֹעֵט זֶה נָאָה וְהוֹגַת לוֹ כְּגוּבָהָה שֶׁל הַשִּׁיבּוֹלַת
הַמַּפְאֶרֶת אוֹתָהּ, וְלֹאֲחֵר־מִכֵּן נּוֹפֶלֶת. כִּי הַגְּאוּה רְאוּיָה בַּתְּחִילַת הַדֶּרֶךְ, אִךְ
אַחֲרֵיכֶן צָרִיף לְזוֹרְקָה].

וּמִהַתְּבוֹנָנוֹת זֶה שֶׁמִּתְבוֹנֵן הָאִדָּם
בַּשִּׁפּוֹלּוֹת מִמַּעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ, אִשֶּׁר
תְּמוּרַת זֹאת שְׁתִּיָּה מְגִיעַ לְדִרְגוֹת
גְּבוּהוֹת נִמְצָא הוּא בַּשִּׁפּוֹל הַמְּצָב,
יִגִּיעַ לְשִׁבִּירַת הָרַע שֶׁבִּקְרָבוֹ
וְזֶהוּ עֲנִין מְבִטְשִׁין לִיָּה,
שְׁעַל יָדִי הַתְּבוֹנָנוֹת
בְּמַעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ יִתְמַרְמֵר
מֵאִדָּ בְּנִפְשׁוֹ, דְּמִרְיוֹת זֶה
הִיא בִּלְבַב בְּחָלֵל הַשְּׁמָאֵלִי
שִׁבְלָב ב' חֲלָלִים: הַחֲלָל
הַשְּׁמָאֵלִי הוּא מְקוֹם מִשְׁכֵּן נֶפֶשׁ
הַבְּהִמִּית וְהַחֲלָל הַיְמָנִי הוּא מְקוֹם
מִשְׁכֵּן נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית (כְּמִבְּאֹר
בְּאִרְכּוֹת בְּתִנְיָא פֶּרֶק ט').
הַמִּרְיוֹת מִמַּעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ
מִוִּרְגָּשָׁת בַּחֲלָל הַשְּׁמָאֵלִי, וְעַל
יָדִי זֶה הִנֵּה אַחֵר כִּי
תִהְיֶה שְׁמִחָה בְּנִפְשׁוֹ
בְּחָלֵל הַיְמָנִי¹⁷ מְקוֹם מִשְׁכֵּן
נֶפֶשׁוֹ הָאֱלֹקִית, וְיִהְיֶה לוֹ לֵב
בְּשׂוֹר – לֵב רַךְ כְּבֶשֶׂר וְרֹאיוֹ
לְקַבֵּל אוֹר אֱלֹקִי, תְּמוּרַת זֹאת
שְׁתִּיָּה לוֹ קוֹדֵם 'לֵב אֲבִן' וְהִיא
אִטּוֹם מִלְּקַבֵּל. וְיֵשׁ עוֹד עֲצָה
לְטַמְטוֹם הַלֵּב, וְהִיא עַל
יָדִי הַתְּבוֹנָנוֹת בְּעֲנִינֵים
נְעִלִים, וְהִסִּיבָה שֶׁהַתְּבוֹנָנוֹת זֶה
תּוֹצִיא אוֹתוֹ מִמִּצְבּוֹ הַשִּׁפּוֹל:

וְהִנֵּה, דְּמִאֲחֵר שְׁבִימוֹחוֹ הוּא מַשִּׁיג הַשְּׁגָה אֱלֹקִית וְנִקְלָטָה
אֲצִלּוֹ הַשְּׁגָה וּמוֹחוֹ מִסּוּגָל לְקַבֵּל הַשְּׁגָה אֱלֹקִית, אֶלָּא שְׁוִק לִבּוֹ
הוּא מְטַמְטֵם, אָבֵל בְּמוֹחוֹ שִׁיף הוּא לְהַשְּׁגָה, לָכֵן בְּאֲשֶׁר
יִתְבוֹנֵן בְּהַפְלָאת [רֹמְמוֹת וְהַבְּדִלָּה] אוֹר אֵין סוֹף שֶׁלֹּכַל הַעוֹלָמוֹת
אֵין כָּלֵל חֲשִׁיבוֹת וְתַפְסִית מְקוֹם לְגַבִּי וּבְעֲנִינֵים נְעִלִים בְּכָלֵל, הִנֵּה
רְבוּי הָאוֹר יִבְקַע (עַם וּוְעַט דּוֹרְכְּשִׁפְּאֲלָטֶן) גַּם אֶת לֵב הָאֲבִין,
וְהִנֵּה, דְּמִאֲחֵר שְׁבִימוֹחוֹ הוּא מַשִּׁיג הַשְּׁגָה אֱלֹקִית וְנִקְלָטָה
אֲצִלּוֹ הַשְּׁגָה וּמוֹחוֹ מִסּוּגָל לְקַבֵּל הַשְּׁגָה אֱלֹקִית, אֶלָּא שְׁוִק לִבּוֹ
הוּא מְטַמְטֵם, אָבֵל בְּמוֹחוֹ שִׁיף הוּא לְהַשְּׁגָה, לָכֵן בְּאֲשֶׁר
יִתְבוֹנֵן בְּהַפְלָאת [רֹמְמוֹת וְהַבְּדִלָּה] אוֹר אֵין סוֹף שֶׁלֹּכַל הַעוֹלָמוֹת
אֵין כָּלֵל חֲשִׁיבוֹת וְתַפְסִית מְקוֹם לְגַבִּי וּבְעֲנִינֵים נְעִלִים בְּכָלֵל, הִנֵּה
רְבוּי הָאוֹר יִבְקַע (עַם וּוְעַט דּוֹרְכְּשִׁפְּאֲלָטֶן) גַּם אֶת לֵב הָאֲבִין,

(14) ד"ה כימי צאתך דאחרון של פסח ס"ו ואילך (סה"מ תשט"ז ע' קנב ואילך). (15) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 162 הערה 32. אג"ק
ח"א ע' רעת. ע' שב. ע' שג. ח"ג ע' שצה. "רשימות" חוברת טו ע' 34 ואילך. (16) סוטה ה, א. (17) ראה ספר השיחות תורת שלום
ע' 162.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהִינוּ שֶׁעַל יְדֵי הַדַּעַת שֶׁהוּא מִפְתָּחָא דְכָלִּיל שִׁית¹⁸ [=מפתח
2 שכולל שש. הדעת היא התקשרות חזקה בדבר שמתבונן בו, והתקשרות זו
3 היא מפתח לששת המידות (חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד) יִתְקַן אֶת
4 מְדוּתָיו עַל כָּל פְּנִים לְכָל הַפְּחוּת בְּנוֹגַע לְמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה
5 שִׁיתָהוּג בְּפוּעַל כְּרָאוֹ. וְיֵשׁ

6 עוֹד עֲצָה לְטַמְטוּם הַלֵּב, 1
7 וְהוּא עֲנִין אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת 2
8 הַתּוֹרָה, דְּתוֹרָה אוֹר הִיא 3
9 בְּחִינַת דִּרְגַת הַחֲכָמָה, הִנֵּה 4
10 אוֹר הַחֲכָמָה דְּתוֹרָה יִגִּיעַ 5
11 גַּם בְּלֵב הָאָדָם, שְׁגָם לֵב 6
12 הָאָדָם הֵמָּה יָמָס כְּדַבְרִי 7

13 חו"ל: א.ם פגע בך מנוול זה 8
14 [=היצר-הרע] משכחו לבית- 9
15 המדרש [=ללמוד תורה. שאז], 10
16 אם אבן הוא נימוח. כל ג' עצות 11
17 אלו הן לטמטום הלב - כאשר 12
18 האדם במצב שיכול להתבונן 19
19 במוחו כראוי, אך לבו כל עמו, 20
20 ומחפש עצות להפנים גם בלבו 21
21 את אשר במוחו. בסעיף הבא 22
22 יתאר מצב גרוע יותר: 'טמטום' 23
23 המוח' - כאשר גם מוחו אינו 24
24 כלי לאור האלוקי, ולזה זקוקים 25
25 לעצות אחרות.

26 ג) אָמְנָם פֶּאֶשֶׁר עֲשֵׂה אֶת 1
27 כָּל הָעֲנִינִים הַנִּלְ 2
28 (אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, 3
29 הַתְּבוּנוֹת בְּעֲנִינִים 4
30 נִעְלִים, וְהַתְּבוּנוֹת 5
31 בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ שֶׁהוּא 6
32 עֲנִין דְּמִבְטָשִׁין לִיה, 7
33 וּמִקַּל מְקוֹם לֹא הוֹעִילוֹ 8
34 כָּל הָעֲצוֹת, הֲרִי זֶה 9
35 הוֹרָאָה שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד 10
36 שֶׁלְבוֹ מְטַמְטֵם, אֲלֹא עוֹד 11
37 זֹאת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּם טַמְטוּם 12
38 הַמוֹחַ, וְהִינוּ אֲשֶׁר מוֹחוֹ 13
39 אֵינוּ כָּלִי שֶׁיִּקְלָט בּוֹ הָאוֹר, וּמִפְּנֵין אֲשֶׁר הַטַּמְטוּם הוּא גַּם 14
40 בְּהַמוֹחַ לִזְאוֹת לֹא הוֹעִילוֹ כָּל הָעֲצוֹת הַנִּלְ. 15
41 וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה, הַסִּפָּה לְטַמְטוּם הַמוֹחַ הִיא מִצַּד רַבּוּי 16
42 הַשְּׂקוּעַ בְּתַאֲוֹת חוֹמְרִים, וְלֹא דוּקָא תַּאוֹת אֲסוּרוֹת, אֲלֹא גַם בְּתַאֲוֹת 17

לֵב הָאָדָם, וְהִינוּ שֶׁעַל יְדֵי הַדַּעַת שֶׁהוּא מִפְתָּחָא דְכָלִּיל 1
שִׁית¹⁸ יִתְקַן אֶת מְדוּתָיו עַל כָּל פְּנִים בְּנוֹגַע לְמַחְשָׁבָה 2
דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה. וְיֵשׁ עוֹד עֲצָה לְטַמְטוּם הַלֵּב, וְהוּא עֲנִין 3
אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, דְּתוֹרָה אוֹר הִיא בְּחִינַת הַחֲכָמָה, 4
הִנֵּה אוֹר הַחֲכָמָה דְּתוֹרָה יִגִּיעַ גַּם בְּלֵב הָאָדָם, שְׁגָם לֵב 5
הָאָדָם הֵמָּה יָמָס.

ג) אָמְנָם פֶּאֶשֶׁר עֲשֵׂה אֶת כָּל הָעֲנִינִים הַנִּלְ (אֲמִירַת 1
אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַתְּבוּנוֹת בְּעֲנִינִים נִעְלִים, 2
וְהַתְּבוּנוֹת בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ שֶׁהוּא עֲנִין דְּמִבְטָשִׁין 3
לִיה), וּמִקַּל מְקוֹם לֹא הוֹעִילוֹ כָּל הָעֲצוֹת, הֲרִי זֶה הוֹרָאָה 4
שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שֶׁלְבוֹ מְטַמְטֵם, אֲלֹא עוֹד זֹאת, שֶׁיֵּשׁ לוֹ 5
גַּם טַמְטוּם הַמוֹחַ, וְהִינוּ אֲשֶׁר מוֹחוֹ אֵינוּ כָּלִי שֶׁיִּקְלָט בּוֹ 6
הָאוֹר, וּמִפְּנֵין אֲשֶׁר הַטַּמְטוּם הוּא גַּם בְּהַמוֹחַ לִזְאוֹת לֹא 7
הוֹעִילוֹ כָּל הָעֲצוֹת הַנִּלְ.

וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה, הַסִּפָּה לְטַמְטוּם הַמוֹחַ הִיא מִצַּד 1
רַבּוּי הַשְּׂקוּעַ בְּתַאֲוֹת, גַּם בְּתַאֲוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּצַּד 2
זֶה אֵינוּ כָּלִי לְקַבֵּל וּקְלִיטָה אוֹר הָאֱלֹקִי. וְיִוָּבֵן זֶה מִעֲנִין 3
נָהָר דְּנוֹר וְהַעֲמוּד שֶׁבִּין עוֹלָם לְעוֹלָם¹⁹, דְּבִכְדִּי שִׁיּוּכָל 4
לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר דְּגֵן עֲדָן צְרִיף לְהִיּוֹת תַּחְלָה הַטְּבִילָה 5
בְּנִהָר דְּנוֹר לְשִׁכּוּחַ עַל חֲזוֹ דְּהָאִי עֲלֵמָא, כִּי כָּל זְמַן 6
שֶׁשִּׁיף עֲדָן לְחֲזוֹ דְּהָאִי עֲלֵמָא אֵינוּ כָּלִי כָּלִל לְהַגְלִי אוֹר 7
שֶׁבִּין עֲדָן. וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאֲמָרוּ²⁰ עַל ר' זִירָא שֶׁצֶם כְּמָה 8
וְכְּמָה תַּעֲנִינִים לְשִׁכּוּחַ עַל תַּלְמוּד בְּכָלִי בְּכָדִי שִׁיּוּכָל 9
לְלַמֹּד תַּלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי, וְהִינוּ שְׁגָם בְּתוֹרָה גּוּפָא, הִנֵּה 10
כָּאֲשֶׁר עָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֶּׁם הַלְמוּד הוּא בְּאוּפֹן 11
נִעְלָה יוֹתֵר, בֵּינָן שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ סְמוּכִים אִישׁ מִפִּי 12
אִישׁ עַד מִשֶּׁה רַבִּינוֹ, וְהַלְמוּד הוּא בְּתַכְלִית הַבְּרוּר 13
וּבְתַכְלִית הַבְּטוּל, שֶׁזֶהוּ שֶׁכָּל רַבִּי מְאָרֵץ יִשְׂרָאֵל²¹, רַב 14

ובאופן המושלם ביותר של סמיכת תלמיד מרבון איש מפי איש עד 1
משנה רבינו, והלמוד הוא בתכלית הברור ובתכלית רגש 2
הבטול, שזהו הכלל שכל היכן שמוזכר התואר רב מדובר על חכם 3
מבבל אך היכן שמוזכר רבי מארץ ישראל²¹, פירוש 'רבי' רב 4

הַתּוֹרָה, שֶׁמִּצַּד זֶה אֵינוּ כָּלִי לְקַבֵּל וּקְלִיטָה אוֹר הָאֱלֹקִי. וְיִוָּבֵן 1
זֶה מִעֲנִין הַמְּבוּרָא בּוֹהָר, שֶׁלִּפְנֵי הַנִּשְׁמָה מְגִיעָה לְגֵן-עֵדֶן לְהִנּוֹת מוֹי 2
הַשְּׂכִינָה, וְכֵן כֹּאשֶׁר מִתְעַלִּית מְעוֹלָם לְעוֹלָם רוּחִי יוֹתֵר, עָלֶיהָ לְעִבּוֹר קוֹדֶם 3
בְּנִהָר דְּנוֹר וְהַעֲמוּד שֶׁבִּין עוֹלָם לְעוֹלָם¹⁹ שֶׁעַל יְדֵי הִיא הַעֲלִיָּה 4
מְעוֹלָם לְעוֹלָם, דְּבִכְדִּי 5

שִׁיּוּכָל לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר 1
דְּגֵן עֲדָן צְרִיף לְהִיּוֹת 2
תַּחְלָה הַטְּבִילָה בְּנִהָר 3
דְּנוֹר שֶׁטְבִילָה זֶה גּוֹרֵמַת לוֹ 4
לְשִׁכּוּחַ עַל חֲזוֹ דְּהָאִי 5
עֲלֵמָא [=לשכוח מראה עולם 6
הזה], כִּי כָּל זְמַן שֶׁשִּׁיף 7
עֲדָן לְחֲזוֹ דְּהָאִי עֲלֵמָא 8
אֵינוּ כָּלִי כָּלִל לְהַגְלִי 9
אוֹר שֶׁבִּין עֲדָן. כִּדִּי לְעִלוֹת 10
לְדִרְגָּה הַגְּבוּהָה יוֹתֵר, צְרִיךְ הוּא 11
לְמַחֲק מְזוּכְרוֹ הַמְּצָב הַנִּמּוּךְ 12
שֶׁהִיא קוֹדֶם, וְכֵמוּ שֶׁמִּצִּינוּ 13
בְּגִמְרָא: וְעַל דֶּרֶךְ 14
שֶׁאֲמָרוּ²⁰ עַל ר' זִירָא 15
כֹּאשֶׁר עָלָה מִבְּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 16
שֶׁצֶם כְּמָה וְכְּמָה 17
תַּעֲנִינִים לְשִׁכּוּחַ עַל 18
תַּלְמוּד בְּכָלִי בְּכָדִי שִׁיּוּכָל 19
לְלַמֹּד תַּלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי 20
וְלֹא יִטְרִיד אוֹתוֹ מִה שֶׁלִּמֹּד קוֹדֶם 21
בְּתַלְמוּד בְּבִלִי. אוּפֹן הַלְמוּד 22
בְּבִלִי - תַּלְמוּד בְּבִלִי - הִינוּ 23
בְּרִיבּוּי קוּשִׁיּוֹת וּמַחְלוּקוֹת, 24
בְּשׁוּנָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - תַּלְמוּד 25
יְרוּשְׁלָמִי - שֶׁם לְמוֹד בְּאוּפֹן כְּרוּר 26
יוֹתֵר: וְהִינוּ שְׁגָם בְּתוֹרָה 27
גּוּפָא, הִנֵּה כֹּאֲשֶׁר עָלָה 28
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֶּׁם 29
הַלְמוּד הוּא בְּאוּפֹן נִעְלָה 30
יוֹתֵר, בֵּינָן שֶׁבְּאֶרֶץ 31
יִשְׂרָאֵל הָיוּ הַחֲכָמִים 32
סְמוּכִים [=נסמכו להוראה, 33

ובאופן המושלם ביותר של סמיכת תלמיד מרבון איש מפי איש עד 1
משנה רבינו, והלמוד הוא בתכלית הברור ובתכלית רגש 2
הבטול, שזהו הכלל שכל היכן שמוזכר התואר רב מדובר על חכם 3
מבבל אך היכן שמוזכר רבי מארץ ישראל²¹, פירוש 'רבי' רב 4

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתוספת יו"ד, דהיו"ד הנוסף על הרב הוא ענן הבטול
2 דחקמה – י, שהיא כנקודה אחת, מורה על צמצום וביטול, הנה רבי זירא
3 פאשר היה צריך להיות אצלו אופן הלמוד היותר נעלה,
4 שזהו הלמוד דתלמוד ירושלמי, היה צריך לשכוח תחלה
5 על תלמוד בבלי, כדברי
6 הגמרא: במחשבים
7 הושיבני זה תלמוד בבלי²²,
8 אופן הלימוד של בבל נקרא
9 "חושך", ונמצא שגם
10 בתורה גופא [=עצמה]
11 מבלבלת המדרגה
12 התחתונה להשגת מדרגה
13 עליונה. ומזה יובן באור
14 ענן נהר דנור בעליית
15 הנשמה לגדעון, דכל זמן
16 ששיף עדין לחזו דהאי
17 עלמא אינו שיף כלל
18 להגלוי אור שבגן עדן.
19 ועל פי זה יובן שגם כאשר
20 אנו בעולם הזה, הנה התאות
21 הם סבה לטמטום המוח,
22 במפל שפן מענין נהר
23 דנור, שהרי בגן עדן הוא
24 גלוי הארה בלבד, שהוא
25 ענין שנהגין מזיו [=הארת]
26 השכינה²³ כאור וזיו השמש
27 שאינו חשוב כלל ביחס לשמש
28 עצמה, ומפל מקום הנה
29 חזו דהאי עלמא מבלבל
30 לגלוי ההארה שבגן עדן,
31 ואם כן יובן במפל שפן
32 בנוגע לגלוי התורה
33 ומצות שבעולם הזה
34 שהוא בחינת העצמות
35 שדוקא בתורה ומצוות שבהם
36 הכנים רצונו וחכמתו יתברך,
37 אפשר לתפוס מהות אלוקות,
38 הרי בודאי שהשקוע
39 בתאות מבלבל להגלוי,
40 שפאשר הוא משקע
41 בתאות אזי אינו כלי
42 לגלוי האור.
43 ויש להוסיף, שהסבה

44 לטמטום המוח היא לא רק מפני שעכשיו הוא משקע
45 בתאות, אלא גם פאשר עכשיו כבר אינו משקע בתאות,
46 מפל מקום, הנה התאנה שהיתה אצלו קודם הרי היא
47 מבלבלת לגלוי האור, והינו לפי שהגם שעכשיו אינו
48 מרגיש התאנה, מפל
49 מקום הנה באמת נשארה
50 התאנה אצלו בהעלם,
51 ולכן אין מוחו כלי לגלוי
52 האור. ויובן זה הדבר
53 שיחכן מצב שלמרות שכעת
54 נגמרה אצלו התאוה, אמנם
55 נשאר אצלו רשם מתאוותו
56 הקודמת, על דרך משל
57 מאדם שלומד איזה
58 מסכת ונעשה פקי בה
59 ואחר כך מתחיל ללמוד
60 מסכת אחרת, הרי גם
61 מסכת הקודמת נשארה
62 אצלו בהעלם בכח
63 זכרונו, וראיה לזה,
64 שהרי הוא יכול להזכר
65 על מה שלמד מקודם,
66 והינו שגם בשעה שאינו
67 עוסק בלמוד מסכת
68 הקודמת, אין זה באופן
69 שהענין הקודם נתבטל
70 אצלו, כי אם שנשארה
71 בהעלם בכח זכרונו.
72 וכמו כן יובן גם בענין
73 התאות, דכיון שמקודם
74 היה משקע בתאות,
75 נשארת אצלו התאנה
76 לעולם, בהעלם על כל
77 פנים, וכיון שנשארה
78 אצלו התאנה, לכן גם
79 עכשיו אינו כלי כלל לגלוי
80 אור האלקי, שזהו הסבה
81 לטמטום המוח. בסעיפים
82 הבאים יביא העצות להפטר
83 מטמטום המוח. בסעיף ד':

התאנה לעולם, בהעלם על כל פנים, וכיון שנשארה אצלו התאנה, לכן אינו
כלי כלל לגלוי אור האלקי, שזהו הסבה לטמטום המוח.

לפיכך נקראו הראשונים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כאשר (משמים) מקלעים אותו בכף הקלע. ויביא ג' אופנים ב'כף הקלע'.
2 (כמבואר בחסידות, שהעונשים הניתנים מלמעלה, אינם נקמה באדם על
3 מעשיו, אלא פעולות שנועדו לנקותו מהרע שנדבק בו על ידי מעשיו). בסעיף
4 ה' ואילך: כיצד האדם בעבודתו (בעצמו) יכול להפטר מטמטום המוח.

5 (ד) והנה העצה להפטר

6 מטמטום המוח היא על ידי כף הקלע [=מלשון
7 הפסוק (בשמואל): "ואת נפש
8 אויבך יקלענה בתוך כף הקלע".
9 – חתיכת עור רחבה עשויה כמין
10 כף באמצע הקלע, שנותן בה
11 האבן (רש"י)]. והענין בזה, שישנם שלושה אופנים ב'כף
12 הקלע'. האופן הראשון:
13 כמבואר בספרי החקירה
14 בעקדה²⁴ ובעקרים²⁵
15 דכשם שקולעים אבן
16 ממקום למקום כך
17 מקלעים את הנשמה
18 ממקום למקום, והינו
19 שורגע מקלעים אותה
20 בתענוג אלקי (שהרי
21 הנשמה מצד שרשה
22 באלקות יש לה שיכות
23 לתענוג אלקי), אך אין
24 מניחים אותה להישאר בתענוג
25 זה, אלא - ולרגע מקלעים
26 אותה בכסופים גשמיים
27 (דמציז זה שהיה פעם
28 שקוע בתאות שרף הוא
29 לתענוגים גשמיים),
30 וחוזר חלילה, והוא צר
31 גדול להנשמה, והינו,
32 דכיון ששרף לתענוג
33 באלקות, הנה באשר
34 מקלעים אותו בתענוגים
35 גשמיים הרי הוא בצער
36 גדול, וכמו כן לאידך

37 גינסא [=לצד השני], דכיון שיש לו שיכות לתענוגים גשמיים,
38 הנה באשר נוטלים אותם ממנו, אזי הוא בצער גדול. וכך
39 הקלע' באופן זה (הראשון) קיים רק אצל מי שהייתה לו קודם שייכות לעונג

40 (ד) והנה העצה להפטר מטמטום המוח היא על ידי
41 כף הקלע. והענין בזה, כמבואר בעקדה²⁴
42 ובעקרים²⁵ דכשם שקולעים אבן ממקום למקום כך
43 מקלעים את הנשמה ממקום למקום, והינו שורגע
44 מקלעים אותה בתענוג אלקי (שהרי מצד שרשה
45 באלקות יש לה שיכות לתענוג אלקי), ולרגע מקלעים
46 אותה בכסופים גשמיים (דמציז זה שהיה פעם שקוע
47 בתאות שרף הוא לתענוגים גשמיים), וחוזר חלילה,
48 והוא צר גדול להנשמה, והינו, דכיון ששרף לתענוג
49 באלקות, הנה באשר מקלעים אותו בתענוגים גשמיים
50 הרי הוא בצער גדול, וכמו כן לאידך גינסא, דכיון שיש
51 לו שיכות לתענוגים גשמיים, הנה באשר נוטלים אותם
52 ממנו, אזי הוא בצער גדול. אמנם, כל זה הוא באשר
53 בתחילה (קודם שהיה אצלו השקוע בתאות וטמטום
54 הענין כף הקלע לתענוג אלקי, שאז שרף
55 גם בתחילה לא היה אצלו תענוג אלקי, אזי לא שרף
56 אצלו ענין כף הקלע באופן הנ"ל, אלא ענין כף הקלע
57 אצלו הוא באופן נמוך יותר. והענין בזה, כמו שכתב
58 השל"ה²⁶ בשם פראקי דרבי אליעזר²⁷ שענין כף הקלע
59 הוא שמקלעין את הנשמה מארץ ישראל לחוץ לארץ.
60 דהנה, ענין ארץ ישראל ברוחניות הוא כמאמר²⁸ למה
61 נקרא שמה ארץ לפי שרצתה לעשות רצון קונה,
62 וישראל הוא לי ראש²⁹, ועל שם כי שרית עם אלקים
63 גו'³⁰, והוא ענין קיום התורה ומצות בפועל בקבלת על.
64 והרי לענין זה שרף גם הוא, דאף שאינו שרף לתענוג
65 בהתבוננות אלקי, מפל מקום שרף הוא לקיום התורה

66 האדם לעשות רצון ה', והוא בדרגת 'ישראל', והוא ענין קיום התורה
67 ומצות בפועל בקבלת על. והרי לענין זה שרף גם הוא, דאף
68 שאינו שרף לתענוג בהתבוננות אלקי, מפל מקום שרף הוא

אלוקי, שלכן מסוגל הוא להרגיש הצער בחסרון עונג זה: אמנם, כל זה
הוא באשר בתחילה (קודם שהיה אצלו השקוע בתאות
וטמטום המוח) היה שרף לתענוג בהתבוננות אלקי, שאז
שרף ענין כף הקלע לתענוג אלקי ואחר-כך להיפך
כו', אבל באשר גם
בתחילה לא היה אצלו
תענוג אלקי, אזי לא שרף
אצלו ענין כף הקלע
באופן הנ"ל, אלא [אופן
השני]: ענין כף הקלע
אצלו הוא באופן נמוך
יותר. והענין בזה, כמו
שכתב השל"ה²⁶ בשם
פראקי דרבי אליעזר²⁷
שענין כף הקלע הוא
שמקלעין את הנשמה
מארץ ישראל לחוץ
לארץ. ופירוש קליעת הנשמה
מהארץ לחוץ לארץ באופן
הפנימי, הוא קליעת הנשמה
ממצב של 'ארץ' – מצב נעלה
שרוצה לקיים תורה ומצוות,
למצב של חוץ לארץ – מצב
נחות בו אינו רוצה לקיים תורה-
ומצוות: דהנה, ענין ארץ
וישראל ברוחניות הוא
כמאמר (דברי המדרש)²⁸
למה נקרא שמה ארץ
לפי שרצתה לעשות רצון
קונה [=רצון הקדוש-בירך-
הוא, 'קונה' שמים וארץ],
וישראל הוא אותיות: לי
ראש²⁹, ועל שם דברי
המלאך ליעקב אבינו: "לא יעקב
יאמר עוד שמך כיום ישראל
כי שרית עם אלקים
גו'³⁰ [=לשון שררה], ו'ארץ'-
ישראל' פירושו מצב בו רוצה
האדם לעשות רצון ה', והוא בדרגת 'ישראל', והוא ענין קיום התורה
ומצות בפועל בקבלת על. והרי לענין זה שרף גם הוא, דאף
שאינו שרף לתענוג בהתבוננות אלקי, מפל מקום שרף הוא

(24) פ' נצבים שער ק"א. (25) מאמר ד' ספ"ג. (26) קה, סע"ב. (27) פל"ד. (28) ב"ר פ"ה, ח. (29) דרמ"צ טו, ב – בשם הוזהר. שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מז, כח. מח, ב. (30) וישלח שם.

ביאור בדרך אפשר

1 לקיום התורה ומצות. ועל זה הוא ענין כף הקלע אצלו,
2 שמקלעין אותו מארץ ישראל לחוץ לארץ, וביאור ענין זה על
3 דרך החסידות: דארץ ישראל הוא מלכות דאצילות³¹, והוא
4 ענין הבטול דקבלת על, ומשם מקלעין אותו לחוץ לארץ
5 שהוא קלפת נגה³¹,

6 שהוא ענין השקוע
7 בתאות התר. וזהו האופן
8 השני ב'כף הקלע': קליעה ממצב
9 של רצון לקיים מצוות ה' למצב
10 של שקיעה בתאות העולם. אך
11 אדם הנמצא במצב נחות שאינו
12 שייך גם להיות בדרגת 'ארץ-
13 ישראל', אצלו 'כף הקלע' הוא
14 כאופן השלישי: והנה, מי
15 שלא היה שייך גם לענין
16 ארץ ישראל ברוחניות
17 שרצה לעשות רצון
18 קונה, הנה אצלו ענין כף
19 הקלע הוא באופן נמוך
20 עוד יותר, והינו כמאמר
21 רז"ל³² שמקלעין אותו
22 מסוף העולם ועד סופו,
23 שבעולם (בגשמיות)
24 גופא [=עצמו] מקלעין
25 אותו מסוף העולם ועד
26 סופו, דעולם הוא ו'
27 קצות [=מזרח מערב צפון
28 דרום מעלה ומטה], ובקללות
29 נחלק לב' קוין שהם
30 דרום וצפון, דהינו ענין
31 המרחב – דרום (חסד) וענין
32 הצמצום – צפון (גבורה),
33 וזהו שמקלעין אותו
34 מסוף העולם ועד סופו,
35 דלרגע מקלעין אותו
36 בתנועה דמרחב, ולרגע
37 מקלעין אותו בהתנועה
38 דצמצום. עד כאן נתבאר
39 ענין 'כף הקלע' הבא לנקות את
40 האדם ממצב של 'טמטום המוח'
41 המגיע בסיבת שיקועו בתאוות.
42 אמנם, כל זה הוא כאשר
43 טמטום המוח בא בסבת
44 תאות התר [=תאוות לתענוגי
45 עולם הזה אשר מותרים על-פי
46 התורה (אך מטמטים מוחו

ביאור בדרך אפשר

47 בסיבת ריבוי השיקוע בהם)], אכל כשבא בסבת תאות אסור
48 תאוותו לעניינים אסורים], הנה לזה אינו מספיק כף הקלע בלבד,
49 אלא צריך לזה גיהנם דוקא, כמו שכתוב בתנא³³. והענין
50 בזה – מדוע אין מספיק לזה 'כף הקלע', דבתאות התר, 'התר' – נקרא
51 כך מפני שאינו אסור וקשור בידי

52 הטומאה, מאחר שאין זה
53 אסור וקשור בידי
54 החצונים [=כוחות הטומאה],
55 הנה מה שנעשה על ידי
56 זה בהנפש הוא רק אבק
57 בלבד, ועל זה מועיל כף
58 הקלע לנער את נשמתו ולהסיר
59 ממנה טומאה זו שהוא על
60 דרך שמנערים את האבק
61 כו'. אכל בתאות אסור,
62 מאחר שהוא קשור
63 ואסור בידי החצונים,
64 הנה על ידי זה נעשה
65 פתם בהנפש, ולכן אינו
66 מועיל כף הקלע, אלא
67 צריך לזה גיהנם דוקא,
68 דגיהנום פרושו (מורכב
69 משני מילים): גיא הנום,
70 דגיא הוא בקעה, הינו
71 פלי קבול, דתמורת זה
72 שהיה צריך להיות פלי
73 קבול לקדשה (פנ"ל
74 (סעיף ב') בענין פלי ריקון).
75 נעשה פלי קבול לקלפה
76 [=לכות הטומאה], הנקראת:
77 גיא צלמות³⁴, שהו צער
78 גדול להנשמה, ועל ידי
79 זה מעבירין את הפתם.
80 עד-כאן נתבאר כיצד מנקים
81 מלמעלה את הנשמה, בסעיף
82 הבא יבאר עצה כיצד יטהר
83 האדם את עצמו מטמטום המוח
84 על-מנת שיוכל להתפלל כראוי.
85 (ה) והנה העצה להעביר
86 את טמטום המוח
87 בעבודה, הוא על ידי ג'
88 הענינים שצריכים להיות
89 קודם התפלה פידוע

90 (המבוארים בלקוטי תורה
91 שבהערה)³⁵. א. נתינת
92 צדקה, כמאמר³⁶ יהיב

(31) ראה לקו"ת מסעי פט, ב ואילך. (32) שבת קנב, ב. (33) פ"ח.
(34) תהלים כג, ד. (35) ראה לקו"ת תבוא מג, סע"ב ואילך. (36) ב"ב י,
א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהָדָר מִצְלִי [=] (רבי אלעזר) היה נותן פרוטה לעני
2 ואחר-כך מתפלל, ולא דווקא צדקה אלא עשיית כל מצוה ומצוה, והזכירו
3 'צדקה' משום דְּצִדְקָהּ הוּא כָּלִיל הַמִּצְוֹת³⁷ [=מצוה כללית. כמו
4 שכותב ב'תניא' שבתלמוד ירושלמי כאשר מזכירים מצוות צדקה מכנים
5 אותה בשם 'מצוה' סתם],

6 וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת הוּא
7 הַעֲצָה לְהַעֲבִיר אֶת
8 טְמֵטוֹם הַמוֹחַ. וְהֵינּוּ,³
9 שֶׁהַעֲצָה לְטְמֵטוֹם הַלֵּב
10 הִיא אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת
11 שֶׁבַתוֹרָה (כַּנ"ל סוף
12 סְעִיף ב), שֶׁהוּא עֲנִין
13 הַדְּבֹר, אֲךָ לְהַעֲבִיר
14 טְמֵטוֹם הַמוֹחַ אֵינוֹ
15 מְסַפִּיק עֲנִין הַדְּבֹר,⁹
16 אֲלֹא צָרִיף לָזֶה עֲנִין
17 הַמַּעֲשֵׂה דְּוָקָא. וְהַטַּעַם
18 הוּא, לְפִי שֶׁכָּל הַגְּבוּהָ
19 בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה
20 בְּיוֹתֵר³⁸ - כַּמֶּשֶׁל חֹמַת
21 אַבְנִים הַנוֹפֶלֶת, הֵנָּה כָּל
22 שֶׁאֵבֵן הֵייתָ בְּחֹמָה בְּמִקוֹם
23 גְּבוּהָ יוֹתֵר כֵּן תִּפּוֹל לְמִרְחוֹק
24 יוֹתֵר, וְלִכְּנָן בַּמַּעֲשֵׂה כּוֹחַ רַב
25 שֶׁאֵין בְּדִיבּוֹר וּבִמְחֻשְׁבָּה, וְלִכְּנָן
26 דְּוָקָא עַל יְדֵי הַמַּעֲשֵׂה
27 שֶׁהוּא נִעְלָה בְּיוֹתֵר
28 אֶפְשָׁר לְהַעֲבִיר אֶת
29 טְמֵטוֹם הַמוֹחַ. ב. וְגַם
30 צָרִיף לְהִיּוֹת טְבִילָה
31 בְּמִקְנֶה קוֹדֶם הַתְּפִלָּה,²³
32 דְּטְבִילָה הוּא אוֹתִיּוֹת
33 הַבֵּיטֵל³⁹, הֵינּוּ כְּטוֹל
34 הַמַּהוּת, וְכָלשׁוֹן הָרַב
35 [=] אַדְמוּר"ר הַרְשֵׁ"ב נ"ע⁴⁰:
36 טוֹנִיקָעֵן זִיף אֵין מִקְנֶה
37 [=] 'לַטְבוּל' בְּמִקְוֶה, וְהֵינּוּ
38 שֶׁאֵין זֶה רַק טְבִילָה עַל-מִנַּת
39 לְעַבּוֹר מִטְּמֵאָה לְטָהָרָה,
40 כִּי אִם שֶׁצָּרִיף לִידַע
41 שֶׁהַמִּקְנֶה הוּא מְקוֹם
42 טָהָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴¹
43 אֲךָ מַעֲנִין וּבֹר מִקְנֶה
44 מִיָּהּ יִהְיֶה טָהוֹר, וּבְעֵת
45 שֶׁנִּמְצָא שָׁם הָרִי הוּא
46 בְּעֵצִים בְּמַעֲמָד וּמִצָּב

פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהָדָר מִצְלִי, דְּצִדְקָהּ הוּא כָּלִיל הַמִּצְוֹת³⁷,
וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת הוּא הַעֲצָה לְהַעֲבִיר אֶת טְמֵטוֹם הַמוֹחַ.
וְהֵינּוּ, שֶׁהַעֲצָה לְטְמֵטוֹם הַלֵּב הִיא אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת
שֶׁבַתוֹרָה (כַּנ"ל סוף סְעִיף ב), שֶׁהוּא עֲנִין הַדְּבֹר, אֲךָ
לְהַעֲבִיר טְמֵטוֹם הַמוֹחַ אֵינוֹ מְסַפִּיק עֲנִין הַדְּבֹר, אֲלֹא
צָרִיף לָזֶה עֲנִין הַמַּעֲשֵׂה דְּוָקָא. וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שֶׁכָּל
הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה בְּיוֹתֵר³⁸, וְלִכְּנָן דְּוָקָא עַל יְדֵי
הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהוּא נִעְלָה בְּיוֹתֵר אֶפְשָׁר לְהַעֲבִיר אֶת טְמֵטוֹם
הַמוֹחַ. וְגַם צָרִיף לְהִיּוֹת טְבִילָה בְּמִקְוֶה קוֹדֶם הַתְּפִלָּה,
דְּטְבִילָה הוּא אוֹתִיּוֹת הַבֵּיטֵל³⁹, הֵינּוּ כְּטוֹל הַמַּהוּת,
וְכָלשׁוֹן הָרַב⁴⁰: טוֹנִיקָעֵן זִיף אֵין מִקְנֶה, וְהֵינּוּ שֶׁאֵין זֶה
רַק לְעַבּוֹר מִטְּמֵאָה לְטָהָרָה, כִּי אִם שֶׁצָּרִיף לִידַע
שֶׁהַמִּקְנֶה הוּא מְקוֹם טָהָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴¹ אֲךָ מַעֲנִין
וּבֹר מִקְנֶה מִיָּהּ יִהְיֶה טָהוֹר, וּבְעֵת שֶׁנִּמְצָא שָׁם הָרִי הוּא
בְּעֵצִים בְּמַעֲמָד וּמִצָּב נִעְלָה, וּבְצִאָתוֹ מִשָּׁם פּוֹרֵשׁ הוּא
מִמִּצָּב הַלָּזֶה, שֶׁזֶּהוּ שֶׁטְבִילָה אוֹתִיּוֹת הַבֵּיטֵל, שֶׁהוּא עֲנִין
כְּטוֹל הַמַּהוּת. וְהֵינּוּ, דְּבַעֲנִין טְמֵטוֹם הַלֵּב נִתְּבָאֵר לְעִיל
שֶׁהַעֲצָה הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת דְּמִבְּטָשִׁין לִיָּה, שֶׁנַּעֲשֵׂה לֵב
נִשְׁפָּר (עַר וּוְעָרַט צוּבְרָאֵן), אֲבָל מִכָּל מְקוֹם נִשְׁפָּר הוּא
בְּמַהוּתוֹ, אֲבָל לְהַעֲבִיר טְמֵטוֹם הַמוֹחַ צָרִיף לְהִיּוֹת
כְּטוֹל וְשֶׁנִּי הַמַּהוּת לְגַמְרִי, שֶׁזֶּהוּ גַם כֵּן עֲנִין הַתְּשׁוּבָה
שֶׁהוּא שְׁנִי הַמַּהוּת פִּידוּעַ.

ו) וּבְאֹר הַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה בְּשִׁלְמָא עֲנִין טְמֵטוֹם הַלֵּב,
הָרִי מוּבָן שֶׁמַּצֵּד זֶה שֶׁלֹּא עֶבֶד עֲבוּדָתוֹ
כְּבִירוֹר וְזִכּוּף נִפְשׁוֹ, הֵנָּה בְּמִילָא נַעֲשֵׂה לְבֹ מְטֵמָטָם,
וְאִיף אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה כֵּן (פֶּאֲרוּאָס זָאֵל בֶּא אִים נִיט
זִיין קִיין טְמֵטוֹם הַלֵּב). וְעַל דֶּרֶךְ הַמְּבָאֵר פִּתְּנִיא⁴² בְּעֲנִין
מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, דְּכֹאֲשֶׁר אֵינוֹ מְטַעָה בְּעֲצָמוֹ וְיִוְדַע
מַעֲמָדוֹ וּמִצָּבוֹ, אֲזִי יוֹדַע הוּא שֶׁאֵינוֹ מְבוֹרֵר וּמִזְכָּף
וּבְמִילָא נּוֹפְלִים לוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְאִיף אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא

(37 ראה תניא פל"ז. ועוד. 38) לקו"ת אמור לר, ג. הנסמן בספר
המפתחות לספרי אדמו"ר הזקן (קה"ת, תשמ"א) ערך כל הגבוהה כו.
סידור עם דא"ח עא, ד. שג, ג. שערי אורה שער הפורים נח, א ואילך.
סה, א ואילך. 39) ראה סידור עם דא"ח כוונת המקוה קנט, סע"ד.
40) בספר השיחות תורת שלום ע' 165. 41) פרשתנו יא, לו. 42) פכ"ז.

נִעְלָה שֶׁכֹּאשֶׁר הַמִּים מְכַסִּים עָלָיו נִמְצָא הוּא בַּמַּצֵּב שֶׁשָּׁכְלוּ וּמִדּוּתָיו בְּטִילִים
לַמַּצֵּב שֶׁל 'טָהָרָה', וּבְצִאָתוֹ מִשָּׁם פּוֹרֵשׁ הוּא מִמִּצָּב הַלָּזֶה,
שֶׁזֶּהוּ שֶׁטְבִילָה אוֹתִיּוֹת הַבֵּיטֵל, שֶׁהוּא עֲנִין כְּטוֹל הַמַּהוּת.
וְהִסִּיכָה שְׁצִיף לְהַגִּיעַ לַמַּצֵּב שֶׁל בֵּיטוּל כּוֹחַ: וְהֵינּוּ, דְּבַעֲנִין טְמֵטוֹם
הַלֵּב נִתְּבָאֵר לְעִיל
שֶׁהַעֲצָה הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת
דְּמִבְּטָשִׁין לִיָּה, שֶׁנַּעֲשֵׂה
לֵב נִשְׁפָּר (עַר וּוְעָרַט
צוּבְרָאֵן), אֲבָל מִכָּל
מְקוֹם נִשְׁפָּר הוּא
בְּמַהוּתוֹ אֲךָ יוֹעִיל לְהַעֲבִיר
טְמֵטוֹם הַלֵּב, אֲבָל לְהַעֲבִיר
טְמֵטוֹם הַמוֹחַ צָרִיף
לְהִיּוֹת כְּטוֹל וְשֶׁנִּי
הַמַּהוּת לְגַמְרִי, שֶׁזֶּהוּ גַם
כֵּן עֲנִין הַתְּשׁוּבָה שֶׁהוּא
שְׁנִי הַמַּהוּת פִּידוּעַ.
[הַעֲנִין הַשְּׁלִישִׁי לְהַעֲבִיר טְמֵטוֹם
הַמוֹחַ מְבוֹרֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה,
וְהוּא לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה].
בְּסִעְיָף הַבֵּא יִמְשִׁיךְ לְבֹאֵר מְדוּעַ
לְהַעֲבִיר אֶת טְמֵטוֹם הַמוֹחַ
נִדְרָשׁת עֲבוּדָה מִיּוֹחֶדֶת עַד
עֲבוּדָה שֶׁל כְּטוֹל וְשֶׁנִּי הַמַּהוּת.
ו) וּבְאֹר הַעֲנִין הוּא,
דְּהֵנָּה בְּשִׁלְמָא [=] נִינִיח. מוּבָן
הַדְּבָר [עֲנִין טְמֵטוֹם הַלֵּב,
הָרִי מוּבָן כִּיכַד הַגִּיעַ הָאֵדָם
לִזֶּה: שֶׁמַּצֵּד זֶה שֶׁלֹּא עֶבֶד
עֲבוּדָתוֹ כְּבִירוֹר וְזִכּוּף
נִפְשׁוֹ, הֵנָּה בְּמִילָא נַעֲשֵׂה
לְבֹ מְטֵמָטָם, וְאִיף
אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה כֵּן
(פֶּאֲרוּאָס זָאֵל בֶּא אִים נִיט
זִיין קִיין טְמֵטוֹם
הַלֵּב [=] מְדוּעַ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ
טְמֵטוֹם הַלֵּב)]. וְעַל דֶּרֶךְ
הַמְּבָאֵר פִּתְּנִיא⁴² בְּעֲנִין
מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, שֶׁאֵין לָאֵדָם
לְהִיּוֹת עֶצֶב מִכָּן שְׁנוּפְלִים לוֹ
מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, כִּיּוֹן דְּכֹאֲשֶׁר
אֵינוֹ מְטַעָה בְּעֲצָמוֹ וְיִוְדַע
מַעֲמָדוֹ וּמִצָּבוֹ, אֲזִי יוֹדַע
הוּא שֶׁאֵינוֹ מְבוֹרֵר וּמִזְכָּף
וּבְמִילָא נּוֹפְלִים לוֹ
מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְאִיף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה כֵּן (פֶּאֶרְוֹאֶס זָאֵל בֹּא אִים נִיט זַיִן קִיִּין
2 מִחֻשְׁבוֹת זָרוֹת). וְכִמו שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּתִנְיָא בְּנוּגַע לְמַחֲשׁוֹבוֹת־זָרוֹת, כִּמו כֵּן
3 הִדְבֵּר בְּנוּגַע לְטַמְטוּם הֶלֶב. דִּהְנֶה, עֲנִין הַעֲבוּדָה הוּא שְׁצִירָיָה לְבָרָה
4 וְלִזְכָּרָה אֶת עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב דְּחֻלְקֵי הוּי' אִמְרָה
5 נִפְשִׁי⁴³]נִפְשִׁי אוֹתָהּ
6 לְחֻלְקָה אֵת ה'[, וְכִמו
7 שְׁנֵתִּיבָאֵר בְּמַאֲמָר
8 הַקּוֹדֵם⁴⁴ מֵה שְׁפָתוֹב
9 בְּמִדְרָשׁ⁴⁵ עַל פֶּסוּק זֶה:
10 מִשָּׁל לְמִלָּךְ שְׁנִכְנַס
11 לְמִדִּינָה וְהָיו עֲמֹ דַפְסִין
12 וְאַפְרָכִין]בְּעֵלִי שִׁרְרָה
13 בִּארְמוֹן הַמֶּלֶךְ] כו', יִשְׁבוּ גְדוּלֵי
14 הַמִּדִּינָה חֵד אֲמַר אֲנָא נָסִיב
15 דַּפְסִין]=אֶחָד אִמַר אֲנִי לֹקַח
16 – מִבִּקֵּשׁ אֶת קִרְבָּתָם שֶׁל –
17 הַרוֹכְסִין], וְחֵד אֲמַר אֲנָא
18 נָסִיב אֶפְרָכִין, הָיָה שֶׁם
19 פִּקְחָא אֶחָד אֲמַר אֲנָא נָסִיב
20 מִלְּכָא]=אֲנִי לֹקַח אֶת הַמֶּלֶךְ[,
21 וְהָיוּ שְׁאֵמוֹת הָעוֹלָם
22 עוֹבְדִים לְהַשְׁרִים – לְכָל
23 אוֹמָה יֵשׁ שֶׁר לְמַעְלָה שִׁדְרָכו
24 עוֹבֵרֶת הַחַיּוֹת לְאוֹתָהּ אוֹמָה,
25 דְּכִיּוֹן שְׁפָסְדָר
26 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת – כִּךְ נִקְבַּע סֹדֵר
27 הָעוֹלָמוֹת
28 הַשְׁפָּעָה דֶּרֶךְ הַשְׁרִים,
29 לְכֵן אוֹמְרוֹת־הָעוֹלָם חוֹשְׁבִים
30 אוֹתָם לְמַצִּיאוֹת וְרוֹצִים
31 בְּקִרְבָּתָם, אֲמָנָם הַפִּקְחָא
32 שְׁפָהֶם, דִּקְאִי עַל נִשְׁמוֹת
33 יִשְׂרָאֵל, אֲמַר אֲנָא נָסִיב
34 מִלְּכָא, וְהַסְבִּיר זֹאת: דִּכְלָהּ
35 מִתַּחֲלָפִין וּמִלְּכָא אֵינוֹ
36 מִתַּחֲלָף]=כּוֹלָם מִתַּחֲלָפִים
37 (בְּרִצּוֹן הַמֶּלֶךְ יַעֲבִירָם
38 מִתַּפְקִידִם), וְהַמֶּלֶךְ אֵינוֹ
39 מִתַּחֲלָף], וְהָיוּ, דִּהְנֶה
40 שְׁעַכְשִׁי אֵינוֹ נָפֵר וְנִרְאִים
41 הֵם חֻזְקִים בְּתַפְקִידָם, הִנֵּה
42 הָאֱמָת הִיא שְׁבִסּוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר
43 כְּלָהּ מִתַּחֲלָפִין,
44 וְכִהְיֶה מִשָּׁל⁴⁶ בְּגִשְׁמִיּוֹת
45 שְׁבִשְׁעַת הַגִּשְׁמִים אֵין
46 יוֹדְעִין מֵה הָעֵקֶר,

47 הַשְׁבוּלָת אוֹ הַחֻשִׁים כִּיּוֹן שְׁגוּלִים יָחַד, אֲכָל כְּאֶשֶׁר הִגִּשְׁם חֲלָף
48 עֶבֶר לֹ⁴⁷, הִנֵּה בְּשַׁעַת הַגּוֹרֵן כֹּאשֶׁר זֹרִים אֶת הַחִטָּה וְהַשְׁבוּלָת נִזְרָקָת
49 וְנִשְׁאֶרֶת רַק הַחִטָּה רוֹאִים מֵהוּ הָעֵקֶר. וְכִמו כֵּן בְּנִמְשָׁל, שְׁהַפְקָחָה
50 שְׁפָהֶם מִפִּיר שְׁהִגֵּם שְׁהַשְׁפָּעָה עוֹבֵרֶת דֶּרֶךְ הַשְׁרִים, הִנֵּה
51 לֹא זָהוּ הָעֵקֶר, אֲלֹא
52 הָעֵקֶר הוּא 'אֵין סוּף'
53 שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.
54 וְעַם הָיִית שְׁזָהוּ לְמַעְלָה
55 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הִנֵּה
56 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִפִּירִים
57 בְּהָאֵין סוּף שְׁלִמְעָלָה
58 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְפִי
59 שְׁשִׁרְשָׁם מִשָּׁם, שְׁזָהוּ
60 עֲנִין דְּבִרֵי הַפֶּסוּק: חֲלָקֵי
61 הוּי' אִמְרָה נִפְשִׁי. וְכִעֲנִין
62 זֶה צִירָיָה הָאֵדָם לְהַתְּבוּנָה
63 וְלַעֲבוֹד עֲבוּדָתוֹ כְּדָבְעִי
64 [כְּנִדְרָשׁ], אֲכָל כְּאֶשֶׁר אֵינוֹ
65 עוֹבֵד עֲבוּדָתוֹ כְּדָבְעִי,
66 הָרִי מוֹכֵן שְׁנַעְשָׂה אֲצִלוֹ
67 בְּמִילָא טַמְטוּם הֶלֶב, וְעַל
68 זֶה יִשְׁנָם הָעֲצוֹת הַנִּלְ⁴⁸
69 (ס"ב), וְדִי בָהֶם כְּדִי
70 לְהַעֲבִיר אֶת טַמְטוּם
71 הֶלֶב. אֲמָנָם טַמְטוּם
72 הַמוֹחַ הוּא עֲנִין שְׁנוּגָע
73 בְּעֲצָמוֹ וּמִהוּתוֹ, שְׁהָרִי
74 נִפְשׁ הָאֵדָם הִיא נִפְשׁ
75 הַשְׁכָּלִית, וְכִאֲשֶׁר
76 הַטַּמְטוּם הוּא בְּהַמוֹחַ
77 וְשָׁכֵל, אֲזִי הַטַּמְטוּם הוּא
78 כָּכָל מִהוּתוֹ. וְלִכֵּן אֵין
79 מִסְפִּיק לָזֶה הָעֲצָה
80 דְּמִבְטָשִׁין לִיָּה, לֵב
81 נִשְׁפָּר, אֲלֹא צִירָיָה לְהִיּוֹת
82 שְׁנוּי מִהוּתוֹ לְגַמְרִי,
83 שְׁעַל יָדֵי זֶה מַעֲבִיר גַּם
84 אֶת טַמְטוּם הַמוֹחַ. וְנִקְדָּת
85 הָעֲנִין הוּא, דָּאָף שְׁאִמְרוּ
86 רַז"ל עֲבֵרָה מִטַּמְטָמָת
87 לְבוֹ שֶׁל אָדָם, הִנֵּה עַל

(43) איכה ג, כד. (44) פ"ז (סה"מ תשט"ז ע' קנג ואלילך). (45) איכ"ר פ"ג, ח. (46) המשך תער"ב ח"ב
ע' תתקכ. (47) ע"פ לשון הכתוב – שה"ש ב, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יְדֵי הַמְּשַׁכֶּת אֹרֶן נֶעְלָה בְּיֹתֵר שְׁפוּעֵל לְשָׁנוֹת אֶת מְהוּתוֹ, אָזִי
2 נִתְבַּטֵּל הַטְּמָטוֹם. בְּסַעֲף הַבֵּא יַחוּז לְבֹאֵר הַעֲנִיין שְׁבַתְחִילֵת הַמֵּאמֵר -
3 חֲצִיין שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה.

4 (ז) וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן עֲנָן וְאִ"ו דְּגַחֹן - מַחְצִית אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה -

5 שְׁמִפְסִיק בְּעַד חִיּוֹת

6 הַנְּחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי, וְהִנֵּנוּ, 1
7 דְּנָחֵשׁ הַקְּדָמוֹנִי הוּא 2
8 הַסִּפָּה לְחֻטָּא עֵץ הַדַּעַת 3
9 שְׁחַטָּא הַדַּעַת הוּא הַמְּקוֹר 4
10 לְכָל הַחֻטָּאִים, וְהוּא־וְ 5
11 דְּגַחֹן שֶׁהוּא חֲצִי 6

12 הָאוֹתִיּוֹת שְׁבַתְחִילֵת 7
13 מְפַסֵּיק בְּעַדוֹ וּמַחְלִישׁ כּוּחוֹ. 8
14 וְהַעֲנָן בְּזָה⁴⁸, דְּהִנֵּה 9
15 תּוֹרָה הִיא מְלִשׁוֹן 10
16 הוֹרָאָה⁴⁹, לְהַבְדִּיל בֵּין 11
17 הַטְּמָא וּבֵין הַטְּהוֹר⁵⁰, 12
18 מִתֵּר וְאֶסוּר בְּשֵׁר וּפְסוּל, 13
19 וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה מְבַדִּילָה בֵּין 14
20 הַטְּהוֹר לְטָמֵא, בֵּין הַכֶּשֶׁר לְפָסוּל, 15
21 מִתַּחֲלַקַת הַתּוֹרָה לְשֵׁנֵי קוּיִם, קו 16
22 הַחֶסֶד - דְּבָרִים טְהוֹרִים וְכַשֵּׁרִים. 17
23 קו הַגְּבוּרָה - דְּבָרִים טְמָאִים 18
24 וּפְסוּלִים - שֶׁהֵם ב' קוּיִן. 19
25 וְהַחֲצִי שְׁבַתְחִילֵת - הָאֵת 20
26 הָאֵמֶצֶת - הוּא מְרַמֵּז עַל קו 21
27 הַתַּפְּאֶרֶת קו הָאֵמֶצֶעִי 22
28 הַמְּחַבֵּר ב' הַקּוּיִם - עֲנִינו 23
29 שֶׁל קו הַתַּפְּאֶרֶת לְמוֹג בֵּין הַחֶסֶד 24
30 לְגְבוּרָה וְלַהֲכָרִיעַ בִּינֵיהֶם, וְהִנֵּנו 25
31 לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה 26
32 מְשַׁנִּיָּהֶם לִכֵּן בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ 27
33 לְחַבְרֵם. וְזֶהוּ - קו הָאֵמֶצֶעִי, 28
34 תַּפְּאֶרֶת - עֲנָן הוּא־וְ 29
35 דְּגַחֹן שֶׁהוּא חֲצִי הַתּוֹרָה 30
36 בְּאוֹתִיּוֹת, דְּאוֹת וְאִ"ו 31
37 (שְׁצוּרָתָהּ נִמְשַׁכֶּת מִלְּמַעְלָה 32
38 לְמִטָּה) מוֹרָה עַל 33
39 הַמְּשַׁכָּה⁵¹, וְהוּא־וְ 34

40 שֶׁהוּא חֲצִי הַתּוֹרָה בְּאוֹתִיּוֹת מוֹרָה עַל הַמְּשַׁכֶּת אֹרֶן נֶעְלָה 35
41 בְּיֹתֵר, קו הָאֵמֶצֶעִי. וְלִכֵּן הוּא מְפַסֵּיק בְּעַד חִיּוֹתוֹ שֶׁל 36

עַל יְדֵי הַמְּשַׁכֶּת אֹרֶן נֶעְלָה בְּיֹתֵר שְׁפוּעֵל לְשָׁנוֹת אֶת
מְהוּתוֹ, אָזִי נִתְבַּטֵּל הַטְּמָטוֹם.

(ז) וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן עֲנָן וְאִ"ו דְּגַחֹן שְׁמִפְסִיק בְּעַד חִיּוֹת

הַנְּחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי, וְהִנֵּנוּ, דְּנָחֵשׁ הַקְּדָמוֹנִי הוּא

הַסִּפָּה לְחֻטָּא עֵץ הַדַּעַת שֶׁהוּא הַמְּקוֹר לְכָל הַחֻטָּאִים,

וְהוּא־וְ דְּגַחֹן שֶׁהוּא חֲצִי הָאוֹתִיּוֹת שְׁבַתְחִילֵת מְפַסֵּיק

בְּעַדוֹ. וְהַעֲנָן בְּזָה⁴⁸, דְּהִנֵּה תּוֹרָה הִיא מְלִשׁוֹן הוֹרָאָה⁴⁹,

לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמָא וּבֵין הַטְּהוֹר⁵⁰, מִתֵּר וְאֶסוּר בְּשֵׁר

וּפְסוּל, שֶׁהֵם ב' קוּיִן. וְהַחֲצִי שְׁבַתְחִילֵת הוּא קו הָאֵמֶצֶעִי

הַמְּחַבֵּר ב' הַקּוּיִם, וְהִנֵּנו לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מְשַׁנִּיָּהֶם.

וְזֶהוּ עֲנָן וְאִ"ו דְּגַחֹן שֶׁהוּא חֲצִי הַתּוֹרָה בְּאוֹתִיּוֹת,

דְּאוֹת וְאִ"ו מוֹרָה עַל הַמְּשַׁכָּה⁵¹, וְהוּא־וְ שֶׁהוּא חֲצִי

הַתּוֹרָה בְּאוֹתִיּוֹת מוֹרָה עַל הַמְּשַׁכֶּת אֹרֶן נֶעְלָה בְּיֹתֵר,

קו הָאֵמֶצֶעִי. וְלִכֵּן הוּא מְפַסֵּיק בְּעַד חִיּוֹתוֹ שֶׁל הַנְּחָשׁ,

שֶׁהוּא הַסִּפָּה לְדְבָרִים הָאֶסוּרִים, וְהִנֵּנו כְּמוֹ שְׁנִתְבַּאֵר

לְעִיל שְׁהַעֲבַרְתָּ טְמָטוֹם הַמּוֹחַ הוּא עַל יְדֵי הַמְּשַׁכֶּת אֹרֶן

נֶעְלָה בְּיֹתֵר שְׁפוּעֵל שְׁנוֹי הַמְּהוּת, וְכְמוֹ כֵּן יוֹכֵן בְּעֲנָן

הוּא־וְ דְּגַחֹן שֶׁהוּא הַמְּשַׁכֶּת קו הָאֵמֶצֶעִי, אֹרֶן נֶעְלָה

בְּיֹתֵר, שְׁמִפְסִיק חִיּוֹתוֹ שֶׁל הַנְּחָשׁ. וְעַל דְּרָךְ זֶה הוּא גַם

בְּהַעֲיִין תְּלוּיָה דִּיכְרִסְמָנָה חֲזִיר מִיַּעַר, שֶׁהוּא חֲצִיין שֶׁל

תְּהִלִּים, שְׁעֲנָן זֶה מְפַסֵּיק בְּעַד עֲשׂוֹ שְׁנִמְשָׁל לְחֲזִיר,

שְׁבַכְלָלוֹת הוּא עֲנָן גְּלוּת אָדוֹם, וְהַעֲבַרְתָּ חִיּוֹתוֹ הִיא עַל

יְדֵי חֲצִיין שֶׁל תְּהִלִּים דִּקָּא.

(ח) וְלִהְבִּין זֶה צְרִיף לְהַקְדִּים תְּחִילָה הַהֲפָרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה

וְתִהְיֶה, דְּסִפֵּר תְּהִלִּים עֲנִינו שִׁירִים

וְתִשְׁבַּחוֹת עַל גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל וַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ, וְהוּא כְּמוֹ

עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה. דְּהִנֵּה, בְּכָלִלוֹת יֵשׁ הַפָּרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה

לְתַפְּלָה, שֶׁתּוֹרָה הִיא מְלִמְעָלָה לְמִטָּה, וְתַפְּלָה הִיא

מְלִמְטָה לְמַעְלָה, אֲמָנָם בְּתוֹרָה גּוֹפָא הִנֵּה סִפֵּר תְּהִלִּים,

וְתַפְּלָה הִיא מְלִמְטָה לְמַעְלָה - עֲבוּדַת הָאֵדָם לְהַתְּעַלּוֹת וְלַהּוֹדוֹכָר,

אֲמָנָם בְּתוֹרָה גּוֹפָא הִנֵּה סִפֵּר תְּהִלִּים, שְׁעֲנִינו שִׁירִים

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

וְנִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה לְעוֹלָם הַבָּא,

(48) בהבא לקמן - ראה אוה"ת ויקרא ח"א ע' רמב ואילך. ד"ה ויאמר גו' החודש תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"א ע' רסג ואילך). ד"ה אמרו"ל לפיכך תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 168 ואילך). (49) ראה זח"ג נג, ב. וראה לקו"ש ח"ט ע' 462. ועוד. (50) סוף פרשתנו. (51) ראה לקו"ת בשלח א, א. צו יג, ב. יד, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ותשפחות, הוא כמו ענין התפלה, ובכללות שיף הוא
2 להענין דיראת שמים.

3 והענין הוא, דהנה אמרו רז"ל⁵² כל אדם שיש בו תורה
4 ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות

5 הפנימיות ומפתחות

6 החיצוניות לא מסרו לו

7 וכיון שכן, במה יכנס? והינו

8 שתורה הוא ענין

9 הפנימיות (מפתחות)

10 הפנימיות, ויראת שמים

11 (ובכלל זה גם ענין

12 התפלה) הוא ענין

13 החיצוניות (מפתחות)

14 החיצוניות). רפנימיות

15 רחיצוניות אין הכוונה על דרגה

16 מסוימת דווקא: והנה,

17 כללות הענין דפנימיות

18 ורחיצוניות ישנו בכל

19 מדרגה ומדרגה, דכל מה

20 שלמטה יותר הוא

21 חיצוניות לגבי מה

22 שלמעלה ממנו. ויובן זה

23 על דרך משל ככחות

24 הנפש, דכח המעשה הוא

25 חיצוניות לגבי כח הדבור,

26 ובפריטיות יותר הנה

27 במעשה גופא יש גם כן

28 פנימיות ורחיצוניות, דכח

29 הזריקה - כאשר זורק ללא

30 הבחנה - שאין בו

31 התלבשות השכל הוא

32 חיצוניות כח המעשה,

33 שהרי גם בבחנה יש כח

34 הזריקה כאשר זורקת ברגליה

35 אבנים דרך הילוכה, מה שאין

36 כן פתיכה וציור הוא

37 פנימיות כח המעשה כיון

38 שבכתיבה וציור מכניס שכלו

39 במעשה. ובאמת הנה גם

40 בכתיבה וציור אינו דומה

41 פתיכה לציור, דכתיבה

42 הוא חיצוניות לגבי ציור,

43 שהרי השפעת השכל על

44 ידי הפתיכה היא רק למי

45 שהוא בר שכל בעצם רק

46 הוא מוסגל להבין הנאמר בכתב,

שענינו שירים ותשפחות, הוא כמו ענין התפלה,
ובכללות שיף הוא להענין דיראת שמים.

והענין הוא, דהנה אמרו רז"ל⁵² כל אדם שיש בו
תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו

לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו
לו, והינו שתורה הוא ענין הפנימיות, ויראת שמים

(ובכלל זה גם ענין התפלה) הוא ענין החיצוניות. והנה,
כללות הענין דפנימיות ורחיצוניות ישנו בכל מדרגה

ומדרגה, דכל מה שלמטה יותר הוא חיצוניות לגבי מה
שלמעלה ממנו. ויובן זה על דרך משל ככחות, דכח

המעשה הוא חיצוניות לגבי כח הדבור, ובפריטיות יותר
הנה במעשה גופא יש גם כן פנימיות ורחיצוניות, דכח

הזריקה שאין בו התלבשות השכל הוא חיצוניות כח
המעשה, שהרי גם בבחנה יש כח הזריקה, מה שאין

כן פתיכה וציור הוא פנימיות כח המעשה. ובאמת הנה
גם בכתיבה וציור אינו דומה פתיכה לציור, דכתיבה

הוא חיצוניות לגבי ציור, שהרי השפעת השכל על ידי
הפתיכה היא רק למי שהוא בר שכל בעצם, מה שאין

כן בכל החיצור הרי גם למי שאין לו חוש בציור מתגלה
לא רק גוף הציור אלא גם הפנימיות והחיות שבהציור.

אף כללות כח המעשה הוא ענין חיצוני לגבי כח הדבור.
ובדבור גופא יש גם כן כמה מדרגות, דאינו דומה ענין

הדבור באופן שנפלטים אותיות מפיו בלי פונה כלל,
שהוא חיצוניות לגמרי לגבי הדבור שמדבר בכונה, הינו

שמדבר איזה ענין שכלי שהשפיל כפר, ובפריט מה
שהוא משפיל עכשיו, שאז יש לו חיות יותר בהדבור,

עד שיש בחינה בדבור שנפשו יצא בדבור⁵³. אף כללות
כח הדבור הוא ענין חיצוני לגבי כח המחשבה, שהרי

הדבור הוא לבוש הנפרד, דעת לחשות ועת לדבר⁵⁴,
ומחשבה היא לבוש המיוחד, שלכן היא משוטטת

תמיד. ובמחשבה גופא יש גם כן כמה מדרגות, יש
מחשבה שחושב ענין שאינו נוגע אליו, או שחושב דבר ישן,

או שחושב ענין

מחשבה שחושב ענין שאינו נוגע אליו, או שחושב דבר ישן,

47 מה שאין כן בכל החיצור הרי גם למי שאין לו חוש בציור
48 מתגלה לא רק גוף הציור אלא גם הפנימיות והחיות
49 שבהציור כיון שבציור מכניס נפשו יותר מאשר בכתיבה. אף כללות
50 כח המעשה הוא ענין חיצוני לגבי כח הדבור. ובדבור גופא
51 יש גם כן כמה מדרגות,
52 דאינו דומה ענין הדבור
53 באופן שנפלטים אותיות
54 מפיו בלי פונה כלל,
55 שהוא חיצוניות לגמרי
56 לגבי הדבור שמדבר
57 בכונה, הינו שמדבר
58 איזה ענין שכלי
59 שהשפיל כפר, ובפריט
60 מה שהוא משפיל
61 עכשיו, שאז יש לו חיות
62 יותר בהדבור, עד שיש
63 בחינה בדבור שמכניס כל-
64 כן את פנימיותו בדבור עד
65 שנפשו יצא בדבור⁵³.
66 אף כללות כח הדבור
67 הוא ענין חיצוני לגבי כח
68 המחשבה, שהרי הדבור
69 הוא לבוש הנפרד -
70 הדבור הוא לבוש לנפש שדרכו
71 מתקשר האדם עם זולתו, אך
72 ברצונו אינו משתמש בלבוש זה,
73 דעת לחשות ועת
74 לדבר⁵⁴, והמחשבה היא
75 לבוש המיוחד [=מאחז] -
76 המחשבה היא לבוש המאחז
77 עם הנפש, ולכן אין הנפש יכולה
78 להפסיק מלחשוב, שלכן
79 המחשבה היא משוטטת
80 תמיד. ובמחשבה גופא
81 יש גם כן כמה מדרגות,
82 יש מחשבה שחושב ענין
83 שאינו נוגע אליו - מחשבה
84 חיצונית, או שחושב דבר
85 ישן, או המחשבה הפנימית
86 ביותר - שחושב ענין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 הם. וזהו מה שהתורה היא בחינת פנימיות (מפתחות פנימיות)
48 ויראת שמים (ותפלה) היא בחינת חיצונית (מפתחות חיצוניות),
49 כי התורה היא מלמעלה למטה (כמבואר בתחילת הסעף), הִנֵּנו
50 המשכת וגילוי האצילות למטה, ולכן היא בחינת פנימיות שהרי
51 היא גילוי הדרגה המקבילה

52 ל'כוחות הפנימיים' - עולם
53 האצילות, מה שאין פן
54 תפלה שהיא מלמטה
55 למעלה, עבודת
56 הנבראים, הרי היא
57 בחינת חיצונית, פִּינֹן
58 שכללות הנבראים הם
59 בחינת חיצונית, לפי
60 שאינם מיחדים.

61 אגב ביאור ההפרש בין תורה
62 לתהלים, יובן עוד חילוק בין
63 התורה לתהלים המתבטא במנין
64 הפסוקים: ובזה יובן מה
65 שכתוב בגמרא³ מנין
66 מספר פסוקי ספר תורה,
67 יתר עליו תהלים שמונה,
68 חסר ממנו (ממנין) ספר
69 תורה) ספר דברי הימים
70 שמונה. והענין בזה,
71 דהנה התורה שהיא
72 המשכה מלמעלה
73 למטה, הרי היא
74 במדרגה נעלית ביותר
75 על דברי הימים שתוכנו
76 הוא ענין העולמות,
77 וגודל עליו התורה על
78 דברי הימים הוא במספר
79 שמונה - שמונה פסוקים
80 היתרים בתורה, שהוא
81 למעלה יותר מענין
82 שבצעת ימי ההקף [=שבעת
83 ימי השבוע, המספר שבע מורה
84 על ההגבלה שבעולם]
85 כמבואר במקום אחר⁵⁸.
86 אמנם, גם התורה שהיא
87 המשכה מלמעלה למטה
88 הרי היא בהגבלה, דאף
89 שרבים מאוד דברי התורה,
90 שהרי ארקה מארץ מדה
91 [=מדת התורה] ורחבה מני
92 ים⁵⁹, מפל מקום הרי

1 הנוגע לעצם נפשו. אך כללות המשכה דבור ומעשה הוא
2 ענין חצוני לגבי המדות והשכל. ובמדות
3 גופא יש גם פן כמה מדרגות, אך בכללות הנה
4 המשכה דבור ומעשה הם חיצוניות, והמדות והשכל הם
5 פנימיות. וטעם הדבר

6 לפי שמשכה דבור
7 ומעשה הם לבושים
8 בלבד, ולבושים אפשר
9 להחליף כלשון הכתוב:
10 פלבוש תחליפם⁵⁵,
11 שיכול לפשטם וללבושם,
12 דלא מבעי [=אין צורך לומר]
13 בכח הדבור, אלא גם
14 בכח המשכה, למרות
15 שאינו יכול להפסיק מלחשוב,
16 הרי יכול הוא לפשוט
17 מענין זה - להסיח דעתו
18 ממחשבה בענין זה, ולעבור
19 לענין אחר, מה שאין פן
20 בשכל ומדות, הנה בכדי
21 לשנות את המדות
22 ובפרט את השכל, צריך
23 לזה עבודה ויגיעה רבה.
24 וכמו במשל האדם, שנמצאים בו
25 כוחות פנימיים וחיצוניים ועל
26 דרך זה יובן למעלה,
27 שמהדבור [=כוח החיצוני
28 כביכול] נתהוו עלמין
29 דאתגלן [=עולמות גלויים].
30 שיש לנו השגה בהם] עד
31 העולם
32 ומהמשכה נתהוו
33 עלמין סתומין⁵⁶ [=עולמות
34 סתומים. שאין לנו השגה בהם]
35 עד עולם הבריאה, וכל
36 זה הוא חיצוניות - כנ"ל
37 שגם מחשבה וגם דיבור נקראים
38 'לבושים' לגבי השכל ומידות,
39 מה שאין פן העשר
40 ספירות דאצילות הם
41 בחינת פנימיות לפי שהם
42 מיחדים [=מאוחדים עם
43 הקדוש-ברוך-הוא], דאיהו
44 וחייהו חד איהו וגרמוהי
45 חד⁵⁷ [=אור-אין-סוף ואורות
46 וכלים שבאצילות דבר אחד

הנוגע לעצם נפשו. אך כללות המשכה דבור ומעשה
הוא ענין חצוני לגבי המדות והשכל. ובמדות
גופא יש גם פן כמה מדרגות, אך בכללות הנה
המשכה דבור ומעשה הם חיצוניות, והמדות והשכל
הם פנימיות. וטעם הדבר לפי שמשכה דבור ומעשה
הם לבושים בלבד, פלבוש תחליפם⁵⁵, שיכול לפשטם
וללבושם, דלא מבעי בכח הדבור, אלא גם בכח
המשכה, יכול הוא לפשוט מענין זה לענין אחר, מה
שאין פן בשכל ומדות, הנה בכדי לשנות את המדות
ובפרט את השכל, צריך לזה עבודה ויגיעה רבה. ועל
דרך זה יובן למעלה, שמהדבור נתהוו עלמין דאתגלן
עד העולם הזה, ומהמשכה נתהוו עלמין סתומין⁵⁶ עד
עולם הבריאה, וכל זה הוא חיצוניות, מה שאין פן
העשר ספירות דאצילות הם בחינת פנימיות לפי שהם
מיחדים, דאיהו וחייהו חד איהו וגרמוהי חד⁵⁷. וזהו מה
שהתורה היא בחינת פנימיות, ויראת שמים (ותפלה)
היא בחינת חיצונית, כי התורה היא מלמעלה למטה,
הינו המשכת האצילות, ולכן היא בחינת פנימיות, מה
שאין פן תפלה שהיא מלמטה למעלה, עבודת
הנבראים, הרי היא בחינת חיצונית, פִּינֹן שכללות
הנבראים הם בחינת חיצונית, לפי שאינם מיחדים.

ובזה יובן מה שכתוב בגמרא³ מנין מספר פסוקי ספר
תורה, יתר עליו תהלים שמונה, חסר ממנו
(ממנין) ספר תורה) דברי הימים שמונה. והענין בזה,
דהנה התורה שהיא המשכה מלמעלה למטה, הרי היא
במדרגה נעלית ביותר על דברי הימים שהוא ענין
העולמות, וגודל עליו התורה על דברי הימים הוא
במספר שמונה, שהוא למעלה יותר מענין שבצעת ימי
ההקף כמבואר במקום אחר⁵⁸. אמנם, גם התורה שהיא
המשכה מלמעלה למטה הרי היא בהגבלה, דאף
שארכה מארץ מדה ורחבה מני ים⁵⁹, מפל מקום הרי

(55) תהלים קב, כז. (56) תניא שער היחוד והאמונה פי"א. (57) תקו"ז
בהקדמה (ג, ב). (58) שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. לקו"ת שמע"צ פח,
ב. ועוד. (59) איוב יא, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היא גם כן במדידה והגבלה, אלא שהמדידה היא מדידה
2 גדולה ביותר עד שארפה מארץ מדה. ולמעלה מזה - מהתורה
3 הוא ספר תהלים שענינו שירות ותשבחות על גאלת ישראל
4 וימות המשיח, והינו שאין זה דומה לדברי הימים שהוא

5 ענין ההגבלה של התהוות
6 העולמות, מה שאין כן
7 תהלים הוא ענין עלית
8 העולמות על ידי
9 העבודה דנשמות ישראל
10 מלמטה למעלה, ולכן
11 הוא נעלה יותר מתורה,
12 לפי שענין העליה מגיע
13 למעלה יותר מענין
14 ההמשכה, שהרי העליה
15 היא על ידי העבודה
16 דנשמות ישראל, ונשמות
17 ישראל הם למעלה
18 מהתורה, כידוע בענין
19 מחשבתם של ישראל
20 קדמה לכל דבר⁶⁰ גם
21 למחשבת התורה. וגם
22 עלוי זה הוא במספר
23 שמונה פנ"ל. לסיכום, בכוח
24 פסוקי תהלים, למרות שתהלים
25 נקרא חיצוניות לגבי התורה,
26 מגיעים בזה לעילוי גבוה ביותר
27 מההמשכה שבתורה.
28 ועל פי זה יובן הטעם
29 שחצי אותיות שבתורה
30 מפסיק בעד חיות נחש
31 הקדמוני, וחצי אותיות
32 שבתהלים מפסיק בעד
33 חיות שנמשך לגלות
34 אדם. והענין בזה, דהנה
35 נחש הקדמוני הוא
36 הסבה והשרש לכל
37 החטאים, וכיון שזהו

היא גם כן במדידה והגבלה, אלא שהמדידה היא
מדידה גדולה ביותר עד שארפה מארץ מדה. ולמעלה
מזה הוא ספר תהלים שענינו שירות ותשבחות על
גאלת ישראל וימות המשיח, והינו שאין זה דומה
לדברי הימים שהוא ענין התהוות העולמות, מה שאין
כן תהלים הוא ענין עלית העולמות על ידי העבודה
דנשמות ישראל מלמטה למעלה, ולכן הוא נעלה יותר
מתורה, לפי שענין העליה מגיע למעלה יותר מענין
ההמשכה, שהרי העליה היא על ידי העבודה דנשמות
ישראל, ונשמות ישראל הם למעלה מהתורה, כידוע
בענין מחשבתם של ישראל קדמה לכל דבר⁶⁰ גם
למחשבת התורה. וגם עלוי זה הוא במספר שמונה
כנ"ל.

(ט) ועל פי זה יובן הטעם שחצי אותיות שבתורה
מפסיק בעד חיות נחש הקדמוני, וחצי
אותיות שבתהלים מפסיק בעד חיות שנמשך לגלות
אדם. והענין בזה, דהנה נחש הקדמוני הוא הסבה
והשרש לכל החטאים, וכיון שזהו שרש הענין, לכן
הפסק חיותו הוא גם כן על ידי חצי אותיות שבתורה
שהוא המשכת האור מלמעלה כמו שהוא בשרשו.
אמנם גלות אדם הוא כפי שנמשך אחר כף בהשתלשלות על ידי העי"ן שרים,
והפסק החיות דגלות אדם שנמשך להע' שרים הוא על ידי הע' תלויה שבחציו
של ספר תהלים, שהוא ענין העבודה דיראת שמים באופן של עליה מלמטה
למעלה. וגדולה מעלת העבודה מלמטה למעלה שמגיע למעלה יותר, ולכן על
ידי העבודה דתפלה ויראת שמים נעשה ענין השירות ותשבחות על גאלת
ישראל וימות המשיח, שאז יהיה כנור של שמונה נימין⁶¹, ואז יקום היעוד
ונגלה כבוד הו' וראו כל בשר יחדיו כי פי הו' דבר⁶², כן תהיה לנו בגאולה
העתיקה על ידי משיח צדקנו.

38 שרש הענין, לכן הפסק חיותו הוא גם כן על ידי חצי
39 אותיות שבתורה שהוא המשכת האור מלמעלה כמו שהוא
40 בשרשו. אמנם גלות אדם הוא כפי שנמשך אחר כף
41 בהשתלשלות על ידי העי"ן שרים, והפסק החיות דגלות
42 אדם שנמשך להע' שרים הוא על ידי הע' תלויה שבחציו של ספר
43 תהלים, שהוא ענין העבודה דיראת שמים באופן של עליה מלמטה
44 התחתון - עליה מלמטה
45 למעלה. וגדולה מעלת
46 העבודה מלמטה למעלה
47 שמגיע למעלה יותר,
48 ולכן על ידי העבודה
49 דתפלה ויראת שמים
50 נעשה ענין השירות
51 ותשבחות על גאלת
52 ישראל וימות המשיח,
53 שאז יהיה כנור של
54 שמונה נימין⁶¹, ואז
55 יקום היעוד ונגלה כבוד
56 הו' וראו כל בשר יחדיו
57 כי פי הו' דבר⁶², כן
58 תהיה לנו בגאולה
59 העתיקה על ידי משיח
60 צדקנו.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תש"כ.

בלתי מוגה

א. על¹ הפסוק² "ויהי ביום השמיני", הקשה הכלי יקר: מדוע נקרא היום שלאחרי שבעת ימי המילואים בשם "שמיני", שמזה משמע שהוא כמו המשך לימי המילואים? הרי ימי המילואים אינם אלא שבעה ימים, וכמו שכתוב³ "שבעת ימים ימלא את ידכם", שבהם היתה חנוכת המזבח, ואילו היום שלאחרי שבעת הימים היה ענין בפני עצמו⁴ – חנוכת אהרן ובניו, ולא חנוכת המזבח. ומתרץ, שהתורה קוראת יום זה בשם "שמיני" בכדי לספר מעלתו של יום זה:

בהמשך הפרשה נאמר⁵ "כי היום ה' נראה אליכם". ועל זה מקדים הפסוק ומבאר מדוע דוקא ביום זה יראה הקב"ה ולא בימים שלפניו – להיותו "יום השמיני", ולכן יש בו קדושה נעלית יותר מאשר בשבעת הימים שלפניו, כי, "כל מספר שבעה חול ומספר שמיני קודש"⁶. וזהו גם הטעם שמילה דוחה שבת, כי מילה בשמיני ושבת בשביעי, ו"הרוחני דוחה הגשמי"⁷.

ב. מה שכתוב בנוגע למספר שבעה הלשון "חול" – אין כוונתו חול ממש, שהרי שבת הוא קודש. אלא, כיון שגם שבת נכלל בשבעת ימי הבנין, הרי הוא קשור עדיין עם הבריאה (חול), ולגבי מספר שמיני, שהוא למעלה מכללות ענין הבריאה ו"מיוחד אליו יתברך", נקרא אפילו שבת בשם "חול". וכן מובן מהדוגמא שהכלי יקר מביא כאן אודות מעלת הקדושה דמספר שמיני, שכינור של ימות המשיח יהיה של שמונה נימין⁸ – שהרי פשוט שהכינור של בית המקדש שהיה של שבעה נימין, הוא קדושה, אלא שלגבי הכינור של ימות המשיח נקרא "חול".

וכיון שכל הענינים משתקפים גם בתורה, מצינו על דרך זה גם בתורה: תורה (אפילו דעולם הזה) היא בודאי קודש, ואף על פי כן, לגבי לימוד התורה שיגלה משיח, נקראת "הבל"⁹.

ג. אך צריך להבין: תירוצו של הכלי יקר אינו מתרץ לכאורה את קושייתו, אלא אדרבה, הקושיא מתחזקת יותר: כיון ש"שמיני" היא מדריגה ש"מיוחד אליו יתברך", למעלה לגמרי מכללות הבריאה¹⁰ – לא היתה צריכה להיות שייכת כלל לשבעת ימי המילואים שכנגד שבעת ימי הבנין, ואם כן, למה נקרא יום זה בשם "שמיני", שמורה על היותו המשך לשבעת הימים שלפני זה? והביאור בזה:

כל הגילויים דלעתיד תלויים בעבודתנו עתה¹¹. אף על פי שהגילויים דלעתיד הם בחינת "שמיני" – כמרומז במאמר רז"ל הנ"ל "כינור של שמונה נימין" – למעלה מכללות הבריאה, ונבראים בעבודתם אינם יכולים להגיע שם, אלא המשכת הגילויים תהיה בדרך התעוררות מלמעלה¹², מכל מקום, יש צורך בעבודתנו עתה, בכדי להמשיך את אותן מדריגות שעבודה היא כלי אליהן, ואז, לאחר שלימות העבודה, יומשכו מלמעלה הגילויים דלעתיד שהם נעלים יותר ממה שעבודה יכולה להגיע.

(1) שיחה זו – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ג ס"ע 973 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגהה.

(2) ריש פרשתנו.

(3) צו ח, לג.

(4) וכפי שרואים את החילוק גם באופן העבודה – שבשבעת ימי המילואים היו מקימים ומפרקים את המשכן בכל יום, כיון שבכל יום הוצרך להיות חינוך המשכן ע"י משה, וביום השמיני הקים משה את המשכן ולא פרקו (פרש"י פרשתנו ט, כג. ועוד), ואז התחילה עבודת הקרבנות ע"י אהרן (מהנחה בלתי מוגהה).

(5) ט, ד.

(6) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 812, ע' 834.

(7) ומסיים, ש"יום שמיני זה נטל עשר עטרות, רמז למה שארז"ל

(8) ראה בהערה שלפנ"ז.

(9) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

(10) כמודגש גם בהרמז שבתיבת "אז", "היינו אחד רוכב על ז', והוא להשליט את השי"ת על כל ז' כוכבי לכת ועל כל הנמצאים שנתהוו בשבעת ימי בראשית", כמ"ש הכלי יקר (מהנחה בלתי מוגהה).

(11) תניא רפ"ז.

(12) ולכן ההלכה (כסתימת המדרש שמו"ר פט"ו, יא) שבניסן עתידין להגאל, כי ניסן הוא בחי' אתעדל"ע (ד"ה החודש הזה תרנ"ד

(סה"מ תרנ"ד ע' קלח). לקו"ש ח"א ע' 235. תו"מ ח"ט ע' 206).

דוגמא לדבר:

בשבת יש בכללות שתי מדריגות: (א) שבת הוא אחד משבעת ימי הבנין, אלא שבהשוואה לששת הימים שלפני זה הרי הוא קודש. אבל קדושה זו קשורה גם היא עם הבריאה, בחינת השתלשלות, ונמשכת על ידי עבודתם של ישראל, ועל זה נאמר¹³ "לעשות את השבת"¹⁴. (ב) שבת הוא מעין¹⁵ דלעתיד, מ"יום שכולו שבת"¹⁶, שלמעלה מהשתלשלות, וכאמור לעיל, אי אפשר להגיע למדריגה זו על ידי עבודה, אלא היא נמשכת מלמעלה, בדרך אתערותא דלעילא, כדאיתא בגמרא¹⁷ שעל בחינה זו דשבת אומר הקב"ה "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה": מדריגה זו בשבת היא מתנה מלמעלה, והרי מתנה ניתנת אל המקבל לא על ידי עבודתו, אלא בגלל שהנותן רוצה ליתן לו המתנה (אם נותנים זאת בגלל עבודתו, הרי זה שכר ולא מתנה).

אבל אף על פי כן, גם הבחינה הנעלית דשבת נמשכת דוקא לאחר שהיתה תחילה עבודה, כמאמר רז"ל¹⁸: "מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת". אמנם אין הכוונה שהעבודה מעוררת וממשכת בחינת המתנה דשבת – אבל זהו כפי שאמרו חז"ל¹⁹ "אי לאו דעביד ל' נייחא לנפשי' לא הוה יהיב ל' מתנתא" (אילו המקבל לא היה גורם לו נחת רוח לא ה' נותן לו המתנה). אבל כשנותן לו המתנה בגלל ה'נחת רוח' שגורם לו – נותן לו הרבה יותר משווי' של ה'נחת רוח', ובכך מתבטאת המתנה.

ועל דרך זה הוא גם בנוגע לגילויים שהיו ביום השמיני למילואים: אף על פי שהגילויים הם ממקום כזה שעבודה אינה מגעת שם, מכל מקום, היתה המשכתם לאחר העבודה בשבעת ימי המילואים, והיינו, שכאשר היתה שלימות העבודה, אזי נמשכה גם האתערותא דלעילא שמצד עצמה. ולכן הרי זה נקרא בשם "שמיני", להיותו לאחרי העבודה של השבעה.

ד. על פי הנ"ל יש לבאר גם את השייכות של פרשת שמיני עם ספירת העומר, שבהרבה שנים קורין פרשה זו מיד לאחר פסח, התחלת ימי הספירה²⁰:

אודות מצות ספירת העומר נאמר הלשון בתורה²¹: "תספרו חמשים יום". וידועה הקושיא²²: הרי סופרים רק ארבעים ותשע ימים? ומבארים בזה, שבני ישראל על ידי הספירה שלהם, על ידי עבודתם, ממשיכים רק מ"ט שערי בינה – "שבעה שבועות תספר לך"²³ (בחינת שבעת ימי הבנין); אבל בגלל שממשיכים על ידי עבודתם מ"ט השערים, נותנים להם מלמעלה גם שער החמישים (שהוא על דרך "שמיני" – למעלה משבעה (שבועות), שלכן, המשכת שער החמישים היא בחג השבועות, זמן מתן תורה, שבשעת מתן תורה היה מעין הגילוי דלעתיד²⁴). ולכן נאמר "תספרו חמשים יום", כיון שגם שער החמישים מקבלים בני ישראל על ידי עבודתם²⁵.

ה. באמת, מהוה ספירת העומר הכנה לא רק למתן תורה, שהוא מעין הגילוי דלעתיד, אלא הכנה גם להגילוי דלעתיד גופא.

ידוע הדיוק בלשון הפסוק²⁶ "כימי (לשון רבים) צאתך מארץ מצרים גו'": היציאה ממצרים היתה לכאורה ביום אחד, ט"ו בניסן? ומבאר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר²⁷, ששלימות היציאה מ"מצרים" תושלם רק

(13) תשא לא, טז.

(14) אלא שבו עצמו, ב' מדריגות בכללות: (א) "שבת מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), והיא בחי' אתערותא דלעילא (שקודם לאתערותא דלתתא. ובמילא שרש המשכתו הוא רק מבחינת חיצוניות האור, משא"כ בחי' מתנה דשבת, אתערותא דלעילא שאחרי שלימות העבודה, הוא מבחינת פנימיות האור (ראה בכ"ז לקו"ת שה"ש כד, א"ב. ד"ה את שבתותי ה'ש"ת – סה"מ ה'ש"ת ס"ע 79 ואילך)), ועז"נ "ושמרו גו' את השבת", כי ישנו מצד ההמשכה שמלמעלה, אלא שצריך לשמור אותו. (ב) שנמשך על ידי עבודה, ועז"נ "לעשות את השבת".

(15) אבל אינו כהגילוי דלעתיד ממש, שלכן, כללות ענין השבת, גם בחי' מתנה דשבת, היא בחי' מספר שבעה, ומילה דוחה אותו, כנ"ל בכלי יקר.

(16) תמיד בסופה.

(17) שבת יד"ד, ב. וש"נ.

(18) ע"ז ג, סע"א. – וקאי גם על בחי' מתנה דשבת (לקו"ת שם).

(19) כן מועתק בכ"מ. וראה מגילה כז, ב. גיטין ג, ב. ב"מ טז, א.

ב"ב קנו, א.

(20) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א) וז"ל: "המועדים של כל השנה . . . בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן".

(21) אמור כג, טז. וראה לקו"ת במדבר יד"ד, ד. שה"ש לה, ג.

(22) ראה ג"כ תור"כ עה"פ. תורה כתוב – מנחות סה, ב. רא"ש סוף פסחים.

(23) פ' ראה טז, ט.

(24) תניא פל"ו (מו, א).

(25) ראה גם לקו"ת ש"ח ע' 996 הערה 8.

(26) מיכה ז, טו.

(27) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159 ואילך).

1 בגאולה העתידה בקרוב ממש, ועד אז ישנם עדיין מצרים וגבולים שמוכרחים להשתחרר מהם. מט"ו ניסן שנת
2 ב' אלפים תמ"ח, ממשיכים בני ישראל לצאת ממצרים – ככל שנמשך הזמן הולכים בעילוי אחר עילוי²⁸, ועד
3 שבקרוב ממש תבוא הגאולה העתידה, שאז יצאו לגמרי ממצרים.

4 העבודה הראשונה של בני ישראל מיד לאחר היציאה מארץ מצרים, היתה ספירה על-דרך ספירת העומר²⁹.
5 והיינו, שספירת העומר היא הצעד הראשון בעבודה לבוא ל"כימי צאתך" בשלימות, לגאולה העתידה – בחינת
6 "שמני".

7 ו. על פי זה יובן הטעם לכך שספירת העומר היא בלילה, והיום הולך אחר הלילה³⁰. הקרבת העומר היא
8 קרבן, ובקרבנות הדין הוא שהלילה הולך אחר היום³¹, אבל בספירת העומר, אף על פי שענינה שסופרים כמה
9 ימים עברו מהבאת והקרבת העומר³², מכל מקום, הדין הוא שהיום הולך אחר הלילה. ואינו מובן: כיון
10 שהספירה היא ספירת הימים מההקרבה, למה³³ יהיה הדין בספירה שונה מהדין בהקרבה?
11 והביאור בזה:

12 החידוש של הגאולה העתידה לגבי יציאת מצרים ומתן תורה הוא, שביציאת מצרים ואפילו במתן תורה היה
13 הגילוי מלמעלה שלא על ידי עבודה (דאף שספרו מ"ט ימים, הרי במשך זמן קצר כזה לא היה שייך שבכח
14 עבודתם עצמה יצאו ממ"ט שערי טומאה³⁴, ויזדככו כל כך להיות ראויים לקבל התורה), ולכן, "במשוך
15 היובל"³⁵, לאחר מתן תורה, נשאר העולם בחומריותו³⁶, ועד שהיה יכול להיות לאחר זה חטא העגל – השורש
16 של כל החטאים שלאחרי זה³⁷;

17 מה שאין כן בגאולה העתידה, כיון שתבוא על ידי עבודתם של ישראל, שהתחילה מיציאת מצרים, לזכך
18 לא רק את עצמם אלא גם כל אחד את חלקו בעולם³⁸ – הנה על ידי זה יהיה העולם כלי לקבל את הגילוי
19 שלמעלה בפנימיות, וכמו שכתוב³⁹ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שגם הבשר הגשמי יראה "כבוד הוי'".
20 ואף על פי שעבודת הנבראים אינה כלי להגילוי דלעתיד, מכל מקום, לאחר שלימות העבודה יתנו את הגילויים
21 מלמעלה גם באופן דאתערותא דלעילא מצד עצמה, ובפנימיות.

22 ונמצא, שהגילויים של הגאולה העתידה יש בהם שני קצוות: (א) גילוי אור שלמעלה לגמרי מהעולם, ואפילו
23 על ידי עבודה הכי נעלית אי אפשר לקחתו; (ב) ואף על פי כן יהיה הגילוי בעולם, בפנימיות.

24 וכיון שספירת העומר היא העבודה הראשונה בהכנה לגאולה העתידה, הנה "משכרה נדע מהותה"⁴⁰: כיון
25 שהשכר עבור עבודה זו (באופן של מתנה) היא הגאולה העתידה, הרי מזה ראייה שגם בעבודה עצמה ישנם שני
26 הקצוות בדוגמת הגילויים דגאולה העתידה: (א) ענין הספירה הוא ספירת הימים מעת ההקרבה, שהוא ענין המשך
27 של קדשים. (ב) ואף על פי כן, הספירה עצמה – העבודה שמכשרת את העולם אל הגילוי – היא דוקא כפי סדר
28 הבריאה⁴¹: "ברישא חשוכא והדר נהורא"⁴², היום הולך אחר הלילה.

29 ז. והביאור בזה:

30 הסדר בקדשים הוא ש"הלילה הולך אחר היום", היפך מסדר העבודה בבריאה, "ויהי ערב ויהי בקר"⁴³ –
31 כי, סדר העבודה בבריאה הוא מלמטה למעלה: ההתחלה היא בחושך, ועל ידי עבודה צריך לזכך את העולם
32 שיהיה כלי לאור האלקי; אבל בקדשים, סדר גילוי האור הוא מלמעלה למטה: ההתחלה היא באור, וגם הלילה

ואילך). ד"ה וכל העם רואים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 214 ואילך).
ובכ"מ.

(37) שלכן "וביום פקדי (על איזה חטא שיהי) ופקדתי גו'" (תשא
לב, לד), וכמרו"ל "אין לך כל פורענות כו' של עגל" (סנהדרין קב,
א. הובא בפרש"י עה"פ).

(38) תניא פל"ז.

(39) ישע"י מ, ה.

(40) תניא פל"ט (נג, א).

(41) ברכות בתחלתה.

(42) שבת עז, ב.

(43) בראשית א, ה. ועוד.

(28) ראה לקו"ש כאן הערה 19 (משיחת יט אייר ה'תשי"ב (תו"מ
ח"ה ע' 191 ואילך)).

(29) ראה ר"ן סוף פסחים. ועייג"כ זח"ג צז, סע"א וברע"מ שם.

(30) מנחות סו, א. שו"ע אדמוה"ו או"ח סתפ"ט ס"ג.

(31) חולין פג, סע"א. תמורה יד, א.

(32) ראה משנה ספ"ו דמנחות ורמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ז
ה"ז, דנקצר ביום טו כשר.

(33) נלמד מ"תמימות" (מנחות שם), אבל טעמא מאי?

(34) ראה זו"ח ר"פ יתרו.

(35) יתרו יט, יג.

(36) ראה ד"ה אד' שפתי שבסידור עם דא"ח (דר"ה – רלח, ג

1 שבא לאחר היום, הרי זה עבודת הבירורים שבאה מצד הגילוי אור, שהגילוי ד"יום" נותן כח שיוכלו לירד אל
2 החושך ולברר אותו⁴⁴.

3 בספירת העומר שהיא העבודה של בירורים מלמטה למעלה⁴⁵, לזכך את העולם עד שיהיה כלי לגאולה
4 העתידה – הסדר הוא "ברישא חשוכא והדר נהורא", שמזככים את חושך העולם בדרך מלמטה למעלה; אבל
5 אף על פי כן הספירה היא המשך להקרבן⁴⁶, היינו, שבעבודת הספירה ישנו הכח דקדשים, גילוי אור מלמעלה,
6 שיומשך על ידי עבודת הספירה בפנימיות בעולם, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, בקרוב
7 ממש.

* * *

8 ח. לאחר שמסופר בהתחלת הפרשה אודות הגילוי ד"יום השמיני", "כי היום ה' נראה אליכם",
9 – שפעל "ויקרב כל העדה ויעמדו לפני ה'"⁴⁷, והיינו, שאף על פי ש"קרא משה (רק) לאהרן ולבניו ולזקני
10 ישראל"², אף על פי כן, פעל הדבר על כל העדה שנתקרבו כולם לפני ה', וכדיוק המפרשים⁴⁸: "דקדק הכתוב
11 לומר לפני ה' ולא אמר לפני אהל מועד",

12 ויש להוסיף ולדייק מה שכתוב "לפני ה'", שזהו על דרך המבואר בחסידות⁴⁹ בפירוש הפסוק⁵⁰ "לפני ה'
13 תטהרו", דהיינו למעלה מהוי' –

14 ממשיך הכתוב⁵¹: "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'".

15 והקשו מפרשים⁴⁸: מהו "הדבר אשר צוה ה'" – הרי אי אפשר לפרש שקאי על מה שכתוב בפסוק שלאחרי
16 זה⁵² "קרב אל המזבח ועשה גו'", כי: (א) על זה היתה אמירה בפני עצמה – "ויאמר משה אל אהרן קרב
17 גו'",⁵² (ב) הציווי "קרב אל המזבח גו'" הוא לאהרן בלבד, ואילו כאן נאמר "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו",
18 לשון רבים?

19 ט. ובהקדמה:

20 דובר כמה פעמים⁵³ שיש כמה ענינים בפנימיות התורה שמפורשים להדיא בנגלה דתורה, כיון שאי אפשר
21 ללמדם באופן אחר.

22 ועל דרך זה בנדון דידן⁵⁴:

23 איתא בתורת כהנים על הפסוק: "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, אמר להם משה לישראל, אותו
24 יצר הרע העבירו מלבכם, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם
25 כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו. . מפני מה, כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים⁵⁵. עשיתם כן,
26 וירא אליכם כבוד ה'".

27 – תורת כהנים הוא ספר של הלכות, ובזה גופא – "חמור שבספרים"⁵⁶, דהיינו גליא שבתורה. ואילו כאן
28 נאמר ענין שאינו בסגנון של נגלה דתורה, ואפילו לא בסגנון של אגדתא, אלא כולו פנימיות התורה לגמרי.
29 וראה לדבר – שפיסקא זו הובאה בצוואת הריב"ש⁵⁷, ואם לא רואים את ההקדמה "איתא בספרא", יכולים
30 לחשוב שזהו אחד מליקוטי התורות של הבעל שם טוב!

(48) אה"ח שם, ו.
(49) ראה לקו"ת אחרי כו, סע"ג. ובכ"מ.

(50) אחרי טז, ל.

(51) פרשתנו שם, ו.

(52) שם, ז.

(53) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 112. חז"ב סע"ג 32 ואילך. חז"ג ע' 22.

חז"ח ע' 278 ואילך.

(54) ראה גם אג"ק חכ"ג ע' קסב. חכ"ז (מכתב ג' תמוז תשל"ב) בהערה (ד"ה עול).

(55) עקב יר"ד, יז.

(56) תוד"ה סיפרא – ברכות יח, ב.

(57) סי' פד.

(44) ולבד זאת, הנה עיקר ענין העבודה במקדש היא ביום, ובלילה
היא רק בכדי לשלול הלאו דנותר (ראה לקו"ש ח"ג ע' 949).

(45) החל מבירור המדות דנפש הבהמית, כמרומו בכך שהעומר
הוא מן השעורים, ועז"נ (פ' ראה טז, ט. וראה לקו"ת במדבר טז, ד)
"מהחל חרמש בקמה", "קמה הן המדות שהן קמות וגם נצבות. .
בתקפן בטבען כתולדותן, וצריך להניף עליהם חרמש. . להכריתן
ולחנניען תחת הקדושה", "להאיר אותן ולזככן", שזהו מ"ש "וספרתם
לכם", כפירוש אדמו"ר הזקן ("היום יום" י אייר): "וספרתם הוא
מלשון ספירות ובהירות כו'" (מהנחה בלתי מוגה).

(46) וכן הוא בעבודה עתה, משחרב בית המקדש, שאף שאין
הקרבת הקרבנות בגשמיות, מ"מ, ישנו ענינם ברוחניות.

(47) פרשתנו שם, ה.

1 והאור החיים הקדוש כתב: "זה הדבר וגו', צריך להבין מה הוא הדבר . . ונראה שיכוין לומר על המעשה
2 שהזכיר הכתוב בסמוך דכתיב ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' . . ירצה לומר שהכינו עצמם בערך השלימות
3 . . שהיא לפני ה' . . כמאמר דוד שויתי ה' לנגדי תמיד⁵⁸ . . וכשהשכיל משה במעשה זה, אמר להם, זה הדבר
4 אשר צוה ה' תעשו, פירוש, צוה ה' שתעשו אותו שתהיו תמיד מעריכים בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה',
5 (ואז) וירא אליכם כבוד ה'", ואחר כך כותב: "שוב בא לידי מדרש . . וז"ל זה הדבר, אמר להם משה לישראל
6 אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת . . ותהיה עבודתם מיוחדת לפניו כו'",
7 ומסיים, "והם דברינו עצמם".

8 ונמצא, שמאמר התו"כ ש"תהיו כולם ביראה אחת ובעצה אחת כו'" הוא אותו הענין כמו "ויקרבו גו' ויעמדו
9 לפני ה'".

10 י. ובפרטיות יותר:

11 "תהיו כולכם . . בעצה אחת", פירוש, שלא מספיק המעשה בלבד (אף ש"המעשה הוא העיקר"⁵⁹), אלא
12 צריכה להיות גם כוונת המצוות, שאז ישנה "עצה אחת", דהיינו מחשבה אחת, כי, לולי זאת, הרי פלוני מניח
13 תפילין וחושב אודות עסקיו במסחר העצים, ופלוני מניח תפילין וחושב אודות עסקיו בכלי כסף וזהב, כך,
14 שאין כאן מחשבה אחת, "עצה אחת".

15 ונוסף לזה, צריכה להיות גם "יראה אחת", כי, גם כאשר ישנה "עצה אחת", כוונת המצוות, מתוך אהבה
16 ויראה, שעל ידי זה "פרחא לעילא"⁶⁰, יתכן שאין זו "יראה אחת", כי, עבודתו של פלוני היא מתוך יראת העונש,
17 ואילו עבודתו של פלוני היא מתוך יראת הרוממות כו'. ועל זה אומרים שצריכה להיות גם "יראה אחת".

18 ועד ש"תהא עבודתכם מיוחדת לפניו" – שזוהי העבודה שמצד בחינת היחידה (שלמעלה מכחות הגלויים),
19 הקשורה עם בחינת יחיד⁶¹, שזוהו אומרו "כשם שהוא יחידי בעולם".

20 ומביא ראייה ממה שכתוב "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים":

21 ידועה הקושיא על מה שנאמר בפסוק שה' הוא "אלקי האלקים", שבזה נותנים מקום חס ושלום שיש גם
22 המציאות שלהם, אלא שהוא יתברך למעלה מהם? אך הענין הוא⁶², ש"אלקים" קאי על מלאכים, ויתירה מזה,
23 שקאי על כל המדרגות דסדר השתלשלות, למעלה גם ממלאכים כו', ועל זה נאמר ש"הוא אלקי האלקים",
24 שהוא יתברך למעלה מכל בחינה ותואר, להיותו פשוט כו', וזוהי בחינת יחיד.

25 ולכן דורשים גם מבני ישראל ש"תהא עבודתכם מיוחדת לפניו" – לא מצד ההרכבה של כחות הגלויים,
26 אלא מצד פשיטות עצם הנשמה, שמתקשרת עם בחינת יחיד.

27 וזהו גם הענין ד"ויקרבו גו' ויעמדו לפני הוי" – למעלה מהוי' (כנ"ל), למעלה מכל השמות כו'.

28 יא. וההוראה מזה:

29 ישנם החושבים שאליהם לא מופנית בגלוי הקריאה של משה ("קרא משה"), נשיא הדור. ואף על פי כן,
30 עליהם לדעת שגם אצלם צריך להיות הענין ד"ויקרבו וגו'", כי, על ידי זה שהם קשורים עם "זקני ישראל",
31 הקשורים עם בני אהרן (שהרי כהנים הם "שלוחי דרחמנא" ו"שלוחי דידן"⁶³, כי, שתי הדעות אמת, "אלו ואלו
32 דברי אלקים חיים"⁶⁴), ועל ידם – עם אהרן, ועל ידו – עם משה, נמשכת קריאתו של משה, נשיא ישראל,
33 מדרגא לדרגא, עד ל"כל העדה", ופועלת בכל אחד מישראל לא רק על נפשו האלקית, ולא רק על נפשו הבהמית
34 והגוף, אלא גם על חלקו בעולם (שזוהו הפירוש ד"כל העדה" – כל הענינים השייכים אליו), ועל ידי זה גם על
35 כללות העולם.

36 ולכן נדרשת ממנו העבודה ד"ויעמדו לפני ה'", ובאופן ש"זה הדבר אשר צוה ה' תעשו", "שתהיו תמיד .
37 . עומדים לפני ה'", כנ"ל בארוכה.

(62) ראה אוה"ת יתרו ס"ע תשלו ואילך.

(63) יומא יט, סע"א. וש"נ.

(64) עירובין יג, ב. וש"נ.

(58) תהלים טז, ח.

(59) אבות פ"א מ"ז.

(60) תקו"ז ת"י (כה, ב). הובא בתניא פל"ט-מ.

(61) ראה לקו"ת ראה כה, א. ובכ"מ.

ולאלו הטוענים: כיצד יכולים לדרוש מכל אחד מישראל עבודה נעלית כזו, ובפרט שתהיה בתמידות – הנה
המענה על זה, שכל חילוקי המדריגות הם רק בכחות הגלויים, אבל מצד בחינת היחידה, "כולן מתאימות ואב
אחד לכולנה"⁶⁵, כך, שאצל כולם יכולה להיות העבודה דקבלת עול ומסירת נפש, ואדרבה, אצל אנשים פשוטים
הרי זה בנקל יותר, וכמשל הידוע⁶⁶ שנקל יותר להכניס הרגל למים ורתחים, כי, בעלי השגה מתחילים מיד
לעשות חשבון אם צריך לעשות כן, ואם הוא שייך לזה וכו', מה שאין כן אנשים פשוטים.

* * *

יב. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל ויהי ביום השמיני גו'.

* * *

יג. דובר פעם⁶⁷ שחודש אייר קשור עם ספירת העומר, כי, אף על פי שגם בחודש ניסן ובחודש סיון ישנה
מצות ספירת העומר, הרי אין זה בכל ימי החודש, ורק בחודש אייר קשורים כל ימי החודש עם המצוה דספירת
העומר.
ויש לבאר המוסר-השכל מהענין דספירת העומר בפשטות ביותר – נוסף לכך שבכל ענין שבתורה ישנם
ששים ריבוא פירושים בפרד"ס התורה⁶⁸:

תוכנה של מצות ספירת העומר הוא – ספירת הימים, מנין הזמן. ועל פי הידוע שהמנין מורה על חשיבות
הדבר הנמנה, שלכן הדין הוא ש"דבר שבמנין אינו בטל"⁶⁹, הרי מובן, שספירת הימים מורה על חשיבות ויוקר
הזמן, שצריך לנצל כל יום, ואפילו כל שעה וכל רגע, ואם אין מנצלים זאת כדבעי, הרי זו אבידה שאינה חוזרת⁷⁰.
אילו היה זמן מיותר, אזי היה מקום לחשוב שאף שזוהי אבידה, אין זה נורא כל כך, כי, גם לאחר מה
שאיבד, יש לו זמן די צרכו;

אבל האמת היא שהקב"ה נותן לכל אדם זמן קצוב, כמו שכתוב⁷¹ "ימים יוצרו", שבו צריך למלא עבודתו
ולהגיע לשלימות הנדרשת ממנו. לא נותנים רגע אחד פחות, אבל גם לא נותנים רגע אחד יותר. וכיון שכן,
הרי כאשר עובר רגע שלא נוצל כדבעי, אזי נחסר בשלימות הנדרשת ממנו.

ואין זה רק חסרון של פרט מסויים, אלא החסרון הוא בכללות השלימות שהיה צריך להגיע אליה, כך,
שבגלל החסרון של רגע מסויים, נחסר בכל פרט ופרט בעבודתו.

וזוהי ההוראה מענין ספירת העומר – שכאשר מחסירים יום אחד, הרי זה נוגע לכללות ענין ה"תמימות"⁷².

וזוהו גם מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"שעון" הוא מטיף מוסר אילם ("א שטומער מוסר-זאגער"). –
הוא אמנם לא אומר מאומה, אבל, כאשר מביטים ורואים איך שמחוגי השעון זזים בכל רגע, הרי זו הטפת-מוסר
הטובה ביותר, ודי גם בהתבוננות קלה בדבר כדי לפעול על עצמו לייקר את הזמן.

יד. והנה, טבע בני אדם הוא שכאשר מתחילים לחשוב שחבל על הזמן שעבר, שבו היו יכולים
לפעול ולעשות דבר פלוני ופלוגי, ואילו כאשר צעירים אזי עושים חשבון שיש מספיק זמן, ודוחים את הפעולה
הנדרשת מיום ליום. ולכן, התבוננות הנ"ל נוגעת ביותר להצעירים, כדי שלא יטעו בדבר.

האמת היא, שצריכים להזהיר על זה את כולם, גם את הזקנים, כי, כל אחד, הנה לגבי הימים והשנים שכבר
עברו, נחשב לזקן, ולגבי הימים שלא באו עדיין, הרי הוא צעיר, כך, שגם יהודי בן קי"ט שנה ושנ"ג ימים,
זקוק להתבוננות בענין יוקר הזמן, כדי לייקר את הרגע האחרון שנותר לו לחיות ולעבוד עבודתו;

(65) תניא רפ"ב.

(66) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילן. ועוד. הנסמן בתו"מ סה"מ אדר ע' עז.

(67) ראה שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר דאשתקד ס"ט (תו"מ חכ"ה ע' 257). וש"נ.

(68) שער הגלגולים הקדמה יז. שער רוה"ק בענין היחודים על

קברי צדיקים הקדמה ג (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שבסוף שערי מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(69) ערלה פ"ג מ"ז. ביצה ג, ב. וש"נ. טושו"ע יו"ד רסק"י.

(70) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 59.

(71) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 273. וש"נ.

(72) ראה גם שיחת ש"פ אחרי הנ"ל ס"י (שם ע' 258). וש"נ.

- 1 אבל, בעיקר צריכים להזהיר על כך את הצעירים, כי, לצעירים יש מעלת המרץ, ולכן צריכים לחטוף ולנצל
2 את הזמן שהם במלוא המרץ, וגם בגלל שאצלם ישנם פיתויי היצר כו', כנ"ל.
- 3 טו. וכן הוא בנוגע לענין שהזמן גרמא:
4 בימים אלו חוגגים את יום ההולדת של "צעירי אגודת חב"ד" בב' אייר⁷³. ובכן, יש להתבונן בכל הנ"ל
5 ולייקר את הזמן וכו'.
- 6 ועל ידי זה זוכים להוספה בענין הזמן – על דרך שמצינו בחזקיה שניתוספו לו חמש עשרה שנה⁷⁴, ולדעה
7 אחת ניתוספו לו חמש עשרה שנה חדשים⁷⁵, שהוא ענין המשכת בחינת י"ה⁷⁶ שלמעלה מהעולמות, ועד להמשכה
8 חדשה ממש שלמעלה גם מבחינת י"ה.
- 9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן קנקן משקה עבור צעירי אגודת חב"ד, באמרו, שמסתמא יערכו אסיפה בימים
10 אלו].

* * *

- 11 טז. בתפלת מנחה קורין "אשה כי תזריע וילדה זכר גו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו"⁷⁷.
- 12 ויש לבאר שייכות ענין המילה לכללות הפרשה שמדברת בדיני טומאה וטהרה – שהכוונה היא לערלת הלב,
13 שזהו גם ענין של טומאה, שצריכים להסירה כו'.
- 14 וענין זה קשור גם עם מה שכתוב בפרשתנו "זה הדבר וגו'":
15 באוה"ח הנ"ל (ס"ט) מובא מאמר המדרש⁷⁸ (שלא נזכר לעיל) "מה הוא זה הדבר, על המילה, כמה דתימא⁷⁹
16 זה הדבר אשר מל יהושע". וכתב האוה"ח: "ודברי המדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אותם משה,
17 או באותו יום צוה על המילה"? ומבאר, "אכן הכוונה היא על ערלת לבם. . . וצוה למול ערלת לבם, ובזה יראה
18 להם כבוד ה'".
- 19 ולהעיר, שבכללות ישנם ג' ערלות: "ערלת לב ושפה ואוזן"⁸⁰. וזהו גם כן ענין ג' שני ערלה. ועל ידי זה
20 באים אחר כך להעילוי ד"בשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הילולים לה"⁸¹, שזהו גם מה שכתוב באוה"ח,
21 שעל ידי הסרת ערלת הלב "יראה להם כבוד ה'".

(73) ראה שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשט"ז סי"א (תו"מ חט"ז ע' 261). ש"פ קדושים, מבה"ח אייר תשי"ז ס"ו (תו"מ חט"ז ס"ע 354 ואילך). וש"נ.

(74) מלכים"ב כ, ו. ישעי' לח, ה.

(75) ראה יבמות מט, סע"ב ואילך. הובא ברד"ק מלכים שם.

(76) ראה סה"ל להאריז"ל ישעי' שם. קה"י ערך חזקיה. מג"ע אופן קפ, ועה"ת ר"פ נח.

(77) ר"פ תזריע.

(78) במדב"ר פי"ב, ח.

(79) יהושע ה, ד.

(80) ראב"ע תזריע שם. וראה גם תנחומא לך לך טז. פרדר"א פכ"ט.

(81) קדושים יט, כד.

לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך יב

19 (ד) ידוע הכלל, שכאשר רש"י מביא ב' פירושים
20 בענין אחד, הרי זה מפני שכל אחד מהם אין בו ליישב
21 המקרא לפי פשוטו בכל הפרטים, כי יש קושי (או
22 קשיים) באחד מה שאין בהשני (אלא שהפירוש
23 שמביאו לראשונה הוא הקרוב יותר לפשוטו של
24 מקרא). וצריך ביאור: מה הן הקושיות שבפירוש הנ"ל
25 ובמה עדיף הפירוש הראשון לגבי השני?

26 (ה) כאמור כמה פעמים - באם רש"י בפירושו מביא
27 דבר בשם אומרו (שלא כדרכו ברובא דרובא של
28 פירושו) הרי זה לתוספת הסברה בפירושו - וצריך
29 להבין בנדון דידן, מה מלמדנו זה שר"א ור"י הם
30 שפירשו כל אחד את פירושו הנ"ל?

31 (ו) פרש"י, כידוע, מדויק הוא בתכלית - וצריך
32 ביאור - בהעתקתו מדברי המדרש "משל למלך שהיה
33 לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה" - דממה נפשך,
34 אם כוונתו רק לציין לאיזה מדרש הוא מתכוון, ועל
35 הלומד לעיין בפנים המדרש, הוה ליה לקצר ולומר
36 (לכל היותר): "משל למלך" וכו' כדאיתא בויקרא
37 רבה: ואם ברצונו להודיע גם תוכנו של המשל - הרי
38 אין די בתחילת המשל שהביא.

39 ועל כרחך צריך לומר, דהוספת רש"י בהעתקתו
40 ("משל למלך") שהיה לו בן בית. הרי זה פרט עיקרי
41 בהסברת פירושו. וצריך להבין: מה אינו מובן כי אם
42 על ידי פרט המשל ("למלך") שהיה לו בן בית.

43 ב. והביאור בכל זה:
44 מכיון שפירושו של רש"י הוא על התיבות "ותצא
45 אש". מובן שבהן הקושי שהכריחו לפרש ש"לא מתו
46 בני אהרן אלא על ידי כו'":

47 אופן מיתתם של בני אהרן בכלל - מובן, שהרי זה
48 "מדה כנגד מדה" - העונש ד"ותצא אש וגו'" כנגד
49 החטא דהקרבת "אש זרה"⁹. אבל קשה: איך יתכן

1 א. בפירושו על הפסוק¹ "ותצא אש מלפני ה'
2 ותאכל אותם וגו'" - מעתיק רש"י התיבות: "ותצא
3 אש" - ומפרש: "ר' אליעזר אומר לא מתו בני אהרן
4 אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. ר' ישמעאל
5 אומר שתויי יין נכנסו למקדש, תדע², שאחר מיתתן
6 הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש, משל
7 למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה"³.
8 וצריך להבין:

9 (א) סיבת מיתתם של בני אהרן הרי מפורשת היא -
10 בפשוטו של מקרא בכתוב (בפסוק שלפני זה):
11 "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציוה אותם. (ולכן)
12 ותצא אש גו' וימותו גו'" - ואין צורך בפירוש כלל,
13 (ב) אף על פי כן מבארה רש"י, אבל לא כפשוטו
14 של מקרא. כי אם ביאור שאין לו כל שייכות, לכאורה,
15 למשמעות הכתובים?⁴

16 (ג) כיון שרש"י בא לפרש הטעם למה "מתו בני
17 אהרן", היה לו להעתיק בפירושו תיבת "וימותו"⁵,
18 דעלה קאי - ולא "ותצא אש"⁶?

(1) פרשתנו י, ב.

(2) בדפוס ראשון ליתא מכאן עד סוף הדיבור, והד"ה שלאח"ז
"בקרובי" - בבחי"ר מסיים ב"משל למלך כו'", אבל בשאר הדפוסים
הוא כפנים.

(3) פ"ב, א.

(4) בגו"א כאן (בפ"י הב') כתב - שזה ודאי שמתו מחמת שהקריבו
אש זרה אלא דקשה למה מתו מיתה פתאומית, וע"ז נחלקו ר"א ור"י,
דלר"א ה' העונש פתאומי על שהורו הלכה בפני רבם וע"ז באה מיתה
פתאומית כפי מידתם שקפצו ומיהרו להשיב בפני רבם, ולר"י - כי
אין המקדש סובל השכרות שהוא היפך הקדושה. אבל קשה (נוסף על
שאר הקושיות שבפנים):

(א) ברש"י מפורש: לא מתו בגו"א אלא כו', ולא מחמת ענין אחר.
ואם כוונת רש"י רק להפתאומיות של המיתה הרי העיקר חסר מן
הספר.

(ב) אין הכרח בפשוטו של מקרא שאין המקדש סובל השכרות
ובפרט - עד להענישו במיתה.

במשכיל לדוד כתב שקשה לי לרש"י למה מתו דוקא ע"י אש,
וע"ז תירץ "שהם חטאו באש שבו הורו ההלכה כו'".

וצ"ע, שהרי לפי פשטות הכתובים, שמתו על שהקריבו "אש זרה"
כפשוטו, מובן בפשטות מה שמתו ע"י אש.

גם מה שכתב שזה שרש"י מביא דעת ר"י הוא לפי שעפ"ז מובן
סמיכות פרשת "יין ושכר גו'" למיתת בני אהרן, קשה דא"כ ה' לו
לרש"י להביא פ' ר"י בתחלת הפרשה ההיא - כדרכו בכ"מ, ולומר
"למה נסמכה כו'".

(5) ואין לפרש (בדוחק) שכוונת רש"י לכל הכתוב אלא שמעתיק
התיבות שבתחלת העונש, דא"כ הו"ל עכ"פ לרמז לכל הפסוק ב"וגו"
(כבד"ה שלאח"ז. ובכ"מ).

(6) ועפ"ז מובן שאח"פ שדיוקן של רש"י הוא ממ"ש "וימותו
גו'" - דלכאורה מובן מעצמו מאחר שכבר נאמר "ותאכל אותם".
כדברי דוד כאן - כי [נוסף שלפ"ז עדיין אינו מובן מנ"ל שלא מתו

אלא וכו'], א"כ ודאי שהי' לרש"י להעתיק - "וימותו", או לרמז
עכ"פ ב"וגו'".

(7) ובפרט שבויק"ר שם (שממנו מביא רש"י "משל למלך כו'")
נאמר הפי' השני בשם ר' שמעון (אלא שלהלן בויק"ר (ספ"ב) מביאו
בשם ר' ישמעאל), הרי עכצ"ל שלפירוש רש"י נוגע מה שדוקא ר'
ישמעאל אמר פ' זה.

(8) ואף שבויק"ר (על אתר) לא נמצא משל אחר והי' דיו להעתיק
רק "משל כו'" - י"ל (בדוחק) שהוצרך להעתיק גם תיבת "למלך"
לפי שזהו סגנון הרגיל בכגון זה, כי אינו מתאים כ"כ לומר "משל וכו'
(סתם)", אבל ודאי - "שהי' לו בן בית" מיותר בציון להמשל.

(9) כברבנו בחיי וחזקוני, ועוד, כאן. וראה פירש"י נח ז, יא. יתרו
יח, יא. נשא ה, כד. ועוד.

1 לומר בפשוטו של מקרא שבלשון "ותצא אש" כאן יתאר
2 הכתוב עונש הכי חמור, בעוד שב' פסוקים לפני זה
3 תיאר הכתוב באותה הלשון ממש - "ותצא אש" - שכר
4 הכי גדול, השראת השכינה שניכרת על ידי שיצאה
5 "האש מלפני ה'".¹⁰

6 [וכמו שפירש רש"י¹¹: "שכל ז' ימי המילואים... לא
7 שרתה בו (במשכן) שכינה והיו ישראל נכלמים... אמר
8 להם (משה).. אהרן אחי כדאי... שעל ידי קרבנותיו
9 ועבודתו תשרה שכינה בכם כו'"] - "ותצא אש וגו'",
10 ואז "וירא כל העם ויראו ויפלו על פניהם"],

11 וזהו שהכריחו לרש"י לפרש שגם "ותצא אש"
12 האמור במיתת בני אהרן הוא ענין של (מעין) השראת
13 השכינה, גילוי של קדושה: כשם שעל ידי עבודת
14 אהרן בא הגילוי ד"ותצא אש גו' על המזבח", כמו כן
15 על ידי עבודת הקטרת של בני אהרן בא הגילוי
16 ד"ותצא אש" - אלא משום שהיה חסרון (לפי ערכם
17 ומעלתם) באופן הנהגתם בעבודה זו, לכן: "ותאכל
18 אותם וימותו גו'", אבל העבודה כשלעצמה, היתה
19 עבודה קדושה.

20 וזהו שכתב רש"י: "לא מתו בני אהרן (על ידי
21 העבודה) אלא על ידי שהורו הלכה (זו דהקרבן האש)
22 בפני משה רבן". ואין זה סותר למה שנאמר "אש זרה
23 אשר לא ציוה אותם", כי אדרבה, מלשון זו משמע
24 שהקרבנות היתה אש זרה (רק מפני ש) "לא ציוה
25 אותם" (את בני אהרן) - כי אם הם ציוו זה לעצמם¹²
26 אבל עצם הענין לא היה היפך הציווי. ומכל מקום
27 נקרא "אש זרה" על דרך מה שנאמר¹³ קטורת זרה -
28 זרות לו.

29 אך קשה קצת לומר שבשביל זה יגיע עונש חמור
30 כל כך - ומרמז רש"י התירוץ באמרו שבעל הפירוש
31 הוא ר' אליעזר:

32 שבחים נעלים ונפלאים נאמרו על רבי אליעזר
33 המתארים את גודל כחו וחכמתו בתורה¹⁴ - ובכל זאת

(10) ראה בפ' הרשב"ם (ועד"ז במושב זקנים וחזקוני) ש"ותצא אש" האמור במיתת בני אהרן "הוא ותצא אש של פסוק ראשון... ב' הפסוקים אחד הם". ואף שלפרש"י אין הוכחה לומר כן (ובפרט שמל' "ותצא אש מלפני ה'" משמע שהי' יציאה של אש מחדש) אבל עכ"פ קשה לומר שהם ענינים הפכיים, ככפנים.

(11) פרשתנו ט, כג.

(12) ראה בספרונו ולבוש האורה כאן. דאל"כ "אותם" מיותר.

(13) תצוה ל, ט. ובפרש"י.

(14) ראה פדר"א (פ"ב): יכול אתה לומר דברי תורה יותר ממה שקבלו בסיני. ובשהש"ר (ע"פ לריח שמניך טובים - א, ג): האבן

34 אמר רבי אליעזר¹⁵: "האומר דבר שלא שמע מפי רבו
35 גורם לשכינה שתסתלק מ ישראל", שמזה מובן במכל
36 שכן וקל וחומר, חומר הענין כ(אשר לא לבד ש"אומר
37 דבר שלא שמע מפי רבו" אלא) שאומרו בפני רבו.
38 ועל פי זה מובן למה נענשו בני אהרן בעונש חמור
39 כל כך.

40 ג. אמנם עדיין אין פירוש זה מיושב לגמרי. כי
41 קשה לאידך גיסא: מכיון שבהקרבנות הקטרת הורו
42 הלכה בפני רבן. וגרמו לשכינה שתסתלק כנ"ל, איך
43 יתכן שעל ידי זה "תצא אש" (מעין) השראת השכינה
44 כנ"ל?

45 ומשום קושי זה מביא רש"י פירוש שני: "שתויי
46 יין נכנסו למקדש", שלפי זה מיירי באזהרה שלא נצטוו
47 עליה עדיין, ואם כן הרי הקרבנות הקטרת היתה
48 בשלימות, בלי עבירה על ציווי ה' - ומובן מה שעל
49 ידי הקרבה זו "ותצא אש" - (מעין) השראת השכינה,
50 כנ"ל.

51 וזהו שרש"י ממשיך בפירושו ואומר: "תדע שאחר
52 מיתתן הזהיר הנותנים שלא יכנסו שתויי יין למקדש":
53 כוונתו בזה [לא רק לדייק דמזה שבאמצע הסיפור של
54 העבודה דיום השמיני, מיד אחר מיתת בני אהרן,
55 הפסיק הכתוב באזהרת "יין ושכר גו'" - משמע שסיבת
56 עונשם יש בה מענין האזהרה - אלא גם] לבאר את
57 היתרון שבפירוש זה (על הפירוש הראשון), וכנ"ל.
58 שלדעת ר"י לא עברו בני אהרן על ציווי ה' בהקרבנותם,
59 כי לא נצטוו עדיין על זה. ורק "אחר מיתתן הזהיר
60 הנותנים כו'".

61 ולא יוקשה מה שנאמר בהקדמה להעונש "אשר לא
62 ציוה אותם", כי "אותם" מדגיש - מה שאין כן
63 אחרים. וכיון שפשוט שנדב ואביהו בניו הגדולים של
64 אהרן נתחנכו ונמשחו ביחד עמו בודאי הם היוותר
65 קרובים במעלה אליו וכמו שנאמר¹⁶: עלה אל ה' אתה
66 (משה) ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל - על
67 כרחק צריך לומר שבאותה שעה היה גרעון במעלתם -
68 שהיו שתויי יין.

69 אמנם לפי פירוש זה, הרי קשה: מדוע נענשו
70 (ובפרט בעונש חמור כל כך) הרי לא נצטוו על זה?
71 ומתרץ רש"י: "משל למלך שהיה לו בן בית וכו'
72 כדאיתא בויקרא רבה".

הזאת (שישב עלי' ר"א דומה להר סיני, וזה (ר"א) שישב עלי' דומה לארון הברית. ובאבות (פ"ב מ"ט): בור סוד שאינו מאבד טפה. ועוד.

(15) ברכות כז, ב. וראה יומא סו, ב. סוכה כז, ב.

(16) משפטים כד, א.

1 וזה לשון המדרש שם: "משל למלך שהיה לו בן
2 בית נאמן¹⁷ מצאו עומד על פתח חנויות, והתיו את
3 ראשו בשתיקה, ומינה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו
4 יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שמצוה
5 את השני ואמר לא תכנס בפתח חנויות אנו יודעים
6 שמתוך כך הרג הראשון".

7 מדברי המדרש מובן דעם היות שהראשון לא
8 נצטווה על זה, מכל מקום להיותו "בן בית" של מלך
9 היה צריך להבין מעצמו, גם בלי אזהרה מפורשת,
10 שדבר זה הוא היפך רצונו של המלך.

11 ולזה מרמז רש"י כאן בהעתיקו התחלת דברי
12 המדרש - "משל למלך שהיה לו בן בית", כי בזה
13 מתורצת הקושיא למה נענשו בני אהרן על דבר שלא
14 נצטוו עליו, כנ"ל - כי הם היו "בני ביתו" של הקב"ה
15 (וכמו שכתוב "בקרובי אקדש"¹⁸) ומעצמם יודעים
16 הנהגות ביתו גם כשלא נצטוו על זה בפירוש.

17 אמנם בכל זאת אין מיושב עדיין לגמרי לומר שבני
18 אהרן יענשו במיתה חמורה על דבר שלא נצטוו עליו
19 - ולכן מוסיף רש"י שר' ישמעאל הוא שפירש כן.

20 דהנה אמרו חז"ל על ר' ישמעאל¹⁹: "כהנא (כי רבי
21 ישמעאל היה כהן גדול)²⁰ מסייע כהני" (פרש"י:
22 "תמיד הוא עוזרן ומקיל להם"), ולשיטתו אזיל בנדון
23 דידן: ניחא ליה לר' ישמעאל ל"סייע כהני" ול"הקיל"
24 בחטא בני אהרן הכהנים, גם אם זה דחוק קצת
25 בפירוש הכתובים, מלפרש את הכתובים באופן
26 (המתיישב יותר, אבל) המגדיל את חטאם, היינו לומר
27 שעברו על ציווי הקב"ה - והורו הלכה בפני רבן.

28 ד. אולם, לאחר כל הנ"ל, יש להקשות על פירוש
29 זה (של רבי ישמעאל):

30 (א) מלשון הכתוב "ויקריבו גו' אש זרה" משמע
31 שבהקדשה עצמה היתה ה"זרות", החטא, ולא רק
32 מצד המקריבים, שהם היו שתויי יין בהקריבם²¹:

(17) בפשוטו של לשון - סתם "בן בית" ה"ז בן בית כדבעי -
ולכן לא העתיק רש"י תיבת "נאמן". ובויק"ר הרי גם בא לחלק בין
בן בית הא' להב'.

(18) פרשתנו י, ג. ולהעיר ממשפטים כד, יא: ויחזו גו' (אלא
שבדרגא זו היו ג"כ הזקנים).

(19) חולין מט, א.

(20) ראה לקו"ש חי"א ע' 107 ובהנסמן שם.

(21) משא"כ לפי פי' הא' שהי' החטא בעצם ההקדשה כי הוראת
ההלכה בפני משה היתה (לא רק ע"י הוראה בדבור כ"א) ע"י הקדבת
האש עצמו; משא"כ לפי פי' הב' אין החטא בהקדשה עצמה, כ"א (בל'
רש"י) "ונסנו למקדש", וכ"ה בהציווי אח"כ (י, ט) "אל תשת . .
בבאנס גו'". וראה פרש"י שם.

33 (ב) מכיון שלא היה החטא בהקדשה שעל ידי
34 האש, למה (ובמילא - למאי נפקא מינה אמר קרא כי)
35 נענשו על ידי ש"ותצא אש"²².

36 ולכן אין רש"י מסתפק בפירוש זה, ואדרבה, מביאו
37 כפירוש שני, לומר שהפירוש הראשון - אף שגם הוא
38 אינו מתיישב לגמרי - הרי הוא קרוב יותר לפשט
39 הכתובים (מחמת קושיות הנ"ל), ולכן הוא הראשון
40 והעיקרי.

41 ה. מעניני הלכה שבפירוש רש"י זה:

42 מדייק רש"י ואומר (וכן הוא בגמרא²³): "שהורו
43 הלכה בפני משה רבן", ולכאורה מאי נפקא מינה
44 שהוראת ההלכה היתה בפני משה, והיה מספיק לומר:
45 "שהורו הלכה בפני רבן"?

46 וביותר קשה: לכאורה היה בזה עון חמור יותר
47 מהוראת הלכה בפני משה רבן - מה שהורו הלכה בפני
48 אהרן שהיה רבן²⁴ וגם אביהם²⁵ שפגעו על ידי זה
49 בכבודו²⁶. ובפרט דמעשה הקטרת היה שייך לאהרן,
50 וכמו שפירש רש"י לפני זה על הפסוק²⁷: "ויבא משה
51 ואהרן וגו'": "נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה
52 הקטרת". ונמצא דזה שהם הקטירו קטרת בעצמם, הרי
53 זה ענין של פגיעה בעבודת אהרן באותו היום, פגיעה
54 בציווי מפורש בפשוטו של מקרא (ובעשרת הדברות)
55 כבד את אביך - ועל פי זה קשה לא רק יתור הלשון
56 דתיבת "משה" (כנ"ל - למאי נפקא מינה), כי אם שעל
57 ידי זה שולל ענין חמור יותר דפגיעה בכבודו של
58 אהרן.

(22) משא"כ לפי' הא' שהחטא הי' בהקדשה ה"ז מדה כנגד מדה,
כדלעיל ס"ב.

(23) עירובין סג, א.

(24) ראה שם נד, ב (והובא תחלת הענין בפרש"י תשא לד, לב.
ומסיים "וכו' כדא' בעירובין"): כיצד סדר המשנה כו' נסתלק משה
ושנה להן אהרן פירקן. וראה תוד"ה בפני - פסחים קח, א.

(25) ואף שנקראו "תולדות משה" - ה"ז מפני שלמדם תורה -
שהי' רבן (במדבר ג, א. ובפרש"י שם).

(26) ראה במשנה ב"מ לג, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ה ובתור"כ.
ואכ"מ.

ואין לתרץ דמכיון שאהרן הי' תלמידו של משה כמובן מסדר
משנה הנ"ל, הרי אין חולקין כבוד לתלמיד בפני רבו (שו"ע יו"ד
סכ"ב. וראה יו"ד סרמ"ב סכ"א. וראה בש"ך שם סק"מ שה"ה דיש
לדחות כבוד רבו בפני רבו דרבו כשלמד קצת גם לפני רבו דרבו) כי
שאני במקום שרבו חולק לו (לתלמידו) כבוד (שו"ע שם), ובנדו"ד
הרי הי' משה חולק כבוד לאהרן כמו שפירש רש"י (בא יב, ג -
ממכילתא שם). ועוד - פשוט דמ"מ אסור לזלזל בכבודו (ראה שו"ע
שם סר"מ ס"ח. מכתב אדה"ז במאה שערים ד, א), ובנדו"ד הרי הי'
בוז זלזול בכבודו של אהרן מה שלקחו ועשו מעשה הקטרת.

(27) פרשתנו ט, כג.

עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית
ביותר, ועד כדי כך שאמר משה לאהרן: "שהם גדולים
ממני וממך", והקב"ה קראם "בקרובי" - בבחיירי³¹,
בכל זאת נענשו בעונש חמור ביותר בגלל העדר
ה"ביטול" הראוי לרבים - שהורו הלכה בפניו.
ור' אליעזר - למרות כחו הרב בתורה כנ"ל - הוא
האומר ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם
לשכינה שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו הוא דבר
הנוגע לגילוי השכינה לכללות ישראל.
ומזה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני ותלמיד
חכם הנני, ואיך אהיה בטל לרב ולחכות שיורה לי
ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם³², והדרך אשר אלך
בה בעבודת ה' והלא בכוחי להורות לעצמי!
- כי מי לנו גדול כנדב ואביהו, ובכל זאת זה היה
כל חטאם, "לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו
הלכה בפני משה רבן", ועד כדי כך - שזה נוגע לא
רק להם³³, כי אם שגורם להיפך הענין של גילוי
השכינה בישראל.
לאידך גיסא: דורשים מכל אחד ואחד שלימוד
התורה שלו יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא -
ועד שכל כולו יהיה חדור בהבנת התורה.
- וזהו שממשיך רש"י ואומר "רבי ישמעאל אומר
שתווי יין נכנסו למקדש": יין הוא בחינת בינה³⁴ -
הבנה והשגה, ו"שתווי יין" היינו מלאים וחדורים הבנה
והשגה, והחטא הוא - שנכנסו למקדש בציור זה:
החסרון של "שתווי יין" אינו אלא בעת הכנס למקדש
- אבל עבודת האדם לקונו כשאינו במקדש, הרי
אדרבה, צריכה להיות בהבנה והשגה:
מקדש הוא ענין התפלה³⁵, שאז עומד האדם לפני
מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומאן דמחוי במחוג קמי
מלכא וכו'³⁶ - שצריך להיות בתכלית הביטול "כעבדא

1 והביאור בזה:

2 מצינו בדיני הסיכה²⁸, שתלמיד האוכל לפני רבו,
3 אפילו אם אינו רבו מובהק. אינו רשאי להסב לפניו
4 משום מורא וכבוד הרב אלא אם כן נתן לו הרב רשות
5 להסב בפניו, אבל אין חיוב על הרב ליתן לו רשות
6 ולמחול על כבודו. מה שאין כן בן האוכל אצל אביו,
7 אפילו אם אביו הוא רבו מובהק, צריך הסיכה לפי שמן
8 הסתם אב מוחל על כבודו לבנו. והיינו שאפילו באופן
9 שכיבוד אביו (שהוא רבו) הוא חמור יותר מכיבוד
10 רבו, הדין הוא שמן הסתם האב מוחל לבנו מה שאין
11 כן ברב ותלמידו.
12 ולפי זה גם בנדון דבני אהרן²⁹, עם שעצם המצוה
13 והחיוב בכבוד רבים ואביהם (אהרן) הוא גדול מהחיוב
14 בכבוד רבים (משה), בכל זאת הדין נותן, שהבן
15 (והתלמיד) המורה הלכה בפני אביו (ורבו) אין זה
16 חמור כמו תלמיד המורה הלכה בפני רבו, מאחר שמן
17 הסתם האב מוחל לבנו³⁰, מה שאין כן רב לתלמידו.
18 על פי זה מובן דיוקן של רש"י (על דרך ההלכה):
19 "בפני משה רבן", מה שאין כן זה שהיה בפני אהרן
20 לא נענשו על זה, מאחר שמן הסתם האב מוחל לבנו.
21 ועל פי זה יש להמתיק מה שרש"י מעתיק גם
22 התיבות "(לא מתו) בני אהרן", דלכאורה מפורש הוא
23 בכתוב כאן,
24 אלא שרצונו להדגיש דמכיון שאנו דנים ב"בני
25 אהרן", מובן זה ש"לא מתו כו' אלא על ידי שהורו
26 הלכה בפני משה רבן", ולא בפני אהרן רבן, כי האב
27 מן הסתם מוחל לבנו, וכנ"ל.
28 ו. מ"ינה של תורה" וההוראה לכל אחד ואחד
29 שבפירוש רש"י שלפנינו:

(28) שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סי"א.

(29) ואין לחלק בין הסיכה שהיא מצוה חיובית (והאב יודע מזה
גם מקודם) ולכן האב מוחל לבנו, משא"כ בדבר שאינו מצוה - ד[נוסף
ע"ז - דאם משום הא - גם רבו מן הסתם צריך למחול לו] הרי כתב
הש"ך (יו"ד סרמ"ב סק"א) סברא זו (דהאב מוחל לבנו) גם לענין
לקרות לאביו (שהוא רבו) בשם "אב", שאינו מצוה. אף שיש לחלק
דבנדו"ד שאני כי ה' בזה גם זלוול - ראה הערה הבאה.
(30) ולפי שיטת התוס' וכו' (הובא לפס"ד ברמ"א יו"ד שם ס"ד.
ראה בש"ך שם סק"ד שיש חולקים) דנטילת רשות לא מהני תוך ג'
פרסאות, לכאורה לא מהני המחילה דאהרן לענין שהורו הלכה בפניו,
אבל י"ל דמהני עכ"פ לענין חומר החטא.

ובזה יובן ג"כ דאף שכאן ה' בזה זלוול בכבודו של אהרן
כבהערה 26, והרי גם ברב שמחל לתלמידו "מצוה על ה"התלמיד
להדרו ואסור לבזותו" (שו"ע ורמ"א יו"ד שם סל"ב), מ"מ מובן שאין
בזה חומר הענין כבהוראת הלכה בפני משה רבן.

(31) פרש"י פרשתנו י, ג.

(32) ראה תו"א משפטים עה, ג. אוה"ת משפטים א'קכ. ראה נדה
בסיימה.

(33) להעיר גם מתניא פ"ב.

(34) לקו"ת סוכות עט, ד. סידור אדה"ז קטז, א. ובכ"מ.

(35) ראה מגילה כט, א. לקו"ת ברכה צח, ב. סידור אדה"ז רעו,
ד. ועוד.

(36) חגיגה ה, ב. ומה דמסיים שם גברא דלא ידע כו' - היינו
שבאם ה' יודע כו' וראוי לויכוח זה - ה' בה"מחוי במחוג" - ענין
המלך ושירות לו [וכידוע בסיפורי חז"ל ששאל לריב"ח כמה פעמים
בעניני אמונה וכו']. וק"ל. ובזה מתורץ ג"כ מה שלא ענשו לריב"ח
על דמחוי.

14 אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של שני
15 הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו של
16 הלומד, וביטול מציאותו וכו'? - התשובה ניתנת
17 בהמשך פירוש רש"י להלן: "משל למלך שהיה לו בן
18 בית וכו'" - מכיון שהמדובר בבני ישראל שהם "בן
19 בית" של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי הוא יתברך
20 נותן להם הכח לחבר ב' ההפכים⁴¹, שיוכלו ללמוד
21 בהבנה והשגה וביחד עם זה להיות בביטול המתאים
22 וכו': עד שעל ידי זה יפעלו ההתחברות (דב' ההפכים)
23 של עולם ואלקות, העולם מתנהג על פי פסק דין של
24 הלומד ומסקנתו בלימודו וכדרשת רז"ל על הפסוק
25 לא-ל גומר עלי⁴² ומקרב על ידי זה קיום היעוד "ונגלה
26 כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁴³.
27 בביאת משיח צדקנו.

1 קמ' מרי"³⁷, אבל עבודתו ויגיעתו בתורה צריכה
2 להיות באופן ד"שתוי יין" שכל מציאותו ממולאת
3 וחדורה בשכל התורה.
4 - וכמו שמצינו בר' יהודא בן ר' אילעי³⁸ שאמרה
5 לו מטרונתא שפניו היו דומים לפני שתוי יין ואמר
6 לה רבי יהודא שזהו לפי שתלמודו מצוי בידו - והיינו
7 דזה שבגשמיות היה נראה כשתוי יין הרי זה מפני
8 שהגשמיות היה כפי הרוחניות שלו וברוחניות היה
9 "שתוי יין" - חדור בהבנת התורה -
10 והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל האדם
11 ממציותו לגמרי כנ"ל - הרי זה נותן כח ופועל שגם
12 עבודתו אחר כך בלימוד התורה בשכלו הוא, תהיה
13 בביטול הראוי³⁹ עם שהיא גם בהבנה והשגה כדבעי⁴⁰.

(משיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר תשכ"ו)

37) שבת י, א. ובשו"ע אדה"ז סו"ס צה: כעבד לפני רבו באימה
ביראה בפחד.
38) ירושלמי פסחים פ"י סוף ה"א. וראה נדרים מט, ב.
39) וכידוע בענין תפלת סמוכה למטתי (ברכות ה, ב) - לקו"ת
ברכה צו, ב. ובכ"מ.
40) ראה המשך יו"ט של ר"ה תרס"ו ע' תרז. וראה לקו"ש ח"א

ע' 277. ח"ג ע' 792 בהערה 23. ח"ד ע' 1175 ואילך. ובכ"מ.
41) ראה לקו"ש ח"א שם.
42) ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח. ועוד.
43) ישע"י מ, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שמעון שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ח אדר שני וכן הקודם לו שנתאחרו בהילוכם יותר ע"ד הרגיל,

בס כותב אודות הנחיצות לסדר מקוה בשכונתם קטמון ג'. ובטח כבר דבר עם מרכז טהרת
המשפחה אשר בירושלים ת"ו שהם המככזים המגבית בזה וכן הפעולות בזה.

ובכ"ז לגודל חשיבות הענין הנה גם מצדי אשתדל בזה באיזה סכום, אבל רק כפי יכולת הקופות
שתחת ידי שהם עמוסים חובות רבים וגם עתה ההוצאה יתירה על ההכנסה.

והשי"ת יעזרו ואת חברי ועד הדתי להמשיך טהרה בשכונתם שטהרה מביאה וכו' לידי חסידות
וחסידות מביאה כו' ע"י אלי הנביא זכור לטוב במהרה בימינו יבוא ויגאלנו כי"ר אמן וכפס"ד בסוף מס'
סוטה, וראה ג"כ ע"ז כ' ע"ב.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש לכל חברי ועד הדתי ברוח ישראל סבא, המחכה לבשו"ט ואין טוב
אלא תורה ומצוה ברוח יראת שמים טהורה.

לקוטים מתורת לוי יצחק

ביאורי תפילה – תפילת שחרית

וגבורתך — הגבורות שבמלכות. כדי שיתהוו הנבראים, צריך להיות גבורות דוקא, להעלים ולהסתיר.

ובכבוד, כתר, חסדים, כתיב יאמרו, אמירה רכה¹³. ובגבורתך, גבורות, כתיב ידברו, דיבור קשה.

(ליקוטים ואגרות עמ' תחז)

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֵאֱמְרוּ, וּגְבוּרַתְךָ יִדְבְּרוּ. לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתְךָ, וּכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתְךָ. מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים, וּמַמְשְׁלָתְךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר¹⁴

בנין המלכות בתהלה לדוד נרמז בשלשת הפסוקים של האותיות כל"ם, אותיות מל"ך.

ומלך הם האותיות למפרע, כי עיקר בנין המלכות הוא מהגבורות¹⁵, ובגבורות הסדר הוא פוחת והולך, למפרע, כמו דעת בית שמאי, גבורה, בנר חנוכה¹⁶.

ובאמת, הסדר למפרע הוא למעליותא, כי אם לא כן, הוא פֶּלֶם, כליה ח"ו, שנמשכת מתוקף הגבורות, דינים קשים. ועל דרך זעמו של הקב"ה רגע, שהיה בלעם יכול לומר אז פֶּלֶם¹⁷.

ואל תתמה, אם בסדר ישר הם גבורות קשות, מכל שכן בסדר דאחוריים ולמפרע,

כי בסדר ישר הם הולכים ומתרבים, אם כן זהו ריבוי גבורות, מה שאין כן למפרע, הם הולכים ומתמעטים.

גם, על דרך אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות¹⁸.

(ליקוטים ואגרות עמ' תט)

מִזְמוֹר לְתוֹדָה . . דָּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים¹

בקרבת תודה כתיב לשון ידיעה, כי יש בו לחם חמץ², וידיעה, דעת והשגה, היא בלחם חמץ, שיש בו טעם. מה שאין כן לחם מצה אין בו טעם³, והוא בחינת אמונה, מיכלא דמהימנותא⁴.

וכן מצינו בחג השבועות, שבו מקריבים את שתי הלחם, שהיו חמץ⁵, והוא בחינת דעת, וידעת את ה' (מה שאין כן בחג הפסח כתיב⁷ וארשתוך לי באמונה, בחינת אמונה).

(הערות לזהר ב עמ' קעג)

תהלה לדוד⁸

איתא בזהר⁹, שצריך לומר שלש פעמים תהלה לדוד בכל יום, שנים מהם חובה בשביל שתי פעמים מזונות בכל יום, בבוקר ובערב, ואחד רק בגין שבחא, והוא פותח את ידיך.

שלש פעמים — כנגד חסד, גבורה, תפארת. וכמו השלש תפלות, שהאבות תקנום¹⁰.

שנים חובה — כמו ששתי התפלות של מנחה ושחרית הן חובה.

אחד בגין שבחא — על דרך תפלת ערבית, שהיא רשות¹¹.

(הערות לזהר ב עמ' תמד – וראה לקוטי שיחות ח"י"ח עמ' 351)

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֵאֱמְרוּ, וּגְבוּרַתְךָ יִדְבְּרוּ¹²

כבוד מלכותך — היינו כתר מלכות, כי כבוד המלך הוא הכתר שמכתירים אותו. כדי שיתהוו הנבראים, צריך להיות כתר מלכות, העונג והרצון למלך.

(1) תהלים ק, א.

(2) צו ז, יג.

(3) ראה לקוטי תורה ויקרא ו, ג.

(4) זח"ב קפג, ב.

(5) אמור כג, יז.

(6) הושע ב, כב.

(7) שם.

(8) תהלים קמה, א.

(9) זח"ג רכה, ב.

(10) ברכות כו, ב.

(11) שם כז, ב.

(12) תהלים קמה, יא.

(13) רש"י בהעלותך יב, א.

(14) תהלים שם, יא-יג.

(15) כמו שכתוב מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כד, ט).

(16) שבת כא, ב.

(17) ברכות ז, א ובתוספות שם.

(18) יומא מג, א.

יום ראשון כ' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' נח, החסדים.

ידי לימוד התורה או קיום המצוה, יתכוון לדבק ולייחד באור אין סוף, 45
את מקור כוח הדיבור או כוח המעשה, שהוא גם מקור נפשו 46
האלקית ונפשות כל ישראל. ויחיד זה, - של מקור נפשות ישראל 47
באור אין סוף הוא על ידי המשיכה אור-אין-סוף ברוך-הוא 48
למטה, על ידי עסק 49
התורה והמצוות שהוא - 50
אור אין סוף ברוך הוא, 51
מלכש בן. - בתורה 52
ובמצוות; ויתבון להמשיך 53
אורו ויתברך על מקור 54
נפשו ונפשות כל ישראל 55
לייחד, - לייחד את מקור 56
נפשו ונפשות כל ישראל 57
באורו יתברך, וכמו 58
שיתבאר לקמן פרוש יחוד 59
זה באריכות, עין שם. וזהו 60
פרוש "לשם יחוד קדש"א" 61
ברוך-הוא ושכינתו בשם 62
כל ישראל". - שאומרים 63
לפני קיומן של מצוות, שעל 64
ידי קיום מצוות, יהיה יחוד 65
קודשא בריך הוא (הקב"ה). 66
מקור התורה והמצוות, 67
ושכינה, וזאת "בשם כל 68
ישראל", שכן, כאמור, 69
שכינה היא מקור כל נפשות 70
ישראל. הנהגה בהגהה שאנו 71
עומדים ללמוד, מסביר רבנו 72
הזקן, שנוסף על הדבקות באור 73
אין סוף ברוך הוא, שלימוד 74
התורה וקיום המצוה יוצרים 75

ליקוטי אמרים

אך אמנם

אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן 2
יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור 3
נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם 4
שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין 5
להחיות ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור 6
הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות 7
מצוה זו ויחיד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה 8
ע"י עסק התורה והמצוות שהוא מלוכש בהן ויתכוין 9
להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל 10
לייחד וכמ"ש לקמן פ' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו 11
פ' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל* 12

הנהגה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם בן 1
הגבורות בחסדים ממילא 2
בהתכללות המדות ויחודם על ידי 3
גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה 4
למעלה באתערותא דלתתא הוא 5
גילוי למטה בעסק התורה 6
והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש 7
באדרא רבא ובמשנת חסידים 8
מסכת א"פ פ"ד שתר"ג מצות 9
התורה נמשכות מחיורתא דא"א 10
שהוא רצון העליון מקור 11
החסדים):

בנפשו ובמקור נפשות כל ישראל - "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" - מביא 76
הדבר גם להמתקת הדינים, שה"גבורות" נהפכות ל"חסדים", שיהיה חסד 77
בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות למעלה, שחסד וגבורה, שהם הפכים 78
ומנוגדים אחד לשני, יהיו לענין אחד, על ידי המשכת אור שלמעלה משתי 79
מדות אלו, עד ששתיהן בטלות לעומת אור זה, והניגוד שבין מדה אחת 80
לחברתה - מתבטל ממילא. אור זה, המביא יחוד זה במדות, הוא הרצון 81
העליון הנמשך על ידי קיום תורה ומצוות - שכן, תורה ומצוות הן הרי רצונו 82
של הקב"ה שלמעלה מעלה מהמדות חסד וגבורה - וכשרצון עליון זה, שהוא 83
מקור החסדים, נמשך ומתגלה על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, מתאחדות 84
מדות אלו, ו"גבורה" נהפכת ל"חסד". * (וגם על ידי זה - על ידי קיום תורה 85
ומצוות, יתמתקו גם בן הגבורות בחסדים - התוקף של ה"גבורות" יומתק 86
ממילא, בהתכללות - על ידי התכללות, המדות ויחודם, - שהמדות 87
למעלה יתאחדו ויתכללו אחת בשניה, על ידי גילוי רצון העליון ברוך- 88

למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה ומצוות, צריכה להיות, 1
כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, - ורבנו הזקן ממשיך ומוסיף, יהודי הרי 2
צריך להכליל את עצמו ב"כלל ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון 3
בעבודתו, לא רק שנפשו תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור 4
נפשו ומקור נפשות כל 5
ישראל - יהיה דבוק 6
בהקב"ה, על ידי כך 7
מייחדים, כלומר - מאחדים 8
ומדבקים את קודשא בריך 9
הוא (הקב"ה) ושכינתיה 10
(ושכינתו), שכן "קודשא 11
ברוך הוא" הוא מקור התורה 12
והמצוות, ו"שכינה" היא 13
מקור נפשות כל ישראל - 14
זהו פירוש הנוסח "לשם 15
יחוד" שאומרים לפני קיום 16
מצוה, שיהיה "יחוד קודשא 17
ברוך הוא ושכינתיה" וזאת 18
"בשם כל ישראל" - "שפי" - 19
והיחוד (עשיית המצוה) הוא 20
בשם כל ישראל - וע"פ הנ"ל 21
מובן ההכרח בזה, כיון שצ"ל 22
היחוד עם שכינת' שהיא 23
מקור נפשות כל ישראל" - 24
הערת כ"ק אדמו"ר 25
שליט"א. כלומר: משמעות 26
"בשם כל ישראל" היא, 27
שהיחוד (וזאת אומרת: 28
מעשה המצוה) הוא בשם כל 29
ישראל - שעשיית המצוה 30
היא בשביל ובשם כל כלל 31

ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות (של קודשא בריך 32
הוא), הנוצרת על-ידי קיום המצוה הוא עם "שכינתיה" (השכינה 33
שלו), שהיא מקור כל ישראל. 34

אך אמנם אמרו רבותינו זכרונם לברכה¹⁷: "לעולם אל יוציא 35
אדם עצמו מן הכלל", - ולכן, לא די במה שהוא מתכוון בשעה 36
שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו שלו בהקב"ה, אלא 37
לכן יתבון בעבודתו, ליחד ולדבקה בו יתברך, מקור נפשו 38
האלהית ומקור נפשות כל ישראל, שהוא - מקור נפשו האלקית 39
ונפשות כל ישראל, הוא רוח פיו יתברך, הנקרא בשם "שכינה", 40
על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין - בתוך כל העולמות, 41
להחיות ולקיימן, והיא - ה"שכינה", היא המשפעת בו - באדם 42
הלומד תורה, ב"ה הדבור הזה שמדבר בדברי תורה, או ב"ה 43
המעשה הזה לעשות מצוה זו. - שהוא עוסק בהן כעת - הרי שעל 44

לדבק את נפשו בהקב"ה - באים מהאבה שישנה בכל אחד
מישראל להקב"ה (שכן, מתוך שיש לו אהבה להקב"ה - הוא רוצה
להיות דבוק בו), וממילא - כוונה זו היא בודאי אמיתית. ואילו, כדי
לרצות שעל ידי התורה והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות
ישראל באור אין סוף - "יחוד קודשא בריך הוא ושכינייה" - יש
להודק כבר לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת
רוח להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה אמיתית
- ובעברת ה' יש להיזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא,
אומרים שעל כל יהודי לכוון כוונה זו? - מסביר רבנו הזקן להלן, שגם
אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת, מכיון, אבל, שיש בה קצת מן
האמת - שהרי כל יהודי רוצה לקיים רצונו של הקב"ה (וענין זה,
שיהיה יחוד קודשא בריך הוא ושכינייה, הוא הרי רצונו האמיתי של
הקב"ה). לכן, כל מינע עצמו מלכוון כוונה זו, שכן, אין בכך משום
רמיה עצמית, שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית כולה.

1 הוא, המתגלה למעלה באתערותא דלתתא, - על ידי התעוררות
2 מלמטה, הוא גלוי למטה בעסק התורה והמצוה - בעסק זה מתגלה
3 הרצון העליון, שהן - התורה והמצוות, הן רצונו ותפארתו; - ובשעה שיהודי,
4 ממשיך ומגלה, על ידי עיסוקו בתורה ובמצוות, את הרצון העליון למטה -
5 מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה מביא את ההתכללות
6 וה"יחוד" במדות, שה"גבורות" נמתקות ונהפכות ל"חסדים". וכמו שכתוב
7 באדר"א רבא ובמשנת חסידים מסכת ארי"ה אנפין פרק ד, שתר"ג
8 מצות התורה נמשכות מ"תורתא" ד"ארי"ה אנפין, שהוא רצון
9 העליון, מקור החסידים; - אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכנן הוא
10 כאמור, שעל ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם.
11 למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די שיכוון
12 לדבק על ידי כך את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו גם לכוון
13 לדבק ולייחד על ידי כך את מקור נפשות כל ישראל באור אין סוף
14 ברוך הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי הכוונה: רצונו וכוונתו של יהודי

יום שני כ"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, ואף שלהיות כוונה... עד עמ' נח, באריכות.

ברוך הוא ושכינייה, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו - כיצד,
איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה
האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך
מדריגה נעלה ביותר של אהבה? מכל מקום יש לכל אדם
להרגיל עצמו בכונה זו,

כי אף שאינה באמת
לאמתו לגמרי בלבד
שיחפץ בזה ככל לבו, -
שכאמור, נדרשת לכך
מדריגה נעלה ביותר של
אהבה, מכל מקום מעט
מוער - במדה מועטה
לפחות, חפץ לבו בזה
באמת, מפני אהבה
הטבעית שבלב כל
ישראל - ואהבה טבעית זו
מניעה אותו לעשות כל
מה שהוא רצון העליון
פרוץ הוא, ויחוד זה - של
מקור נפשות כל ישראל
באור אין סוף ברוך הוא,
הוא - הרי, רצונו האמיתי,
- של הקב"ה, וחינו יחוד
העליון שפאצילות,
הנעשה באתערותא
דלתתא, - על ידי
התעוררות מלמטה, על ידי

ליקוטי אמרים

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן
הגבורות בחסידים ממילא
בהתכללות המדות ויחודם על ידי
גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה
למעלה באתערותא דלתתא הוא
גלוי למטה בעסק התורה
והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש
באדר"א רבא ובמשנת חסידים
מסכת א"א פ"ד שתר"ג מצות
התורה נמשכות מחוורתא דא"א
שהוא רצון העליון מקור
החסידים):

29 ואף שלהיות כונה זו אמיתית בלבד, שיהיה לבו חפץ באמת
30 יחוד העליון הזה, - של מקור כל נפשות ישראל באור אין סוף
31 ברוך הוא, צריך להיות בלבד אהבה רבה לה' לבדו, - שכן, כל
32 אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר מה מפני שזה
33 טוב לו, (והיינו שסוף סוף
34 הוא אוהב את עצמו - את
35 מה שטוב לעצמו); על דרך
36 זה גם באהבתו של יהודי
37 להקב"ה ורצונו להיות דבוק
38 בו על ידי קיום תורה ומצוות
39 - הרי גם זה נובע ממה
40 שהוא רוצה את הטוב שלו,
41 מה שטוב לנפש שלו. אך
42 כדי לרצות שמקור נפשות
43 כל ישראל יהיה דבוק
44 בהקב"ה, והרי אין בכך
45 משום ענין שטוב לו עצמו,
46 שמספיקה לשם כך אהבה
47 להקב"ה שמורגש בה מה
48 שטוב לעצמו - אלא, לשם
49 כך, נדרשת אהבה כזו שהיא
50 כל כולה רק להקב"ה בלבד
51 - לעשות נחת רוח לפניו
52 לבד, ולא לרוות - צמאון,
53 נפשו - הנפש שלו,
54 הצמאה לה, אלא כברא
55 דאשתדל בתר אביו ואמי

בשם רעיא מהימנא]. מ"מ
יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה
באמת לאמתו לגמרי בלבד שיחפץ בזה בכל לבו
מ"מ מעט מועד חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה
הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא
רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד
העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י
יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש
בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחד' ממש כמשי"ל
ואמיה - כבן המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דרחים לון יתיר
מגרמיה ונפשיה בו' - שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו,
[כמו שנתבאר לעיל - בפרק י', בשם רעיא מהימנא], - שכך
היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא

יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה
ומצות שעוסקת בהן, וחי - הנפש האלקית ואור ה', לאחדים
ממש, - מאוחדים בדבר אחד ממש, כמו שנתבאר לעיל, - שעל
ידי כך נעשה היחוד ב"עולם האצילות", כי על ידי זה מתוחדים

- 1 גם בן מקור התורה והמצות, שהוא הקדוש ברוך הוא, עם
2 מקור נפשו האלהית, הנקרא בשם "שכינה", על ידי יחוד הנפש
3 עם אור ה' שבתורה ומצוות,
4 מתהווה היחוד של מקור
5 הנפש – "שכינה", עם מקור
6 התורה והמצוות – "קודשא
7 בריך הוא", ששם – ביחס
8 לאורות העליונים הכלליים:
9 בְּחִינַת "מַמְלָא בַּל עֲלָמִין"
10 וּבְחִינַת "סוּבָב בַּל עֲלָמִין", כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא בְּמָקוֹם אַחֵר
11 בְּאִרְכּוּבָה. – אך, כל האמור הוא ביחס לכך שעל יהודי לכוון לפעול
- יחודו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה והמצוות, ולמרות
שאין הוא נמצא במדרגה עלאית זו של אהבת ה' היוצרת ומעוררת
בנפש שאיפה ל"יחוד" כזה –
בכל זאת, יש קצת מן האמת
בכך בכל אחד מישראל,
שהרי כל יהודי רוצה למלא
את רצון הקב"ה. ואילו,
הרצון בכל אחד מישראל
לייחד את הנפש שלו באור
ה' – הוא, כפי שיסוכם להלן, רצון אמיתי, שהוא כולו אמת לאמיתו,
ובא מהאהבה המסותרת שבכל אחד מישראל להקב"ה.

יום שלישי כ"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נח, אבל יחוד נפשו... עד עמ' 116, אתה וכה"ג.

- 23 אֲבָל יְחִיד נִפְשׁוֹ וְהִתְפַּלְלוּתָהּ בְּאֹר ה' – שהנפש שלו תהיה
24 מיוחדת וכלולה לגמרי באור ה', להיות – הנפש ואור ה', לְאֶחָדִים,
25 בְּזֶה חֶפֶץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ לְנִמְרִי בְּכָל לֵב
26 וּבְכָל נֶפֶשׁ – ובא, מאהבה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל,
27 לְדַבְּקָה בַּה', וְלֹא לְפָרֵד
28 וְלִהְיוֹת נִכְרֵת וְנִבְדֵּל חֶם
29 וְשָׁלוֹם מִיְּחֻדוֹ וְאֶחָדוֹתוֹ
30 יִתְבָּרֵךְ בְּשׁוֹם אָפִי, אֲפִילוּ
31 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ. –
32 האהבה המסותרת שבלב
33 כל אחד מישראל להקב"ה,
34 מעוררת ויוצרת את הרצון
35 להתאחד עם הקב"ה ושלא
36 להיות בשום אופן נפרד
37 ונבדל מאחדות ה', גם אם
38 זה קשור במסירת נפש
39 ממש, ולמשל: כשכופים
40 עליו לעבוד חלילה עבודה
41 זרה, או אפילו רק
42 להשתחוות בצורה חיצונית
43 בלבד לעבודה זרה – ימסור
44 את נפשו שלא לעשות זאת,
45 כדי שלא להיות נכרת
46 מאחדות ה', וְעַסְק תְּתוּרָה
47 וּמִצְוֹת וְהִתְפַּלָּה הוּא גַם
48 בֶּן עֲנִין – של, מסירת נפש ממש, כְּמוֹ בְּצִאֲתָהּ – של הנשמה,
49 מן הגוף במלאת – לה, שבעים שנה, שְׁאִינָה מְהֻרָּתָה – אז,
50 בְּצִרְכֵי הַגּוּף, אֵלֹא מִחֲשַׁבְתָּהּ מִיְּחֻדָּתָהּ וּמִלְבָּשֶׁתָּהּ בְּאוֹתִיּוֹת
51 הַתּוֹרָה וְהִתְפַּלָּה, שֶׁהֵן דְּבַר ה' וּמִחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהֵיוּ – הנפש
52 ואותיות התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה,
53 לְאֶחָדִים מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא כָּל עֵסֶק הַנִּשְׁמוֹת בְּגֵן עֵדֶן, כְּדֹאִיתָא –
- כמו שכתוב, בְּנִמְרָא וּבִזְהָר, – שכל עיסוקה של הנשמה ב"גן עדן"
הוא באותיות התורה והתפילה בלבד – כך הדבר גם כעת, בשעה
שהוא לומד תורה ועוסק בעבודת התפילה, הרי זה גם מן מסירות
נפש: הנשמה משתחררת מכל צרכי הגוף, ונתונה כל כולה באותיות
התורה והתפילה, כך שגם
דבר זה הוא ענין של
מסירות נפש ממש, הבא
מהאהבה המסותרת שבכל
אחד מישראל. אֲלֵא –
ההבדל הוא, ששם – בשעה
שהנשמות נמצאות כבר
ב"גן עדן" ומתעסקות שם
באותיות התורה והתפילה,
הן מְתַעֲנְנִים בְּהַשְׁתָּנָם
וְהִתְפַּלְלוּתָם בְּאֹר ה'. –
ואילו כאן למטה בעולם
הזה, כשיהודי נתון כולו
באותיות התורה והתפילה,
אין הוא מרגיש בתענוג
הגדול שיש לנשמה ב"גן
עדן", ברם, בעצם הענין שני
הזמנים שווים. וְהֵיוּ שְׁתֵּנֵינוּ
– אנשי כנסת הגדולה, לומר
בְּתַחֲלַת בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר
קִרְבָּם הַתְּפִלָּה: "אֱלֹהֵי,
נִשְׁמָה וְכו' וְאַתָּה נִפְתַּחְתָּה כו' וְאַתָּה עֲתִיד לִפְלֹא מִמֶּנִּי כו'",
כְּלוּמֵר – יהודי אומר: מֵאַחֵר ש'אַתָּה – הקב"ה נִפְתַּחְתָּה בִּי וְאַתָּה
עֲתִיד לִפְלֹא מִמֶּנִּי, לִכֵּן מַעֲתָה אֲנִי מוֹסְרָה וּמַחְזִירָה לָךְ
לִיְחֻדָּה בְּאֶחָדוֹתֶיךָ, וְכֵמוֹ שֶׁבְּתוֹכָם¹⁸: "אֱלֹהֵי, ה', נִפְשִׁי אֲשָׁא, –
שהנפש תתאחד עם הקב"ה; וְהֵיוּ עַל יְדֵי הַתְּקַשְׁרוֹת מִחֲשַׁבְתִּי
בְּמִחֲשַׁבְתְּךָ – במחשבתו של הקב"ה, וְדַבְּרוּרִי בְּדַבְּרוֹךְ, בְּאוֹתִיּוֹת

ליקוטי אמרים

6 באמירה לה' לנכת, כמו
7 "ברוך אתה", ובהאי
8 גונא. - וכדומה, שפונים אל
9 הקב"ה בברכה זו, באופן
10 בלתי אמצעי, בלשון נוכח,

באותיות התורה והתפלה ובפרט באמירה לה' לנכת
כמו ברוך אתה וכה"ג

1 התורה והתפלה, - שיהודי
2 חושב ומדבר בהן,
3 מתאחדים ומתקשרים
4 מחשבתו ודיבורו במחשבתו
5 ודיבורו של הקב"ה, ובפרט

יום רביעי כ"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' נט, כנ"ל.

45 שעה עליו להתבונן שוב באמור, כי בכל שעה ושעה היא
46 המשיכה אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים,
47 והמשיכה החיות - שנמשכה מהעולמות העליונים, ששעה
48 שלפניה חוזרת למקורה [בסוד "רצוא ושוב" שנספר יצירה],
49 - שהחיות האלקית המחיה

שעה עליו להתבונן שוב באמור, כי בכל שעה ושעה היא
המשיכה אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים,
והמשיכה החיות - שנמשכה מהעולמות העליונים, ששעה
שלפניה חוזרת למקורה [בסוד "רצוא ושוב" שנספר יצירה],
שהחיות האלקית המחיה

11 והנה, בהכנה זו של מסירת נפשו לה', - שהוא מוכן, שתורתו
12 ותפלתו תהייה באופן של מסירת נפשו להקב"ה, כמו בשעה
13 שיהודי נפרד מגופו, יתחיל - לומר, ברכות השחר, "ברוך אתה
14 כו". - ברכות השחר הן ראשית של עבודת התפילה, וכן
15 בהכנה זו יתחיל ללמוד
16 שיעור קבוע מיד אחר
17 התפלה. - שכן, הרי צריך
18 להיות "מבית הכנסת לבית
19 המדרש", שמיד אחרי
20 התפילה, עליו ללמוד
21 שיעור בתורה - יתחיל
22 ללמוד גם שיעור זה מתוך
23 ההכנה והכוונה למסור את
24 נפשו בכך להקב"ה, וכן
25 באמצע היום, קדם
26 שיתחיל ללמוד, צריכה -
27 נדרשת, הכנה זו לפחות,
28 בנודע ששעה התפלה -
29 והכוונה, לשמה לעבד -
30 באופן הכרחי, ואי אפשר
31 בלעדי זאת, הוא בתחלת
32 הלימוד בבנינים, -
33 שבתחילת הלימוד יכון
34 שלימודו יהיה "לשמה",
35 וכמו בגמ' וספר תורה,
36 שצריכים - לכתוב אותם,

ליקוטי אמרים

50 את העולם, היא באופן של
51 "רצוא ושוב", היא נמשכת
52 בעולם וחוזרת למקורה
53 בעולמות העליונים, ומדי
54 שעה בשעה שבה למקורה
55 החיות של השעה הקודמת,
56 והיא שבה, עם כל התורה
57 ומעשים טובים של -
58 הנבראים התחתונים, -
59 שלמודו וקיימו באותה שעה;
60 כי בכל שעה שולט צירוף
61 אחד מ"ב צירופי שם
62 הו"ה ברוך הוא ב"ב
63 שעות היום, וצירופי שם
64 אדני בלילה, בנודע. -
65 שבשעות היום שולטים
66 בעולם צירופי שם הו"ה,
67 ובלילה - צירופי שם אדני.
68 ומכיוון שבכל שעה מאירה
69 חיות אחרת - יש גם לחדש
70 בכל שעה לפחות, את

והנה בהכנה זו של מסירת נפשו
לה' יתחיל ברכות השחר ברוך אתה כו' וכן בהכנה
זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפלה וכן
באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה זו
לפחות כנודע שיעור ההכנה לשמה לעבד הוא בתחיל
הלימוד בבנינים וכמו בגמ' וס"ת שצריכים לשמה
לעבד ודיו שיאמר בתחלת הכתיבה הריני כותב לשם
קדושת ס"ת או לשמו ולשמה כו' וכשלומד שעות
הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל
שעה ושעה עכ"פ כי בכל שעה ושעה היא המשיכה
אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים והמשיכה
החיות שבשעה שלפניה חוזרת למקורה [בסוד רצוא
ושוב שבס' יצירה] עם כל התורה ומעשים טובים של
התחתונים כי בכל שעה שולט צירוף אחד מ"ב צירופי
שם הו"ה ב"ב שעות היום וצירופי שם אדני
בלילה כנודע. והנה כל כוונתו במסירת נפשו לה'
ע"י התורה והתפלה להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה
למקורו תהא רק כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כמשל

הכנה והכוונה של "לשמה". להלן, מסביר רבנו הזקן, שעל אף
שלימוד התורה, קיום המצוות ועבודת התפילה נעשים אצלו מתוך
מסירות נפש, בהשתחררו מכל עניני הגוף וחיותו מסור ונתון כל
כולו בעבודה זו - תהיה כוונתו במסירות נפש זו (לא לשם החזרת
הנפש למקורה, אלא) לגרום נחת רוח להקב"ה. והנה, כל פונתו
במסירת נפשו לה' על ידי התורה והתפלה, להעלות ניצוץ
אלהות שבתוכה - שבתוך הנפש, למקורו - תהא רק כדי
לעשות נחת רוח לפניו יתברך, והנחת רוח היא: במשל שמחת

ההכנה והכוונה של "לשמה". להלן, מסביר רבנו הזקן, שעל אף
שלימוד התורה, קיום המצוות ועבודת התפילה נעשים אצלו מתוך
מסירות נפש, בהשתחררו מכל עניני הגוף וחיותו מסור ונתון כל
כולו בעבודה זו - תהיה כוונתו במסירות נפש זו (לא לשם החזרת
הנפש למקורה, אלא) לגרום נחת רוח להקב"ה. והנה, כל פונתו
במסירת נפשו לה' על ידי התורה והתפלה, להעלות ניצוץ
אלהות שבתוכה - שבתוך הנפש, למקורו - תהא רק כדי
לעשות נחת רוח לפניו יתברך, והנחת רוח היא: במשל שמחת

לשמה - הרי זה, לעבד, - שבאם לא נכתבו בכוונה "לשמה" -
הם לא כשרים, אך יחד עם זה - ודיו שיאמר - הכותב, בתחלת
הכתיבה "הריני כותב לשם קדושת ספר תורה", - בתחילת
כתיבת ספר תורה, או - לומר בתחילת כתיבת גט, "לשמו" - של
איש זה, ו"לשמה" - של אשה זו כו'. - כך גם די לבנינו לכון,
בתחילת לימודו, שהלימוד יהיה במסירה ונתינה האמורות לעיל.
וכשלומד שעות הרבה רצופות - יש לו להתבונן בהכנה זו
הנזכרת לעיל בכל שעה ושעה על כל פנים, - כלומר, מדי

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם ל"ב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פ"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הי"ב. ובע"ז ש' השמות פ"ה ז' ד"ב צירופים ראשונים דאד' הם ב"א וי"ב צירופים אחרונים במל".

ישראל) לא נדרשת לשם כך אהבה גדולה כל כך, כי אם די באהבה
מסותרת שבכל אחד מישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח
כוז. ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, בְּנֵה זֶה** - לגרום להקב"ה נחת רוח על
ידי השבת הנפש שלו למקורה, **הִיא אֲמִיתִית בְּאִמָּתָה לְאִמָּתוֹ לְגַמְרִי**,
בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל
עַתָּה וּבְכָל שָׁעָה, - והיא
באה **מֵאֲהָבָה הַטְּבָעִית**
שֶׁהִיא יְרֻשָּׁה לָנוּ
מֵאֲבוֹתֵינוּ. - שלא כמו
שהדבר הוא כשרוצים
לגרום נחת רוח להקב"ה על
ידי יחוד מקור כל נפשות
ישראל להקב"ה, שרצון זה,
כאמור, אינו בכל ישראל,
באמת לאמיתו, כי אם ב"קצת" אמת. ואילו הרצון לגרום נחת רוח
להקב"ה על ידי השבת הנפש שלו למקורה - הוא אכן באמת
לאמיתו. **רַק - אֵין להִסְתַּפֵּק באהבה הטבעית, אלא שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּעַ**
עֲתִים לְהִתְבַּוֵּן בְּגִדְלוֹת ה', לְהַשִּׁיג דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׂכָלִים, - יראה
ואהבה שכליות בגדלות ה', **וְכָלִיָּה הֵא וְאוֹלִי וְכוּ**, - ועל ידי כל
זאת אולי יגיע גם ליראה ואהבה שכליות, **בְּנִזְכָּר לְעִיל**: - שלמרות
ששוררת בקרב אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה
ולעבודת התפילה באופן של מסירות נפש - בכל זאת, עליו להשתדל
להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקות בגדלות ה'.

הַמֶּלֶךְ כְּבוֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצִאתוֹ מִן הַשְּׂבִיָּה וּבֵית הָאֲסוּרִים,
בְּנִזְכָּר לְעִיל. - בפרק ל"א, שהשבת הנפש למקורה, על ידי לימוד
תורה ועבודת התפילה, היא כמשל בן מלך המשתחרר מבית הכלא
ושב אל אביו המלך - דבר המביא לשמחה גדולה ביותר. שכן,
מבחינת הנפש האלקית,
יהודי הוא בן מלך - "בנים
אתם לה' אלקיכם" -
ובהיותה בגוף ובנפש
הבהמית, שבידה הנפש
האלקית בכלא; וכשהנפש
האלקית שבה למקורה,
להקב"ה, על ידי תורה
ותפילה, הרי זה שובו של בן
המלך (מהכלא) אל אביו
המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות
כוונתו בשעת לימודו ותפילתו - לגרום בכך שמחה ונחת רוח
להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון אמיתי
להביא נחת רוח להקב"ה בלבד - כמו לרצות את היחוד של קודשא
ברוך הוא ושכינתיה - על האדם להיות במודריגה גבוהה מאד של
אהבת ה', מודריגה שרק צדיקים עומדים בה, כיצד, איפוא, שייך דבר
זה לכל אחד מישראל, גם כשאינו בדרגה של צדיקים? - מסביר רבנו
הזקן: כשהנחת-רוח מבוססת על שובה של הנפש שלו למקורה (ולא
כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא לייחד את המקור של נפשות כל

יום חמישי כ"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נט, פרק מב והנה... עד עמ' 118, ידע וגו'.

הגמרא: **"אִיּוֹ יִרְאֶה מִלְתָּא זוּמְרָתִי הִיא? - וְכִי יִרְאֶה הִיא דְּבַר**
קִטָּן? שְׁהִי הַפְּסוֹק אֹמֵר שְׁזֵאת בְּלָבָד ("כִּי אִם") דּוֹרֵשׁ הַקֶּבֶד מִכָּל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כֵּאלִילוֹ הוּא דְּבַר קִטָּן וְקַל. וְהַגְמָרָא עֹנֶה: אֵין, לְנִבִּי
מִשָּׁה מִלְתָּא זוּמְרָתִי הִיא וְכוּ. - הן: - לגבי משה (רבנו) נחשבת
יראה זו לדבר קטן. משמעות
הדברים בפשטות היא: פסוק
זה הרי נאמר לבני ישראל
על ידי משה רבנו, ולגבי
משה - יראה היא דבר קטן.
דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן
הַתְּרוּיָן, - של הגמרא,
שלגבי משה מהווה יראה
דבר קטן, **דְּהָא "שִׂאֵל**
מַעֲמָד" בְּתִיב. - שהרי כתוב "שואל מעמך - מכל אחד מישראל,
ולגבי בני ישראל בכלל, אין ה"יראה" דבר קטן וקל כזה. במה,
איפוא, מתרצת הגמרא את השאלה בקבעה שלגבי משה זה דבר
קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן להלן, שבמלים "לגבי משה" אין
הגמרא מתכוונת שלגבי משה בלבד יראה היא דבר קל, אלא, לגבי
ה"משה" שבכל אחד מישראל - מה שמשם רבנו נותן כוח ודעת

פֶּרֶק מִב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש צורך
גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה הנדרשת ממנו
בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות העשה ומצוות הלא-תעשה,
וזאת, על ידי התבוננותו שהקב"ה "עומד" עליו ובוחן כליות ולב, אם
עובדו כראוי. על ידי
התבוננות זו, ימשיך, את
ענין היראה לכל הפחות,
במוחו ובמחשבתו, וביראה
זו יתאפשר לו ללמוד תורה
ולקיים מצוות; יראה זו -
אומר רבנו הזקן - נקראת
בכלל "יראה תתאה",
ומשמשת כהקדמה לתורה
ולמצוות, שכדי ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה"
- נחוצה יראה זו. וְהִנֵּה, בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בְּעֵינֵי יִרְאֶה תִּתְבָּאֵה,
שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי יכול
להגיע אליה, על ידי התבוננותו איך הקב"ה "עומד" עליו וכו' - וְיִבֵּן
הַיָּטֵב מַה שֶּׁכְּתוּב בְּגִמְרָא: עַל פְּסוֹק: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה ה'
אֱלֹהֶיךָ שִׂאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" - שואלת

1 לכל אחד מישראל, שיוכל לקשר את דעתו באלקות – ולגבי בחינת
2 "משה" זו, שבכל אחד מישראל, יראה היא אכן דבר קטן, שכן,
3 כשיהודי משתמש בכוח זה של משה הנמצא בקרבו, כלומר, כשהוא
4 מקשר את ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן, ועל
5 ידי כך קל להגיע ל"יראה".

6 לכן אומרת הגמרא "לגבי

7 משה", למרות שהפסוק
8 אומר "שואל מעמך" – ממך, 2
9 כי כאן מדובר אודות
10 ה"משה" שישנו "עמך", בכל
11 אחד מישראל. ובלשון
12 התניא: **אֵלֶּא הָעֵינֵן הוּא**,
13 **כִּי כָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית**
14 **יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִפְּחִינָה**
15 **מִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם**,
16 **כִּי הוּא** – משה רבנו,
17 **מִשְׁבַּע רוּעִים** – שכל
18 אחד מהם מפרנס את בני

19 ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם – מבחינת חסד ואהבה
20 שלו, וכך הלאה, **הַמְּשִׁיכִים חַיִּים וְאַלְהוּת לְכָלֹּת נִשְׁמֹת**
21 **יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֵן** – הם, **נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוּעִים"**, – כמו רועה
22 המפרנס את צאנו ובכך מכניס בהם חיות, כך מפרנסים שבעת
23 הרועים את נשמות ישראל בחיות ואלקות. חסידים מספרים, שרבנו
24 הזקן התעכב כאן שבועות רבים וחשב אם לכתוב "חיות אלקות"
25 (בלי ו' החיבור) – שהרועים ממשיכים חיות של אלקות, או "חיות
26 ואלקות" (עם ו' החיבור), שהרועים ממשיכים חיות ואלקות, והחליט
27 לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" – היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן
28 מכניסות חיות בקיום התורה והמצוות, ו"אלקות" – ענין הביטול,
29 להיות בטל אל הקב"ה. ו"שבעת הרועים" הם הם שממשיכים "חיות
30 ואלקות" לנשמות ישראל. **וּמִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם הוּא לְכָלֹּת**
31 **בְּלֶם**, – משה רבנו כולל את כל הרועים, **וְנִקְרָא יְרֵעִיא מְהִימָנָא**,
32 הרועה הנאמן, **דְּהִינֵנוּ שְׁמִמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלֹּת יִשְׂרָאֵל**
33 **לִידַע** – שתהיה להם ידיעה והכרה, **אֵת ה'**, – כלומר שהאלקות
34 "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, **כֹּל אֶחָד בְּפִי הַשְּׁנֵת נִשְׁמָתוֹ**, –
35 עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות – "ייקבעו" הדברים בקרבו
36 וירגיש אותם, **וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה**, – ולפי רום שורש נשמתו למעלה;
37 מי שנשמתו באה משורש עליון יותר – "נקבעת" אצלו אלקות
38 בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו באה משורש נמוך יותר –
39 ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, **וַיִּנְקֹתָהּ** – ולפי ניקת נשמתו, **מִשְׁרָשׁ**
40 **נִשְׁמָת מִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם**, – אם יניקתו משורש נשמת משה
41 רבנו, גדולה או פחותה יותר, **הַמְּשִׁרְשָׁת** – נשמת משה רבנו, **בְּדַעַת**
42 **הָעֵלְיוֹן שְׁבִי סְפִירוֹת הָאֲצִילוֹת, הַמְּיַחֲדוֹת בְּמַאֲצִילֵן בְּרוּךְ הוּא**,
43 – כמו שאומרים ביחס ל"נברא", שהקב"ה הוא ה"בורא" שברא את
44 ה"נברא", כך אומרים ביחס ל"נאצל" (על ענין שמ"עולם האצילות")

ליקוטי אמרים

כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִי' מִשְׁרַע"ה
כִּי הוּא מִשְׁבַּע רוּעִים הַמְּשִׁיכִים חַיִּים וְאַלְהוּת לְכָלֹּל'
נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם רוּעִים וּמִשְׁרַע"ה
הוּא כָּלֹל' כּוֹלֵם וְנִקְרָא רֵעִיא מְהִימָנָא דְּהִינֵנוּ שְׁמִמְשִׁיךְ
בְּחִי' הַדַּעַת לְכָלֹּת יִשְׂרָאֵל לִידַע אֵת ה' כָּל אֶחָד כְּפִי
הַשְּׁנֵת נִשְׁמָתוֹ וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה וַיִּנְקֹתָהּ מִשְׁרַשׁ נִשְׁמָת
מִשְׁרַע"ה הַמּוֹשְׁרֶשֶׁת בְּדַעַת הָעֵלְיוֹן שְׁבִי"ם דְּאֲצִילוֹת
הַמְּיַחֲדוֹת בְּמַאֲצִילֵן ב"ה שְׁהוּא וְדַעַתוֹ אֶחָד וְהוּא הַמְּדַעַת
כו'. וְעוֹד זֹאת יֵתֵר עַל כֵּן כָּל דּוֹר וְדוֹר יוֹרְדִין נִיצוּצִין
מִנִּשְׁמָת מִשְׁרַע"ה וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חֲכָמִי
הַדּוֹר עֵינֵי הָעֵדָה לְלַמֵּד דַּעַת אֵת הָעַם וְלִידַע גְּדוּלַת ה'

כך – ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם הקב"ה. ובבחינת דעת
זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו. ועל ידי שיהודי מקבל את ענין
הדעת מנשמת משה רבנו – "מונח" אצלו אלקות, שיהיה
באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות. וכשיהודי משתמש בכוח
הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות – איך הקב"ה עומד עליו ומביט
במעשיו וכו' – קל לו לעורר בקרבו יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן
למדנו על מה שכל אחד מישראל מקבל ממשה רבנו, הרועה
שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני ישראל. להלן יוסבר, שיש
י"ת על כן, ענין נעלה יותר במה שמקבלים ממשנה רבנו, והוא –
בחכמים ובמנהיגים שבכל דור, ישנם "ניצוצין" – ניצוצות – מנשמת
משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד
שאיננה חלק מהמאור. כך – שהניצוצות מנשמת משה רבנו
שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור – הם חלק מנשמת משה רבנו)
וענינם הוא ללמד את העם "דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה זו
תביא אותם לעבוד את הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": **וְעוֹד**
זֹאת יֵתֵר עַל כֵּן, – יותר מאשר למדנו – ישנו במה שמקבלים
מנשמת משה רבנו: **כָּל דּוֹר וְדוֹר יוֹרְדִין נִיצוּצִין מִנִּשְׁמָת מִשֶּׁה**
רַבְּנֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלֹם וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חֲכָמֵי הַדּוֹר "עֵינֵי
הָעֵדָה", – מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה:
"משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכש ניצוץ
מנשמתו של משה רבנו – ולא רק בנפש החכמים מתלבשים
ניצוצות ממשנה רבנו, כי אם גם בגופם.⁵ ולכן אומרים חסידים
שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על רבי, כי גם
בגופו של רבי, מלוכש ניצוץ ממשנה רבנו. התלבשות זו של
הניצוצות – מביאה את "חכמי הדור" ו"עניי העדה": **לְלַמֵּד דַּעַת**
אֵת הָעַם, וְלִידַע גְּדוּלַת ה', וְלַעֲבֹד בְּלֵב וְנֶפֶשׁ, – "דעת" זו

3. אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד. 4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה – שמדייק הסדר "בגוף ונפש" – שלא נאמר שהתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא – בלא ממוצע דנפשם, וע"ד דווגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכש ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי ל' משה – גם מצד הגוף]."

מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים", וממנה שלומדים
בספרים, אלא העקר הוא להעמיק דעתו — את ה"דעת"
העצמית שלו, בענינים של גדלות ה', ולתקן מחשבתו בענינים
של גדלות ה' בחזק ואמץ הלב והמת, עד שתהא מחשבתו
מקשרת בה בקשר אמין
וחזק, כמו שהיא —
המחשבה, מקשרת בדבר
נשמי שרואה בעיני בשר
ומעמיק בו מחשבתו, —
כלומר מחשבתו תהיה
קשורה בה באותה מדה
שהיא קשורה בחפץ גשמי
אותו הוא רואה בעיניו,
שאו הוא קשור חזק באותו
דבר ואינו יכול להינתק
ממנו — כך צריכה מחשבתו
להיות קשורה באלקות, על
ידי התעמקותו בענין של
גדולת ה'. בנודע שדעת הוא לשון "התקשרות", כמו —
שכתוב⁸: "והאדם ידע וגו'". — "ידע" (דעת), במובן של
"התקשרות", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות
מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד
— אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא — אלא
נדרשת ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני
גדלות ה'.

1 וידיעת גדלות ה', מביאים את האדם, לעבוד את הקב"ה במלוא
2 הלב והנשמה — כי העבודה שבלב — אהבת ה' ויראת ה'
3 שביהודי, היא לפי הדעת, — בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את
4 גדלות ה', כמו שכתוב⁶: "דע את אלהי אביך — ועל ידי כך,
5 ועבדוהו בלב שלם ונפש
6 חפצה", — כלומר:
7 ה"עבדוהו בלב שלם ונפש
8 חפצה" תלוי ב"דע את
9 אלקי אביך", בידיעת והבנת
10 גדלות ה', דבר זה לומדים
11 בני ישראל מחכמי הדור,
12 שיש בהם ניצוצות ממש
13 רבנו. ולעתיד — ורק
14 לעתיד לבוא, הוא אומר:
15 "ולא ילמדו איש את
16 רעהו לאמר דעו את ה'
17 כי כולם ידעו אותי וגו'".
18 — אומר הקב"ה. כל זה יהיה
19 רק לעתיד לבוא, ואילו כיום זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין
20 גדלות ה', כדי להגיע על ידי כך לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה,
21 באהבת ה' ויראת ה'. ענין זה מה שמקבלים ממש רבנו על ידי
22 חכמי הדור (הניצוצות ממש רבנו) — הוא ענין פנימי, השפעה
23 פנימית בעבודת ה'. אך עקר הדעת — המביאה לעבוד את ה'
24 "בלב שלם ונפש חפצה", אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלות ה'
25 מפי סופרים ומפי ספרים, — ממנה שלומדים את בעניני גדלות ה'

ליקוטי אמרים

ולעבדו בלב ונפש כי העבודה שבלב היא לפי הדעת
כמ"ש דע את אלהי אביך ועבדוהו בלב שלם ונפש
חפצה ולעתיד הוא אומר ולא ילמדו איש את רעהו
לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו' אך עיקר
הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו גדולת ה' מפי
סופרים ומפי ספרים אלא העיקר הוא להעמיק דעתו
בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה בחזק ואומץ הלב
והמוח עד שתהא מחשבתו מקושרת בה בקשר
אמין וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה
בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא
לשון התקשרות כמו והאדם ידע וגו'

רק לעתיד לבוא, ואילו כיום זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין
גדלות ה', כדי להגיע על ידי כך לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה,
באהבת ה' ויראת ה'. ענין זה מה שמקבלים ממש רבנו על ידי
חכמי הדור (הניצוצות ממש רבנו) — הוא ענין פנימי, השפעה
פנימית בעבודת ה'. אך עקר הדעת — המביאה לעבוד את ה'
"בלב שלם ונפש חפצה", אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלות ה'
מפי סופרים ומפי ספרים, — ממנה שלומדים את בעניני גדלות ה'

יום שישי כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

להבין ולהרגיש "בורא"? כיצד יכולה נפש המלוכשת בגוף, להרגיש
אלקות ולהיות קשורה באלקות?! אך, גם כשישנו כוח זה ומדה זו,
נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: האחת — היא יגיעת בשר,
— יגיעה המסירה את ההפרעות שמצד הגוף, לבשר את — לשבור
את גסות וחומריות הגוף
ולחבניעו שלא יחשיך על
אור הנפש, — שאור הנפש,
שהוא יכולת הנפש להבין
ולהרגיש אלקות, יוכל
להאיר, כמו שנתבאר
לעיל בשם הזוהר ד'נופא
דלא סליק ביה נהורא
דנשמתא מכושין ליה, —
גוף שלא חודר בו אור
הנשמה — מבטשין אותו,
והינו על ידי תהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם
— שעל ידי תהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות
וגסות הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" — אור ואש הנשמה.

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו
לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל בניקתה
מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף
צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת.
האחת היא יגיעת בשר לבטש את הגוף ולחבניעו שלא
יחשיך על אור הנפש כמ"ש ל בשם הזוהר דגופא דלא
סליק ביה נהורא דנשמתא מכושין ליה והיינו על ידי
הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם. והשנית

1 וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה', — שיהיה באפשרותו של יהודי,
2 לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד שיבין אותם, אלא
3 שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות — הרי כוח זה ומדריגה
4 זו, יש בכל נפש מבית ישראל, בניקתה — על ידי שהיא
5 מקבלת באופן של יניקה,
6 מנשמת משה רבנו עליו
7 השלום. — שעל ידי כך
8 מקבלת הנפש כוח זה ומדה
9 זו, שתוכל להרגיש אלקות
10 ולהיות קשורה באלקות,
11 רק מאחר שנתלבשה
12 הנפש בגוף, צריכה
13 ליגיעה רבה ועצומה
14 כפולה ומכופלת. — כדי
15 שתהיה קשורה באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש
16 על ידי יניקתה מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה
17 תועלת בשום יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נברא

1 זהו סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת
2 הפרעות שמצד הגוף. והשנית – היא יגיעת הנפש, – כדי לגלות
3 כוחות הנפש, שלא תכבד עליה העבודה לנגע מחשבתה,
4 להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה רציפה. – שדורך
5 כלל קשה מאוד להתעמק
6 שעה ארוכה בענין של
7 אלקות; כי שיעור שעה זו
8 – הנדרשת להתעמק בענין
9 אלקי, כדי לעורר על ידי כך
10 בקרבו אהבת ה' או יראה
11 ה', אינו שווה בכל נפש,
12 – ישנם כאלה שנדרש מהם
13 זמן רב יותר, וישנם כאלה
14 שנדרש מהם זמן פחות יותר;
15 יש נפש וכה בטבעה,
16 שמיד שמתבוננת בגדולת
17 ה' – יגיע אליה – מיד,
18 היראה ופחד ה', כמו
19 שכתוב בשלחן ערוך אר"ח
20 חיים סימן א': "בשיבתו
21 האדם שהמלך הגדול מלך
22 מלכי המלכים הקדוש-
23 ברוך הוא, אשר מלא כל
24 הארץ כבודו", עומד עליו
25 ורואה במעשיו – מיד יגיע
26 אליו היראה כו". – וכפי
27 שמסיים שם, שהתבוננות זו
28 תביא לו הכנעה ובושה

29 מהקב"ה. דבר זה אמור להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן
30 הוא אומר: "מיד יגיע אליו היראה" – שבלי כל יגיעה, אלא מיד
31 יתעורר בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך
32 זמן להתבוננות; ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה, ממקור
33 חצבה ממדרגות תחתונות ד', ספירות דעשיה, – שהוא העולם
34 התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו, מהמדרגות
35 התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן נפש זו בטבעה, היא
36 "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה, ולא תוכל למצא
37 במחשבתה – את האלהות, כי אם בקשי ובחזקה¹⁰, – לנפש
38 זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק במחשבתה במשך שעה
39 ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות של הארה אלקית, ש"תונח"
40 בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש בענין האלקי ויעורר בה יראה
41 מהקב"ה. ובפרט אם – בנוסף לנחיתותה של נפש זו בטבעה,
42 הטמאה בחטאת נעורים, – שאו, קשה לה עוד יותר, להרגיש
43 אלקות במחשבתה, מפני שהעונות מבדילים בו [כמו שכתוב

ליקוטי אמרים

היא יגיעת הנפש שלא תכבד עליה העבודה ליגע
מחשבתה להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה
רצופה כי שיעור שעה זו אינו שווה בכל נפש יש נפש
זכה בטבעה שמיד שמתבוננת בגדולת ה' יגיע אליה
היראה ופחד ה' כמו"ש בש"ע א"ח סימן א' כשיתבונן
האדם שהמלך הגדול ממ"ה הקב"ה אשר מלא כל
הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו
היראה וכו' ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה ממקור
חוצבה ממדרגות תחתונות ד"ס דעשיה ולא תוכל
למצוא במחשבתה האלהות כ"א בקושי ובחזקה
וכפרט אם הוטמאה בחטאת נעור' שהעונות מבדילים
כו' [כמו"ש בס"ח סי' ל"ח] וכו"מ בקושי ובחזק' שתתחזק
מאד מחשבתו באומץ ויגיעה רבה ועומק גדול להעמיק
בגדולת ה' שעה גדולה בודאי תגיע אליו עכ"פ היראה
תתאה הנ"ל וכמשארו"ל יגעתי ומצאתי תאמין וכדכתי'
אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה או תבין
יראת ה' פי' כדרך שמחפש אדם מטמון ואוצר הטמון
בתחתיות הארץ שחופר אחריו ביגיעה עצומה כך צריך
לחפור ביגיעה עצומה לגלות אוצר של יראת שמים
הצפון ומוסתר בבינת הלב של כל אדם מישראל שהיא

ההבדלה מהעונות המבדילים – כלומר: לחזור בתשובה עליהם¹¹.
וכמו שאמרו רז"ל¹²: "יגעתי ומצאתי – תאמין". – יגיעה –
עוזרת. וכחשבת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת ענין
שלפי ערך היגיעה – כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה
שעשה – כי אם, יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה,
שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. וקב"ח¹³: – וכמו
שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה – מן ההכרח
שיעזרו: "אם תבקשנה – את היראה, ככסף ובמטמונים
תחפשנה – או תבין יראת ה'", פרוש בדרך שמחפש אדם
מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ, שחופר אחריו ביגיעה
עצומה – בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום – לא יתעייף
וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, כך צריך לחפור ביגיעה
עצומה, לגלות אוצר של יראת שמים, הצפון ומסתר בבינת
הלב של כל אדם מישראל, – ומכיוון שהאוצר של יראת שמים,
נמצא בודאי בתעלומות הלב היהודי, ב"בינת הלב" – אין לו לאדם

בספר חסידים סימן לח]. – שהעונות המבדילים בין יהודי
להקב"ה, מפריעים לו להגיע בקלות ליראת ה'. ומכל מקום, בקשי
ובחזקה, שתתחזק מאד מחשבתו באומץ ויגיעה רבה ועומק
גדול, להעמיק בגדולת ה' שעה גדולה – שעה ארוכה, – כפי
שאמר הרבי מוהר"צ נ"ע
באות משיחותיו, ש"שעה
גדולה" משמעה גם: שעה
היום ושעה מחר וכך הלאה,
שעל ידי שהוא חוזר
ומתעמק באותו ענין יום יום,
הרי אז – בודאי תגיע אליו
על כל פנים היראה
תתאה הנפוצת לעיל, –
מורא מהקב"ה, שימנע אותו
מלעשות דבר נגד רצונו של
הקב"ה. ועל דבריו אלה של
רבנו הזקן, שגם נפש שפלה
כזו, וגם אם בנוסף לכך
עוונותיה מבדילים בינה לבין
הקב"ה – בכל זאת,
בהתאמצות יתירה
והתעמקות גדולה בגדולת
ה' – תגיע בודאי גם "נפש
שפלה" זו ליראה תתאה"
על כל פנים – מעיר כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "שמך
גם מובן, שבודאי תגיע גם –
ועוד לפני זה – להסרת

ההבדלה מהעונות המבדילים – כלומר: לחזור בתשובה עליהם¹¹.
וכמו שאמרו רז"ל¹²: "יגעתי ומצאתי – תאמין". – יגיעה –
עוזרת. וכחשבת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת ענין
שלפי ערך היגיעה – כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה
שעשה – כי אם, יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה,
שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. וקב"ח¹³: – וכמו
שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה – מן ההכרח
שיעזרו: "אם תבקשנה – את היראה, ככסף ובמטמונים
תחפשנה – או תבין יראת ה'", פרוש בדרך שמחפש אדם
מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ, שחופר אחריו ביגיעה
עצומה – בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום – לא יתעייף
וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, כך צריך לחפור ביגיעה
עצומה, לגלות אוצר של יראת שמים, הצפון ומסתר בבינת
הלב של כל אדם מישראל, – ומכיוון שהאוצר של יראת שמים,
נמצא בודאי בתעלומות הלב היהודי, ב"בינת הלב" – אין לו לאדם

10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת – שבה הענינים מבוארים – גם בגילוי – בפרטיות ובפני יותר – מוסיף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילת י, ב. 13. משלי ב, דה.

בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה – שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את
מה שאסור, צָרִיךְ לְגַלּוֹתָהּ אֶת הִירָאָה, מִמַּצְפּוֹנֵי בֵּינַת הַלֵּב
שְׁלֹמֶעֱלָה מְהוּמָן, לְהִבְיָאָה לְבִחִינַת מַחֲשָׁבָה מִמַּשׁ שְׁבִמָּה,
לְהַעֲמִיק בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשָּׁךְ זְמַן מִה מִמַּשׁ, עַד שֶׁתִּצָּא פְעוּלָתָהּ
מֵהֶכֶח אֶל הַפֻּעַל מִמַּשׁ, –
שְׂכוּחַ הַפּוֹעֵל שְׂבִאוּתָהּ
יִרְאָה, שְׂהִיָּתָהּ מִקּוֹדֶם רַק
"בְּכוּחַ", מוֹסְתֶרֶת בְּנַפֶּשׁ –
תְּבוּאָה עֵתָה לִידֵי בִיטוּי
וּלְ"פּוֹעֵל", וּלְפּוֹעֵל בְּנַפְשׁוֹ
וּבְגוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם; דִּתְּיָנוּ
לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע וְעֵשָׂה
טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה דְבוּר
וּמַעֲשֵׂה, מִפְּנֵי ה' הַצּוֹפֶה
וּמִבִּיט וּמִאֲזִין וּמִקְשִׁיב
וּמִבִּיט אֶל כָּל מַעֲשָׂהּ,
וּבִחוּן בְּלִיּוּתוֹ וְלִבּוֹ, –
כְּלוּמָר: רַעֲיוֹנֵתוֹ הַפְּנִימִיִּים.
וּמִשּׁוּם כֵּךְ, יִמְנַע אֶת עֲצָמוֹ מִלַּעֲשׂוֹת עֲבִירָה אִיזוֹ שֶׁהִיא וְיִשְׁתַּדֵּל
בְּעִשְׂיֶת טוֹב. וּבְמִאֲמָר רַ"ל¹⁴: "הַסֶּתֶר בַּל" – בְּעִינֵי הַשֶּׁכֶּל, בְּשִׁלְשָׁה
דְּבָרִים כו' – וְאֵין אֹתָהּ בִּלְיָדֵי עֲבִירָה: עֵזֶן – שֶׁל הַקֶּבֶ"ה
כְּבִיכּוֹל, רֹאֶה וְאֵין שׁוֹמֵעַת כו'". – הַהִתְבּוֹנְנוֹת אֵיךְ הַקֶּבֶ"ה
רֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ אֶת כָּל מַעֲשָׂיו – תִּימְנַע אוֹתוֹ מִלַּעֲבֹר עֲבִירָה;

1 מִיִּשְׂרָאֵל, לְחַדּוֹל מִמֵּאמָצִים בְּלִתֵּי נִלְאִים לְחַפּוֹר וּלְחַפֵּשׁ הַתְּגִלּוֹת
2 הָאוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת שָׁמַיִם, שֶׁהִיא – "בֵּינַת הַלֵּב" שֶׁל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל,
3 בְּחִינָה וּמִדְּרָגָה שְׁלֹמֶעֱלָה מְהוּמָן, – הִרִי שֶׁלָּא שִׁיךְ כֻּלָּל לֹמֵר
4 שְׁבַשְׁעָה מִסּוּיִמַּת אֵין בְּאַפְשָׁרוֹתוֹ לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, שְׁבַשְׁעָה מִסּוּיִמַּת
5 הָאוֹצֵר לֹא נִמְצָא – שָׁכָן,
6 הִיא הִרִי בְּחִינָה וּמִדְּרָגָה
7 שְׁלֹמֶעֱלָה מִן הוּמָן, וְהִיא
8 הִירָאָה הַטְּבִעִית הַמְּסֻתֶּרֶת
9 הַנִּזְכָּרָה לְעִל. אֵלֹא, אִם
10 הִירָאָה הִיא טְבִעִית וְנִמְצָאָת
11 תִּמְיֵד בִּקְרִבּוֹ שֶׁל כָּל אָדָם
12 מִיִּשְׂרָאֵל, לִשְׁם מִזֶּה, אִיפּוּא,
13 עֲלִיו לְהִזְדַּקֵּק לְפַעּוּלוֹת
14 שׁוֹנוֹת שֶׁל הַתַּעֲמֻקּוֹת
15 הַ"דַּעַת" בְּגִדּוּלַת ה', כִּדִּי
16 לְהִגִּיעַ לִ"יִרְאָה"? – אוֹמֵר עַל
17 כֵּךְ רִבְנֵנוּ הִזְקֵן לְהִלֵּךְ, כִּי
18 מִכִּיּוּן שִׁירָאָה זֶה מוֹסְתֶרֶת
19 בְּלִבּוֹ, וְלִכֵּן אֵין בְּכוּחָהּ לְהַשְׁפִּיעַ בְּמִה שְׁנוּגָע לְמַעֲשָׂה בְּפוֹעֵל, שִׁימְנַע
20 מִעֲשִׂיַת עֲבִירָה – לְפִיכֵךְ זָקוּק הָאָדָם לְפַעּוּלוֹת שׁוֹנוֹת, כִּדִּי לְגַלּוֹת
21 יִרְאָה זֶה, וְשִׁיחִידָה בְּכוּחָהּ לְהַשְׁפִּיעַ בְּדַבְרִים הַנוֹגְעִים לְמַעֲשָׂה. וּבִלְשׁוֹן
22 הַ"תְּנִיָּא": רַק שְׁכָרִי שֶׁתִּבְּאָ – הִירָאָה הָאֲמוּרָה, לִידֵי מַעֲשָׂה
23 בְּבִחִינַת יִרְאֵת הָטָא, – שִׁירָא לַעֲשׂוֹת הָטָא, לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע"

יום שבת קודש כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"ב.

ובשמייעה; שכן, כל דבר של "שלימות" שישנו בנברא – ישנו בודאי
בבורא. רַק הוּא, – הַ"רְאִיָּה" וְהַ"שְׁמִיעָה" לְמַעֲלָה, וְמֵה שֶׁחָבֵל גְּלוּי
וִידוּעַ לְמַעֲלָה, הוּא עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלָל, כְּמוֹ אֲדָם הַיּוֹדֵעַ וּמִרְגִּישׁ
בְּעֲצָמוֹ כָּל מִה שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנַפְעֵל בְּאַחֵר מִכָּל רִמָּ"ח אַבְרָיו, כְּמוֹ
קָר אִז חָם, – כַּהֲשַׁפְעָתָם
שֶׁל קוֹר וְחוּם עַל כָּל אֶחָד
מֵאֲבִרֵי גּוֹף הָאָדָם, שֶׁהוּא
יּוֹדֵעַ אוֹתָם וְחֹשׁ בָּהֶם,
וְאִפְּלוּ חָם שְׁבַצְפְּרָנִי
רִגְלָיו, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלָל, אִם
נִבְּיָה בְּאֹר, – כִּשְׂאָדָם
נוֹטֵל אֶת צְפוּרָנִיו אֵין הוּא
חֹשׁ בְּכַאֵב כָּלָל, וְאִילוּ
כִּשְׁנִכּוּת הַצְּפָרְנִיִּים בֹּאשׁ –
מִרְגִּישׁ הָאָדָם בְּכַאֵב; וְכֵן מְהִיָּתָם וְעֲצָמוֹתָם – שֶׁל הָאֲבִרִים
עֲצָמָם – חֹשׁ הָאָדָם בָּהֶם. לְפָנֵי כֵן לְמַדְנוּ שְׂאָדָם יּוֹדֵעַ וּמִרְגִּישׁ בְּכָל
הַמִּתְרַחֵשׁ בְּאֲבִרָיו, וְאִילוּ כֵּאֵן אֲנוּ לּוֹמְדִים שֶׁהוּא חֹשׁ אֶת הָאֲבִרִים
עֲצָמָם, וְכָל מִה שֶׁמִּתְפַּעֵל בָּהֶם יּוֹדֵעַ וּמִרְגִּישׁ בְּמוֹחוֹ

47 וְגַם כִּי אֵין לוֹ – לְהַקְבִּיָּה כְּבִיכּוֹל, דְּמוּת הַגּוֹף – כִּיצַד, אִיפּוּא,
48 שִׁיךְ הַעֲנִין שֶׁל "עֵין" וְ"אוֹזֵן" לְמַעֲלָה, אֲבִרִים הַשִּׁיכִים לְחוּשֵׁי וְצִיּוּרֵי
49 הַגּוֹף? – אֵלֹא, הִרִי אֲדָרְכָה – אִכּוֹן, מִשּׁוּם כֵּךְ חָבֵל גְּלוּי וְיּוֹדֵעַ
50 לְפָנָיו, בִּיתֵר שֶׁאֵת לֵאֵין קֵץ מִרְאִית הָעֵין וְשְׁמִיעַת הָאֵזֶן עַל
51 דֶּרֶךְ מִשְׁלָל, – כְּלוּמָר: בִּשְׁעָה
52 שְׂאוּמִרִים שְׁלֹמֶעֱלָה לֹא קִיִּים
53 כֻּלָּל דְּמוּת וְצִיּוּר שֶׁל "גּוֹף" –
54 הַכוּוּנָה הִיא, שְׁלֹמֶעֱלָה לֹא
55 קִיִּימִים הַהִגְבְּלוֹת וְהַחֲסֻרוֹנוֹת
56 הַנוֹבְעִים מִן הַגּוֹף; וְלִמְשָׁל:
57 הָעֵין הַגִּשְׁמִית מוֹגְבֵּלָת
58 לְרִאוֹת דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים
59 בְּלִבָּהּ, וְלֹא עֲצָמִים רוּחָנִיִּים;
60 כּוּחַ הָרְאִיָּה שֶׁל הָעֵין, מוֹגְבֵּל
61 בִּשְׁטַח וְזָקוּק לְאוֹר וְכוּדוּמָה. בְּאוֹתָהּ מִדָּה יִשְׁנֵם הַגְּבִלּוֹת וְחֲסֻרוֹנוֹת גַּם
62 בְּחוּשׁ הַשְׁמִיעָה שֶׁל הָאוֹזֵן הַגִּשְׁמִית. וְאִילוּ בִ"רְאִיָּה" וּבִ"שְׁמִיעָה"
63 לְמַעֲלָה – לֹא קִיִּימִים כֻּלָּל כָּל אוֹתָם חֲסֻרוֹנוֹת וְהַגְּבִלּוֹת שֶׁבְּרִאִיָּה
64 וּבִשְׁמִיעָה הַגִּשְׁמִיּוֹת – לְמַעֲלָה קִיִּימַת רַק הַמַּעֲלָה וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁבְּרִאִיָּה

14. אבות ג, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה' נפעל. פי' מתפעל – ראה ע"ב כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן ט"ה דר"צ: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל.

1 וּמְרִישׁ בְּמָחוּ, - הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו
2 ובאזניו, אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו. וְכַעֲנִין
3 יְדִיעָה זו, עַל הַרְף מִשָּׁל, - בדומה לידיעה זו למשל, יוֹדֵעַ
4 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא - את כָּל הַנִּפְעָל בְּכָל הַנִּבְרָאִים, -

5 שבעולמות, עֲלִיוֹנִים

6 וְתַחְתּוֹנִים, לְהִיּוֹת - מפני

7 שְׁהֵם כָּלֵם מְשַׁפְּעִים -

8 מקבלים השפעתם וחיותם, 1

9 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּמּוֹ 2

10 שֶׁבְּתוֹב¹⁶: "בִּי מִמֶּךָ -

11 מֵהַקְבָּה, הַכֹּל", - הרי, 3

12 כֵּשֶׁם שֶׁהַמּוֹחַ - הַמְקוֹר 4

13 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשַׁכֵּת חַיּוֹת לְכָל 5

14 הָאֲבָרִים - יודע ומרגיש 6

15 בְּכָל הַמֵּתָרַחֵשׁ בָּאֲבָרִים, כִּךְ, 7

16 כְּבִיכּוֹל, יודע הַקְבָּה - 8

17 בְּהִיּוֹתוֹ מְקוֹר חַיּוֹתָם וְקִיּוּמָם 9

18 שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים - בכל 10

19 הַמֵּתָרַחֵשׁ בְּכָל הַנִּבְרָאִים; 11

20 וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר¹⁷: "וְגַם כָּל 12

21 הַיְצוֹר לֹא נִבְרָא מִמֶּךָ", - 13

22 מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַיְצוֹר הָרִי נּוֹצֵר 14

23 וְכִמּוֹ שֶׁבְּתוֹב 15

24 הַרְמָבָּם - על פי חקירה,

25 [וְהִסְכֵּימוּ לְזוֹת חֻקֵּי הַקְבָּלָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב הַרְמָבָּם - רבי משה

26 קרדבירו, בְּפֶרֶד"ם] שְׁבִידִיעַת עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל - יוֹדֵעַ - הַקְבָּה, 16

27 כָּל הַנִּבְרָאִים הַנִּמְצָאִים מֵאֲמִיתַת הַמִּצְאוֹ וְכוּ'. - מכיוון

28 שֶׁהִימָצְאוֹתָם שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים בָּאָה מֵאֲמִיתַת הִימָצְאוֹ שֶׁל הַקְבָּה, 17

29 לִכֵּן יוֹדֵעַ הַקְבָּה, כְּבִיכּוֹל, את כָּל הַנִּבְרָאִים, על ידי שהוא יודע

30 את עצמו. אֵךְ, כִּשְׁאֵנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַקְבָּה יודע את כָּל הַנִּבְרָאִים

31 שֶׁהוּא מַחִיָּה, בְּאוֹתָהּ מֵדָה שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם יודעת וחשה בנעשה

32 בָּאֲבָרִים הַמְקַבְּלִים חַיּוֹתָם מִמֶּנָּה - יכול להיות מקום לטעות ח"ו,

33 לַחֲשׂוֹב שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁהִנֵּפֶשׁ לְבוּשָׁה בְּגוֹף וּמִשׁוּם כִּךְ הִיא מִתְפַּעֶלֶת

34 מִמְּקָרִי הַגּוֹף (שֶׁכֵּן, "הַתְּלַבְּשׁוֹת" מִשְׁמַעַה שֶׁהַמְּלוּבֶשׁ מִתְפַּעֵל מִמִּי

35 שֶׁהוּא מְלוּבֶשׁ בוֹ), - אוֹתוֹ דִּבֵּר, ח"ו, גַּם לִמְעַלָּה בִּיחֹס לַחַיּוֹת

36 הָאֱלֻקִּית שֶׁבִּנְבְּרָאִים - יוֹסֵבֵר לַהֲלֵן שֶׁבִּנְקוּדָה זוֹ אֵין הַמֶּשֶׁל דּוֹמָה

37 לְנִמְשָׁל, שֶׁכֵּן, הַחַיּוֹת הָאֱלֻקִּית הַמַּחֲיָה את הָעוֹלָם - אינה מתפעלת

ליקוטי אמרים

וְכַעֲנִין יְדִיעָה זו עַד"מ יודע הַקְבָּה" כָּל הַנִּפְעָל בְּכָל
הַנִּבְרָאִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהִיּוֹת כּוֹלֵם מוֹשַׁפְּעִי מִמֶּנּוּ
יֵת' כִּמּוֹ"שׁ כִּי מִמֶּךָ הֵכֵל זו"ש וְגַם כָּל הַיְצוֹר לֹא נִבְרָא
מִמֶּךָ וְכִמּוֹ"שׁ הַרְמָבָּם [וְהִסְכֵּימוּ לְזוֹת חֻקֵּי הַקְבָּלָה
כִּמּוֹ"שׁ הַרְמָבָּם] שְׁבִידִיעַת עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל יוֹדֵעַ
כָּל הַנִּבְרָאִים הַנִּמְצָאִים מֵאֲמִיתַת הַמִּצְאוֹ וְכוּ' רַק
שֶׁמִּשָּׁל זֶה אֵינוֹ אֵלָּא לִשְׁכַּךְ את הָאֵזֶן אֲבָל בְּאֵמֶת אֵין
הַמֶּשֶׁל דּוֹמָה לְנִמְשָׁל כָּלָל כִּי נֶפֶשׁ הָאָדָם אִפְי' הַשְׁכָּלִית
וְהָאֱלֹהִית הִיא מִתְפַּעֶלֶת מִמְּאוּרְעֵי הַגּוֹף וְעֵרָו מַחֲמַת
הַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ מִמֶּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף
מִמֶּשׁ אֲבָל הַקְבָּה"ה אֵינוֹ מִתְפַּעֵל ח"ו מִמְּאוּרְעֵי הָעוֹלָם
וְשִׁינוּיָו וְלֹא מִהָעוֹלָם עֲצָמוֹ שְׁכּוֹלֵם אֵינֶן פּוֹעֲלִים בּוֹ שׁוֹם
שִׁינוֹי ח"ו וְהֵנָּה כְּדִי לְהַשְׁכִּיל זֶה הֵיטֵב בִּשְׁכָּלָנוּ כִּבְר
הָאֵרִיכוֹ חֻקֵּי הָאֵמֶת בְּסִפְרֵיהֶם אֵךְ כָּל יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים
בְּנֵי מֵאֲמִינֵי' בְּלִי שׁוֹם חֻקִּירַת שְׁכָל אֲנוּשִׁי וְאוֹמְרֵי' אֵתָּה
הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ' כִּנ"ל פ"ב:

מֵהָעוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם וְכָל הַמֵּתָרַחֵשׁ בּוֹ גּוֹרֵם בּוֹ שׁוֹם שִׁינוֹי. וּבִלְשׁוֹן
ה"תניא": רַק שֶׁמִּשָּׁל זֶה - שֶׁל הִנֵּפֶשׁ וְהַגּוֹף, אֵינוֹ אֵלָּא לְשַׁכֵּךְ
אֵת הָאֵזֶן, - לַחֲקֹל עַל הָאֵזֶן וְעַל הָרַעֲיוֹן שֶׁל הָאָדָם, "לְקַלּוֹת",
כִּי־צַד אֲפֻשֶׁר לְדַעַת דִּבְרֵי מִבְּלִי לְרִאֲוֹתוֹ בְּעֵינָיו וּלְשַׁמְעוֹ בְּאֲזֵנָיו, -

אֲבָל בְּאֵמֶת אֵין הַמֶּשֶׁל -

שֶׁל הִנֵּפֶשׁ וְהַגּוֹף, דּוֹמָה

לְנִמְשָׁל - שֶׁל אֱלֻקוֹת

וְעוֹלָם, כָּלָל, בִּי נֶפֶשׁ

הָאָדָם, אֲפֻלּוֹ הַשְׁכָּלִית

וְהָאֱלֹהִית, הִיא מִתְפַּעֶלֶת

מִמְּאוּרְעֵי הַגּוֹף וְעֵרָו,

מִתְּמַת הַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ - שֶׁל

הִנֵּפֶשׁ הַשְׁכָּלִית וְהָאֱלֻקִּית,

מִמֶּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית

הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף מִמֶּשׁ, -

הִנֵּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית, הַמַּחֲיָה את

הַגּוֹף, מְלוּבֶשֶׁת מִמֶּשׁ

וּמֵאֲוַחֲדֵת עִם הַגּוֹף, וְכֵן

מְלוּבֶשֶׁת הִנֵּפֶשׁ הַשְׁכָּלִית

וְהָאֱלֻקִּית. אֲבָל הַקְדוּשָׁה

בְּרוּךְ הוּא - כְּבִיכּוֹל, אֵינוֹ

מִתְפַּעֵל חֵם וְשָׁלוֹם

מִמְּאוּרְעֵי הָעוֹלָם וְשִׁנוּיָו,

וְלֹא מִהָעוֹלָם עֲצָמוֹ, -

הַקְבָּה"ה אֵינוֹ מִתְפַּעֵל מִמִּצְאוֹת (מַהוֹת וְעֲצָמוֹת¹⁸) הָעוֹלָם, וְאֵין

מִצְאוֹת זוֹ פּוֹעֶלֶת שִׁינוֹי ח"ו בַּהֲקְבָּה, שֶׁכָּלֵם - כָּל הָעוֹלָמוֹת

וְהָאֵירוּעִים שֶׁבָּהֶם, אֵינֶן פּוֹעֲלִים בּוֹ - בַּהֲקְבָּה, שׁוֹם שִׁנוֹי

חֵם וְשָׁלוֹם. - לֹא בַּהֲקְבָּה וְלֹא בַּאֲחֻדּוֹתָיו, אֵלָּא, כֵּשֶׁם שֶׁהִיָּה יָחִיד

וּמִיּוֹחַד לִפְנֵי שֶׁבְּרָא את הָעוֹלָמוֹת, כִּךְ הוּא יָחִיד וּמִיּוֹחַד גַּם אַחֲרֵי

שֶׁבְּרָאָם. וְהֵנָּה, כְּדִי לְהַשְׁכִּיל זֶה הֵיטֵב בִּשְׁכָּלָנוּ, - כִּי־צַד אֵין

הָעוֹלָם פּוֹעֵל שִׁנוֹי בְּבוֹרָא, כִּכֵּר הָאֵרִיכוֹ חֻקֵּי הָאֵמֶת - בְּעֵלִי

תּוֹרַת הַקְבָּלָה, בְּסִפְרֵיהֶם, אֵךְ כָּל יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּנֵי

מֵאֲמִינִים - הֵם מֵאֲמִינִים בְּהִיּוֹתָם בְּנִים לְאֲבוֹת שֶׁהֵאֱמִינוּ בַּקְבָּה,

כִּלִּי שׁוֹם חֻקִּירַת שְׁכָל אֲנוּשִׁי, וְאוֹמְרֵים¹⁹: "אֵתָּה הוּא עַד

שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'", - "וְאַתָּה הוּא מִשְׁנַבְּרָא הָעוֹלָם", בְּלִי

שׁוֹם שִׁנוֹי כָּלָל, כְּלוּמָר, יְהוּדִים מֵאֲמִינִים בְּאֵמוּנָה שְׁלִימָה, שֶׁאֵין

הָעוֹלָם פּוֹעֵל שׁוֹם שִׁנוֹי בְּבוֹרָא, בְּנִזְכָּר לְעֵיל פְּרָק ב:

16. דברי הימים א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהמשל לשוללן]". 19. בתפילת שחרית.

יום ראשון	כ ניסן, חמשה לעומר	ה'תש"ג
יום ראשון תהלים: מפרק צו עד פרק קג	שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: צורקג. תניא: וכו' . . . 118 כמ"ש שם.	פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב. וסיפר אז – הרח"א – שרבינו הזקן אמר: פסח דארף איינער דעם אנדערען ניט מכבד זיין באכילה ושתיה, אָבער נעמען אליין מעג מען.

פעם נכנס כבוד קדשת הרב חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב [=חג שמח]. וסיפר אז – הרב חיים אברהם – שרבינו הזקן אמר: בפסח אין לאַהד לכבד את זולתו באכילה ושתיה, אף לקחת לבד מתר.

יום שני	כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר	ה'תש"ג
יום שני תהלים: מפרק קד עד פרק קה	בצת קריאת השירה – עומדים. שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י. תהלים: קד-קה. תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.	אין ליובאוויטש פלעגט מען זיין אויף שש"פ – אויך שבועות און הושענא רבה. אז איך בין אלט געווען ניין יאהר האב איך זיך שוין ניט געלייגט שלאפען שש"פ – מ'דארף לערנען א גאנצע נאכט.

בליובאוויטש היו געוירים בשביעי של פסח – גם בשבועות והושענא רבה. בפשייטי בן תשע שנים, כבד לא שכתתי לישן בשביעי של פסח – יש ללמד לילה שלם.

יום שלישי	כב ניסן, אחרון של פסח [בחול], שבעה לעומר	ה'תש"ג
יום שלישי תהלים: מפרק קו עד פרק קז	שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י. תהלים: קו-קז. תניא: וגם . . . 120 כנ"ל פ"ב. ביום מהדרים: לקדש, אחר כך מתפללים תפלת המנוחה, ואחרי זה סעודת יום טוב. הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.	סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח. בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אדמו"ר ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

הבצל שם טוב ה'ה אוכל ג' סעודות באחרון של פסח.
סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעל שם טוב – "סעודת משיח". "סעודת משיח" היא באחרון של פסח, כי באחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח.

היום יום . . .

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחד הפסח ב'היכל ה'למוד'. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון של פסח אכל אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

יום רביעי	כג ניסן, אסרו-חג [בחור"ל], שמונה לעומר	ה'תש"ג
יום רביעי תהלים: מפרק קח עד פרק קיב	שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קח-קיב. תניא: והנה כל . . . סא ל"ח.	עס איז פאראן דער ענין וואָס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואָס איז שייך לכל ישראל. פסח איז דאָך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאָכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאָס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואָס עס גיט אז מ'זאל קענען געהן אין וועלט.
ישנו הענין שאַחרון של פסח הוא גילוי של משיח, ששייך לכל ישראל. פסח הוא ה'מדלג' ו'ליל שמורים'. ובכלל, ההנהגה היא של בן חורין, ואחר מכן גופלים לעניני העולם – הרי זה הוא הגילוי של משיח, התקף הנמן כדי לאפשר ההליכה בעולם.		

יום חמישי	כד ניסן, תשעה לעומר	ה'תש"ג
יום חמישי תהלים: מפרק קיג עד פרק קיח	שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קיג-קיח. תניא: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'. גוהגים שאין מברכים שהחינו בימי ספירת העומר.	לא טוב האבען מיר אלע. שעיר לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באלד א נברא איז דא לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.
'לא טוב' יש לכלנו. שעיר לעזאזל היה עבודה בבית המקדש. מפיון ש[ב]נברא ישנו 'לא טוב', יש לשלחו לארץ גזרה.		

יום ששי	כה ניסן, עשרה לעומר	ה'תש"ג
יום ששי תהלים: פרק קיט אשרי . . . עד פסוק צו מצותך מאד	שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.	העבודה היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו. מי שיש בידו לנקב מרגליות או ללשש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפית לחם – ומוכן דגמת כל זה בעבודה – הגם שהיא עבודה ומלאכה הנצרכת במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

שבת

קודש

תהלים:
פרק קיט
מפסוק צו
מה . . .
עד סוף
הפרק
לא שכחתי

שבת

כו ניסן, יא לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש איר. אמירת כל התהלים בהשקפה.
יום התעודות. הפטורה: הלוא כבני כשירים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואשען דעם בשר, און אראפשווינקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אנטאן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאס איז בגדים וועלכע מען האט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאס גיט מען מלמעלה, אבער אפואשען דעם טפל וואס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאכען פאר א בשר קדש, דאס איז נאר בכח עצמו. און דאס מאנט חסידות, און אויף דעם האט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש' ורחץ את בשרו במים ולבשם. זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אך את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה לרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין סוף.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

... בהנוגע לשתי האפשרויות שיש לה, אם לעבוד בתור מדריכה ב... ולבוא על ש"ק הביתה או לגמור קורס לגננת שאז תהי' גננת מוסמכת. הנה נראית לי האפשרויות השני', כי בזמננו זה ביחוד צריכים לנצל את הכשרונות שיש לאדם בשדה החינוך וכפי ההשקפה הרי יהי' זה גי'כ ענין של פרנסה בגשמיות..

בברכה לבשו"ט בכל הני"ל,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מעוות יוכל לתקון?

יום ראשון כ' ניסן ה'תש"ע

אך לדעת הרמב"ם, לאו זה של "בל יראה ובל ימצא" אינו נחשב כ'ניתק לעשה'. כי הנה, לאורך ההלכה כאן בה הוא מונה את כל מחוייבי המלקות, הרי בלאו הניתק לעשה הוא מפרש כי חיוב המלקות הוא רק כאשר לא קיים את העשה (כגון: "המעולל כרמו ולא נתנה לעני"), אך לגבי חמץ בפסח כתב "המקיים חמץ ברשותו" ולא פירש שהיינו דווקא אם לא ביערו בתוך הפסח. מכאן שלדעתו אין לאו זה נחשב כ'ניתק לעשה, ואף אם מאוחר יותר יושבת – ילקה על הלאו.

ואם נאמר שבהשתיית החמץ יש שני לאוין – בל יראה ובל ימצא, ומצות עשה אחת של 'תשביתו' (ראה כס"מ הל' חר"מ פ"א ה"ג) בהכרח נצטרך לומר ש'בל יראה ובל ימצא' אינו ניתק לעשה, כי מצות עשה אחת אין בכוחה לתקן שני לאוין.

(קונטרס אחרון שם ס"ק ב)

הלכות סנהדרין פרק יט, הלכה ד: **כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִיתָהּ... שְׁלוֹקִין עֲלֶיהָ - מֵאָה שְׁמוֹנֶה וְשָׁשִׁים; וְאֵלוּ הֵן... (צמ) הַמְקִימִים חֶמֶץ בְּפֶסַח בְּרִשְׁתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁחֶמֶץ עָפְתוּ.**

הפוסקים דנו האם "בל יראה ובל ימצא" נחשב 'לאו הניתק לעשה' של 'תשביתו'.

וכמה השלכות לשאלה זו: ראשית, האם כשיקיים את העשה ילקה על הלאו או לא? ושנית, המוצא חמץ בביתו ביו"ט של פסח, האם יבערו מיד או שימנע מלעשות זאת משום איסור מלאכה ביו"ט? כי אם נאמר שבקיום מצות ההשבחה לאחר יו"ט יתקן את הלאו למפרע, אין היתר לעשות זאת ביו"ט, אך אם קיום העשה אינו מתקן את הלאו למפרע – עליו לבערו ביו"ט, וכפי שנקבע בהלכה (ראה מג"א אר"ח סי' תמו, ב ושל"ע אדה"ז שם, ה).

מי צריך לפרנס את רבני ישראל?

יום שני כ"א ניסן ה'תש"ע

ומסכם ה'כסף משנה': "כל שאין לו ממה להתפרנס מותר ליטול שכרו ללמד... וכן מותר לו ליטול שכר המציבור לדון". ומוסיף: "ראינו כל חכמי ישראל קודם זמן רבינו [הרמב"ם] ואחריו נוהגים ליטול שכרם מן הציבור... ואילו לא היתה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה – לא היו יכולים לטרוח כראוי, והיתה התורה משתכחת ח"ו!"

גם ב'שולחן ערוך' (חר"מ סי' ט ס"ג) פסק: "חובה על ישראל לפרנס דייניהם וחכמיהם".

יתירה מזו כתב ה'חתם סופר' (שו"ת ח"מ סי' קסד) שעל הציבור מוטל החוב לפרנס את הרב ואת הדיין "ברווח ובכבוד גדול", כדי "שיהיה מוכן ופנוי בכל הזמנים לכל המבקש תורת ה'". ואם "אינם מספיקים לו די צרכו ברווח – אינו מהרואי שיסרב, ויבקש הוספה בכל עת ועידן".

הלכות סנהדרין פרק כ"ג, הלכה ה: **כָּל דִּין שֶׁנִּמְלֵךְ שָׂכָרָו לְדוֹן - דִּינָיו בְּמִלִּים; וְהוּא, שְׁלֹא יִהְיֶה שָׂכָר הַנֶּכֶד.**

כשם שאסור לדיין ליטול שכר על דינים שהוא דן, כך אסור לרבנים ליטול שכר על עבודתם. וכתב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ג ה"י): "כל המשים על ליבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה – הרי זה חלל את השם ובזה את התורה".

אמנם, ה'כסף משנה' (שם) הביא את דברי הגמרא (כתובות קה, א) "גוזרי גזירות (דיינים הדנים דיני גזילות) שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלישכה". וכתבו התוספות (שם ד"ה גזירה), שאף שאסור לקבל שכר כדי לדון וכן אסור ללמד תורה בשכר, כיון שהמלמדים לא היו עוסקים במלאכה, והדיינים היו יושבים תמיד בדין – חייב הציבור לפרנסם.

האם מצוה להעיד בבית דין?

יום שלישי כ"ב ניסן ה'תש"ע

להעיד בבית דין, וכוונת הפסוק היא רק לצד השלילה, שאם לא יגיד יש לו עוון (הגר"פ פערלא בספר המצוות לרס"ג מ"ע ל"ב).

ובסיבתה של מצוה זו נאמרו עוד הסברים:

ה'כסף משנה' כתב בדעת הרמב"ם, שאף כי בדיני ממונות החיוב להעיד הוא רק "כשיתבענו לדין", הרי בדיני נפשות חייב להעיד אפילו כשאין תובעים אותו, כדי שיהיה אפשר להעניש את הרוצח, וכדברי הרא"ש (מכות א, יא), "קיימו בזה את הציווי "ובערת הרע מקרבך".

לאידך גיסא: כתב ה'משך חכמה' (קדושים י"ט, ט"ז) בשם ספרא, שאדם היודע עדות לזכות הנאשם בדיני נפשות ונמנע מלהעיד, עובר על "לא תעמוד על דם רעך". וה'נתיבות המשפט' (חר"מ סי' כ"ח סק"א) הוסיף, שאף בדיני ממונות מצוה וחובה להעיד לטובת חבירו – משום השבת אבידה.

הלכות עדות פרק א, הלכה א: **הָעֵד מְצוּה לְהַעֲד בְּבֵית דִּין בְּכָל עֲדוּת שְׂיֻדָּע... וְהוּא, שִׁיתְּבַעְנוּ לְהַעֲד בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת - שְׁנֵאמַר: "וְהוּא עֵד, אוֹ רֵאָה אוֹ יָדַע; אִם לֹא יָגִיד, וְנִשְׁאַ עוֹנוֹ."**

ויש להבין: לכאורה, מהפסוק "אם לא יגיד ונשא עונו" משמע רק שאם יגיד עדותו לא ישא עוון, אך מניין לנו שיש מצוה להעיד בבית דין? אלא שאכן כוונת הרמב"ם לפרש את הפסוק כך: אם ראה או ידע – יגיד, אך "אם לא יגיד – ונשא עונו" (רדב"ז).

וכן כתב הרשב"ץ (זוהר הרקיע אות נ"ג): "העדים עצמן חייבין להעיד בבית דין, והיא מצות עשה שבמנין, שנאמר והוא עד, והוא חייב להיות עד, באופן שיתקיים הדין על עדותו".

אך לדעת הגאונים, הרס"ג והבה"ג, אין מצוה מן התורה

יום רביעי כ"ג ניסן ה'תש"ע

אורכה של שעה

שבהלכה זו לא הזכיר כלל כי מדובר בשעות זמניות, אף שהדבר נוגע לדיני נפשות. ועוד שהדבר תמוה מסברא כי לפי זה זמן הטעות הממוצע של בני אדם משתנה בין הקיץ לחורף! להלכה רוב הפוסקים סוברים כדברי הרמב"ם בפי"ה"מ שמדובר בשעות זמניות וביישוב קושית הפני יהושע כתב ב'אגרות משה' (או"ח ב, כ): הטעות בהערכת הזמן נובעת מכך שתזוזת השמש הניכרת ע"י הצל אינה משמעותית בפחות משתי שעות. ואם כן, ביום קצר שבו תנועת השמש מהירה יותר, זמן הטעות מתקצר.

והרמב"ם לא הזכיר זאת כאן, כי סמך על דבריו בהלכות תפילה (ג, א) שזמן התפילה הוא "עד סוף שעה רביעית שהיא שלישית היום", הרי שהשעה היא יחידה מהיום, ולא מכללות היממה.

הלכות עדות פרק ב, הלכה ה: אָמַר עַד אֶחָד: 'בְּשֵׁתִי שְׁעוֹת בְּיוֹם', וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: 'בְּשֵׁלֶשׁ שְׁעוֹת הָיָה' - עֲדוּתָן מְנַמֶּת; שְׂדֵרָה חָסֵם לְטַעוֹת בְּשָׁעָה אֶחָת. אֲבָל אִם אָמַר הָאֶחָד: 'בְּשֵׁלֶשׁ שְׁעוֹת', וְהִשְׁנִי אוֹמֵר: 'בְּחֻמֵּשׁ' - עֲדוּתָן מְטֵלָה.

כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין ה, א) כי שעות אלה הן 'שעות זמניות', ככל השעות שנזכרו במשנה. כלומר: 24 שעות היממה מורכבות מ־12 שעות יום ו־12 שעות לילה ואורך השעות משתנה בין ימי החורף לימי הקיץ.

דבר זה אינו מפורש בתלמוד ומקורו הראשון הוא בדברי הרמב"ם עצמו (פי"ה"מ ברכות א, ב).

ויש חולקים על כך ואומרים שבכל דיני התורה 'שעה' היא 1/24 מהיממה. ולדעת הפני יהושע (מהדו"ב לברכות ג, א) הרמב"ם עצמו חזר בו מדבריו בפירוש המשניות, והראיה

יום חמישי כ"ד ניסן ה'תש"ע

אין עד נעשה דיין

הרוצח, כי "אין עד נעשה דיין". לכאורה, יש מקום לומר כי אדרבה, העובדה שראה את מעשה הרצח אמורה להקל עליו להיות דיין ושופט בו, אלא שהדיין חייב להיות מסוגל למצוא גם צד זכות על הנאשם וכאשר אדם רואה בעיניו מעשה רצח, הוא לעולם לא יוכל למצוא זכות לרוצח ומבחניתו גורלו של הנאשם כבר נחרץ. לכן "אין עד נעשה דיין". השמיעה, לעומת זאת, חלשה מהראיה והשומע על רצח עדיין יכול למצוא זכות על הרוצח.

(2קס"י שיחות 1 ענ' 121)

הלכות עדות פרק ה, הלכה ח: כָּל עַד שֶׁהָעֵיד בְּדִינִי נִפְשָׁוּת, אֵינוֹ מוֹרָה בְּדִין זֶה הַתִּהְיֶה, וְלֹא יִלְמַד עָלָיו לֹא זָכוּת וְלֹא חֻבָּה... אֲבָל בְּדִינִי מְמוֹנָה, יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד זָכוּת וְחֻבָּה. אֲבָל לֹא יִמְנָה מִן הַדִּינִי, וְלֹא יַעֲשֶׂה דִין; שְׁאִין עַד נַעֲשֶׂה דִין, אֲפִלּוּ בְּדִינִי מְמוֹנָה. הראיה חודרת עמוק יותר בנפש האדם ובוודאיות גדולה יותר מאשר שמיעה. כאשר אדם רואה דבר, שום קושיא לא תערער בו את תוקף הוודאות בעובדת הדבר שראה. כי הראיה עמוקה וחזקה מהשכל.

עובדה זו באה לידי ביטוי בהלכה: אמרו בגמרא (ר"ה כו, א) מי שהיה עד למעשה רצח לא יוכל להיות דיין במשפטו של

יום שישי כ"ה ניסן ה'תש"ע

שוטה שיש לו דעת

מניעה שיוכל לפעול בתחומים שבהם הוא בן דעת. אלא שלענין מצוות, לא חייבה התורה במצוות לחצאין, ומאחר ופטור מהמצוות בתחום שבו הוא שוטה, הרי הוא פטור מכל המצוות. ולכן פסול לעדות, כדברי הרמב"ם, מאחר ואינו בן מצוות, ואינו בלאו של 'לא תענה ברעך עד שקר' ואם הוזהר אינו נענש. אך לדעת רבינו הזקן (שו"ת סי' כה), אדם כזה כן חייב במצוות. ודברי הרמב"ם "לפי שאינו בן מצוות" מתייחסים רק לשוטה גמור עליו מדובר בתחילת ההלכה. ומה שפסול לעדות הוא דין מיוחד בדיני עדות: מאחר ועליו להעיד על דבר שהיה, חוששים כי כיוון שדעתו משובשת מעט לא ידייק בפרטי המקרה ויגיד דברים מהדמיון.

(חידושי רג"ח ה'וי)

הלכות עדות פרק ט, הלכה ט: הַשּׁוֹטֵט פְּסוּל לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שְׁאִינוֹ בֶּן מִצְוֹת. וְלֹא שׁוֹטֵט שֶׁהוּא מְחַלֵּף עֵרֶם... אֲלֵא כָּל מִי שֶׁנִּמְנָרָה דַּעְתּוֹ... בְּדָבָר מִן הַדְּבָרִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר וְשׂוֹאֵל בְּעֵינָיו בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים - חָרִי זֶה פְּסוּל, וּבְכָלֵל הַשּׁוֹטֵטִים יִחָשֵׁב. יש להסתפק בדברי הרמב"ם כאן שהמתנהג ככר"דעת לכל דבר, ורק בדבר אחד מתנהג בדרך שטות, הרי הוא כשוטה, האם כוונתו אף לפטור מן המצוות, אי היכולת לגרש אשה וכיו"ב. ה'אגרות משה' (אבהע"ז א, קכ) כתב שאדם זה נחשב כשוטה לענין עדות ולענין פטור ממצוות, אך לגבי קניינים וגירושין וכיו"ב הרי הוא כפיקח. ולכן הרמב"ם כתב הלכה זו דווקא כאן ולא בהלכות הקודמות בהן נזכר דין השוטה. וטעמו של דבר: מאחר שבשאר הדברים הוא בן דעת, אין

שבת קודש כ"ו ניסן ה'תש"ע

למה הלוקח צדקה מעכו"ם פסול לעדות?

אלו, האוכלין צדקה של גוים בפרהסייה - אף על פי שאפשר להם שיוזנו מהן בצנעה - מבזין עצמן להן, ואינן חוששין. כל אלו פסולין מדבריהם.

הלכות עדות פרק יא, הלכה ה: וְכֵן הַכּוֹוִי, פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִדְּבָרֵיהֶם; וְהֵם הַנֶּאֱמָרִים הַחֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּשׁוּק לִפְנֵי כָּל הָעָם... שְׁאִין מְקַפְּדִין עַל הַבִּשְׁתָּה... וְאֵינָן מְקַפְּדִין עַל עֲדוּת שִׁקְרָה. וּמִכָּלֵל

בגמרא (סנהדרין כו, ב): "אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות. הני מילי – בפרהסיא, אבל בצנעא לא". ופירשו, שהכוונה ללוקחי צדקה מעכו"ם (רש"י ותוס' ועוד). ובטעם האיסור כתב רש"י, שנטילת צדקה מהעכו"ם היא חילול השם מחמת ממון, ונחשב כרשע דחמס. והרמב"ם בפירוש המשניות כתב שהנוטל צדקה מהעכו"ם לוקח ממון שלא כדין, כי צדקה של עכו"ם אסורה לישראל, ואכילתה בפרהסיא היא עבירה, ופסול לעדות משום שלוקח ממון שלא כדין, כמשחק בקוביה, אך כאן כתב שהפסול הוא משום ביזיון.

יש לבאר את ההבדל בין הטעמים:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

...מ"ש אודות המאורע שקרה לו ששינה איזה ענינים בהשיבה מבלי להתייעץ כדבעי עם המנהל...
הנני מעתיק כאן סיפור ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, והוא:

ידוע אשר בישיבת תו"ת בכלל ובהנהגת התלמידים בפרט, הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר המנהל פועל. והנה פעם קרה אשר אחד התלמידים קנסוהו בקנס חמור, וכיון שנגע ללבו הרי באופן יוצא מהכלל השתדל התי' הזה לפגוש את כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ובכה לפניו בדמעות שליש. וכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אמר להנהלה אשר יבטלו את הקנס או עכ"פ יקילו בו. כשבא כ"ק מו"ח אדמו"ר ונדע לו הדבר, נכנס לכ"ק אביו אדמו"ר ואמר לו, אשר מובן מעצמו שאין הוא ח"ו מהרהר על גוף הענין, אבל כיון שעשוהו למנהל פועל ובמילא מוטלת עליו האחריות במדה ידועה של המוסד והמשמעת בזה הוא עיקר ויסוד, במילא אינו יכול לשאת עליו אחריות בהנהגה כמו זו אשר מבטלים החלטת המנהל פועל וכו' ובמילא מתפטר הוא ממשרה זו. וסוף דבר הי' אשר כ"ק אביו אדמו"ר שינה את כל הענין. איני יודע בפרטיות באיזה אופן, אבל התנהל הענין רק ע"י המנהל פועל והנהלה.

מובן מעצמו שאין אני מדמה את המנהל פועל בישיבת... לכ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל מובן ג"כ שאין אני מדמה את כבודו לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

והמוסר השכל מסיפור הנ"ל אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר פרסמו ובודאי היתה בזה כוונתו להורות לנו איך להתנהג בענינים כמו אלו אשר לא רק מכאן ולהבא צריך להתנהג כמסקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בהנ"ל אלא שכל האפשרי צריך לתקן גם את העבר בזה, ואין בזה ח"ו מענין מיעוט הדמות ופשיטא שאין בזה פסק בנוגע לגוף הדבר וכנ"ל בהסיפור, אבל אחד מיסודי קבלת קיום התורה בכלל ואפשריות קיום ישיבת תו"ת [ו]תפקידה בפרט הוא ענין המשמעת הן של התלמידים והן של [ה]נהלה, הר"מ והר"י שיחיו.

תקותי חזקה שלא יקפיד על הערתי זו וימלאה... והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו להיות המוח שליט על הלב שזה מוסיף בריאות בגשמיות ובריאות ברוחניות.

בברכה, המחכה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

...באופן עבודת הרשת, הנה כבר כתבתי כמה וכמה פעמים, ובכ"ז לחשיבות הענין הנני כופל עוד הפעם, אשר תמיהני ביותר על יחס כמה מהמורים לעבודת הרשת, וגם חלק ממורי אני"ש וגם הוא בכלל, שמביטים על זה כעל משרה שהם עובדים אצל אחרים, ובמילא באים אליהם בטענות, ואם אין שמים לב להטענות למלאות אותם במילואם הרי המסקנה הראשונה היא שצריך לחפש משרה אחרת כי מה נ"מ לו באיזה אופן יקבל פרנסתו ופרנסת ב"ב שי.

והנה כל גישה זו מופרכת היא מעיקרא. הבעה"ב של הרשת הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, אשר שמו נושאים המוסדות. ומובן אשר כל אלו שהשי"ת הצליחם והעמידם על חלק היפה, להשתתף במוסד זה, הרי זהו השער וצנור דרך בו נמשכים ההמשכות - שלו ושל ב"ב שיחיו - הן ברוחניות וכן בגשמיות.

אלא, שכמו בכל דבר בעולם, יש כאן חילוק תפקידים, שאלו שזכו ביותר הרי תפקידם הוא העיקר שבהמוסד היינו החינוך בפועל, משא"כ אחרים - אינם אלא מנהלים, תמכין דאורייתא וכו' וכו'.

ומובן אשר אחרי הנחה זו - הרי זה מעורר תמי' ופליאה, שבר-שכל שזכה והצליח בחלק הנ"ל בא להמנהל ואומר לו: שמעני, הנני עושה לך טובה במה שמשותף הנני בכאן, ובמילא אם תמלא את כל תביעותי טוב, ובאם לא אעזוב את המוסד כו'! והאריכות בזה אך למותר.

ואם היתה הנחה הנ"ל אצל המורים מאנ"ש, הרי גם בדרך ממילא, ונוסף ע"ז ע"י השתדלות, היתה נחדרת גם באלו המורים והמורות אשר, לע"ע, אינם מאנ"ש, ובמילא היתה עבודתם ע"ד המבואר בהמשך רס"ו בעבודת עבד נאמן, שאפילו כשעובד רק בקבלת עול פשוטה, בכ"ז מהדר לא רק במילוי עבודתו אלא גם בההידור.

ופשיטא, אשר מי שיש לו אוצר גדול לא יבוא לאחרים לאמר, אם תמלא משאלותי אשתמש בהאוצר, ואם לאו - אשליך האוצר חוצה ואסובב בשוקים וברחובות בעד אגורת כסף. וכנ"ל, וד"ל.

ובטח יבאר את כל הענין הנ"ל לא רק לעצמו, אלא גם להמורים והמורות שמכירם או שיכול להכירם. והלואי ששורותי הנ"ל - המעטים בכמות - יפעלו ככל תוכנם באיכות.

מובן מעצמו, שאין כוונתי בהנ"ל לאמר שכל התביעות שלהם אינן צודקות, או שכל חברי ההנהלה צודקים במאה אחוז בכל הנהגותיהם. וכוונתי הוא רק, שהחלק היפה בהרשת הוא, חלק המורים והמורות ומקבלים ברוחניות הרבה יותר מחברי ההנהלה, וכיון שאצל איש הישראלי הגשמי הוא מסובב מהרוחני, וכמ"ש אם בחקותי תלכו גוי' ונתתי גשמיכם, הרי מקבלים הם גם בגשמיות יותר מחברי ההנהלה - אם על אתר ובגלוי, או במשך הזמן ובאופן גם שאין בעל הנס מכיר בנסו. וכבר ידוע המבואר במאמרי דא"ח מכ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, אשר באמת ענין הפרנסה בדורותינו הוא באופן נסי וע"ד המן במדבר. ובמילא ח"ו שיחבלו בעצמם ע"י יציאה ממוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

...כן בנוגע לאופן החינוך של תלמידי הרשת בהנוגע להנהגות ע"פ שו"ע והנהגה דיראת שמים, הנה גם בזה אי אפשר לקבוע מסמרות, כי בודאי שונה המצב מתלמידי בי"ס אחד לתלמידי בי"ס שני, בהתאם להסביבה שם נתגדלו ונתחנכו. אבל, בכלל - בענין שאין בו חילול השם מובן שיש לנסות באופן דלאט לאט אגרשנו. ומובן שגם בזה כדאי שיתיעצו המורים ביניהם, ותשועה ברוב יועץ.

בודאי יתעסק בהרשת במרץ המתאים, והשי"ת ירבה גבולם בתלמידים ותלמידות טובים, שיהיו לתפארת לכל הרשת ובצדק יוכלו המורים-ות לאמר: ראו גידולים שגדלנו.

בברכת הצלחה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ב"ו ניסן ה'תש"ע

יום ראשון כ' ניסן ה'תש"ע

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן
פרק יט

א. כל לא תעשה שיש בו פרת ואין בו מיתת בית דין, שלוקין עליהם - אחד ועשרים הן; ואלו הן: (א) הבא על אחותו, (ב) ועל אחות אביו, (ג) ועל אחות אמו, (ד) ועל אחות אשתו, (ה) ועל אשת אחיו, (ו) ועל אשת אחי אביו, (ז) ועל הנדה, (ח) והאוכל חלב, (ט) והאוכל דם, (י) והאוכל חמץ בפסח, (יא) והאוכל ביום הכפורים, (יב) והעושה מלאכה ביום הכפורים, (יג) והאוכל נותר, (יד) והאוכל פגול, (טו) והטמא שאכל בשר הקדש, (טז) והטמא שנכנס לעזרה, (יז) והשוחט קדשים בחוץ, (יח) והמעלה קדשים בחוץ, (יט) והמפטם את השמן ונושה כמתכות שמן המשחה, (כ) והסף בשמן המשחה, (כא) והמפטם את הקטרת.

ב. כל מחיבי מיתה בידי שמים שהן בלא תעשה ויש בהן מעשה, שלוקין עליהן - שמונה עשר; ואלו הם: (א) זר שאכל תרומה גדולה, בין טמא בין טהור; (ב) זר שאכל תרומת מעשר; (ג) זר שאכל בכורים, אחר שנכנסו לירושלים; (ד) זר שאכל חלה; (ה) והאוכל טבל שלא הורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר; (ו) והאוכל מעסה שלא הורמה חלתה; (ז) וכהן טמא שאכל תרומה טהורה; (ח) וכהן שנכנס לקדש הקדשים, שלא לעבודה; (ט) וכהן שיצא מן המקדש בשעת עבודה; (י) ולוי שעבד בעבודת כהנים; (יא) זר ששמש במקדש; (יב) ומחסר בגדים [בגדי כהונה] - הרי הוא כזר, ולוקה אם עבד; (יג) וכהן טמא ששמש; (יד) ושתי ששמש; (טו) טבול יום [טמא שטבל ולא העריב שמשו] ששמש; (טז) מחסר כפורים [שטהר ולא הביא קרבנו] ששמש; (יז) פרוע ראש ששמש; (יח) קרוע בגדים ששמש.

ג. אכל המשמש בלא קדוש [רחיצת ידים ורגלים - אף על פי שהוא חייב מיתה, אינו לוקה; מפני שהיא מצות עשה. וכן נביא שקבש [העלים] נבואתו, או שעבר על דברי עצמו, והעובר על דברי נביא - אף על פי ששלישית במיתה, אין לוקין; שהן באין מקלל עשה, והרי הוא כעשה, שנאמר: "אליו תשמעון"; ולא הבא מקלל עשה - הרי הוא כעשה, ואין לוקין עליו.

ד. כל לא תעשה שבתורה שאין בהן לא פרת ולא מיתת בית דין, שלוקין עליהן - מאה שמונה וששים; ואלו הן: (א) העושה צלם; (ב) העושה צורה לנואי; (ג) הפונה אל האלילים באחד מן המעשים; (ד) המקים מצבה; (ה) הנוטע אילן במקדש; (ו) הנותן אבן משפית; (ז) הנודר בשם עבודה זרה; (ח) הנשבע בשמה; (ט) הנהנה בה; (י) הבונה עיר הנדחת; (יא) הנהנה מעיר הנדחת; (יב) העושה

פחוקת הגויים; (יג) הקוסם; (יד) המעוין; (טו) המנחש; (טז) החובר; (יז) הדורש אל המתים; (יח) המוחק שם [משמות הקב"ה], וכיוצא בו, כגון הורס אבן מן המזבח, או שורף עץ מן המקדש; (יט) המכבה אש המזבח; (כ) העולה עליו במעלות; (כא) הנכנס לעזרה בבגדים טמאים; (כב) זב וכיוצא בו שנכנס להר הבית; (כג) המסיר בדי הארון; (כד) המזיז חשן מעל האפוד; (כה) הקורע פי המעיל; (כו) המקריב על מזבח הזהב; (כז) כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה; (כח) בעל מום שנכנס לשם; (כט) שתי שנכנס לשם; (ל) בעל מום ששמש; (לא) ערל ששמש; (לב) כהן שעבד בעבודת הלויים; (לג) כהן שנכנס למקדש פרוע ראש; (לד) כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים; (לה) המקדיש בעלי מומין; (לו) השוחטין; (לז) הזורק דמיהם; (לח) המקטיר אמוריהם; (לט) המקריב קרבנות גויים בעלי מומין; (מ) המטיל מום בקדשים בזמן המקדש; (מא) העובר בקדשים; (מב) הגוזז אותם; (מג) המקטיר שאור או דבש; (מד) העושה שגרי מנחות חמץ [הנותר ממנחה לאכילה אחרי קמיצה]; (מה) המקריב בלא מלח; (מו) המקריב אתגן [בהמה שניתנה בתמורה לזנות] או מחיר [בהמה שניתנה תמורת כלב]; (מז) הנותן שמן על מנחת חוטא; (מח) הנותן עליה לבונה; (מט) הנותן שמן בקרבן שוטה; (נ) הנותן עליו לבונה; (נא) המבדיל [ראש העוף מגופו] בחטאת העוף; (נב) הממר [מחליף] בקדשי מזבח; (נג) האוכל בשר קדש שנשטמא; (נד) האוכל מפסולי המקדשין; (נה) כהן שאכל בשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה; (נו) זר שאכל בשר קדשי קדשים אחר מתן דמים; (נז) זר שאכל בשר בכור; (נח) כהנת שנשאת לזר שאכלה חזה ושוק, אפלו לאחר מיתת בעלה; (נט) חללה [נולדה מאיסורי כהונה] שאכלה תרומה; (ס) האוכל קדשים קלים קדם זריקת דמים; (סא) האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים; (סב) האוכל בכור חוץ לירושלים; (סג) האוכל מעשר שני אחר שראה פני הבית, חוץ לירושלים; (סד) כהן שאכל בכורים משנכנסו לירושלים, קדם הנחה בעזרה; (סה) כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים, אחר שהנחו בעזרה; (סו) האוכל בירושלים מעשר שני שנשטמא, קדם שיפדה; (סז) טמא שאכל מעשר שני הטהור בירושלים; (סח) האוכל מעשר שני באנינות, וכן כל הקדשים; (סט) ערל שאכל בשר קדש או תרומות; (ע) האוכל ממנחת כהן, וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים; (עא) האוכל מבשר חטאות הנשרפות, וכן מכל הטעון שרפה; (עב) השוחט פסח על הקמץ; (עג) השובר בו עצם, בין בראשון בין בשני; (עד) המוציא מבשרו חוץ לחבירתו; (עה) האוכל מבשרו חוץ מחבירתו; (עו) האוכל מבשרו נא [צלוי מעט] או מבשל; (עז) הנהנה מן ההקדש במזיד; (עח) האוכל טבל שעדיין לא הפרש ממנו מעשר, אפלו מעשר עני, אף

(קנג) וכהן גדול שבעל אלמנה, אף על פי שלא קדשה; 49
(קנד) המחזיר גרושתו אחר שנתיקדשה; (קנה) הנושא 50
זקוקה ליבם [- יבמה]; (קנו) הבא על הקדשה [זונה]; (קנז) 51
ממזר שנשא בת ישראל ובעל; (קנח) פצוע דבא [שנפצעו 52
אשכיו] שנשא בת ישראל ובעל; (קנט) המסרס איש, וכן 53
שאר זכרי בהמה חיה ועוף; (קס) אונס שגרש אנוסתו, ולא 54
החזירה; (קסא) המוציא שם רע שגרש אשתו, ולא 55
החזירה; (קסב) הקורב אל העריות בדרך מדרכי הננות, אף 56
על פי שלא גלה ערוה, וזה הוא החשוד על העריות; (קסג) 57
המתחתן בגויים; (קסד) גר עמוני שנשא בת ישראל ובעל; 58
(קסה) גר מואבי שנשא בת ישראל ובעל; (קסו) מלך 59
שהרבה נשים; (קסז) מלך שהרבה סוסים; (קסח) מלך 60
שהרבה כסף וזהב. נמצאו כל הלוקין - מאתים ושבעה; 61
סימן להם - 'ילקו יודים'. 62

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן פרק כ

א. אין בית דין עונשין באמדם [הערכה] הדעת, אלא על פי 63
עדים, בראיה ברורה. אפלו ראוהו העדים רודף אחר חבירו 64
להרגו, והתרו בו, והעלילו עיניהם, או שנקנס אחרי לחרבה, 65
ונקנסו אחרי, ומצאוהו הרוג ומפרפר והסוף מנטף דם ביד 66
ההרג - הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו, אין בית דין הורגין 67
בעדות זו; ועל זה וכיוצא בו נאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". 68
וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה זרה - זה ראוי שעבד 69
את החמה והתרה בו, וזה ראוי שעבד את הלכנה והתרה בו 70
- אין מצטרפין, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג" - הואיל וגיש 71
שם צד לנקותו ולהיותו צדיק, אל תהרגהו. 72

ב. כל מי שעשה דבר שחביבין עליו מיתת בית דין, באנס 73
- אין בית דין ממתין אותו. ואפלו היה מצנה שיהרג ואל 74
יעבר - אף על פי שחלל את השם - הואיל והוא אנוס, 75
אינו נהרג, שנאמר: "ולנער לא תעשה דבר" - זו אזהרה 76
לבית דין, שלא יענשו את האנוס. 77

ג. איש שאנסוהו עד שבא על הערוה - חייב מיתת בית 78
דין, שאין קשוי אלא לדעת; אבל האשה שנבעלה באנס - 79
אפלו אמרה אחר שנאנסה: 'הניחו לו' - הרי היא פטורה, 80
מפני שיצרה נתגבר עליה. 81

ד. אסור לבית דין לחוס על ההרג - שלא יאמרו: 'כפר 82
נהרג זה, ומה תעלה יש בהריגת האחר', ונמצאו מתרשלין 83
בהריגתו, שנאמר: "לא תחוס עינך ובערת דם הנקי". וכן 84
אסור לבית דין לחוס על מי שנתחייב קנס - שלא יאמרו: 85
'עני הוא זה, ואלא בכונה עשה'; אלא מגבין ממנו כל 86
שיש לו, בלא חנינה, שנאמר: "לא תחוס עינך". וכן בדיני 87
ממונות, אין מרחמין על הדל - שלא תאמר: 'עני הוא זה, 88
ובעל דינו עשיר, הואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו, אונקנו 89
בדין, ונמצא מתפרנס בכבוד'; על זה הזהירה תורה: "וידל, 90
לא תהדר בריבו", ונאמר: "לא תשא פני דל". אסור להדר 91
פני גדול בדין. ביצד? הרי שבאו לפניך שנים לדין, אחד 92
חכם גדול ואחד הדיוט - לא תקדים לשאל בשלומו של 93

1 על פי שהורמו תרומותיו; (עט) האוכל מבשר נפש חיה
2 שנגמר דינה לסקילה, אף על פי שנשחטה; (פ) האוכל
3 בהמה טמאה; (פא) האוכל עוף טמא; (פב) האוכל דג
4 טמא; (פג) האוכל שרץ העוף; (פד) האוכל שרץ הארץ;
5 (פה) האוכל שרץ המים; (פו) האוכל רמש האדמה, אף על
6 פי שאינו רבה; (פז) האוכל תולעים שבפרות, אחר
7 שפרשו; (פח) האוכל נבלה; (פט) האוכל טרפה; (צ)
8 האוכל אבר מן החי; (צא) האוכל גיד הנשה; (צב) האוכל
9 בשר בחלב; (צג) המבשל בשר בחלב; (צד) האוכל
10 מתבואה חדשה קדם הבאת העמר; (צה) האוכל ערלה;
11 (צו) האוכל פלאי הפרס; (צז) האוכל תערבת חמץ בפסח;
12 (צח) האוכל חמץ אחר חצות; (צט) המקיים חמץ בפסח
13 ברשותו, כגון שחמץ עסתו [בפסח]; (ק) השותה יין נסוף;
14 (קא) גזיר שאכל מגפן היין; (קב) גזיר שגלח; (קג) גזיר
15 שנטמא למת; (קד) המגלח את הנתק [שורת השערות
16 שסביב הקרחתו]; (קה) החותך סימני צרעת או שכוון; (קו)
17 העובד בנחל שגערפה בו העגלה; (קז) הזורע ארץ ישראל
18 בשביעית; (קח) הזמר את האילן בשביעית; (קט) הקוצר
19 ספיח בלא שנוי; (קי) הבוצר בלא שנוי; (קיא) הזורע
20 בשנית היובל; (קיב) הקוצר בה בלא שנוי; (קיג) הבוצר
21 בה בלא שנוי; (קיד) המכלה פאת שדה, ולא נתנה לעני;
22 (קטו) המלקט לקט [שבליים הנופלים בקצירה], ולא נתנו
23 לעני; (קטז) המעולל פרמו [בוצר אשכולות קטנים], ולא
24 נתנו לעני; (קיו) המלקט פרט פרמו [גרר א' או ב' שנפלו
25 בבצירה], ולא נתנו לעני; (קיא) הלוקח עמר השכחה
26 [ששכח בעת איסוף העומרים], ולא נתנו לעני; (קיט) הלוקח
27 אם על הבנים, ולא שלח האם; (קכ) הזורע פלאים בארץ
28 בזרעים; (קכא) הזורע פלאי הפרס בארץ; (קכב) המרקיב
29 אילנות פלאים בכל מקום; (קכג) המרביע בהמה פלאים
30 בכל מקום; (קכד) המנהיג בכלאים [שור וחמור יחדיו] בכל
31 מקום; (קכה) החוסס בהמה בעת מלאכה בכל מקום;
32 (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום; (קכז) הממשכן
33 חבירו בידו, ולא החזיר לו העבוט; (קכח) החובל [ממשכן]
34 אלמנה, ולא החזיר המשכון; (קכט) החובל בלים שעושין
35 בהן אכל נפש; (קל) עד זומם שאינו בן תשלומין; (קלא)
36 המכה חבירו הכה שאין בה שנה פרוטה; (קלב) בן סוחר
37 ומורה בעדות ראשונה [שחייבו מלקות]; (קלג) המוציא
38 שם רע [שאשתו אינה בתולה], שנמצא דברו שקר; (קלד)
39 המקלל חבירו בשם; (קלה) הנשבע לשוא; (קלו) הנשבע
40 לשקר; (קלז) המחלל נדרו; (קלח) היוצא חוץ לתחום
41 בשבת; (קלט) העושה מלאכה ביום טוב; (קמ) המקיף
42 פאת הראש [מגלח בתער שער הצדעים]; (קמא) המקיף פאת
43 זקן; (קמב) השורט על מת; (קמג) הקורח ראשו על מת;
44 (קמד) הכותב כתבת קצקע; (קמה) הלובש שעטנז; (קמו)
45 הקוצץ אילני מאכל הדרך השחתה; (קמז) איש שלבש
46 מלבושי אשה; (קמח) אשה שלבשה מלבושי איש; (קמט)
47 כהן שנטמא למת; (קנ) כהן שקדש זונה ובעלה; (קנא) או
48 שקדש גרושה ובעלה; (קנב) או שקדש חלה ובעלה;

ב. שני בצלי דינין שְהִיָּה אֶחָד מֵהֶם מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים יְקָרִים, 49
וְהַשְּׁנִי בְּגָדִים בְּזוּיִין - אוֹמְרִין לְמַכְבֵּד: 'אוּ הַלְבִּישָׁהוּ 50
כְּמוֹתָךְ עַד שֶׁתִּדְּוֹן עִמּוֹ, אוּ לְבוֹשׁ כְּמוֹתוֹ; עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׂוִין, 51
וְאַחֵר כֶּף תַּעֲמִדוּ בְּדִין'. 52

ג. לֹא יִהְיֶה אֶחָד יוֹשֵׁב וְאֶחָד עוֹמֵד, אֲלֵא שְׁנֵיהֶם עוֹמְדִים. 53
וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶם, מוֹשִׁיבִין; וְלֹא יוֹשֵׁב 54
אֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה, אֲלֵא זֶה בְּצַד זֶה. בְּמָה דְּכָרִים 55
אֲמוּרִים? בְּשַׁעַת מִשָּׂא וּמִתֵּן בְּדִין; אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין - 56
הַכֹּל בְּעַמֻּמִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: 'וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל מִשָּׁה'. וְאִיזָה הוּא 57
גְּמַר דִּין? - 'אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חָיִב, אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה זָכָאִי'. 58
בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּבִצְעֵי דִינִין; אֲבָל הַעֲדִים - לְעוֹלָם 59
בְּעַמֻּמִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: 'וַיַּעֲמִדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים'. 60

ד. תַּלְמִיד חֻכְמִים וְעַם הָאֶרֶץ שֶׁבָּאוּ לְדִין - מוֹשִׁיבִין אֶת 61
הַחֻכְם, וְאוֹמְרִים לְעַם הָאֶרֶץ: 'שָׁב! אִם לֹא יוֹשֵׁב, אֵין 62
מִקְפִּידִין עַל כֶּף. וְלֹא יִקְדִּים הַתַּלְמִיד שֶׁיָּבֹא לְדִין, וְיֹשֵׁב 63
לְפָנָיו רַבּוֹ שְׂרוּצָה לְדוֹן לְפָנָיו [לפני בעל הדין השני]; וְאִם 64
יִהְיֶה קָבוֹעַ לוֹ זְמַן לְקִרּוֹת [שיעור קבוע], וְכֹא בְּזַמְנוֹ - מִתָּר. 65
ה. כְּבֹר נִהְגוּ כָּל בְּתֵי דִינֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַחֵר הַתַּלְמוּד, בְּכָל 66
הַיְשִׁיבוֹת, שֶׁמוֹשִׁיבִין בְּצֵלֵי דִינִין וּמוֹשִׁיבִין הַעֲדִים, כְּדִי לְסַלֵּק 67
הַמַּחֲלָקָה; שָׂאִין בְּנוֹ כַּחַּ לְהַעֲמִיד מִשְׁפָּטִי הַדֵּת עַל תַּלְם. 68
ו. הֵיוּ לְפָנָי הַדִּינִין בְּצֵלֵי דִין הַרְבֵּה - מִקְדִּימִין אֶת דִּין 69
הַיְתוֹם לְדִין הָאֶלְמָנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "שִׁפְטוּ יְתוֹם, רִיבּוֹ אֶלְמָנָה". 70
וְדִין אֶלְמָנָה קוֹדֵם לְדִין תַּלְמִיד חֻכְמִים, וְדִין תַּלְמִיד חֻכְמִים 71
קוֹדֵם לְדִין עַם הָאֶרֶץ; וְדִין הָאִשָּׁה קוֹדֵם לְדִין הָאִישׁ, 72
שֶׁבִּשְׁתֵּי הָאִשָּׁה מְרַבָּה. 73

ז. אֲסוּר לְדַן לְשִׁמְעַ דְּכָרִי אֶחָד מִבְּצֵלֵי דִינִין, קֹדֵם שֶׁיָּבֹא 74
חֲבֵרוֹ, אוּ שְׂלֵא בְּפָנָי חֲבֵרוֹ; אֲפִלּוּ דְּכָר אֶחָד אֲסוּר, 75
שֶׁנֶּאֱמָר: "שִׁמְעַ בֵּין אֲחֵיכֶם". וְכָל הַשּׁוֹמֵעַ מֵאַחֵד - עוֹבֵר 76
בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׂוֹא". וּבְכָלֵל לֹא 77
זֶה, אֲזַהֲרָה לְמַקְבֵּל לְשׁוֹן הָרַע, וּמִסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע, וּמַעֲיֵד 78
עֲדוּת שֶׁקָּר. וְכֵן בַּעַל דִּין מְזַהֵר, שְׂלֵא יִשְׁמִיעַ דְּכָרִיו לְדִינִין 79
קֹדֵם שֶׁיָּבֹא חֲבֵרוֹ; וְגַם עַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמָר: "מִדְּכָר 80
שֶׁקָּר, תִּרְחֹק". 81

ח. לֹא יִהְיֶה הַדֵּין שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַתִּרְגָּמָן, אֲלֵא אִם בֵּן הִיָּה 82
מִכִּיר לְשׁוֹן בְּצֵלֵי דִינִין, וְשׁוֹמֵעַ טַעֲנוּתֵיהֶם; וְאִינוּ מִהִיר 83
בְּלִשׁוֹנָם כְּדִי לְהוֹשִׁיב לָהֶם - יַעֲמִיד הַתִּרְגָּמָן לְהוֹדִיעַ אוֹתָם 84
פֶּסֶק הַדִּין, וּמֵאִיזָה טַעַם חָיִב זֶה וְזָכָה זֶה. 85

ט. צָרִיף הַדֵּין לְשִׁמְעַ טַעֲנוֹת בְּצֵלֵי דִינִין, וְלִשְׁנוֹת טַעֲנוּתֵיהֶן 86
לְחִזּוֹר עֲלֵיהֶם בְּפָנָי בַּעֲלֵי הַדִּין - שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, 87
זֹאת אוֹמְרָת, זֶה בְּנֵי חַיִּי וּבְנֵי חַיִּי; וּמַצְדִּיק אֶת הַדִּין 88
בְּלָבוֹ, וְאַחֵר כֶּף תַּחֲבֹהוּ". 89

י. מִנֵּין לְדַן, שְׂלֵא יַעֲשֶׂה מִלִּין [סניגור] לְדְּכָרִיו? שֶׁנֶּאֱמָר: 90
"מִדְּכָר שֶׁקָּר, תִּרְחֹק"; אֲלֵא יֹאמֶר [הבעל דין] מֶה שֶׁנֶּאֱמָרָה 91
לוֹ, וְיִשְׁתַּק [הדיין]. וְלֹא יִלְמַד אֶחָד מִבְּצֵלֵי דִינִין טַעֲנָה כָּלֵל; 92
אֲפִלּוּ הִבִּיא בַּעַל דִּין עַד אֶחָד - לֹא יֹאמֶר לוֹ: 'אֵין מִקְבָּלִין 93
עַד אֶחָד'; אֲלֵא יֹאמֶר לְנִטְעָן: 'הָרִי זֶה הָעִיר עֲלֶיךָ, וְלֹאִי 94
שִׁיזָּדָה וְיֹאמֶר: 'אֶמֶת הָעִיר'; עַד שִׁטְעָן הוּא וְיֹאמֶר: 'עַד 95
אֶחָד הוּא, וְאִינוּ נֶאֱמָן עָלָי. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. 96

גְּדוֹל, וְלֹא תִסְבִּיר לוֹ פָּנִים, וְלֹא תִכְבֶּדְנוּ, שְׂלֵא יִסְתַּתְמוּ 1
טַעֲנוּתֵיו שֶׁל אַחֵר; אֲלֵא אִינוּ נִפְנֶה לְאַחֵד מֵהֶם, עַד שֶׁיִּגְמַר 2
הַדִּין, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִהְדָּר פָּנֵי גְּדוֹל". אֲמָרוּ חֻכְמִים: אֵל 3
תֹּאמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה, בֵּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה - הַיָּצֵף אֲבִישְׁנוּ, 4
וְאַרְבָּע בְּכִשְׁתּוֹ? לֶכֶף נֶאֱמָר: "לֹא תִהְדָּר פָּנֵי גְּדוֹל". 5

ה. בָּאוּ לְפָנָי שְׁנַיִם לְדִין, אֶחָד כָּשֵׁר וְאֶחָד רָשָׁע - אֵל תֹּאמַר: 6
'הוֹאִיל וְרָשָׁע הוּא זֶה, וְחֻזְקָת זֶה שְׂאִינוּ מִשְׁנֶה בְּדַבּוּרוֹ, אִטָּה 7
הַדִּין עַל הָרָשָׁע'; עַל זֶה נֶאֱמָר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ 8
בְּרִיבּוֹ" - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲבִינוֹ בְּמַצּוֹת, לֹא תִטָּה דִּינוֹ. 9
ו. "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט" - זֶה הַמַּעֲשֶׂה אֶת הַדִּין, וּמִזְכָּה 10
אֶת הַחֲבִיב וּמִחֲבִיב אֶת הַזָּכָאִי. וְכֵן הַמַּעֲשֶׂה אֶת הַדִּין וּמִצָּרִיף 11
בְּדְּכָרִים הַבְּרוּרִים, כְּדִי לַעֲצֹר אֶחָד מִבְּצֵלֵי הַדִּינִין - הָרִי זֶה 12
בְּכָלֵל מַעֲוֹל. 13

ז. הִגַּס לְבוֹ בַּהוֹרָאָה, וְקוֹפֵץ וְחוֹתֵף הַדִּין קֹדֵם שֶׁיִּתְקַרְהוּ 14
בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ עַד שִׁיְהִיָּה בְּרוּר לוֹ בְּשִׁמְשׁ - הָרִי זֶה שׁוֹטָה, 15
רָשָׁע, וְגַם רוּחַ. כֶּף צוּוֹ חֻכְמִים: 'הֵיוּ מִתְוַנִּין בְּדִין'; וְכֵן אִיבּ 16
אוֹמַר: "וְרֹב לֹא יִדְעָתִי, אֲחִיקָרְהוּ". 17

ח. כָּל דִּין שֶׁבֹא לְפָנָיו דִּין, וְהַתְחִיל לְדַמּוֹתוֹ לְדִין פֶּסוּק 18
שֶׁכְּבֹר יָדַע אֲמָתוֹ, וְיָשׁ עִמּוֹ בְּמִדְּנָה גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה, 19
וְאִינוּ הוֹלֵף וְנִמְלֵף בּוֹ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל הָרָשָׁעִים שֶׁלָּבָם גַּם 20
בַּהוֹרָאָה. וְאֲמָרוּ חֻכְמִים: רָעָה עַל רָעָה תְּבֹא לוֹ; שֶׁכָּל 21
הַדְּכָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִגִּסּוֹת הָרוּחַ הֵם, הַמְּכִיּוֹצֵא לִיָּדִי 22
עוֹנוֹת הַדִּין. "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הַפִּילָה" - זֶה תַּלְמִיד שְׂלֵא 23
הִגִּיעַ לַהוֹרָאָה, וּמוֹרָה. "וַיַּעֲצִימוּ כָּל הָרִגְיָה" - זֶה שֶׁהִגִּיעַ 24
לַהוֹרָאָה, וְאִינוּ מוֹרָה; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה הַדִּין צָרִיף לוֹ; אֲבָל 25
אִם יָדַע שִׁישׁ שֵׁם רֹאִי לַהוֹרָאָה, וּמִנַּע עֲצָמוֹ מִן הַהוֹרָאָה - 26
הָרִי זֶה מִשְׁבָּח. וְכָל הַמּוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִן הַדִּין - מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ 27
אִיבָה, וְגִזָּל, וְשִׁבּוּעַת שְׁוֹא. וְהִגַּס לְבוֹ בַּהוֹרָאָה - שׁוֹטָה, 28
רָשָׁע, וְגַם רוּחַ. 29

ט. וְתַלְמִיד, אֵל יוֹרָה הַלְכָה בְּפָנָי רַבּוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הִיָּה 30
רְחוּק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ פָּרָסָאוֹת, כִּנְגֵד מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל. 31
י. אֵל תֹּאמַר, שֶׁכָּל אֵלוֹ הַדְּכָרִים, בְּדִין שִׁישׁ בּוֹ הַצָּאָה 32
מִמוֹן הַרְבֵּה מִזֶּה וְנִתְּנָתוֹ לָזֶה; לְעוֹלָם יִהְיֶה דִין אֶלֶף מִנָּה 33
וְדִין פְּרוּטָה אַחַת, שְׂוִין בְּצִינִיף לְכָל דְּכָר. 34

יא. וְאֵין הַדִּינִין יוֹשְׁבִין לְדִין לְפָחוֹת מִשְׁנֶה פְּרוּטָה. וְאִם 35
הִזְקִיקוּ לְשְׁנֵי פְּרוּטָה - גּוֹמְרִין אֶת דִּינוֹ אֲפִלּוּ לְפָחוֹת 36
מִשְׁנֶה פְּרוּטָה. 37

יב. כָּל הַמַּטָּה מִשְׁפָּט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, 38
שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט". וְאִם הִיָּה גֵר - עוֹבֵר 39
בְּשְׁנֵי לֹאִרִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵר". וְאִם יְתוֹם הוּא 40
- עוֹבֵר בְּשְׁלֹשָׁה לֹאִרִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "מִשְׁפָּט גֵר יְתוֹם". 41

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין וְהַעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶן 42
פָּרָק כֹּא 43

א. מַצּוֹת עֲשֶׂה לְשִׁפְט הַשּׁוֹפֵט בְּצִדִּיק, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּצִדִּיק 44
תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ". אִיזָה הוּא צִדִּיק הַמִּשְׁפָּט? זֶה הַשְׁוִיָּה שְׁנֵי 45
בְּצֵלֵי דִינִין בְּכָל דְּכָר - לֹא יִהְיֶה אֶחָד מְדַבֵּר כָּל צָרְכּוֹ, וְאֶחָד 46
אוֹמֵר לוֹ: 'קֶצֶר דְּכָרֶיךָ'; וְלֹא יִסְבִּיר פָּנִים לְאַחֵד וְיִדְבֵּר לוֹ 47
רְכוּת, וְיִרַע פָּנָיו לְאַחֵר וְיִדְבֵּר לוֹ קִשּׁוֹת. 48

והוציאנהו בית דין מן המדרש, והכריזו עליו: 'זה מגלה
סוד הוא'.

ח. שאל אחד מבצלי דינין לכתב לו פסק דין, כותבין לו
כך: 'בא פלוני לבית דין של פלוני עם פלוני בעל דינו,
שטעננו בכך, ויצא זכאי, או 'חייב'; ונותנין לו. ואין מזכירין
שם המזכין ולא שם המזכירין, אלא: 'בית דינו של פלוני,
מדבריהם נזדבחה פלוני'.

ט. כך היה מנהגן של אנשי ירושלים: מכניסין בצלי דינין,
ושומעים דבריהם וטענותיהם, ומכניסים העדים, ושומעים
דבריהם; ומוציאין כל אדם לחוץ, ונושאים הדינין ונותנים
ביניהם בדבר, וגומרין את הדבר. ואחר כך מכניסין בצלי
דינים, וגדול שבדינים אומר: 'איש פלוני אתה זכאי, איש
פלוני אתה חייב' - כדי שלא ידע אחד מבצלי דינים איזה
דין הוא שזכה אותו, ולא איזה דין הוא שחייבו.

י. דין שהוא יודע בבשרו שהוא גזלן, או רשע - אסור
להצטרף עמו, שנאמר: "מדבר שקר תרחק". וכך היו
בקיאי הדעת שבירושלים עושים: אין יושבין בדין, עד
שידעו עם מי הן יושבין; ולא חותמין את השטר, עד
שידעו מי חותם עמהן; ולא נכנסין לסעודה, עד שידעו מי
מסב עמהן.

**הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן
פרק כג**

א. "לא תקח שחד" - אין צריך לומר לענות את הדין, אלא
אפלו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב - אסור, ועובר
בלא תעשה. והרי הוא בכלל: "אורור לקח שחד"; וחייב
להחזיר השחד, כשיחבצנו הנותן.

ב. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה - כך הנותן, שנאמר:
"ולפני עור, לא תתן מכשול".

ג. כל דין שיושב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכן לחנניו
[שמשו] וילסופריו - הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הבצע;
וכן עשו בני שמואל, ולכך נאמר בהן: "ויטו אחרי הבצע,
ויקחו שחד". ולא שחד קמון בלבד, אלא אפלו שחד
דברים. ומעשה בדין שהיה עולה בדוגית [סירה] קטנה
לעבר בנהר, ופשט אחד ידו וסיעו בעליתו, והיה לו דין;
ואמר לו הדין: 'הריני פסול לך לדין'. ומעשה באחד
שהעביר אברה [נוצה] של עוף מעל רדיד [צעיר] הדין,
ואחר כסה רק מלפני הדין; ואמר לו: 'הריני פסול לך
לדין'. ומעשה באחד שהביא מתנה ממתנות כהנה לדין
כהן; ואמר לו: 'פסול אני לך לדין'. ומעשה באריס אחד
של דין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת
לערב שבת; פעם אחת הקדים והביא בחמישי בשבת, מפני
שהיה לו דין, ואמר לו הדין: 'הריני פסול לך לדין'; אף
על פי שהתאנים משל דין, הואיל והביאן שלא בזמנן,
נפסל לו לדין.

ד. כל דין ששאל שאלה [חפץ כל שהוא], פסול לדון לזה
שהשאלו. במה דברים אמורים? בשלא היה לדין
להשאל. אבל אם היה לו להשאל - כשר, שהרי גם זה
שואל ממנו.

יא. ראה הדין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש לאמרה
ואינו יודע לחבר [לנסח] הדברים, או שראה אותו מצטרף
להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה והכעס נסתלקה
ממנו, או נשתבש מפני הסכלות - הרי זה מתר לסעדו מעט,
ולחבינו [להסבירו] תחלת הדבר, משום "פתח פיך לאלם".
וצריך להתישב בדבר זה הרבה, שלא יהיה בעורכי הדינין.

יום שני כ"א ניסן ה'תש"ע

**הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן
פרק כב**

א. שנים שבאו לפניו לדין, אחד רף ואחד קשה - עד שלא
תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואין אתה
יודע להיכן הדין נוטה - אתה רשאי לומר להם: 'איני נזקק
לכם'; שמה יתחייב החזק, ונמצא רודף אחר הדין. אבל
משתשמע את דבריהם, ויודע להיכן הדין נוטה - אי אתה
רשאי לומר: 'איני נזקק לכם', שנאמר: "לא תגורו מפני
איש" - שלא תאמר: 'איש פלוני רשע הוא, שמה יהרג את
בני, שמה ידליק את גדישי, שמה יקצץ נטיעותי'. ואם היה
ממנה לרבים, חייב להזקק להם.

ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לפניו וחובה
לעשיר - אם שתק - הרי זה עובר משום "לא תגורו מפני
איש", ועל "מדבר שקר תרחק". ומנין לדין, שלא יושב
תלמיד בור לפניו? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".

ג. ומנין לתלמיד שראה רבו שטעה בדין, שלא יאמר:
'אמתין לו עד שיגמר הדין, ואסתננו ואכננו, כדי שיקרא
הדין על שמי'? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".

ד. מצוה לומר לבצלי דינים בתחלה: 'בדין אתם רוצים,
או בפשרה? אם רצו בפשרה, עושין ביניהם פשרה. וכל
בית דין שעושין פשרה תמיד - הרי זה משבח, ועליו
נאמר: "ומשפט שלום שפטו בשעריכם"; איזה הוא משפט
שיש עמו שלום? הרי אומר, זה בצו [מיצוע]. וכן ביד
הוא אומר: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו";
איזה הוא משפט שיש עמו צדקה? הרי אומר - זה בצו,
והיא הפשרה. במה דברים אמורים? קדם גמר דין; אף על
פי ששמע דבריהם, וידע להיכן הדין נוטה - מצוה לבצע.
אבל אחרי שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה חייב, איש
פלוני אתה זכאי' - אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם, אלא
יקב הדין את הדין.

ה. אף על פי שרצו בצלי הדין בפשרה בבית דין - יש
להם לחזור ולתבוע את הדין, עד שיקנו מיד שניהם.

ו. יפה פת הפשרה מכל הדין; ששני הדיוטות שדנו - אין
דיניהם דין, ויש לבצלי דין לחזר בהם; ואם עשו פשרה,
וקנו מידם [עשו על כן קנין] - אינן יכולין לחזר בהם.

ז. אסור לאחד מן הדינין כשיצא מבית דין לומר: 'אני הוא
המזכה או המחייב, וחברי חולקין עלי, אבל מה אעשה,
והם רבו עלי'. ואם אמר, הרי הוא בכלל: "הולך רכיל,
מגלה סוד". ומעשה בתלמיד אחד, שהוציא דברים
שנאמרו בבית המדרש, לאחר שתים ועשרים שנה;

לפניו, ואמר לו אדם שסומך עליו, אפלו אשה או קרוב: 48
'זה פרוץ הוא' - אם סמכה דעתו על דבריו, יש לו לומר 49
לזה: 'לא תפרע אלא בשבועה', או אם היה עליו שטר חוב 50
לאחר [לעוד בעל חוב], יתן לזה שלא נפגם שטרו כלל [שלא 51
ערערו עליו], ויניח זה שנפגם שטרו בדברי האחד, או 52
ישליך השטר בפניו ולא דון בו; כפי מה שיראה, וכן מי 53
שבא וטען שיש לו פקדון אצל פלוני שמת בלא צוואה, 54
ונתן סימנין מבהקין, ולא היה זה הטוען רגיל להכנס לבית 55
זה שמת - אם ידע הדין שזה המת אינו אמוד [מערך] 56
להיות לו חפץ זה, וסמכה דעתו שאין זה החפץ של מת - 57
מוציאו מן הירושין, ונותנו לזה האמוד בו שנתן סימניו; 58
וכן כל פיוצא בזה; שאין הדבר מסור אלא ללבו של דין, 59
שידון כפי מה שיראה לו שהוא דין אמת. אם כן למה 60
הצריכה תורה שני עדים? שבזמן שיבואו לפני הדין שני 61
עדים - ידון על פי עדותם, אף על פי שאינו יודע אם 62
באמת העידו או בשקר. 63

ב. כל אלו הדברים, הם עקר הדין. אבל משרבו בתי דינים 64
שאינן הגונים, ואפלו היו הגונים במעשיהם, אינם חכמים 65
כראוי ובעלי בינה - הסכימו רב בתי דיני ישראל, שלא 66
יחפכו שבועה [על התובע] אלא בראיה ברורה, ולא יפגימו 67
שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או פסול; וכן בשאר כל 68
הדינים, לא ידון הדין בסמיכת דעתו ולא בדיעתו, כדי 69
שלא יאמר כל הדיוט והדיוט: 'לפי מאמין לדברי זה, 70
ודעתי סומכת על זה'. וכן אין מוציאין מן היתומים אלא 71
בראיה ברורה - לא בדעת הדין, ולא באמדת המת או 72
הטוען [אם אמודין בהם או לאו]. ואף על פי כן, אם העיד 73
אדם נאמן בדבר מכל הדברים, ונטתה דעת הדין שאמת 74
הוא אומר - ממתין הוא בדיון, ואינו דוחה עדותו; ונושא 75
ונותן עם בעלי דינים, עד שיוודו לדברי העד, או יעשו 76
פשרה, או יסתלק מן הדין. 77

ג. ומנין לדון שהוא יודע בדיון שהוא מרמה, שלא יאמר: 78
'אחזקנו, ויהיה הקולר [העוון] תלוי בצוארי העדים'? 79
תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק". כיצד יעשה בו? ידרש 80
ויחקר הרבה, בדרושה וחקירה של דיני נפשות - אם נראה 81
לו לפי דעתו שאין בו רמיית, חותך את הדין על פי העדות. 82
אבל אם היה לבו נוקפו שיש בו רמיית, או שאין דעתו 83
סומכת על דברי העדים, אף על פי שאינו יכול לפסלם, או 84
שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה והשיא 85
[שיכנע] את העדים, אף על פי שהם כשרים ולפי תמם 86
הטעם, או שנואה לו מכלל הדברים שיש שם דברים 87
אחרים מסתרין, ואינם רוצים לגלותם - כל אלו הדברים 88
וכיוצא בהן, אם באו לדון בדיון - אסור לו לחתוך אותו 89
הדיון; אלא יסלק עצמו מדיון זה, ויודונו מי שלבו שלם 90
בדבר. והרי הדברים מסורים ללב, והכתוב אומר: "כי 91
המשפט - לאלהים הוא". 92

ד. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחזיק מלקות, ולהרג 93
מי שאינו מחזיק מיתה; ולא לעבר על דברי תורה, אלא 94
לעשות סיג לתורה. וכיון שרואים בית דין שפרצו העם 95

ה. כל דין שנטל שטר לדון - דיניו בטלים; והוא, שלא 1
יהיה שטר הנפר. אבל אם היה עוסק במלאכתו, ובאו לפניו 2
שנים לדיון, ואמר להם: 'תנו לי מי שיעשה תחתי עד 3
שאדון לכם', או 'תנו לי שטר בטלתי' - הרי זה מתר; והוא 4
שיהיה הדבר נפר, שהוא שטר הבטלה בלבד בלא יותר; 5
ויטל משניהם בשנה, זה בפני זה. כגון זה מתר. 6

ו. אסור לדון לדון למי שהוא אהבו, אף על פי שאינו 7
שושבינו [ידידו המלווהו בימי חופתו] ולא רעו אשר כנפשו; 8
ולא למי ששונאהו, אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש 9
רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינים שוין בעיני הדין, 10
ובלבד. ואם לא היה מכיר את אחד מהם, ולא מעשיר - אין 11
לך דין צדק כמותו. 12

ז. וכל שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה - אסורין 13
לישב בדיון זה עם זה, שדבר זה גורם ליציאת משפט מעקל 14
[עקום]; מפני השנאה שביניהן, דעת כל אחד נוטה לסתור 15
דברי חברו. 16

ח. לעולם יראה הדין עצמו כאלו חרב מנחת לו על צוארו, 17
וגיהנום פתוחה לו מתחתיו; וידע את מה הוא דן, ולפני 18
מי הוא דן, ומי עתיד להפרע ממנו אם נטה מקו האמת, 19
שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל", ואומר: "ראו מה אתם 20
עשים - כי לא לאדם תשפטו, כי לה'". 21

ט. כל דין שאינו דן דין אמת לאמתו, גורם לשכינה 22
שתסתלק מישראל. וכל דין שנטל ממון מזה ונותנו לזה 23
שלא בדיון - הקדוש ברוך הוא גובה ממנו נפשות, שנאמר: 24
"וקבע את קבעיהם, נפש". וכל דין שדן דין אמת לאמתו, 25
אפלו שעה אחת - כאלו תקן את כל העולם בלוי, וגורם 26
לשכינה שתשרה בישראל, שנאמר: "אלהים נצב בעדת 27
אל". ושמה יאמר הדין: 'מה לי ולצרה הזאת?' [אם אטעה 28
אענוש] - תלמוד לומר: "ועמכם בדבר משפט"; אין לדון 29
אלא מה שעיני ראות. 30

י. לעולם יהיו בעלי דינים לפניו פרשעים, ובחזקת שכל 31
אחד מהם טוען שקר, ודון לפי מה שתראה מן הדברים; 32
וכשיפטר מלפניו, יהיו בעיניו כצדיקים שקבלו עליהם 33
את הדין, ודון כל אחד מהם בלבד לכף זכות. 34

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן 35
פרק כד 36

א. יש לדון לדון בדיני ממונות, על פי הדברים שדעתו 37
נוטה להם שהם אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כן, אף על 38
פי שאין שם ראיה ברורה; ואין צריך לומר, אם היה הוא 39
יודע בודאי שהדבר כן, שהוא דן כפי מה שידע. כיצד? 40
הרי שנתחייב אדם שבועה בבית דין, ואמר לדיון אדם שהוא 41
נאמן אצלו ושדעתו סומכת על דבריו, שזה האיש חשוד 42
הוא על השבועה - יש לדון להפך השבועה על שנגדו, 43
וישבע ויטל, הואיל וסמכה דעתו של דין על דברי זה. 44
אפלו היתה אשה או עבד נאמנים אצלו - הואיל ומצא 45
הדבר חזק ונכון בלבו, סומך עליו ודן; ואין צריך לומר, 46
אם ידע הוא עצמו שזה חשוד. וכן אם יצא שטר חוב 47

רואה לו בן תלמיד חכמים, שנאמר: "לכן יראוהו אנשים";
לא יראה כל חכמי לב".
ב. וכן אסור לו לנהג בהם קלות ראש, אף על פי שהם עמי
הארץ, ולא יפסע (כשנכנס לידורש) על [בגובה] ראשי עם
הקדש [בני ישראל]; אף על פי שהם הדיוטות ושפלים, בני
אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות ה' שהוציא מארץ מצרים
בכח גדול ויבדד חזקה. וסובל טרח הצבור ומשאם כמשה
רבנו, שנאמר בו: "כאשר ישא האמן את היונק". והרי הוא
אומר: "ואצנה את שפטיכם" – זו אזהרה לדני, שיסבל את
הצבור "כאשר ישא האמן את היונק". וצא ולמד ממה
רבנו, רבן של כל הנביאים – ביון ששלחו הקדוש ברוך הוא
להם במצרים, נאמר: "ויצאם אל בני ישראל"; אמרו מפי
הקבלה [מסורת], שאמר להם למשה ולאהרן: 'על מנת
שיהיו מקללים אתכם, וסוקלין אתכם באבנים'.
ג. בדרך שנצטוו הדני לנהג במדה זו, כך נצטוו הצבור
לנהג כבוד בדני – שנאמר: "ואצנה אתכם", זו אזהרה
לצבור שתהיה אימת הדני עליהם. ולא יתבזה בפניהם, ולא
ינהג קלות ראש בעצמו.
ד. ביון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, אסור בעשיית
מלאכה בפני שלשה, כדי שלא יתבזה בפניהם. אם
המלאכה ברבים אסורה עליו – קל וחמר לאכל ולשתות
והלשתכר בפני רבים, ובכנסת [אסיפת] עמי הארץ,
ובסעודת מרעות [חברים]. או להם לאותם הדנים שנהגו
בכף, מעלבון תורת משה, שבזו דיניה והשפיליה עד ארץ
והגיעה עד עפר, וגרמו להם רעה ולבני גניהם, בעולם
הזה ולעולם הבא.
ה. אסור לנהג קלות ראש בשליח בית דין; והרי השליח
נאמן בשנים לענין הנדוי – שאם אמר: 'פלוגי הקלני' [ביזה
אותי], או 'הקל [ביזה] הדני', או 'לא רצה לבוא לדני' –
משמתין [מנדים] אותו על פיו. אבל אין כותבין עליו
פיתחא [שטר-נידוי], עד שיבואו שנים ויעירו שמונה לבוא.
ו. ואין שליח בית דין חייב באמירת דברים אלו, משום
לשון הרע. וכל המצער שליח בית דין, יש לבית דין רשות
להכותו מפת מדרות [מלקות מדרבנן].
ז. שליח בית דין שאמר: 'פלוגי שלחני' בשם אחד מן
הדנים, ולא רצה בעל דין לבוא – אין כותבין עליו פיתחא
של שמתא; עד שיאמר משם שלשתם. במה דברים
אמורים? שהלה השליח ביום שאינו ידוע לישיבת הדנים.
אבל ביום הדיוע שהדנים ישובו בו לדני, הכל יודעים שכל
הדנים מקבצין בו, ואף על פי שבא השליח בשם אחד,
קאלו בא בשם שלשתם.
ח. מי ששלחו לו בית דין, ולא בא לדני – מנדין אותו,
וכותבין עליו פיתחא, ונותן שכר הסופר; ובעת שיבוא,
קורעין הפיתחא. כתבו לו פיתחא מפני שלא קבל הדני –
ביון שאמר: 'הריני מקבל הדני', קורעין נדויו. קבעו לו בית
דין זמן שיבוא היום, ולא בא כל אותו היום – כותבין עליו
פיתחא לערב. במה דברים אמורים? בשהיה במדינה [–
בעיר], ומרד ולא בא. אבל אם היה בכפרים, ויוצא ונקנס –

בדבר – יש להם לגדר ולחזק הדבר, כפי מה שיראה להם;
הכל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות. מעשה
והלכו אדם שבעל אשתו תחת האילן; ומעשה באחד
שרכב על הסוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין
וסקלוהו. ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים [מכשפות]
ביום אחד באשקלון; ולא היו שם כל דרכי הדרישה
והחקירה וההתראה, ולא בעדות ברורה, אלא הוראת
שעה, כפי מה שראה.
ה. וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן, להלקות אדם
ששמועתו רעה ניש עליו שמועות שעובר עבירות, והעם
מרגנים אחריו שהוא עובר על העצירות; והוא שיהיה קול
שאינו פוסק כמו שבארנו, ולא יהיו לו אויבים ידועים
שמוציאין עליו שמועה רעה. וכן מבין את זה ששמועתו
רעה, ומחפזין את יולדתו [אמו] בפניו.
ו. וכן יש לדני תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים, ומאבד
זכותו, כפי מה שיראה לגדר פרצות הדת ולחזק הדק
[פרצות הדת], או לקנס אדם זה; והרי הוא אומר בעצמו:
"וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים, כעצת השרים והזקנים
– יחרם כל רכושו", מכאן שהפקר בית דין הפקר.
ז. וכן יש לדני לנדות ולהחרים מי שאינו בן נדוי, כדי
לגדר פרץ כפי מה שיראה לו שהשעה צריכה לכך, ויאמר
שנדוהו והחרימוהו על דעתו, ויפרסם חטאו ברבים –
שנאמר: "אורו מרז, אמר מלאך ה' – ארו אורו ישיבה,
פי לא באו לעזרת ה'".
ח. וכן יש לדני לעשות מריבה עם הראוי להריב עמו,
ולקללו, ולהכותו, ולתלש שערו, ולהשביעו באלהים בעל
כרה שלא יעשה או שלא עשה – שנאמר: "ואריב עם
ואקללם, ואבא מהם אנשים ואמרם: ואשביעם באלהים".
ט. וכן יש לו לכתף [לקשור] ידים ורגלים, ולאסר בבית
האסורים, ולדחף, ולסחב על הארץ – שנאמר: "הן למות,
הן לשרשי [– לסחוב], הן לענש נכסין [– ממון] ולאסורין" –
בית האסורים.
י. כל אלו הדברים, לפי מה שיראה הדני שזה ראוי לכך,
ושהשעה צריכה לכך. ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ואל
יהי כבוד הבריות קל בעיניו, שהרי הוא [כבוד הבריות]
דוחה את לא תעשה של דבריהם [של חכמים], וכל שכן
כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקין בדת האמת –
שיהיה זהיר שלא יחרס כבודם, אלא להוסיף בכבוד
המקום בלבד; שכל המבזה את התורה, גופו מחלל על
הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות.
ואין כבוד התורה, אלא לעשות על פי חקיה ומשפטיה.
יום שלישי כ"ב ניסן ה'תש"ע
הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן
פרק כה
א. אסור לדני לנהג בשררה על הצבור ובגסות רוח
[נהירות], אלא בענוה ויראה. וכל פרנס [מנהיג] המטיל
אימה יתרה על הצבור שלא לשם שמים – נענש, ואינו

ד. אינו לוקה עד שיתרו בו בפני עדים, כשאר כל חיבי
לאוין. אבל אם לא היתה שם התראה, או שקלל בלא שם
ולא כנוי, כגון: 'ארור פלוני', או שהיתה הקללה באה מכלל
הדברים, כגון שאמר: 'אל יהי פלוני ברוך לה', או 'אל
בכרחהו', וכיוצא בדברים אלו – אינו לוקה.
ה. אף על פי שאינו לוקה – אם חרף תלמיד חכמים, מנדין
אותו. ואם רצו הדינים להפוטו מפת מדרות [מלקות מדרבנן],
מפני: וְעוֹנְשֵׁין אוֹתוֹ כפי מה שיראו, שהרי בזה את הזקן [-]
זה שקנה חכמה. ואם חרף עם הארץ – עונשין הדינים בדבר
כפי מה שהשעה צריכה לו, לפי המקורף ולפי זה שמתחרף.
ו. אף על פי שיש [- מותר] לדנין או לנשיא למחל על כבודו,
אינו יכול למחל על קללתו. וכן שאר העם – אף על פי
שמחל על קללתו – מפני את המקלל, שפכו חטא ונתחייב.
אבל מי שנתחייב נדוי מפני שהפקיר [התחצץ] בבית דין,
ורצו בית דין למחל על כבודו, ולא נדוהו – הרשות בידם;
והוא שלא יהיה בדבר הפסד בכבוד הבורא – כגון שהיו
העם מבצעין בדיני תורה ובדינים, הואיל ופקרו העם בדבר,
צריכין לחזק ולענש כפי מה שיצאה להם.
ז. כל הדין בדיני גוים ובערכאות [בתי משפט] שלהם – אף
על פי שהיו דיניהם בדיני ישראל – הרי זה רשע, וכאלו
חרף והרים יד בתורת משה רבנו, שנאמר: "ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם" – לפניהם ולא לפני גוים,
לפניהם ולא לפני הדייטות. היתה יד הגוים תקיפה, ובעל
דינו אלם, ואינו יכול להוציא ממנו בדיני ישראל – תבענו
לדיני ישראל תחלה; אם לא רצה לבוא – נוטל רשות מבית
דין, ומציל בדיני גוים מיד בעל דינו.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות עדות

יש בכללן שמונה מצוות – שלש מצוות עשה, וחמש
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להעיד בבית דין
למי שידע לו עדות; (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא
יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא
יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא
יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות לעד זמם
כאשר זמם. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות עדות פרק א

א. העד מצוה להעיד בבית דין בכל עדות שידע, בין
בעדות שיחייב בה חבירו, בין בעדות שינכהו בה; והוא,
שיתבענו להעיד בדיני ממונות – שנאמר: "והוא עד, או
רעה או ידע; אם לא יגיד, ונשא עונו".
ב. היה העד חכם גדול, והיה בית דין פחות ממנו בחכמה
– הואיל ואין כבודו שילף לפניהם – עשה של כבוד תורה
[- והודת פני זקן] עדיף, ויש לו להמנע. במה דברים
אמורים? בעדות ממוז. אבל בעדות שמפריש בה מן
האסור, וכן בעדות נפשות או מכות – הולך ומעיד; "אין

קובעים לו זמן שני וחמישי ושני. ואם שלם יום שני ולא
בא – אין פותחין עליו פיתחא עד למחר.
ט. אין קובעין זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי, מפני
שהעם טרודין במועדות, ולא בערב שבת, ולא בערב יום
טוב. אבל קובעין בניסן שיבוא [- לבית דין] – אחר ניסן,
ובתשרי שיבוא אחר תשרי. אבל אין קובעין בערב שבת
שיבוא אחר השבת, מפני שהכל טרודין בערב שבת.
י. מי שהוא במדינה, והלך שליח בית דין ולא מצאו – אין
קובעין לו זמן לבוא, עד שיקצא אותו השליח ויאמר לו.
היה בכפר חוץ למדינה – אם דרכו לבוא באותו היום –
אומר השליח אפלו לאחד מן השכנים, אפלו אשה: 'אם
יבוא פלוני, הודיעוהו שבית דין קבעו לו זמן שיבוא היום
לבית דין'. ואם לא בא, מנדין אותו לערב. במה דברים
אמורים? בשאין הדרך שדרכו לילך בה על מקום בית דין.
אבל אם היה דרכו עליהם – אין מנדין אותו, עד שידעו
השליח בעצמו; שמא לא אמרו לו השכנים, שהרי הם
אומרים: 'דרכו על בית דין, וכבר הלך אליהם, ונפטר'. וכן
אם לא בא למדינה עד למחר – אין סומכין על השכנים,
שמא שכחו השכנים ולא אמרו לו.

יא. מי שבא לבית דין וקבל הדין, ואמרו לו לשלם, והלך
ולא שלם – אין מנדין אותו, עד שמתרין בו שני וחמישי
ושני; ואחר כך מנדין אותו, עד שיתן מה שהוא חיב. ואם
עמד שלשים יום, ולא תבע נדויו – מחרמין אותו.

הלכות סנהדרין והענישין המסורין להן פרק כו

א. כל המקלל דין מדיני ישראל – עובר בלא תעשה,
שנאמר: "אלהים לא תקלל". וכן אם קלל הנשיא – אחד
ראש הסנהדרין הגדולה, או המלך – עובר בלא תעשה,
שנאמר: "ונשיא בעמך לא תאר". ולא דין ונשיא בלבד,
אלא כל המקלל אחד מישראל – לוקה, שנאמר: "לא תקלל
חרש". ולמה נאמר "חרש"? שאפלו זה שאינו שומע, ולא
נצטער בקללה זו – לוקה על קללתו. ונראה לי, שהמקלל
את הקטן, לוקה; הרי הוא כחרש.
ב. המקלל את המת, פטור. הואיל ומקלל כל אדם מישראל
חיב, למה יחד לאו לדנין ולאו לנשיא? לחיבו שמים. נמצאת
למד, שהמקלל אחד מישראל – בין איש בין אשה, בין גדול
בין קטן – לוקה אחת. ואם קלל דין, לוקה שמים; ואם קלל
נשיא, לוקה שלש. וכן נשיא שקלל אביו, חיב משום
ארבעה שמות – שלשה של כל אדם, ואחת משום האב.
ג. המקלל עצמו – לוקה כמי שקלל אחרים, שנאמר:
"השמר לך ושמר נפשך". ואחד המקלל עצמו, או חבירו,
או דין, או נשיא – אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות,
כגון 'יה' או 'שדי' ו'אלהים' וכיוצא בהן, או בכנוי מן
הכנויים, כגון 'חנני' ו'קנא' וכיוצא בהן. הואיל והוא חיב
אם קלל בכל הכנויים – כך אם קלל בכל לשון, חיב;
שהשמות שקוראין בהם הגוים להקדוש ברוך הוא, הן בכל
הכנויין. וארור, בו שבועה, ובו קללה, ובו נדוי.

זו, ואמר העד האחד כשנחקר: 'בשבוע פלוני, בשנה
פלונית, בחדש פלוני, בכך וכך בחדש, ברביעי בשבת,
בשש שעות ביום, במקום פלוני הרגו'; וכן כשדָּרְשׁוּ בָּמָה
הָרְגוּ, אָמַר: 'הָרְגוּ בְּסִיף'. וכן העד השני כִּן עֲדוּתוֹ בְּכָל
חוץ מן השעות, שָׁאָמַר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ בְּכֹמָה שָׁעוֹת הָיָה בְּיוֹם',
או שָׁכֵן אֶת הַשָּׂעָה, וְאָמַר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ בְּמָה הָרְגוּ, וְלֹא
הִבְנֵיתִי בְּכָלִי שֶׁהָיָה בִּידוֹ' - עֲדוּתָן בְּטֵלָה. אָבָל אִם כִּנּוּ הַכֵּל,
וְאָמְרוּ לָהֶן הַדִּינִין: 'כִּלְיוֹ הֵיוּ שְׁחָרִים, או לְכַנִּים? וְאָמְרוּ:
'אֵין אֲנִי יוֹדֵעִין, וְלֹא שָׁמְנוּ לִבְנוֹ לְדַבְּרִים אֱלֹו שְׁאִין בָּהֶם
מִמֶּשׁ' - עֲדוּתָן קִמְּתָה.

ב. אָמַר אֶחָד: 'כִּלְיוֹ שְׁחָרִים הָיָה לְבוּשׁ, וְהַשְּׁנִי אָמַר: 'לֹא
כִי, אֲבָל כִּלְיוֹ לְכַנִּים הָיָה לְבוּשׁ' - הָרִי עֲדוּתָן בְּטֵלָה; וְכֹאֲלוֹ
אָמַר הָאֶחָד 'בְּרַבִּיעִי בַּשָּׁבָת' וְהַשְּׁנִי 'בְּחֻמִּישׁ', שְׁאִין כָּאֵן
עֲדוּת, או שָׁאָמַר הָאֶחָד 'בְּסִיף הָרְגוּ' וְהַשְּׁנִי אָמַר 'בְּרַמַּח',
שְׁאִין כָּאֵן עֲדוּת, שְׁנָאָמַר: 'נִכְוֵן הַדְּבָר'; וְכִינּוּן שֶׁהִכְחִישׁוּ זֶה
אֶת זֶה בְּדַבְּרֵי מִכָּל הַדְּבָרִים - אֵין זֶה 'נִכְוֵן'.

ג. הֵיוּ הָעֲדִים מְרַבִּין - שְׁנֵים מֵהֶם כִּנּוּ עֲדוּתָן בְּחֻמִּישׁ
וּבְדִירִישׁוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁי אָמַר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ' - תִּתְקַנֵּם הָעֲדוּת
בְּשְׁנֵים, וְיִהְיֶה. אָבָל אִם הִכְחִישׁ אֶת שְׁנֵיהֶן, אָפְלוּ בְּדִיקוֹת
עֲדוּתָן בְּטֵלָה.

ד. עַד אֶחָד אָמַר: 'בְּרַבִּיעִי בַּשָּׁבָת בַּשְּׁנִים בַּחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי
אָמַר: 'בְּרַבִּיעִי בַּשָּׁבָת בַּשְּׁלֹשָׁה בַּחֲדָשׁ' - עֲדוּתָן קִמְּתָה; שְׁנֵיהֶם
יָדַע בְּעִבּוּרוֹ שֶׁל חֲדָשׁ, וְזֶה לֹא יָדַע. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? עַד
חֲצוֹת הַחֲדָשׁ. אָבָל אַחֵר חֲצוֹת - כִּגוֹן שָׁאָמַר הָאֶחָד: 'בְּשִׁשָּׁה
עָשָׂר בַּחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי אָמַר: 'בְּשִׁבְעָה עָשָׂר' - אֵף עַל פִּי שְׁכֻנּוֹ
שְׁנֵיהֶן יוֹם אֶחָד מִימֵי הַשָּׁבָת, עֲדוּתָן בְּטֵלָה; שְׁאִין חֲצִי הַחֲדָשׁ
כָּא, אֲבָל וְכִבֵּר יָדָעוּ הַכֵּל אִמְתִּי הָיָה רֹאשׁ הַחֲדָשׁ.

ה. אָמַר הָאֶחָד: 'בְּשִׁלֹשָׁה בַּחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי אָמַר: 'בְּחֻמִּישָׁה'
- עֲדוּתָן בְּטֵלָה. אָמַר עַד אֶחָד: 'בְּשִׁשָּׁה שָׁעוֹת בְּיוֹם, וְהַשְּׁנִי
אָמַר: 'בְּשִׁלֹשׁ שָׁעוֹת הָיָה' - עֲדוּתָן קִמְּתָה; שְׁדִירָה הָעֵם
לְטָעוֹת בְּשִׁעָה אַחַת. אָבָל אִם אָמַר הָאֶחָד: 'בְּשִׁלֹשׁ שָׁעוֹת',
וְהַשְּׁנִי אָמַר: 'בְּחֻמִּישָׁה' - עֲדוּתָן בְּטֵלָה. אָמַר עַד אֶחָד: 'קֶדֶם
הַנֶּץ הַחֲמָה', וְאֶחָד אָמַר: 'בְּהֶנֶץ הַחֲמָה' - עֲדוּתָן בְּטֵלָה,
אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה שָׁעָה אַחַת; שֶׁהַדְּבָר נִפְרָ לְכָל. וְכֵן אִם
נִחְלָקוּ בְּשִׁקִּיעָתָה.

הַלְכוֹת עֲדוּת פָּרָק ג

א. אֶחָד דִּינִי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינִי נִפְשׁוֹת בְּדִירִישָׁה וְחֻקִּירָה,
שְׁנָאָמַר: 'מִשְׁפֹּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם'. אָבָל אָמְרוּ חֻמִּים: כְּדִי
שֶׁלֹא תִעָלֶה דָּלֶת בְּפָנֵי לוֹיִן, אֵין עֲדִי מִמּוֹן צָרִיכִין דְּרִישָׁה
וְחֻקִּירָה. כִּיצַד? אָמְרוּ הָעֲדִים: 'בְּפָנֵינוּ הָלוֹה זֶה אֶת זֶה מִנָּה
בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית' - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא כִנּוּ אֶת הַחֲדָשׁ, וְלֹא אֶת
הַמָּקוֹם שֶׁהָלוֹה בוֹ, וְלֹא אֶת הַמִּנָּה אִם הָיָה מִמִּטְבֵּעַ פְּלוֹנִי
או מִמִּטְבֵּעַ פְּלוֹנִי - עֲדוּתָן קִמְּתָה.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּהוֹדָאוֹת וְהַלְאוֹת וּמִתְנוֹת
וּמִכִּירוֹת וּכְיוּצָא בָּהֶן. אָבָל בְּדִינֵי קִנְסוֹת - צָרִיכִין דְּרִישָׁה
וְחֻקִּירָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּמִלְקִיּוֹת וּבְגִלּוֹת [לְרוֹצַח בְּשַׁגְּגָה].
וְכֵן אִם רָאָה הַדִּין שֶׁהָיָה מִרְמָה וְחָשַׁשׁ לוֹ - צָרִיךְ דְּרִישָׁה
וְחֻקִּירָה בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה עֲדִי הוֹדָאוֹת וְהַלְאוֹת.

חֻקִּמָּה . . לְנֶגֶד ה'" - כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם, אֵין
מִשְׁגִּיחִין עַל כְּבוֹד הָרַב.

ג. כִּהֵן גְּדוֹל אֵינוֹ חָיִב לְהַעֲדִיר אֶלָּא עֲדוּת שֶׁהָיָה לְמִלְךְ
יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדֵּי, הוֹלֵךְ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל וּמַעֲדִיד בָּהּ; אָבָל
בְּשָׂרָה הָעֲדוּת, פְּטוּר.

ד. מַצּוֹת עָשָׂה לְדָרֵשׁ הָעֲדִים, וְלַחְקֹר אוֹתָן, וְלַהֲרַבּוֹת
בְּשִׁאֲלָתָן; וּמִדְּקָדְקִין עֲלֵיהֶן, וּמִסִּיעִין [מַעֲבִירִים] אוֹתָן מִעֵנִין
לְעֵנִין בַּעֲת הַשִּׁאֲלָה, כְּדִי שִׁישְׁתָּקוּ [יִמְנְעוּ מִלְּהַעֲדִיד] אוֹ יַחֲזִירוּ
בָּהֶן, אִם יֵשׁ בְּעֲדוּתָן דִּפִּי [נֶפֶס], שְׁנָאָמַר: 'וְדָרְשָׁתָּ וְחֻקִּרְתָּ
וְשִׁאֲלָתָּ הַיֵּטִב'. וְצָרִיכִין הַדִּינִין לְהַזְהִיר בַּעֲת חֻקִּירוֹת הָעֲדִים,
שֶׁמָּא מִתּוֹכָן יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר. בְּשִׁבְעַת חֻקִּירוֹת בּוֹדְקִין הָעֲדִים:
בְּאִיזוֹ שָׁבֻעַ [שְׁמִיטָה], בְּאִיזוֹ שָׁנָה, בְּאִיזוֹ חֲדָשׁ, בְּכֹמָה
בַּחֲדָשׁ, בְּאִיזוֹ יוֹם מִימֵי הַשָּׁבָת, וּבְכֹמָה שָׁעוֹת בְּיוֹם,
וּבְאִיזוֹ מָקוֹם; אָפְלוֹ אָמַר: 'הַיּוֹם הָרְגוּ', או 'אֶמֶשׁ הָרְגוּ' -
שׁוֹאֲלִין לוֹ בְּאִיזוֹ שָׁבֻעַ, בְּאִיזוֹ שָׁנָה, בְּאִיזוֹ חֲדָשׁ, בְּכֹמָה
בַּחֲדָשׁ, בְּאִיזוֹ יוֹם, בְּאִיזוֹ שָׁעָה. וּמִכָּלל הַחֻקִּירוֹת, יֵתֵר עַל
הַשִּׁבְעָה הַשּׁוֹת כָּל [בְּכָל עֲדוּת], שֶׁאִם הָעֲדִים עָלִיו שֶׁעָבַד
עֲבוֹדָה זָרָה - שׁוֹאֲלִין לָהֶן אֶת מָה עָבַד, וּבְאִיזוֹ עֲבוֹדָה
עָבַד; הָעֲדִים שֶׁחָלַל אֶת הַשָּׁבָת - שׁוֹאֲלִין אוֹתָם אִיזוֹ מִלְּאֲכָה
עָשָׂה, וְהִיאֵף עָשָׂה; הָעֲדִים שֶׁאָבָל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - שׁוֹאֲלִין
אוֹתָם אִיזוֹ מִלְּאֲכָה אָכַל, וְכֹמָה אָכַל; שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ,
שׁוֹאֲלִין אוֹתָם בְּמָה הָרְגוּ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה, הָרִי הוּא
מִכָּלל הַחֻקִּירוֹת.

ה. הַחֻקִּירוֹת וְהַדִּירִישׁוֹת - הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם עֹקֵר הָעֲדוּת,
וּבָהֶם יִתְחַיֵּב אוֹ יִפְטֹר [הַנִּידוֹן]. וְהֵן כִּנּוֹת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה
[מִחַ וְאִירָ], וְכִוּוִן הַזְּמַן, וְכִוּוִן הַמָּקוֹם - שֶׁבָּהֶן יוֹדְמוּ הָעֲדִים,
או לֹא יוֹדְמוּ; שְׁאִין אֲנִי יְכוֹלִים לְהַזִּים הָעֲדִים, עַד שִׁכְנוּנוֹ
הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם.

ו. וְעוֹד מְרַבִּין לְבַדֵּק הָעֲדִים בְּדְבָרִים שְׁאִין עֹקֵר בְּעֲדוּת,
וְאֵין הָעֲדוּת תְּלוּיָה בָּהֶן; וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'בְּדִיקוֹת'. וְכָל הַמְרַבָּה
בְּבְדִיקוֹת, הָרִי זֶה מִשְׁבָּח. כִּיצַד הֵן הַבְּדִיקוֹת? הָרִי שֶׁהָעֲדִים
עָלִיו שֶׁהָרַג, וְנִחְקְרוּ בְּשִׁבְעַת חֻקִּירוֹת שְׁמִינִי, שֶׁהֵן בְּכִנּוֹת
הַזְּמַן וְכִנּוֹת הַמָּקוֹם, וְנִדְרְשׁוּ בְּכִנּוֹת הַמַּעֲשֶׂה, וְכִנּוֹת הַכִּלְיוֹ
שֶׁהָרְגוּ בוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתָן עוֹד, וְאֹמְרִין לָהֶן: 'מָה הָיָה לוֹבֵשׁ
הַנֶּהָרַג אוֹ הַהוֹרַג, בְּגָדִים לְכַנִּים אוֹ שְׁחָרִים? עֲפֹר הָאֶרֶץ
שֶׁהָרַג עָלֶיהָ, לָכֵן אוֹ אָדָם? אֱלֹו וְכִיּוּצָא בָּהֶן, הֵן הַבְּדִיקוֹת.
מַעֲשֶׂה, שְׁאֹמְרוּ עֲדִים: 'הָרְגוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי פִּתְחַת הַתְּאֵנָה',
וּבְדִקְוֹ הָעֲדִים וְאָמְרוּ לָהֶם: 'תְּאֵנִים שָׁלָה שְׁחָרוֹת הֵיוּ, או
לְכִנּוֹת? עֲקָצִין שֶׁל אוֹתָם תְּאֵנִים אֲרֻכּוֹת הֵיוּ, או קְצָרוֹת?'
וְכָל הַמְרַבָּה בְּבְדִיקוֹת אֱלֹו וְכִיּוּצָא בָּהֶן, הָרִי זֶה מִשְׁבָּח.

יום רביעי כ"ג ניסן ה'תש"ע

הַלְכוֹת עֲדוּת פָּרָק ב

א. מָה בֵּין חֻקִּירוֹת לְבְדִיקוֹת? בְּחֻקִּירוֹת וְדִירִישׁוֹת - אִם כִּנּוּ
הָאֶחָד אֶת עֲדוּתוֹ, וְהָעֵד הַשְּׁנִי אָמַר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ' - עֲדוּתָן
בְּטֵלָה; אָבָל בְּבְדִיקוֹת - אָפְלוֹ שְׁנֵיהֶן אֹמְרִין: 'אֵין אֲנִי
יוֹדֵעִין' - עֲדוּתָן קִמְּתָה. וּבִזְמַן שֶׁהָיָה מִכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה,
אָפְלוֹ בְּבְדִיקוֹת - עֲדוּתָן בְּטֵלָה. כִּיצַד? הָעֲדִים שֶׁהָרַג זֶה אֶת

ממקום אחר, אין נאמנין; ואם אין השטר מתקנים אלא
מפיהן, נאמנין, ואומרינן לבצלי הדין [- ללקוחות]: 'קיימו
התנאי, וכו' וכו'.

י. אמר האחד מן העדים: 'על תנאי היו הדברים', והשני
אומר: 'לא היה שם תנאי' - הרי כאן עד אחד.

יא. גם בדיני ממונות, אין מקבלין עדות אלא בפני בעלי
דין. ואם היה בעל דין חולה, או שהיו העדים מבקשים
לילך למדינת הים ושלחו [בי"ד] לבצל דין ולא בא - הרי
אלו מקבלין עדים שלא בפניו. במה דברים אמורים?
בעדות על פה. אבל בשטר, מקימין בבית דין את עדיו
שלא בפני בעל דין. ואפלו היה עומד וצווח ואומר: 'שטר
מזיף הוא', 'עדי שקר הן', 'פסולי עדות הן' - אין משגיחין
בו, אלא מקימין את השטר. ואם יש לו ראיה לפסל, יפסל.
יב. כל מי שיש לו ראיה בעדים, מטפל בעדים עד שיביא
אותן לבית דין. ואם ידעו בית דין שבעל דינו אלם, וטען
התובע שהעדים מתפחדים מפעל דינו שיבואו וייעידו לו -
הרי בית דין כופין את בעל דינו שיביא הוא העדים. וכן
כל פיוצא בדברים אלו, דנין בהן לאלם.

הלכות עדות פרק ד

א. עדי נפשות - צריכין שיהיו שניהן רואין את העושה
עברה כאחד, וצריכין להעיד כאחד, ובבית דין אחד. אבל
דיני ממונות אינן צריכין לכך. כיצד? היה אחד רואהו
מחלון זה כשעבר העברה, והעד האחר רואהו מחלון אחר
- אם היו שני העדים רואין זה את זה, מצטרפין; ואם לאו,
אין מצטרפין. היה זה המתרה בו רואה את העדים, והעדים
רואין אותו - אף על פי שאין רואין זה את זה, המתרה
מצרפן. היו שני העדים בבית אחד, והוציא אחד מהם
ראשו מן החלון, וראה זה שעושה מלאכה בשבת, ואחד
מתרה בו, והכניס ראשו, וחזר העד השני והוציא ראשו
מאותו החלון וראהו - אין מצטרפין; עד שיראו שניהן
כאחד. היו שני עדים רואין אותו מחלון זה, ושני עדים
רואין אותו מחלון אחר, ואחד מתרה בו באמצע - בזמן
שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי זו עדות אחת; ואם לא
היו רואין אלו את אלו, ולא צרף אותם המתרה - הרי אלו
שתי עדיות. לפיכך, אם נמצאת כת אחת מהן זוממין - הוא
[הנאשם] והן [העדים שהחזו] נהרגין, שהרי הוא נהרג
בעדות הכת השניה.

ב. אבל בדיני ממונות - אף על פי שראו זה אחר זה,
עדותם מצטרפת. כיצד? אמר האחד: 'בפני הללוהו ביום
פלוגי', או 'בפני הודה לו', ואמר העד השני: 'וכן אני
הללוהו בפני', או 'הודה ביום אחר' - הרי אלו מצטרפין.
ג. וכן אם אמר האחד: 'בפני הללוהו', והשני אומר: 'בפני
הודה לו', או שאמר הראשון: 'בפני הודה לו', והשני
שהעיד אחר זמן אמר: 'בפני הללוהו' - הרי אלו מצטרפין.
ד. וכן בעת שמעידין בבית דין - כבוא אחד, ושומעין
דבריו היום, וכשיבוא העד השני לאחר זמן, ושומעין
דבריו; ומצטרפין זה לזה, ומציאין בהן הפסול.

ג. אף על פי שאין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה,
אם הכחישו העדים זה את זה בחקירות אלו או בדרישות,
עדותן בטלה; ואם הכחישו זה את זה בבדיקות, עדותן
קיימת. כיצד? אחד אומר: 'בניסן לזה ממנו', והשני אומר:
'לא כי, אלא באיר', או שאמר האחד: 'בירושלים היינו',
והשני אומר: 'לא כי, אלא בלד היינו' - עדותן בטלה; וכן
אם אמר האחד: 'חבית של זין הללוהו', והשני אומר: 'של
שמן הייתה' - עדותן בטלה; שהרי הכחשו בדרישה. אבל
אם אמר האחד: 'מנה שחר', והשני אומר: 'מנה לכן היה',
זה אומר: 'בדיטי [- קומה] העליונה היו כשהללוהו', והשני
אומר: 'בדיטי התחתונה היו' - עדותן קיימת. אפלו אמר
האחד: 'מנה הללוהו', והשני אומר: 'מאתים' - חייב לשלם
מנה; שיש בכלל מאתים מנה. וכן אם אמר האחד: 'דמי
חבית של זין יש לו בידו', וזה אומר: 'דמי חבית של שמן'
- משלם בפחות שבדמים. וכן כל פיוצא בזה.

ד. דין תורה, שאין מקבלין עדות, לא בדיני ממונות ולא
בדיני נפשות, אלא מפי העדים, שנאמר: 'על פי שנים
עדים' - מפייהם, ולא מכתב ידן. אבל מדברי סופרים,
שחוקתין דיני ממונות בעדות שבשטר, אף על פי שאין
העדים קיימין, כדי שלא תנעל דלת בפני לויים. ואין דנין
בעדות שבשטר בדיני קנסות, ואין צריך לומר במקום
ובגלות, אלא מפייהם, ולא מכתב ידן.

ה. כל עד שנחקרה עדותו בבית דין, בין בדיני ממונות בין
בדיני נפשות - אינו יכול לחזור בו. כיצד? אמר: 'מטעה
[טועה] הייתי', 'שוגג הייתי', 'נזפרתי שאין הדבר כן',
'לפחדו עשיתי' [איים עלי] - אין שומעין לו, אפלו נתן
טעם לדבריו. וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי [כגון]:
מכר לו על תנאי כך וכך. כלל של דבר: כל דברים שאמר
העד אחר שנחקרה עדותו, שיבוא מקללן בטול העדות, או
הוספת תנאי בה - אין שומעין לו.

ו. עדים החתומין על השטר - הרי הן כמי שנחקרה עדותן
בבית דין, ואינן יכולין לחזור בהן. במה דברים אמורים?
כשאפשר לקיים את השטר [לאמת חתימתם] שלא מפייהם;
כגון שהיו שם שני עדים שזה כתב ידן, או שהיה כתב ידן
יוצא ממקום אחר [ודומה לחתימתם]. אבל אם אי אפשר
לקיימו אלא מפייהן, ואמרו: 'כתב ידנו הוא זה, אבל קטנים
היינו', 'קורבים היינו', 'אנוסים היינו', 'מטעין היינו' - הרי
אלו נאמנין, ויבטל השטר.

ז. אמרו: 'פסולי עדות היינו בעברה', או 'שחד לקחנו על
עדות זו' - אין נאמנין; שאין אדם משים עצמו רשע, עד
שיעידו עליו עדים שהוא רשע. וכן אם אמרו: 'אמנה היו
דברינו' [היה שטר ללא הלוואה] - אין נאמנין; שהמעיד על
שטר אמנה, כמעיד בשקר.

ח. אמרו העדים: 'שטר מכר זה', 'מודעה נמסרה לנו עליו'
[המוכר הצהיר שמוכר מאונס] - אף על פי שכתב ידן יוצא
ממקום אחר, הרי אלו נאמנין.

ט. אמרו: 'על תנאי היה שטר זה' - אם היה כתב ידן יוצא

ד. במה דברים אמורים? בזמן שנתפנונו כלן להעיד. אבל אם לא נתפנונו כלן להעיד - מה יעשו שני אחים בכלל העם וראו כשהרג זה את זה, או כשהחל בו, או כשחטף חפץ מידו. ה. וכיצד בודקין הדבר? כשנבואו לבית דין עדים מרבין - פת אחת, אומרים להם: 'כשראיתם זה שהרג או חבל, להעיד באתם או לראות? כל מי שאמר: 'לא באתי להעיד עליו, אלא לראות מה הדבר, ובכלל העם באתי' - מפרישין אותו; וכל מי שאמר: 'להעיד באתי, ולכונן העדות' - מפרישין אותו. אם נמצא באלו שנתפנונו להעיד קרוב או פסול, עדות כלן בטלה. במה דברים אמורים? כשהיה בהן קרוב או פסול. אבל אם היו כלן פשרים, אחד המתפנון להעיד ואחד שלא נתפנון להעיד - הואיל וראה הדבר וכן עדותו, והיתה שם התראה, חותכין הדין על פיו, בין בדיני עדותו, בין בדיני נפשות.

ו. שטר שהיו עדי מרבין, ונמצא אחד מהם פסול, או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, והרי אין העדים קנימין כדי לשאל אותן [אם התכוונו להעיד או למלאת המקום הריק בשטר] - אם יש שם עדות ברורה שכלן ישובו לחתם, שהרי נתפנונו כלם להעיד - הרי זה בטל; ואם לאו, תתקנים העדות בשאר. ולמה מקנימין העדות בשאר? שהרי אפשר שחתמו הפשרים, והניחו מקום לגדול לחתם [למעלה בתוך כבוד], ובא זה הקרוב או הפסול, וחתם שלא מדעתם.

ז. אף על פי שהעד שחתם תחלה בשטר, הוא הפסול - הרי השטר כשר.

ח. כל עד שהעיד בדיני נפשות, אינו מורה בדין זה הנהרג, ולא ילמד עליו לא זכות ולא חובה. ואם אמר: 'יש לי ללמד עליו זכות', משתקין אותו - שנאמר: 'ועד אחד לא יצנה בנפש למות', בין לזכות בין לחובה. ומהו זה שנאמר: 'למות'? כלומר, עד שהעיד בנפש למות - לא יצנה דבר, אלא יעיד וישתק. אבל בדיני ממונות, יש לו ללמד זכות וחובה. אבל לא ימנה מן הדינין, ולא יעשה דין; שאין עד נעשה דין, אפלו בדיני ממונות.

ט. במה דברים אמורים? בדבר שצריך עדים מן התורה, וצריך דינין לדון באותו הדבר מן התורה. אבל בשל דבריהם, עד נעשה דין. כיצד? אחד שהביא את הגט ואמר: [כתקנת חכמים] 'בפני נכתב ובפני נחתם' - הוא ושנים נותנין אותו לה [בתוך שלושה דינין], ונמצא באלו נטלתו בבית דין. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות עדות פ"ק ו

א. כבר בארנו, שקיים שטרות [אימות חתימות העדים בבי"ד] מדבריהם [ומדבונן], כדי שלא תנעל דלת בפני לוין. אף על פי כן, אין מקנימין שטרות אלא בשלשה, אפלו שלשתן הדיוטות, מפני שהוא דין. וליפרכך אין מקנימין שטרות בלילה, כמו שבארנו. ב. באחד מחמשה דרכים יתקנים השטר בבית דין: הדרך האחת, שיהיו הדינים מפירין כתב ידי העדים, שזו עדות פלוני וזו עדות פלוני. הדרך השנייה, שיתחתמו העדים

ה. וכן אם היה עד אחד בכתב [חתום על השטר] ואחד על פה - מצטרפין. ואם אמר זה שלא כתב עדותו: 'אני קניתי [קיבלתי קנין סודר] מידו על דבר זה, ולא בא המלוה הזה, ולא שאל ממני לכתב' - שניהן מצטרפין; ונעשת מלוה בשטר, ואינו יכול לומר 'פרעתי'.

ו. העיד העד האחד בבית דין זה, והעיד השני בבית דין אחר - יבוא בית דין אצל בית דין, ויצטרפו עדותן. וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה [על חתימות העדים], וחקרו והעידו בבית דין אחר [והלכו חלק מבית הדין למדינת הים] - יבוא אחד מכל בית דין ובית דין, ויצטרפו. אבל העד עם הדין שהעידו שני העדים בפניו, אין מצטרפין. ז. אף על פי שמצטרפין העדות בדיני ממונות, צריך שיעיד כל עד אחד משניהן בכל הדבר, כמו שבארנו. אבל אם העיד אחד במקצת הדבר, והעיד השני במקצתו - אין מקנימין את הדבר מעדות שניהן, שנאמר: 'קום דבר', ולא חצי דבר. כיצד? זה אומר: 'אכל שדה זו שנה פלונית', וזה העיד שאכלה בשנה שנייה, וזה העיד שהעיד בשנה שלישית - אין מצטרפין עדות שלשתן, ואומרים: 'הרי אכלה שלש שנים'; שכל אחד ואחד העיד במקצת הדבר. וכן אם העיד זה: 'שאני ראיתי [אצל פלוני] שצרה אחת בצד ימינו של זה', וזה אומר: 'ואני ראיתי שצרה אחת בצד שמאלו באותו היום' - אין מצטרפין דברי שניהם, כרי שנאמר: 'הרי העידו שניהם שהיה זה גדול ביום פלוני'; לפי שכל אחד העיד במקצת הסימנין [ב' שערות למטה שהם סימן גדלות]. אפלו העידו שנים בשצרה אחת, והעידו שנים אחרים בשצרה אחרת; שהרי כל כת מהן העידה על חצי דבר - ואין זו עדות. אבל אם העיד האחד שראה שתי שערות בצד ימין, והעיד השני שראה שתי שערות בצד שמאל - מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה.

יום חמישי כ"ד ניסן ה'תש"ע

הלכות עדות פ"ק ה

א. אין חותכין [פוסקים] דין מן הדינין על פי עד אחד, לא דיני נפשות ולא דיני ממונות - שנאמר: 'לא יקום עד אחד באיש, לכל עון ולכל חטאת'; ומפי השמועה [מחשדע"ה] למדנו, שקם הוא לשבועה, כמו שבארנו בהלכות טוען. ב. בשני מקומות האמינה תורה עד אחד - בשוטה שלא תשתה מי מרים [אם מעיד שנשחטה], ובגולה צרופה שלא תצרך [אם מעיד שראה הרוצח], כמו שבארנו במקומן. וכן מדבריהן, בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה. ג. וכן כל מקום שעד אחד מועיל, אשה ופסול בן מעידין - חוץ מעד אחד של שבועה; שאין מחזיקין שבועה אלא בעדות עד פשר הראוי להצטרף עם אחר, ויתחייב זה הנשבע על פיו ממו. "על פי שני עדים, או על פי שלשה עדים", לעשות שלשה כשנים. מה השנים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטלה העדות - אף השלשה. והוא הדין למאה, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול - בטלה העדות, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות.

ראובן ואמר: 'זה כתב ידו של אבי', וְכֵן בְּנוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן
 ואמר: 'זה כתב ידו של אבי' - הרי אלו פשרין פשוני עדים
 שאינם קרובים, ואם נצטרף עמהם שלישי והעיד על כתב ידי
 שניהם - הרי נתקנים השטר - על כל חתימה צריך ב' עדים].
 ב. ואלו מדברים שנאמנים הגדולים להעיד בגדלן, מה
 שראו בקטן. נאמן אדם לומר פשהוא גדול: 'זה כתב ידו
 של אבא, וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי,
 שהייתי מכיר בכתב ידם כשהייתי קטן'; והוא שצטרף
 עמו אחר שמכיר כתב ידם פשהוא גדול.
 ג. שטר שעדי ראובן ושמעון, וכו' שנים והעידו שניהן
 שזה כתב ידו של ראובן וזה כתב ידו של שמעון - נתקנים
 השטר. אבל אם העיד זה על כתב ידי ראובן, והשני העיד
 על כתב ידי שמעון - לא נתקנים השטר, לפי שצריך שני
 עדים על כל כתב יד אחד משניהם; ואם יש שלישי מעיד
 על כתב ראובן ושמעון כאחד, נתקנים.
 ד. אמר הראשון: 'זה כתב ידי', והעיד הוא ואחר על כתב
 ידי השני - לא נתקנים; לפי שנמצא שלש רבעי המון
 שבשטר תלוי בעדות האחד. וכן אם העיד אחיו או בנו של
 ראשון עם אחר, על כתב ידי השני - לא נתקנים; שהרי
 שלש רבעי המון תלוי בעדות הקרובים.
 ה. שנים החותמין על השטר, ומת אחד מהם - צריך שני
 עדים להעיד על כתב ידו של מת. ואם לא נמצא אלא עד
 אחד, עם זה העד החי - כותב חתימת ידו בפני עדים אפלו
 על החרש, ומשליכו בבית דין, עד שיחזק כתב ידו בבית
 דין [בהשוואת החתימות], ולא יהיה צריך לומר שזה כתב
 ידו; והעיד הוא והאחר על כתב ידי המת, ונתקנים כתב ידו
 שלא מפיו.
 ו. שלשה שישבו לקים את השטר, שנים מהם מפירין
 חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר - עד שלא חתמו,
 מעידין בפניו וחותם; שהעדים נעשים דינים בדבר שהוא
 מדבריהן [מדברנן], כמו שבאנו. אבל אחר שחתמו - אין
 מעידין בפניו וחותם; שהרי בעת שחתמו, לא היו המפירין
 אלא שנים, ואין מקימין בשנים אלא עד שהיה שלשתן
 מפירין, או יעידו העדים על הכתב בפני כל אחד ואחד.
 ז. שנים שהיו חתומין על השטר, ומתו, וכו' שנים ואמר:
 'כתב ידם הוא זה, אבל אנוסים היו', 'קטנים היו', 'פסולי
 עדות היו' - אף על פי שיש שם עדים אחרים שזה כתב
 ידם, או שהיה כתב ידם יוצא משטר שקרא עליו ערער
 והחזק בבית דין - הרי זה לא נתקנים; אלא מעמידין השנים
 שבשטר כנגד השנים שהעידו עליהן שהן פסולין, ואין
 גובין בו כלום.

יום שישי כ"ה ניסן ה'תש"ע

הלכות עדות פ"ק ח

א. מי שחתם על השטר, וכו' להעיד על כתב ידו בבית
 דין, והפיר כתב ידו שזה הוא בודאי, אבל אינו זוכר העדות
 כלל, ולא ימצא בלבו זכרון שזה לזה מה מעולם - הרי
 זה אסור להעיד על כתב ידו זה בבית דין; שאין אדם מעיד

בפניהם. הדרך השלישית, שיבואו העדים החותמים
 לפניהם, ויאמר כל אחד ואחד: 'זה כתב ידי, ואני עד בדבר
 זה'. הדרך הרביעית, שאם מתו עדי השטר או שהיו
 במדינה אחרת, ויבואו עדים ויעידו על כתב ידן שהוא זה.
 הדרך החמישית, שיהיה כתב ידן יוצא בשטרות אחרים,
 ועורכין [- מדמים] בית דין זה הכתב לאותו הכתב
 שבשטרות האחרות ויהיה דומה זה לזה, ויראה להם כיחד
 [לג' הדיינים], שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו.

ג. אין מקימין את השטר משטרות אחרות, אלא משתי
 שטרות של [מכירת -] שתי שדות, שאכלוס בעליהן -
 החזיקו הלקוחות] שלש שנים אכילה נכונה גלויה בלא שום
 יראה ולא פחד מתביעה בעולם, כדרך שאוכלין כל בעלי
 שדות שדותיהם; או משני שטרי כתבות. והוא, שיעצאו שני
 השטרות מתחת ידי אחר - לא מתחת ידי זה שרוצה לקים
 שטרו, שמא הוא זוף הכל. וכן מקימין השטר משטר שקרא
 עליו ערער [על אמיתותו], והחזק בבית דין - מקימין ממנו
 לבדו, כמו שמקימין משטרי שתי שדות או שתי כתבות.
 ד. בית דין שכתבו: 'במושב שלשה היינו, ונתקנים שטר
 זה בפנינו' - הרי זה מקים, אף על פי שלא פשו בו
 הדרך מחמש הדרכים נתקנים; שאין חוששין לבית דין שמא
 יטעו. וכבר נהגו כל בתי דינין שראינו ושמענו, שיכתבו
 הדרך שנתקנים בה בפניהם.

ה. ולעולם אין בית דין בודקין אחר בית דין אחר, אלא
 מחזיקין אותן שהן בקיין ולא יטעו; אבל בודקין אחר העדים.
 ו. שלשה שישבו לקים את השטר, ומת אחד מהן - צריך
 לכתב: 'במושב שלשה היינו, והאחד איננו'; שמא יראה
 הרואה, ויאמר: 'בשנים קימוהו'. אפלו היה כתוב בו:
 'בבית דין', יאמר הרואה: 'שמא דמו ששניהם בית דין הן'.
 ואם יש בו משמע שהיו שלשה, אינו צריך.

ז. שלשה שישבו לקים את השטר, וכו' שנים ויערערו
 על אחד מהן שהוא גזלן וכיוצא בו, וכו' שנים אחרים
 והעידו שחזר בתשובה - אם עד שלא חתמו העידו שחזר
 - הרי זה חותם עמהם, שהרי שלשה היו. ואם אחר שחתמו
 השנים העידו עליו שחזר בתשובה - אינו חותם עמהן,
 שהרי הוא כמי שאינו בעת חתימת השנים. במה דברים
 אמורים? בשערערו עליו בעברה. אבל ערערו עליו בפגם
 משפחה, כגון שאמר: 'אמו לא נשפתה' [משיפוחה],
 ועבר הוא, או 'לא נתגירה אמו, וגוי הוא', ונודע אחר
 שחתמו השנים שאין במשפחתו פגם, ושהוא כשר - הרי
 זה חותם עמהן; שזה גלוי דבר שהיה מקדם.

ח. מתר לכתב הקיום בשטר, קדם שיתקנים השטר; שאין
 הכתיבה עקר, אלא החתימה. ואין הדינים צריכין לקרות
 השטר שמקימין אותו, אלא מקימין אותו מעצמו, אף על
 פי שלא ידעו מה כתוב בו.

הלכות עדות פ"ק ז

א. מעיד הקרוב על כתב ידי קרובו. כיצד? שטר שעדי
 ראובן ושמעון, ומתו, או שהלכו למדינת הים, וכו' בנו של

ד. העבדים פסולין לעדות, דין תורה, שנאמר בעדים: 48
 "ועשיתם לו כפאשר זמם לעשות לאחיו", מכלל שאחיו 49
 פמיהו - מה אחיו בן ברית, אף העד בן ברית. קל וחמר 50
 לגוים: אם עבדים שהן במקצת מצוות פסולין - הגוים, לא 51
 כל שכן. 52

ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, פסול. 53

ו. וכל מי שנשתתחרר, והרי הוא מחסר גט שחרור - פסול; 54
 עד שיגיע הגט לידו ויטבל, ויעשה מכלל בני ברית, ואחר 55
 כך יעיד. 56

ז. הקטנים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר בעדים: 57
 "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'" - 'אנשים', 58
 ולא קטנים. אפלו היה הקטן נבון וחכם - הרי הוא פסול, 59
 עד שיביא שתי שערות [למטה] אחר שלש עשרה שנה 60
 גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות, 61
 נולד בו סימן מסימני סרים - הרי זה סריס, ויעיד. ואם לא 62
 נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו [שלשים וחמש], כמו 63
 שבאננו בהלכות אישות. 64

ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו, שנראו בו סימני בגרות 65
 מלמעלה [שערות הזקן ורובת השחי] - אינו צריך בדיקה 66
 [למטה]. ואם לא ראו - אין מקבלין עדותו, עד שיעדק. וכן 67
 שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות, ואינו 68
 יודע בטיב משא ומתן - אין עדותו עדות בקרקעות, מפני 69
 שאינו מדקדק בדברים, שהרי אינו יודע. אבל בעדות 70
 מטלטלין - מקבלין עדותו, הואיל והוא גדול. 71

ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. 72
 ולא שוטה שהוא מהלך ערם ומשבר בלים וזורק אבנים 73
 בלבו, אלא כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משבשת 74
 תמיד אפלו בדבר מן הדברים - אף על פי שהוא מדבר 75
 ושואל כענין בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל השוטים 76
 יחשב. הנכפה [- נופל לעיתים משגורו] - בעת כפייתו, פסול; 77
 ובעת שהוא בריא, כשר. ואחד הנכפה מזמן לזמן, או 78
 הנכפה תמיד בלא עת קבוע. והוא, שלא תהיה דעתו 79
 משבשת תמיד; שהרי יש שם נכפין, שגם בעת בריאותם, 80
 דעתן מטורפת עליהן. וצריך להתישב בעדות הנכפין הרבה. 81

י. הפתאים ביותר שאינן מכירין דברים הסותרין זה את זה, 82
 ולא יבינו עניני הדבר בדרך שמבינין שאר עם הארץ, וכן 83
 המבהלין והנחפזין בדעתן, והמשתעשעים בדעתם ביותר - 84
 הרי כל אלו בכלל השוטים. ודבר זה, לפי מה שיראה הדין; 85
 שאי אפשר לכוון הדעות בכתב. 86

יא. החרש - בשוטה; שאין דעתו נכונה, ואינו בן מצוות. 87
 ואחד חרש שמדבר ואינו שומע, או ששומע ואינו מדבר - 88
 אף על פי שראיתו ראוהו מעלה, ודעתו נכונה - צריך להעיד 89
 בבית דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו, ויהיה ראוי 90
 לשמע דברי הדינים, והאיום שמאמינן עליו. וכן אם 91
 נשתתק [נתאלם מחמת חולין] - אף על פי שנבדק בדרך 92
 שבדקין לגטין [אם דעתו מיושבת], ונמצאת עדותו מכונה, 93
 והעיד בפנינו בכתב ידו - אינו עדות כלל; חוץ מעדות 94
 אשה [להעיד שמת בעלה], לפי שבעונה הקלו. 95

על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד 1
 שזה חייב לזה, וכתב ידו - כדי להזכירו הדבר; אבל אם 2
 לא נזכר, לא יעיד. 3

ב. אחד הזוכר את העדות מעצמו אחר שראה כתב ידו, 4
 או שהזכירוהו אחרים ונזכר, ואפלו הזכירו העד השני 5
 שהעיד עמו - אם נזכר, הרי זה מעיד. אבל אם הזכיר אותו 6
 התובע עצמו - אף על פי שנזכר, אינו מעיד; מפני שזה 7
 דומה בעיני בעל דין כאלו העיד בשקר בדבר שלא ידע. 8

ג. ולפיכך, אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע 9
 היה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכמים 10
 יודע, שאלמלי לא זכר הדבר, לא היה מעיד. וקל [- קולא] 11
 הוא שהקלו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר 12
 מכמה שנים, והכתב הוא שהזכירו הדבר - הרי זה מעיד. 13

ד. הואיל והדבר כן - שטר שיצא לבית דין, ובאו עדיו 14
 ואמרו: 'כתב דינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות 15
 זו, ואין אנו זוכרים שזה היה מזה או מזה לו' - לא נתקנים 16
 השטר, והרי הוא כחריש; עד שזכרו עדותו. וכל מי שאינו 17
 דן כזה - לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו. אבל 18
 אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו עדים 19
 מעידים שזה כתב ידם - מקמינן את השטר, ואין משגיחין 20
 על דבריהם שאומרים: 'אין אנו זוכרים עדות זו'; שמה 21
 חזרו בהם, וזה שאמרו: 'אין אנו זוכרין', כדי לבטל 22
 השטר; וכאלו אמרו: 'קטנים היינו', פסולי עדות היינו, 23
 שאינם נאמנים, הואיל ויתקנים השטר שלא על פיהם. ומפני 24
 טעם זה, מקמינן כל השטרות, ואין אנו צריכין להביא 25
 עדים ולשאל אותם, אם הם זוכרים עדות זו, או אינם 26
 זוכרים אותה; שאפלו באו ואמרו: 'אין אנו זוכרים אותה' 27
 - אין שומעין להם, הואיל ואפשר לקימו שלא מפייהן. 28

ה. אחד הכותב עדותו על השטר, או שנמצא אצלו כתוב 29
 בפנקסו ובכתב ידו: 'פלוגי העיד [מינה] אותי עליו ביום 30
 פלוגי בך וכן' - אם זכר מעצמו, או הזכירוהו אחרים 31
 ונזכר - מעיד. ואם לאו, אסור להעיד; שאין זה דומה אלא 32
 למי שאמר לו אדם נאמן: 'פלוגי יש לו אצל פלוגי כך' 33
 וכן, והעיד הוא שיש לזה אצל זה, והוא אינו יודע מן 34
 הדבר כלום, אלא מפי אחר שמע והעיד. 35

הלכות עדות פרק ט 36

א. עשרה מיני פסלות הן; כל מי שנמצא בו אחד מהן, 37
 הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן - הנשים, והעבדים, 38
 והקטנים, והשוטים, והחרשים, והסומים, והרשעים, 39
 והבזויין, והקרויין, והנוגעין בעדותם; הרי אלו עשרה. 40

ב. נשים פסולות לעדות מן התורה, שנאמר: 'על פי שנים 41
 עדים' - לשון זכר, לא לשון נקבה. 42

ג. וכן השטותם והאנדרוגינוס [- ספקי זכר או נקבה] פסולין, 43
 מפני שהן ספק אשה, וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול 44
 - הרי הוא פסול; שאין העד בא, אלא להוציא ממון על 45
 פיו, או לחיוב [לענוש] על פיו צו, ואין מוציאים ממון מספק 46
 ואין עונשין מספק, דין תורה. 47

יב. הסומין - אף על פי שמכירין הקול, וינדעו [- מכירים] 1
האנשים [- בעלי הדיון] - הרי אלו פסולין מן התורה, 2
שנאמר: "והוא עד, או ראיה" - מי שהוא ראוי לראות, הוא 3
שמעיד. והסומה באחת מעיניו, כשר להעיד. 4

הלכות עדות פרק י

א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר: "אל תשת 6
ידך עם רשע, להיות עד חמס"; מפי השמועה [נמשה רבינו] 7
למדו: "אל תשת רשע עד". ואפלו עד כשר שידע בחברו 8
שהוא רשע, ואין הדגין מפירין רשעו - אסור לו להעיד 9
עמו, אף על פי שהיא עדות אמת; מפני שמצטרף עמו, 10
ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו. 11
ואין צריך לומר, עד כשר שהוא יודע בעדות לחברו, וידע 12
שהעד השני שעמו עד שקר - שאסור לו להעיד, שנאמר: 13
"אל תשת ידך עם רשע". 14

ב. איזה הוא רשע? כל מי שעבר עברה שחביב עליה 15
מלקות - זהו רשע, ופסול לעדות; שהרי התורה קראה 16
למחייב מלקות רשע, שנאמר: "והיה אם בן הכות הרשע". 17
ואין צריך לומר למחייב מיתת בית דין שהוא פסול, 18
שנאמר: "אשר הוא רשע למות". 19

ג. עבר על עברה שחביב עליה מלקות מן התורה, הרי זה 20
פסול מן התורה; ואם היה החיוב שבה מדבריהם [מדברנו], 21
הרי זה פסול מדבריהם. כיצד? אכל בשר בהמה בחלב, או 22
שאכל גבלות ושקצים וכיצא בהן, בין לתאבון [למאלות 23
תאוותו] בין להקעים [את הקבה], או שחלל את יום טוב 24
ראשון, או שלבש שעטנז, שהוא שוע [מעורב צמר ופשתן 25
ומטורק] או טווי [החוטם מצמר ופשתן] או נזו [ארוג מצמר 26
ופשתן] - הרי זה פסול לעדות מן התורה. אבל אם אכל 27
בשר עוף בחלב, או שחלל את יום טוב שני של גליות, או 28
שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן וכיצא בו - הרי 29
הוא פסול לעדות מדבריהם. וכבר מנינו כל עברה שחביב 30
עליה מלקות; וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים 31
שאסורין מן התורה, ודברים שאסורין מדבריהם. 32

ד. ועוד יש שם רשעים שהם פסולין לעדות, אף על פי 33
שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות; הואיל ולקחין ממון 34
שאינו שלהן בחמס - פסולין, שנאמר: "כי יקום עד חמס" 35
- בגזון הגנבים והגזלנים - אף על פי שהחזיר, הרי הוא 36
פסול לעדות מצע שגנב או גזל. וכן עד זומם - אף על פי 37
שהזום בעדות ממון, ושלם - הרי זה פסול מן התורה לכל 38
עדות. ומאימתי הוא נפסל? מצע שהעיד בבית דין, אף על 39
פי שלא היום על אותה עדות אלא אחר כמה ימים. וכן 40
המלוה ברבית - אחד הלוה, ואחד המלוה - שניהן פסולין 41
לעדות: אם רבית קצוצה [- קבועה מראש] עשו, הרי הם 42
פסולין לעדות מן התורה; ואם אבק [- מעין] רבית עשו, 43
הרי הן פסולין מדבריהם [מדברנו]. וכן כל העובר על גזל 44
של דבריהם, הרי הוא פסול מדבריהם. כיצד? החמסנים, 45
והן הלוקחים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים - 46
אף על פי שנותנין הדמים, הרי אלו פסולין מדבריהם. וכן 47

הרועים - אחד רועה בהמה דקה, ואחד רועה בהמה גסה 48
של עצמן - הרי אלו פסולין; שחזקתן פושטין ודיקתן בגזל, 49
ומניחין בהמתן לרעות בשדות ופרדסים; ולפיכך סתם 50
רועה פסול. ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל, פסולין; 51
אבל בחוצה לארץ, כשרין. ומתר לגדל בהמה גסה, בכל 52
מקום. וכן המוכסין [- שקנו מהמלך זכות המיסים] - סתמן 53
פסולין; מפני שחזקתן לקח יותר מדבר הקציב להן בדין 54
המלכות, ולוקחין היתר לעצמם. אבל גבאי מנת [גובי מס] 55
המלך, סתמן כשרין; ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת 56
יתר מן הראוי להן לגבות - הרי אלו פסולין. וכן מפריחי 57
יונים בישוב - פסולין, מפני שחזקתן שגוזלין יונים של 58
אחרים בחנם. וכן סוחר שביעית - והם בני אדם שיושבי 59
בטלים, וכיון שבאה שביעית [שמיטה], פושטים ורועותיהן, 60
ומתחילין לשא ולתן בפרות; שחזקתן אלו, שהם אוספין 61
פרות שביעית ועושין בהם סחורה. וכן המשחק בקביה - 62
והוא, שלא תהיה לו אמונת אלא היא - הואיל ואינו עוסק 63
בישוב העולם, הרי זה בחזקת שאוכל [מתפרנס] מן הקביה, 64
שהוא אבק [מעין] גזל. ולא בקביה בלבד אמרו, אלא אפלו 65
בקלפי אגוזים וקלפי רמונים. וכן לא יונים בלבד אמרו, 66
אלא אפלו הממירים בבהמה חיה ועוף, ואמרו: 'כל הקודם 67
את חברו או כל הנוצח את חברו, יטל בעליו את שניהם', 68
וכן כל פיצא בשחוק זה - והוא, שלא תהיה לו אמונת 69
אלא שחוק זה - הרי הוא פסול. וכל אלו פסולין מדבריהם. 70
ה. ארס [העובד בשדה תמורת יבול] שלקח דבר מועט מן 71
הפרות שבפרו [הקדימו להתבשל] בימי ניסן וימי תשרי, 72
קדם שתגמר מלאכתם - אף על פי שלקח שלא מדעת בעל 73
השדה - אינו גנב, וכשר לעדות; שאין בעל השדה מקפיד 74
על זה. וכן כל פיצא בזה. 75

יום שבת קודש כ"ו ניסן ה'תש"ע

הלכות עדות פרק יא

א. מי שאינו לא במקרא, ולא במשנה, ולא בדרך ארץ - הרי 76
זה בחזקת רשע, ופסול לעדות מדבריהם; שכל מי שירד עד 77
כף, חזקה שהוא עובר על רב העברות שיבואו לידו. 78
ב. לפיכך, אין מוסרין [- ממנים ל -] עדות לעם הארץ, ואין 79
מקבלין ממנו עדות; אלא אם בן החזק שהוא עוסק 80
במצוות ובגמילות חסדים, ונוהג בדרך הישרים, ויש בו 81
דרך ארץ - מקבלין עדותו, אף על פי שהוא עם הארץ, 82
ואינו לא במקרא ולא במשנה. 83
ג. נמצאת אומר: כל תלמיד חכמים בחזקת כשר, עד 84
שיפסל; וכל עם הארץ בחזקת שהוא פסול, עד שייחזק 85
שהוא הולך בדרך הישרים. 86
ד. וכל מי שקבל עדות עם הארץ קדם שתהיה לו חזקה 87
זו, או קדם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצוות ובדרך 88
ארץ - הרי זה הדייט, ועתיד לתן את הדין; שהרי מאבד 89
ממון ישראל על פי רשעים. 90
ה. וכן הבזויין, פסולין לעדות מדבריהם; והם האנשים 91
ההולכין ואוכלין בשוק לפני כל העם, וכגון אלו שהולכין 92

פסול לעדות; שרב העם אינן יודעין דברים אלו. וכן כל
 פיוצא בזה. כללו של דבר: כל עברה שהדברים מראים
 לעדים שזה ידע שהוא רשע, ועבר בזדון - אף על פי שלא
 התרו בו, הרי זה פסול לעדות, ואינו לוקה.
 ב. אין אדם נפסל בעברה על פי עצמו. כיצד? הרי שבא
 לבית דין, ואמר שגנב או גזל או לזה ברבית - אף על פי
 שמשלם על פי עצמו, אינו נפסל. וכן אם אמר שאכל נבלה
 או בעל בעילה אסורה - אינו נפסל, עד שיהיה שם שני
 עדים; שאין אדם משים את עצמו רשע. לפיכך, ראובן
 שהעיד עליו שמעון שהלך ברבית, והעיד לוי ואמר: 'לי
 הלכה ברבית' - הרי ראובן נפסל בעדות שמעון ולוי; אף
 על פי שהודה לוי שכלה ברבית, אינו משים עצמו רשע;
 ונאמן על ראובן, ואינו נאמן על עצמו. וכן מי שהעיד
 שפלוגי רבעו, בין באנסו של נרבע בין לרצונו - הוא ואחר
 מצטרפין להרגו. 'פלוגי בא על אשתו' - הוא ואחר
 מצטרפין להרגו, אבל לא להרגה [כי הוא קרובה]. וכן כל
 פיוצא בזה. 'פלוגי רבע את שורו' - הוא ואחר מצטרפין
 להרגו, שאין אדם קרוב אצל ממונו.
 ג. שנים שהעידו על אחד שהוא פסול בעברה מאלו
 העברות, ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחר בו או
 שלקה - הרי זה פשר. אבל אם באו שנים והכחישום,
 ואמרו: 'לא עשה עברה זו ולא נפסל' - הרי זה ספק פסול;
 לפיכך לא יעיד, ואין מוציאין ממונו בעדותו, ולא ידון -
 עד שיודע שעשה תשובה.
 ד. כל מי שנתחייב מלקות - בין שלקה בבית דין, חזר
 לכשרותו. אבל שאר פסולי עדות, שהן פסולין משום ממונו
 שחמסו או גזלו - אף על פי ששלמו, צריכין תשובה, והרי
 הן פסולין עד שיודע שחזרו בתשובה מדרך הרעה.
 ה. מאימתי חזרת מלכה ברבית? משיקרו את שטריהם
 [של ריבית] מעצמם, ויחזרו חזרה גמורה, שלא ילוי ברבית
 אפלו לגוים.
 ו. מאימתי חזרת המשחקין בקביה? משישברו את
 פסיפסיהן [קוביות המשחק] מעצמן, ויחזרו בהם חזרה
 גמורה, שלא יעשו ואפלו בחנם.
 ז. ומאימתי חזרת מפריחי יונים? משישברו את הכלים
 שצדין בהם, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפלו במדבר לא
 יהיו עושין.
 ח. מאימתי חזרת סחרי שביעית? משתגיע שביעית
 אחרת, ויבדקו. ולא חזרת דברים בלבד, אלא כותב: 'אני
 פלוגי בן פלוגי כנסתי מאתם וזו מפרות שביעית, והרי הם
 נתונים במתנה לעניים'.
 ט. מאימתי חזרת המוצל בשבועות [החשוד להשבע
 לשקר]? משיבוא לבית דין שאין מכירין אותו, ויאמר להם:
 'חשוד אני', או יתחייב שבועה בבית דין שאין מכירין אותו
 בממונו חשוד [סכום גדול], וישלם ולא ירצה להשבע. וכן
 טבח שהיה בודק [סכינו והריאות] לעצמו ומוכר, ויצאת
 טרפה מתחת ידו, שהרי הוא בכלל אוכלי טרפה, שהם
 פסולין לעדות - הרי זה פסול לעדות, עד שיראה ממעשיו

ערמים בשוק בעת שהם עוסקין במלאכה מנולת, וכיוצא
 באלו שאינן מקפידין על הבלש; שכל אלו חשובין בכלל,
 ואינן מקפידין על עדות שקר. ומכלל אלו, האוכלין צדקה של
 גוים בפרהסיא - אף על פי שאפשר להם שיונו מהן בצנעה
 - מבזין עצמן לכך, ואינן חוששין. כל אלו פסולין מדבריהם.
 ו. מה בין פסול לעדות מן התורה, לפסול לעדות
 מדבריהם? שפסול מן התורה שהעיד - עדותו בטלה, אף
 על פי שלא הכריזו עליו [שהוא פסול] בבתי כנסיות ובבתי
 מדרשות. והפסול מדבריהם, צריך הכרזה. לפיכך, כל עדות
 שהעיד קדם שהכריזו עליו - מקבלין אותה, כדי שלא
 לאבד זכות העם; שהרי לא ידעו בו שהוא פסול, ואין
 פסולו אלא מדבריהם.
 ז. עד אחד נאמן באסורין [לברר איסור], אף על פי שהוא
 פסול לשאר עדות; שהרי רשע בעברה ששחט - שחטתו
 כשרה, ונאמן לומר 'כהלכה שחטתי'. אבל החשוד על דבר
 - אינו נאמן על שלו [אם האיסור הנדון שלו], אבל נאמן
 הוא על של אחרים;
 ח. לפיכך, החשוד על דבר - יש לו לדון בו ולהעיד בו
 לאחרים; חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים. כיצד?
 נאמן עם הארץ לומר: 'פרות פלוגי מצטרפין הן'; ונאמן
 הנחשד למכר בשר בכור לומר: 'בשר זה שמוכר פלוגי
 חלין הוא'; וכן כל פיוצא בזה משאר האסורין. לפי שאימת
 האסורים על הרשעים, ואין אימת הממונו עליהם.
 ט. מלכי ישראל - לא מעידין, ולא מעידין עליהן; שהם
 בחזקת אלמים בעלי זרוע, ואין נכנעין תחת על הדגים.
 אבל כהן גדול - מעידין עליו, ומעיד הוא למלך בבית דין
 הגדול, כמו שבארנו.
 י. המוסרין, והאפיקורוסין, והמנינים, והמשמדים - לא
 הצרכו חקמים למנות אותם בכלל פסולי העדות; שלא מנו
 אלא רשעי ישראל, אבל אלו המורדין והכופרין - פחותין
 הן מן הגוים; שהגוים - לא מעלין ולא מורדין, ויש
 לחסידיהם חלק לעולם הבא; ואילו - מורדין ולא מעלין,
 ואין להן חלק לעולם הבא.
הלכות עדות פרק יב
 א. כל הנפסל בעברה - אם העידו עליו שני עדים שעשה
 עברה פלוגית, אף על פי שלא התרו בו אינו לוקה, הרי זה
 פסול לעדות. במה דברים אמורים? בשעבר על דברים
 שפשט [מפורסם] בישראל שהם עברה - כגון שנשבע
 לשקר או לשוא, או גזל, או גנב, או אכל נבלה וכיוצא בה;
 אבל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה להיות
 שוגג - צריכין להזהירו, ואחר כך יפסל. כיצד? ראוהו
 קושר או מתיר בשבת - צריכין להודיעו שזה חלול שבת,
 מפני שרב העם אינן יודעין זה. וכן אם ראוהו עושה
 מלאכה בשבת או ביום טוב - צריכין להודיעו שהוא שבת,
 שמא שובח הוא. וכן המשחק בקביה תמיד, או מי שנעשה
 מוכס [הקונה זכות המס מהמלך] או גבאי [גובה מס המלך]
 שמוסיף לעצמו - צריכין העדים להודיעו שהעושה דבר זה

1. כל אשה שאמה פסול לה - כך אמה פסול לבעלה; 34
 2. שהבעל באשתו. וכל בעל שאמה פסול לו - כך אמה פסול 35
 3. לאשתו; שהאשה כבעלה. 36
 37 ז. כל שתי נשים שהן זו עם זו שני בשני, בעליהן מעידין 38
 39 זה לזה; אבל אם היו ראשון בראשון, כגון שלקח זה אשה 40
 41 וזה בתה - אין מעידין זה לזה. 42
 43 ח. וכן בעלי אחיות - פסולין זה לזה, והרי הן ראשון 44
 45 בראשון. 46
 47 ט. וכן לא יעיד לכן אחות אשתו, ולא לבעל בת אחות 48
 49 אשתו; אבל מעיד הוא לכן בעל אחות אשתו שיש לו 50
 51 מאשה אחרת. 52
 53 י. כל איש שאין אמה מעיד לו, מפני שהוא בעל קרובתו 54
 55 - הרי אמה מעיד לשאר קרוביו, כגון בנו ואחיו. וכן כל 56
 57 אשה שאין אמה מעיד לה, מפני שהיא אשת קרובה - הרי 58
 59 אמה מעיד לשאר קרוביה. 60
 61 יא. ואבי כלה ואבי חתן, מעידים זה לזה. 62
 63 יב. אחי האם מן האם - מעידין זה לזה, שהרי אין ביניהם 64
 65 קרבה כלל. כיצד? רחל שנשאת ליוסף, וילדה ממנו ראובן, 66
 ויהיה ליוסף בן מאשה אחרת, והוא מנשה, ונשאת לשמעון, 67
 וילדה ממנו יהודה - הרי מנשה ויהודה מעידין זה לזה. 68
 69 יג. האיש עם אשתו - בראשון בראשון; לפיכך, אינו מעיד 70
 71 לא לבנה, ולא לאשת בנה, ולא לבעל בתה, ולא לאביה, 72
 73 ולא לאמה, ולא לבעל אמה, ולא לאשת אביה. 74
 75 יד. אשתו ארוסה - אף על פי שלא נגמרה האישות, הרי 76
 77 היא לו כנשואה לענין עדות. במה דברים אמורים? 78
 79 בארוסתו עצמה, שאינו מעיד לה. אבל אם העיד לקרובי 80
 81 ארוסתו, כגון בעל אחותה או בנה ובתה וכיוצא בהן - אין 82
 פוסלין אותה עד שישאנה. 83
 84 טו. זה שפסלה תורה עדות הקרובים - לא מפני שהן 85
 86 בקרבת אוהבים זה את זה, שהרי אינו מעיד לו - [פסול 87
 88 לעדות] לא לטובתו ולא לרעתו; אלא גזרת הכתוב היא. 89
 90 לפיכך, האוהב והשונא פשוט לעדות, אף על פי שהוא פסול 91
 92 לדינות, שלא גזרה תורה אלא על הקרובים.

1 שנתם על רעתו, וילבש שחרים וכספה שחרים וילף למקום 2
 3 שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בדבר חשוב [בשווי גדול], 4
 5 או יוציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב. 6
 7 י. וכן עד זומם שהלף למקום שאין מפירין אותו, ונתנו לו 8
 9 ממון חשוב להעיד בשקר, ולא רצה - הרי זה עשה 10
 11 תשובה, וחזר לכשרותו. וכן כל פיוצא בזה. 12

הלכות עדות פרק יג

8 א. הקרובים פסולין לעדות דין תורה, שנאמר: "לא יומתו 9
 10 אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות". מפי השמועה 11
 12 [ממשה רבינו] למדו, שבכלל לאו זה, שלא יומתו אבות על 13
 14 פי בנים, ולא בנים על פי אבות; והוא הדין לשאר 15
 16 הקרובים. אין פסול בדין תורה, אלא קרובים ממשפחת אב 17
 18 בלבד; והם: האב עם הבן, והבן עם האב, והאחין מן האב 19
 20 זה עם זה, ובניהם זה עם זה; ואין צריך לומר, הדוד עם 21
 22 בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם, או מדרף האישות 23
 24 [- ע"י נישואין] - כלן פסולין מדבריהן [מדרבנן]. 25
 26 ב. הגרים אינם בדין הקרובים. אפלו שני אחים תאומים 27
 28 שנתגזרו, מעידים זה לזה; שהגר שנתגזר, כקטן הנוולד הוא 29
 30 חשוב. 31
 32 ג. האחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם - הרי הם 33
 34 ראשון בראשון; ובניהם זה עם זה - שני בשני; ובני בניהם 35
 36 זה עם זה - שלישי בשלישי. 37
 38 ד. ולעולם שלישי בראשון [נכד לאח הסב] פשוט, ואין צריך 39
 40 לומר שלישי בשני [נכד לבן אח הסבא]. אבל שני בשני, ואין 41
 42 צריך לומר שני בראשון - שניהם פסולין. 43
 44 ה. והאב עם בנו, בראשון בראשון הוא. לפיכך, האב עם 45
 46 בן בנו, פסול; ועם בן בן בנו, שהוא רביעי ממנו - פשוט, 47
 48 מפני שהוא שלישי בראשון. וכן הדרגה בנקבות. כיצד? 49
 50 שתי אחיות או אח ואחותו, בין מן האב בין מן האם - הרי 51
 52 הם ראשון בראשון; בניהם, בין זכרים בין נקבות - שני 53
 54 בשני; בני בניהם, או בנות בניהם - שלישי בשלישי. בדרגה 55
 56 שאמה מונה בזכרים, דור ראשון ושני ושלישי - כך אמה 57
 58 מונה בנקבות. 59

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ב"ו ניסן ה'תש"ע

75 ב. תבעו במקומו שאם יודה לו ויאמר 'בן הדבר' לא יהיה 76
 77 חייב לשלם, כגון שתבעו בקנס, שאין אדם משלם קנס על 78
 79 פי עצמו, וכפר ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון, 80
 81 וחיוב משום שבועת בטוי. 82
 83 ג. וכן אם תבעו בקרקע או בעבד או בשטר, וכפר ונשבע 84
 85 - פטור משבועת הפקדון; וחיוב משבועת בטוי, שהרי נשבע 86
 87 על שקר. 88
 89 ד. ולמה נפטר משבועת הפקדון, והרי זה אלו הודה היה 90

יום ראשון כ' ניסן ה'תש"ע

הלכות שבועות פרק ז

67 א. התובע חבירו במקומו שאם הודה בו יהיה חייב לשלם, 68
 69 וכפר ונשבע, או שהשביעו התובע, וכפר - הרי זה הנתבע 70
 71 חייב בשבועת הפקדון, אף על פי שלא ענה 'אמן'; 72
 73 שבשבועת הפקדון, אחד הנשבע מפי עצמו, ואחד 74
 75 שהשביעו אחר וכפר, אף על פי שלא ענה 'אמן' - חייב; 76
 77 שפירטו אחר שהשביעו התובע, כענין 'אמן'. 78

49 "וּחִמְשָׁתִּיו", הַתּוֹרָה רִבְתָּה חֲמִשִּׁין הִרְבָּה עַל קֶרֶן אַחַת.
50 בִּיצֵד? הִיָּה הֶקְרָן אַרְבָּעָה וְכָפֹר וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, וְחִזּוֹר וְטָעַן
51 שְׁאֵבֶד וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, וְחִזּוֹר וְטָעַן שְׁאֵבֶד וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה -
52 מְשַׁלֵּם שְׁבָעָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.
53 טז. פְּחוֹת מִפְּרוּטָה, אֵינִי מִמּוֹן; לִפְיָךְ, הַתּוֹבֵעַ חֲבֵרוֹ
54 בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה, אוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה, וְכָפֹר וְנִשְׁבַּע -
55 פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, וְחֵיב בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי.

יום שני כ"א ניסן ה'תש"ע

הלכות שבועות פרק ח

56 א. הַגּוֹנֵב שׁוֹרֵי שֶׁל חֲבֵרוֹ וְטָבְחוֹ אוֹ מְכָרוֹ, וְיִתְבָּעוּ בְּעַל
57 הַשּׁוֹר וְאָמַר לוֹ: 'גָּנַבְתָּ שׁוֹרִי וְטָבַחְתָּ אוֹ מְכַרְתָּ', וְהוּא אוֹמֵר:
58 'גָּנַבְתִּי, אָבֵל לֹא טָבַחְתִּי וְלֹא מְכַרְתִּי', וְנִשְׁבַּע - הָרִי זֶה
59 פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה מַעֲצָמוֹ שֶׁטָּבַח אוֹ
60 מָכַר - לֹא הִיָּה מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמוֹ אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
61 קָנָס, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר בְּהִלְכוֹת גִּנְבָּה. וְנִמְצָא זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא כָּפֹר
62 מִמּוֹן, וְלִפְיָךְ פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; וְחֵיב בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי
63 - שֶׁהָרִי נִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר שֶׁלֹּא טָבַח, וְהוּא טָבַח.
64 ב. וְכֵן הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: 'הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת עַבְדִּי, וְכָפֹר
65 וְנִשְׁבַּע, וְהַעֲבָד שֶׁתָּבַע רַבּוֹ וְאָמַר לוֹ: 'הִפְלַתְּ שְׁנֵי וְסָמִית
66 עֵינִי', וְכָפֹר וְנִשְׁבַּע - פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה
67 - לֹא הִיָּה מְשַׁלֵּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָנָס. אָבֵל חֵיב בְּשְׁבוּעַת
68 בִּטּוּי. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.
69 ג. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָנָס, שְׁאֵינִי מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ
70 עַל פִּי עֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְיֵשׁ בּוֹ מִמּוֹן שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ
71 עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְכָפֹר בְּכָל הַדָּבָר וְנִשְׁבַּע - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוֹם
72 שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן. בִּיצֵד? תָּבַעוּ וְאָמַר לוֹ: 'אֲנִסְתָּ אוֹ פְּתִיתָ
73 בְּתִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא אֲנִסְתִּי וְלֹא פְּתִיתִי', וְנִשְׁבַּע - חֵיב
74 בְּשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינִי מְשַׁלֵּם קָנָס עַל פִּי
75 עֲצָמוֹ, אֵלּוֹ הוֹדָה לוֹ - הִיָּה מְשַׁלֵּם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם [יִרְדַּת עוֹר] עַל
76 פִּי עֲצָמוֹ. וְכֵן הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: 'גָּנַבְתָּ שׁוֹרִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא
77 גָּנַבְתִּי', וְנִשְׁבַּע - חֵיב בְּשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינִי
78 מְשַׁלֵּם כִּפֹּל בְּהוֹדָאתוֹ, מְשַׁלֵּם הוּא אֶת הֶקְרָן בְּהוֹדָאתוֹ.
79 ד. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: 'עָשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא
80 עָשִׂיתִי'; 'הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת שׁוֹרִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא הֵמִית',
81 וְנִשְׁבַּע - חֵיב בְּשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה לוֹ, הִיָּה
82 חֵיב לְשִׁלְשֹׁם.
83 ה. נָתַן שׁוֹרֵי לְשׁוֹמֵר חֲנָם, וְיָמַת הַשּׁוֹר - תָּבַעוּ וְאָמַר לוֹ:
84 'הִיָּכֵן שׁוֹרִי שֶׁהִפְקַדְתִּי אֲצִלְךָ? אָמַר לוֹ: 'לֹא הִפְקַדְתָּ אֲצִלִּי
85 כְּלוּם, אוֹ שְׁאָמַר לוֹ: 'הִפְקַדְתָּ וְגָנַב', אוֹ 'אָבֵד', וְנִשְׁבַּע -
86 הָרִי זֶה פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה וְאָמַר הַדָּבָר
87 כְּשֶׁהָיָה - לֹא הִיָּה חֵיב לְשִׁלְשֹׁם מִמּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חֲנָם.
88 אָבֵל חֵיב הוּא מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת בִּטּוּי, שֶׁהָרִי נִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר.
89 וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.
90 ו. הַשְּׁאִיל שׁוֹרוֹ לְחֲבֵרוֹ, וְיִתְבָּעוּ וְאָמַר לוֹ: 'הִיָּכֵן שׁוֹרִי
91 שֶׁשְׁאֵלְתָּ מִמֶּנִּי? וְהָרִי הַשּׁוֹר מֵת, וְאָמַר לוֹ הַשְּׁאִיל: 'גָּנַבְתָּ
92 אוֹ 'אָבֵד', וְנִשְׁבַּע עַל זֶה - הָרִי זֶה פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן;
93 שֶׁהָרִי לֹא פְּטוּר עֲצָמוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין בְּכַפִּירָתוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם

1 מְשַׁלֵּם מִה שֶׁכָּפֹר? לִפִּי שְׁנֵאֲמַר: "בְּפְקָדוֹן [הַלּוּוּאָה], אוֹ
2 בְּתַשׁוּמַת יָד [שִׁנְתָנוּ בִּידוֹ כֶּסֶף אוֹ סְחוּרָה לַעֲסֹק], אוֹ בְּגִזְלָה, אוֹ
3 עֲשֵׂק אֶת עַמִּיתוֹ, אוֹ מִצָּא אֲבָדָה", הַכֹּל מִטְּלָטְלִין שְׁאֵם יוֹדָה
4 בָּהֶם יוֹצִיא מִמּוֹן מִתַּחַת יָדוֹ; יִצָּאוּ קִרְקָעוֹת שְׁאֵינִן
5 מִטְּלָטְלִין, וְהָרִי הֵן לִפְנֵי בְּעִלְיָהֶן וּבְחִזְזָתָן; וְיִצָּאוּ עַבְדִּים,
6 שֶׁהָקָשׁוּ [הוֹסִמְכוּ וְהוֹשׁוּ בַּפְּסוּקִים] לְקִרְקָעוֹת, וְיִצָּאוּ שְׁטָרוֹת,
7 שְׁאֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן [מִמֶּשֶׁן].
8 ה. אַחַד הַנִּשְׁבָּע אַחֵר שֶׁתָּבַעוּ בְּעַל הַמּוֹן, אוֹ הַנִּשְׁבָּע
9 מַעֲצָמוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָבַעוּ. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁקָּדַם וְאָמַר:
10 'לָמָּה אַתָּה הוֹלֵךְ אַחֲרִי, כְּלוּם [סְבוֹר אַתָּה ש] יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי
11 מִמּוֹן? שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָךְ בְּיָדִי מִמּוֹן' - הָרִי זֶה חֵיב בְּשְׁבוּעַת
12 הַפְּקָדוֹן, הוֹאִיל וְכָפֹר וְנִשְׁבַּע, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָבַעוּ זֶה.
13 ו. אַחַד הַנִּשְׁבָּע לְבַעַל הַמּוֹן עֲצָמוֹ, אוֹ לְשִׁלּוּחוֹ הַבָּא
14 בְּהִשָּׁאָתוֹ - שֶׁשִּׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ.
15 ז. וְאֵינִי חֵיב בְּשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, עַד שֶׁיִּשְׁבָּעוּ בְּלִשׁוֹן שֶׁהוּא
16 מְכִירָה.
17 ח. הַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן בְּמִידָה - אֶף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁבָּע
18 לְשֶׁקֶר, וְהִתְרוּ בּוֹ עֲדִים בְּשִׁעַת שְׁבוּעָתוֹ - אֵינִי לוֹקָה, אֲלֹא
19 מִבֵּיא אֲשָׁמוֹ בְּלִבִּי; שֶׁהָרִי הַתּוֹבֵעַ הוֹצִיאוֹ מִכָּל חֵיב
20 מִלְּקוּת, וְחֵיבֵי אֲשָׁם בֵּין בְּזוֹדֵן בֵּין בְּשִׁגְגָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
21 ט. כָּפֹר וְנִשְׁבָּע אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, אוֹ שֶׁהִשְׁבָּעוּ
22 הַתּוֹבֵעַ אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וְהוּא כּוֹפֵר עַל כָּל אַחַת
23 וְאַחַת, בֵּין בְּבִית דִּין בֵּין שֶׁלֹּא בְּבִית דִּין - הָרִי זֶה חֵיב קִרְבָּן
24 אֲשָׁם עַל כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה אַחֵר שֶׁכָּפֹר -
25 הִיָּה חֵיב לְשִׁלְשֹׁם, אֶף עַל פִּי שֶׁכָּפֹר בְּבִית דִּין, וְנִמְצָא פוֹטֵר
26 עֲצָמוֹ בְּכָל כְּפִירָה וְכַפִּירָה מִן הַתַּשְׁלוּמִין, וְלִפְיָךְ חֵיב עַל
27 כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה.
28 י. הָיוּ חֲמִשָּׁה תוֹבָעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: 'תֵּן לָנוּ פְּקָדוֹן שֶׁיֵּשׁ
29 לָנוּ בְּיָדְךָ', 'שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָכֶם בְּיָדִי' - אֵינִי חֵיב אֲלֹא קִרְבָּן
30 אַחֵד; 'שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָךְ בְּיָדִי, לֹא לָךְ, וְלֹא לָךְ, וְלֹא לָךְ,
31 וְלֹא לָךְ' - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.
32 יא. אָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ: 'תֵּן לִי פְקָדוֹן וְתַשׁוּמַת יָד וְגִזְלָה וְאַבְדָּה
33 שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָךְ בְּיָדִי' - אֵינִי חֵיב אֲלֹא
34 אַחַת, וְאֵפֶלּוֹ הִיָּה לוֹ בְּיָדוֹ פְּרוּטָה אַחַת מִכָּל, הָרִי אֵלּוֹ
35 מַצְטָרְפִין וְחֵיב.
36 יב. 'שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָךְ בְּיָדִי פְקָדוֹן וְתַשׁוּמַת יָד וְגִזְלָה וְאַבְדָּה',
37 חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.
38 יג. 'תֵּן לִי חֲשִׁין וְיִשְׁעוֹרִין וְכֶסֶם שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'שְׁבוּעָה
39 שְׁאֵין לָךְ בְּיָדִי' - אֵינִי חֵיב אֲלֹא אַחַת; 'שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָךְ
40 בְּיָדִי חֲשִׁין וְיִשְׁעוֹרִין וְכֶסֶם' - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.
41 יד. הָיוּ חֲמִשָּׁה תוֹבָעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: 'תֵּן לָנוּ פְקָדוֹן
42 גִּזְלָה וְאַבְדָּה וְתַשׁוּמַת יָד שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּיָדְךָ', וְאָמַר לְאַחַד מֵהֶן:
43 'שְׁבוּעָה שְׁאֵין לָךְ בְּיָדִי פְקָדוֹן וְגִזְלָה וְאַבְדָּה וְתַשׁוּמַת יָד, וְלֹא
44 לָךְ, וְלֹא לָךְ, וְלֹא לָךְ, וְלֹא לָךְ' - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל טַעֲנָה
45 וְטַעֲנָה, לְכָל אַחַד וְאַחַד; וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲשָׂרִים אֲשָׁם.
46 טו. טָעַן שְׁאֵבֶד הַפְּקָדוֹן, אוֹ כָּפֹר בּוֹ, וְנִשְׁבָּע, וְאַחֵר כָּף
47 הוֹדָה, וְחִזּוֹר וְטָעַן שְׁאֵבֶד וְנִשְׁבָּע, וְחִזּוֹר וְהוֹדָה - מְשַׁלֵּם הֶקְרָן
48 הָרִאשׁוֹן, וְחֲמִשָּׁה אַחֵד עַל כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה, שְׁנֵאֲמַר:

יום שלישי כ"ב ניסן ה'תש"ע

הלכות שבועות פרק ט

א. התובע עדין להעיד לו עדות שיתחייב הנתבע בעדותו
 לבדה לתן לתובע זה ממון המטלטל, וכפרו בעדותו ונשבעו
 - בין שנשבעו בבית דין, בין שנשבעו חוץ לבית דין - הרי
 אלו חייבין משום שבועת העדות, שהרי הפסידוהו ממון
 בכפירתו. וכן אם השביעין התובע, וכפרו בו - אף על פי
 שלא נשבעו הן, ולא ענו 'אמן' אחר שבועתו - כיון ששפירו,
 הרי אלו חייבין; והוא, שישביעם בבית דין.
 ב. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו בעדותן
 בבית דין; בין שנשבעו או השביעין בבית דין, בין שנשבעו
 או השביעין חוץ לבית דין [וענו אמן] - הכפירה בבית דין
 בלבד, שנאמר: "אם לא יגיד, ונשא עונו" - מקום שיגיד
 ויועיל, הוא שאם לא יגיד שם יתחייב.
 ג. תבען בעדות שאינה מחייבת ממון, או בעדות קרקעות,
 או עבדים, או שטרות, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת
 העדות; שאינן חייבין אלא על כפירת עדות ממון שדומה
 לפקדון ותשומת יד וגולל ואבדה שפרטן הכתוב בפרשה,
 שהן מטלטלין שגופן ממון; וכשיעידו לזה, יתן זה.
 ד. וכן המשביע עדי קנס, וכפרו - פטורין משבועת העדות;
 מפני שאם קדם הנתבע והודה בקנס - יפטר מלשלם, ואף
 על פי שבאו העדים אחר בן והעידו. נמצאו העדים שלא
 חייבו זה בעדותו לבדה, אלא עדותן עם כפירת הנתבע היא
 המחייבת אותו; והואיל ואם הודה, לא תועיל עדותן - אם
 כפרו בה ונשבעו, פטורין.
 ה. 'משביעכם אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני
 תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה', וכפרו - חייבין
 בשבועת העדות, מפני הקרן שהוא ממון, לא מפני הפל
 שהוא קנס. וכן אם השביעין שיעידו לו שאנס פלוני או פתה
 בתו, וכפרו - חייבין בשבועת העדות, מפני הבשת והפגם,
 שאם הודה בהן הנתבע משלם, לא מפני הקנס. וכן כל
 פיוצא בזה.
 ו. אין העדים חייבין בשבועת העדות, עד שיכפרו וישבעו
 אחר תביעת בעל הדין עצמו או שלוחו; אבל אם קדמו
 ונשבעו קדם שיתבעם, פטורין משבועת העדות.
 ז. פיצד? ראו התובע הולך אחריהן, אמרו לו: 'למה אתה
 בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות' - הרי אלו
 פטורין משבועת העדות; מפני שלא תבען התובע, אלא הן
 קדמו ונשבעו בתביעת עצמם. וכן אם השביעין הנתבע,
 'שאם תדעו לזה שתובע אותי עדות, שתבואו ותעידו לי',
 וכפרו - הרי אלו פטורין משבועת העדות, עד שישביעם
 התובע. ואין צריך לומר אם השביעם שיבואו ויעידו שיש
 לפלוני ביד פלוני ממון, וכפרו - שהם פטורין, שאין זה
 תובע דין [של] עצמו. וכן אם קדמה שבועה לעדות - הרי
 אלו פטורין משבועת העדות, שנאמר: "ושמעה קול אלה,
 והוא ער" - [מכבר] - שקדמה עדות לשבועה, לא שקדמה
 שבועה לעדות.

חייב הוא לשלם, בין שמת או נגב או אבד או נשבע - מפני
 שהוא שואל, כמו שיתבאר במקומו. אבל חייב הוא משום
 שבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר. וכן כל פיוצא בזה.
 ז. זה הכלל: כל שאינו פטר עצמו מן התשלומין אלא
 בכפירה זו, ונשבע - בין מפי עצמו, בין שהשביעו התובע
 וכפר - הרי זה חייב בשבועת הפקדון, אף על פי שלא ענה
 'אמן' ולא הוציא שבועה מפיו.
 ח. הגונב שור חברו, ותבעו ואמר לו: 'גנבת שורי', והוא
 אומר: 'לא גנבת', מה שיכו [=כיצד זה] אצליך? 'אתה
 הפקדתו אצלי', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון; שאלו
 הודה שגנבו, היה חייב לשלם דמי השור מכל מקום, ועליו
 שאמר 'פקדון הוא', הרי פטר עצמו בכפירה זו מן הגנבה
 ומן האבדה, שאם נגב השור או אבד אחר הודאה זו, היה
 פטר מלשלם.
 ט. וכן אם טען ששכרו, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון;
 שהרי פטר עצמו מן השכורה ומן המתה. וכן אם טען
 ואמר: 'השאלתהו לי', ונשבע - חייב בשבועת הפקדון;
 שהרי פטר עצמו מן המתה בשעת מלאכה, כמו שיתבאר
 בהלכות שאלה.
 י. לפיכך, אם אמר לו: 'לא גנבת', אלא אתה הפקדתו אצלי,
 או 'שכרתני לשמרו', או 'השאלתהו לי', והרי שורף לפניה,
 קחהו, ונשבע על זה - הרי זה פטר משבועת הפקדון;
 שהרי הודה בקרן, ולא פטר עצמו בכפירה זו מכלום.
 יא. וכן אם אמר לו: 'אתה מכתת לי, ועדין לא נתתי דמיו'
 - אם תרצה קח דמיו, או הרי שורף לפניה; או שאמר לו:
 'אתה נתת לי בשכר מלאכה שאעשה לך' - אם תרצה
 שאעשה לך, או קחנו ולך; 'תועה בדרך מצאתי, ולא
 ידעתי שהוא שלי', עכשו שידעתי קחנו ולך, או שאמר:
 'אחר פרתי רץ, והרי הוא לפניך', ונשבע על כל טענה
 מאלו - פטר משבועת הפקדון, שהרי לא פטר עצמו
 מכלום; וחייב בשבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר.
 יב. מי שהיה חייב ממון לשני שתפין, ותבעו אחד מהן,
 וכפר בו, ונשבע - חייב בשבועת הפקדון, שהרי פטר ממון.
 תבעוהו שניהם, והודה בכל לאחד מהן ואמר: 'לא לויתי
 אלא מזה לבד', ונשבע - פטר משבועת הפקדון, שהרי
 לא פטר עצמו מכלום; אבל חייב בשבועת בטוי.
 יג. וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר, וכפר בה ונשבע -
 פטר משבועת הפקדון; שהרי בשטר נשמעבד הקרקע,
 ונמצא זה כופר בקרקע, וכבר בארנו שהכופר בקרקע
 פטר משבועת הפקדון, וחייב בשבועת בטוי, שהרי נשבע
 על שקר.
 יד. היתה עליו מלוה בעדים בלבד, וכפר ונשבע - חייב
 בשבועת הפקדון, שהרי פטר עצמו בכפירתו מלשלם עתה.
 ואף על פי שבשיבואו העדים, יתחייב לשלם, ונמצא שלא
 הועילה לו כפירתו - הרי הועילה בעתה; ושפא לא יבואו
 עדים, או יבואו ולא תתקיים עדותן [בחקירת הדיינים], או
 יפסלו, ולפיכך חייב.

טז. 'משביע אני עליכם, אם לא תבואו ותעידו לי, שיש לי
 ביד פלוני חטין וישעורין וקסמין', 'שבועה שאין אנו יודעין
 לה עדות' - אינן חביבין אלא אחת; 'שבועה שאין אנו יודעין
 לה עדות שיש לה ביד פלוני חטין וישעורין וקסמין', חביבין
 על כל אחת ואחת.
 יז. וכן אם תבעו אותם רבים להעיד להם, ואמרו: 'שבועה
 שאין אנו יודעין לכם עדות' - אינם חביבין אלא אחת; 'לא
 לה, ולא לה, ולא לה' - חביבין על כל אחת ואחת, כדרך
 שבאנו בשבועת הפקדון.
 יח. הנשבע לחברו שהוא יודע לו עדות, ונמצא שאינו יודע
 לו עדות - הרי זה פטור, ואין כאן לא שבועת העדות ולא
 שבועת בטוי; מפני ששבועת בטוי אינה אלא בדבר שיש
 בו לאו וזה, ואם יאמר: 'שבועה שאני יודע לה עדות', אין
 זו שבועת בטוי אלא שבועת העדות; והואיל ולא זה שיש
 בה אינה שבועת בטוי, כך הן שבה, שהוא הנשבע שידע
 לו עדות, אינה שבועת בטוי.
 יט. דבר ברור הוא, שהנשבע לחברו שהעיד לו, והוא לא
 העיד לו, או שלא העיד לו, והוא העיד - הרי זה חב משום
 שבועת בטוי, ואין כאן שבועת עדות כלל.

יום רביעי כ"ג ניסן ה'תש"ע

הלכות שבועות פרק י

א. היו עדיו או אחד מהן פסול או קרוב לו, ואפלו מפסולי
 עדות של דבריהם, או שהיה אחד מעדיו מלך, שאינו ראוי
 להעיד, או שהיו עד מפי עד [שרק שמעו מאחד], וכפרו
 ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאילו הודו והעידו, לא
 היו מחביבין בעדותן ממון.
 ב. 'משביע אני עליכם, שתבואו ותעידו לי, שאמר איש
 פלוני שיתן לי מאתים זוז ולא נתן', וכפרו - הרי אלו
 פטורין משבועת העדות; שאם העידו בדבר זה, לא יתחייב
 הנתבע ממון באמירתו. וכן כל כיוצא בזה.
 ג. תבען להעיד לו שהוא כהן או לוי, או שאינו כהן גרושה
 או כן חלוצה, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות;
 שאילו הודו והעידו, לא היו מחביבין בעדותן ממון.
 ד. תבען שיעידו לו שחבל בו בנו, ושהדליק פלוני גדישו
 [ערימת תבואה] בשבת, ושאנס פלוני או פתה בתו
 המארשה, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאם
 העידו עדות זו, יתחייב הנתבע מיתת בית דין, ואינו חייב
 תשלומין, כמו שבארנו בהלכות נערה. וכן כל כיוצא בזה.
 ה. היה עד אחד, והשביעו וכפר - פטור משבועת העדות,
 שאין עדות עד אחד מחביבת ממון.
 ו. תבע את שני עדיו שיעידו לו שזנתה אשתו, וכפרו
 ונשבעו - הרי אלו חביבין בשבועת העדות; שאילו העידו -
 היו מפסידין לה כתבתה, ויפטר זה שתבען; והרי כפרו
 בעדות ממון.
 ז. תבע עדי קנוי [שהזהיר בפניהם שלא תסתתר אשתו עם
 פלוני] או עדי סתירה [שראו שהסתתרה עם מי שהזהיר],
 וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאפלו העידו,

ח. כיצד? 'משביע אני עליכם, כשתדעון לי עדות שתבואו
 ותעידוני, ואמרו 'אמן', וידעו לו עדות אחרת כן, ותבעם
 להעיד וכפרו בו - הרי אלו פטורין משבועת העדות.
 ט. אין העדים חביבין בשבועת העדות, עד שייחד אותם
 התובע וישביעם או ישבעו. כיצד? צמד בבית הפנסת ואמר:
 'משביע אני, כל מי שידע לי עדות שיבוא ויעיד לי, וענו
 פלם 'אמן', ועדיו בכללם, ואחר כך תבע עדיו, וכפרו בו -
 הרי אלו פטורין משבועת העדות, מפני שלא יחד עדיו
 בשבועה בפני עצמם. אבל אם אמר: 'משביע אני כל
 העומדים כאן, שאם ידעו לי עדות שיבואו ויעידו לי, והיו
 עדיו בכללם, וכפרו - הרי אלו חביבין בשבועת העדות, שהרי
 יחדן בכלל אחרים.
 י. וכן אם אמר לעדים: 'בואו והעידו לי שיש לי מנה ביד
 פלוני', ואחר כך צמד בבית הפנסת והשביע: 'כל מי שידע
 לי עדות יבוא ויעיד', ולא באו ולא העידו - הרי אלו חביבין,
 שהרי תבען תחלה; והוא, שהיה שם בבית הפנסת, ויהיה
 שם בית דין. אבל אם לא היו בפני בית דין - אם ענו
 'אמן', חביבין בשבועת העדות כשיכפרו בעדותן בבית דין;
 ואם לא ענו 'אמן', אינן חביבין.
 יא. אחד המשביע עדיו בשבועה, או שאמר להם: 'מצוה
 אני עליכם בשבועה', אוסרם אני בשבועה - הרי אלו
 חביבין; והוא שישביעם בשם או בכנוי, כמו שבארנו.
 יב. ואין העדים חביבין, עד שישביעם בלשון שהן מפירין
 אותה.
 יג. הגה למדת, שאין העדים חביבין בשבועת העדות, אלא
 על פי עשרה דברים; ואלו הן: שיתבעם התובע, ושתהיה
 עדות ממון, ושהיה ממון המטלטל, ושתחייב הנתבע
 לשלם בעדותן לבדה אם העידו, ושיכפרו אחר שתבען
 התובע, ושיכפרו בבית דין, ושתהיה שם שבועה בשם או
 בכנוי, ושתקדם ידיעת העדות לשבועה, ושייחד עדיו בעת
 השבועה או בעת התביעה, ושתהיה השבועה בלשון שהן
 מפירין אותה.
 יד. כל מקום שאמרנו 'פטור' - משבועת העדות; אבל [עם
 זאת], חייב בשבועת בטוי. והוא שנשבע, או שצנה 'אמן' אם
 השביעו אחר, שהרי נשבע על שקר. אבל המחייב בשבועת
 העדות - אף על פי שהוא נשבע על שקר, ואף על פי שהוא
 מזיד - אינו חייב משום שבועת בטוי, אלא משום שבועת
 העדות בלבד; שהרי הכתוב הוציא שבועת העדות מכלל
 שבועת בטוי, לחייב המזיד בה כשוגג בקרבן, לא במלקות,
 שנאמר: "לאחת מאלה" - במין אחד ממניי שבועות אלה
 מחייב הנשבע, ואין אתה מחייבו בשני מיניו, עד [כדי]
 שיהיה חייב בדין שבועת העדות ובדין שבועת בטוי.
 טו. 'משביע אני עליכם, אם לא תבואו ותעידו לי, שיש לי
 ביד פלוני פקדון ותשומת יד גזל ואבדה', 'שבועה שאין
 אנו יודעין לה עדות' - אינן חביבין אלא אחת; 'שבועה שאין
 אנו יודעין לה עדות שיש לה ביד פלוני פקדון ותשומת יד
 גזל ואבדה', חביבין על כל אחת ואחת.

1 וְעָמְדוּ בַּכְּפִירָתָן - חֲזִיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מֵאוֹתָן
2 הַשְּׁבוּעוֹת שְׁחוּץ לְבֵית דִּין.
3 יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֻׁעֲנוּ 'אָמֵן'; אָכֵל אִם לֹא עָנוּ
4 'אָמֵן', אֲלֵא כִּפְרוּ עַל כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה - הוֹאִיל וְלֹא
5 הוֹצִיאוּ שְׁבוּעָה מִפִּיהֶם וְלֹא עָנוּ 'אָמֵן', הָרִי אֱלוֹ פְּטוּרִים, עַד
6 שִׁשְׁבִּיעֵן בְּבֵית דִּין וְיִכְפְּרוּ בּוֹ שֵׁם בְּבֵית דִּין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
7 יח. הַשְּׁבִיעֵן בְּבֵית דִּין וְכִפְרוּ, וְחֹזֵר וְהַשְּׁבִיעֵן אַרְבָּעָה
8 חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וְהֵם כּוֹפְרִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בֵּין חוּץ
9 לְבֵית דִּין בֵּין בְּפָנֵי בֵּית דִּין, וְאִפְלוּ עָנוּ 'אָמֵן', אוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעוּ
10 מִפִּי עֶצְמָן פַּעַם אַחֵר פַּעַם - אֵינֶן חֲזִיבִין מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת
11 הָעֵדוּת אֲלֵא אַחַת; מִפְּנֵי שֶׁאַחֵר שִׁכְפְּרוּ בְּבֵית דִּין - אִם חֲזָרוּ
12 וְהוֹדוּ, אֵין עֲדוּתָן מוֹעֵלָת כָּלוּם.
13 יט. נִמְצְאָתָ לְמֹד, שֶׁכָּל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אַחֵר שִׁכְפְּרוּ בְּבֵית
14 דִּין - עַל כְּפִירַת עֲדוּת שֶׁאֵינָה מַחֲזִיקָתָ מִמּוֹן, שֶׁהֵן פְּטוּרִין
15 עֲלֶיהָ מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; וְחֲזִיבִין בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
16

יום חמישי כ"ד ניסן ה'תש"ע

הלכות שבוועות פֶּרֶק יא

1 א. כָּשֶׁם שֶׁשְּׁבוּעַת שְׁוֹא וְשֶׁקֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - כָּף מִצְוֹת עֲשֶׂה
2 שִׁשְׁבַּע מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין בְּשֵׁם, שֶׁנֶּאֱמַר:
3 "וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע" - זו מִצְוֹת עֲשֶׂה; שֶׁהַשְּׁבוּעָה בְּשֵׁמוֹ הַגָּדוֹל
4 וְהַקְדוֹשׁ, מְדַרְכֵי הָעֲבוּדָה הִיא, וְהַדּוּר וְקִדּוּשׁ גָּדוֹל הוּא
5 לְהַשְׁבֵּעַ בְּשֵׁמוֹ.
6 ב. וְאִסּוּר לְהַשְׁבֵּעַ בְּדָבָר אַחֵר עִם שְׁמוֹ. וְכָל הַמְשַׁתֵּף דְּבָר
7 אַחֵר עִם שֵׁם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשְׁבוּעָה - נֶעְקָר מִן הָעוֹלָם;
8 שְׁאֵין שֵׁם מִי שֶׁרְאוּי לְחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד שֶׁנִּשְׁבְּעִין בְּשֵׁמוֹ, אֲלֵא
9 הָאֶחָד בְּרוּךְ הוּא.
10 ג. וּמִתֵּר לְאַדָּם לְהַשְׁבֵּעַ עַל הַמִּצְוָה לַעֲשׂוֹתָהּ, כְּדִי לְזַרֵּז אֶת
11 עֲצָמוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁבֵּעַ עֲלֶיהָ מֵהֵר סִינִי; שֶׁנֶּאֱמַר:
12 "וְנִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָהּ, לִשְׁמֹר מִשְׁפָּטִי צִדִּיקָךְ".
13 ד. שְׁבוּעָה זוֹ שֶׁמִּשְׁבִּיעִין הַדִּינִין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, הִיא
14 הַנִּקְרָאת 'שְׁבוּעַת הַדִּינִין', בֵּין שֶׁהִיא חֲזִיב בְּשְׁבוּעָה זוֹ מִן
15 הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁהִיא חֲזִיב בְּמִדְבְּרֵי סוֹפְרִים.
16 ה. שְׁלִשָּׁה מִינֵי שְׁבוּעוֹת הֵן שֶׁחֲזִיבִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלוּ
17 הֵן: מִי שֶׁשָּׁעֲנוּ חֲבֵרוֹ מִשְׁלֹטִין, וְהוֹדָה בְּמִקְצָתָן וְכִפְּרָה
18 בְּמִקְצָתָן, וּמִי שֶׁכִּפְּרָה בְּכָל הַמִּשְׁלֹטִין שֶׁשָּׁעֲנוּ, וְעַד אֶחָד מֵעֵיד
19 עָלָיו וּמִכְחִישׁוֹ - הָרִי אֱלוֹ, שְׁבוּעוֹת עַל יְדֵי טַעֲנַת וְדָאִי
20 וּכְפִירָה. וְכֵן שׁוֹמֵר שֶׁטַעֲן שֶׁאֲבֹד דְּבָר שֶׁהִפְקִידוֹ אֲצִלּוֹ, אוֹ
21 נִגְנֵב אוֹ מֵת וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע מִסָּפֵק; שְׁאֵין בְּעַל
22 הַפְּקֻדוֹן יוֹדֵעַ אִם אָמַת טַעֲן זֶה הַשּׁוֹמֵר, אוֹ שֶׁקֶר. וְהוּא נִשְׁבַּע
23 מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁבוּעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם".
24 ו. כָּל שְׁבוּעָה שֶׁמִּשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ הַדִּינִין, חוּץ מִשְׁלִשָּׁה מִינֵי
25 שְׁבוּעוֹת אֵלוּ - הָרִי הִיא מִדְבְּרֵי סוֹפְרִים, וְגַם הִיא נִקְרָאת
26 'שְׁבוּעַת הַדִּינִין'. וְגַם שְׁבוּעוֹת אֵלוּ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, שְׁנֵי מִינֵי
27 שְׁבוּעוֹת הֵן: יֵשׁ מִהֶן שְׁבוּעוֹת עַל יְדֵי טַעֲנַת וְדָאִי וּכְפִירָה -
28 כְּגוֹן שְׁבוּעַת שְׂכִיר [נִשְׁנַבַּע שְׁלֹא קִיבֵל שְׂכָרוֹ], וּפּוֹגֵם שְׁטָרוֹ
29 [מִלּוּה שְׁמוּדָה שֶׁהִלוּהוּ חֵיב לוֹ פְּחוֹת מִהֵנָּה בְּשִׁטְר שְׁבִידוֹ],
30 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְיֵשׁ מִהֶן שְׁבוּעוֹת בְּטַעֲנַת סָפֵק - כְּגוֹן שְׁבוּעַת

1 אֵין כָּאֵן חֵיב מִמּוֹן, אֲלֵא לְהַשְׁקוֹתָהּ [מִי הַמְרִים] בְּלִבָּד;
2 וְאֵף עַל פִּי שְׁעֵדוֹת זוֹ גִּזְרֵת לָהּ שֶׁתִּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ אִם לֹא
3 תִּשְׁתָּהּ, דְּבָר שְׁגוֹרֵם לְמִמּוֹן אֵינוֹ כְּמִמּוֹן - שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר
4 שֶׁתִּשְׁתָּהּ, וְלֹא תִשְׁבֹּר [=תִּפְסִיד] כְּתֻבָּתָהּ.
5 ח. הָרִי שֶׁקָּנָא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתַּרְהָ בְּעֵדִים, וְזָנְתָה בְּעַד אֶחָד
6 אַחֵר הִקְנִי וְהִסְתַּרְהָ, וְהַשְּׁבִיעַ עַד זֶה שֶׁיִּבְאוּ וְיַעֲדוּ, וְכִפְּרָה -
7 חֲזִיב בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עַד אֶחָד - אֵלוּ
8 הָעֵד עֲדוּת זוֹ, הִתָּה יוֹצֵאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
9 בְּהִלְכוֹת סוּטָה.
10 ט. וְכֵן כָּל עַד אֶחָד שֶׁמִּתְחַיֵּב מִמּוֹן בְּעֵדוּתוֹ - אִם כִּפְּרָה וְנִשְׁבַּע,
11 אוֹ שֶׁהַשְּׁבִיעֵן בְּבֵית דִּין וְכִפְּרָה - חֲזִיב מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת הָעֵדוּת.
12 י. כִּיִּצַּד? כְּגוֹן שֶׁהִיא הַתּוֹבֵעַ וְהַנִּתְבָּע חֲשׂוּדִין עַל הַשְּׁבוּעָה
13 [לְשֹׁקֶר], שְׁאֵין מִשְׁבִּיעִין אוֹתָם, וְהַשְּׁבִיעַ לְעַד אֶחָד שֶׁיִּבְאוּ
14 וְיַעֲדוּ לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּיד זֶה מִנָּה, וְכִפְּרָה - הָרִי זֶה חֲזִיב מִשּׁוֹם
15 שְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵלוּ הָעֵד - הִיא הַנִּתְבָּע הִיא מְשַׁלֵּם מִמּוֹן
16 בְּעֵדוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת טוֹעֵן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהּ.
17 יא. הָאִשָּׁה שֶׁהַשְּׁבִיעָה עַד אֶחָד שֶׁיַּעֲדוּ לָהּ בְּמִיתָה בְּעִלָּה,
18 וְכִפְּרָה - חֲזִיב בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵלוּ הָעֵד לָהּ, הִתָּה נִשְׁאֵת
19 וְנוֹטֵלָת כְּתֻבָּתָהּ.
20 יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא לָהּ לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִן
21 הַמִּשְׁלֹטִין. אָכֵל אִם אֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֲלֵא מִן הַקְּרָקֶה, הָרִי
22 זֶה פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; וְכֵן אִם הִיא שְׁנִים; שֶׁהַמְשַׁבֵּעַ
23 עַדִּי קְרָקֶה - פְּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
24 יג. הַמְשַׁבֵּעַ עֲדָיו בְּבֵית דִּין, וְכִפְּרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת - כְּגוֹן
25 שֶׁיִּתְחַיֵּל הַשְּׁנִי לְכַפֵּר בְּתוֹף כְּדִי דְבוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן
26 חֲזִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבֵּיא חֲטָאוֹ עַל
27 שְׁבוּעָתוֹ. כִּפְּרָה רֵאשׁוֹן, וְשֶׁהָהָ עַד הַשְּׁנִי יוֹתֵר מִכְּדִי דְבוּר,
28 וְאַחֵר כָּף כִּפְּרָה - רֵאשׁוֹן חֲזִיב בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְהַשְּׁנִי פְּטוּר
29 מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שְׁאֵלוּ הוֹדָה זֶה הַשְּׁנִי, לֹא הִתָּה עֲדוּתוֹ
30 מַחֲזִיקָתָ מִמּוֹן.
31 יד. הוֹדָה אֶחָד וְכִפְּרָה אֶחָד - הַכּוֹפֵר חֲזִיב, בֵּין שֶׁכִּפְּרָה בְּתַחֲלָה
32 בֵּין שֶׁכִּפְּרָה בְּסוּף. כִּפְּרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחָד, וְקִדָּם הָאֶחָד וְהוֹדָה
33 בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר - הָרִי זֶה פְּטוּר; וְהַעֲמוֹד בַּכְּפִירָתָהּ, חֲזִיב
34 בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת.
35 טו. הַשְּׁבִיעַ שְׁתֵּי כְּתִי עֲדִים, וְשִׁתִּיהֶן רְאוּיוֹת לְהָעֵיד, וְכִפְּרָה
36 כַּת רֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כָּף כִּפְּרָה כַּת שְׁנִיָּה - הָרֵאשׁוֹנָה פְּטוּרָה
37 מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סוֹמְכִין עַל עֲדוּת שְׁנִיָּה,
38 וְאֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַמִּמּוֹן בְּעֵדוּת הַכַּת הָאַחֶרֶת, וְנִמְצָא זֶה
39 הַנִּתְבָּע אֵינוֹ חֲזִיב לְשֹׁלֵם בְּעֵדוּת אֵלוּ שֶׁכִּפְּרוּ לְכַדָּה. הִתָּה
40 הַכַּת הַשְּׁנִיָּה קְרוֹבִין לְתוֹבֵעַ אוֹ לְנִתְבָּע בְּנִשְׁוִתִּיהֶן, וְהָרִי הֵן
41 גּוֹסְסוֹת - אֵף הָרֵאשׁוֹנָה חֲזִיקָה; שֶׁהָרִי הַשְּׁנִיָּה בַּעַת כְּפִירַת
42 הָרֵאשׁוֹנָה, לֹא הִתָּה רְאוּיָה לְהָעֵיד, וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּבְּמִהְרָה
43 יִהְיוּ עֲתָה רְאוּיִין, כְּשִׁמְיָתוֹת אֵלוּ הַגּוֹסְסוֹת; וְאִם כִּפְּרָה
44 הַשְּׁנִיָּה אַחֲרֵי שִׁמְתוֹ נִשְׁוִתִּיהֶן, חֲזִיבִין בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת.
45 טז. הַתּוֹבֵעַ אֶת הָעֲדִים לְהָעֵיד לוֹ, וְכִפְּרוּ וְהַשְּׁבִיעֵן אַרְבָּעָה
46 חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וְהֵן עוֹנִין אַחֵר כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה חוּץ
47 לְבֵית דִּין, וְכִשְׁבָּאוּ לְבֵית דִּין הוֹדוּ וְהָעֵידוּ - הָרִי אֵלוּ
48 פְּטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְאִם כָּאוּ לְבֵית דִּין

טז. וכיצד מאימין על הנשבע? ואמרין לו: 'הרי יודע, שכל העולם כלו נדענע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא"'. וכל עברות שבתורה נאמר בהן "ונקה", וכאן נאמר "לא ינקה". כל עברות שבתורה, נפרעין ממנו [ב-לבד], וכאן ממנו וממשפחתו שמחפין עליו. ולא עוד, אלא גורם להפרע מכל שונאיהם של ישראל [ישראל, בלשון סגינור] - שכל ישראל ערבין זה בזה, שנאמר: "אלה וכחש ורצח" וגו', וכתוב אחריו: "על כן תאכל הארץ, ואמלל כל יושב בה". כל עברות שבתורה - תולין לו שנים ושלשה דורות, אם יש לו זכות, וכאן נפרעין ממנו מיד, שנאמר: "הוצאתיה, נאם ה' צבאות, ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר"; "הוצאתיה, מיד; ויבאה אל בית הגנב", זה הגנב דעת הבריות, ואין לו ממוץ על חברו, וטוענו בחנם ומשביעו; ואל בית הנשבע בשמי לשקר, כמשמעו. "וכלתו ואת עציו ואת אבניו" - דברים שאין אש וימים מכלין אותן, שבועת שקר מכלה אותן. יז. וענין האיום הזה כלו - בלשון שהן מכירין אומרין להן, כדי שבינו בדברים ויחזרו החוטא למוטב. אמר: 'איני נשבע' - פוטרין אותו, ונותן מה שטענו חברו; וכן אם אמר הטוען: 'איני משביעו', ופטר - הולכין להן. יח. אמר: 'הריני נשבע', וחברו תובעו - העומדים שם אומרין זה לזה: "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה"; ואומרין לו: 'לא על דעתך [לפי הפירוש שאתה רוצה לתת לשבועה] אנו משביעין אותך, אלא על דעתנו, ועל דעת בית דין'. יט. אף על פי שאין מאימין איום זה בשבועת טענת ספק כמו שבארנו, ולא בשבועת הסת - צריכין הדינין לפצור בבעלי דינין; ואולי יחזרו בהם, עד שלא תהיה שם שבועה כלל. כ. דבר ברור וגלוי, שכל הנשבע שבועת הדינין או שבועת הסת בשקר - שהוא חייב משום שבועת הפקדון, ששקר נתבארו משפטיה; ואינו לוקה, ואף על פי שהוא מזיד. ונתחייב לשלם מה שנשבע עליו, בתוספת חמש - שהוא רביע הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה; ומביא קרבן אשם, אם יש שם בית [המקדש], כמו שבארנו.

יום שישי כ"ה ניסן ה'תש"ע

הלכות שבועות פרק יב

א. אף על פי שלוקה הנשבע לשוא או על שקר, וכן הנשבע שבועת העדות או שבועת הפקדון, ומביא קרבן - אין מתפטר להן עון השבועה כלו, שנאמר: "לא ינקה ה'" - אין לזה נקיון מדין שמים, עד שיפרע ממנו על השם הגדול שחלל, שנאמר: "וחללת את שם אלהיך, אני ה'". לפיכך צריך אדם להזהר מעון זה יותר מכל העברות.

ב. עון זה מן החמורות הוא, כמו שבארנו בהלכות תשובה; אף על פי שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין - יש בו חלול השם המקדש, שהוא גדול מכל העונות.

ג. מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן - אף על פי שאין כונתו אלא למי שבבא, אין זו שבועה; וכן

השופטין, והאריסין, כיוצא בהן [נשבעים שלא מעלו ולקחו יותר מחלקם]. וכדיני ממונות יתבאר חייב כל אחת ואחת מאלו השבועות ודיניהן.

ז. יש שם שבועה אחרת, והיא תקנת חכמי תלמוד [=אמוראים], והיא הנקראת 'שבועת הסת'; ואף על פי שבית דין משביעין אותה היום, אינה נקראת 'שבועת הדינין'.

ח. שבועת הדינין - בין שהיתה של תורה או של דברי סופרים, בין על טענת ודאי בין על טענת ספק - כה היא: הנשבע אוהז ספר תורה בזרועו, והוא עומד; ונשבע בשם או בכנוי, בשבועה או באלה, מפיו או מפי הדינין. ואין משביעין שבועת הדינין, אלא בלשון הקדש.

ט. כיצד מפיו? כגון שיאמר: 'הריני נשבע בה' אלהי ישראל, או 'הריני נשבע במי ששמו חנון, או 'במי ששמו רחום, שאין אני חייב לזה כלום'; וכן אם אמר: 'הרי הוא ארור לה' אלהי ישראל, או 'ארור למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי כלום'.

י. וכיצד מפי הדינין? כגון שאמרו לו: 'משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל, או 'במי ששמו חנון, שאין לזה בידך כלום, והוא עונה 'אמן'; או שאמרו: 'הרי פלוני בן פלוני ארור לה' אלהי ישראל, או 'למי ששמו חנון, אם יש לפלוני אצלו ממוץ ולא יודה לו', והוא עונה 'אמן'. זו היא שבועת הדינין.

יא. הדינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ [ספר תורה] בידו - הרי אלו טועין, וחוזר ונשבע וספר תורה בידו. ואם אחז תפלין בידו, והשביעוהו - אינו חוזר ונשבע; שהרי אחז תורה בידו, וכמו ספר הן. השביעוהו מליש, אינו חוזר ונשבע.

יב. תלמיד חכמים - לכתחלה משביעין אותו והוא יושב ותפלין בידו; ואינו צריך לטל ספר תורה, אלא תפלין בכפו חפץ היא. ונשבע בלשון הקדש, כמו שבארנו.

יג. אין בין שבועת הסת לשבועת הדינין, אלא נקיטת חפץ - שאין הנשבע שבועת הסת אוהז ספר תורה; אבל משביעין אותו בשם או בכנוי, בשבועה או באלה, מפיו או מפי בית דין, כמו שבועת הדינין. וכבר נהגו הכל להיות ספר תורה ביד חזן [=שמש] הכנסת או שאר העם, בעת שמשביעין שבועת הסת - כדי לאים עליו.

יד. הדינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכירה, הרי זו כמזנות; וכן הורו הגאונים. אבל רבתי הורי, שאין משביעין אלא בלשון הקדש; ואין ראוי לסמוך על הוריה זו. ואף על פי שנהגו כל בתי דינין להשביע בלשון הקדש - צריך להודיע את הנשבע [=לבאר לו את השבועה], עד שיהיה מכיר לשון השבועה; ששבועת הדינין, היא שבועת הפקדון בעצמה [שגם בה כשאנו מביין פטור]. ואף שבועת הסת, נהגו כל העם להשביע אותה בלשון הקדש.

טו. כל מי שיתחייב שבועת הדינין שהיא על ידי טענת ודאי ובפירה, בין שהיתה מן התורה בין שהיתה מדברי סופרים - מאימין עליו כמו שיתבאר; וכל מי שנתחייב בה בטענת ספק, בין מן התורה בין מדברי סופרים - אינו צריך איום.

הנשבע בנביא מן הנביאים, או בכתב מכתבי הקדש - אף
על פי שאין פנותו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה
בכתב זה, אין זו שבועה. ואף על פי שאין אלו שבועות,
מאימין עליהן [=מהיררים אותם] ומלמדין את העם שלא
ינהגו קלות ראש בכך; ומראין בעיניהן שזו שבועה,
ופותחין להן פתח ומתירין להן.

ד. במה דברים אמורים? בשאר כתבי הקדש. אכל הנשבע
בתורה - אם נשבע במה שכתוב בה, דעתו על ההקפות;
ואם נשבע בה סתם, דעתו על הגויל, ואין כאן שבועה.
נטלה בידו ונשבע בה - הרי זה כמי שנשבע במה שכתוב
בה, ואסור.

ה. והנשבע בתורה סתם - אם תלמיד חכמים הוא, אינו
צריך שאלה לחכם; ואם עם הארץ הוא, צריך שאלה לחכם,
כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות.

ו. עבד שנשבע - אין רבו צריך לכפותו [להכריחו לבטל
השבועה], והרי הוא אחר שנשבע בקדם שנשבע; לפי שאין
גופו קנוי לו, כדי שתחול עליו שבועתו; ונאמר בשבועות:
"לאסור אסר על נפשו", מי שנפשו ברשותו - יצא עבד,
שהוא ברשות אחרים, ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר.
ז. קטנים שנשבעו, והן יודעין [מודעים למושג] טעם
השבועה - אף על פי שאינן חזקין - כופין אותן לעמד
בדבריהן כדי לחנכן ולאיים עליהן [=להזהירם], כדי שלא
ינהגו קלות ראש בשבועות. ואם היה הדבר שנשבעו עליו,
דבר שאין הקטן יכול לעמד בו אלא אם כן נזק - כגון
שנשבע שיעצום, או שלא יאכל בשר זמן מרבה - מכה אותו
אביו או רבו, וגו' ערין בו, ומראין לו שהתרה שבועתו, כדי
שלא יהיה רגיל להקל ראש בשבועות.

ח. צריך להזהר בקטנים הרבה, וילמד לשונם דברי אמת
בלא שבועה - כדי שלא יהיו רגילין להשבע תמיד, כגוים;
וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות.
ט. השומע הנזכר השם מפי חברו לשוא, או שנשבע לפניו
לשקר, או שברך ברכה שאינה צריכה, שהוא עובר משום
נושא שם ה' לשוא, כמו שבארנו בהלכות ברכות - הרי זה
חייב לנדונו; ואם לא נדהו, הוא בעצמו יתאבד בגדו. וצריך
להתיר אותו מיד, כדי שלא יהיה מכשול לאחרים - שהרי
אינו יודע שנדוהו. ואם תאמר יודיעו, נמצאו כל העולם בנדוי
- שהרי למדו לשונם מצוה [לשון לא נקיה] ושבועה תמיד.

י. במה דברים אמורים? בשניה הנשבע הנה או המברך
להבטלה מזיד; אבל אם היה שוגג, ולא ידע שזה אסור -
אינו חייב לנדונו. ואני אומר שאסור לנדונו, שלא ענש
הכתוב שוגג; אלא מזהירו ומתרה בו שלא יחזר.

יא. ולא שבועה לשוא בלבד היא האסורה, אלא אפלו
להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה - אסור, ואף על
פי שלא נשבע. הרי הכתוב מצוה ואומר: "ליראה את השם
הנכבד והנורא"; ובכלל יראתו, שלא יזכירו לבטלה.
לפיכך, אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה - ימחה מיד,
וישבח ויפאר ויהדר לו, כדי שלא יזכר לבטלה. ביצד?

אמר: 'ה' - אומר: 'ברוך הוא לעולם ועד', או: 'גדול הוא
ומהלל מאד', וכיוצא בזה, כדי שלא יהא לבטלה.
יב. אף על פי שמותר להשאל [להתיר] על השבועה, כמו
שאמרנו, ואין בזה דפי [גס], ומי שלבו נוקפו [=שמהסס]
בדבר זה אינו אלא שמץ מינות - אף על פי כן, ראוי
להזהר בדבר זה; ואין נזקקין להתיר אלא מפני דבר מצוה,
או מפני צרך גדול. וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע
כלל; ואם עבר ונשבע שיעצור, יעמד בשבועתו - שנאמר:
"נשבע להרע, ולא ימר", וכתוב אחריו: "עשה אלה - לא
ימוט לעולם".

ברוך רחמנא דסייען

יום שבת קודש כ"ו ניסן ה'תש"ע

הלכות נדרים

יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות
לא תעשה; וזה הוא פסוק: (א) שישמר מוצא שפתיו
ויעשה כמו שנדר; (ב) שלא יחל דברו; (ג) שיופר הנדר
או השבועה, וזה הוא דין הפר נדרים המפרש בתורה
שבכתב. ובאר מצוות אלו - בפסקים אלו.

הלכות נדרים פרק א

א. הנדר נחלק לשתי מחלקות. החלק הראשון - הוא
שיאסור אדם על עצמו דברים המתירים לו, כגון שיאמר:
'פרות מדינה פלוגית אסורין עלי שלשים יום', או 'לעולם',
או 'מין פלוני מפרות העולם', או 'פרות אלו אסורין עלי',
בכל לשון שיאסור - הרי זה נאסר בהן, ואף על פי שאין
שם שבועה כלל, ולא הנזכרת שם ולא כנוי. ועל זה נאמר
בתורה: "לאסור אסר על נפשו", שיאסור על עצמו דברים
המתירין. וכן אם אמר: 'הרי הן עלי אסר', הרי אלו אסורין.
וחלק זה, הוא שאני קורא אותו 'נדר' אסר.

ב. והחלק השני - הוא שייחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו,
כגון שיאמר: 'הרי עלי להביא עולה', או 'הרי עלי להביא
שלמים', או 'מנחה'; או: 'הרי בהמה זו עולה', או
'שלמים'. והאומר 'עלי', הוא הנקרא 'נדר', והאומר 'הרי
זו', הוא הנקרא 'נדבה'. והנדבה והנדר ממין אחד הן, אלא
שהנדרים - חייב באחריותן [אם תמות או תאבד חייב
באחרת], ונדבות - אינו חייב באחריותן. ועל זה נאמר
בתורה: "ונדרך אשר תדר, ונדבותיך וגו'". וחלק זה, הוא
שאני קורא אותו 'נדר' הקדש.

ג. ודיני החלק הראשון וענינו - הם שאנו מכארים בהלכות
אלו; אבל דיני נדרי הקדש ומשפטיהם - כלם יתבארו
במקומם, בהלכות מעשה הקרבנות.

ד. מצוות עשה של תורה, שיקים אדם שבועתו או נדרו -
בין שהיה מנדרי אסר, בין שהיה מנדרי הקדש, שנאמר:
"מוצא שפתיו, תשמר ועשית" וגו', ונאמר: "ככל היצא
מפיו, יעשה".

ה. האוסר על עצמו מין ממיני מאכל, כגון שאמר: 'תאנים

האומר: 'הרי הן עלי בהיכל', 'פירוש' - הרי אלו
אסורין, ואף על פי שלא הזכיר שם קרבן; שכל דברים
אלו, ענינם כאומר: 'הרי הן עלי קרבן'.

טו. היה לפניו בשר קדש, אכלו היה בשר שלמים אחר
זריקת דמים, שהוא מתר לזרים, ואמר: 'הרי הן עלי כבש
זה' - הרי אלו אסורין; שלא התפס אלא בעקרו, שהיה
אסור. אבל אם היה בשר בכור - אם לפני זריקת דמים,
הרי זה אסור; ואם לאחר זריקת דמים, הרי זה מתר.

טז. יש מקומות שאנשיהם עלגים, ומפסידין [=משבשים]
את הלשון, ומכניזין על דבר בדבר אחר - הולכין שם אחר
הכנוי. כיצד? כל כנויי קרבן, בקרבן; האומר: 'הרי הן עלי
קונם', 'קונח', 'קונז' - הרי אלו כנויין לקרבן. 'חרק', 'חרף',
'חרף' - הרי אלו כנויין לחרם. וכן כל פיוצא בזה - הולכין
אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן.

יז. וכשם שאוסר עצמו בכנויין - כך אם הקדיש בכנויין,
הרי זה הקדש; וכנויי הכנויין מתרין, בין בנדרי אסר בין
בנדרי הקדש.

יח. האומר לחברו: 'כל מה שאכל עמך, לא יהא חלין',
או 'לא יהא כשר', או 'לא יהא דכי' [טהור], או 'לא יהא
טהור' - הרי זה כמי שאמר לו: 'כל מה שאכל עמך יהא
קרבן', שהוא אסור. וכן אם אמר לו: 'כל מה שאכל עמך
טמא', או 'נותר', או 'פגול' - הרי זה אסור.

יט. האומר לחברו: 'לא חלין לא אכל לך' - הרי זה כמי
שאמר לו: 'מה שאכל לך לא יהא חלין, אלא קרבן'; וכן
אם אמר: 'הקרבן שאכל לך', 'קרבן שאכל לך', 'קרבן
שאכל לך' - הרי זה אסור. אבל האומר: 'הקרבן לא אכל
לך', או 'קרבן לא אכל לך', או 'לקרבן לא אכל לך', או
'קרבן לא אכל לך', או 'לא קרבן לא אכל לך' - כל אלו
מתרין; שאין משמע דברים אלו, אלא שנשבע בקרבן שלא
יאכל לזה - והנשבע בקרבן אינו כלום - או שנדר שלא
יאכל לו קרבן.

כ. 'חלין שאכל לך', 'החלין שאכל לך', 'בחלין שאכל לך',
'חלין שלא אכל לך', 'החלין שלא אכל לך', 'בחלין שלא
אכל לך' - הרי זה מתר.

כא. אבל האומר: 'לא טמא שאכל לך', 'לא נותר שאכל
לך', 'לא פגול שאכל לך' - הרי זה אסור; שמשמעו:
'שדבר שאכל לך הוא שיהיה פגול או טמא, לפיכך לא
אכל לך'.

כב. 'בהיכל שאכל לך', 'היכל שאכל לך', 'לא היכל שאכל
לך' - אסור; 'היכל שלא אכל לך', 'בהיכל שלא אכל לך',
'לא היכל שלא אכל לך' - מתר, שזה כמי שנשבע בהיכל
שלא יאכל. וכן כל פיוצא בזה.

כג. האומר לחברו: 'מדר אני ממך' - משמע דבר זה, שלא
ידבר עמו; 'מפרש אני ממך' - משמע דבר זה, שלא ישא
ויתן עמו. 'מרחק אני ממך' - משמעו שלא ישב עמו
בארבע אמות; וכן אם אמר לו: 'מנדה אני לך', או
'משמתנא [מנודה בארמית] אני ממך'. אבל אם אמר לו:
'מדר אני ממך שלא אכל לך', או 'מפרש אני ממך שלא

אסורין עלי', או: 'תאנים של מדינה פלונית אסורין עלי',
וכיוצא באלו, ואכל מהן כל שהוא - לוקה מן התורה,
שנאמר: "לא יחל דברו"; שאין לנדרי שער [כמותי] -
שכל הנדר מדבר, הרי זה כמפרש כל שהוא. אמר: 'אכילה
מפרות מדינה פלונית אסורין עלי', או 'אכילה מפרות אלו'
- אינו לוקה עד שיאכל פזית.

ד. אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים -
בין בנדר אחד, בין בשני נדרים - הרי אלו מצטרפין לכזית.
וכן כל פיוצא בזה.

ז. האומר: 'פרות אלו עלי קרבן', או שאמר: 'הרי הן
קרבן', או שאמר לחברו: 'כל מה שאכל לך [=ממך] עלי
קרבן', או 'קרבן', או 'הרי הן עלי קרבן' - הרי אלו
אסורין עלי; מפני שאפשר שיידר אדם קרבן, ויעשה בהמה
שהיתה חל - קרבן, ותאסר.

ח. אבל האומר: 'פרות אלו עלי', או 'מין פלוני עלי', או
'מה שאכל עם פלוני עלי כבשר חזיר', או 'פעבודה זרה', או
'בגבלות וטרפות', וכיוצא באלו - הרי אלו מתרין, ואין כאן
נדר; שאי אפשר שיעשה דבר שאינו בשר חזיר כבשר חזיר.
ט. זה הכלל: כל המשים דברים המתרים בדברים האסורין
- אם אותו דבר האסור יכול לעשותו בנדר, הרי אלו
אסורין; ואם אינו יכול לעשותו בנדר, הרי אלו מתרין.

י. החטאת והאשם - אף על פי שאינן באין בנדר ונדבה,
כמו שיתבאר במקומו - אפשר לנדר להביא אותם מחמת
נדר; שהנדר בנדר, מביא חטאת; ואם נטמא, מביא אשם,
כמו שיתבאר. לפיכך, האומר: 'פרות אלו עלי כחטאת', או
'כאשם', או שאמר: 'הרי הן חטאת', או 'הרי הן אשם' -
הרי אלו אסורין. ואין צריך לומר באומר: 'הרי הן עולה',
או 'שלמים', או 'מנחה', או 'תודה', שהן אסורין - שכל
אלו באין בנדר ונדבה.

יא. אבל האומר: 'פרות אלו עלי כחלת אהרן' [נחלה
הניתנת לזרע אהרן], או 'בתרומתו' - הרי אלו מתרין, שאין
שם דרך להביא אלו בנדר ונדבה.

יב. האומר: 'הרי הפרות האלו עלי כנותר' [מבשר קרבן
לאחר זמן אכילתו], 'כפגול' [קרבן שהוקרב במחשבת פסול],
'כבשר טמא של קדשים' - הרי אלו אסורין, שהרי עשאן
כבשר קרבן מכל מקום.

יג. האומר: 'הרי הן עלי כמצער בהמה' - הרי אלו
אסורין, הואיל וקדשתו ביד [מנינו של] אדם. 'הרי הן עלי
כבכור' - הרי אלו מתרין; שאין קדשתו ביד אדם, ואינו
יכול להתפסו בנדר, שנאמר בו: "לא יקדיש איש אתו".

יד. אמר: 'הרי הן עלי כחרמי שמים' [דבר שמוחרם לשמים]
- הרי הן אסורין, שחרמי שמים לבדק הבית. 'הרי הן עלי
כתרומת הלשכה' [הכסף שבלשכה המורם לקניית קרבנות],
'כתרומת תמיד' [קרבנות תמיד], 'כדירים' [רפתות לקרבנות],
'כעצים', 'כאשם', 'כמזבח', או 'כאחד ממשמשי המזבח',
כגון שאמר: 'הרי הן עלי פיעים' [כלי לפינוי אפר], או
'כמזרקות' [כלי לקבלת דם וזריקתו], או 'כמזלגות'
[שהופכים בו את הקרבן על המזבח], וכיוצא בזה, וכן

18 כז. הנודר בתורה, כגון שאמר: 'פרות אלו עלי כזו' - לא
19 אמר כלום; ואינו צריך שאלה לחכם, אלא אם כן היה עם
20 הארץ - כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.
21 כח. נדר במה שכתוב בה - הרי זה אסור, שהרי כתוב בה
22 אסר ונדר. נטלה בידו ונדר בה - הרי זה כמו שנדר במה
23 שכתוב בה.
24 כט. האומר לחברו: 'נשפים ונשנה פרק' - עליו להשכים
25 ולשנות; שנה כמו נדר הוא, ואף על פי שלא הוציאו
26 בלשון נדר.
27 ל. האומר לאשתו: 'הרי את עלי באמי', או 'באחותי', או
28 'בערלה', או 'בכלאי הערם' - הרי זה כאומר על הפרות:
29 'הרי אלו כבשר חזיר'; כשם שהוא מתיר לאכלו, כמו
30 שבארנו, כך מתיר באשתו. אבל אם אמר לה: 'הריני מדר
31 ממך הנאה', או 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - הרי זו
32 אסורה עליו, כמו שיתבאר.

1 אכל לה', או 'מרחק אני ממך שלא אכל לה' - הרי זה
2 אסור לאכל לו; ואם אכל פזית מכל נכסיו, לוקה משום
3 "לא יחל דברו".
4 כד. אמר לו: 'מנדה אני לה שלא אכל לה' - אינו אוכל לו;
5 ואם אכל, אינו לוקה (נספק אם פירשו נדר או נידוי ודיוק
6 פיו). אמר לו: 'נדינא ממך', הרי זה אסור להנות לו.
7 כה. האומר לחברו: 'הרי עלי כנדרי רשעים אם אכל לה',
8 שמנדיהם נזיר וקרפן ושבועה, ואכל - חייב בכלן. וכן
9 האומר: 'הרי עלי כנדבות פשרים, שמנדיהם נזיר וקרפן'
10 - הרי זה חייב.
11 כו. אמר: 'הרי עלי כנדרי רשעים', או 'כנדבות פשרים',
12 'שאכל לה', או 'אם אכל לה' - הרי זה אסור, אף על פי
13 שלא פרש [לא אסר במפורש כקרבן]. אמר: 'כנדרי פשרים'
14 - לא נתחייב כלום, שאין הפשרים נודרין בדרך אסור וכעס.
15 אמר: 'כנדרי רשעים הריני', והיה נזיר עובר לפניו - חייב
16 בנזירות; 'כנדרי רשעים עלי', חייב קרפן; 'כנדרי רשעים
17 שלא אכל ממנו' [מכר זה], חייב בשבועה כנודר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב"ו ניסן ה'תש"ע

55 דין את-חברו דבר תורה, שנאמר: בצדק תשפט
56 עמיתך. ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את-חברו
57 לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב
58 ולחסד. וכבר נתבאר פונות צווי זה במקומות
59 מפורים בתלמוד.
60 המצוה הרע"ו — האזהרה שהזהיר הדין
61 מלירוא מאדם מזיק בליעל ורע המדות עד שלא
62 יפסוק עליו דין צדק (ויזכהו מפחד), אלא חייב
63 לפסוק ולא יחוש למה-שיקרה לו מן-הנזקים
64 מאותו אדם. אמר יתעלה "לא תגורו מפני-איש"
65 (דברים א, יז) ולשון ספרא: "לא תגורו מפני-איש,
66 שמה תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמה יהרוג
67 את-בני, שמה ידליק גדישי (ערימת תבואה), שמה
68 יקצוץ את-נטיעותי — תלמוד לומר: לא תגורו
69 מפני-איש".

70 המצוה העד"ר — האזהרה שהזהיר הדין
71 מלקחת שחד מבצעלי הדין אפלו לדון בצדק, והוא
72 אמרו: "ושחד לא תקח" (שמות כג, ח). וכבר נכפל
73 הלוא בענין זה (בדברים טז, יט). ובספרי (תחלת
74 פרשת שופטים שם): "לא תקח שחד אפלו לזכות
75 זכאי ולחייב חייב". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
76 בכמה מקומות בסנהדרין.

33 יום ראשון כ' ניסן ה'תש"ע
34 מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.
35 מצות לא תעשה רעו. עדר.
36 המצוה המשלימה מאתים ושמנים —
37 האזהרה שהזהיר הדין מלהטות בדונו גרים
38 ויתומים, והוא אמרו: "לא תטה משפט גר יתום"
39 (דברים כד, יז) הנה נתבאר לה שהמטה משפט אדם
40 מישאל עובר בלאו אחד והוא אמרו: "לא-תעשו
41 עול במשפט" (ויקרא יט, טו); ואם הטא משפט גר
42 — עובר בשני לאוין. ובספרי (פרשת תצא שם):
43 "לא תטה משפט גר, מלמד שכל-המטה משפט גר
44 — עובר בשני לאוין. ואם היה גר יתום — עובר
45 בשלשה לאוין".

46 המצוה הקע"ז — הצווי שנצטוו הדינים
47 להטות בין בעלי הדין ולשמוע כל-אחד מהם עם
48 ארץ דבריו או קצורם, והוא אמרו: "בצדק תשפט
49 עמיתך" (שם) ובא הפרוש בספרא (פרשת קדושים):
50 "שלא יהא אחד מדבר כל-צרכו ואחד אומר לו:
51 קצר דברך". זהו אחד הענינים שכוללם צווי זה.
52 ויש בו עוד: שכל-אדם מצוה לדון דין תורה אם
53 הוא בקי בכך ובעלי הדין התחילו (והסכימו) לטעון
54 לפניו (אף על פי שהוא יחיד). ובפרוש אמרו: "אחד

יום שלישי כ"ב ניסן ה'תש"ע
מצות לא תעשה שיז.
מצות עשה קעח.
המצוה השי"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל איזה אדם מישראל, והוא אמרו: "לא-תקלל חרש" (ויקרא יט, יד). ושמע ממני מה הוא ענין אמרו: "חרש". כשהנפש מתעוררת (מתוך תאוות נקם) להנקם מן-המזיק לפי צורת הנזק הנקבע בדמיון (במחשבת הניזוק ובדימויו הלא מדויק), לא תתחיל להתעורר עד אשר תעניש את-המזיק לפי אפן הנזק הנקבע בדמיון; ורק כשתענישנו תנוח אותה ההתעוררות ותעדר אותה הצורה מן-הדמיון. יש שתענישהו בקללה ובזיון בלבד ותנוח בדעתה (בהעריכה) את-ערוך הנזק שיגיע למזיק באותם הדברים ואת-כשתו בהם. ויש שהדבר הוא גדול יותר ולא תשן אותה התעוררות עד שישמד כל-רכושו, ואז תנוח בדעתה את-ערוך הצער שהגיע לו באבדון רכושו. ויש שיהא הדבר חמור יותר ולא תנוח עד שתנקם ממנו בגופו במיני מכות וחסור אברים. ויש שיהא הדבר חמור יותר, ולא תנוח אותה ההתעוררות, עד שיקח את-נפש המזיק וישמידהו מן המציאות — זוהי התכלית. ויש שתהיה התעוררות הנפש מועטת מכדי בקשת ענש המזיק מחמת קלות חטאו, עד שתנוח בצעקה וכעס עליו וקללה — אפלו לא ישמע אלו היה נוכח שם. וזה מפרסם ממעשי בעלי החמה והפעס שננפשים שוככת (נרגעת) בשעור כזה בחטאים הקלים מאד, אף-על-פי שלא ידע החוטא על כעסם ולא שמע קללתם. והיה עולה בדעתנו שפונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את-זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו: אבל קללת החרש כיון שאינו שומע ואינו מצטער בכך, הרי אין חטא בדבר — לפיכך השמיצנו שהוא אסור, והזהיר עליו, לפי שאין התורה מקפידה על מצב המתחרף בלבד (שאו יש לאסור רק כאשר מתבייש — כששומע), אלא הקפידה גם על מצב המתחרף, שהזהיר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס. וכך מצאנו שבבעלי הקבלה (חו"ל) הביאו ראיה לאסור קללת כל-אדם מישראל ממה-שנאמר "לא תקלל חרש".

יום שני כ"א ניסן ה'תש"ע
מצות לא תעשה שטו. רפא. שטז.
המצוה השט"ו — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-הדין, והוא אמרו: "אלהים (דין) לא תקלל" (שמות כב, כז). והעובר על לאו זה — לוקה.
המצוה הרפ"א — האזהרה שהזהר הדין מלשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו, והוא אמרו: "לא תשא שמע שוא" (שם כג, א) לפי שעל הרב יהיו דברי בעל דין שלא בפני בעל דין — שוא, ולפיכך הזהר הדין מלשמוע אותם הדברים כדי שלא יפסד בדעתו משג בלתי נכון ובלתי אמתית ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא תשא שמע שוא — אזהרה לדין שלא ישמע מבעל דין עד שיהא בעל דינו עמו; אזהרה לבעל דין שלא ישמע דבריו לדין עד שיהא חברו עמו". ובאזהרה על ענין זה בעצמו אמר: "מדבר שקר תרחק" (שם, ז), כמו שנתבאר בפרק ד' משבועות (לא). ובכלל לאו זה אמרו עוד: אזהרה למספר לשון הרע, ומקבל לשון הרע, ומעיד עדות שקר, כמו שנתבאר במכות (כג).
המצוה השט"ז — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-הנשיא, והוא אמרו: "ונשיא בעמך לא תאר" (שם כב, כז) ושם זה, כלומר: נשיא, מניחו (מתאר ומתכוין) הכתוב על המלך אשר לו הממשלה, והוא אמרו יתעלה: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד, כב) והחכמים אומרים אותו בסתם. (נותנים תואר זה על ראשי ישיבה של שבעים זקנים בלבד. ובכל-התלמוד והמשנה אומרים (חגיגה פרק ב משנה ב — טז): "נשיאים ואבות בית דין, ונשיא ואב בית דין". ועוד אמרו (סנהדרין יט:): "נשיא (הסנהדרין וכדומה בלשון חז"ל) שמחל על כבודו — כבודו מחול; מלך שמחל על כבודו — אין כבודו מחול". ודע שלא זו כולל גם את-הנשיא (שבמשון חז"ל נקרא "נשיא") עם המלך, לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל-מי שיש בידו שלטון והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה שלטונית או מעלה תורנית והיא הישיבה. וכך נראה מדיני מצוה זו. והעובר על לאו זה — לוקה.

יום רביעי כ"ג ניסן ה'תש"ע

מצות עשה קעט.

המצוה הקע"ט — הצווי שנוצטוינו לחקור
 עדות העדים ולדרוש אותה היטב, ואז נעניש
 ונפסוק הדין. ולדקדק בכך ככל-האפשר, כדי שלא
 נשפוט בדבור ראשון ובמהירות, ונרע לזכאים,
 והוא אמרו יתעלה: "וירשף וחקרת ושאלת היטב
 והנה אמת נכון הדבר" (דברים יג, טו) וכבר נתבארו
 דיני מצוה זו וחלוקיה ואיך הן הדרישות ואיך הן
 החקירות, ואיך חזבים לדקדק בכך ואיך תתקיים
 העדות או תדחה לפי החקירות האלה, במסכת
 סנהדרין (מ).

יום חמישי כ"ד ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רצא.

המצוה הרצ"א — האזהרה שהזהר העד שלא
 לדבר בדינו של זה שהוא מעיד עליו אפלו הוא
 חכם או יודע, הרי זה לא יחא עד (וגם) דין ויורה
 — אלא יעיד במה-שראה וישתוק, והדינים —
 יעשו על פי עדותו כפי מה שיראה להם, והזהר
 שלא לדבר שום דבר נוסף על העדות. וזהו בדיני
 נפשות בלבד, והוא אמרו יתעלה: "ועד אחד
 לא-יענה בנפש למות" (במדבר לה, ל) וכפל את-
 האזהרה בענין זה ואמר: "לא יומת על-פי עד
 אחד" (דברים יז, ו), כלומר: לא יומת בהוראת
 העד. ובגמרא סנהדרין אמרו: "ועד אחד לא-יענה
 בנפש — בין לזכות בין לחובה". ובארו שטעם
 הדבר: "משום דמתני (שנראה) פנוגע בעדותו".
 ובדיני נפשות בלבד הוא שאסור לו ללמד לא זכות
 ולא חובה.

יום שישי כ"ה ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רפח.

המצוה הרפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלענוש
 או להוציא ממוץ בעדות עד אחד, אפלו היה
 בתכלית הפשוטות, והוא אמרו יתעלה: "לא-יקום
 עד אחד באיש לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט,
 טו) אמרו (ספרי שם): "לכל-עון אינו קם, אבל קם
 הוא לשבועה" (שם) יש עד אחד נגד כפירת התבע
 בחוב התובע — חייב שבועה). וכבר נתבארו דיני

ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אין לי אלא חרש,
 מנין לרבות את כל-האדם? תלמוד לומר: "בעמך
 לא תאר", אם כן למה נאמר: 'חרש'? מה חרש
 מיוחד (שכמעט כל מעלתו בזה) שהוא בחיים; יצא
 המת שאינו בחיים". ובמקלפתא (פרשת משפטים
 שמות כא, יז): "לא תקלל חרש" דבר הפתוב
 באמללין שבאדם". ומה-שאמרנו לוקה — בתנאי
 שיקלל בשם (השם). וכן אם קלל עצמו — לוקה.
 הנה נתבאר לך שהמקלל את-חברו בשם — עובר
 בלאו אחד, והוא אמרו: "לא תקלל חרש";
 והמקלל איזה דין — עובר בשני לאוין ולוקה
 שנים; והמקלל נשיא — לוקה שלש. ולשון
 המקלפתא (פרשת משפטים שמות כב, כז): "אני
 אקרא "נשיא בעמך" אחד נשיא ואחד דין
 במשמע, ומה תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל"?
 לתיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. מפאן
 אמרו: יש מדבר דבר אחד ותיב עליו משום
 ארבעה דברים. בן-נשיא שקלל את-אביו — תיב
 עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום
 דין, ומשום נשיא, ומשום 'בעמך' מכל-מקום"
 (סתם אדם). הנה נתבאר מה-שהזכרנו. וכבר
 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ד' משבועות (לה).

המצוה הקע"ח — הצווי שנוצטוינו להעיד
 עדות לפני הדינים על כל מה-שאנו יודעים, בין
 שיש בכך משום מיתת מי שמעידים עליו, או
 הצלתו; הפסד ממונו או הרוחתו — חזבים אנו
 להעיר על כל-זה ולהודיע לדינים מה-שראינו או
 שמענו (מפי אחד הצדדים). וכבר הביאו רבותינו
 עליהם השלום ראיתם על חייב הגדת העדות
 ממה-שאמר יתעלה: "והוא עד או ראה או ידע"
 (שם ה, א) והעובר על מצוה זו — והוא הכופש
 עדותו — חטאו גדול, והוא אמרו יתעלה:
 "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם). וזהו דבר כללי.
 אף אם העדות שבכשה היא עדות ממוץ ונשבע
 עליה העד תוך כבישתה — חייב קרפן עולה
 ויורד, כמו שבאר הפתוב (שם, ה"י) ולפי התנאים
 הנזכרים בשבועות (פרק ד משנה א — ל). וכבר
 נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (פרק ד משנה ה —
 לו) ובשבועות (שם).

9 "אל־תִּשֶׁת רָשָׁע עַד, אֶל־תִּשֶׁת חוֹמֶס עַד" —
 10 לְהוֹצִיא אֶת־הַחֲמִסָּנִים (המוציא חפץ בכח ומשלם לו
 11 תמורתו) וְאֶת־הַגְּזָלָנִים שֶׁהֵן פְּסוּלִין לְעִדּוֹת,
 12 שְׁנֵאָמַר: כִּי יָקוּם עַד־חֲמֶס בְּאִישׁ ("ובערת הרע
 13 מקרבך" — דברים יט, טז), וְכָבֵד נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה
 14 זוּ בְּפָרֶק ג' מְסֻנְהָרִין (כו.).

1 מִצְוָה זוּ בְּמִקְוֹמוֹת מְפֻזָּרִים בִּיבֻמּוֹת וּכְתֻבּוֹת וְסוּטָה
 2 וְגִטִּין וְקִדּוּשֵׁין וּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּסֹדֶר נִזְיָקִין.

יום שבת קודש כ"ו ניסן ה'תש"ע

מצות לא תעשה רפו.

5 הַמִּצְוָה הָרַפּ"ו — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלְקַבֵּל
 6 יְעִידוֹת בְּעַל עֲבָרָה וְלַעֲשׂוֹת עַל פִּי יְעִידוֹתָו וְהוּא אָמְרוּ
 7 יִתְעַלֶּה: "אל־תִּשֶׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לְהִיּוֹת עַד חֲמֶס"
 8 (שמות כג, א) בָּא הַפְּרוּשׁ (מכילתא פרשת שופטים):

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מט' וי"ד וכ"ג ניסן עם המוסגר בו. בטח קבל מכתבי מאז, ויתבונן במה שכתבתי שם אודות ההכרח הכי גדול לסדר זמנו פעולתו ועבודתו בסדר כדבעי.. וכמ"ש הלא אם קטן אתה בעיניך וגוי, ומספיק שיתבונן לשעה קלה על הלעטערהעד (גליון) שהדפיס וגם על המעטפות שהוא הב"כ בשביל מדינת.. של תנועת חב"ד - היינו מתחיל מרבנו הזקן בעל התניא, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, חתנו ובן אחותו אדמו"ר הצמח צדק כו' וכו', שבאמת הרי גם מחשבה לרגע בענין זה מטלת אימה מגודל האחריות, אלא שזוהי תקותינו שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחו, ובמילא נותנים מראש הכחות למלאות תפקיד זה בשלימותו, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו.

וכבר ידוע ג"כ המובא בשם כ"ק אדמו"ר נ"ע בתורת שלום י"ט כסלו, אז מען שטייט אין איין ענין און מען טראכט וועגען א אנדער ענין, לא טוב הוא זה מכל הצדדים, ולכן לא טובה בעיני ההדגשה שבמכתביו ע"ד חדש אלול הבע"ל. ובפרט שהרי ישראל מאמינים בביאת משיח צדקנו שבכל יום ויום יבוא, וכשישאל אותו במה עסק בחדש ניסן, אייר וכו' הרי יענה לו, שלא הי' יכול להתעסק כדבעי, משום שהי' טרוד בעסקו בההכנה לנסוע כו', ובמילא לא נהג **באותם** הענינים - כדבעי - **שההשגחה** פרטית העמידתו שמה.

מובן ופשוט שאין מדרך חב"ד וליובאוויטש הטפת מוסר, אלא שתקותי, שלמרות שכל השקו"ט והדבורים לע"ע, לדעתי, עדיין לא פעלו שינוי הסדרים, הנה סוכ"ס יתחילו לפעול ויתחיל השינוי בהנוגע לפועל. וא"כ הרי אין זה מוסר, אלא סיוע מתוך שמחה מאיש לרעהו, כדי שביחד יוכלו לקיים ציווי רז"ל, אמן פועלי דיממא אמן.

מובן מעצמו, שכל הנ"ל מכוון לא רק בהנוגע אליו, אלא גם לשאר אנ"ש ש... כו', והחילוק הוא שאותו הצליח השי"ת שגם פרנסתו הגשמית הוא דרך צנור עבודה הרוחנית נעימה, משא"כ שאר אנ"ש, הרי אחד צ"ל שמש, השני סקאטאבאיינעץ, השלישי סוחר בענינים גשמים ולפעמים גם בענינים חומרים כו' וכו'.

תקותי ששורן[תי] אלה המעטות בכמות יספיקו להזזה **בפועל ממש**, ולא להבטחות גרידא, ולהתחיל בהנהגה זו תומ"י, ומובטחים אנו כולנו, וכאו"א מאתנו, מכ"ק מו"ח אדמו"ר שאם רק יעשו בזה יהי' בהצלחה, און פאר דערוואקסענע מענשן איז די צייט פון **שפילען זיך** פיל ווייניגער ווי פאר קליינע, כיון שמכירים הם בהזכות שניתן להם למלאות תפקיד מסויים...

בברכה לבשר טוב בכל הנ"ל.

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שְׁכֵנֵי עִירָא, ומדייקים מכך ששכְבֵי בְּעֵפֶר לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא שְׁכֵנֵי עִפְרָא, שלא כל מי ששכב בעפר יקום לתחיית המתים, אלא רק מי ששָׁעָשָׂה שְׁכָן לְעֵפֶר כְּחֵזְקוֹ - שהשפיל עצמו כעפר. וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ שְׂכִינָה מְלִילָתָא - מקוננת ובוכה עָלָיו, שְׁנֵאמַר יוֹנָתָן מְרַחֵק יָדָע, ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר 'מרחק' עוד לפני שבא הפורענות, 'ידע' השכינה בוכה ומתאוננת עליו.

דַּרְשׁ רַב עֲזִירָא וְאִיתִימָא - ויש אומרים שדרש זאת רַבִּי אֱלֵעָזָר, בֹּא וְרֵאָה שְׁלֵלָא בְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, מִדַּת בְּשָׂר וְדָם נְבוּתָה רֹאָה אֶת הַנְּבוּתָה - החשוב והמכובד מחשיב ומקרב את השווה לו בחשיבותו, אבל וְאִין נְבוּתָה רֹאָה - מחשיב ומקרב את השפֵּל, אֲבָל מִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ כֵן, אלא הוא נְבוּתָה ואף על פי כן וְרֹאָה אֶת הַשְּׁפָל, שְׁנֵאמַר "כִּי רַחֵם ה' וְשָׁפַל יִרְאָה".

אָמַר רַב חֲסִידָא וְאִיתִימָא מִר עֲזִיקָא, כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֵין וְהוּא יְכוּלִין לְדוּר בְּעוֹלָם יְחִיד, שְׁנֵאמַר "מְלִשְׁנִי בְּסֵתֶר רַעְהוּ אוֹתוֹ אֲצִמִּית, נְכֵה עֵינַי וְיָחֵב לִבִּי אֶתוֹ לֹא אוֹכֵל" אֶל תִּקְרִי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל אֲלֵא אֶתוֹ לֹא אוֹכֵל - כלומר ש' אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם. אִיכָא דְמִתְנִי לָהּ - את הדרשה שלא יכול ה' לדור איתו יחד בעולם, אֲמַסְפֵּר - על מספרי לְשׁוֹן הָרַע, שְׁנֵאמַר בתחילת הפסוק מְלִשְׁנִי בְּסֵתֶר רַעְהוּ אוֹתוֹ אֲצִמִּית, אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסְנָדְרִי כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֲפִילוּ רוּחַ קִימְעָא - פורענות קלה שבאה לעולם עוֹכְרָתוֹ - טורפת ומאבדת אותו מהעולם, שְׁנֵאמַר "וְהָרָעִים בֵּינָם נִגְרָשׁ וְכוּ' ויגרשו מימיו רפש וטיט" - בעלי גאווה הם כמו הים אשר משליך רפש סביבו ועוכר את מימיו. ודורשים, וְכֵה יִם שֵׁשׁ בּו כְּמָה רַבִּיעִיּוֹת לֹגִים שֶׁל מִים, אף על פי כן אֵין רואים שְׁרוּתָה קִימְעָא עוֹכְרָתוֹ - מערבת את מימיו, אִדָּם שְׁאֵין בּו אֲלֵא רַבִּיעִיּוֹת אַחַת שֶׁל שֶׁל ידה הוא מתקיים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁרוּת קלה של פורענות עוכרת ומאבדת אותו מהעולם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲשִׁי אָמַר רַב, תְּלִמִיד הָכֶם צִירִי שְׂתִיָּה בּו אַחַד מְשֻׁמְנָה בְּשִׁמְיִיתָא - כלומר, שלא יהיה שפל ביותר אלא תהיה בו מידה קטנה של גאווה, כדי שהתקבלו דבריו לבני עירו ויוכל להוכיחם. אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְמוֹעֲמָרְתָא לִיה - אותה מעט גאווה מוסיפה נוי לתלמיד חכם כִּי סָאָא לְשׁוֹבְלָתָא - כמו ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. אָמַר רַבָּא בְּשִׁמְיָתָא - ובנידיו יהיה דְּלִית בִּיה - תלמיד חכם שיש בו גאווה, וְבִשְׁמָתָא - ובנידיו יהיה דְּלִית בִּיה - תלמיד חכם שאין בו מעט גאווה. דְּעָה חולקת, אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק לֹא מִינָה וְלֹא מִקְצָתָה - שלא תהיה בתלמיד חכם אפילו מעט גאווה, מִי זֻזְמִר דְּבִתְבִּי בִּיה - וכי קטן הוא בעינינו מה שכתוב על בעל גאווה, 'תועבת ה' כָּל נִבְהָ לֵב'.

אָמַר חֲזַקִּיָּה אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אִדָּם נִשְׁמָעַת ומתקבלת, אֲלֵא אִם כֵּן מְשִׁים לְבֹו בְּבִשָּׁר - שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, שְׁנֵאמַר "וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחִדְשׁוֹ [וְגו'] יָבוֹא כָּל בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְגו'" - ולא כתוב כל אדם, וכדלהלן. אָמַר רַבִּי זִירָא, בְּשָׂר בְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא - כאשר כתוב בתורה על בשר שיש בו נגע צרעת כתוב גם שנרפא. אבל כאשר כתוב על אִדָּם שיש בו נגע לֹא בְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא. ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אין רפואה למכאוביו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, למה נקרא האדם בשם אֲדָם, משום שנרמז בראשי התיבות של שם זה, שהאדם יש בו אֲפֶר - יסודו מעפר, דָּם - שגורם למחלות רבות וקִדָּה - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכך אין לו להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בשם בְּשָׂר, שנרמז בראשי התיבות, שלאחר מות האדם יש לו בְּיֹשָׁה - ביום הדין, סְ"דוּחָה - גופו סרוח ורִיחָה - שגופו מאכל לתולעים. אִיכָא דְאָמְרִי שבאות ש' בשם בשר נרמזת המילה שְׂאִיל - שסופו של האדם להיות בקבר. ואין לפרש שנרמזת המילה סרוחה, משום דְּבִתְבִּי בִשָּׁר בְּשִׁין ולא בְּשִׁין. אָמַר רַב אֲשִׁי כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ לְסוֹף נִפְתָּח - מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, שְׁנֵאמַר לגבי נגעים

אֲפִילוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אִדָּם צִדְקָה בְּסֵתֶר - ו'יד ליד' הוא מלשון נתינה, שנותן צדקה מידו ליד העני, דְּבִתְבִּיב על כך "מִתֵּן בְּסֵתֶר יִכְפֶּה אֶף וְגו'", אף על פי כן לֹא יִכְפֶּה מִינָה שֶׁל יוֹנָתָן.

שואלת הגמרא, אֲזִיזָה לְנָפִי הָרוּחַ - שלא להתגאות, מִנִּין. ומשיבה, אָמַר רַבָּא אָמַר זְעִירִי מהפסוק "שִׁמְעוּ וְהִאֲזִינוּ אֶל הַנְּבוּתָה", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק אָמַר מִקָּא - שהאזהרה היא מהפסוק וְרָם לְכָבֶד וְשִׁכַּחַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, כלומר שהמתגאה בא לידי שכחת ה', וְכִתְבִּיב לֶךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ - שמוחרר האדם שלא לשכוח את ה', וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה לשכחת ה'. וְכִדְרִבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי אֱלֵעָא - מה שאמרנו שהלשון 'השמר פן תשכח' הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי אילעא, דְּאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי אֱלֵעָא כָּל מְקוֹם שְׁנֵאמַר בתורה לשון של הַשְׁמַר, פֶּן, וְאֵל, אֵינּוּ אֲלֵא לומר שהעובר על ציווי זה, הרי הוא עובר כְּלָא תַעֲשֶׂה.

דַּרְשׁ רַב עֲזִירָא, וְזִמְנִין אָמַר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מְשֻׁמְיָה דְּרַב אֲסִי, וְזִמְנִין אָמַר לָהּ מְשֻׁמְיָה דְּרַב אֲמִי, כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, לְסוֹף מִתְמַעֵט - סופו שמתמעט מחשיבותו, שְׁנֵאמַר "רוּחוֹ מְעֵט" - ודורשים שאם מתרומם ומתגאה סופו להתמעט. ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, וְשִׁמָּא תֵּאֱמַר יִשְׁנִי בְּעוֹלָם - שחי ככל האדם, תְּלִמִיד לִמְרָא "וְאֵינִי" - שמת קודם זמנו. וְאֵם חוֹזֵר בּו נעשה עניו, הרי הוא נֶאֱמָר - מת בְּזִמְנֵי כְּאֲבִרְהֶם אֲבִינוּ והאבות, שְׁנֵאמַר "וְהָיָה כָּכָל יִקְפְּצוּן" - ודורשים את המילה 'וזומכו', שאם נעשה עניו ומך, מתקיים בו 'ככל יקפצון' - שימות מות ישרים כְּאֲבִרְהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּבִתְבִּיב כְּהוּ בְּכָל, 'מְבִל', 'בִּל', והיינו כ'כל' יקפצון, כמו האבות שכתוב בהם 'כל'. וְאֵם לֹא - אם לא נעשה עניו, מתקיים בו המשך הפסוק "וְיִבְרָאֵשׁ שְׂבִלָת יִמּוֹ" - שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן.

שואלת הגמרא, מִאי וְיִבְרָאֵשׁ שְׂבִלָתָא - מה כוונת הפסוק שבעל גאווה יפול כמו שנפול ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה רַב הוּנָא וְרַב חֲסִידָא, חֲדָא אָמַר - אחד מהם אמר שיפול כִּי סָאָא דְּשִׁיבְלָתָא - כמו החלק העליון של השיבולת שנפול ונשבר מאיליו. וְחֲדָא אָמַר בְּשִׁיבְלָתָא עֲצָמָה שנפלת בזמן הלוקשה. מקשה הגמרא, בְּשִׁלָּמָא לְמָאן דְּאָמַר כִּי סָאָא דְּשִׁיבְלָתָא - כראש השיבולת, חֵינִי דְּבִתְבִּיב - מובן מה שנכתב בפסוק שהמתגאה יפול 'וְיִבְרָאֵשׁ שְׂבִלָתָא', אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר כִּי שׁוֹבְלָתָא עֲצָמָה, קשה מִאי 'וְיִבְרָאֵשׁ שְׂבִלָתָא' - והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב אֲסִי וְכֵן תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְלָא, מְשִׁל לְאִדָּם שְׁנִיבְנָם לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ לִקֵּט שיבולות, נְבוּתָה נְבוּתָה הוּא לִקֵּט דְּרַבּוּ הַתַּחֲלִיל לִלֵּק את השיבולים העגולות שבוֹלְטִים לַמַּעֲלָה, וממזה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכורתים ושוברים תחילה את השיבולת שראשה גבוה.

מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מרום וקדוש אשכון וְאֵת דְּבָא וְשָׁפַל רוּחַ", נחלקו רַב הוּנָא וְרַב חֲסִידָא בביאור המילה 'ואת' חֲדָא אָמַר אֵת דְּבָא - ה' מגביה את הדבא ושפל רוח אליו שישכנו עמו. וְחֲדָא אָמַר אֵין אֵת דְּבָא - ה' מרכין את שכנינו לשכון אתם. אומרת הגמרא, וּמִסְתַּבְּרָא בְּמָאן דְּאָמַר אֵין אֵת דְּבָא - שמוירד שכנינו אליהם, שְׁחֲרִי מְצִינוּ במתן תורה שְׁחֲרִי בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וְנִגְבְּעוּת וְהִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הָר סִינֵי הַנְּמוֹר, לֹא נְבִיחַ הָר סִינֵי לְמַעַלָּה - ולא הגביה ה' את הר סִינֵי להשרות עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוירד ה' את השכינה לעניו. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם יִלְמַד אִדָּם מְדַעַת קוֹנֵו לֵאחֹב את השפלות והענוה, שְׁחֲרִי במתן תורה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וְנִגְבְּעוּת וְהִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הָר סִינֵי שהיה עניו. (וְהֵנִיחַ כָּל אֵילָנוֹת מִזִּבְחוֹת וְהִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ בְּסִנֵּה - באילן שלא נותן פירות).

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ רֵאִוִי לְנִדְעוּ - לשברו ולעקרו כְּאִשְׁרֵיהּ - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשרש עץ שעברו אותו לעבודה זרה. ונלמד מכך שבשניהם נאמר לשון גדיעה, בְּתִיב הָכָא - לגבי בעל גאווה, וְרַבִּי תְּקוּמָה גְּדוּעִים, וְכִתְבִּיב הָתֵם - לגבי עבודה זרה, וְאִשְׁרֵיהֶם גְּדוּעִין. וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר כָּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֵין עִפְרָי וְנֶעֱר - אינו קם לתחיית המתים, שְׁנֵאמַר "וְקִיצוּ וְרִנְנוּ

בל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער.
 תימזה אמאי לא חשיב האי במשנת חלק
 ודא דאמר פרק בתרא דכתובות (דף ק"א).
 מתים שבוה"ל אינן חיים ותו גרסינן התם ע"ה
 אינן חיים אא"כ יהנו תלמידי חכמים ומלוי
 וברייתא רבית מצינו באגדה שאינן חיים
 לעולם הבא. תוס' ר"ה.

ללמוד לומר 'ואיננו', ואם חוזר בו,

שִׁדְהוּ גְבוּהָהּ גְבוּהָהּ הוּא מֶלֶךְ :

ח, ראו דגדגו פא שידה, פתיב הכא

הַיְּמִינִים וְעָלָה הַקֶּטֶף לַחֲסֵדוֹתָיו וְשִׁבְרֵי הַכֶּסֶף
לְפָנָיו יִשְׂרָאֵל וְיִזְכֹּר אֱלֹהֵינוּ בְּיָמֵינוּ

מה ים שיש בו כמה רביעיות. רוח

וְשָׁנָאמַר וְהָיָה מִדִּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ

לִיָּה קָרָא תוֹעֵבֶת ה': כְּבָשָׁר. שְׁהוּא רָךְ וְלֹא

הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית בְּחֻקֵּי הַבְּרִית

דַּבָּא וְשֹׁפֵל רִיחַ' רַב הוּנָא וְרַב חֲסִידָא, חָדָא אָמַר אֲתִי דַּבְּ

הַקּוֹמָה גְּדוּעִים' וּכְתִיב הָתָם 'וְאֲשִׁירֵהֶם תִּגְדְּעוּן'. וְאִם

מִלֵּית הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יֵלֵנוּ כֵּן, הוּא יִבְרֶה וְיִרְאֶה

וַיִּזְרְכוּ מִדָּם וּמִיֵּינוּ כִּי אֵלֶּה רֵוִיחַ אֲפִיקֵי יָם

יבוא כל בשר להשתחות וגו'. אמר רבי זירא, בשר

בְּשׂוֹר יִבְּאוּ וַיִּתְּפִלּוּ כִּי הֵם נִשְׁמָעִים לְפָנַי, אֲבָל גָּסִי הָרוּחַ לֹא יִבֹּ

19 תִּרְצְדוֹן הָרִים גְּבֻנִים (תְּהִלִּים סח): פֶּאֶשֶׁרֶת.

26 בִּי רֵם ה' וּשְׁפַל יִרְאָהּ, וּגְבִיָּה - וְהִגְבִּיָּה 16

32 [הַשָּׁפֵל] (הַנֶּבֶל). לְקָרְבוֹ וּלְהַשְׁתַּדֵּל עִמּוֹ, 21
33

39 וְהַרְשָׁעִים. גָּסִי הָרוּחַ, דִּקְרָאִי דְלָעִיל ²⁶

46 רביעיית. לוגי מים אנו רואים שרונח קימעה ³²

52 אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בְּשִׁמְיָנִית. מִשְׁקָל קָטָן הוּא

59 כֹּאבֵן שֶׁהוּא קָשָׁה: לְהַשְׁתַּחֲוֹת. לְהַתְּפִל, אוֹתָם

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד ב

תוספות

רש"י

הא גופא קשיא. תימה לרבי אמאי לא נקט הכא לישנא דריש מס' מכות (ף ה ב) כיצד העדים נעשים וזממין כיצד אין העדים נעשים וזממין מבעי ליה הכא נמי הוה ליה למימר הכי כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא לה מבעי ליה והתם מתרץ שפיר אבל הכא אפילו לפי התירוצי הוה ליה למיתני כיצד אין מקנא לה ונראה דלהכי לא פרץ

הכא משום דמצו למימר אל תדברי דרישא פירושו סתירה דדיינו קניו גמור ואתי שפיר לישנא דכיצד מקנא לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא והו"פ הכא אלמא פירוש דמתני דדיבור סתירה הוא מדיקתני כיצד מקנא ולשון נקי הוא כדתנן בפרק קמא דכתובות (ף ג) ראוה מדברת ומפרש בגמ' מאי מדברת נסתרה א"כ וקיש' סיפא דקתני דריבא עדיין מותרת לביתה ואי פירוש דדיבור דמתניתין סתירה אמאי מותרת אלא דיבור ממש הוא ולפי' הירושלמי משמע דבעי לתרצ' דדיבור דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי והכי איתא התם סוף דבר שתרבר עמו הא אם נסתרה עמו ולא דברה אין סתירתה כלום פירוש בתמיה דבורה אתא מימר לך אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדיין מותרת לביתה לשון נקי הוא מתני' פי' דיבור דרישא לשון נקי מיהו דסיפא אית לן למימר על כרחך דיבור ממש.

לאחר

ולא ליבם. אין להקשות מפרק האשה שנפלה לה נכסיה (מסכת נדה ב) בשמעתין דשומרת יבם דפרץ' התם הוא בעינן לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אמר רב אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון תנאי ב"ד שויה כאחר אבל באחר דקרא אין האח בכלל והכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (מסכת נדה ד) דקתני אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר ולא לכן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר איש הרי אח אומר הא מה אני מקיים לאחר לאחר ולא לכן דמשמע טעמא דכתיב איש הא לאו הכי לא היה אח בכלל אחר וכ"ש גבי יבם דבא מכח נשואי אחיו דלאו אחר הוא והכי אמרין נמי בפ"ק דקידושין (ף ה) אמר קרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקוף לה רב שישא בריה דרב אידי אמר מאן אחר יבם ומשני דיבם לא מקרי אחר אבל קשיא מפרק האומר (מסכת נדה ד) דנפקא לן מהבא בפרק האומר דלא תפסי קדושין באחות אשה אימור דאיצטרך קרא דוקא ליבם משום דרמיה עליה ליבומי כדאמר' בשמעתין ואבתי אחות אשה מנלן ועוד תקשה דהכא אע"ג דכתיב איש אחר ממעטנין יבם ובערכין מריבין יבם מאיש וממעטנין בן מאחר וא"ת מאיש ממעטניהו ב' האומר (נ"ט) קרובים ומלאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשת ביה.

לאחר

ולא ליבם. אי קשיא הוא האי קרא בסוטה דאי ע"י עדים כתיב דילפינן דבר דבר מממון בסוף מסכת גיטין (ף ג) וסוטה דאי אמר בפ"ק דיבמות (ף ה) דפטורה בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה כעריות תרץ דלאחר לא איצטרך למיקתב אלא ליוצאת משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה דאיתא מטומאה דכתיב בה: **אילו** איתיה לבעל מי לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר' אברהם בר מרדכי ז"ל ודא סוטה ודאית ואיילונית היכא דהכיב בה ואשת סריס דבעו גט מבעל היכא דאיתיה ואפ"ה פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה דאית לא דמאי להכא כיון דטומאה וכתוב בהו סתם הרי היא כעורה גמורה דגזירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סריס ואיילונית היכא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ"ה אימעט בפ"ק דיבמות מדין יבום דלא עריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעט אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מכח נשואי אחיו הרי הוא במקום בעל דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא

ליסתריה לביתיה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

וְלִשְׁאֵת וְלִסְפַּחַת, וְאִין שְׁאֵת אֵלָא לִשְׁוֹן גְּבוּהָ, שְׁנֵאמַר אֵלָא נִסְפַח וְנִסְפַּל. דְּבַר שְׁאִינוּ חֲשׁוּב בְּעֵצְמוּ אֵלָא נִסְפַּל בְּאַחֲרֵיהֶם: סְפַחֲנִי נָא. אֶסְפְּנִי נָא. בְּבִבְאֵת בֵּית עַלִי מִשְׁתַּעֲנִי קְרָא. אֶעֱמִיד בְּהִנֵּם גְּדוּלִים אֲנִירִים שִׁיּוּצֵיאוּ אֶת בְּהִנֵּי וְרָצַךְ מִגְדֻלָּתָם, וְיִצְטָרְכוּ לְבָקֶשׁ מֵהֶם לְאֶסְפֵּם וְלִקְלָטֵם אֲצֵלָם: אֵל אַחַת הַכְּהֻנָּה. בִּאחַת מִן הַמִּשְׁמֶרֶת: שֹׂכֵר עוֹלָה בִּידוֹ. וְלֹא שֹׂכֵר קָרָן אַחֵר: וְכֹהֵן. כָּל הַכֹּהֲנִים בְּמִשְׁמֵה: הֵשֵׁם אֲרַחֲזֵתוּ. מִחֻשָּׁב הַפֶּסֶד מִצֹּהַר בְּגִיד שֹׂכֵרָה: (אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנֵים אֶל תִּדְבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי וְדִבְרָה עִמּוֹ. שְׁלֹא בִּיחָד: עֲדִיין מִתְּרַת לְבֵיתָהּ. לְשֹׁמֵשׁ. בֵּיתָהּ לִשְׁוֹן תִּשְׁמֹשׁ הוּא: אֲסוּרָה לְבֵיתָהּ וְאֲסוּרָה לְאִכּוֹל בְּתֵרוּמָה. עַד שֶׁתִּשְׁתַּחֲוֶה. וְלִקְקֹן בִּפְ' כִּשֵּׁם שְׁהִמִּים בּוֹדֵקִין (ף ה ב) יִלְקִי מִלְּנִסְמָאָה וְנִסְמָאָה שֶׁלֹּשׁ פְּעֻמִּים. אַחֵר לְבַעַל וְאַחֵר לְבֹוֹעַל וְאַחֵר לְתֵרוּמָה: וְאִם מֵת בְּלֹא בָנִים. עַד שְׁלֹא הִשְׁקָה: חוֹלְצָת וְלֹא מִתְּכַפֶּטֶת. בְּגִמְרָא מְפָרֵשׁ טַעמָא: הֵא גּוֹפֵא קִשְׁיָא אֲמַרְתָּ בִּיצֵד מִקְנָא לָהּ אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנֵים בּוֹ. סָט"ד אָמַר לָהּ בּוֹ הֵינִי פְרוּשָׁא פְרוּשָׁא דְכִיצֵד מִקְנָא לָהּ אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנֵים בּוֹ, וְאֲשִׁמּוּעִינן דְּהוּוּ וְהִקְבִּי: אֵלָמָא דְּבוֹר סְתִירָה הִיא. אִפִּי' מִדְּבַר עִמּוֹ בִּשְׁוֹן סְתִירָה חֲשִׁיב לָהּ מִדְּקָאָמַר זֶה הַקְּבִי, דְּאִי לֹא דִסְתִירָה הוּא וְלֹא מִתְּסַרָא בָּהּ מֵאִי קִבִּי אִיכָּא וְלָמָּה לִי דִמְתַּרְהָ בָּהּ: וְתִדְרִי תִנִּי. דְּכִי עֲבָרָה עַל הַתְּרָאוֹ וְדִבְרָה עִמּוֹ מִתְּרַת לְבֵיתָהּ: אֲמַר אֲבִי' הִכִּי קָאָמַר. אָמַר לָהּ לֹא פְרוּשָׁא דְכִיצֵד מִקְנָא לָהּ הוּא, אֵלָא תִרְתִּי קִתְּנִי וְהִ'ק. אָמַר לָהּ אֵל תִּדְבְּרִי וְנִסְתַּרְהָ אוּ דְבָרָה אֵעִיף שֶׁעָבַרְהָ עַל קִבּוֹ אֲצֵל דְּבוֹר, אוּ אִם דְּבָרָה עִמּוֹ אַחֵר קִבִּי גִמּוֹר דְּאֵל תִּסְתַּרִי, עֲדִיין בִּאחַת מִשְׁתִּי אֵלֹו מִתְּרַת לְבַעַלָּהּ. אֲבָל עֲבָרָה עַל קִבּוֹ אֲצֵל סְתִירָה, כְּגוֹן שֶׁאִמְרָה לָהּ אֵל תִּסְתַּרִי וְנִבְנֶשָׁה עִמּוֹ לְבֵית הַסֵּתֶר בּוֹ: וְיִצְאָה מִבֵּיתָהּ. לְעִיל מְנִיחָה כְּתִיב כִּי מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר וְגו' וְיִצְאָה מִבֵּיתָהּ וְגו' לְאִישׁ אַחֵר, לָמָּה לִי לְמַכְתָּב, אִי לְמִשְׁרִיָּה לְאִנְשׁוֹכָא עַל יְדֵי גֵט בְּרִיתוֹת לְכַתּוֹב וְיִצְאָה מִבֵּיתָהּ וְהִתְנָה לְאִישׁ, לָמָּה לִי לְמַכְתָּב לְאִחֵר. אֵלָא לְמַעוּטִי יִבְנֶה הִיכָא דְּלֹא גִרְשָׁה בַּעַל אַחֵר שֶׁמִּצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר, וְהִכִּי מִשְׁתַּעֲנִי קְרָאִי כִּי מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר וְגִרְשָׁהּ בְּסִפֵּר בְּרִיתוֹת וְיִצְאָה מִבֵּיתָהּ, כְּלוּמָר וּבָכַל צֵד שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתָהּ בִּין ע"י גִּירוּשִׁין בִּין ע"י מִיתָה, אִם בָּאת לְנִשְׂא.

לְאִישׁ אַחֵר תִּנְשָׂא וְלֹא לִיבָם, שְׁאִינוּ אֲצֵל נִשְׁוֹאֵץ שֶׁל זֶה, שֶׁמִּכּוֹחַ נִשְׁוֹאֵץ רִאשׁוֹן הִיא נִקְלָתָה: לֹא הִכִּי חֲלִיצָה נְמִי לֹא תִיבְעִי. דְּהָא פְטָרָה רַחֲמָנָא וְשִׁרְיָה לְאִישׁ אַחֵר בְּכָל עֵנָן שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתָה אַחֵר שֶׁנִּמְצָא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר: אֵלֹו אִיתִיהָ לְבַעַל. מִי מִשְׁתַּרְיָא בְּלֹא גֵט, הָא כְּתִיב וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹתָהּ, אִפִּי' מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר בְּרִיתוֹת בְּעִיָּא, הִשְׁתָּא נְמִי בְּעִיָּא חֲלִיצָה, דְּיָבָם בְּמִקּוֹם בַּעַל קָאִי: אִית' דְּאָמַרִי, דְּהִכִּי שְׁנִי רַב יוֹסֵף לְעִיל, רַחֲמָנָא אָמַר בּוֹ, עֲזָה לְבַעַלָּהּ לְגִרְשָׁה מִבֵּיתָהּ כְּשֶׁמִּצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר כִּי הִכִּי דְּלֹא תִסְתַּרִי לְבֵיתָהּ, כְּדָאָמַר לְעִיל וְנִתְנָה בְּבִיתָהּ כִּי קָרָא לְשׁוּמָא:

כו

לְאִישׁ אַחֵר תִּנְשָׂא וְלֹא לִיבָם, שְׁאִינוּ אֲצֵל נִשְׁוֹאֵץ שֶׁל זֶה, שֶׁמִּכּוֹחַ נִשְׁוֹאֵץ רִאשׁוֹן הִיא נִקְלָתָה: לֹא הִכִּי חֲלִיצָה נְמִי לֹא תִיבְעִי. דְּהָא פְטָרָה רַחֲמָנָא וְשִׁרְיָה לְאִישׁ אַחֵר בְּכָל עֵנָן שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתָה אַחֵר שֶׁנִּמְצָא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר: אֵלֹו אִיתִיהָ לְבַעַל. מִי מִשְׁתַּרְיָא בְּלֹא גֵט, הָא כְּתִיב וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹתָהּ, אִפִּי' מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר בְּרִיתוֹת בְּעִיָּא, הִשְׁתָּא נְמִי בְּעִיָּא חֲלִיצָה, דְּיָבָם בְּמִקּוֹם בַּעַל קָאִי: אִית' דְּאָמַרִי, דְּהִכִּי שְׁנִי רַב יוֹסֵף לְעִיל, רַחֲמָנָא אָמַר בּוֹ, עֲזָה לְבַעַלָּהּ לְגִרְשָׁה מִבֵּיתָהּ כְּשֶׁמִּצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר כִּי הִכִּי דְּלֹא תִסְתַּרִי לְבֵיתָהּ, כְּדָאָמַר לְעִיל וְנִתְנָה בְּבִיתָהּ כִּי קָרָא לְשׁוּמָא:

כו

לְאִישׁ אַחֵר תִּנְשָׂא וְלֹא לִיבָם, שְׁאִינוּ אֲצֵל נִשְׁוֹאֵץ שֶׁל זֶה, שֶׁמִּכּוֹחַ נִשְׁוֹאֵץ רִאשׁוֹן הִיא נִקְלָתָה: לֹא הִכִּי חֲלִיצָה נְמִי לֹא תִיבְעִי. דְּהָא פְטָרָה רַחֲמָנָא וְשִׁרְיָה לְאִישׁ אַחֵר בְּכָל עֵנָן שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתָה אַחֵר שֶׁנִּמְצָא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר: אֵלֹו אִיתִיהָ לְבַעַל. מִי מִשְׁתַּרְיָא בְּלֹא גֵט, הָא כְּתִיב וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹתָהּ, אִפִּי' מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר בְּרִיתוֹת בְּעִיָּא, הִשְׁתָּא נְמִי בְּעִיָּא חֲלִיצָה, דְּיָבָם בְּמִקּוֹם בַּעַל קָאִי: אִית' דְּאָמַרִי, דְּהִכִּי שְׁנִי רַב יוֹסֵף לְעִיל, רַחֲמָנָא אָמַר בּוֹ, עֲזָה לְבַעַלָּהּ לְגִרְשָׁה מִבֵּיתָהּ כְּשֶׁמִּצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבַר כִּי הִכִּי דְּלֹא תִסְתַּרִי לְבֵיתָהּ, כְּדָאָמַר לְעִיל וְנִתְנָה בְּבִיתָהּ כִּי קָרָא לְשׁוּמָא:

כו

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וְלִשְׁמֵאל וְלִפְתָּח וְדוֹרְשִׁים, וְאִין שְׂמֵאל אֱלָא מִלְּשׁוֹן גְּבוּהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
2 וְעַל [כָּל] הָהָרִים הָרְמִים וְעַל [כָּל] הַנִּבְעוֹת הַנִּשְׁאָאוֹת, הָרִי שִׁשְׁמֵאל
3 הוּא לְשׁוֹן שֶׁל הַתְּנַשְׁאוֹת הַתְּרוֹמְמוֹת. וְאִין סְפַחַת אֱלָא מִלְּשׁוֹן מְפִילָה,
4 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר סְפַחְתִּי נָא אֶל אַחַת מִמִּשְׁמֵרוֹת הַתְּהַנּוּת לְאֵכָל פֶּת לָחֶם,
5 הָרִי שִׁסְפַחַת הוּא מִלְּשׁוֹן דְּבַר הַנִּטְפֵּל וְנִסְפָּה, וְיֵשׁ לְלִמּוּד מִכָּאן שֶׁכֵּל
6 הַתְּנַשָּׂא עַל אַחֲרִים סוּפוֹ שְׂלֵא יִהְיֶה חֲשׁוֹב אֲלֵא נִטְפֵּל לֵאחֲרֵים.
7 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִי בָא וְרָאָה בְּמָה גְדוּלָּתָם נְמוּכֵי הָרוּחַ - הַשְּׁפִלִים
8 וְהַעֲנוּיִם לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁבִּשְׁעָה שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, אֲדָם
9 שֶׁמִּקְרִיב עוֹלָה, שֶׁכָּר שֶׁל הַקְרֵבַת קֶרֶבן עוֹלָה בִּידּוֹ, וְכֵן הַמִּקְרִיב מִנְחָה
10 שֶׁכָּר שֶׁל הַקְרֵבַת קֶרֶבן מִנְחָה בִּידּוֹ, אֵךְ אֵין לָהֶם שֶׁכָּר יוֹתֵר מִמֶּה
11 שֶׁהִקְרִיבוּ בַּפּוֹעַל. אֲכָל מִי שֶׁדִּעְתּוֹ שְׁפִילָה, מַעֲלָה עָלָיו הַתְּנוּבָה בְּאֵילוֹ
12 הַקְרִיב אֶת כָּל הַתְּקַדְּנוֹת בּוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמָר וְחִבִּי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה,
13 וְנִדְרַשׁ מִשּׁוֹם שֶׁזִּכְחוּ מִשְׁמַע הָרַבָּה זִכְחִים. וְלֹא עוֹד אֱלָא שְׂאִין תְּפִילָתוֹ
14 שֶׁל מִי שֶׁדִּעְתּוֹ שְׁפִילָה נִמְאָקֶת לִפְנֵי ה', שֶׁנֶּאֱמָר לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְבָה,
15 אֱלֹהִים לֹא תִבְחָה - שְׂלֵא יִבְחוּ לַתְּפִילָתוֹ. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִי כָּל
16 הַשָּׂם אוֹרְחוֹתָיו בְּעוֹלָם הָהָ - שֶׁמַּחֲשָׁב אֶת מַעֲשֵׂיו, הַפֶּסֶד שֶׁל מִצְוָה
17 כְּנֶגֶד שִׁכְרָה אִם יִקְיָמָה, וְזָכָה וְרָאָה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
18 שֶׁנֶּאֱמָר וְיֵשׁ דְּרֹךְ אֲרָגְנוֹ בִּישְׁעֵי אֱלֹהִים, אֵל תִּקְרִי וְשָׂם אֱלָא וְשָׂם
19 דְּרֹךְ, שֶׁמַּחֲשָׁב אֶת דְּרִכּוֹ.
20 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה. [בִּיצֵר מִקְנָא לֵה ב'ו] אָמַר לֵה בַּפְּנֵי שְׁנִים אֵל תִּדְבְּרִי עִם
21 אִישׁ פְּלוֹנִי וְדַבְּרָה עִמּוֹ עֵדִין הִיא מוֹתֶרֶת וְכו'. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, הָא גּוּפָא
22 קִישְׁיָא - גּוּף דְּבַרִּי הַמִּשְׁנָה סוֹתֵרִים, בַּתְּחִילָה אֲמַרְתָּ - אָמַר הַתָּנָא שְׁקִינוּ
23 הֵינִי שֶׁאָמַר לֵה בַּעֲלָה בַּפְּנֵי שְׁנִים אֵל תִּדְבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי זֶה, אֲלֵמָּא
24 - מִמֶּה שֶׁאָמַר שֶׁכָּר הוּא לְשׁוֹן קִינוּי, מִשְׁמַע שְׂמֵה שֶׁאָמַר הַתָּנָא שֶׁאָסַר
25 עֲלֵיהּ דִּבְבוֹר, סְתִירָה הוּא - שְׁצִיּוּהָ עֲלֵיהּ לֹא לַהֲתִיחֹד עִם פְּלוֹנִי, אֲלֵא
26 שֶׁהַתָּנָא דִּיבַר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה וְקָרָא לִיחּוּד דִּיבּוּר. וְאֵילוֹ וְהָדָר תִּנִּי - הַמִּשְׁחִיךְ
27 הַתָּנָא וְאָמַר שֶׁאִם עֲבָרָה הֵאשְׁהָ עַל צִיּוּי זֶה וְדִיבְרָה עִמּוֹ - עִם אוֹתוֹ
28 פְּלוֹנִי, עֵדִין מוֹתֶרֶת לְבִיתָהּ וּמוֹתֶרֶת לְאֵכָל בְּתָרוּמָה - שֶׁאִינָה נֶאֱסָרֶת
29 כְּדִין סוּטָה, אֲלֵמָּא - מִשְׁמַע שֶׁדִּיבּוּר שְׂדִיבַר עֲלֵיו הַתָּנָא אִינוּ יַחּוּד, שֶׁאִם
30 כֵּן מִדּוּעַ אִינָה נֶאֱסָרֶת כְּדִין סוּטָה וְהִרִי קִינָא לֵה וְנִסְתֶּרֶה, אֲלֵא וְדֹא דִּבְבוֹר
31 לֹא בְּלוֹם הוּא - שֶׁמִּתְפָּרֵשׁ פֶּסֶטוֹ מִלְּשׁוֹן דִּיבּוּר, וְלִכֵּן אִינָה נֶאֱסָרֶת
32 שְׁהִרִי לֹא הִתִּיחֹדָה עִמּוֹ. נִמְצָא תַּתְּחִילָה אָמַר הַתָּנָא דִּיבּוּר וְהַתְּכוּן

1 לִיחּוּד וְבַהֲמִשְׁךְ אָמַר דִּיבּוּר וְהַתְּכוּן לִדִּיבּוּר כְּפִשּׁוּטוֹ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא,
2 אָמַר אֲבִי הֵכִי קֵאָמַר, אִם אָמַר לֵה אֵל תִּדְבְּרִי עִם פְּלוֹנִי וְדִבְרָה עִמּוֹ,
3 אוֹ שֶׁאָמַר לֵה אֵל תִּדְבְּרִי וְנִסְתֶּרֶה - הִתִּיחֹדָה עִמּוֹ, (וְלֹא בְּלוֹם), וְכֵן אִם
4 אָמַר לֵה אֵל תִּסְתֶּרֶי עִם פְּלוֹנִי וְדִבְרָה עִמּוֹ דִּיבּוּר בַּעֲלָמָא אֵךְ לֹא
5 הִתִּיחֹדָה עִמּוֹ, אִינָה נַחֲשֶׁבֶת סוּטָה אֲלֵא עֵדִין מוֹתֶרֶת לְבִיתָהּ - לְשִׁמֶשׁ
6 עִם בַּעֲלָה, וּמוֹתֶרֶת לְאֵכָל בְּתָרוּמָה - אִם בַּעֲלָה כְּהֵן. אֲבָל אִם אָמַר לֵה
7 אֵל תִּסְתֶּרֶי, הִרִי זֶה קִינוּי, וְאִם עֲבָרָה עַל צִיּוּיוֹ וְנִכְנָסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֶּתֶר
8 וְשִׁתְּתָהּ שֵׁם עִמּוֹ כִּי מוֹמָאָה, נַחֲשֶׁבֶת סוּטָה, וְדִינָה שֶׁאֲסוּרָה לְבִיתָהּ
9 וְאֵכָלָה לְאֵכָל בְּתָרוּמָה.
10 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, וְאִם מָת בַּעֲלָה שֶׁל הַסוּטָה וְאֵין לוֹ בָּנִים, הַסוּטָה חוֹלְצָת
11 לֵאחֲזִיו וְלֹא מִתִּיבַמַּת. שׁוֹאֲלָת הַגִּמְרָא, אֲמַאי יוֹכֵלֶה רַק לַחֲלוּץ, תִּתִּיבָם
12 נָמִי יְבוּמִי - מִדּוּעַ אִינָה מִתִּיבַמַּת. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא, אָמַר רַב יוֹסֵף דִּין
13 זֶה נִלְמַד מִמֶּה שֶׁאָמַר קָרָא לִגְבִי אִשָּׁה שֶׁגִּירְשָׁה בַּעֲלָה מִפְּנֵי שִׁמְצָא בָּהּ
14 עֲרוּוֹת דְּבַר, וְיִצְחָק מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר, וְדוֹרְשִׁים
15 מִהֵיִתּוֹר שֶׁל אִישׁ אַחֵר, שֶׁאִשָּׁה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ דְּבַר עֲרוּוָה יוֹכֵלֶה לְהַנְשֵׂא רַק
16 לְאִישׁ אַחֵר, אֵךְ לֹא לִבְנָם. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, אָמַר לִיָּה אֲבִי, אֲלֵא מַעֲתָה
17 - שֶׁאִמְרָה הַתּוֹרָה שֶׁתֵּלַךְ לְאִישׁ אַחֵר, תִּלְיָצָה נָמִי לֹא תִיבָעִי שְׁהִרִי
18 הַתִּירָה הַתּוֹרָה לְמִי שֶׁנִּמְצָא בָּהּ דְּבַר עֲרוּוָה לְהַנְשֵׂא אַחֲרָה. מִתְרַצָּת
19 הַגִּמְרָא, אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף אִינָה מוֹתֶרֶת בְּלֹא חֲלִיצָה, שְׁהִרִי גַם אֵילוֹ
20 אֵיתִיהָ לְכַעַל - אִם בַּעֲלָה הִיא בְּחַיִּים, מִי לֹא בְּעִיָּא גַם - הָאֵם לֹא הִייתָה
21 צָרִיכָה גַם כְּדִי לְהַנְשֵׂא אַחֲרָה, הִשְׁתָּא נָמִי שְׂמַת וְאִחֲזִיו עוֹמֵד בְּמִקּוּמוֹ,
22 תִּיבָעִי תִלְיָצָה - הִיא צָרִיכָה חֲלִיצָה כְּדִי לְהִיּוֹת מוֹתֶרֶת לְשׁוֹק לְהַנְשֵׂא.
23 וְאִתְּ דָּאֲמִרִי אָמַר רַב יוֹסֵף - יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁרַב יוֹסֵף לָמַד דִּין זֶה שֶׁסוּטָה
24 אִינָה מִתִּיבַמַּת, בְּאוּפֵן אַחֵר, רִמְמָנָא אָמַר - הַתּוֹרָה צִוְּתָהּ לְמִי שֶׁנִּמְצָא
25 בְּאִשְׁתּוֹ דְּבַר עֲרוּוָה וְיִצְחָק מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר, כְּלוּמַר
26 שִׁגִּירְשָׁה כְּדִי דִּלָּא לִסְתֶּרֶיָּהּ לְבִיתָהּ - שְׂלֵא תַחֲרִיב אֶת בֵּיתוֹ, וְאֵת
27 אֲמַרְתָּ תִתִּיבָם נָמִי יְבוּמִי - וְדֹא שְׂאִין לּוֹמַר שֶׁמִּצְוָה לֵאחֲזִיו לִיבַמָּה
28 וְלִגְרוּם שֶׁתַּחֲרִיב אֶת בֵּיתוֹ. שׁוֹאֲלָת הַגִּמְרָא, אָמַר לִיָּה אֲבִי, לְרַב יוֹסֵף
29 אֲלֵא מַעֲתָה לְאַחֵר לֹא תִינָשָׂא - יִהְיֶה אֲסוּר לְאוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁזִּינְתָהּ
30 לְהַנְשֵׂא גַם לְאַחֵר, כְּדִי דִלָּא לִסְתֶּרֶיָּהּ לְבִיתָהּ, וְאֵילוֹ הַתּוֹרָה אִמְרָה
31 וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר. אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף לְאֲבִי,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שישי לעומר עמ' א

1 וְקִשָּׁה, וְאִם אֵיתָא - אִם נִאֲמַר כִּרְבִּי שֶׁשֶׁת, מַחֲמַת דִּין זֶה שֶׁאִם יֵשׁ לֵה
2 עֲדִים בְּמִדְּרֵיתָ הֵם אֵין הֵמִים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, נָמִי נִמְצָא אֲתָהּ מוֹצִיאָ שֵׁם
3 רַע עַל הַמְּהוּדוּת שֶׁשֶׁתּוֹ וְלֹא אֵרַע לָהּ דְּבַר מִשּׁוֹם שְׂלֵא זֶה, וְהֵן אוֹמְרִים
4 מִמֵּאוֹת הָיוּ - וְיֵאמְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁבִּאֲמַת זִינָה, אֲלֵא שִׁישׁ לָהֶן עֲדִים בְּמִדְּרֵית
5 הֵם - מִה שְׂלֵא אֵרַע לָהֶן דְּבַר, זֶה מִשּׁוֹם שְׂאִין הֵמִים מוֹעִילִים לְבוֹדֵק
6 כִּיּוֹן שִׁישׁ עֲדִים שִׁיּוּדְעִים שִׁזִּינוּ. אֲלֵא מוֹכַח מִדְּבַרִּי רַבִּי שֶׁמִּעוֹן שֶׁהֵמִים
7 בּוֹדְקִים גַּם בַּמִּקְרָה שִׁישׁ עֲדִים שִׁיּוּדְעִים שִׁזִּינוּ, וְקִשָּׁה עַל רַב שֶׁשֶׁת.
8 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא, לְרַבִּי שֶׁמִּעוֹן קֵאָמַרְתָּ - וְכִי מִרְבִּי שֶׁמִּעוֹן אֲתָהּ מוֹכִיחַ

9 שְׂלֵא כְּדִבְרִי רַב שֶׁשֶׁת, לְרַבִּי שֶׁמִּעוֹן מְדַבְּרֵת לֹא תִלְיָא עֲדִים נָמִי לֹא
10 תִּלְי - לְדַעַת רַבִּי שֶׁמִּעוֹן הַסּוֹבֵר שֶׁאֵף אִם יֵשׁ בִּידָה זְכוּת מוֹעִילִים הֵמִים
11 לְבוֹדֵקָה, וְהוֹכִיחַ דְּבַרִּי, שֶׁאִם לֹא כֵן יֵצֵא לַעֲוֹל עַל נְשִׁים כְּשֵׁרוֹת, אֲכָן גַּם
12 בְּאוּפֵן שִׁישׁ עֲדִים שִׁיּוּדְעִים שִׁזִּינוּ הֵמִים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ. וְרַב שֶׁשֶׁת אָמַר
13 אֶת דִּינוֹ לְדַעַת רַבִּי וְרַבֵּן שֶׁלֹּא חֲשֵׁשׁוֹ לַעֲוֹל זֶה.
14 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל רַב שֶׁשֶׁת, מִתִּיבָה רַב שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה לַחֲלוּץ, וְאֵילוֹ
15 שֶׁמִּנְחֻלִּיתָּהּ נִשְׁרָפוֹת - אֵלוֹ הֵן הַנְּשִׁים הַסּוֹטוֹת שֶׁשּׁוֹרְפִים אֶת מִנְחֻלִּיתָּהּ,
16 וְלֹא נִיתֵן לְפִדּוֹתָן אוֹ לְהוֹצִיאָן לַחֲלוּץ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

1 וְיִיבֵן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה, רַב וְשִׁמְוֵאל נִחְלָקוּ בְּבִיאּוֹר הַפֶּסּוֹק, חֲדָ
2 מֵהֶם אָמַר, שֶׁמִּסְכְּנוֹת אֵת בְּעָלֵיהֶן - שְׁעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה שֶׁהַעֲבִידוּ
3 הַמִּצְרִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָם עָרִים, הַסִּתְּכָנוּ הַמִּצְרִים לְטַבּוּעַ בָּיִם, וְחֲדָ
4 אָמַר שֶׁמִּסְכְּנוֹת - מִלְּדִלוֹת אֵת בְּעָלֵיהֶן - שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדָה זֶה נִגְרַם
5 לַמִּצְרִים שְׂרוּקָנוֹם יִשְׂרָאֵל מִנִּסְכֵּיהֶם. דָּאֲמַר מֶר, כָּל הָעוֹלָם בְּכִנְיָן
6 מִתְּמַסְכֵּן - בֹּא לִידֵי עֲנִיּוֹת. בְּמָה שֶׁנֶּאֱמָר שִׁבְנו "אֵת פֶּתִם וְאֵת רַעְמָסְכֶם",
7 אֵין אֵלוֹ שְׁתֵּי עָרִים אֲלֵא עִיר אַחַת, וְנִחְלָקוּ רַב וְשִׁמְוֵאל, חֲדָ אָמַר פִּיתוֹם
8 הוּא שְׂמָה שֶׁל הָעִיר, וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמָה רַעְמָסְכֶם, כִּיּוֹן שֶׁרָאשׁוֹן רָאשׁוֹן
9 מִתְּרוֹסֶם - כָּל קֶצֶת שְׁהִיוּ בּוֹנִים, הִיָּה מִתְּמוּטָט וְנוֹפֵל, וְחִזּרוּ וּבְנִיָּהּ וְשׁוּב
10 נָפֹל. וְחֲדָ אָמַר רַעְמָסְכֶם שְׂמָה שֶׁל הָעִיר, וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמָה פִּיתוֹם, כִּיּוֹן
11 שֶׁרָאשׁוֹן רָאשׁוֹן פִּי תְהוּם בּוֹלְעוֹ - כָּל קֶצֶת שְׁהִיוּ בּוֹנִים, הִיָּה נִבְלַע

1 בַּאֲדַמָּה.
2 "וְכִאֲשֶׁר יַעֲנֶה אוֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרִיץ", שׁוֹאֲלָת הַגִּמְרָא, בֶּן רַבּוֹ וְבֶן
3 פְּרָצוֹ מִיבָעִי לִיָּה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רוּחַ הַקְּדָשׁ
4 מְבַשְּׂרֵתָּ לְיִשְׂרָאֵל, וְאוֹמֶרֶת לַמִּצְרִים לֹא תוֹעִיל עֲצַתְכֶם לְמַעַט אֶת
5 יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא "בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרִיץ".
6 וְיִקְצִיו מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", דּוֹרֶשֶׁת הַגִּמְרָא, וְיִקְצִו' הוּא מִלְּשׁוֹן קוֹצִים,
7 מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין בְּעֵינֵיהֶם שֶׁל הַמִּצְרִים בְּקוֹצִיָּם, שֶׁבִּרְאוֹתָם
8 שִׁישְׂרָאֵל פְּרִים וְרַבִּים הִיָּה נִדְמָה לָהֶם כְּאִילוֹ עֵינֵיהֶם וְגוֹפֵם מִלִּיאִים
9 קוֹצִים.
10 וְיַעֲבֹדוּ מִצְרִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

סברא זו אינה שייכת אלא לגבי יבום, שכיון שאשה זו עלולה להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, וממילא היא אסורה על היבם באיסור אשת את. אך אין זו סברא לאסור אותה להינשא לאחר, משום שמי קא רמינן לה עליה פלג ברחיה - וכי אנו מכריחים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.

ואיכא דאמרי אמר רב יוסף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי תפסוה קראו - למי שנשוא אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - אחר, כלומר, שאין הבעל השני בן זוגו של הראשון - שאינו דומה לו, משום ששה - הראשון הוציא רשעה מביתו, וזה ואילו השני הכניס רשעה לתוך ביתו, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא אחר. ואם אמרת תתניבם נמי יבומי, ודאי שאין שייך לצוות את היבם ליבמה, ויקרא אחר משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. שואלת הגמרא, אמר ליה אביי לרב יוסף, אלא מעתה - לדברך, גם אם הלכה אותה אשה שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה ונשאת לאחר, ומת האחר בלא בנים, לא תתניבם לאחיו של האחר, משום דהתניב קרא - אם ישא אשה רשעה זו אחר. מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין יבום, כיון שלפניה דהאי - לגבי האב של הבעל השני מיהא בשם מוזב הנה קנינא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש לומר שחזרה בה ממעשיה הרעים, ואם ייבמה לא יקרא אחר.

רבא אמר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד מקל וחומר, שאם נאסרה מחמת שנעשתה סוטה במותר לה - לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן באסור לה - לאחיו שהייתה אסורה עליו בחיי בעלה, לא כל שכן, שתיאסר להתיבם לו מחמת שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתייבמת. שואלת הגמרא, אמר ליה אביי לרבא אלא מעתה - לדברך, צריך להיות הדין ככהן גדול שקדוש את האלמנה שאסורה לו, ומת בלי בנים, ויש לו אח כהן הדיוט שמותר באלמנה, שלא תתניבם לכהן הדיוט. משום שיש לומר קל וחומר כעין זה, אם נאסרה כשהייתה נשואה במותר לה - לבעלה הכהן הגדול, אם כן באסור לה - לאחיו שהייתה אסורה עליו בחיי בעלה, לא כל שכן, שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור סוטה נוהג גם באח, וגם אם הייתה נעשית סוטה תחתיו הייתה נאסרת עליו. אך בנידון זה, הדין הוא שאזכר ביישאל מיישרא שרי - כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאנסה נאסרת לבעלה, אך אשת ישראל וכן אשת כהן חלל שנאנסה מותרת, ונבי דהאי (מיהא) ליכא איסורא - וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא הייתה נאסרת, לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו.

משנה, ואילו הם הנשים הסוטות שנשואות לכהנים ואסורות מלמכיל בתריומה לעולם, משום שלא ניתן לבדוק על ידי המים המרים. ואמרת ממהא אני לך - שמודה האשה שזינתה תחתיו, ושכחו עדים שמעידים עליה שהיא ממהא - שזינתה, והאמרת אני שזינתה - שאינה רוצה לשלוח את המים ולהיבדק, ושפעה אינו רוצה להשקות את המים. ושפעה בא עליה כשהיו בדרך לבדוקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם זינתה.

גמרא, אמר רב עמרם, לא מילתא - הדין שלהלן אמר לן רב ששת, ואננה לן עינין מפתניתין - והאיר את עינינו בכך שהביא ראיה לדבריו ממשנתנו. סוטה שיש לה עדים במדינת הים שיוודעים שזינתה עם מי שקינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא מעידים על כך, אין המים בודקין אותה - אין שתיית המים מועילה לבדוק אם זינתה. מבאר רב ששת, מאי מעמא שאין שתיית המים מועילה לבדוקה, משום דאמר

קרא "ונסתרה והיא נממא ועד אין כה" ודורשים, שדוקא אם ועד אין כה, כלומר דליכא דידע כה - שאין בשום מקום עדים שיוודעים שזינתה, באופן זה נאמרה הפרשה "והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו", ושנבדקת על ידי המים המרים. לאפוקי הא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה, דהא איכא דידע כה - שהרי יש מי שיוודע שזינתה. ואננה לן עינין מפתניתין - והביא רב ששת ראיה לדינו ממשנתנו, דקתני ושכחו לה עדים שהיא ממהא אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש לברר, דאיתו עדים אית - מתי באו העדים והעידו שזינתה, אי נימא מקמי דתשתי - אם נאמר שבאו לפני ששתה הסוטה את המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה חידוש כלל, שהרי זינתה היא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים. אלא בהכרח צריך לומר שבאו העדים לבתר דתשתי - אחרי שכבר שתתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע לה דבר על ידי שתיית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אי אמרת בשלמא שאם יש עדים שיוודעים שזינתה אין המים בודקין אותה, שפיר - מוכן הדבר שאף ששתתה ולא אירע לה דבר אין זו ראיה שלא זינתה, שכיון שהיו עדים שידעו שזינתה, אין המים מועילים לבדוקה. אלא אי אמרת שהמים בודקין אותה גם באופן שיש עדים שיוודעים שזינתה, אם כן, כיון ששתתה והוכח שלא זינתה, תיפלי מילתא למפרע דסדרי שקרי ניהו - יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר, ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיוודעים שזינתה - אין המים בודקים אותה.

דוחה הגמרא את ראיית רב ששת, אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא לך - ניתן לומר שגם אם יש עדים שיוודעים שזינתה המים בודקין אותה, והא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה ולא אירע לה דבר, הוא משום שאימור זכות תולה לה - יתכן שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר, וכדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.

שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי רב ששת ורב יוסף, אם יש להוכיח ממשנתנו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיוודעים שזינתה או לאו. ומשיבה, דרבא דתנן רבי אומר זכות תולה במים המרים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מתנפחת וירכה נופלת בשעה ששותה את המים, אך אף שיש לה זכות ואינה יולדת ואינה מושבת - אינה יולדת עוד ואינה מבריא ומתחזקת, אלא מתנוונה - מכחישה והולכת, ולסוף - סופה שהיא מתה באותה מיתה שבאה על ידי שתיית המים, שבטנה צבה וירכה נופלת. מבאר הגמרא את מחלוקתם, רב ששת סבר בין לרבי ובין לרבנן שחולקים על רבי, הויא מתנוונה - הרי היא מכחישה והולכת מוזמן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה, ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתנו לגבי סוטה שבאו עדים שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבאר שהאשה התנוונה לאחר שתיית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאין עדים שיוודעים שזינתה אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו הייתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי התבאר שגם אם יש לה זכות היא מתנוונה. ורב יוסף סבר, לרבי הויא מתנוונה - רק לרבי היא מכחישה והולכת, אך לרבנן לא הויא מתנוונה - אלא מפני הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה דבר הוא משום שהייתה לה זכות.

מקשה הגמרא על רב ששת, מתיב רב שמי בר אשי, שנינו במשנה שם רבי שמעון אומר אין זכות תולה במים המרים - חולק על רבי ורבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה את העונש הראוי לזכא על ידי המים המרים, ואם אתה אומר זכות תולה במים המרים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא מדרשא איתא את המים בפני כל הנשים השותות - הסוטות לא יפחדו מלשתות את המים. ועוד, ואיתא מוציא שם רע על המהורות ששיתו ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים ממהא היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו אלא שתלה להן זכות - מה שלא ארע להן דבר זהו מחמת זכות שבידם.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד א

רש"י

מי קא רמינן עליה. למינסבה בעל כרחיה, דאלו ליבם אמרין ליה מצות יבום קודמת למצות חליצה, אבל בהא אסור למימר ליה. וממילא אשמועינן קרא דאסור ליבמה, דלא שייך בה יבום, דהוה באשת אח שלא במקום מצוה. **הכתוב קראו אחרי**. למי שנושאנה, ואת אמרת תתיבם ותרמי עליה בעל כרחיה: **נשאת לאחרי**. שגרשה ראשון שמצא בה ערות

דבר וניסת בו לא תתיבם, דהשתא נמי אחר הוא ואין וזהו בן זוגו של ראשון אם ישאנה, וקרימית לזה עליה במצות יבום: **גביה דהאי**. אחרי, אחיו של זה: **בשם טוב הוה קיימא**. ואיבא למימר הדרה בה, ואין קריי אחר אלא הנושאנה מתוך אלמנות או גרשין על מי שקלקלה תחתיה: **רבא אמר**. האי דקטני מתניין ולא מתניבם, קרי דאם נאסרה בסתירה זו במתהר לה, בבגולה שהיה מתהר לה ונתקלקלו עכשיו הנשואין ליאסר עליה: **באסור** לה. דהיינו יבמה שהיא אסור לה בחי בגולה, לא כל שכן שפאסרו נשואי הראשון שלא לתתיבם מבח אורח הנשואין: **שקריה את האלמנה**. שהיא אסורה עליה: **לא תתיבם**. מבח קרי זה, אם נאסרה בו, ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מתהר לה הלא אסור היה מתולדת: **אלא**. הכי פריך, אשת בן שפאנסה ונאסרה עליה, דאשת בן אסורה אפלו באנס אבל אשת ישראל מתרת דרביב (פסוקי ט) והיא לא נתפשה הא נתפשה מתרת, ומדכתיב והיא מיעוטא הוא ומשמע דיש אחרת שאפלו נתפשה אסורה: **ויש לו אחיו**. מאביו והוא חלל שגולד לאביו מן הגרשה ונתחלל מן הבהמה ומתהר בגנשים הפסולות לכהנה כדכתיב בבהנה: **הנשואין פסולות ולא יחלל ורעו** (ויקרא כג) אלא לא רעו חלל: **לא תתיבם**. מקרי זה אם נאסרה בבגולה זו לבגולה שהיה מתהר לה, ביבמה האסור לה באותה שעה לא כ"ש שפאסרו עליה נשואי אחיו שלא ליבמה מבח נשואין: **ליבא אסורא**. ואצלו הוא החר גמור ואין זה קרי, אבל בותהו רבנן שבהבעל וקיים שוין באסור זה אם היתה תחתיו הוי קרי, שהרי מחמת נשואין הראשונים היא נקטת ליבום, ואם על הבעל נתקלקלה קרי ליבם: **מתני** **לאבול בתרומה**. אם הוא בן: **ושבעלה בא עליה בדרך**. דשוב אין המים בודקין אותה בדרך: **דף כח**, ונקח האיש מעון בזמן שהאיש מנקה שלא בא עליה מאחר שפאסרה עליה או האשה ההיא תשא את עונה, אין האיש מנקה מעון אין המים בודקין את אשתו: **גמי ואנהר לן עיניו**. הביא לנו ראיה לדרביו מפתנית: **סוטה שיש לה עדים במדינת הים**. שראו שפאנסא מזה: **ועד אין בה**. אע"ג דדרשין לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עוד, אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשין ליה נמי הכי, ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש את אשתו וכל הפרשה, והאש לא ידע עד אין המים בודקין אותה: **ואנהרנהו לעיניו**. משום דקרא לאו ראיה הוא כל כך דהא דרשינהו לסוטה ודאית שיש בה עד אחד לפניו וללמד שלא תשתה: **וזנה היא**. ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומרת טמאה אני: **אלא לכתר דשאתי**. ואיטריף לאשמועינן דלא מחזקין להו כשקרי על אשר לא בודקה המים: **שפיר**. ומשום הכי לא מחזקי להו כשקרי, דמשום דהוה דעיי בה לא בדיק לה מיא: **זכות תליא** לה. דאמר לקמן (ף כ) זכות תולה בפנים המרים: **וקמיפלגי**. רב ששת ורב יוסף: **במתניוניה**. דאמר לקמן (ף כב) גבי אשה שתלה לה זכות: **זכות תולה**. שלא יצבה בטנה מיד, אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: **אלא מתניוניה והולכת**. מבחשת והולכת: **באותה מיתה**. צבוי בטנה ונפול ירה: **רב ששת סבר**. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שאלא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתניוניה לא אפילוהו דכל מי שזכות תולה לה מתניוניה לא תלה לה זכות אלא שאינה ראויה לבדק בכל משום עדים: **ורב יוסף סבר**. ראויה לבדק היא אלא זכות תולה לה, ואי משום דלא מתניוניה הא מני רבנן היא דאמר לקמן זכות תולה לה דקסברי לא הויא מתניוניה כלל: **מיתה את המים בפני הנשים**. שלא הוה זכות מזה להודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקדוש על המים: **ואי איתא**. דיש לה עדים לא מבידקה. השתא נמי על ידי זו נמי איבא לעו על הטהורות ששתו בו: **מדוכות לא תליא**. משום האי טעמא דקריש הוא ללעו על הטהורות, עדים נמי לא תלה: **שפאנסא תיהו נשפופות**. מנחות קנאות שלה עשירית האפיפה קמח שעורים נשפופות למשה על בית הדשן, שאין ראיות לקרב ולא לפדות ולציא לחליץ:

תוספות

מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצוי למיפריך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתיבם דלא נסתריה לביניה: **אשת** כון שזאנסה. וא"ת אמאי לא תני לה בפרק יש מותרות (נחמ"ק ק"ה) גבי אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן יש לומר הא תני ליה חיובי לאין וזו מתייבי לאין כדאמר בפרק הבא על יבמתו (פ"ק ט"ז) אבל הוי בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו' והכי מותרין הות דפריך מנפוצה דכא אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא כשרה ונעשה פצוה דכא ויש לו אח כשר דדמי למתני מאי הוי ליה לתרצו:

האומרת טמאה אני לך. אי קשיא בשלדו מס' דררים (ף ט"ז) דפליגי רבא ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תריץ הדאמי מיייר אחר קינו וסתיר' דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי:

ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים אבל עד אחד לא מזהינן דמוקמינן ליה בגמרא דמייירי לאחר ששתנה דדוקא קודם ששתנה האמינה תורה וכו' אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא עד א' או דילמא כיון דהאמינה תורה לעד אחד אחר קינו וסתירה ליבא חילוק בין אחד לשנים מיהו מסתברא דה"ה לעד אחד כדעובל דאמר וכלא מי שאמר (שקנא) (למן) ק"ה (כ"ה) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים:

אם אתה אומר זכות תולה מדהא אתה את המים. וא"ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין לרבנן מתנוונה א"כ אדיכא קאי ר"ש דאמר מדהא אתה וכלא ידא דמתנוונה והיכא יוכלו להוציא שם רע על הטהורות ששתו כשלא יתנונו יש לומר הנשים העומדות משום ייסור ולא ידא ניכר לאלתר כשעומדת בעורה נתנונה ויצאו שם רע ודוהובועל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנוונה אי נמי לא יתלו נותנוה במים המרים וכן היא לא תתלה במים המרים שלא בחולי אחרי:

במאי קמיפלגי במתניוניה דרבי, דתנן רבי אומר זכות תולה בפנים המרים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה. רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן הויא מתניוניה, ורב יוסף סבר, לרבי הויא מתניוניה, לרבנן לא הויא מתניוניה. מתיב רב שמי בר אשי, רבי שמעון אומר אין זכות תולה בפנים המרים, ואם אתה אומר זכות תולה בפנים המרים, מדהא אתה את המים בפני כל הנשים השונות ואתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו והן אומרים טמאות הוי אלא שתלה להן זכות, ואם איתא, יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו והן אומרים טמאות הוי אלא שיש להן עדים במדינת הים. לרבי שמעון קאמרת, לרבי שמעון מדוכות לא תליא, עדים נמי לא תלו. מתיב רב, ואילו שפאנסא תיהו נשפופות, האומרת

לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עוד, אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשין ליה נמי הכי, ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש את אשתו וכל הפרשה, והאש לא ידע עד אין המים בודקין אותה: **ואנהרנהו לעיניו**. משום דקרא לאו ראיה הוא כל כך דהא דרשינהו לסוטה ודאית שיש בה עד אחד לפניו וללמד שלא תשתה: **וזנה היא**. ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומרת טמאה אני: **אלא לכתר דשאתי**. ואיטריף לאשמועינן דלא מחזקין להו כשקרי על אשר לא בודקה המים: **שפיר**. ומשום הכי לא מחזקי להו כשקרי, דמשום דהוה דעיי בה לא בדיק לה מיא: **זכות תליא** לה. דאמר לקמן (ף כ) זכות תולה בפנים המרים: **וקמיפלגי**. רב ששת ורב יוסף: **במתניוניה**. דאמר לקמן (ף כב) גבי אשה שתלה לה זכות: **זכות תולה**. שלא יצבה בטנה מיד, אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: **אלא מתניוניה והולכת**. מבחשת והולכת: **באותה מיתה**. צבוי בטנה ונפול ירה: **רב ששת סבר**. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שאלא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתניוניה לא אפילוהו דכל מי שזכות תולה לה מתניוניה לא תלה לה זכות אלא שאינה ראויה לבדק בכל משום עדים: **ורב יוסף סבר**. ראויה לבדק היא אלא זכות תולה לה, ואי משום דלא מתניוניה הא מני רבנן היא דאמר לקמן זכות תולה לה דקסברי לא הויא מתניוניה כלל: **מיתה את המים בפני הנשים**. שלא הוה זכות מזה להודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקדוש על המים: **ואי איתא**. דיש לה עדים לא מבידקה. השתא נמי על ידי זו נמי איבא לעו על הטהורות ששתו בו: **מדוכות לא תליא**. משום האי טעמא דקריש הוא ללעו על הטהורות, עדים נמי לא תלה: **שפאנסא תיהו נשפופות**. מנחות קנאות שלה עשירית האפיפה קמח שעורים נשפופות למשה על בית הדשן, שאין ראיות לקרב ולא לפדות ולציא לחליץ:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

כ קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון דהוא היה מבאי מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפרק ורובמסכת נזיר (דף ק"ה) האשה שנדרה בניזיר והפרישה את בהמתה בניזיר וחיפר לה בעלה אם שלו היתה בהמה תצא ותרעה בעדר ואם שלה היתה הבהמה חטאת תמות ואע"ג דבשעת הקדש הות בת מקדש דקיל דבעל מיגז גיז

ואפ"ה אמר כיון דמשלו היתה תצא ותרעה בעדר דנפקא לחולין ותנן נמי התם בפרק בית שמאי (ס"ד ק"ג) מי שנדר בניזיר וחלץ להביא בהמתו אם עד שלא נגנבה בהמה נדר הרי הוא נזיר ואם משנגנבה בהמה נדר אינו נזיר וחכי נמי הווי עדים בעולם קודם הקדש ולא אדעתא דהכי הקדוש ועוד אמאי נשרפת כיון דקיל כבית הלל דאמרין בפרק יש נוחלין (כ"ג דף ק"ה) ובפרק ב"ש במסכת נזיר (דף ק"ה) דיש שאלה להקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין: **דכ** קדוש מעיקרא בטעות קדוש. ואין להקשות והא אשם תלוי אע"ג דכ"י קדוש מעיקרא בטעות קדוש ולא חזי לכפר מיד היכא דלא חטא ואפ"ה תנן בפרק בתרא דבריות (דף ק"ה) אמאי אשם תלוי ונדע שלא חטא אלא עד שיסתאב דהא מפרש התם טעמא משום דלבו נוקפא גמר ומקדש: **ג** **גזירה** שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחולין. ואי תקשה כל ידני דתנן תצא ותרעה בעדר גזרו שמא יאמרו מוציאין מקדושת הגוף לחולין תריץ התם לא מוכחא מילתא וליכא היכירא בין קדושת פה לקדושת הגוף ויאמר קדושת הפה היה אבל הכא איכא היכירא בין קדושת הפה לקדושת כלי שרת וצ"ע בפרק שתי מדות (מנחות דף ק"ג) ובפרק התורה (ס"ד דף ק"ה):

קרב הקומץ ולא הספיק בו. נראה דהוא דהוין אם קרב הקומץ ובאו עדים שנטמא דאמר נמי כיפרה ספיקא דהכי אמר בפרק בתרא דבריות (דף ק"ה) גבי חטאת העוף הבא על הספק אם משמיצה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו בהנאה שעל הספק באת כיפרה ספיקה:

נמצאו עדים וזממין. נראה דאקדשה בכלי קאי וקודם קמיצה דלאור הקמיצה איכא איסורא דרבנן ונשרפת דמוקמינן נמי התם הא דתנן משמלקה נודע לה הרי זו תקבר בנודע לה שלא ילדה וברין הוא דמותרת בהנאה ומאי טעמא תקבר מדרבנן:

וטהורה ולא שותלה לה זכות. מהכא משמע דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמר' יתכן עד שלש שנים שמא זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצוין למיקרי בה ונקתה ונורעה וזע וכן הראני רבי בירושלמי ונקתה האיש מעון אינה ואינו חושש שמא תלה זכות ואיתא כמ"ד חוכות תולה ואינה ניכרת:

את השירים: **בפירה**. מנחה זו את ספקה. האי כפרה לאו כפרת עון הוא ולא תהויר עון.

אלא כפרה הראינה לה קאמרין. שעששתה מנחה זו בשעת הקטרת קמצה כל מה שיש עליה לעשות. שהרי בדיקשר קרבה. וכן וישקה אותה ותפדק. וכן דביקשר קרבה שריה נאכל כל זמן שלא איירע בהן פסול בגופה: **באו** לה עדים שהיא טמאה. אפוקרא קאי. קדם הקטרה: **נמצאו** עדות וזממין. עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכה: **מנחתה** חלין. לא קדשת פה ולא קדשת כלי. ואין מוגליל בה דבטעות הוה. אלא לא אמרין ותשרף מדרבנן כי נמצאו עדות וזממין שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחל. וש"מ כי קתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת מדאורייתא קאמר. דבת מקדש תנאי קלא אית להו. הכל יודעין שהקדשה טעונה פְּוֹתִיתָה דרב ששת. דאין המים בודקין סוטה שיש לה עדים: **ולא מפעמייה**. דזעזע אין בה. דההוא לאו לספק סוטה מידריש אלא לסוטה ודאית בעד אהד. אלא מקרא אחרינא נפקא: **טהורה**. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונורעה וזע. ונקתה ליה למקבא ואם לא נטמאה ונקתה וגו'. וטהורה היא לקדשה למקדש הכי. טהורה נורעה וזע ולא שנצולת מן המים מפני שהיו עדים בטמאתה: **וטהורה**. וי"ו יתיירא למעוטי שתלתה לה זכות. דבהא לא אמר קרא ונורעה וזע: **היא**. ולא הנצולת מן המים על ידי שהיה קלקלה מפרסם לכל. ששכר היו נשאות ונותנות בה לדבר בה: **מוזרות** בלבנה. נשים טווח בלבנה: **ופרכינן** ורבי שמעון. דאמר אין זכות תולה. נהי דרין לא דריש מיהו יש לה עדים נפקא מקרא. קשיא דאתה מוציא שם רע על הטהורות ויאמרו עדים היו להם:

רש"י

האומרת טמאה אני. שהודתה לבית דין על קלקולה. שהיו מאמינן עליה כדתני מתני' מקמי דתקדוש. בכלי שרת תיפוק לחלין. בפדיון. שלא היה קדשת הגוף אלא קדשת פה וכל המנחות נפדות כל זמן שלא קדשו בכלי אלא לבתר דקדוש. דכלי שרת מקדשין את הראי להם שלא לצאת עוד לחלין כדתנן כל

הנוגע בהם יקדש. ולקרב אינה ראוייה שהרי אינה באה אלא לתכיר עונה של זו שתבדק וזרי היא בדוקה ועומדת. ולקדבה נמי לא חזיא להקריבה דמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעמר: **אי** אומרת בשלמא מים בודקין אותה. אם שתתה עד שלא באו עדים. אלקמא בשעה שנתנה בכלי ראוייה היתה לכלי שרת. דההיא שעתא בת מיקדשא ומיקרב היא מספק בשאר מנחת סוטה. הלכך כי קדוש בכלי שפיר קדוש ומשום הכי כי אתו עדים איפסקא מנהקרה מכאן ולהבא ולא נפקא לחלין ונשרפת: **אלא אי אומרת אין המים בודקין אותה**. הואיל ולא לבדק עומדת ולא ראוייה היא למנחה: **תיגיל מלתא למפרע**. דלא היתה ראוייה לכלי. ואין כלי שרת מקדשין אלא הראי להם כדאמר בנדרים (דף ק"ה). **ותיפוק לחלין**. בלא פדיון. שקדשת פה שלה וקדשת כלי שלה הכל בטעות. שהיוני סבורים שהיא טעונה מנחה ואינו כן. והקדש טעונה אינו הקדש: **שזונה בעצורה**. לאחר שקדשה בכלי. ועל זנות זה באו העדים ולא על טמאה של סתירה ראשונה. הלכך כי קדשה בכלי בת מקדש ומקרב תנאי. דלא הווי לה עדים: **שנצרכה לנזקיה**. ותינחיה וקלכה ונתנה: **דאבן פרחי** כהנה כבשה. של ראשה תלויים לה שלא תשטמ מדם: **לעולם** כדאמרין מעיקרא. דההוא סלקא דעתייה ברישא שעל טמאת סתירה ראשונה באו. ואפלו הכי לא קשיא לרב ששת. דהא דקאמר דכיון דלא חזיא לקדוש תיפוק לחלין. אין הכי נמי מדאורייתא צאת לחלין. ומדרבנן היא נשרפת לפי שאין הכל בקיאן בהלכות לידע שבשביל שהיו לה עדים לא היתה ראוייה לקדש. ואתו למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחלין: **הרי היא בכלל המנחות**. שנטמא עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא בדמיה את המנחה: **קדש הקמץ**. שקמיצה ונתן הקמץ בכלי שרת קדש בקדשת קמץ. שהמנחה טעונה ארבע עבודות כנגד ארבע עבודות של דם וזבחים. קמיצה מתוך כלי שרת כנגד שחיטה. שהספין של כלי שרת מקדש את הדם. ומתן כלי להקדש הקמץ בכלי שרת שני כנגד קבלת דם. הולכה כנגד הולכה. והקטרת הקמץ כנגד זריקת הדם: **שפת הוא**. ושבו אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה: **הרי היא בכלל המנחות**. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקטרה ותשרף למטה: **ולא הספיק**. בהן לאכול

המנחות. שנטמא עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא בדמיה את המנחה: **קדש הקמץ**. שקמיצה ונתן הקמץ בכלי שרת קדש בקדשת קמץ. שהמנחה טעונה ארבע עבודות כנגד ארבע עבודות של דם וזבחים. קמיצה מתוך כלי שרת כנגד שחיטה. שהספין של כלי שרת מקדש את הדם. ומתן כלי להקדש הקמץ בכלי שרת שני כנגד קבלת דם. הולכה כנגד הולכה. והקטרת הקמץ כנגד זריקת הדם: **שפת הוא**. ושבו אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה: **הרי היא בכלל המנחות**. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקטרה ותשרף למטה: **ולא הספיק**. בהן לאכול

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אחרת. אבל אם נטמאה משקדשה בכלי - שחלה עליה קדושת הגוף
 שאינה ניתנת לפדיון, הרי היא בכלל המנחות שנטמאו לאחר שקדשו,
 ותשרף. אם קדש הקומץ - הניח הכהן את הקומץ מהמנחה בתוך כלי
 שרת והתקדש הקומץ, ולא הספיק להקריבו - להקטיר את הקומץ, עד
 שמת הוא - הבעל, וממילא אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה,
 או עד שמתה היא - הסוטה, הרי היא בכלל המנחות שאירע בהן פסול
 בין הקמיצה להקטרה, ותשרף. אבל אם כבר קרב הקומץ - הקטירו את
 קומץ המנחה, ולא הספיק הכהן לאכול את השירים עד שמת הוא או
 עד שמתה היא, ולא ישקו אותה, הרי היא בכלל המנחות שנטמאו
 השירים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, ותאכל המנחה לכהנים כדינה.
 והטעם שאם כבר הוקטר הקומץ נאכלים השירים אף על פי שלא ישקו
 את האשה, הוא משום שעל הספק באת מתחילה - שהרי מקריבים את
 המנחה מספק שמא זינתה האשה, כיפרה ספיקה והלכה לה - עשתה
 המנחה מה שהיה עליה לעשות, כלומר, שהוקרבה כדין והבשירה את
 האשה שיהיה ניתן להשקותה, ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמת
 הוא או מתה היא, מכל מקום כל קרבן שהוקרב כדינו, נאכלים השירים
 לכהנים. ואם באו לה עדים לפני שהוקטר הקומץ, והעידו שהיא טמאה
 - שזינתה, מנחתה נשרפת. ואם נמצאו עדיה - העדים שהעידו
 שנסתרה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו וזממן -
 שהזמנו ונמצאו שקרנים, מנחתה חולין - המנחה יוצאת לחולין, כיון
 שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות העדי סתירה
 ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום שהתברר
 שהקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם כן, מדוע באופן
 שנמצאו העדי סתירה וזממן חזרת המנחה להיות חולין ולא גזרינן מפני
 הרואים. מתרצת הגמרא, עדים וזממן קאמרית - אתה מקשה מעדים
 שנמצאו וזמנים, עדים וזממן קלא אית להו - מתפרסם הדבר שהזמנו
 וממילא אינה סוטה כלל, ושבו לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא
 לחולין מנחה שהוקדשה כדין. והגזירה היא רק באופן שבאו עדים
 שזינתה, כיון שאין האנשים בקיאים בדין של רב ששת, שאם יש עדים
 שיועידים שזינתה אין המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שהקדש
 היה בטעות.
 תנאי בנותיה דרב ששת ולא מפעמיה - בברייתא מבואר כדינו של
 רב ששת אך לא מטעמו. שנאמר בפסוק "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
 היא, ונקתה וגורעה זרע", והמילים 'טהורה היא' מיותרות שהרי כבר
 כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך הברייתא, 'טהורה' - דווקא אם ניצלה
 מהמים משום שהיא טהורה. מתקיים בה המשך הפסוק 'ונקתה וגורעה
 זרע', ולא אם ניצלה משום שיש לה עדים במקדינת הים. וטהורה' -
 מהיתור של האות וי' בתחילת המילה דורשים, שהיא מנוקה רק אם
 ניצלה משום שלא זינתה, ולא אם ניצלה משום שתלתה לה זכות.
 ומ' היא דורשים, ולא שישאו ויתנו בה מוזהרות בלבנה - למעט סוטה
 שניצלה משום שהיה מפורסם ברבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים
 לאור הלבנה מספרות זאת האחת לחברתה.
 שואלת הגמרא, ורב ששת ששקעו שאמר שאין זכות תולה לאשה, אלא אם
 זינתה אף אם יש לה זכות נענשת על ידי המים, נהי דני' - את הייתור
 של האות וי' במילה 'טהורה' לא דריש - שאינו דורש את הייתור של
 האות וי', ולכן חולק על התנא של הברייתא וסובר שגם אם יש לה זכות
 המים בודקים אותה. אך קשה עליו והא איכא

האמרית טמאה אני - שהודתה שזינתה, ושכחו לה עדים שהיא
 טמאה - שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתה. ויש לברר לגבי המקרה
 השני במשנה, האתו עדים אמת - מתי באו העדים והעידו שזינתה,
 איילימא מקמי דתקדוש - לפני שהניח הכהן את המנחה בכלי שרת, אם
 כן מדוע שורפים את המנחה, תיפוק - תצא המנחה לחולין על ידי
 שיפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת דמים שאפשר
 לפדותו. אלא ודאי שהעידו לבתר דקדוש - אחרי שהכהן הניח את
 המנחה בכלי שרת, וחלה עליה קדושת הגוף שאי אפשר לפדותה.
 מבאת הגמרא את הקושיא על רב ששת, אי אמרת בשלמא מים
 בודקין אותה - את האשה שיש עדים שיועידים שזינתה, אלמא בת
 מקדש ומקרב היא - נמצא שמנחתה היא כמנחת שאר סוטות, וראויה
 להיות קדושה ולהקריבה על גבי המזבח, ובי דקדוש מעיקרא - ולכן
 כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו העדים, שפיר קדוש - חלה עליה
 קדושת הגוף כדין, ומשום הכי - ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן
 להשקותה, מנחתה נשרפת כיון שלא ניתן להקריבה. אלא אי אמרת
 כרב ששת, שאם יש עדים שיועידים שזינתה אין המים בודקין אותה, אם
 כן, לאחר שבאו העדים לפני בית דין, תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש
 מעיקרא בטעות קדוש - יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה
 היתה בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על
 ידי המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, ותיפוק לחולין - ותצא
 המנחה לחולין, ומדוע לאמה המשנה שמנחתה נשרפת.
 מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקריתא, אין כוונת המשנה שהעידו
 שזינתה בזמן שנסתרה לראשונה עם אותו פלוני, אלא בגזון שהעידו
 שזינתה בעזרה לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, דכי קדוש מעיקרא
 שפיר קדוש - שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה כדין, כיון שבאותו
 זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה להקריב מנחה,
 ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעזרה ומעתה אין סיבה
 להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, מתקין לה רב משךשאי,
 כיצד יתכן שזינתה בעזרה לאחר שהביאה מנחתה, והלא הדין הוא
 שפירחי בהונה מליין אותה משהגיעה לעזרה, ודאי שהיו מונעים
 ממנה לזנות. מתרצת הגמרא, שמעידים העדים שזינתה מפרחי בהונה
 עצמן. רב אשי אמר לתרי, בגזון שנצרכה לנקייה - ובאותו זמן אין
 הפרחי כהונה נלווים לה, דאטו פירחי בהונה בכיפה תלי לה - וכי
 הפרחי כהונה מחזיקים בכיפה שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן
 זינתה.
 תירוצו נוסף על קושיית רב, רב פפא אמר, לעולם בראמרין מעיקרא
 - כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה הראשונה שממנתה
 נעשית סוטה, ורקאמרית שלדעת רב ששת קשה מדוע נשרפת המנחה,
 והרי לאחר שבאו עדים התברר שהקדש היה בטעות, כיון שבזמן
 שהניחו בכלי שרת לא היתה ראויה להיבדק על ידי המים ולהביא מנחה,
 ואם כן תיפוק המנחה לחולין. דין זה מדרבנן הוא, שאמרנו להשפיע
 גזירה שמה יאמרו הרואים שהמנחה חוזרת להיות חולין, שמוציאין
 מבלי שרת לחול - שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם
 יודעים שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.
 מקשה הגמרא על רב פפא, מתיב רב מרי, שנינו בברייתא, אם נטמאת
 מנחתה של הסוטה עד שלא קדשה בכלי - לפני שהניחה בכלי שרת,
 שעדיין לא חלה עליה קדושה, הרי היא בכלל המנחות שנטמאו לפני
 שקדשו, ותפדה המנחה בכסף ותצא לחולין, ובכסף הקדוש יקנו מנחה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום תשעה לעומר עמ' ב

גדול פ'עמן ורימן'. בין צרעה ובין אשתאול, אמר רבי אסי צרעה
 ואשתאול שני הרים גדולים היו - כך שמם של ההרים, ועקרן שמשון
 וזמנו זה בזה.
 דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, "והוא יחל להושיע את
 ישראל מיד פלשתים", מדוע הלשון 'יחל', אמר רבי חמא ברבי חנינא

בין צרעה ובין אשתאול וגו'. אמר רבי חמא ברבי חנינא, חלתה -
 התקיימה נבואתו של יעקב אבינו, דכתיב שהתנבא יעקב 'הי דן נחש
 עלי דרד' - והולך על שמשון שהיה משבט דן. לפ'עמו במחנה דן, אמר
 רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו -
 מלווה אותו בזוג - כמו פעמון הקשור לאדם, ונלמד מכך שכתוב הקא
 - אצל שמשון לפ'עמו במחנה דן, וכתוב הקא - לגבי המעיל של כהן

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 – אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יש לה עדים במדינת הים אין
2 המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על הנשים
3 הטהורות. מתרצת הגמרא, עדים שיועדים שזינתה ולא העידו לא
4 **שכיחא** – אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים שמפני כך לא
5 אירע לה דבר.

6 **משנה**, אשה שקינא לה בעלה שלא תיטתר עם פלוני ונסתרה עמו, אך
7 אומרת שלא זינתה, **ביצד עושה** לה בעלה לבדוק אם זינתה, **מוליכה**
8 **לבית דין שבאותו מקום** – שנמצא בו, ומוסרין לו – הבית דין לבעל **שני**
9 **תלמידי חכמים** שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני חשופים **שמן**
10 **יבא עליה בדרך** – והרי היא אסורה עליו משעה שנסתרה. דעה חולקת,
11 **רבי יהודה אומר** לא היו צריכים שנים ללוותו, משום **שבקעה נאמן** שלא
12 יבוא עליה. ובגמרא יתבאר טעם מחלוקתם.

13 **גמרא**, מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני
14 תלמידי חכמים ללוותו, **תרי ואיהו** – שני השלוחים והבעל, **הא תלתא** –
15 נמצא ששלושה הולכים עם הסוטה לירושלים. **לימא מסייע ליה לרב** –
16 נאמר שממשנתו יש ראייה לדינו של רב לגבי ייחוד, **דאמר רב יהודה**
17 **אמר רב**, לא **שנו** שמותר לאשה להתייחד עם שני אנשים, **אלא בעיר**,
18 **אכל בדרך** – מחוץ לעיר, אסורה להתייחד **עד דאיכא שלשה אנשים**,
19 משום שאם יהיו רק שנים, יש לחשוש **שמן יצטרף אחד מן הנקביו**
20 וילך להתפנות בריחוק מקום משום צניעות, **ונמצא אחד מהן** – השני
21 **מתנייה עם הערה** – האשה שאסורה עליו, וממה שמבואר במשנה,
22 ששלחו עם הבעל והאשה שני שלוחים ולא די בשליח אחד, מוכח כדברי
23 רב, דוחה הגמרא, **לא** – אין ראייה מהמשנה לדברי רב, **והכא** – במשנה
24 **היינו טעמא** שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור ייחוד, אלא **כי**
25 **הכי דליהו עליה סהדי** – שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על כך
26 בבית דין הגדול ולא יישקו אותה את המים.

27 מדייקת הגמרא, **תלמידי חכמים אין** – שלחו בית דין דווקא תלמידי
28 חכמים, אבל **בולי עלמא** – סתם אנשים, **לא** היו שלוחים. **לימא מסייע**
29 **ליה לאידך דרב** – נאמר שממשנתו יש ראייה לדין אחד שאמר רב לגבי
30 ייחוד, **דאמר רב יהודה אמר רב**, לא **שנו** שמותר לאשה להתייחד עם
31 שני אנשים, **אלא בשרין** – עם אנשים שמוחזקים כשרים, **אבל פרוצין** –
32 עם אנשים שפרוצים בעריות, **אפילו עם שערך נמי לא** – אסורה
33 להתייחד, כיון שאינם מתביישים אחי מהשנ, וחוששים שיבואו לידי
34 איסור. ואכן **מעשה היה והוציאהו עשרה במטה** – עשרה אנשים פרוצים
35 הוציאו אשת איש מהעיר במטיה כדי לזנות עמה, הרי שאינם מתביישים
36 בדבר. וממה שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי
37 חכמים, מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, **לא** – אין ראייה מהמשנה לדברי
38 רב אלו, **והכא** – במשנה **היינו טעמא** ששלחו דווקא תלמידי חכמים,
39 משום **דייעי לאתרייהו ביה** – שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה בדרך,
40 ידעו ששכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא יישקו אותה.

41 שנינו במשנה, **רבי יהודה אומר בעלה וכו'**, אין מוסרים לו שלוחים כיון
42 שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. **תניא רבי יהודה אומר בעלה נאמן**,
43 ולומד זאת מקל וחומר, **ומה נדה שהיא בכרת** – שאסורה על בעלה
44 באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן **בעלה נאמן עליה** – שלא יבוא
45 עליה בזמן שהיא נדה. **סוטה שהיא בלאו** – שאסורה על הבעל באיסור
46 לאו שהוא איסור יותר קל, **לא כל שכן** שיהיה הבעל נאמן שלא יבוא
47 עליה. שואלת הגמרא, **ורבנן** הסוברים שהבעל לא נאמן וצריך שני
48 שליחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא, רבנן סוברים שהיא
49 **הנותנת** – החילוק שהבאת בין חומר האיסור בנדה לחומר האיסור
50 בסוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו אומרים, **שנדה דכרת** –
51 כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת, **חמירא ליה ומהימן** – האיסור
52 חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא עליה. אך **סוטה בלאו** – כשהיא סוטה
53 ואם יבוא עליה לא עבר אלא על לאו, **לא חמירא ליה ולא מהימן** – אינו
54 חמור בעיניו, ולכן אינו נאמן שלא יבוא עליה. ואסור לו להתייחד עמה
55 בלא שני עדים.

56 מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, **ורבי יהודה מקל וחומר מיתיה לה**
57 **– וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, והא רבי יהודה מקראי**
58 **מיתיה לה** – והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק. **דתניא בברייתא אחרת**,
59 נאמר בפסוק לגבי סוטה **"והביא האיש את אשתו אל הבית"**, מבואר שמן

60 התורה האיש לבדו **מביא את אשתו** הסוטה לבית דין הגדול, ואין צריך
61 שנים שילווחו. **אכל אומר חכמים** – מדרבנן מוסרין לו **שני תלמידי**
62 **חכמים**, משום חשופים **שמן יבא עליה בדרך**. **רבי יוסי חולק ואומר**,
63 אף מדרבנן אין צריך שנים שילווחו, אלא **בעלה נאמן עליה** שלא יבוא
64 עליה, ולומד זאת מקל וחומר, **ומה נדה שהיא בכרת**, **בעלה נאמן עליה**,
65 **סוטה שהיא בלאו**, **לא כל שכן** שנאמן. **אמר לו חכמים לרבי יוסי, לא**
66 **– אין ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אם אמרת בנדה** – מה
67 שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום **שכן יש לה היתר** – שתהיה
68 מותרת לו לאחר זמן כשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא עליה באיסור,
69 **האמר בסוטה שאין לה היתר** – אין ללמוד משם שיהיה נאמן גם לגבי
70 איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה אסורה עליו לעולם, ולכן
71 יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. **ואומר** – וכן לגבי סוטה יש יותר חשש,
72 כפי שאומר הפסוק **"מים נגובים ימתקו וגו"**, **דהיינו**, שיש יתחיות לאדם
73 דווקא בדבר האסור לו, ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשיכה
74 הברייתא, **רבי יהודה אומר**, **מן התורה האיש לבדו מביא את אשתו אל**
75 **הבית, שנאמר "והביא האיש את אשתו"**. ואם כן קשה, שברייתא הזו
76 מבואר שרבי יהודה למד מפסוק שהבעל נאמן והולך לבדו, ואילו
77 בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא, **אמר**
78 **להו קל וחומר ברישא** – בתחילה אמר להם רבי יהודה שהבעל נאמן
79 מקל וחומר, **ופרכיה** – ופרכו לו את הקל וחומר, **והדר אמר להו קרא** –
80 חזר ודרש להם כן מהפסוק.

81 שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, **רבי יהודה היינו תנא קמא** –
82 שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם חולקים.
83 מתרצת הגמרא, **איכא בינייהו אכל אומר** – שתנא קמא הוסיף 'אכל'
84 אמרו חכמים, שמדרבנן צריך שני שלוחים, ואילו רבי יהודה לא סבר
85 תקנה זו.
86 המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול ובבית
87 המקדש קודם שהשקו אותה.
88 **משנה**, **היו הבעל והשלוחים מעלין אותה** – את האשה לבית דין הגדול
89 של שבעים ואחד דינים **שפירושלים, ומאיימין עליה** – מפחידים אותה
90 ממי הסוטה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא תצטרך להיבדק, **בדרך**
91 **שמאיימין על עדי נפשות** – כמו שמצינו שמפחידים עדים שעל פי
92 עדותם הורגים אדם. **ואומר לה הדיין כדי לפתוח בפניה דין להודות**,
93 **בתי**, יתכן שאכן זנית תחת בעלך, **שקרה יין עושה** – גורר לבא לידי
94 עבירה, וכן **הקרה שחוק עושה, הקרה ילדות עושה, הקרה שכנים**
95 **הקרים עושין**. ואם אכן זנית, אל תגרמי לעצמך מיתה מנוולת הבאה על
96 ידי שתיית המים, אלא תודי בכך. וכן אומר לה, **עשי** – אם אכן זנית, תודי
97 **לשמו הגדול שנכתב בקדושה** – למען כבוד שם השם שנכתב על
98 המגילה **שלא ימחה על המים** – שכן היו עושים. כמו כן **ואומר לפניה**
99 **דברים שאינם כרי לשומעין** – שאין ראוי לה שתשמע אותם, על
100 הצדיקים שחטאו והודו כפי שיתבאר בגמרא, **היא** – משמיעם בפניה וכל
101 **משפחת בית אביה** – ובפני משפחתה, בשביל שתודה, **אם השתכנעה**
102 האשה להודות ואמרה **ממא אמי** – שזינתה תחת בעלה, הרי היא
103 **שוכרת בתובתה** – כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, **ויצאת**
104 מבעלה בגט. **ואם** אף לאחר כל מה שאמרו לה, עמדה על דבריה **ואמרה**
105 **מהורה אני**, **היו מעלין אותה לשער המזרח** – השער החיצוני של הר
106 הבית, **שעל פתח שער נקנור** – ומשם לשער העזרה הנקרא שער ניקנור,
107 **ששם הוא המקום שבו היו מושקין את הסומות, ומטהרין את היולדות**
108 **– שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן טהרתם**,
109 **ומטהרין את המצורעין** – מים את הים על ידם ורגלם. **וכתן אותו**
110 **בבגדיה** – בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, **אם נקדעו בגדיה מחמת**
111 **המשיכה, נקדעו ואינו מקפיד על כך, ואם נפרמו** – ואף אם נפרמו
112 לקרעים רבים, **נפרמו, וכך מושך הכהן את בגדה עד שהוא מגלה את**
113 **לבה**, וכן **וסותר את שערך**, **מגור הכהן את שערך מקשירתו לאחר**
114 **אגילה**, כדי לנוולת ויתגור לה שתודה. **רבי יהודה חולק**
115 **ואומר, שאם היה לבה נאה לא היה מגלה, ואם היה שערך נאה לא היה**
116 **סותר**, כדי שלא יתגור בה הכהנים. **אם היתה מתכפפת בלבוש** – אם
117 היתה לבושה בגדים לבנים, **מכסה בשחורים** – מלבישים לה בגדים
118 שחורים כדי לנוולת. וכן אם היה עליה כלי זהב – תכשיט זהב,

יש לה עדים במדינת הים לא שכחא. וה"ה בא עליה בעלה בדרך נמי לא שכיח:
 כי היכי דידעי לאחריו ביה. והכי אמרינן נמי בפ' אלו הן הגולין (מס' דף ט)
 גבי גולין לעיר מקלט ומותרין לו שני תלמידי חכמים שמא יחרגו בדרך ודיק בגמרא
 מאי לאו דאתרו ביה דאי קטיל בר קטלא הוא אלמא גבי החראה בעינן תלמידי
 חכמים: **נדה** שהיא בכרת בעלה נאמן
 עליה. תימה דמשמע בפרק אין מעמידין (פ')
 דף לו: דחוד דעריית דאורייתא אמר כן יחוד
 דגדה מנלן דשרי ויש לומר דוקא יחוד
 דעריית דאין לחן היתר דומיא דבן עם אמו
 אסרה תורה אבל נדה לא:

היא הנותנת. האי היא הנותנת לא דמי כלל
 לההוא דפרק קמא דעירובין (דף יא.)
אמר להו ק"ו ופרכוהו. שיש לומר דוקא
 בפירכא שכן יש היתר לאיסוראון פרכוהו
 אבל בהיא הנותנת לא פרכוהו ולכן
 הוצרכוהו לפירכא אחריית דאשכחן בדוכתי
 סגיאין דחמירא להו לאינשי עבירה קלה
 ומסתפו מינה טפי מעבירה חמורה כגון בפ"ק
 דכתובות (דף טז) דחמירא להו אבילות דלא הוי
 אלא מדרבנן מנהיגיה בברית ובפ' הנוקי
 (ויסין דף טז.) באתריה דרבי יהודה חמירא להו
 שביעית דליכא אלא לאו משבת שהוא
 בסקילה ובריש פ"ק דביצה (דף טז) אמר האי
 דקיל צריך הרחקה טפי דאמר מ"ש גבי שבת
 דסתם לן תנא כרבי שמעון וגבי יום טוב כרבי
 יהודה דחיד דחמירא סתם לן כרבי"ט דקיל
 סתם לן כרבי יהודה אלמא זימנן בידי
 מקילתא טפי מחמירתא וזימנן איפכא
 דהשתא צריך ליישב הברייתא לפי הירושלמי
 דהתוספתא דהכי מיתניא בתוספתא (פ"א) ר'
 יהודה אומר נאמן עליה בעלה מקל וחומר
 ומה נדה שחייב על ביאתה כרת וכו' ר' יוסי
 אומר הכתוב האמינו שאנן' והביא רש"י יוסי
 אשתו וגו' ובירושלמי מיתניא הכי רבי יהודה
 אומר בעלה נאמן וכו' אמרו לו לא אם אמרת
 בגדה שיש לה היתר וכו' אמר להם רבי יהודה
 גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו וגו'
 אמרו לו ובלבד בעדים והשתא אית לן למימר
 דבההיא תוספתא פרכוהו והדר אמר להו
 קרא כההיא דירושלמי אבל [וב]מדרבי יוסי
 איכא לתמוה ולמימר איפכא דמעיקרא אמר
 להו קרא והדר אמר להו קל וחומר: **ואומר**
 מים גובים. נראה דהאי ואומר פירושו הכי
 כלומר מאי תלי בהכי שאין היתר לאיסורה
 חדא דיצרו תוקפו מאחר שאין היתר
 לאיסורה אין מתן דברב אם לא עכשו
 אימתי וא"ת לא יתקפנו יצרו על אשתו הואיל
 ובעלה כבר מים גובים יתקפו:

מה

הוא וכל משפחת בית אביה. אם
 אמרה טמאה אני, שוכרת בתובתה ויוצאת. ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשער
 המזרח שעל פתח שער נקנור ששם משקנן את הסוסות ומטהרין את היולדות ומטהרין את
 המצורעין, וכהן אוהו בכנגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את
 לבו וסותר את שער. רבי יהודה אומר אם היה לבו נאה לא היה מגלהו, ואם היה
 שער נאה לא היה סותר, היתה מתפסה בלבנים מכסה בשחורים, היה עליה כלי זהב
 ומטליות

לא שכיחא. ולא מסקי אינשי אדעתיהו למחשדיהו לטהורות בהכי. והא דשני
 לעיל לר' שמעון מדוכות לא תלה עדים נמי לא תלה, משום דאבתי לא תלה
 קיימא לן דרשא דהאי קרא: **מתני'** שפא **בא** עליה בדרך. שצריך להשקותה
 בירושלים בב"ד הגדול בדלקמן: **נאמן** עליה. שלא יבא: **נמ'** לא שני. הא דתנן

בקרובין אבל אשה מתניתה עם שני
 אנשים: **שפא** יצטרף בו'. הקא נמי הואיל
 ונשיהם אטורין בה לא סגי בתרי, שפא
 יצטרף הבעל או שליח ביד לנכביו בו:
 דליתו עליה סהרי. אם יבא עליה יעידו
 עליו ובלבד הגדול והא וישקוה: **ל"ש**.
 דאשה מתניתה עם שני אנשים: **והוציאוה**
 עשרה. לאשת איש חוץ לעיר במטה
 בתוקף מזה לקלל עמה: **ידע'** ליתריו
 ביה. ולומר לן מן התורה כשאין האיש
 מנקה מעון, שפא עליה משגאסרה עליה.
 אין המים בודקין את אשתו: **בעלה** נאמן
 עליה. ואין צריך להעמיד עדים אצלה:
סוטה שהיא בלאו. ולא יוכל בעלה
 הראשון וגו'. דאמרינן ביבמות פ"ק (דף יא)
 מה אני מקם אתרי אשר הטמאה לרבות
 סוטה שנסתרה: **והיא** הנותנת. הפדה
 הזאת שהבאת ראיה לדבריה. היא הנותנת
 את הדין שאנו אומרים שצריך עדים: **נדה**
שהיא בכרת. חמורה עליו ואינו בא עליה:
שכן שן לה היתר. לכשתטהר, לפיכך אין
 יצרו תוקפו שמבטח הוא לאחר זמן: **שאין**
לה היתר. אם תמצא טמאה, ולפיכך לבו
 רודף אחריה: **גבויים**. כלומר דבר האסור
 לו יצרו רודף אחריה: **ופרכוהו**. בדאמר שכן
 יש לה היתר: **היינו** ת"ל. דברייתא: **אבל**
אמרו לר' יהודה לית ליה: **מתני'** ומואמין
 עליה. שמהא מודה: **על** עדי נפשות.
 בדאמרינן בסנהדרין. הו יודעין שלא דיני
 ממונות דיני נפשות בו'. בפרק אהר דיני
 ממונות (דף טז.) **הרבה** ילדות עושה. וגורם
 לנערה ולדה שתבא לידי קלקול, ושפא
 אמת הדבר, אל תביא עצמך לידי מיתה
 מגלות זו: **שכנים** רעים. יודעים לפתות
 ומצוין לה מתי: **שאינה** בראי לשמעון.
 אינה ראיה לה, שאומר לפניה דברי
 הודאות צדיקים הראשונים, אלא כדי
 שתודה על קלקולה בדאמרי' לקמן יהודה
 הודה ולא בוש: **שוכרת בתובתה**. כותבת
 שובר על כתבתה, וזיית והפסדתי כתבתי,
 ונותנת ביד בעלה שלא תתבענו לאחר זמן.
 ואינה נכרת, שלא תהיה בה עדים בשעת
 מעשה: **לשער** מזרח. שער החיצון שבו
 נכנסין לה הבית, ומשם לשער נקנור הוא
 שער העליון שבחומה שכן עזרת ישראל
 לעזרת נשים: **ששם** משקנן את הסוסות.
 מפני שלא נקדש בקדשת עזרה עבי חלל
 אותו השער, מפני המצורעין שמכניסין
 ודיקן לבהונות לתן מדם האשם על בן
 ידו, ומחסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת.
 לפיכך לא קדשהו שיוכל לעמוד בחלל
 השער, שאם היה בון מוציא את דם
 האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל ביצא,
 לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה.

וביאת מקצת שרא רחמנא: **נקנור**. אדם גדול היה, והביא דלתות נחשת מאלקסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בו נסים בדתנן בסדר יומא (דף לא) ונקראו על
 שמו: **ששם** משקנן סוסות. דבעינן לפני ה' בדלילין לקמן: **ומטהרין את היולדות**. לקמן מפרש מאי היא: **אוהו בכנגדיה**. בבית הצנאר שלה: **אם נקרעו**. אינו חושש:
ואם נפרמו. אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרעה לקרעים הרבה דמצינ' בלע"ז כמו האי דפרים סלקא (שם דף עז): **עד שמגלה את לבו**. ולקמן יליף לה

מקרא: וסותר את שער. מקלעתו, ולקמן יליף לה:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד ב

תוספות

רש"י

מה להלן בשבעים ואחד. תימה אמאי לא תני להו לסוטה וזמן ממרא בפ"ק דסנהדרין (דף ג.) בהדי הני דהוו בב"ד של שבעים ואחד וי"ל משום דגמר של סוטה וזמן ממרא לא היה בבית דין של שבעים ואחד: **מה** להלן בבית דין של שבעים ואחד. קשיא כיון דילפינן מוקן ממרא אית לך למימר גבי סוטה שהמקום גורם

כמו גבי זמן ממרא ולכך היו מעלין אותה ללשכת הגזית א"כ פסקו חמים המרים מיום שגלתה דמכרין וישיבה לה בחנות כדאמר בפרק היו בודקין (פסחים דף מ"ה.) לפי שלא רצו לדון דיני נפשות לפי שהמקום גורם ובפרק בתרא דמכילתין (למקן דף מ"ה.) אמרינן דרבנן יוחנן בן זכאי הפסיקו וקורם גלות סנהדרין אומר בפרק היו בודקין (פסחים דף מ"ה.) דרבנן יוחנן בן זכאי תלמידי יושב לפני רבו היה ולא מקרי רבן נראה דאמין לא היה מעבב ואם לא היה מאימין כלל אעפ"כ היתה שותה הילכך היתה נדהגת אפי' לאחר גלות:

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י בשם רבי שמואל היינו בחלוקת יחזקאל שראובן ויהודה שכתבו: **שמעת** מינה כותבין שובר. תימה הוא הכא לא אפשר בלא שובר אם היא אומרת אבדה כתובתי במה יכופ אותה להחזיר כתובתה בשלמא לזה בעלמא מעבב הפרעון עד שיחזיר מלוה את ההשטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאן אבדה כתובתה וזיכא דלא אפשר דרבי הכל כותבין וי"ל שדיה יכול לטובא את הגט אצל עד שתחזיר לו הכתובה אבל תימה לפום מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למה לי למיכתב שובר קריע הגט וכתוב עליו גיטא דן דקריעוהו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחריתי כדאמרין בפ' הכותב (פסחים דף ע"ט.) ובפרק קמא דבבא מציעא (דף ק"ה.) וי"ל דהכא מיידי מן הסכנה ואילך דאמר בפרק הכותב (פסחים דף ע"ט.) דגובה בעדי גירושין אפילו בלא גט: **אמר** רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (נ"ד ד' קמ"ה.) אמר ה"נ מסתברא דכותבין שובר דאי אין כותבין יאכל הלה וחזי א"ל אביי אלא מאי כותבין אבד שוברו יאכל הלה וחזי א"ל רבא אין עבר לזה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סברא דכותבין נראה דרבא ס"ל כותבין אבל הכא דחיה בעלמא הוא דליכא למשמע מהכא דכותבין שובר:

שם

וקמליאות נזמים וטבעות, מעבירין ממנה כדי לגוילה. ואחר כך מביא הכל מצרי וקושרו למעלה מדריה, וכל הרוצה לראות בא לראות חוץ מעבדיה ושפחותיה, מפני שלפה גם בהן. וכל הנשים מותרות לראותה שנאמר ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כמותכנה: **נמרא** מנהגי מילי, אמר רבי חייא בר גמרא אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אתיא תורה תורה, בתיב הכא ועשה לה הכהן את כל התורה וכתבי התם על פי התורה אשר יורוד' מה להלן בשבעים ואחד אף כאן בשבעים ואחד: ומאימין עליה וכו': ורמינהו, בדרב' שמואל'מין עליה שלא תשתה כך מאימין עליה שתשתה, ואמרים לה בתי אם ברור לך הדבר שמהורה את, עמדי על בורייך ושת, לפי שאין מים המרים דומין אלא לסם יבש שמונה על בשר חי, אם יש שם מכה מחלחל ויורד, אין שם מכה אינו מועיל כלום. לא קשיא, כאן קודם שנמחקת מגילה, כאן לאחר שנמחקת מגילה: ואומר לפניך וכו': תנו רבנן אומר לפניך דברים של הנדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים, כגון אשר תכמים יגידו ולא כהדו מאבותם. יהודה הורה ולא בוש, מה היה סופו, נחל חי העולם הבא. ראובן הורה ולא בוש, מה היה סופו, נחל חי העולם הבא. ומה שכתב, מה שכתב כדקא אמרינן, אלא מה שכתב בעולם הזה להם לכתוב נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם. בשלמא ביהודה, אשרכת דאודי דכתיב ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני, אלא ראובן מנול דאודי, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב וחי ראובן ואל ימת' וזאת ליהודה, כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מתגלגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים, אמר לפניו, רבונו של עולם, מי גרם לראובן שהורה, יהודה וזאת ליהודה מיד 'שמע ה' קול יהודה, על איכריה לשפא ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא דרקינא ואל עמו תביאנו, ולא הוה קא ידע משקל וממרה בשמעתא בהדי רבנן דרבי רב לוי, לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא ויעור מצריי יהודה דאודי, כי היכי דלא תישור תמר, אלא ראובן למה ליה דאודי, והאמר רב ששת חציף עלי (בר ישראל) דמפריט חטאיה, כי היכי דלא ליחשדו אחוהי: אם אמרה ממאח אני וכו': שמעת מינה כותבין שובר. אמר אביי, תני מקרעת. אמר ליה רבא, והא שוברת קתני, אלא אמר רבא, במקום שאין כותבין כתובה עסקינן: ואם אמרה מהורה אני מעלין אותה לשערי מוצה: מעלין אותה,

התם

וקמליאות. תכשיט הוא כמין חצי עגול פתוח, וסוגרת בו את חלוקה ומקפה את גרונה מן הצדדין. **הכל המצרי**. עשוי מצורי דקל, מסיב הגדול סביב הדקל וקרוי עליה וקושר למעלה מדריה. כדי שלא ישמטו בגדיה לארץ: **שלפה גם בה**. כשאדם רואה בני ביתו דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תורה, ואנו מבקשין שתורה ולא ימחה שם הקדש על המים: **וכל הנשים מותרות לראותה**. לקמן פריך והא תנא רישא כל הרוצה לראות בה רואה ואפלו אנשים: **ונוסרו כל הנשים**. מקרא הוא ביחזקאל: גמי מנא תני מלי. דבקינא ב"ד הגדול, נהי דבידושלים בעינן להשקותה בדכתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ה' אכל ב"ד הגדול דהיינו שבעים ואחד דלא נתבשר בה אחד משני בתי דינין שהיו שם של עשרים ושלשה, אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה כדאמר בסנהדרין (דף ע"ה.) **מה להלן**. כגון ממרא: **בשבעים ואחד**. דכתיב (דברים י"ז) מן המקום ההוא, מקום מיוחד, דהיינו לשכת הגזית. שאפלו יאמר אבי בני והמרה עליך ילפינן מניה דאין המראתו המראה (פסחים דף ק"ה.) **עמדי על בורייך**. הסמכי על נקיותי: **קדם שנמחקת מגילה**. כדי שלא ימחה השם מאימין שלא לשותה, ולאחר שנמחקת אומרים לה דברי תחנונין לשתות אם נקה היא כדי להתירה לבעלה, שלא תיראן חמים ותאמר טמאה אני והיא טהורה ותוציא לנו על עצמה ועל בניה: **בכתובים הראשונים**. בדברים הכתובים בתורה שנעשו בימים הראשונים, כגון הנדה זו דאשר תכמים יגידו יורוד על חטאם ולא כהדו עונם מאבותיהם. ומי הם, ראובן במעשה בלהה בדלקמן, ויהודה במעשה תמר צדקה ממני: **להם לכתוב נתנה הארץ**. יהודה וזה למלכות בתוספתא דברכות (פ"ד.) ראובן נטל חלק תחלה בארץ בעבר הירדן: **ולא עבר זר בתוכם**. דרש רבי תנחומא, אימתי לא עבר זר בתוכם, כשבא משה לברך: **וחי ראובן וזאת ליהודה**. אין כל בברכת כל השבטים מתחלת זאת חוץ מזה: **עצמותיו של יהודה מתגלגלין בארון**. עצמות כל השבטים העלו ממצרים, והוא שאמר יוסף והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות י"ג) עם עצמותיכם, והיו עצמות כל השבטים שלון קיימות, ויהודה איכריו מתפרקין ומתגלגלין בארון מפני שנדה את עצמו בערבונה של בנימין וחסאתי לה כל הימים (בראשית מג.) אפי' לעולם הבא. ומהכא נפקא לן (פסחים דף ק"ה.) נדוי של חכם אפלו על תנאי הוא בא: **מי גרם לראובן שהורה**. במעשה יצוצי אביד: **יהודה**. שהורה במעשה תמר. וכן היה מסורת בדיהם. ומדרש אגדה דר' תנחומא, כשאמר יהודה צדקה ממני עמד ראובן ואמר בלבתי יצוצי אבי, ועכשיו וחי ראובן שלדו קיימת כאלו הוא חי, וזאת ליהודה שהיא מתגלגל: **לשפא**. למקום שתקדוש משם, כמו דשם מדינתה (תנ"ך) **למתיבתא**. לשא ולתן עם שאר החכמים: **למשקל ומסרה**. לשא ולתן: **דיו רב לוי**. וזה לו נחזון לריב ריבו. והא דכתיב דיו לשון מלחמה הוא מלחמתה של תורה: **אליבא דהילכתא**. לא היה זוכה לומר דבר המתקבל: **מאן דמפריט חטאיה**. לרבים נראה שאינו ובש ונכסל בדבר: **דלא ליחשדו אחוהי**. שלא היו שאר אחיו נחשדו מאכריה ששם מנה כותבין שובר. ופלוגתא דרבי יוסי דאי בבבא בתרא (דף קמ"ה.) דקאמר רבי יהודה אין כותבין שובר אלא מקרעו את השטר, דאם כן צריך זה לשומר שובר מן העכברים: **תני מקרעת**. שטר כהנתיב: **במקום שאין כותבין כתובה**. אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתלה מנאים ולא למנה מנה ובשמרשה מוציאה גטה וגובה בה, וכשנתאלמנה מביאה עדי מיתה וגובה, והתם כיון דלא אפשר מודי רבי יהודה שכותבין שובר, דטוב לו שיהא בידו קצת ראייה שפרע כדי שלא תחזור ותביא עדי מיתה אחרים בבית דין אחר ותתבענו:

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וּמִלֵּיאֹת - תבשיט המקיף את הצואר מלפניה, נְזֻמִּים וּמִכְעוֹת,
2 מַעֲבִירִין - מסירים אותם מִמֶּנָּה כְּדִי לְנוֹלָה, בשביל שתודה. וְאַחֵר כֶּךָ -
3 אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, מִבֵּיא חֶבֶל מִצְרִי - העשוי
4 מסיב הגדל סביב הדקל, וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַל מַדְרִיָּהּ בשביל שלא יפלו בגדיה
5 עוד כלפי מטה. וְכָל הַרוֹצֵה לְרָאוֹת את הסוטה בבזיונה ובבושתה כֹּא
6 לְרָאוֹת, חוץ מַעֲבְרִיָּה וְשִׁפְחוֹתִיָּה, שִׁמְפְּנִי שִׁלְכָה נֶס כֶּהֱן היא לא תודה
7 בפניהם. וְכָל הַנָּשִׁים מוֹתֵרוֹת לְרָאוֹתָהּ בשעת ניוולה, שְׁנֵאמַר "וְנִסְרוּ
8 כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה בְּזִמְתַּכֶּנָּה" - על ידי שיראו הנשים מזה שעושים
9 לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא לידי זימה וזנות.

10 גְּמֵרָא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול
11 בירושלים. שואלת הגמרא, מִנְּהִי מִיָּלִי - שלגבי סוטה צריך בית דין של
12 שבעים ואחד דיינים. ומשיבה, אִמֶּר רַבִּי חִינְיָא בְּרַ גַּמְדָּא אִמֶּר רַבִּי יוֹסִי
13 בְּרַבִּי חֲנִינְא, אֲתֵינָא - לומדים בגזירה שווה 'תורה' / 'תורה', כְּתִיב הָכָא -
14 לגבי סוטה "וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה" וּכְתִיב הָתָם - לגבי זקן
15 ממרא "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֹד", ולומדים מִה לְחַלּוֹ בְּשָׂבָעִים וְאַחֵר -
16 שזקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית דין הגדול, אִפֹּךְ כֵּאֵן -
17 השקאת הסוטה היא בְּשָׂבָעִים וְאַחֵר.

18 שנינו במשנה, וּמֵאִיִּימִין עָלֶיהָ וְכו', כדי שאם זינתה תודה ולא יסקו
19 אותה. מקשה הגמרא, וְרַמְיָנָהּ, בְּדֶרֶךְ שְׁמֵאִיִּימִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִשָּׁתֵּה כֶּךָ
20 מֵאִיִּימִין עָלֶיהָ שֶׁתִּשָּׁתֵּה, שְׁאֻמְרִים לָהּ בְּתִי, אִם בְּרֹדֶר לָהּ הַדָּבָר שֶׁתּוֹהֶרֶת
21 אֶת וְלֹא נִבְעֵלֶת בַּסְתִּירָה. עֲמִדִי עַל בִּוְרִיָּה - תסמכי על כך שאת נקיה
22 מעוון, וְשִׁתִּי את המים ולא תינוקי מהם, לִפִּי שְׁאִין מִים הַמָּרִים יוֹמִין
23 אֵלָּא לָסֵם וְכֵשׁ שְׁמוֹנָה עַל בִּשְׂרֵי חֵי, אִם יֵשׁ שָׁם מִכָּה וְהַבִּשְׂרֵי פְתוּחַ, הרי
24 הסם מִחֻלָּל וְיֹרֵד לגוף, אך אם אִין שָׁם מִכָּה, אִינוּ מוֹעִיל כָּלוּם - שאינו
25 מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים המרים לא עושים דבר לאשה שלא
26 זינתה. וקשה שהרי במשנה מבואר שמאימים עליה רק כדי שלא תשתה.
27 מתרצת הגמרא, לֹא קִשְׂיָא, כֵּאֵן - מה שמבואר במשנה שמאימים עליה
28 כדי שלא תשתה, היו עושים כן קֹדֶם שְׁנִמְחֻקָהּ הַמְּגִילָה שכתוב בה שם
29 השם בתוך המים, ולכן היו מאימים עליה שלא תשתה בשביל למנוע את
30 מחיקת השם. כֵּאֵן - מה שמבואר בברייתא שמאימים עליה גם כדי
31 שתשתה, היו עושים כן לְאַחֵר שְׁנִמְחֻקָהּ הַמְּגִילָה וּנְמַחַק כְּבֵר שֶׁם הַשֵּׁם,
32 היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא תודה שזינתה
33 מחמת שתפחד מהמים.

34 שנינו במשנה, וְאִמֶּר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שאינם כדאי לשומעין וְכו', תִּנּוּ רַבִּנּוּ
35 מִהֶם הַדְּבָרִים שהיה אומר לסוטה, אִמֶּר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שֶׁל הַגֵּדָה
36 וּמַעֲשִׂים שְׁאִירְעוּ וְכַתוּבִים בְּכַתוּבִים - בתורה, אשר נעשו בימים
37 הָרִאשׁוֹנִים. כְּגוֹן, דְּבָרֵי הַגֵּדָה עַל הַפֶּסֶק "אֲשֶׁר חָכְמִים יִגְדִּי וְלֹא כִּחְדוּ
38 מֵאֲבוֹתָם" - שהחכמים ספרו את חטאם והודו עליה ולא הסתירו אותם.
39 החכמים הם יהודה וראובן, שִׁיְהוּדָה הוֹדָה שְׁבֹא עַל תֹּמֶר וְלֹא בּוֹשׁ
40 להודות, וְכֵה הָיָה סוֹפֵר, שֹׁכֵה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם הָכָא. וְרָאוּבֵן הוֹדָה עַל
41 מעשה בלחה וְלֹא בּוֹשׁ להודות, וְכֵה הָיָה סוֹפֵר, זִכֵּה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם
42 הָכָא. וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה, כדי לשכנעה להודות אם
43 זינתה. שואלת הברייתא, וְכֵה שְׁכָרִין - מה השכר שקיבלו ראובן ויהודה
44 על מה שהודו. מפסיקה הגמרא ומקשה על הברייתא, מַה שְׁכָרִין - מה
45 כוונת הברייתא ששאלה מה שכרן, בְּרָקָא אִמְרִינֵן - והרי התבאר שנחלו
46 חיי העולם הבא. מתרצת הגמרא, אֵלָּא כוונת הברייתא בשאלתה, מַה
47 שְׁכָרִין שִׁקְבִּילוּ בְּעוֹלָם הַהֵי. משיבה הברייתא, קִיבְלוּ שְׂכָרָם אִף בְּעוֹלָם
48 הַזֶּה, שְׁנֵאמַר עֲלֵיהֶם "לָהֶם לְבָרֵם נִתְּנָה הָאֶרֶץ וְלֹא עֲבָר יוֹ בְּתוֹכָם".
49 שואלת הגמרא על הברייתא, בְּשִׁלְמָא בִּיהוּדָה אֲשִׁכְחִין דְּאִוִּי, דְּכְתִיב

50 כששלחה אליו תמר את הסימנים "וַיִּבֶר יְהוָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי", הרי
51 שהודה. אֵלָּא רָאוּבֵן מִנְּלֵן דְּאִוִּי - היכן מצאנו שהודה מעצמו במעשה
52 בלחה. משיבה הגמרא, דְּאִמֶּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחֲמָנִי אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי
53 דְּכְתִיב "יְחִי רָאוּבֵן וְאֵל יִמָּת" "וְזֹאת לַיהוָה" - מפני מה שונה ברכת
54 יהודה ומתחילה ב'זאת ליהודה', לומר לך שְׁכָל אוֹתָן שְׁנֵים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
55 בְּמִדְבָּר הָיוּ עֲצֻמוֹתָיו שֶׁל יְהוָה שהעלו ישראל ממצרים מִנּוֹלָלִין בְּאֶרֶץ
56 - מתגלגלים ומתפרקים בארון, עַד שֶׁעָמַד מֹשֶׁה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים לִפְנֵי
57 הַקֹּדֶם וְאִמֶּר לְפָנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי גֵרָם לְרָאוּבֵן שֶׁהוֹדָה עַל מַעֲשֵׂה
58 בלחה, יְהוָה - שכיון שראה את יהודה מודה על מעשה תמר הודה הוא
59 על מעשה בלחה, ועל זה אמר משה "וְזֹאת לַיהוָה" - שיהודה אבריו
60 מפורקים ואילו ראובן שלדו קיים. מִיָּד "שְׁמַע ה'" קוֹל יְהוָה' - התקבלה
61 תפלתו של משה על יהודה, וְעַל אֲבִירָה לְשָׁפָא - וחזרו אבריו למקום
62 חיבורם. וְלֹא הָיָה קָא מַעֲלִין לִיהָ לְמַתִּיבָתָא דְּרַבִּינָא - אך עדיין לא
63 הכניסו את יהודה לישיבה של מעלה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה וְאֵל עָמַד
64 תְּבַאֲנִי, והכניסוהו לישיבה של מעלה. וְלֹא הָיָה קָא יָדַע מִשְׁקָל וּמִמֶּרְחַק
65 בְּשִׁמְעָתָא בְּתֵרֵי רַבִּנּוּ - אך עדיין לא היה יודע יהודה לשאת ולתת בדברי
66 תורה עם החכמים, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה וְיָדָיו רַב לֹא - שהיה לו כח לנצח
67 במלחמתה של תורה, ואחר שהתפלל כך, יָדַע לשאת ולתת בדברי תורה.
68 אִךְ לֹא הָיָה קָא סִלְקָא לִיהָ שְׁמַעְתָּא אֲלִיבָא דְּהִילְכָתָא - עדיין לא היה
69 זוכה יהודה לומר דברים שיתקבלו להלכה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה וְיָעוֹר
70 מַצְרִי תְּהִיָּה. הרי מפורש שראובן הודה על חטאו.
71 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, בְּשִׁלְמָא יְהוּדָה דְּאִוִּי - מובן שהודה, כִּי הִיכִי דְּלֹא
72 תִּישְׁרֹף תִּקְרַר - שעל ידי הודאתו נמנעה שריפתה, אֵלָּא רָאוּבֵן לָמָּה לִיהָ
73 דְּאִוִּי - מפני מה הודה, והרי וְהָאִמֶּר רַבִּי שֶׁשֶּׁת הַצִּיָּף עָלֶי (בְּרַ יִשְׂרָאֵל)
74 דְּמִפְרִיט הַמָּאִיָּה - המודה ברבים שחטא הרי הוא חצוף, שמראה שלא
75 מתבייש בדבר. מתרצת הגמרא, שראובן הודה כִּי הִיכִי דְּלֹא לִיחֻשְׁדוּ
76 אַחוֹרָי - כדי שלא יחשוד יעקב בשאר האחים שהם חטאו ובלבלו את
77 מיטתו.
78 שנינו במשנה, אִם אִמֶּרָה מִמָּאָה אִנִּי וְכו', כותבת ונותנת לבעל שטר
79 שכתוב בו זניתי והפסדתי את כתובתי. שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה - נלמד מדברי
80 המשנה שבוֹתְבִין שוֹבֵר - ולא כשיטת רבי יהודה בבבא בתרא, שיכול
81 הלווה לומר שאינו פורע את חובו עד שיחזיר לו המלווה את שטר
82 ההלוואה כדי שלא יוכל לתבוע אותו שוב, ואינו מסתפק בכך שיכתוב
83 המלווה שובר שפרע לו הלווה את החוב, מפני שיכול לטעון שאינו יכול
84 לשמור את השטר כל ימיו שלא יאכלו אותו העכברים וכדומה. וממה
85 שמבואר במשנה שהאשה כותבת לבעל שאינו חייב לה כתובה, ולא
86 מצריכים את האשה להחזיר לבעל את כתובתה, משמע כשיטת רבי יוסי
87 שחולק שם. אִמֶּר אֲבִי אִין רֵאִיָּה מִהַמְשֵׁנָה שְׁסוּבֶרֶת כְּרִבִּי יוֹסִי, משום
88 שֶׁתִּנִּי מַקְרָעָת - ניתן לשנות במשנה 'מקרת כתובתה', דהיינו שצריכה
89 לקרוע את כתובתה ואכן לא די בכתיבת שובר. שואלת הגמרא, אִמֶּר לִיהָ
90 רַבָּא לֵאבִי, וְהָא שׁוֹבֶרֶת קִתְּנִי - הרי שנינו במשנה 'שוברת כתובתה' ולא
91 ניתן לשנות שקורעת. אֵלָּא אִמֶּר רַבָּא אִין רֵאִיָּה מִהַמְשֵׁנָה שְׁסוּבֶרֶת כְּרִבִּי
92 יוֹסִי, משום שְׁבִמְקוֹם שְׁאִין בּוֹתְבִין בְּתוֹכָהּ עֶסְקִינֵן - המשנה דיברה על
93 מקום שנהגו שלא לכתוב כתובה לאשה, אלא סומכים על תקנת חכמים
94 שאם מת הבעל או גירשה חייב לה כתובה, ובמקום כזה שאין כתובה
95 לקרוע, גם לפי רבי יהודה תכתוב לו שובר
96 שנינו במשנה, וְאִם אִמֶּרָה מְהוּרָה אִנִּי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעְרֵי מוֹרָה. מקשה
97 הגמרא, מַעֲלִין אוֹתָהּ - וכי היא הייתה מחוץ לעזרה שיש צורך
98 להעלותה לשם,

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הַתָּם כְּיָמָא - הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, דַּמְסְקִינָן לָהּ וּמַחְתִּינָן לָהּ בְּרִי לְיַנְעָה - מעלים אותה ומורדים אותה כדי לייגעה, כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ להר הבית כדי שתתייגע, ומתוך כך תודה אם זינתה. וכעין מה שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כדי להרוג אדם, דַּתְּנִינָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר, בֵּית דִּין מְסִיעִין אֶת הָעֵדִים הַבָּאִים לְהַעֲד כִּדִּי לְהַרוֹג אֹתָם, מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה - שאומרים להם לא כאן נקבל את עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, בְּרִי שְׁתַּמְרָף דַּעְתָּן עֲלֵיהֶן וַיַּחֲזִירוּ בָהֶן - ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אִם הֵם שִׁקְרָנִים.

שנינו במשנה, שָׁשֶׁם - בשער ניקנור מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת וּמַסְהִרִין אֶת הַיּוֹלָדוֹת וּמַסְהִרִין אֶת הַמַּצּוֹרֵעִין וְכוּ'. שואלת הגמרא, בַּשְּׁלָמָא סוֹטוֹת, מַה שֶּׁצְרִיכּוֹת לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, נִלְמַד מִדְּבַרְתִּיב בְּפֶרֶשׁת סוֹטָה "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה'" - ולפני ה' מתקיים על ידי שעומדת בכניסה לעזרה, דהיינו בשער ניקנור. וּמַצּוֹרֵעִין נָמִי, מַה שֶּׁצְרִיכִים לַעֲמוּד בְּכַנְיָסָה לַעֲזֵרָה נִלְמַד מִדְּבַרְתִּיב בְּפֶרֶשׁת מַצּוֹרֵעַ "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמַּסְהֵר וְגו' לִפְנֵי ה'". אֲלָא יוֹלָדָת מַאי מַעְמָא צְרִיכָה לַעֲמוּד בִּשְׁעַר נִיקְנוֹר, אִילָמָא מִשּׁוֹם דְּאִתְּנִין וְקִימִין אִקְוִרְבָּנִיהוּ - אם נאמר שהטעם הוא משום שצריכות לעמוד ליד הקרבן בשעת הקרבתו, וּבְדִתְנִינָא אִין קִרְבָּנָא שֶׁל אָדָם קָרֵב אֲלָא אִם בֶּן עוֹמֵד עַל נְפִיו - שעומד סמוך לקרבנו בזמן הקרבתו, ולכן היו עומדות היולדות בשער ניקנור. אִי הָכִי - אם כן, זָבִין וְזָבוֹת נָמִי - גם זב וא זבה שמביאים את קרבן טהרתם יצטרכו לַעֲמוּד שָׁם, ואילו המשנה הזכירה רק יולדת. מיישבת תהומות, אִין הָכִי נָמִי - אכן גם זבים וזבות צריכים לעמוד בשער ניקנור, מפני הטעם שאין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד שם, וְתַנָּא חֲדָא מִיְנֵיהוּ נִקְטָ - אלא שהתנא הזכיר דוגמא אחת של מחוסר כפרה שצריך לעמוד שם, ולכן הזכיר רק יולדת.

תַּנּוּ רַבֵּנָן אִין מִשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאַחַת - הנמצאות בעזרה ביחד, בְּרִי שְׁלֹא יָהֵא לָבָה גַּם בַּחֲבִירָתָהּ - שיתכן שאחת מהן טמאה, ומתוך שתראה את השניה עומדת על דבריה ואומרת שהיא טהורה, יתגבר עליה לבה לעשות כמותה, ולפיכך לא תודה שנבעלה. בְּרִי יְהוּדָה אָמַר לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה - אין זה עיקר הטעם שלא משקים שתי סוטות ביחד, אֲלָא אֲמַר קָרָא - נלמד מהפסוק "והשביע אותה הכהן", שמשמע שבודקים רק סוטה זו ללבדה. שואלת הגמרא, וְתַנָּא קָמָא שְׁלַמַּד זֹאת מַסְבֵּרָא שְׁלֹא יִהְיֶה לָבָה גַּם בַּחֲבִירָתָהּ, וְהִי הִתְיַבֵּשׁ, וְלָמָּה לֹא לָמַד זֹאת מִהַפְסוֹק. מתרצת הגמרא, אֲכַן גַּם תַּנָּא קָמָא לָמַד דִּין זֶה מִהַפְסוֹק, אֲלָא שֶׁתַּנָּא קָמָא בְּבִרְיָאָה רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דְּדִרְשִׁי מַעֲם דְקָרָא - אשר דורש את טעמי התורה, וְיָמָּה מַעֲם קָאָמַר - ומה שאמר את הסברא שֶׁלֹא יִהְיֶה לָבָה גַּם בַּחֲבִירָתָהּ, הוּא טַעַם לְדַבְרֵי הַתּוֹרָה, מַה מַּעֲם הַתּוֹרָה שֶׁמִּשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אוֹתָהּ לְבִדָּה, בְּרִי שְׁלֹא יָהֵא לָבָה גַּם בַּחֲבִירָתָהּ.

שואלת הגמרא, מַאי בִּינִייהוּ - מה החילוק לדין בין רבי שמעון שדרש את הטעם שאין משקים שתי סוטות ביחד לבין רבי יהודה שלא דרש. ומשיבה, אֲמַרָא בִּינִייהוּ יֵצֵא חִילּוֹק בֵּינֵיהֶם לְדִין בְּאוֹפֶן שֶׁהַסּוֹטָה רִוְתָתָהּ - מפחדת ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת רבי שמעון שהטעם שאין משקים שתי סוטות יחד הוא כדי שלא יהיה לבה גס, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גס בה, ואם כן ניתן להשקותה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא יִשְׁקוּ אוֹתָם יַחַד אֶף בְּאוֹפֶן זֶה. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְרִוְתָתָהּ מִי מִשְׁקִין - האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן שהיא רותתת משקים שתי סוטות יחד, כיון שאין את החשש שהיא לבה גס בה. וְהִיא - והרי יש סיבה נוספת לומר שלא יהיו משקים שתי סוטות יחד, שהרי כלל הוא בדינו שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוַת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, - אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית המצוות טורח עליו כמי שסוחב משא ורוצה להיפטר ממנו, וְסִיבָה זֹאת שִׁיכַת אֶף בְּאוֹפֶן זֶה, וּבְדִתְנָן אִין מִשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת

בְּאַחַת, וְאִין מִסְתַּרִין שְׁנֵי מַצּוֹרֵעִין בְּאַחַת - לא מתעסקים בטהרת שני מצורעים יחד, וְאִין רוֹצִיעִין בְּאוֹתָם שֶׁל שְׁנֵי עֲבָרִים עֲבָרִים שְׁנֵי רֹצִיעִין לַצָּאָה לַחֲפוּשִׁי לְאַחַר שֶׁשׁ שָׁנִים בְּאַחַת, וְאִין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֲנָלוֹת שֶׁל עֲגָלָה עֲרוּפָה בְּאַחַת, לִפִּי שְׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוַת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. הרי מפורש שלא ניתן להשקות שתי סוטות ביחד משום שאין עושים מצות חבילות חבילות. מתרצת הגמרא, אֲמַר אַבְי וְאִיתִימָא - ויש אומרים שתירץ זאת רַב כְּהֵנָּא, לֹא קָשִׁיָא, בָּאָן - הברייטא שאמרה שאין משקים שתי סוטות יחד משום שאין עושים מצוות חבילות חבילות, דִּיבְרָה בְּכֹהֵן אֶחָד, שֶׁאִם יִשְׁקָה יַחַד נִרְאָה טוֹרָה עָלֶיהָ, בָּאָן - שיתר רבי שמעון שניתן לפרעמים להשקות שתי סוטות יחד, נִאֲמַר בְּשֵׁנֵי בְּהֵנִים - שכל כהן יִשְׁקָה סוֹטָה אַחֶרָת, וְלִכֵּן אֵינוֹ נֹחֵשֵׁב לַחֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

שנינו במשנה, וְהַכֹּהֵן אוֹתָהּ בְּכַנְיָסָה וְכוּ' עד שהוא מגלה את לבה, וְסוֹתָר אֶת שַׁעְרָה. תַּנּוּ רַבֵּנָן נִאֲמַר בְּתוֹרָה "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה", אִין לִי אֲלָא רֹאשָׁה - שמפורש בפסוק רק שיגלה את ראש הסוטה, גּוֹפָה מִנֵּין - מניין שמגלה גם את גופה עד כנגד הלב כפי שלמדנו במשנה. תַּלְמוּד לִזְמַר הָאִשָּׁה - נלמד מהיתור שכתוב ראש 'האשה' ולא כתוב ופרע את ראשה. ממשיכה הברייטא ושואלת, אִם בֶּן מַה תַּלְמוּד לִזְמַר 'וּפָרַע אֶת רֹאשָׁה' - מה בא לרבות הייתור של 'את'. ומשיבה, יתור זה מַלְמֵד, שֶׁהַכֹּהֵן סוֹתָר אֶת שַׁעְרָה - שלאחר שגילה את ראשה מוסיף וסוֹתָר אֶת קִשִּׁירָה הַשַּׁעַר כִּדִּי לְהַרְבוֹת בְּגִילִיָּה בְּכָךְ שֶׁשַּׁעְרָה מִתְפּוֹר.

שנינו במשנה, בְּרִי יְהוּדָה אָמַר אִם הָיָה לָבָה נֹאֵה לֹא הִיא מְגַלְהָ וְכוּ'. לְמִימָרָא - עולה מדברי המשנה דְּרַבִּי יְהוּדָה חִיִּישׁ לְהַרְהוּרָא - שחושש לכך שהרואים את הסוטה יתגרה יצרם ממנה, ולכן סובר שֶׁאִם הִיא נֹאֵה לֹא הִיא מְגַלִּים אֶת בִּשְׁרָהּ. ואילו דְּרַבֵּנָן לֹא חִיִּישׁ - אינם חוששים לכך, ולכן סוברים שגם אם היתה נאה היתה מגלה את גופה. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְהֵא אִיפְסָא שְׁמַעִין לָהּ - שבברייטא הלחן אמרו להיפך, דַּתְנִינָא לְגַבִּי הַיּוֹצֵא לְהַיִּהָר בְּסִקְלָהּ, הָאִישׁ שִׁיּוֹצֵא לְהִיִּסְקַל, מְכַסִּין אוֹתָהּ פֶּרֶק אֶחָד מִלְּפָנָיו - בחתיכת בד מלפניו כנגד מקום הערווה, וְהָאִשָּׁה שְׁנֵי פֶרָקִים אֶחָד מִלְּפָנֶיהָ וְאֶחָד מִלְּאַחֲרֶיהָ - ואת האשה היו מוסיפים לכסות בחתיכת בד גם מאחוריה, מְכַסִּין שְׁכִבְלָה עֲרוּוָה - שנראית ערוותה גם מאחור, אבל שאר גופם היה ערום בשעה שנסקלים, דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה, וְהַכְּמִים אֹמְרִים הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוּם, וכדברי רבי יהודה, אבל וְאִין הָאִשָּׁה נִסְקָלָת בְּנִסְקָלָהּ אֲלָא בְּבָגְדִים. הרי שלרבנן חוששים שהרואים אותה ערומה יתגרה יצרם בה ולכן נסקלת בבגדים, ואילו לרבי יהודה לא חוששים לכך, ולכן נסקלת ערומה, וְזוֹ סִתְרָה לְשִׁיתָם בְּמִשְׁתַּנּוּ. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַבָּה הָכָא - לגבי בסוטה מַעְמָא מַאי - מה טעם דברי רבי יהודה שחוששים שיתגרו ממנה, מִשּׁוֹם שְׁמָא תַצָּא מִבֵּית דִּין וְקָאִית - תיבדק ויתברר שהיא טהורה ולא תמות, וְיִתְגַּדְּלוּ בָּהּ פְּתָחֵי כְּהוֹנָה - ויש לחשוש שהכהנים שראו את גופה יתגרו ממנה, ולכן סובר רבי יהודה שֶׁאִם הִיא נֹאֵה אֵין לְגַלּוֹת אֶת גּוֹפָהּ, אבל הַתָּם - ביוצאת להיסקל, הָאִם מְסַתְלָא - הרי היא נסקלת ומתה, ולכן אין לחשוש שיבואו הרואים להרהר בה. וְכִי תִימָא אֲתִי לְאִיגְרוּי בְּאַחֲרֵינִי תִימָא - ואם תאמר שאף שלא יתגרו בה בנסקלת, אך עדיין יש לחשוש שמתוך שיראו אותה ערומה יתגרו באשה אחרת, יש להשיב שאין לחשוש מכך, שהרי הָאֲמַר רַבָּא גְמִירִי - מסורת בידי מרבותי, דְּאִין יֵצֵר חֲרַע שׁוֹלֵט אֲלָא כְּמָה שְׁעִינִי רִוְאָתָה - באותה אשה שראה האדם, ולכן ביוצאת להיסקל שהיא מתה מיד לא חשש רבי יהודה שיתגרו ממנה הרואים.

מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, אֲמַר רַבָּא, דְּרַבִּי יְהוּדָה אֲדַרְבֵּי יְהוּדָה קָשִׁיָא דְּרַבֵּנָן אֲדַרְבֵּנָן לֹא קָשִׁיָא - וכי הסתירה שהקשתה הגמרא הייתה רק בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ רבה את הסתירה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתירה בדברי רבנן. אֲלָא אֲמַר רַבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה אֲדַרְבֵּי יְהוּדָה לֹא קָשִׁיָא, בְּרִשְׁנֵין - כמו שחילק רבה בין היוצאת להיסקל שהיא מתה מיד, לבין סוטה שֶׁאִם הִיא טוֹרָה וְתַצָּא זְכָאִית יוֹבֵאוּ הָרֹאִים לְהַתְגַּרוֹת בָּהּ.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד א

רש"י

התם קיימא. בלשכת הגזית בדקאמרת שיאמרו עליה ב"ה גדול. ולשפת הגזית
בצורה היתה, חציה בקדש וחציה בחל בדאמר ביומא פרק שני (דף סו:). ומחתינין
לה. מקל הר הבית לאחר שיאמרו עליה: כְּדִי לִינְעָה. ותדאג מן הפנים ותודה
בשפתא בצרתה: מסייעין היו את הערבים. שמעידים עדות נפשות, וכשבדקין
אותן היו מסייעין אותן מפנה לפנה ומלשכה
ללשכה: לפני ה', והוא הפתח שבו דרך
בניסה ויציאה לכל באי עזרה: אֶקוֹרְבָנֶיהוּ.
בשומריהם את קרבן קדשים לטעור
באכילת קדשים, ומצוה על האדם שיעמוד
וישומר על קרבנו, ונקמא לו בספרי
מתשמו להקריב לי במועדו (פסוקי דסו:). ומי
שיכול לבנס בעזרה נכנס, ואלו שלא היו
יכולות מפני שהיו מחסרות בפרה עומדות
בחלל שער נקנור שלא נתקדש: וְכֵן וְכֹבֵד
נָפְי. בשמריהם קרבניהם מן מחסרי בפרה
ואינן יכולין לבנס: שְׁלֹא יֵהָא לְפָה גַם
בְּחִבְרָתָהּ. שמא האתה עומדת על בוריה
ואינה מודה לומר טמאה אני, וחבירתה
שהיא טמאה רואה את זו שאינה מודה
ושובלת את בשרה וקבה מתגבר עליה
לעשות כומו זו ואינה מודה: לֹא מִן הַשֵּׁם
הוּא וְהָ. לא זהו השם שאמרת העקר
הנאמר בפרה: אוֹתָהּ. והשביע אותה הכהן:
רִשׁ יְהִיב טַעְמִי לִקְרִיא בְּמִ"מ (דף סו:). דקא
אמר לא תחבל בגד אלמנה בעניה נאמר
ולא בעשירה. טעם המקרא שאם אתה
ממשכנה ואתה חייב להחזיר לה אמת
נכנס שחרית לשלל וערבית להחזירה
משיאה שם רע בשכנותיה: מֵאִי בִינִיָּהּ.
בין רבי יהודה לרבי שמעון, אי משום לפה
גס בה ואי משום גזירת הכתוב: אִיכָא
בִינִיָּהּ. אשה שאנו רואים בה שהיא
רותת מאימת הפנים ואינה מודה, למיד
שלא יֵהָא לְפָה גַם בַּה ז' אנו רואין שאין
לבה גס בה, ולמאן דלא דריש טעמא דקרא
אלא גזירת הכתוב אין משקין עמה אחרת:
וְיוֹתֵמַת מִי מִשְׁקִין. עמה אחרת, נדי דאין
לבה גס בה האיקא משום עשית מצות
חבילות ואתה כו': חבילות חבילות.
שנראה כמה שהיו עליו למשאו וממחר
לפרק משאו: כְּכֹהֵן אֶחָד. הוי חבילות, וכן
לגבי עבדים כו"ד אחד ובאדון אחד: וְפָרַע.
בכל מקום לשון גלוי הוא: גוּפָה מִנִּין.
דחתן מגלה את לבה: סוֹתֵר אֶת שַׁעְרָה.
מבה גלגלה שסותר קליעתה: חִישׁ
לְתַרְהוּא. שלא יתנו ויראין את לבם בה:
הָאִשׁ מְכַסִּים אוֹתָהּ. בשנסקל: פֶּרַק אֶחָד.
חתיכת בגד מלפניו ושאר כל גופו ערום:
שְׂבִילָה עָרוּהּ. אחריה נפיה, שבית הבשת
נראה משני צדדי: הֵכָא חֵינּוּ מַעֲמָא דר'
יהודה, שְׁמָא תַּצָּא מִכ"ד וְכָא. שטוהרה
תמצא ולא יבדקה הפנים ויתגרו בה ויהיו
רודפים אחריה כל ימיה: פְּרָחִי כְּהֵנָּה. נקט על שם שהיו מצוין בעזרה יותר
משאר העם: וְכִי תֵימָא אֶתִי לְאֶנְרִי. בְּאֶנְרִיָּתָא. על ידי שראו את זו ערומה
מתגרה יצרו גנשים אחרות: נְמִירִי. מסורת בדי. מרבותי: דְּרַבְנָן אֶדְרַבְנָן לֹא
קָשִׁיא. בתמיה, דשנית רבי יהודה ולא חישת' לשנויי דרבנן:

הכא

ויתגרו בה פרחי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויתורו שערך כדאמר קרא ואי משום כהן המשקה אותה יהפוך
פניו לצד אחר והכי תני בספרי בהריא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופורעה בדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי
יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר' יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרה: נְמִירִי
אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואת. מקשי' מפרק אין דורשין (מנחות סו:). דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפשי יצריהו ולא קשיא מידי דהתם ה"פ מאחר שראה
העורה פעם אחת שוב מהרהר אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהרהר אחר אחרת:

ששם

משקין את הסוטות. בתוספתא (פ"ה) שנא' (מלכים א' ח) את אשר יחטא איש
לרעהו ונשא בו אלה להאלותו ובא אלה לפני מזבחך בבית הזה וכו'
להרשיע רשע וצבתה בטנה ולהצדיק צדיק ולתת לו כצדקתו שנאמר ואם לא
נטמאה האשה וטהרה היאו ונקתה ונורעה ורע היא עומדת במכפנים והכהן עומד
מבחוץ שנאמר והעמיד הכהן את האשה
לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה':
אין משקין שתי סוטות כאחת. נראה לפרש
שיעמיד שתיהן בעזרה בבת אחת
להשקות אע"פ שאין שותות כאחת וכן
רציעה ובתוספתא דפרה (פ"ה) תנא נמי אין
שתי פרות נעשות כאחת משעשית אפר
מביא אחרת ושורפה על גבה ותימה וכי היה
אוסר ככה"א לשחוט שני זבחים כאחד כגון
שני עלות או שני חטאות שיעמיד שניהן
בעזרה ושחוט א' ואחר כך ישחוט השני והא
דאמר' בפ"ב דשחיטת חולין (דף סו:). וס'
תובחנהו שלא ידא א' שחוט שני זבחים מייר
שיחתוך שני צוארין כאחד דאיכא איסור
דאורייתא אבל ככה"ג לא מיירי התם ובפ'
נערה המאורסה (מ"ה) כ. בגדרים בעי מדר
שיפר אדם לשתי נשיו כאחד אותה דוקא או
לאו דווקא ופשיט להו מהכא:

איכא

בנייהו רותת. נראה דהוה מצי
למימר איכא ביניהו אשה אחרת
שאינה סוטה לר' שמעון מותר לר' יהודה
אסור להעמיד אצלה אום אשה בשער נקנור
דאמר בפרק טרף בקלפי (יומא דף כז:). דפליגי נמי
הכי רבי ויהודה ורבי שמעון בקרא דוהוציא
אותה דכתיב גבי פרה ואמר איכא ביניהו
חמור דלרבי ויהודה דאמר אותה לבדה
אסור להוציא עמה חמור:

והא

אין עושין מצות חבילות. תימה מאי
פריך והלא אין עושין מצות חבילות
ליכא אלא איסור מדרבנן משום דמחזי עליה
כמשא ואינה פליגי בקרא:

כאן

בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד
בב"ד אחד ואדון אחד ותימה והא
טהרת ב' מצורעה דמי לשני עבדים של שני
בני אדם:

והכהן

אודו בבגדיה. בפרק אלו הן הלוקין
(מסות דף כט:). תניא נמי הכי חון הכנסת
אודו בבגדיו כו' ונראה משום דכתיב בו
ונקלה מצוה לנולדו בתוספתא (פ"ה) כהנים
מטילים גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו
כ"ג יוצא ועומד בצד סוטה ואודו בבגדיה:
אם היה לבד נאה. אע"ג דגזירת הכתוב
הוא שב ואל תעשה לאו מיעקר הוא
כדאיתא פ' האשה רבה (יבמות ט:):

האיש

נסקל ערום ואין האשה נסקלת
ערומה. תימה מאי קשיא דרבנן
אדרבנן והא מפרש טעמא בפרק נגמר דין
(פסחים דף ק"ה). משום דכתיב אותו בלא כסותו

ואין אותה בלא כסותה א"כ למה היה לנו לנולדה מאחר שהכתוב אומר שלא לנולדה
אם היינו מנוולין אותה א"כ אנו עוקרין הכתוב בידיים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן
דאודו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך לרבנן לא שמענו מן התורה מה
דינה והרשות ביד בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי פליגי להכי
קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישין להרהורים היה לנו לנולדה משום יסור:

קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישין להרהורים היה לנו לנולדה משום יסור:
אם היינו מנוולין אותה א"כ אנו עוקרין הכתוב בידיים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן
דאודו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך לרבנן לא שמענו מן התורה מה
דינה והרשות ביד בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי פליגי להכי
קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישין להרהורים היה לנו לנולדה משום יסור:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד ב

תוספות

רש"י

ואחר כך מביא חבל המצרי. בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצרית באן משירי הלשכה כחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סודר שחננך בו וסיף שנהרג בו דאמרין פרק גמירי (פסחים דף מ.) דבאין משל צבור אי פירוש נמי משירי הלשכה כי הכא:

תנינא ואחר כך מביא חבל המצרי. ולא

ידענא מאי פשטי מוכחא טפי מזה דקתני היא חגרה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן ממש ועל כרחך לכתחילה למצוה בעינן אבל לאו דוקא לעכב דהייבא כתיב חבל המצרי או שום קשירה בתורה ולמה היה לו לעכב מיהו המדקדק בפירוש רש"י לא קשיא מידי דעיקר הבאתו קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או משום שמיטת בגדים הואיל וצריך לקשור צלצול לקשור חבל כדי ליפרע ממנה מיהו היבא דליכא חבל המצרי ואיכא צלצול לא מהדרנא יותר מדאי בתר חבל:

מיום שחרב בהמ"ק וכו'. וזה דבומן הבית נהגו דין ר' מיתות מי שנתחייב בהן בלא עדים ודחריה שלא והוי יכירין לדנו בסנהדרין כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (דף ט:) מעשה ברבי שמעון בן שטח שהיה בזמן הבית דחניא אמר רבי שמעון בן שטח אראה בבחמה אם לא ראיתי וכו' עד שהשיבו נחש ומקשינן והאי בר נחש הוא והתני רבי חייא וכו' אלא האי דנקט מיום שחרב בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע מיתות לגמרי: **מי** שנתחייב סקילה. מקשי' מפרק השוכר את הפועלים (דף ק"ג:) דרבי אלעזר ברבי שמעון הוה תפיס גבוי יומא חד פגע בהווא כובס אמר ליה תפסוהו ותפסוהו (וקפסוהו) וקפסוהו וקא בבי אמר לו רבי אל ירע לך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביו"כ וזה שנתלה נחנק ואמאי לא פריך והאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל לפרש"י לא קשיא מידי דפירש התם משום הכי נתלה משום דכל הנסקלין נתלין ויש לומר דלאו דוקא נקט נופל מן הגג או היה דורסוהו אלא מעין מיתה שנתחייב בה יתרג ויש מפרשים דבנו בעל תחילה דהויא לה בעולה דמיתתה היא בחנק אבל קשיא לרבי מזה דאמר בפרק אלו חלו הגולין (מס' י:) דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג עולה ונופל וחורגו וזה לאו בר סקילה הוא ותיירץ אע"ג דלאו בר סקילה מיהו מדה במדה היא דוורק על חבירו דרך ירידה הוא דכתיב (מזכר ט) ויפל עליו וימות ואילו מתים דרך ירידה ואם הרגו בסיף הקורש ב"ה נפרע מהם בענין אחר:

מנימין

ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג או היה דורסות. מי שנתחייב שריפה, או נופל בדליקה או נחש מבישו. או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו. מי שנתחייב חניקה, או מובע בנהר או מת בסרוב. תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, שנאמר 'במאסא' בשריפה תריבנה', אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרובת וחצי תרובת, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע, תומן ועובל מנין, תלמוד לומר 'כי כל סאון סאון ברעש'. ומנין שקל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון'. וכן מצינו במסכת שבמדה שמודדה בה מדרו לה, היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל. היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נופל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קשמה לו פנייה, לפיכך

הקא טעמא מאי. אמרי רבנן שמצוה לבקשה ואפלו היא טהורה, משום ונקסרו כל הנשים, שלא יביאו עצמן ליד חשד ותהייה צנועות: **התם**. שהיא נסקלת אין לה יסור גדול מזה לאחרות תרתי. מיתה ובושה: **מר** **כבר** **בזיונא** **עדיף** **ליה**. חשוב על האדם וטני לו טפי מצערך דגופיה, הלכך מיתה יפה היא לו לסקל לבוש ואע"פ שצערו נמשך שאינו ממחר למות. ולא לסקל ערום ויהבנה, ורבי יהודה סבר צערא דגופא עדיף ליה, וזו היא מיתה יפה לו לסקל ערום ואע"פ שמתבנה, ולא יסקל בלבושו וימשך צערו: **בהני** **אית** **לה** **בזיון** **טפי**. שהיא ערמה עד לבה וראשה פורע ויתן עליה תכשיט וזה גנאי הוא לה, שדרך בני אדם להתלוצץ באדם ערום ומנעלו ברגליו ואמרי שליו ערטיט וסיים מקסאני. שליו - מפשט. כדמותר נמינן ופשט וישלח. ערטיט - ערום: **משום** **דאמר** **מר**. לקמן. במדה שאדם מודד בה מודדין לו: **היא** **חגרה** **לו**. חגרה את עצמה בצלצול נאה להתנאות בפניו. צלצול בנדר"ל בלע"ז: **תנינוהי**. דעקר הבאתו אינו אלא כדי שלא ישמט: **תרנמה**. לרשא דקתני כל הרוצה אנשים: **תרנמה**. פרש אותה: **מתני** **ירך** **התחיל** **פעברה** **תחלה**. בדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקרוב שר, לפיכך תלקח ירך תחלה לקלל אותה. דכתיב בתח"ו **את** **ירכך** **נופלת** **ואת** **בטנך** **צבה** **ומדכר** **נמ** **ואע"פ**. דמדה. עצמה בטלה, שפסקו ארבע מיתות בית דין: **במדה** **לא** **בטיל**. שמודיין להם לעוברי עברה במדה שמתחייבים בה, ומתים בדיוגמת אותה מיתה: **דאמר** **רב** **יוסף**. ההנא קאמר דאמר רבי יוסף נמי בעלמא וכן תני כו': **דין** **ארבע** **מיתות**. דין שמים שהיא דיוגמת: **נופל** **מן** **הגג**. דומיא דסקילה. דתנן (פסחים דף סה:) בית הסקילה היה גבה שתי קומות אחד מן העדים בא ודחפו בו: **היה** **דורסות**. ארי דורסו בצפרניו ומפילו לארץ. וכן זה דומה לנסקל: **נחש** **מבישו**. והא"ר שורפו: **נמסר** **למלכות**. ומיתת מלכות מתחין את ראשו בסין: **והרג** **נמי** **סוף** **הא** **כדאמרין** **בסנהדרין** **(דף כג:)** **סרובני**. במגליט, והוא חלי בגרנו: **במאסא**. בתוך אותה סאה עצמה בשאתה משלחה לאבדון תריבנה: **ואין** **לי** **אלא** **סאה**. עברה גדולה: **תריב**. חצי סאה, תרי נקב, דהיינו ג' קבין: **תמן** **ועובל**. משקלות חסנים הן ושעורן כבבא בתרא בהמוכר את חספיה (דף טז:) **ומנין** **שקל** **פרוטה** **ויפרוטה** **וכו'**. ואע"פ שלא נפרעו ממנו פסע ראשונה ושניה לא ותריו לו עליהם. אלא מצטרפין לו אותן לחשבון: **לראות** **לו** **פירקה** **לו**. כנגדו: **כפה**. צעיף:

פניה

שריפה, או נופל בדליקה או נחש מבישו. או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו. מי שנתחייב חניקה, או מובע בנהר או מת בסרוב. תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, שנאמר 'במאסא' בשריפה תריבנה', אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרובת וחצי תרובת, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע, תומן ועובל מנין, תלמוד לומר 'כי כל סאון סאון ברעש'. ומנין שקל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון'. וכן מצינו במסכת שבמדה שמודדה בה מדרו לה, היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל. היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נופל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קשמה לו פנייה, לפיכך

פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אמר - בתחילה אמרה המשנה שכל הרוצה לראות בה רואה, אלא
- משמע שלא שנה נכרי ולא שנה נשי - אין הבדל בין אנשים לנשים,
אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה שמונחים אותה. ואילו
והדר תני - בהמשך המשנה למדנו שכל הנשים מותרות לראותה,
ומשמע נשים אמן - דרוק לנשים מותר לראות את הסוטה, אבל אנשים
לא. מתרצת הגמרא, אמר אבי תרנמה - נפרש את דברי המשנה כך,
מה שאמרה המשנה שכל הרוצה לראות יראה, היינו אנשים - נאמר רק
על נשים. דוחה הגמרא, אמר ליה רבא לאביי והא כל הרוצה לראות
בה רואה קתני - הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצה רואה, ומשמע שגם
אנשים. אלא מתרצת הגמרא, אמר רבא, אכן תחילת דברי המשנה שכל
הרוצה לראות בה רואה, נאמרה על כולם לא שנה נכרי ולא שנה
נשי, ומוסיפה המשנה, ונשים חייבות לראותה - הנשים שנמצאות
בעזרה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוול, לקיים את מה שנאמר
'ונסור כל הנשים ולא תעשינה כפומתכנה' - עלי ידי שיראו הנשים מה
עושה לא יבאו לעשות את מעשיה, ובדלעל.
לאחר שלמדנו במשנה הקודמת איך היו מנוולים ומביים את הסוטה, באה
המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד מדה.
משנה. במדה שאדם מודד בה מודדין לו - כשמענישים את האדם
משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג
בעבירה. ולכן לגבי סוטה, שהיא קשמה את עצמה לעבירה - בשביל
העבירה, למצוא חן בעיני הבעל, כנגד זה, המקום נווילה - התורה
ציוותה לנוול אותה. וכן כיון שהיא גלתה את עצמה לעבירה - שישבה
בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבעל יראה אותה ויעבור איתה
עבירה, כנגד זה, המקום גלה עליה - התורה ציוותה שתהיה מגולה
לעני כל בשעה שמעמידים אותה בשער ניקור. בדרך התחילה לעבירה
תחילה, ואחר כך החטון - דרך התשמיש הוא שהיך נהנה הראשון
מהקירוב בשר לבעל, ואחר כך הבטן, לפיכך מקללה הכהן שתלקה
הדרך תחילה ואחר כך החטון שנאמר 'בתת ה' את ירכב נופלת ואת
בטנך צבה', ושאר כל הגוף לא פלט - ואף שאר אברי הגוף אינם
נמלטים מן החולי והכאב לאחר הדרך והבטן.
גמרא. אמר רב יוסף, אף על גב דמדה במילה - שפסוק להעניש
בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום במדה לא במיל - עונש כדוגמת
אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמים לעוברי עבירה שימותו
במיתה שהתחייבו בה, וכדלהלן. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא,
מיוסר בשער בית המקדש, אף על פי שבמלך סנהדרין ולא דנים עוד
דיני נפשות, מכל מקום מיתות לא פלטו. שאלת הגמרא, והא
במלו - הרי אין דנים כבר דיני נפשות משיבה הגמרא, אלא דין ארבע
מיתות לא במלו - דין שמים להעניש את החוטא בארבע מיתות בית דין
לא בטל, ולכן נענש במיתה דומה להם, כגון, מי שנתחייב סקילה - מי
שעשה עבירה שהעונש עליה היא סקילה, או נופל מן הגג או היה
דורקתו ומפילתו לארץ. מי שנתחייב שריפה, או נופל בלילה ונשרף,
או נחש מבישו והאסר שורף אותו מבפנים ומת. מי שנתחייב ריגה -
סייף, או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו, ודרס להרוג בחרב. מי
שנתחייב חניקה, או מוצב בנהר ונחנק בתוך המים, או מת בסרנפי -
על ידי חולי בגרון, ונחנק בחוליו.
תניא, היה רבי אומר מניין - מה המקור לדבר שבמדה שאדם מודד בה
מודדין לו, ומשיב, שנאמר 'בכאסאם בשלחת תריכנה'. שואלת
הברייתא, אין לי אלא סאה - עבירה גדולה, מנין לרבות תרנגול - חצי
סאה וחצי תרנגול, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע, תומן ועובל -
משקלות קטנים יותר, מנין שגם על עברות קטנות מעניש ה' באותה מדה.
ומשיבה, תלמוד לומר 'כי כל סאון סאון פרעש' ונלמד מ'כל' שאפילו
מדה קטנה. שואלת הברייתא, ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת
להשבוין גזול - שאם לא נפרעו מאדם על חטא, לא ויתרו לו אלא
מצטרף לחשבון בעתיד. ומשיבה, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא
השבון' - חטא לחטא מצטרף לחשבון שיבוא.
ממשיכה הברייתא, וכן מצינו בסוטה שבמדה שמודה, בה מדרו לה
- שנענשה לפי הדרך שחטאה. היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו
- להראות לו, לפיכך בהן מצטרפה על שער נקנור שבו היו מנוולים
אותה ומראים קלונה לכל. היא פרסה לו - בעבור, להתנאות בפניו,
סודדין ואין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה - צעיף המכסה את
ראשה מעל ראשה, ומניחו תחת רגליה. היא קשמה לו פניו, לפיכך

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הסתירה בין הדינים, שלעולם לא חששו
רבנן להרהור, אלא שהקא - לגבי סוטה מצטמא מא - הטעם שמגלים
את גופה, הוא משום שנאמר 'ונסור כל הנשים' - ולכן מצווה לביישה,
כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להצננה בצניעות ולא להביא את
עצמם לידי חשד שונן. אך תתם - לגבי היוצאת להיסקל, אין צריך לביישה
כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו כמותה, שהרי אין לה יוסור גדול מזה
- שראות אותה כשהיא נסקלת. וכן תימא לעבד בה תרמי - ואם
תאמר שיראו גם שהיא נהרגת וגם שמביישים אותה, אמר רב נחמן אמר
רבה בר אבבה, אין עושים כן, משום שאמר קרא 'ואהבת לרעך כמוך',
ונלמד מכאן שדור לו - יש לברור ליוצא להיחרג מיתה דפה - שלא
יתבייש כשממיתים אותו.
שואלת הגמרא, ליקא דרב נחמן תנאי היא - האם נאמר שהדין שאמר
רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלויה במחלוקת רבי יהודה ורבנן
לגבי היוצאת להיסקל. וזה טעם מחלוקתם, שרבנן סוברים שיש לברור
מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת ערומה, ורבי יהודה חל על
דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה. דוחה הגמרא, לא - דברי רב נחמן לא
תלויים במחלוקת רבי יהודה ורבנן, אלא דבולי עלמא אית להו דרב
נחמן - שיש לברור ליוצא להיחרג מיתה יפה, והכא בהא קמיפלגי -
אלא שנחלקו מה היא המיתה היותר יפה לה, מר סבר - רבנן סוברים,
ביונייה עדיף ליה מפי מצערה הגופיה - יותר חשוב לאשה שלא
תתבזה משלא תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה
יעכב את המיתה וגירום לה להצטער יותר, מאשר להתבזה ולהיסקל
כשהיא ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. ומר - רבי יהודה סבר,
צערה הגופיה עדיף ליה מפי מבייונייה - יותר חשוב לאשה שלא
תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזה ולהיסקל ערומה,
מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרמו לה להצטער יותר.
וממילא זו היא המיתה היפה לה.
שינוי במשנה, היתה מוכנסת לבנים מתכסה בשחורים וכו'. תנא -
למדנו בברייתא שאם היו גם בנדים שחורים נאים לה, מכפיין אותה
בבגדים מביערים, בשביל שתתנוול ותתבזה.
שינוי במשנה, היו עליה בלי זהב וכו' מעבירין ממנה כדי לנוולה.
שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה פשיטא
שמסירים ממנה את התכשיטים, השתא נוויל מנוויל לה - שהרי עושים
מעשים לנוולה, הני מביעריא - וכי צריך לומר שמסירים ממנה את
התכשיטים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, מהו דתימא -
היינו סוברים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיטים משום שבהני
אית לה ביון מפי - שאם יהיו עליה תכשיטים בזמן שהיא ערומה עד
כנגד ליבה ושערה מגולה ומפוזר, יש בכך יותר ביון, ופדאמר אינשי
שליח ערמיל ופיוס מקאני - וכמו שדרך האנשים לצחוק על מי שהולך
ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו כולה מנוולת וחולכת עם תכשיטי
זהב. קא מוסיף לן - חידשה לנו המשנה שמכל מקום יותר ביון לה
לדיות בלי תכשיטי זהב.
שינוי במשנה, ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדידה וכו'.
בעא מיניה רבי אבהו מרב הונא, שאל רב אבא את רב הונא, חבל
המצרי מהו שיעקב בסוטה - האם הקשירה חבל מצרי זה מעכב את
השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל אחר וישקו אותה.
וצדדי הספק הם, האם הטעם לקשירה הוא משום שלא ישמטו בנדיה
מעליה הוא - בשביל שלא ימשכו הבגדים כלפי מטה לאחר שקרע אותם
הכחן עד כנגד לבה, ולפי זה ובצלצול קמן נמי סי - בחבל קטן גם
מספיק, או דילמא שחטעם לקשירה הוא משום דאמר מר להלן, שבמדה
שאדם מודד מודדים לו, ולכן כיון שהיא חגרה לו בצלצול - הסוטה
חגרה בגד נאה להתנאות בפני מי שנסתרה עמו, לפיכך בהן מביא חבל
המצרי - שהוא גס ועבה וקושר לה למעלה מדידה כדי שתתבזה, ולפי
טעם זה חבל מצרי מעכב, שדווקא בו היא מתננה. פושטת הגמרא את
הספק, אמר ליה - רב הונא לרב אבא, הנייתיה - למדנו במשנתנו, ואחר
כך מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדידה כדי שלא ישמטו
בנדיה מעליה, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו הבגדים,
ואם כן כל חבל כשר ולא דווקא חבל מצרי.
שינוי במשנה, וכל הרוצה לראות בה יראה וכו' וכל הנשים מותרות
לראותה. מקשה הגמרא, הא גופא קשיא - דברי המשנה סותרים,

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פניה מוריקות. היא כחלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות - שבזמן ששונה את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. היא קלעה לו את שער - שקלעה את שערה בעבור הבעל בשביל להתנאות בפניה, לפיכך כהן סותר - פורע את שער. היא הראתה לו פאצבע - לרמוז לו שיבוא אליה, לפיכך ציפורניה נזשרות. היא חננה לו בצילצול - חגורה נאה, לפיכך כהן מכיא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדרה. היא פשטה לו את יריכה למעשה העבירה, לפיכך יריכה נופלת. היא קיבלתו על בריסה במעשה העבירה, לפיכך בסינה צבה - מתנפחת, כמו שכתוב "וצבתה בטנה ונפלה ירכה". היא האכילתו מעדני עולם בשביל לפתותו לעבירה, לפיכך קרבה מאכל בהמה - שעורים. היא השקתהו יין משונה בכוסות משופחים, לפיכך כהן משקה אותה מים המרים במקדה של חרש - בכלי חרס. היא עשתה את מעשה העבירה בסתר, כנגד זה ה' שהוא יושב בסתר עליון שם בה פנים - מתפנה כדי להיפרע ממנה, כמו שנאמר "ועין נאה שמרה נשף לאמר לא תשונני עין וגו' וסתר פנים ישים" - שהנאה מצפה לחשכת הלילה לעבור את העבירה בסתר, וה' שהוא יושב בסתר ישים פניו להיפרע ממנו. דבר אחר - פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה הסוטה את מעשה העבירה בסתר, היא עשתה בסתר, כנגד זה המקום פירסמה בגלוי - שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך מתפרסמים מעשיה, וכמו שנאמר "תבסה שנאה במשאן תגלה רעתו בקהל (וגו') -" המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה' על ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה' את מעשיו הרעים לרבים.

הברייתא למדה מפסוקים שבמדה מודד מודדים לו. שואלת הגמרא, ומאחר דנפקא ליה מאחת לאחת למצא חשבון - שכבר למדנו מפסוק זה שמצטרפים החטאים לחשבון בשביל להיפרע, אם כן הפסוק כי כל סאון סאון ברעש' למה לי - בשביל מה נכתב, הרי אין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, לכמה - מפסוק זה לומדים שגם על חטאים קטנים נענשים במדה כנגד מדה, שהעונש יהיה כעין החטא. ממשיכה הגמרא להקשות, ומאחר דנפקא ליה מ'כי כל סאון סאון ברעש' שמענישים במדה כנגד מדה, אם כן בפסוקא ב'שלחה תריבנה' למה לי - בשביל מה נכתב, הרי אין בו צורך למדה כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא בתחילה. משיבה הגמרא, פסוק זה הוצרך לדרוש לכדרכ חנינא בר פפא, דאמר רבי חנינא בר פפא אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האופה - אינו מעניש אומה עד שעת שילוחה - עד שמגיעה השעה שמאבדה לגמרי מהעולם, שנאמר בפסוקא ב'שלחה תריבנה וגו' - שמעניש אותם ה' על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.

מקשה הגמרא, איני - איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה' מאבדם מהעולם הוא מעניש אותם, והאמר רבא שלשה בוסות האמורות במצרים - בחלומם של שר המשקים, למה - על מה רומזים. כוס יסורים אחת, שששת - ששתה מצרים בימי משה - עשרת המכות וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. ואחת, שששת בימי פרעה נכה - שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. ואחת, ששתייה לשותות עם

המשך ביאור למסכת סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

מתורת לך. אמר לה יהודה, שמא קיבל בך - עבורך, אביד קידושין מאדם מסוים ואת מקודשת לו. אמרה ליה יתופה אני - אבי מת בהיותי קטנה, והשיאוני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן נישואי לער ואונן לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדין כלה לחמיה. אמר לה יהודה, שמא טמאה את - שמא נדה את, אמרה ליה מהורה אני. מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם. "ויטע אשל בבאר שבע", אמר ריש לקיש מלמד ששעה אברהם פרחם ונטע בו כל מיני מנדים - מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו מהם

חברותיה - בימות המשיח. ונמצא, שהענישם הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא בר פפא. וכי תימא - ואם תאמר לתרץ, שהנה אודו - האומה המצרית שהייתה בזמן משה נכחדה לגמרי, והני אחריני נינהו - והמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך במצרים. דוחה הגמרא, והתניא אמר רבי יהודה, מנימין גר המצרי היה לי חבר - היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא מתלמידיו רבי עקיבא, וכך אמר מנימין גר המצרי על עצמו, אני מצרי ראשון - מצרי שהתגייר, ונשאתי מצרית ראשונה - גורת מצרית, אשאי לבני מצרית שניה - מצרית בת גרים, כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל - כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא לבשרה. ומכך ממנימין היה מצרי אסור לבא בקהל, מוכח שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נכחדה לגמרי כשהכה אותם ה'. אלא מסיקה הגמרא מכאן הקושיא, אי איתמר הכי איתמר - אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, אמר רבי חנינא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן המלך של האומה, עד שעת שילוחו - שנפסקת מלכותו, שנאמר בפסוקא ב'שלחה תריבנה וגו' ונדרש על מלך. אמר רבי חנינא בר פפא אהא - אמימר למד את דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומהפסוק שלחל, מאי דכתיב - מה כוונת הכתוב "כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא בליתם", ודרש רבי חנינא בר פפא כך, "אני ה' לא שנית" לא הכיתי לאומה ושנית לא - שלא הכיתי אומה מאומות העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם אני מאבדם. ואילו ואתם בני יעקב לא בליתם - את עם ישראל אני מכה ולא משמיד, והיינו דכתיב חצי אכלה בם - בישראל, שחצי בלן - מכותי כלות, אבל והן אינן בלן.

אמר רב חנינא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האדם - להענישו על חטאיו, עד שתתמלא סאתו - שירבו עונותיו, שנאמר בפסוקא ב'מלאות ספקו יצר לו וגו' - כאשר התמלאו רצונותיו ותאותיו, יצר לו - יבואו עליו הצרות והעונשים. דרש רבי חנינא בר פפא, מאי דכתיב "וינו צדיקים בה' לישרים נאיה תהלה", אל תקרי נאיה תהלה, אלא ניה תהלה - ומתפרש הפסוק כך, רנו צדיקים במה שעשה להם ה', שרק ישרים יהללוהו בנוה בתים שהם בנו. ומי הם הצדיקים, זה משה ודוד ושלמה ואלו שאלוהים במעשיהם, דוד דכתיב "טבעו בארץ שערית" - שבנה שער ירושלים, משה, דאמר מר, כשנכנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו וקרשיו וקרשיו וקרשיו וקרשיו - ולא יכלו האויבים לקחת את המשכן שבנה משה ולהתחלל בו. שואלת הגמרא, היכא - היכן נגנו אהל מועד. ומשיבה, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל בית המקדש. תנו רבנן, בוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה - שנבעלה למי שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, שמה שביקשה לא ניתן לה - שאסורה על הבעל לעולם. ומה שבידה נטלוהו ממנה - ואף נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמדך שכל הנותן עינו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נטלין הימנו.

העוברים ושבים. נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר שאשל הוא פרחם, וחד אמר שהוא פונדק - אכסניה, וכוונת הפסוק לומר שבנה שם אברהם פונדק לחכמים אורחים שילוו בו. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שאשל הוא פרחם, היינו דכתיב - מובן מה שכתוב בפסוק "ויטע", שבאילנות שייכת נטיעה, אלא למאן דאמר פונדק, מאי "ויטע". מתרצת הגמרא, מצינו לשון נטיעה באוהלים, דכתיב "ויטע אהל אפרנו וגו'". נאמר בהמשך הפסוק, "ויקרא שם בשם ה' אל עולם", אמר ריש לקיש, אל תיקרי "ויקרא", שאברהם עצמו קרא בשם ה',

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד א

תוספות

רש"י

פניה מוריקות. הכי תני לקמן, אינה מספקת לשנות עד שפניה מוריקות ועיניה
בולטות: הראתה לו באצבעותיה. רמזה לו לבא אצלה: מאכל בהמה. שעורים:
במקדשה של חרש. פחותה ומגנה שבבוסות: שם בה פנים. פנאי לפרע ממנה.
ושמתי אני את פני (ויקרא כ) ונתתי (את) פני (ס) בלן לשון פונה אני מכל עסקי
ועוסקני בהן: תפסה שנאה במשאון.
שנאמר במשאון המקסה דבר השנוי
למקום, במשאון בחשך כמו שואה (ויכ' לו).
שעושה מעשיו בחשך: כי כל סאון. שבא
ללמדנו שאף עברות קטנות נפרעות הימנה:
למה לי. מאחת לאחת נפקא: לבסמה.
ולמדנו שבמדה שמודד מודדין לו, הפרעון
מעין החטא: שלוחה. אבודת מן העולם: ג'
בוסות. בחלומי של שר המשקים: בימי
פרעה נכה. לבא נבוכדנצר מלך בבל
להכות את ארץ מצרים: עם חברותיה.
למנות המשית, אלמא לא נטרדה במכה
ראשונה: וכן תימא הנד אודו. הראשונים
כלו בלן ואלו מאמנות אחרות היו שבתישבו
בארץ מצרים: מצרי ראשון. הוא עצמו
תנאיה: אשיא לבני מצרים שניה. בת
מצרים ויורת וגר מצרי שתהא היא שניה
לגירות כדי שיהא בן בני שלישי וראוי לשא
בת ישראל. דכתיב (דברים כ) בנים אשר
יוולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'
שאם הייתי משיא לבני מצרים ראשונה
היה בן בני שני מצד האם, דאמר ביבמות
(דף פה) ובקדושין (דף סו) ובנים אשר יולדו
להם הלך אחר פסולן, אלמא עדיון מצרים
הם. דאלו שאר אמות מתרין לבא בקהל
מיד. מנימין לית ליה הא דאמר בבבכות (דף
כח) שהעמונים והמצרים מתרין לבא בקהל
שבקר עלה סנהריב ובלבל את כל האמות.
וחכי נמי קתני מצד דהך מלתא בתוספתא
דקדושין, אמר לו ר"ע מנימין טעית שבקר
עלה סנהריב ובלבל בו: אחא. מן המקרא
הזה: חצי בלים. מבותי כלות. במלאות
ספקן. כל רצונו: יצר לו. תבואנו צרה:
אלא נזה תהלה. על עסקי נזה בתים שבנו
תלהלה: שחשבו שאלו שונאיהם במעשה
ידיהם. להיות נהנים מהם: דוד דכתיב
טבעו פארץ שעריה. לעיל מניה פתיב
חשב ה' להשחית חומות בת ציון, ועלה
פתיב טבעו בארץ, ומצודת ציון היא עיר
דוד וביתו דכתיב בספר שמואל (כ כ)
ובשבאו צרים בימי צדקיהו טבעו השערים,
דלתות השערים שהיו של נחושת או של
וכסף וזהב, כדי שלא ישאום אויבים, ועצים
לא נשאו אתם: מה שביקשה לא נתן לה.
שאסורה לבועל: ומה שביקשה נסלו
המנה. אם שותה מים מתה, ואם הודתה
נאסרה לבעלה והפסידה בתהלה:
נחש

מנימין גר המצרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (בבב' דף כח) דאמר בו ביום
עמד יהודה גר עמוני לפניו בבית המקדש ואמר להם מה אני לבא
בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה א"ל ר' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג והלא כתיב
לא יבא עמוני ומואבי אמר לו ר"י ובי עמון ומואב במקומם הן יושבין וחלא כבר
עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל
העולם כולו א"כ אפילו מנימין היה מותר
לבא בקהל ועוד מקשינן אהדיא תפלת
השחר דאמר פ"ק דמגילה (דף יב:) זיל לגבי
עמון ומואב דיתבי אדוכתיהו כחמרא
אדורדיא שנאמר שאנן מואב מנעוריו וגו'
מיהו הכא בשמעתין לא קשיא מידי כמו
שפרשי' דמנימין היה טועה וסבור שלא
תבלבלו כדקנין סיפא בתוספתא דפ'
בבא דקדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין
טעית הלכה כבר עלה סנהריב ובלבל את
האומות לא מצרים במקומם ולא עמונים
ומואבים במקומם אלא עמון נושא מצרית
ומצרי נושא עמונית ואחד מן אלו מותר
בכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות
האדמה נושא את אלו והכא הכי פירושא
עד כאן ל"פ אלא אם תבלבלו אי לאו אבל
כולי עלמא מודו דישנן בעולם אבל ההיא
דמגילה תיקשה ופרי' דסנהריב אע"פ
שבבל את כל העולם כולו ארץ מצרים
לא בלבל כדכתיב (מלכים כ) בפרעה נכה
ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו
כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר
פרת אלמא סנהריב לא בלבל [ומצרים] והכי
תנא בסדר עולם מיום שעלה מלך בבל על
ארץ מצרים עוד לא קפה ראש אבל עמון
(ומואב) בלבל דכל הנהו לא אשכחן בהדיא
שלא בלבלו כדכתיב (שפי' לו) מי בכל אלוד
הארצות וגו' ובמצרים אשכחן בהדיא שלא
בלבלו אלא שטפן כדאמר' בסדר עולם
כשהלך לתרהקה מלך כוש ועל אותה שעה
אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין
טעית וכו' וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי
שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת שבנא
וטיעתו וגם מואב שטפן כדאמרין בסדר
עולם שלש שנים ונקלה כבוד מואב (שפי'
סו) שסנהריב שטפן אבל כיבוש ובלבל לא
היה ובמואב אשכחן בהדיא ולא בלבל
כדכתיב שאנן מואב מנעוריו וכו' אמר
ירמיה להאי קרא היה שאנן מכלל דלא
בלבל ובמגילה גרסינן זיל גבי מואב כדכתיב
אדוכתיה ול"ג עמון דעמון לא יתבי
אדוכתיהו (ובבבכות דף כח) אמרינן וכו'
עמון ומואב במקומם הן יושבין ל"ג ומואב
חורבן נבוכדנצר לא חשיב בלבלו דכי היה
מחריב נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ
במקומם אבל סנהריב היה מעביר לארץ
ומבלבלו והכי פירושא ב' בתרא (מקנ' סו)
גבי לוז היא לוז שלא בלבלה סנהריב ולא
החריבה נבוכדנצר ואף מלאך המות אין לו
רשות לעבור שם ובכ"מ תולה בלבלו
בסנהריב חורבן נבוכדנצר ולפום רהיטא
גרס עמון בהדי מואב וליתא כדפרישית ותו
לא מידי ע"כ פירושו וקשה לפירושן מן
התוספתא דקתני לא מצרים במקומם דם
יושבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושא הא
דקתני לא מלואבים במקומם ואי לא מואבים בתוספתא ועמון במגילה לא קשיא מידי: לא
דמנימין ותימה מאי היה מצי לתרץ דלא הוי מצי לתרץ למלך של אומה מרקאמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מירי:
אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד ב

תוספות

רש"י

נחש הקדמוני. נתן עינו בחנה ובא עליה, והיינו דכתיב (בראשית 4) הקחש השיאני, לשון תשמיש ונשואין הוא: נמלו הימנו. קומה וקופה: והא מלך. שלך עשאו ערום
 מבלי: אני אמרתי. יהלך בקומה וקופה. מקללתו אתה למד, וכן כל אלה אתה למד מקללתו: קין. נתן עינו בתאומה ותרך שנוקדה עם הכל, ששתי תאומות נולדו
 עמו, והיינו דכתיב (בראשית 7) את אחיו את הכל, שני אתים שני רבויים: קרה. על ההנהגה ובלע: בלעם. בממונו של בלק לקלל את ישראל, והנהגה במזון שהלך לטול
 שבר עשרים וארבעה אלף שפולי מישראל בעצתו: דואג. אביר הרועים וגדול שבתלמידים היה, ונתקנא בדרך שהאזין בבוך דבר ואיש תאר ומראה פנים גדולה בדרכים
 (שמואל א 6 טו) הנה ראיתי בן לוי בית הלחמי
 וגו'. ואמר באגדה בחלק (ה' טז) דכל הפסוק
 הנה דואג אמרו לשון הרע: ואחיתופל.
 נתן עינו במלוכה כדאמר בחלק (ה' קא)
 ראה אש יוצא מאמתו וכסבור שעתידי
 למלוך, ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו
 ימייהם: גחז. בממונו של געמז ונצטרע:
 וארזניה. באבישג ונהרגו: ועוזיה. בכהנה,
 והצטרע ורחק על מצחו (דס"ב כו): כי לייט
 בו, וקללה היא תחלת הפורענות: מיהו בי
 בך בי מיהו בי אורחיהו בך. שבמעים
 נכנסו תחלה ומקלקלות אותן ואח"כ
 נופלות לדרך: שלא. להוציא לעו. שיאמרו
 לא עשו כסדר האלה ואין פורענות זו על
 דך. מתני' שמשון הלך אחר עינו. בלדל
 לקפו: על עשר פלגשי אביו. בדרכים
 בספר שמואל (ט טו) ונעזבו עשר נשים
 פלגשים לשמור הבית: לונביות. חנינות:
 לב אביו ולב ב"ר. דכתיב (ס) אלקה נא
 ואשלמה את נדרי וגו', ובתיב את אבשלום
 הלכו מאתים איש קרואים וחולקים לתקם,
 ואמרין בסוטה דירושלמי קרואים מדרך
 שעל ידי מצות דוד הלכו עמו, אמר לו
 כתוב לי שילכו עמי אותן שנים שאבחר
 וכתב לו והנה מראה חותמו של דוד לשנים
 וחולקים אחריו וכן לשנים אחרים עד שכנס
 מאתים וכלן ראשי סנהדרות, הרי לב
 אביו ולב ב"ר ולב אנשי ישראל דכתיב
 בקרב איש להשתמחות וגו', ובתיב מי
 ישימי שופט בארץ, ובתיב והגב אבשלום
 את לב אנשי ישראל: ואין באהיו גדול
 ממנו. שהיה מלך, הרי מדה שמד שנקבר
 אביו בגדולים ובו במדה מדדו לו שנקבר
 הוא בגדולים: מי לנו. לענין כבוד כבודיה
 לקבר בגדולים גדול מיוסף שלא נתעסק בו
 אלא משה שהוא גדול מישראל ואין
 בישראל גדול ממנו. הרי שבמדה שמד
 לקבור את יוסף ע"י גדול בה מדדו לו, שאן
 גדול בבבדו קבור משה שלא נתעסק בו
 אלא הקב"ה: גמ' בעינו מרד. ע"י עינו
 מרד בבואו: כי מות' הוא. שהשקש באותה
 אשה כדי להתנאות בפלגשים: והכתוב
 ויד שמשון תמנתה. ותר אשם אשה
 מבנות פלשתים ותיטב בעיני שמשון.
 ומעשה של זו שבתמנה קודם למעשה של
 זו שבעזה: תחלת קלקולו מיהו בעזה
 הוה. דההיא דתמנת לא קלקול הוא כלי
 האי, שלקחה לו לאשה ולא בא עליה
 בנות: שדלדלה. עקרה, כמו אבני הר
 שנדלדלה: מנה ידעה. הלא כמה קבצים
 אמר לה קום לכן ומצאתי שקר: נכרין
 דברי אמת. מתקבלין ומישבין ודברים על
 אפניהם. ראתה שערו גדול ולא היה שותה
 יין, והבינה שהדברים והתורנים שאמר לה
 שדבר הזה היה כזה גדול אמת לה:
 ותאלצהו. לשון דחק ומצוקה: בשעת גמר
 ביאה. תאות האדם מרבה: דברים
 האסורים לזויר. משרת ענבים, כגון זויר ששרה ענבים במים ויש בהם טעם יין, דלא נפקא מכל אשר יעשה מגופן היין (פסוקי ו') מכתש. מקום בקיעות חשן: אזה. לדרך
 טמא. לשא בת אל נכר: בדרך טמא. לחי החמור. שאלמלא הוא היה מת בצמא: רוח ה'. רוח נבואה ששרתה על יעקב: מן שקשת לפניו. ללוותו באשר הולך
 הוחל

וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עינו במה שאינו ראוי לו, מה שביקש לא נתנו לו ומה שבידו
 נטלוהו ממנו, אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה ויהי, ועכשיו ארור
 הוא מפל הבהמה ומפל חית השדה. אני אמרתי יהלך בקומה וקופה, עכשיו על גחזו ילך.
 אני אמרתי יהא מאכל אדם, עכשיו עפר יאכל. הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את
 חוה, עכשיו איכה אשית בינד ובין האשה ובין ורעה. וכן מצינו בקין וקרח ובלעם
 ודואג ואחיתופל וגחזי ואבשלום וארזניה ועוזיהו והמן שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם,
 מה שביקשו לא ניתנו להם, ומה שבידם נטלוהו מהם: בידך התחילה בעבירה וכו': מנה הגי
 מיל, אילמא מושם דכתיב 'בתת ח' את יריבך נפלת ואת במעך צכה', והכתיב 'וצבתה כמנה
 ונפלה ירכה'. אמר אבי, כי לייט לייט תחילה ירך ויחרר בטן לייט, ומאי כי בך, כי אורחיהו
 בך, בטן ברישא וחרר ירך. בקללה נמי כתיב 'לצבות בטן ולנפל ירך', ההוא דמודע לה כהן
 דבטן ברישא וחרר ירך, שלא להוציא לעו על מים המרים: משנה. שמשון הלך אחר עינו
 לפיכך נקרו פלשתים את עינו, שצאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עינו'. אבשלום נתנאה
 בשערו לפיכך נתלה בשערו, ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לונביות,
 שצאמר 'ויסבו עשרה אנשים נשאי כלי יואב'. ולפי שגב שלש גבכות, לב אביו ולב בית דין
 ולב ישראל (שצאמר 'ויגב אבשלום את לב אנשי ישראל') לפיכך נתקעו בו שלשה שכמים,
 שצאמר 'ויקח שלשה שכמים בכפו ויתקעם בלב אבשלום'. וכן לענין הטובה, מרים המתונה
 למשה שענה אחת, שצאמר 'ותתצב אחת מרחק', לפיכך נתעכבו לה ישראל וימים במדבר,
 שצאמר 'והעם לא נסע עד האסף מרים'. יוסף וכה לקבור את אביו ואין באהיו גדול ממנו,
 שצאמר 'ויצל יוסף לקבר את אביו ויעלו עמו גם רכב גם פרשים'. מי לנו גדול מיוסף שלא
 נתעסק בו אלא משה. משה וכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו, שצאמר 'ויקח משה
 את עצמות יוסף עמו'. מי גדול ממה שלא נתעסק בו אלא המקום, שצאמר 'ויקבר אתו בניא'.
 לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים, שצאמר 'והלך לפניך צדקך כבוד ה' ואספד':
 גמרא. תנו רבנן, שמשון בעינו מרד, שצאמר 'ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא
 ישרה בעיני' לפיכך נקרו פלשתים את עינו, שצאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עינו'. איני,
 והכתיב 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא'. כי אול, מיהו בתר ישרותיה אול. תניא רבי אומר,
 תחילת קלקולו בעזה, לפיכך לקח בעזה. תחילת קלקולו בעזה, דכתיב 'והלך שמשון עותה וירא
 שם אשה זונה וגו', לפיכך לקח בעזה, דכתיב 'ויורידו אותו עותה'. והכתיב 'וירד שמשון
 תמנתה', תחלת קלקולו מיהו בעזה היה. 'ויהי אחרי כן ויאהב אשה פנחל שורק ושמה דלילה,
 תניא רבי אומר, אילמלא (לא) נקרא שמה דלילה, ראוייה היתה שתקרא דלילה, דילדלה את
 כחו, דילדלה את לבו, דילדלה את מעשיו. דילדלה את כחו, דכתיב 'ויסר כחו מעליו'. דילדלה
 את לבו, דכתיב 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו'. דילדלה את מעשיו, דאיסתלק שכינה
 מניה, דכתיב 'והוא לא ידע כי ה' סר מעליו'. 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו' מנה
 ידעה, אמר רבי חנין אמר רבי, ניכרין דברי אמת. אבי אמר, ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק
 שם שמם לבטלה, כיון דאמר 'זויר אלהים אני' אמרה השתא ודאי קושטא קאמר. 'ויהי כי
 הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו' מאי 'ותאלצהו', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, בשעת
 גמר ביאה נשמתה מתחיתו. 'ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא' מאי
 'כל טמא', ותו עד השתא דברים טמאים קאכלה, אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, דברים האסורים
 בזויר. 'ויבקע אלהים את המכתש אשר בלח', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, הוא איהו לדרך
 טמא, לפיכך נתלו חיוו בדרך טמא. 'ותחל ל רוח ה' וגו' אמר רבי חמא ברבי חנינא, חלתה
 נבואתו של יעקב אבינו, דכתיב 'יהי דן נחש עלי דרך'. 'לפעמו במחנה דן' אמר רבי יצחק דבי
 רבי אמי, מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כוונ, כתיב 'הא' לפעמו במחנה דן', ובתיב
 התם 'לפעמן ורימון'. 'בין צרעה ובין אשתאול' אמר רבי אסי, צרעה ואשתאול שני הרים גדולים
 היו ועקרון שמשון וימתן זה בזה. 'והוא יחל להזישע את ישראל' אמר רבי חמא ברבי חנינא,

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מרים". יוסף ובה לקבור את אביו, ואין באחיו גדול ממנו - שיוסף
 היה מלך והתעסק בקבורת יעקב, שנאמר "ויעל יוסף לקבור את אביו
 ויעלו עמו גם רכב גם פרשים", ובאותה מדה מדדו לו, שהתעסקו
 בקבורתו גדולים, שהרי מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה,
 כדלחלן. וכן מצינו במשה, שבה עצמות יוסף ואין בישראל גדול
 ממנו - הנתעסק בעצמו בהעלאת עצמות יוסף ממצרים, אף שלא היה
 גדול ממשה בישראל, שנאמר "ויוסף את עצמות יוסף עמו",
 ובאותה מדה מדדו לו בפטירתו, שמי גדול משה שלא נתעסק בו אלא
 הקוסם - הקדוש ברוך הוא בעצמו נתעסק בקבורתו, שנאמר "ויוסף
 אתו בניא". מסיימת המשנה, שלא על משה בלבד אמרו שהתעסק ה'
 בו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר "והלך לפניך צדקך כבוד ה'
 יאסף" - שאוסף ה' את נשמות הצדיקים במותם להביאם לגן עדן.
 גמרא. תנו רבנן שמשון בעיניו מרד, שנאמר "ויאמר שמשון אל אביו
 אותה קח לי כי היא ישרה בעיני", לפיכך נקרו פלשתים את עיניו
 שנאמר "ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו". מקשה הגמרא, איני, וכי
 שמשון נשאה לפי שנתן בה עיניו, והכתיב "ואביו ואמו לא ידעו כי מה'
 היא" - שישא אותה, הרי שמשון רצו שישא את הפלשתית. מתרצת
 הגמרא, כי אול מיהא בשר ישרתיה אול - שמשון לא ידע שזה רצון
 ה', אלא הלך אחרי מראה עיניו. תניא רבי אומר, תחילת קלקולו של
 שמשון היה בענה, לפיכך לקח בענה, תחילת קלקולו בענה, דכתיב
 "וילך שמשון עותה וירא שם אשה זונה וגו' ויבא אליה. לפיכך לקח
 בענה, דכתיב כאשר תפסו אותו הפלשתים "ויורידו אותו עותה".
 שואלת הגמרא, והכתיב "וירד שמשון תמננה וגו' ולקח לו אשה
 משם, וכפי שביארה הגמרא לעיל שמשון נלמד שמרד בעיניו. מיישבת
 הגמרא, תחילת קלקולו מיהא בענה היה - שהקלקול היה בעוה שבא
 עליה בזנות, אבל מה שבא לתמננה היה דרך נשואים ואינו קלקול.
 דורשת הגמרא את הפסוקים במעשה שמשון. "ויהי אחרי כן ויאהב
 אשה נחל שורק ושמה דלילה", תניא רבי אומר אילמלא (לא)
 נקרא שמה דלילה - גם אם לא היה שמה דלילה, ראוייה היתה שתקרא
 דלילה - ששם זה רומז על מעשיה, שכן דילדלה את בחו של שמשון,
 וכן דילדלה את לבו, וכן דילדלה את מעשיו. דילדלה את בחו, דכתיב
 'ויסר בחו מעליו' - על ידי שגילחה את שערו, דילדלה את לבו, דכתיב
 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו' - שסוד כוחו בנזירותו, דילדלה
 את מעשיו, דאיסתלק שכינה מיניה, דכתיב 'והוא לא ידע כי ה' סר
 מעליו' - לאחר שנפסקה נזירותו. 'ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו'
 שואלת הגמרא, מנא ידעה שבאותו הפעם אכן גילה לה מנין כוחו.
 משיבה הגמרא, אמר רבי חנין אמר רבי, ניכרין דברי אמת - שראתה
 שאכן שערו מגדול ואינו שותה יין. תירוצו נוסף, אמר רבי ידעו בו
 באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לכפלה, ובין דאמר 'ניור אלהים'
 אני מבטן איני אם גולחתי וסר ממני כוחי". אמרה השתא ודאי קושטא
 קאמר - עבשיו ודאי הוא אומר אמת, ולכן מוכיר שם שמים. "ויהי כי
 הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו" - דלילה הציקה לשמשון
 ואילצה אותו לומר לה במה כוחו, שואלת הגמרא, מאי 'תאלצהו' - איך
 אילצה אותו. ומשיבה אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, בשעת גמר ביאה
 - שתאות האדם גדולה, נשמתו מתחתיו שלא יוכל לסיים את
 המעשה, ואז אילצה אותו לומר לה.
 כשהתגלה המלאך למנוח ואשתו לבשר להם שיוולד להם בן, הזהיר את
 אשת מנוח ואמר לה, "ועתה השמרי נא ואל תשתי יין וישרך ואל
 תאכלי כל טמא כי הנך הרה וילדת בן". שואלת הגמרא, מאי כל טמא
 - מה הם הדברים הטמאים שהזהיר אותה לא לאכול, ותו עד השתא
 דברים טמאים קאכלה - ועוד יש להקשות, וכי עד עכשיו היא אכלה
 דברים טמאים. משיבה הגמרא, אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, דברים
 האסורים בנזיר - שלא רק מיין תשמר, אלא אפילו ממין ששרו ביין,
 וכדומה. "ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחיו" - נעשה לשמשון נס
 בשעה שהיה צמא מאד, ומלחי החמור יצאו מים, אמר רבי יצחק דבי
 רבי אמי הוא איזה לדבר טמא - שמשון חשק להינשא לנכרית, לפיכך
 נתלו חיו בדבר טמא - לכן כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי
 לחי החמור שהוא דבר טמא.
 דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון "ותחל רות ה' לפעמו במחנה דן

וכן מצינו בנחש הקדמון - הנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם,
 שנתן עינו במה שאינו ראוי לו - בחיה, ובא עליה. מה שביקש לא
 נתנו לו - שאסור בה, ומה שביקש - שהיה בקומה זקופה, וכדלחלן.
 נמלחו ממנו. אמר הקדוש ברוך הוא, אני אמרתי שהנחש יהא מלך
 על כל בהמה ובה, ועכשיו - עונשו שאדיר הוא מכל הבהמה ומכל
 חית השדה. אני אמרתי יחלף בקומה זקופה, עכשיו, על נחוני וילך.
 אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם, עכשיו, עפר יאכל. הוא אמר
 אהרונ את אדם ואשא את חיה - הנחש חשב להרוג את האדם על ידי
 שיאכילו מעץ הדעת, ועל ידי כך יוכל לישא את חיה, עכשיו, איבה
 אשית בינה ובין האשה ובין ורעה ובין ורעה' - לא רק שלא תהיה
 אהבה בינו לבין האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.
 וכן מצינו בקין - שנתן עינו בתאומה הנוספת שנולדה עם הבל, וקרה
 - בכהונה של אהרן, וסופו שנבלע באדמה. ובלעם - בבסוף של בלק,
 וסופו שנהרג כשהלך ליטול את הכסף. ודואג - שקינא בדוד, ואחיתופל
 - במלוכה, ומתו בקיצור ימים. וגנח - בממון נעמן, ונצטרע. ואבשלום -
 במלוכה, ונהרג. ואדוניו - באבישג, ונהרג. ועודוהו - בכהונה גדולה,
 ונצטרע והפסיד גם את המלוכה. והמן, שכל אלו שנתנו עיניהם במה
 שאינו ראוי להם, מה שביקש לא יתן להם, ומה שביקש נטלוהו
 מהם.
 שנינו במשנה, פיך התחילה בעבירה וכו' לפיכך תלקה הירך תחילה
 ואחר כך הבטן. שואלת הגמרא, מנא הני מילי - מניין שלוקה הסוטה
 תחילה בירך, אילמלא משום דכתיב - נלמד ממה שמשביע הכהן את
 האשה לפני שותה ואומר, "בית ה' את יריבך נפלת ואת בטנך
 צבה" - שקודם ירך ואחר בטן, והכתיב - הרי לאחר שותה ונמצא
 שזינתה כתוב "וצבתה בטנה ונפלה ריכה" - נמצא שלוקה הבטן
 תחילה. מתרצת הגמרא, אמר אביי כי לייט, לייט תחילה ירך והדר
 כמן לייט - כאשר מקלל הכהן את האשה ומשביעה על מה שיקרה לה
 אם ימצא שזינתה, מקלל תחילה על הירך ואחר כך על הבטן, ומשום
 שביך התחילה בעבירה. וימא כי דקין, כי אורחיהו דקין - אך
 כאשר המים בודקים אותה, הם בודקים לפי הסדר שנכנסים לגוף, כמן
 ברישא והדר ירך - קודם הבטן ואחר כך הירך. ואמרה המשנה שלוקה
 הירך תחילה, כיון שהקללה היא תחילת הפורענות. שואלת הגמרא,
 בקללה נמי - בפסוק אחר כתיב 'לצבות כמן ולנפל ירך' - הרי גם
 בקללה מצינו שקודם הבטן לוקה. משיבה הגמרא, תהא דמועד לה
 כהן - בפסוק זה מודיע הכהן לסוטה, דכמן ברישא והדר ירך - שבפועל,
 קודם תלקה הבטן ואחר כך הירך, ואין פסוק זה חלק מהקללה. ומבאר
 הגמרא, שצריך להודיע לה כן, כדי שלא להוציא לעז על מים המרים
 - שיאמרו שמה שקרה לה אינו קשור לשתיית המים, מפני שלא נגרם לה
 על פי סדר דבריו.
 המשנה מביאה עוד מקומות שהעונש הוא באותה מדה שחטא, וכן
 לטובה שמקבלים שכר מדה כנגד מדה.
 משנה. שמשון הלך אחר עינו - נמשך אחרי מראה עיניו, לפיכך נקרו
 פלשתים את עינו, שנאמר 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עינו'.
 אבשלום נתנאח בשערו, לפיכך נתלה בשער - שהסתבך שערו ונתלה
 באילן, ואז הרגו אותו. ולפי ששם אבשלום על עשר פלגשי אביו לפיכך
 נתנו בו עשר לזנביות - חנינות, שנאמר 'ויסבו עשרה אנשים נשיא
 כלי יואב ויכו את אבשלום'. ולפי שנגנב אבשלום שלש נזבות, את לב
 אביו ולב בית דין - שבקש מדוד לכתוב לו ששני אנשים שהוא יבחר
 בהם ילכו אותו להקריב את קרבנו יהיו צריכים לבא עמו, והלך אבשלום
 ודראה זאת לשנים ועוד שנים, עד שאסף מאתים ראשי סטודרין, ובכך
 גנב לב אביו ולב בית דין. ולב ישראל (שנאמר) 'וינגב אבשלום את לב
 אנשי ישראל' - שאמר לבאים להתדיין אצל דוד, שאם היה דן אותם
 היה מזכה אותם, ובכך גנב את לב העם. לפיכך נתקעו בו שלשה
 שבטים - שרביטים, שנאמר 'ויקח שלשה שבטים כבשו ויתקעם בלב
 אבשלום'.
 וכן לענין המזבח, מצינו שמקבלים את השכר באותו ענין של המצוה.
 מרים המתניתה למשה שעה אחת, כשהיה בתוך התיבה ביאור, שנאמר
 'ותתצב אחתו מרחק', לפיכך קיבלה שכר ונתעבבו לה ישראל ו'
 ימים במדבר בזמן שהיתה מצורעת, שנאמר 'והעם לא נסע עד האסף

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בו מעין שמו - תכונתו של הקדוש ברוך הוא, שמה הקדוש ברוך הוא
 מגין על כל העולם כולו, אף שמשון היה מגין בירושלם על ישראל.
 ואמר רבי יוחנן, בלעם חגג ברגלו אחת היה, שנאמר "והלך שפי" -
 שפוף וחגג ברגלו אחת. שמשון חגג בשתי רגליו היה, שנאמר
 "שפיף עלי ארץ" - שפיפה כפולה, שהיה חגג בשתי רגליו.
 תנו רבנן, חמשה בני אדם נבראו מעין דונמא של מעלה - שנשטנו
 בבריאתם לתפארת מיתר הברואים, וכולן - כל חמישה אלו, לקו בקו -
 באותם איברים. הבריייתא מונה את החמשה בני אדם, שמשון, היה מעין
 דוגמה של מעלה בכחו - בגבורתו. שאול, היה מעין דוגמה של מעלה
 בצנאו - שהיה צווארו נאה מאוד. אכשלום, היה מעין דוגמה של
 מעלה בשער - שהיה שער עבה. צדקיהו, היה מעין דוגמה של מעלה
 בעניו - שהיטיב לראות בהם יותר מהרגיל. אסא, היה מעין דוגמה של
 מעלה ברגליו - שהיה לו ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה
 הגמרא ראייה שכל אלו לקו במעלותיהם, שמשון לקה בכחו, דבתיב
 "ויסר כחו מעליו". שאול לקה בצנאו, דבתיב "ויקח שאול את
 החרב ויפל עליו", הרי שנחגג בצוארו. אכשלום לקה בשער, דבתיב
 "והחריב את המיר קמו" - כפי שכתבאר הגמרא להלן. צדקיהו לקה בעניו,
 דבתיב "ואת עיני צדקיהו עור". אסא לקה ברגליו, דבתיב "ויקח לית
 וקנתו חלה את רגליו", ואמר רב יהודה אמר רב, מחלתו היתה
 שאחזתו פדגרא - סוג חולי הרגלים. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב
 נחמן לרב נחמן, חיבי דמי פדגרא - מדי ההרגשה בחולי זה, אמר ליה
 הרגשתו היא כמחשבת הדוקרת בבשר החי. שואלת הגמרא, מנא ידע -
 מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, איבא דאמרי, מיתיש הוה
 חש ביה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. ואבא דאמרי, מרביה
 שמע ליה - כך קיבל מרבו. ואבא דאמרי, "סוד ה' ליראיו ובריתו
 להודיעם" - ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דרש רבא, מפני מה נענש אסא וחלה, מפני שעשה אנגריא - עבודת
 המלך, בתלמידי חכמים, שנאמר "תמלך אסא השמיע את כל יהודה
 אין נק" - הדועקן לבל יזיה ממכוול נקי ונפטר מלבוש לשאת את אבני
 הרמה שבנה בעשר מלך ישראל. ומבאר הגמרא, מאי אין נקי, אמר
 רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדר וכלה מחושתה שנאמר בהם
 "נקי יהיה לביתו שנה אחת", לא נפטרו מהכרזת אסא, וכל שכן שלא פטר
 את התלמידי חכמים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. בתיב "וירד שמשון
 תמנתה", משמע שתמנת היתה בעמק, וכתב לגבי תמר, "תנה חמיר
 עלה תמנתה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא, אמר רבי
 אלעזר, שמשון שנתנה בה - שהתגה במעשה זה, שנשא שם אשה
 האסורה לו, מבנות פלשתים, בתיב ביה ירידה - נאמרה בו לשון ירידה.
 ואילו הירדה שנתעלה בה - שהתעלה במעשה זה, שהרי ממעשה זה
 נולד פרץ וזרע שהעמידו מלך שבאים בישראל, בתיב ביה עליה -
 נאמרה בו לשון עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר - מיישב באופן אחר,
 שתי תמנות היו - שני מקומות נקראו תמנת, חדא בירידה וחדא
 בעליה - אחת מהם היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רב פפא
 אמר - מיישב באופן נוסף, חדא תמנה הוא - באמת היתה רק עיר אחת
 שנקראת תמנת, אלא שהיתה ממוקמת באמצע צלע הר, דאיתי מהאי
 גיסא - לבא מצד זה היתה זו ירידה, ודאיתי מהאי גיסא - ולבא מצד
 האחר, היתה זו עליה, כגון וירדונוא, ובי בארי, ושוקא דנרש.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. "ותשב בפתח
 עינים", אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה תמר וישבה לה בפתחו
 בפתח ביתו, של אברהם אבינו, שהוא מקום שכל העינים צולפות
 לראותו מרוב חיבה. רבי חנין אמר בשם רבי, אין צורך לדורש כך, אלא
 מתפרש בפשוט, מקום הוא שמשו עינים, שהיה תמר בפתחו של אותו
 מקום, וכן הוא אומר - מצינו שהיה מקום בשם זה, שנאמר "תפוח
 והעינים". רבי שמואל בר נחמני אמר - דורש את הפסוק באופן שונה,
 "פתח עינים" היינו שנתנה תמר עינים - פתחי היתר, לרב ריה, בשתבעה
 יהודה, ואמרה לו שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר
 אמר לה יהודה, שמה נברית אתה, אמרה ליה תמר נירית אני - איני
 עובדת עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצוות בני נח. אמר לה יהודה, שמה
 אשת איש את ואת אסורה עלי, אמרה ליה פנויה אני, ואם כן אני

כוונת הפסוק, שהחל - בטלה שבועתו של אבימלך דבתיב "אם
 תשקר לי וליני ולנכדי", - שנשבעו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 אחד על ניניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים עברו
 עליה תחילה.
 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער
 ויברכהו ה'", שואלת הגמרא, במה ברכו. אמר רב יהודה אמר רב,
 שברכו באמת, שהיתה אמתו ככני אדם - כשאר בני אדם, וירעו היה
 רב בנחל שומה.
 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים
 שבוהו, התפלל לה' שיהיה בעזרו, הגמרא דורשת את תפילתו, "ויקרא
 שמשון אל ה' ויאמר ה' אליהם וכרני נא וחקני נא את הפעם הוה
 ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים" - שאקבל שכר ניקור עיני
 האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אמר רב, אמר שמשון
 לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם ובור לי עשרים (ושתיים)
 שנה ששפתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל
 ממוקם למקום, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו שימוש קל כזה, נמצא
 שעיוורון עיני אינו כעונש על לקיחת שוחד, ולכן יותן שכרי בעד זה
 להינקם מפלשתים.
 "ולך שמשון וילכד שלש מאות שועלים", שואלת הגמרא, מאי שנא
 שועלים - מדוע צד דווקא שועלים. ומשיבת, אמר רבי איבו בר נדרי
 אמר רבי חייא בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחוזר לאחוריו -
 השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא מסובב דרכו
 עקלקלות ובורה, ויפגע מפלשתים שחזרו בשבועתו.
 תניא אמר רבי שמואל החסיד, בין בתיפיו - רוחב כתפיו של שמשון,
 ששים אמה היה, שנאמר "וישכב שמשון בעזה עד חצי הלילה, ונקם
 בחצי הלילה, ומצא את דלתות שער העיר נעולות, ויחזו בדלתות שער
 העיר ובשתי המזוזות - עמודי הפתח, ויסעם - ויעקרום ממוקם עם
 הדבר, וישם על בתיפיו ויעלם אל ראש החר אשר על פני הכרוב",
 וגמרי - מסורת בירדנו מרבותינו, דאין דלתות עזה פחותות מששים
 אמה רוחב.
 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "ויהי מוֹחֵן
 בבית האסורים", אמר רבי יוחנן אין מוֹחֵן אלא לשון עבירה, וכן
 הוא אומר - ומצינו לשון זה בפסוק "תמחן לאחר אשתי". מלמד -
 העבירה היא, שכל אחד ואחד מאנשי פלשתים הביא לו את אשתו
 לבית האסורים כדי שיבוא עליהן ועל ידי כן יותש כוחו, וכן כרי
 שחתעבר היינו ותלד בנים גיבורים כמותו. אמר רב פפא, היינו
 דאמרי אינשי - זהו שאומרים הבריות, לפני כל אדם מביאים מה שהוא
 רגיל בו קמי דשתי חמרא חמרא - לפני הרגיל בשתיית יין מביאים יין,
 קמי פוקא - לפני אדם עובד אדמה ועודר בגינות שרגיל לאכול ירק,
 גדידא דובללא - מביאים סל מלא ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג
 עם בנות פלשתים, גם בבית האסורים לא חסר לו הדבר.
 ואמר רבי יוחנן, כל אדם המונה עם נשים, אשתו מוננת עליו - מונה
 עם אחרים, שנאמר "אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי"
 - אם היה לבי נפתה מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם ארבותי על פתח
 רעי לחזר אחר אהבת אשתו לזנות עמה, וכתב - העונש על כך הוא
 הנאמר בפסוק הבא, "ש"תמחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו" -
 שתהיה אשתי שפחה בזויה הטוחנת בריחים, וישכבו עמה אחרים. ותינו
 דאמרי אינשי, זהו שאומרים הבריות, איחור בי קארי - הוא עסוק
 בדלעת גדולה, ויאתתיה בי בוציני - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה,
 כלומר שניהם עסוקים באותו ענין.
 ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שששמים - במשפט
 צדק, שנאמר בברכת יעקב, "דן ידיו עמו פאחד וגו'" - משבט דן יעמוד
 אדם שידון את ישראל כיחידו של עולם, ונאמר על שמשון. ואמר רבי
 יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר "בי שמש
 וימן ה' אליהם וגו'" - כלומר ששמש הוא אחד משמותיו של הקדוש
 ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה. שואלת הגמרא, אלא מעתה -
 שנקרא ממש על שמו של הקדוש ברוך הוא, אם כן לא ימחה - יהיה
 אסור למחוק את המילה שמשון. עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על
 שמו של הקדוש ברוך הוא, אלא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד א

תוספות

רש"י

הוחל שבועתו של אבימלך. בטלה לשון לא יחל דברו (במקד"ל) לפי שהם עברו על השבועה תחלה: במה ברכו. כל ברכה שבמקרא לשון רבוי הוא, דבר המרבה ומצוי בו שבע פרישין בלע"ז. ומה ברכה נמצא בו, לא מציינו עשר בשמשון: שברכו באמתו. להיות ורעו כנחל שוטף. למה שפיתאון נהבדו: נקם אחת משתי עיני. שבר אחת מעיניו תן לי בנקמה זו, ושבר האחרת לעולם הבא: שהחזיר לאחוריו. בשצדון אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות: שער העיר. בושערי עזה משתעי קרא: על כתפיו. כשיעור כתפיו: קמי דשתי חמרא חמרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שותי יין מביאין יין: קמי דרפואא גרידא דובלא. לפני עובד אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. דובלי מין ירק הוא: קארי ובוצני. מין אחר הוא. אלא שאלו גדולים ואלו קטנים. כלומר במה שהוא עוסק היא עסוקה: כאחר. כיחידו של עולם במשפט צדק: שמש לשון חומה, כמו חומתי כדכוד שמשותק (ועיניו) על שמו של חקב"ה. משמע שכבדו בשמו של חקב"ה ממש: מעין שמו. שאין שמש שם ממש, אלא מגן ומציל: שפי. אשלוויש"ש, כמו דשף מדוכתיה (היון דף מ"ב): שפיפון. שפיה כפולה: מעין דוגמא בל. נשתנו מן התחתונים לתפארת: וישר בחו. לא מיייתי ראיה אלא דכלן לקו: שאול בצאוריו. וגבה מכל העם משכמו (שמואל א' י"ג) ויפל עליה. מקום הורגין בחרב ותינו צנא: צדקנה בעיניו. לא ידענא מנלן דנשתנה לשבת, וכן אסא ברגליו. אלא כן שמע מרבו: פודגרא. שם חלי הוא שאותו ברגלים וקורא לו פודגרא: נענש אסא. לחלות אנגריא. עבודת המלך: השמיע את כל יהודה. דועיקו, וישאו את אבני הרמה שהיה מלך ישראל בונה עליה בך לבתיה תת יוצא וקא לאסא: חתן. שכתוב בו נקי יהיה לביתו וגו' (דברים כ"ז): כתיב וירד שמשון ותמנתה אלמא תמנת בירידה. וכתיב עולה תמנתה אלמא עליה היא. לשמשון ויהודה תרוייהו בארץ ישראל הו: שנתגנה בה. שנקטא מבגטו פלשתים האסורות לו: יהודה נתעלה. שמשם נולדו פרץ וחרה שהעמידו מלכים וגיבאים בישראל: דאיתי מהאי גיסא. שהיתה מישבת באמצע שפוע ההר. הבא לה מראש ההר יורד. שבע לה מרגלי ההר עולה: כגון ורדנו ובי כארי ונרש. עיירות הן היושבות בשפוע ההרים: מצפות לראותן. שהיו רגילין להתקבל שם וללון. ויהיה חביב עליהם: שנתנה עינים לרבריה. דוגמא ופתח החר נחנה לעצמה שאין עברה בדרך: גיורת אני. ואיני עובדת בוכבים, וראייה לך: פגויה אני. ומתרת לכל אדם: יתומה אני. ויהיית קטנה ודשיאניי אמי ואחי ואין נשואין לער ואונן כלום לאסור עליו משום בלח. ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה כדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כ"ג). ולקר סברא לאו בלו של שם היתה. שמשנת שיש לעקב כתו שנותיו של שם. ויעקב כבר היה יותר מגן מאה געש: מהורה אני. מנדה: ונמנע בו. להנהיג עובדים ושכנים: פוגדק. ללון שם אורחים, ולשון אשיל נותיקון הוא. אבילה שתיה ליה, שהיה מאכילן ומשקן ואח"כ מלח אוהן: ויטע אהלי אפדנו. פסוק הוא בדינאל על אחר מהמלכים: אל

הוחל שבועתו של אבימלך, דכתיב 'אם תשקר לי ולגניי ולנכדי'. 'ויגדל הנער ויברכהו ה' במה ברכו, אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמתו, אמתו ככני אדם, ורעו כנחל שוטף. 'ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא ויחזקני נא אך הפעם הזה ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים'. אמר רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפמתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום. 'ויגדל שמשון וילכד שלש מאות שועלים' מאי שנא שועלים, אמר רבי איבו בר נגדי אמר רבי חיאי בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שהחזיר לאחוריו ויפרע מפלשתים שהחזיר בשבועתו. תניא אמר רבי שמעון החסיד, בין כתפיו של שמשון, ששים חצי הלילה, ונקם בחצי הלילה, ויאהו בדרלות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הברית, וישם על כתפיו, וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. 'ויהי טוהן בבית האסורים' אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אומר תטחן לאחר אשתי, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי חמרא, חמרא. קמי דפוקא, גרידא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המונה, אשתו מוננת עליו, שנאמר 'אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבת' וכתיב 'תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו', והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי בוצני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באכירה שמשמים, שנאמר 'דן ידיו עמו כאחד וגו'". ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר 'כי שמש ומגן ה' אלהים וגו'". אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חויר ברגלו אחת היה, שנאמר 'ויגדל שפי'. שמשון חויר בשתי רגליו היה, שנאמר 'שפיפון עלי ארצה'. תנו רבנן, חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה, וכולן לקו בהן. שמשון בכוהן, שאול בצאורו, אבשלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בכוהן, דכתיב 'ויסר כחו מעליו', שאול בצאורו, דכתיב 'ויקח שאול את החרב ויפל עליה'. אבשלום בשערו, בדרבנן למימר קפון. צדקיה בעיניו, דכתיב 'ואת עיני צדקיהו עור'. אסא ברגליו, דכתיב 'רק לעת זקנתו חלה את רגליו', ואמר רב יהודה אמר רב, שאחזותו פדגרא. אמר ליה מר וזמרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, חיכי דמי פדגרא, אמר ליה כמחט בכשר החי. מנא ידע, איפא דאמרי, מיהש היה חש ביה. ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם', דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמיד חכמים, שנאמר 'והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי'. מאי 'אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. כתיב 'וירד שמשון תמנתה', וכתיב 'הנה חמיד עליה תמנתה', אמר רבי אלעזר, שמשון שנתגנה בה, כתיב ביה ירדה, יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא בעליה. רב פפא אמר, חדא תמנה הואי, דאיתי מהאי גיסא - ירדה, ודאיתי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדנוני, ובי בארי, ושוקא דנרש. 'ותשב בפתח עינים', אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. רבי חנין אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אומר 'תפוח והעינים'. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לרבריה. בשתעבה, אמר לה, שמא נברית את, אמרה ליה גיורת אני. שמא אשת איש את, אמרה ליה פגויה אני. שמא קיבל בך אביך קידושי, אמרה ליה יתומה אני. שמא ממהא את, אמרה ליה טהורה אני. ויטע אשל בבאר שבע' אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונמנע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב 'ויטע', אלא למאן דאמר פונדק, מאי 'ויטע', דכתיב 'ויטע אהלי אפדנו וגו''. 'ויקרא שם בשם ה' אל עולם', אמר ריש לקיש, אל תיקרי 'ויקרא', אל

רעס"י

דבתיב

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מעשה ובסימנים, לפי שלא היו עדים, כבִּקְשָׁה מִמֶּנּוּ - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן, הִכָּר פָּנֵי בִּרְאָה יְהוּדָה וְעַד בְּדִבְרֵי, וְאֵל תַּעֲלִים עֵינֶיךָ מִמֶּנִּי.

בפסוק הבא נאמר, "וַיִּכָּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי", היינו - זהו דָּאמֶר רַב חֲנִין בַּר בִּינָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, יוֹסֵף שְׁקֵרֶשׁ שֵׁם שְׁמִים בְּסִפְתֵּי - בעמידתו בסיון במעשה אשת פוטיפר, זָכָה וְהוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכַתִּיב "עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ", הרי שנתוספה לו האות ה'. ואילו יְהוּדָה, שְׁקֵרֶשׁ שֵׁם שְׁמִים כְּפִרְהֵסִיא - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה ממני", זָכָה וְנִקְרָא כּוֹלֵל עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. ומוסיפה הגמרא לדרוש, כִּיּוֹן - לאחר שהודה יְהוּדָה וַאֲמַר "צִדְקָה מִמֶּנִּי", וַיִּצְחָה בַת קוֹל וַאֲמָרָה, אַתָּה הַצִּלְתָּ אֶת תִּמָּר וְשֵׁנִי בְּנִיָּה מִן הָאוֹר - מִן הָאֵשׁ, הִיךְ שְׁאֵנִי מִצִּיל כּוֹבְדִיךָ אֶת שְׁלֹשׁ מִכְּנִי מִן הָאוֹר, מֵאֵן נִינְחָה, חֲנִינָה מִיִּשְׁאֵל וְעוֹרָה.

לאחר שראה יְהוּדָה אֶת הַסִּמְנִים, אָמַר "צִדְקָה מִמֶּנִּי", שואלת הגמרא, מָנָא יָדַע - מדיכין ידע יְהוּדָה שִׁמְנֵי הַרְתָּה, שְׁמָא אָף אַחֲרֵיהּ בָּאוּ וּמַהֵם הַרְתָּה. ומשיבה, שִׁצְתָּה בַת קוֹל וַאֲמָרָה, מִמֶּנִּי יִצְאֻ כְּבוֹשִׁים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.

נאמר בהמשך הפסוק, "וְלֹא יֹסֵף עוֹד לְרַעְתָּהּ", אָמַר שְׁמוּאֵל סָבָא, חֲמוּהָ דְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲמִי מִשְׁמִיָּה דְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲמִי, כּוֹנֵת הַפְּסוּק, שִׁבְיוֹן שִׁידְעָה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקת ולשם שמים נתכוונה, שׁוּב לֹא פִסֵּק מִמֶּנָּה - לא פסק מלכוד עליה. ומביא ראייה לדבר, שְׁכַתִּיב הָכָא "וְלֹא יֹסֵף עוֹד לְרַעְתָּהּ" וּבְכַתִּיב הָתָם - במתן תורה, "אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' וְגו' קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יֹסֵף" - וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..

שנינו במשנה, אֲבִשְׁלוֹם נִתְנָה בְּשִׁעְרוֹ וכו'. הִנּוּ רַבִּנּוּ, אֲבִשְׁלוֹם בְּשִׁעְרוֹ מִדֵּר - חטא, שְׁנֵאמַר "וּבְאֲבִשְׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֵה וְגו' וּבִגְלִילָה אֵת רֹאשׁוֹ (וְגו')", וְהָיָה מִקְלֵי יָמִים לְיָמִים אֲשֶׁר יִלְחָח - עת גילווחו מִקְלֵי פַעַם בְּשִׁנָּה, כִּי כָבֵד עָלָיו וְלָלוּ - ומפני שהיה כבד עליו שער לכן היה מגלול, וְשָׁקַל אֶת שִׁעְרֵי רֹאשׁוֹ - והיה שוקל את שער ראשו, ועלה משקלו מֵאֲתִים שְׁאֵנִים בְּאֶבְנֵי הַמֶּלֶךְ - במשקל המלך. תָּנַן, 'אֶבֶן הַמֶּלֶךְ' הִיא אֶבֶן שְׁאֵנִים מִכְּרִיא וְאֲנָשִׁי צִיפּוּרֵי שׁוֹקֵלִים בָּהּ. וּלְפִיכָךְ - כיון שהתגאה אבשלום בשערו, נענש ונתלה בְּשִׁעְרוֹ, שְׁנֵאמַר "וַיִּקְרָא - ויודמן, אֲבִשְׁלוֹם לְפָנֵי עֲבָדֵי דָוִד, וְאֲבִשְׁלוֹם רָכַב עַל הַפֶּהָר, וַיִּבֹא הַפֶּהָר תוֹךְ כְּדִי מִרְצָתוֹ, תַּחַת שׁוֹכֵךְ - הסתככות ענפי הָאֵלֶּה הַגְּדוֹלָה, וַיֹּאחֲזוּ (וַיַּחֲזִק) רֹאשׁוֹ בָּאֵלֶּה - ויסתככו עשרותיו של אבשלום ונאחז ראשו באלה, וַיִּתֵּן בֵּין שְׁמֵימִם וּבֵין הָאָרֶץ - נותר תלוי באויר, וַהֲפִיד אֲשֶׁר תַּחְתּוֹ עֵבֶר, [שָׁקַל סַפְסִירָא - נטל אבשלום את חרבו, כָּעֵא לְמִפְסָקִית - ורצה לחתוך את עשרותיו]. תָּנַן דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁהָיָה אֲבִשְׁלוֹם תְּלוּי בֵּין שְׁמֵימִם וְאֶרֶץ נִבְקַע שְׁאוֹל - נפער הגיהנם מִתַּחְתָּיהּ, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל בשאול.

הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במוט אבשלום, כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "וַיִּדְּבֹר - ויחרד, הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל עַל עֲלִית הַשָּׁעַר - על עליית שער העיר, וַיִּבְךְ, וְכֵּה אָמַר בְּלִכְתּוֹ, בְּנִי אֲבִשְׁלוֹם בְּנִי בְנִי [אֲבִשְׁלוֹם], מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַּחְתִּיד - הלואי והייתי אני מת במקומו, אֲבִשְׁלוֹם בְּנִי בְנִי". ונאמר עוד שם, "וְהַמֶּלֶךְ לֹא־ט - כיסה את פָּנָיו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ בְּקוֹל גְּדוֹל, בְּנִי אֲבִשְׁלוֹם אֲבִשְׁלוֹם בְּנִי בְנִי", שואלת הגמרא, הֵיכָּה מִמֶּנָּא "בְּנִי" - שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", לָמָּה - מדוע אמרם. ומשיבה, שְׁבָעָה - שבע פעמים, דְּאִסְקִיָּה - שהעלהו דוד על ידי כך מִשְׁבָּעָה מוֹדֵרֵי נִיחָנָם, וַאֲדֹךְ - והפעם הנוספת, אִיבָא דְאֲמִירֵי דְקָרִיב רִישִׁיהּ לְנִיבֵי גּוֹפִיָּה - שהיה ראשו מושך רחוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. וַאֲיָבָא דְאֲמִירֵי דְאִיִּתִּיהּ לְעֵלְמָא דְאִתִּי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

נאמר בפסוק, "וְאֲבִשְׁלוֹם לָקַח וַיָּצַב לוֹ בְּחֵייו אֶת מַצֵּבַת אֲשֶׁר בַּעֲמֵק הַמֶּלֶךְ וְגו'", שואלת הגמרא, מָנָא "לָקַח", אָמַר רִישׁ לְקִישׁ שְׁלָקַח אֲבִשְׁלוֹם מִקֶּח רַע לְעַצְמוֹ. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "אֶת מַצֵּבַת אֲשֶׁר בַּעֲמֵק הַמֶּלֶךְ וְגו'", אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר שָׁפָא, "בַּעֲמֵק הַמֶּלֶךְ" היינו בַּעֲצָה עֲמוּקָה שֶׁל מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם,

אֵלָּא "וַיִּקְרָא", מִלְמַד שֶׁהִקְרִיא אֲכַרְהֵם אָכִינוּ לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּפֶה כָּל עוֹבֵר וְשׁוֹב - לימדם לקרות בשם ה'. בִּיצֵר, לְאַחֵר שֶׁאֵבְלוּ וְשִׁתּוֹ אֹרַחְיוֹ שֶׁל אֲבִרְהֵם מִהֵמָּכָל וּמִשְׁתָּה שֶׁנָּתַן לָהֶם, וְעִמְדוֹ לְכַרְבּוֹ - להודות לו, אָמַר לָהֶם, וְכִי מִשְׁלִי אֲבִלְתֶּם, הִרִי מִשְׁלִי אֲלֵהֶי עוֹלָם אֲבִלְתֶּם, ואם כן הודו וְשִׁבְחוּ וּבִרְכוּ לִמִּי שֶׁאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם - להקדוש ברוך הוא, שִׁבְרָא אֶת הָעוֹלָם בְּנֵאמָרוֹ.

הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר "וַיִּרְאָה יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לִזְנוּהָ כִּי בִסְתָה פְּנֵיהָ", שואלת הגמרא, האם מִשּׁוֹם דְּבִסְתָה תמר את פְּנֵיהָ שֶׁבָּהָה יְהוּדָה לִזְנוּהָ, והרי אין דרך הזנות לכסות פניה. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אין פירוש הפסוק שחשבה לזונה משום שבסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם הדרך, אלא שכיון שִׁבְסְתָה פְּנֵיהָ בְּבֵית חֲמִיָּה - יהודה, ולא ראה אותה בכל הימים שהייתה בביתו, לכן לא הכירה כשהייתה על אם הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהייתה צנועה, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל בִּלְהָ שְׁהִיא צְנוּעָה בְּבֵית חֲמִיָּה, זָכָה וַיּוֹצִאֵנָּה מִמֶּנָּה מַלְכִּים וְנָבִיאִים. מִנְּלָה, מִתְּמָר, שְׁבֻכּוֹת צְנוּעוֹתָה בְּבֵית חֲמִיָּה, זָכָה וַיּוֹצִאֵנָּה מִמֶּנָּה מַלְכִּים וְנָבִיאִים. מִבִּארֵת הַגְּמָרָא, יִצְאָר מִמֶּנָּה נְבִיאִים, דְּכַתִּיב "וַחֲזוֹן יִשְׁעֵיהּ כֵּן אֲמִיז", ואף מַלְכִּים יִצְאָר מִמֶּנָּה מְדוּרָה שְׁהִיא מְזוּרָה. דְּכָר רַבִּי לִוִּי, דְּכָר וְהָ מְסוֹרֶת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, שְׁאֲמִיז אֲבִי יִשְׁעִיהּ, וְאֲמִיזָהּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, אֲחִים הָיוּ - היו אחים, ואמצייה היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי שיצאו מתמר נביאים ומלכים.

נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר וגו'". שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'היא מוצאת' שמשמע לשון מציאה, הִיא מִיּוֹצִאָתָא - שהוצאה בעל כרחא, מִיִּבְעֵי לִיה - היה לפסוק לומר. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אמרה התורה 'מוצאת' לדרשה, שְׁלֹאֲחָה שְׁנִמְצָאוּ סִמְיָהָ - החותם, הפתילים והמטה, שֶׁנָּתַן לָהּ יְהוּדָה, כֹּא סָמָאֵל - שר של אדום, וַיִּרְחֶק, כדי שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וְכָא בְּרִיאֵל וְקִרְדָּן, לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק הבא על תמר. היינו דְּכַתִּיב - זהו שכתוב, "לְמַנְצָה עַל יוֹנָתָן אֵלֶּם רִחִים לְדוֹד מִכְּתָם", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן - במבאר כיצד דורשים את הפסוק, 'על יונת אלם רחוקים' - שִׁמְשָׁעָה שְׁנִתְדַּחְקוּ סִמְיָהָ שֶׁל תמר על ידי סמאל, נְעֻשִׁית תמר כִּיּוֹנָה אִילְמָת - שלא היה בפייה מה להשיב. 'לְדוֹד מִכְּתָם' - שִׁינְצָה מִמֶּנָּה דָּוִד שְׁהִיָּה מִךְ - עניו, וְתָם - תמים בדרכיו לָכֵל. דְּכָר אַחֵר - ביאור אחר, נִקְרָא "מִכְּתָם" לפי שְׁהִיָּתָה מִכְּתוֹ תָּמָה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם אצלו, מִפְּנֵי שְׁנוּלֵד בְּשִׁהּוּא מְהוּל. דְּכָר אַחֵר, "מִכְּתָם", שהייתה מכתו - ענוותנותו, תמיה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו ולא נשתנתה, שְׁבָשֵׁם שְׁבָקְטָנוּתוֹ - לפני שמלך, הִקְטִין דוד עַצְמוֹ אֶצֶל מִי גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - אצל מפיבושת, כדי לְלַמּוֹד תוֹרָה, כִּךְ גַּם בְּגִדְלוֹתָהּ, לאחר שמלך, הִקְטִין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי שגדול ממנו.

נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "וְהָיָה שְׁלָחָה אֶל חֲמִיָּה לֵאמֹר לֹא־אִשׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ אֲנִי רָחָה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה לשליח שיאמר ליהודה 'לאיש אשר אלה לו', לרמוז לו שהרתה ממנו, וַיִּתִּיבָא לִיה מִיָּמֶר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש שממנו היא הרה. מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא, אָמַר רַב זוֹטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר - בשם רב, וַאֲמַרִי לָהּ - יש אומרים שְׁאֲמַר זאת רב חֲנָנִי בַּר בִּינָא אָמַר - בשם רבי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, וַאֲמַרִי לָהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, נָתַח לוֹ לְאִרִם שִׁפְיָל עַצְמוֹ לְתוֹךְ כִּכְשֵׁן הָאֵשׁ וְאֵל יִלְבִּין פָּנֵי חֲבִירוֹ בְּרַבִּים, מִנְּלָה, מִתְּמָר - שהעניפה להישרף באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן ברמז, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף ולא תגלה את הדבר.

בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר הקר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה, אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּ"הֶכָר" בִּישְׁרֵי יְהוּדָה לְאִבְיוֹ דְּבַר שָׁגֵרם לוֹ צַעַר, וכנגד כן בְּ"הֶכָר" בִּישְׁרֵרוֹהוּ - את יהודה. ומבאר, בְּ"הֶכָר" בִּישְׁרֵר לֵאבִיו, שכן אמר לו אודות יוסף "הֶכָר נָא הַכְּתָנֶת בְּנִי הוּא", בְּ"הֶכָר" בִּישְׁרֵרוֹהוּ, שאמרה לו תמר "הֶכָר נָא לִמִּי הַחוֹתֶמֶת וְלִמִּי הַפְּתִילִים", שִׁכְשֵׁם שְׁרִימָה אֶת אֲבִיו עַל יְדֵי הַכְּתָנֶת וְצִיעֵרוֹ לַחֲשׁוֹב שֶׁנִּטְרַף יוֹסֵף, נַעֲנֵשׁ אָף הוּא שְׁרִימָתָהּ אוֹתוֹ תמר בְּכִלּוֹ עַד שִׁיִּצְטַעַר לַחֲפֹשֶׁה וּלְמוֹרָאָה. דורשת הגמרא אֶת הַמִּילָה "נָא", אִין "נָא" אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה. ומבארת, שְׁאֲמָרָה לִיה תמר ליהודה, אף אם תרצה לכפור באותו

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 דְּכַתִּיב "הִנְנִי מְקִים עֲלֶיךָ רֵעָה מִבִּיתְךָ", וכוונת הפסוק, שאבשלום לקח
2 את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע, שנאמר לו
3 "הנני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה וקיימה, וגרם
4 לאותה רעה שתיקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע שלקח לעצמו.
5 כִּי־צִא בְּדָבָר אֱתָה אוֹמֵר, כעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
6 שלשל יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל הדבר
7 וירדו אבותינו למצרים, וְיִשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֲבֻרֹן, אִמֶּר רַבִּי חֲנִינָא בַּר
8 פִּינְסָא, מזה 'מעמק חבור', בְּעֶצְהָ עֲמוּקָה שֶׁל אוֹתוֹ צִדִּיק - אברהם,
9 שְׁקִבּוֹר בְּחֻבְרוֹן. דְּכַתִּיב - בברית בין הבתרים, שאמר הקב"ה לאברהם,
10 "דַּע תָּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה וְיִרְדָּךְ בָּאָרֶץ לֹא לָחֶם וְגו'", ועל ידי שנמכר יוסף
11 למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
12 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. כִּי
13 אִמֶּר אִין לִי בֵן, שואלת הגמרא, וְלֹא הָיוּ לִיה בְּנֵי - האם לא היו
14 לאבשלום בנים, וְהַכְּתִיב "וַיִּוְלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלֹשָׁה בָנִים וְכַתּוּב וְכַתּוּב".
15 מתרצת הגמרא, אִמֶּר רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי, אִין הַכוּנָה שְׁלֹא הָיוּ לוֹ
16 בָנִים, אלא שְׁלֹא הָיוּ לוֹ בְּנֵי הַגֵּן - ראו לְמַלְכוּת, ולכן חפץ להנציח את
17 שמו לדורות על ידי המצבת. רַב הִשְׁפָּא אִמֶּר, מיישב באופן אחר, גְּמִירָה
18 - מסורת מדינה מרבותינו, שֶׁל הַשּׁוֹרְקִים אֶת תְּבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבִירֹו, נענש
19 במדה כנגד מידו ואִינוֹ מִנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשֵׁהוּ - אבשלום, קָלִי־הָ
20 לְדִיּוּאֵב - שרף את תבואתו של יואב, דְּכַתִּיב "וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו רְאוּ
21 חֲלָקֶת יוֹאֵב אֵל דָּדִי וְלוֹ שֵׁם שְׁעָרִים לָכֹן וְהַצִּיתוֹהָ בָּאֵשׁ, וַיַּצֵּתוּ עֲבָדֵי
22 אַבְשָׁלוֹם אֶת חֲלָקֶהָ בָּאֵשׁ", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותה.
23 שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה וְכֵן לַעֲנִין הַטּוֹבָה מִרָּגֶם וְכו', שאף לענין הטובה, במדה
24 שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת הגמרא, מִי
25 דָּמִי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמדד לה, הִרִי הָתָם -
26 מה שהמתנה למשה, חָרָא שְׁעָתָא - היה שעה אחת, ואילו הָקָא -
27 ההמתנה שהמתינו לה בעת שנצטרעה, הִיתָה שְׁבַעָה יוֹמִי, נמצא
28 שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצת הגמרא, אִמֶּר אֲבָי, אִמָּא
29 - יש לבאר את המשנה, שוֹלְעִינֵי הַטּוֹבָה אִינוֹ בֵּן - אין מודדים לו
30 באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא ביותר ממה שמדד. אִמֶּר לֵיהּ
31 רַבָּא לֵאבִי, הָא וְכֵן לַעֲנִין הַטּוֹבָה קָתְנִי, ומשמע שכמו שלענין הרעה
32 נמודד מדה במדה כמו כן לענין הטובה. אִמָּא אִמֶּר רַבָּא - מיישב באופן
33 אחר, הִכִּי קָתְנִי, וְכֵן לַעֲנִין הַטּוֹבָה - דְּבִאֲוֹתָהּ מִדָּה, הדמיון בין מדה
34 טובה לרעה הוא, שכמו שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן
35 ההנהגה היא גם לגבי הטובה, וְלַעֲוֹלָם מִדָּה טוֹבָה מִדָּה מְרִיבָה מִפְּדָה
36 פְּרִיעֻנָּה, אולם אין זה דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר
37 ממה שעשה, כיון שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.
38 נאמר לגבי מרים "וְתַתְּצֵב אַחֲתָה מִרְחֹק", אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק, פֶּסוּק זֶה
39 בּוֹלוֹ - כל מילה בו, עַל שֵׁם שְׁכִינָה נֶאֱמַר, שהשכינה הנקראת אחות
40 לישראל - כיון שמצויה עממה בגלות, הִיתָה נִיצֵבַת שֵׁם. מצינו לגבי
41 השכינה את המילה "וְתַתְּצֵב", דְּכַתִּיב "וְנָאָה ה' וְתִצֵּב וְגו'", 'אחיות',
42 דְּכַתִּיב "אִמֶּר לְחֻבְמָה אַחֲתִי אֶת". 'מרחוק', דְּכַתִּיב "מִרְחֹק ה' נִינָאָה
43 לִי", 'לרעה', וְכַתִּיב "כִּי אֵל דַּעוּת ה'". 'מה', דְּכַתִּיב "מִה ה' אֱלֹהֶיךָ
44 שָׁאֵל מַעֲמֶךָ". 'עשה', דְּכַתִּיב "כִּי לֹא יַעֲשֶׂה [ה'] אֱלֹהִים דְּכָר". 'לו',
45 דְּכַתִּיב "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שְׁלֹם".
46 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל
47 במצרים. "וַיִּקֶּם מֶלֶךְ חָדָשׁ וְגו'". נחלקו רב ושמאול בביאור כוונת
48 הפסוק, חד אִמֶּר, חָדָשׁ מִמֶּשׁ - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
49 במצרים, וְחַד אִמֶּר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים. אלא
50 שְׁנַתְּחַדְשֻׁ גְּזִירָתוֹ - שחידש גזירות ופורענויות עליהם. ומבארת
51 הגמרא, מֵאֵן דְּאִמֶּר חָדָשׁ מִמֶּשׁ, למד זאת מדְּכַתִּיב 'חָדָשׁ', וכפשוטו של
52 מקרא. וְכֵן דְּאִמֶּר שְׁנַתְּחַדְשֻׁ גְּזִירָתוֹ, נִימוּקָה הוּא דְּלֹא כְּתִיב וְיָמָת
53 מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְלִמְלֶךְ תַּחְתּוֹי אַחֵר, ולכן משמע שהיה זה אותו מלך. ואף
54 שנאמר "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף", ואם היה זה אותו מלך, איך לא
55 הכירוהו, הביאור שם הוא דְּהָהּ דְּמִי בְּמֵאֵן דְּלֹא יָדַע לִיה בְּלָל -
56 שמגזרותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את כל הטובה שעשה
57 יוסף למצרים.
58 "וַיֹּאמֶר אֶל עֲמֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". תָּנָא, הוּא - פרעה, הַתְּחִיל
59 בְּעֶצְהָ שֶׁל הַשִּׁיעּוּב תְּחִילָה, לְפִיכָךְ לָקַח הוּא תְּחִילָה. ומבארת הגמרא,

60 הוּא הַתְּחִיל בְּעֶצְהָ תְּחִילָה, דְּכַתִּיב "וַיֹּאמֶר אֶל עֲמֹ", לְפִיכָךְ לָקַח
61 תְּחִילָה, בְּדְכַתִּיב "וַיִּכְבֶּה וַיַּעֲמֶךָ וַיִּכְבֵּל עֲבָדֶיךָ" ועלו הצפרדעים - הרי
62 שהתחילה המכה בו.
63 "הָכֶה נְתַחֲכֶמָה לוֹ", שואלת הגמרא, לָחֶם מִיָּכֶי לִיה, שהרי דיבר על
64 כללות עם ישראל, ומשיבה, אִמֶּר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אמר פרעה
65 ליועציו, בָּאוּ וְנַחֲכֶם לְמוֹשֶׁיִן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הקב"ה, לבקש חכמה כנגדו
66 כדי שלא יוכל להענישנו על שנהרגת את ישראל. אמרו, בְּמָה נְדִינִם -
67 באיזו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על כך באותה מיתה,
68 שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אִם נְדִינִם בָּאֵשׁ, כְּתִיב "כִּי
69 הִנֵּה ה' בָּאֵשׁ יֹבֵא" וְכַתִּיב "כִּי בָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט וְגו'", ואם כן ענישנו
70 מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם בַּחֲרֹב, כְּתִיב "[וְכַחֲרֵבוּ אֶת כָּל
71 בְּשָׂרָא]. אִלָּא בּוֹאוּ וְנִדְוִנִם בְּמִים - נשליכם ליאור, שְׁכַבְרִי נִשְׁפָּע
72 הַקְדוּשׁ בְּרֹךְ הוּא שְׁאִינוּ מְכִיָּא מְבֹול לַעֲוֹלָם, שְׁנֵאמַר "כִּי מִי נָח זֹאת
73 לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֲבֹר מִי נָח וְגו'", וממילא לא יוכל להענישנו מדה
74 כנגד מדה במים. אולם וְהָן אִין יוֹדְעִין, שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוּ אִינוּ
75 מְכִיָּא מְבֹול, אֲכָל עַל אוֹמָה אַחַת הוּא מְכִיָּא, ואם כן יוכל להענישם
76 במים. אִי נְפִי - אף אם אינו מכיָּא מְבֹול אפילו על אומה אחת, אף לא
77 נִשְׁבַּע אֵלָּא שֶׁהוּא אִינוּ מְכִיָּא אֲכָל עַל עֲצָמָם בָּאִין וְנִשְׁפָּלִין תְּבוּבָה -
78 בתוך המים, ודבר זה אינו כלול בשבועה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - שנענשו
79 במים, כמו שכתוב "וּמַצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ". וְהִינוּ דְּאִמֶּר רַבִּי אֲלֵעָזָר,
80 מֵאִי דְּכַתִּיב "כִּי בְּדָבָר אֲשֶׁר יָדוּ עֲלֵיהֶם", 'ידו' הוא מלשון בישול,
81 כלומר, שֶׁבְּקִדְרָה שְׁבִישְׁלוֹ הַמִּצְרַיִם, שְׁדוּן אֶת יִשְׂרָאֵל בַּהֲשַׁלְכַת בְּנֵיהֶם
82 לִיאֹר, בְּהַ נְבִישְׁלוֹ הֵם, שֶׁטְבַע וְנִתְבַּשְׁלוּ בִים סוּף בְּבִקְדִירָה. שואלת
83 הגמרא, מֵאִי מִשְׁמַע דְּהָא - מדיכן משמע לרבי אלעזר ש'ידו' לִישְׁנָא
84 דְּקִדְרָה הוּא, ומשיבה, דְּכַתִּיב "וַיִּוֹד יַעֲקֹב נְדִיד" - שיבשל יעקב תבשיל
85 בקדרה.
86 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיען של
87 ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
88 אִמֶּר רַבִּי תַנְיָא בַּר אֲבָא אִמֶּר רַבִּי סִימְאִי, שְׁלֹשָׁה הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֶצְהָ
89 שֶׁל 'זהב נתחכמו לו', וְהֵם, בְּלָעִם וְאִיּוֹב וְיִתְרֹו. בְּלָעִם שְׁיַעֲזִין לדונם
90 במים, נִתְרַם, אִיּוֹב שְׁשָׁתַק לוֹ מַחֲה, נִידוֹן בְּסוּפְרִין. יִתְרֹו שְׁבָרָה, ולא
91 רצה ליעיץ לעשות רע לישראל, וְכֵן מְכִיָּא בְּנֵי שִׁישְׁבוּ בְּלִשְׁבַת הַנְּזוּת
92 בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שְׁנֵאמַר "וּמִשְׁפָּחוֹת סִפְרִים -
93 חכמים בתורה, יוֹשְׁבֵי יַעֲבֹז - תלמידי יעבץ שהיה אדם גדול בתורה,
94 והיה שם משפחתם, הַרְעָתִים - על שם ששמעו תרועה בהר סיני, וכן על
95 שם שהיו יושבים ודנים בשערי ירושלים, שְׁמִיעָתִים - ששמעו מצות
96 אביהם, (סוֹכְתִים) [שׁוֹכְתִים] - שהיו יושבים בסוכות, הָמָה הַקִּינִים -
97 הם בני הקיני, הָפָאִים מִחֻמַּת אֲבִי בֵית רַבָּב - שנולדו מחמת, שהיה
98 מבית רבב. וְכַתִּיב "וְכִנִּי קִינִי חֲתָן מִשֶּׁה וְגו'", הרי שהקיני הם בניו של
99 יתרו, וקראם הנביא "משפחת סופרים", דְּהִינוּ סְנַהֲדְרִין, וכן "תרעתים",
100 דְּהִינוּ זִקְנֵי שַׁעַר.
101 חוזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן
102 הָאֲרָץ", שואלת הגמרא, וְעָלִינוּ מִיָּכֶי לִיה, שהרי פחדם של המצרים
103 היה פן יגרשו ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם. מתרצת הגמרא,
104 אִמֶּר רַבִּי אֲבָא בַּר כְּהֵנָּא, בְּאִדָם שְׁמַקְלָל אֶת עַצְמוֹ וְתוֹלָה אֶת קָלְלָתוֹ
105 בְּחֻבְרֹו - שהתכוונו אכן שהם עצמם יצטרכו לעלות, אלא שאמרו כן על
106 ישראל.
107 "וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים", שואלת הגמרא, עָלֵיהֶם מִיָּכֶי לִיה - שהרי
108 על ישראל מינו שרי מִסִּים. מתרצת הגמרא, תָּנָא רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי
109 שְׁמַעוֹן, 'וישמעו עליו' - היינו על פרעה, מִלְּפָדִי שְׁהִבְיָאוּ מִלְּבָן - דפוס
110 שבו מייצרים את הלבנים, וְתָלוּ לוֹ לְפָרֶעֶה בְּצִוְּאוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
111 מִיִּשְׂרָאֵל שְׁאִמֶּר לָחֶם אִיסְמָנִים אִנִּי - מפונק אני ואיני יכול לעשות
112 מלאכה, אֲמָרוּ לוֹ כְּלוּם אִיסְמָנִים אֱתָה וְיִתְרֹו מִפְּרַעָה הַמִּשְׁתַּתֵּף אִף הוּא
113 בעשית המלאכה. לפי דרשה זו מוסיפה הגמרא לדרוש, 'שְׂרֵי מִסִּים' -
114 דְּכָר שְׁמִישִׁים (לְבָנִים), הַמְלָבֵן שְׁתָּלוּ לְפָרֶעֶה הִיא דְּבַר מַרְגִּיל וּמִשִּׁים אֶת
115 הַבְּרִיּוֹת בַּעֲבוּדָה. כיצא בזה יש לשאול על הפסוק "לִמְעַן עֲנֵתוּ
116 בְּסִבְלָתִים", [עֲנִיתִם מִיָּכֶי לִיה], אלא יש לבאר, לִמְעַן עֲנֵתוּ - לְפָרֶעֶה
117 - בְּסִבְלָתִים דְּיִשְׂרָאֵל - המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף
118 ישראל יטו שכמם לסבול ולעבוד.

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף יא עמוד א

רש"י

תוספות

1 ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא"ת הא מצינו מדת פורענות
2 גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה
3 (דברים כג) גבי מדת פורענות וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה (ויקרא כו)
4 וי"ל דעדיין גבי מדת פורענות מיירי ובוריפה ולא ובוריגה אבל הכא דכתיב
5 ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו

6 אריבנים לפנים לחרב. מספר הישר:
7 **מרים** המתניה למשה שעה אחת. לאו
8 דוקא נקט שעה אלא שליש שעה
9 או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה
10 מרובה ממדת פורענות על אחת חמש
11 מאות אבל קשיא לרבי והא במרגלים נפרע
12 מהם יום לשנה יום לשנה אם כן היתה
13 מרובה מדת פורענות ממדה טובה של
14 מרים ועוד בפ"ק דתענית ג' (ה"ט) דדרש רבי
15 יוחנן אותי יום יום ידרושון שכל העוסק
16 בתורה אפילו יום אחד כאילו עוסק כל
17 השנה כולה וכן במדת פורענות כתיב (מלבי)
18 במספר הימים אשר תרתם את הארץ מ'
19 יום וגו' אלמא דכי הדרי גינה:
20 שהיתה

21 ולענין הטובה אינו כן. אמר ליה רבא, הא וכן לענין הטובה קתני, אלא אמר רבא קתני,
22 וכן לענין הטובה, דבאותה מדה, ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. ויתמצב אחתו
23 מרחק' אמר רבי יצחק, פסוק זה בולו' על שם שכינה נאמר, ויתמצב, דכתיב 'ויבא ה' ויתיצב
24 וגו'. ואחותו, דכתיב 'אמר לחכמה אחתי את'. מרחוק, דכתיב 'מרחוק ה' נראה לי'. לדעתו,
25 דכתיב 'כי אל דעות ה'.' מזה, דכתיב 'מה ה' אלהיך שאל מעמך'. יעשה, דכתיב 'כי לא יעשה
26 [ה'] אלהים דבר'. לו', דכתיב 'ויקרא לו ה' שלום'. ויקם מלך חדש וגו'. רב ושמואל, חד אמר
27 חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. מאן דאמר חדש ממש, דכתיב 'חדש', ומאן דאמר
28 שנתחדשו גזירותיו, דלא כתיב 'ויקרא לו ה' שלום'. 'אשר לא ידע את יוסף', דהוה דמי כמאן דלא
29 ידע ליה כלל. 'ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל' תנא, הוא התחיל בעצה תחילה, לפיכך לקה
30 תחילה. הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב 'ויאמר אל עמו', לפיכך לקה תחילה, דכתיב 'ובכה
31 ובעמך ובכל עבדך'. 'הכה נתחכמה לו', להם מיבעי ליה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, באו
32 ונחכם למושיעין של ישראל. בפנה נדונים, נדונים באש, כתיב 'כי הנה ה' באש יבוא וכתוב 'כי
33 באש ה' נשפט וגו'. בהר, כתיב 'ובחרבו את כל בשר'. אלא בואו ונדונים בפנים, שפבר נשפט
34 הקדוש ברוך הוא שאינו מכיר מבול לעולם, שנאמר 'כי מי נח זאת לי וגו', והוה אינן יודעין,
35 שעל כל העולם כולו אינו מכיר, אבל על אופה אחת הוא מכיר. אי נמי, הוא אינו מכיר אבל
36 הן באין וגופלין בתוכו, וכן הוא אומר 'ומצרים נסים לקראתו', והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי
37 דכתיב 'כי בדבר אשר ודו עליהם' בקדירה שבישלו בה נתבשלו. מאי משמע דהא 'ודו' לישנא
38 דקדירה הוא, דכתיב 'וידו יעקב ניד'. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו
39 באותה עצה, בלעם ואיוב ויהוה. בלעם שיעין נהרג, איוב ששתק, נידון בפיסורין. יהוה שפבר,
40 וכו' מבני בניו שישבו בלשפת הנזית שנאמר 'ומשפחות ספרים יושבי יעבץ תרעתיים שמעתיים
41 (סוכתים) [שוכתים] המה הקינים הנאים מחמת אבי בית רכב', וכתוב 'ובני קיני חתן משה
42 וגו'. ונלחם בנו ועלה מן הארץ' ועלינו מיבעי ליה, אמר רבי אבא בר כהנא, באדם שמקלל את
43 עצמו ותולה קללתו בחבירו. וישימו עליו שרי מסיים עליהם מיבעי ליה, תנא דבי רבי אלעזר
44 ברבי שמעון, מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר
45 להם איסכנים אני, אמרו לו כלום איסכנים אתה יותר מפרעה. 'שרי מסיים' - דבר שמששים
46 (לכנים). 'למען ענתו בסבלתם' [ענותם מיבעי ליה], למען ענתו לפרעה בסבלותם דישאל.
47 וכן ערי מסכנות לפרעה' רב ושמואל, חד אמר שמסכנות את בעליהן וחד אמר שמסכנות
48 את בעליהן. דאמר מר, כל העוסק בבנין מתמסכן. את פתם ואת רעמס' רב ושמואל, חד
49 אמר פיתום שמה נקרא שמה רעמס, שראשון ראשון מתרוסס. וחד אמר רעמס שמה
50 ולמה נקרא שמה פיתום, שראשון ראשון פי תהום בולעו. וכן אמר רבי יוחנן וכן יפרץ:
51 יפרץ' כן רבו וכן פרצו מיבעי ליה, אמר ריש לקיש, רוח הקדש מבשרתו כן יפרץ וכן יפרץ:
52 ויקצו מפני בני ישראל' מלמד שהיו דומין בעיניהם פקוצים. ויעבדו מצרים את בני ישראל
53 בפרך

1 **הגני מקים וגו'.** הציב אבשלום אותה עצה וקמה מצבת דבריו של הקב"ה
2 בדכתיב לעולם ה' דרך נצח (ספרי) ויקרא למצבת על שמו, גרם לאותה רעה
3 שתקרא על שמו. ויקרא לה יד אבשלום, כך היא נקראת וישלחיה מעמק
4 חברון. ויוסף משהי קרא. כששלחו יעקב אצל אחיו, והוא תחלת סבת ירידת
5 ישראל למצרים: של אותו צדיק שקבור
6 בחברון. אברהם: אינו כן. דיותר ממה
7 שהוא מודד מודדים לו: דבאותה מדה.
8 דוגמא מעין אותו ענק. ומיהו יותר ממה
9 שעשה משתלם, דמדה טובה מרבה
10 בתשלומין ממדת פורענות: אמר לחכמה.
11 שהיא אצל הקב"ה וגיפוי, שנאמר כי ה' יתן
12 חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי כו) דלא
13 כתיב: ויפת מלך מצרים וימלך תחתיו
14 אח: ונתחכם למושיעין. לבקש לנו חכמה
15 כנגדו: בפנה נדונים. שלא יוכל לדון אותנו
16 בו, שידענו מדרכיו שמדר מדה כנגד מדה
17 לדור המבול ולאנשי סדום: כי באש ה'
18 נשפט. וכן ישיב לנו גמול: שבישלו לשון
19 יוד יעקב ניד (בראשית כה) באותה עצה.
20 דנתחכמה לו: יושבי יעבץ. תלמיד יעבץ,
21 אדם גדול בתורה היה בדכתיב (ספרי)
22 ויקרא יעבץ לאלהי ישראל ולאמר: אם
23 בך תבדלני בתורה ותרביית את גבולי
24 בתלמידים וגו' ויבא אלהים את אשר שאל
25 (ספרי: וי) ותרעתיים. מפרש בספרי, ששמעו
26 תרועה בהר סיני. ל"א תרעתיים על שם
27 שהיו יושבים בשערי ירושלים: שמעתיים.
28 ששמעו מצות אביהם, דבני יונדב בן רבב
29 משמע קרא, והם היו מבני בניו של יהוה
30 דמפרש ואולי המה תרעתיים: סוכתים. על
31 שם שהיו יושבים בסכות בדכתיב (ויקרא כה)
32 ונשב באהלים, וקרי להו משפחת סופרים
33 דהיינו סנהדרין, וכן תרעתיים וקני שער:
34 ועלינו מן הארץ מנע' ליה. ויגרשונו מן
35 הארץ, מאי ועלה, הלואי שצאו שונאים
36 מארץ הוואיל ויראים מפניהם: מלבן. כמין
37 דפסו שבו עושין הלכנים שממלאין אותו
38 טיט ומחליקין אותו והוא הלכנה: ותלו לו
39 לפרעה. ויעלה קאי קרא ומיהו סליק.
40 וינאמר אל עמו וגו' הכה נתחכמה לו וגו'
41 וישימו עליו שרי מסיים: אסכנים. מפני
42 ואינו יכול לעשות מלאכה: שרי מסיים.
43 דבר שמששים רדיו של שומה שמרגילין
44 ומשימין לעבודה, אותו מלבן שתלו לו היה
45 לישראל רדיו של שומה: למען ענתו
46 לפרעה. שביט סבלותם דישאל שישו
47 שכם לסבול: שמשכנות את בעליהן. שעל
48 ידי אותן הערים ואותה עבודה נסתבנה
49 מצרים לטבע עבד: שמשכנות. מדלדלות
50 בדכתיב וינצלו את מצרים, ובשביע עבודה
51 זו אירע להן. ולחאי לשנא לא גרסין
52 דאמר מר בביבמות כל העוסק בבנין
53 מתמסכן. ומאן דגרס לה מתרגמין לזה
54 דרב ושמואל נמי אכל בגינים של כל אדם
55 מסכנות. פגמים שגופל מהבנין ומת.
56 ממסכנות, שמיביא את האדם לידי עניות.
57 דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן:
58 ראשון ראשון מתרוסס. כשהיו בונין קצת
59 היה מתרוסס ונפול, וחוזרין ובונין והוא
60 נופל: פי תהום בולעו. נבלע בארץ: רוח
61 הקדש מבשרתו, לישראל ואומר למצרים
62 אין מועיל לכם, כן ירבה תמיד וכן יפרץ:
63 וקצו היה דומה להן. כאלו עיניהם וגופם מלאים קוצים כראותם את ישראל פרים ורבים:

- בפרק כ"ה. משכנס בדרים ובשקר עד שהרגילים לעבודה בפרק כ"ה. בשבירן גוף ומתנים חזקה: ת"ג בעבודה קשה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן שהיו מחליפין וכו'. וזו היא קשה, שלא היו רגילים בכך: ולמאן דאמר. בפרק קמא בפה רך, האי בפרק בתרא ודאי פריקא היא דהכתוב וימרר: ושופתות. בשמושיבין הסיר על גבי בירה קרי לה שפיתה: אחת של חמין. לרחוץ רגלי בעליהן בשדה: בין שפתיים. בין מצרי השדות. מקומות צנועין. מצר גבול השדה גבה מכאן וחברו מכאן וחרץ באמצע: יונה. ישראל שנאמר יונתי תמותי (מיר ו): עוררתיך. לצאת ממעי אמיך: חבלתך. לשון חבלי יולדה (ויסע י): מנקה. מנקה. כמו שעושין לתינוקות לישב את אבריהם ולתקנן, שנתקין מצער הלידה: לא ברת ששך. לא היה לה מילדת לחתוך טבור הולד: למשך. לחתוך בשר, כמו חלקת צאקיו (פולשתי כו) שיעצות: עגולין. בעין כפר עגול: בעשה להן נס: רבכה בצמח השדה. גדלים מן הארץ בצמח השדה: ותבאי. לבית אביה: הם הכירוהו. שראו שכינתו בבר: זה אלי. שראיתי בבר: אלישבע. בת עמינדב אשתו של אהרן: שהיתה פועה לולד. משעשעת אותו בדרך שמשחקים לתינוקות בדרים ערבים לשעשעו: פועה. צועקת, כמו ביולדה אפעה (שעשעו מנ): ד"ג וראיתן על האבנים. אמר רבי יוחנן סימן גדול מסר להן, בשעה שבורעת לילד ירכותיה מצטננות באבנים. ד"א על האבנים בדכתיב וארד בית היוצר וגו' מה יוצר זה ירך מכאן בר: סימן גדול. שלא תסלנו האם ותחביאנו ותאמר נפל היה, זה לבס הסיון של לידה, ואז תסלנו ותהרגנו. ד"א להכי קרי ליה למשבר של אשה אבנים, בדכתיב גבי יוצר כלי חרס אבנים, ואשה נמי ליוצר דמיא: סדן. עץ צב שעליו יושב ומגולגל הבצים לעשותן בדפוס חפלי לפי גדלו וקוטנו: סימן גדול מסר להם. וראיתן על האבנים אם בן הוא, שם אתן וכולות לראות מיד אם בן הוא בלא שום הגהה: בן פניו למטה. בדרך תשמשו: בת פניה למעלה. בדרך תשמשו: וחכי מפרש במסכת נדה (ה) לא: אליהן. משמע על עסקי ביאה, לשון ויבא אליה (פולשתי כט) ותחיינו. הנה ליה למכתב ולא המירו תולדות, ותחיינו משמע שהיו מסייעין להחיותן, שהיו טומנות אותן בבתיהן ומגדלות אותם: אי ניטא חיות מפש. מילדות: כחיה נמשלת. ודעת השדה אינה צריכה למילדת: דכתיב ביה כתיב ביה. מי שכתוב בו שנקרא בשם בהמה ודעה הרי כתיב בו, ואין כתיב בו הרי כתיב בכל בנסייתן יחד, מה אפך לביא בין אריות רבצה. אפך, בנסת ישראל בלה נקראת לביאה: אחרן ומשה. שיעצו מיוכבד: ותמת עזובה אשת כלב. והיא מרים. ולקמן מפרש לפה נקראת שמה עזובה. והאי ותמת שצטרעה: ויפח לו כלב את אפרת. לאחר שנתרפאת חור ולקחה לו, אלקא אפרת קרי מרים, וכתוב דוד בן איש אפרתי: וכלב בן חצרון. פסוק הוא בדברי הימים: בן יפנה בן שפנה מצעת מרגלים. תרצא הוא דקא מתרץ, לעולם בן חצרון הוא ולמה נקרא בן יפנה על שם מעשיו: ד"ג ואבתי בן קנו הוא: חורגו דקנו. בן אשתו של קנו היה כלב, ונמצא עתניאל אחיו מאמו: דיקא
- 1 **שוהית** פועה לולד. פירש רבינו חננאל
2 לוחשת לחישה ויוצא הולד
3 כמו שעושים אלו עכשיו באוני האשה:
אחרים
4 **ולבסוף** יוכל עבדה בשדה. 'את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרק' אמר רבי שמואל בר
5 **נחמני** אמר רבי יונתן, שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים. ולמאן
6 **דאמר** נמי היום בפה רך, הקא ודאי בפרק. דרש רב עורא, בשכר נשים צדקניות שהיו
7 באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. בשעה שהולכות לשאוב מים, הקדוש ברוך הוא מזמן
8 להם דגים קטנים בכדיהן, ושואבות מהן מים ומחצה דגים, ובאות ושופתות שתי קדירות,
9 אחת של חמין ואחת של דגים, ומוליכות אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
10 ומאכילות אותן ומשקות אותן, ונקקות להן בין שפתיים, שנאמר 'אם תשכבון בין שפתיים
11 וגו', בשכר 'תשכבון בין שפתיים' וכו' ישראל לבית מצרים, שנאמר 'כנפי יונה נחפה בכסף
12 ואברותיה בירקרק חרוץ' וכיון שמתעברות, באות לבתיהם, וכיון שפוגע זמן מולדתה, הולכות
13 ויולדות בשדה תחת התפוח, שנאמר 'תחת התפוח עוררתיך וגו', והקדוש ברוך הוא שולח
14 משמי מרום מי שמנקר ומשפיר אותן, בחיה זו שמשפרת את הולד, שנאמר 'ומולדותיך ביום
15 הולדת אתך לא כרת שרף ובמים לא רחצת למשעי וגו', ומלפני להן שני עגולין, אחד של
16 שמן ואחד של דבש, שנאמר 'ונקהו דבש מסלע ושמן וגו', וכיון שמיכרין בהן מצרים באין
17 להורגן, ונעשה להם גם ונבלעין פקרקע, ומביאין שוורים וחורשין על גבן, שנאמר 'על גבי
18 חרשו חרשים וגו'. לאחר שהולכין, היו מבצבצין ויוצאין פעש השדה, שנאמר 'רבכה בצמח
19 השדה נתמיד' וכיון שמתגדלן באין עדרים עדרים לבתיהן, שנאמר 'ותרבי ותגדלי ותבאי
20 בעדי עדיים' אל תקרי 'בעדי עדים', אלא 'בעדרי עדרים'. וכשנגלה הקדוש ברוך הוא על הים,
21 הם הכירוהו תחלה, שנאמר 'זה אלי ואנוהו. 'ואמר מלך מצרים למילדת העברית וגו' רב
22 ושמואל, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר פלה וחמותה. מאן דאמר אשה ובתה, יוכבד ומרים.
23 ומאן דאמר פלה וחמותה, יוכבד ואלישבע. תניא במאן דאמר אשה ובתה, דתניא, 'שפרה' זו
24 יוכבד, ולמה נקרא שמה שפרה, שמשפרת את הולד. דבר אחר, 'שפרה' שפרו ורבו ישראל
25 במינה. פועה זו מרים, ולמה נקרא שמה פועה, שהיתה פועה (ומוציאה את הולד). דבר
26 אחר, פועה, שהיתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
27 'ואמר בילדכן את העבריות וגו'. מאי 'אבנים', אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן. אמר להן,
28 בשעה שבורעת לילד ירכותיה מצטננות באבנים. ואית דאמר בדכתיב 'וארד בית היוצר והנה
29 הוא עשה מלאכה על האבנים' מה יוצר זה, ירך מכאן וירך מכאן ויסדן באמצע, אף אשה
30 ירך מכאן וירך מכאן והולד באמצע. 'אם בן הוא ורמתן אותו' אמר רבי חנינא, סימן גדול
31 מסר להן. בן, פניו למטה. בת, פניה למעלה. 'ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר
32 דבר אליהן וגו'. להן מיכעי ליה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד שתבען לדבר עבירה ולא
33 נתבעו. 'ותחיינו את הילדים' תנא, לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים
34 ומוזון. 'ותאמרן המילדת אל פרהה כי לא כנשים וגו' מאי 'חיות', אילמא חיות מפש, אמו
35 חיה מי לא צריכה חיה אחריתי לאולדה, אלא אמרו לו, אופה זו בחיה נמשלה, יהודה גור
36 אריה, דן 'הי דן נחש', נפתלי 'אילה שלחה', יששכר 'חמר גרם', יוסף 'כבור שור', בנימין
37 'אב ישרף'. דכתיב ביה, כתיב ביה. ודלא כתיב ביה, כתיב (ביה) 'מה אפך לביא בין אריות
38 רבצה וגו'. 'והי כי יראו המילדת את האלהים ויעש להם פתים' רב ושמואל, חד אמר בתי
39 בהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי בהונה ולויה, אהרן ומשה. ומאן דאמר
40 בתי מלכות, דוד נמי ממרים קאתי, דכתיב 'ותמת עזובה (אשת כלב) וינקח לו כלב את אפרת
41 ותלד לו את חור', וכתוב 'ודוד בן איש אפרתי וגו'. 'וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה
42 ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון'. 'בן חצרון, בן יפנה'. הוא בן שפנה מצעת מרגלים.
43 ואבתי בן קנו הוא, דכתיב 'וילפדה עתניאל בן קנו אחי כלב'. אמר רבא, חורגו דקנו היה.

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ישראל בימיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא שמה פועה, שהיתה פועה
 - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה את הולד). דבר אחר, פועה,
 שהיתה פועה - מדברת, ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן
 שמושיע את ישראל.
 "ויאמר בילדכן את העבריות וגו'", שואלת הגמרא, מאי "אבנים".
 ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה למיילדות, שעל ידי
 זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל להכחיש ולומר שהולד היה נפל.
 אמר להן, בשעה שבורעת האשה לילד רכותיה מצטננות פאבנים.
 ואית דאמר - יש מי שאמר שלפיקר נקרא המשבר שילדות עליו האשה
 אבנים, בדכתיב "וארד בית חיוצר - אומן עושה חרס, והנה הוא עשה
 מלאכה על האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר
 זה, ויהי מלאכה ויהי מלאכה, וסדן - עץ עבה שעליו מייצר ומעבד האומן
 את כלי החרס באמצע, אף אשה ירה מלאכה ויהי מלאכה ויהי מלאכה.
 "אם בן הוא והמתן אותו", אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן פרעה
 למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יצרכו להגביהו
 ולבודקו, בן נולד בשפניו למטה - בדרך תשמיש, בת פניה למעלה -
 בדרך תשמיש.
 "ותיראן המלדת את האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן וגו'",
 שואלת הגמרא, מדוע נאמר אליהן, להן מיכתי ליה - היה לו לומר
 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
 שתבטן פרעה למיילדות לרבו עבירה - לבוא עליהן ולא תבטן - ולא
 הסכימו.
 "ותתין את הילדים", תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את הילדים,
 אלא "ותחיו", יש ללמוד שלא דיין שלא המיתו אותן המיילדות, אלא
 שהיו גם מספיקות להם מים וזון, ועל זה טען להן פרעה, לא די שלא
 המיתן אותן, אלא אתן אף מספיקות להם מזון.
 "ותאמרן המלדת אל פרעה כי לא כנשים כי חיות הנה וגו'", שואלת
 הגמרא, מאי 'חיות', אילימא חיות ממש - מיילדות, אטו חיה מי לא
 צריכה חיה אחרת לאולדה - וכי מיילדת אינה זקוקה למיילדת אחרת
 שתילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו, אומה זו - ישראל בתיבה
 נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה זו יולדת תחת התפוח בסיוע
 מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני עיגולי מזון שמהם הם נזונים.
 מבאר הגמרא היכן נמשלו ישראל לחיה, והנה, שנאמר "גור ארית
 יהודה". דן, שנאמר "הי דן נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אילה
 שלחה". יששכר, שנאמר "יששכר חמר רם". יוסף, שנאמר "בבור
 שור". בנימין, שנאמר "בנימין ואב יצחק". דכתיב ביה בתיב ביה - מי
 מהשבים שנכתב בו שנקרא בשם בהמה וחיה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב
 ביה - ואף מי שלא כתוב לגביו בפרוש, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת
 ישראל נמשלו לחיות, שנאמר "מה אמר לבאי בין אריות רבצה וגו'".
 "ויחי כי יראו המלדת את האלהים ויעש להם בתים". נחלקו רב
 ושמואל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי בהונה
 ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות, שהמלכות
 יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה ולויה, היינו
 אחרי משה יצאנו ממצרים. ומאן דאמר שעשה להם בתי מלכות, היה
 זה דוד, שהוא נמי ממרים קאתי - יצא, דכתיב "ותקם עזובה - זה
 מרים שנצטרעה ונחשבה כבתה, (אשת בלב) וינק לו כלב את אפרת
 - לאחר שנתרפאת מצרעה, חזר כלב ולקחה, ותלד לו את חור" - הרי
 שנקראה מרים אפרת, ובתיב "ידוד בן איש אפרתי וגו'", הרי שהיה
 דוד המלך מצאצאיה מצד האם.
 מבאר הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. "וכלב בן חצרון
 הוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואילה בניה ושר ושוכל ואדרון".
 שואלת הגמרא, וכי היה כלב בן חצרון, והרי נאמר בפסוק "כלב בן
 יפנה". מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא שנקרא בן יפנה על שם
 מעשיו. כלומר, הוא בן שפנה מעצב מרגלים. שואלת הגמרא, ואבתי
 - עדיין קשה, והרי כלב בן קנו הוא, דכתיב "ולבדה עתניאל בן קנו
 אחי כלב" - וכיון שהיה אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קנו.
 מתרצת הגמרא, אמר רבא חורגו דקנו הנה - כלב בן אשתו של קנו היה,
 ועתניאל היה אחיו מצד האם.

בפרך, מבאר הגמרא מהו בפרך, רבי אלעזר אמר בפרך - משכו
 אותם בדברים רבים ובשכר, עד שהרגילום בעבודה, רבי שמואל בר
 נחמני אמר בפרקה - העבירום בחזקה בעבודת פרך השוברת את הגוף
 והמונתים. "וימררו את חייהם פצקה קשה פחמר ובלבנים וגו'",
 אמר רבא, פתחילה שיעבדום "פחמר ובלבנים", ולבסוף "ובכל
 עבדה פשדה", ולבסוף, את כל עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. "את
 כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך", אמר רבי שמואל בר נחמני
 אמר רבי יונתן, ביאור הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל
 מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים. ומבאר הגמרא,
 ולמאן דאמר נמי התם - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק ויעבדו
 מצרים וגו' בפרך - בפרך רב, הקא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור
 המילה "בפרך" הוא בפריקה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן
 "וימררו את חייהם".
 דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור ננאלו
 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בשעה שהולכות
 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מוזן להם דגים קטנים בקדיהן,
 ושואבות בכדים מוצה מים ומחצה דגים, וכאות ושופות -
 מושיבות על גבי הכירה שתי קדירות, אחת של מים חמין, כדי לרחוץ
 רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות אותן אצל בעליהן
 לשרה, ומרחיצות אותן וסבות אותן, ומאבילות אותן ומשקות
 אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין מיצרי השדות, במקום צנוע,
 שנאמר "אם תשכבון בין שפתים וגו'", כלומר שהיו שוכבות ונוקקות
 לבעליהן בין גבולות השדה. מוסיפה הגמרא, בשכר "תשכבון בין
 שפתים" - בשכר שלא נתנו נשים שבאותו הדור ענינה למצוא חן
 באתרים להזיק להם, ונוקקו רק לבעליהן, וכו' ישראל לבית מצרים -
 זכו למציאת חן בעת שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכיניהם
 המצרים, ועל ידי כן זכו לבית מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי
 יונה - כנפיה של ישראל, המשולה ליונה, נחפה בכסף - מחופות בכסף,
 ואכרותיה בירקרק חרין" - וכנפיה מחופות בזהב.
 וכיון שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם, ולא
 שימשו עוד, וכיון ששניע זמן מולידהן - זמן לידתן, היו הולכות
 ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר "תחת התפוח
 עזרתיך - לצאת ממעי אמך וגו'", והקדוש ברוך הוא היה שולח
 משימי מרום מי ששנקר ומשפיר אותן - מלאך שנקר ומעמיד את
 איבריהם. בתיב זו - ביולדת שמשפרת את הולד, שנאמר "ומולדותיה
 - ההולדה שלך, ביום הולדת אמה - ביום שנוולדת, לא ברת שרה - לא
 היו לך מיילדות לחתוך טבור הולד, וכמים לא רחצה למשע" - ולא מי
 שירחץ במים כדי להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל
 הצרכים הללו. ומלמך להן המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים,
 אחד של שמן - לסיכה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "וינקוהו דבש
 מסלע ושמן וגו'", וכיון ששפידין בהן מצרים - וכיון שהיו המצרים
 רואים את התינוקות, היו באין לחורגן, ונעשה להם גם ונבלעין
 בפרקע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין שוורים וחורשין
 על גפן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים שולטים שם, שנאמר "על
 גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין המצרים, היו התינוקות
 מכבצין ויוצאין מהקרקע בעשב השדה, שנאמר "רבבה בצמח
 השדה נתתיך" - עשיתי לכם נס שהייתם גדלים מן הארץ כצמח השדה.
 וכיון שמתגדלן אותם התינוקות, היו באין עדרים עדרים - קבוצות
 קבוצות לבתיהן, שנאמר בהמשך הפסוק, "ותרבי ותגדל ותבאי -
 לבית אביך. בעדי עדיים" אל תקרי 'בעדי עדיים', אלא 'בעדי עדרים'.
 ובשננלה הקדוש ברוך הוא לישראל על התם - בקריעת ים סוף, הם -
 אותם התינוקות, הכריחו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת
 לידתם, שנאמר "זה אלי - שראיתיו כבר, ואנחנו".
 "ויאמר מלך מצרים למלדת העברית וגו'", נחלקו רב ושמואל מי היו
 המיילדות. חד אמר אשה ובתה, וחד אמר בלה ותמותה. מאן דאמר
 אשה ובתה, הן יוכנה ומרים בתה, ומאן דאמר בלה ותמותה, הן
 יוכנה ואלישבע אשת אהרן. תנא - בבדייתא מבואר במאן דאמר
 אשה ובתה, דתנא, 'שפדה' זו יוכנה, ולמה נקרא שמה שפדה,
 שמשפרת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר, 'שפדה' שפרו ורבו

שמואל-א ט כה-כו

כה וַיִּרְדּוּ מִהַפְּמָה הָעִיר וַיְדַבֵּר עִם-שָׁאוּל עַל-הַגָּג: כו וַיִּשְׁכְּמוּ וַיְהִי בַעֲלֹת הַשָּׁחַר וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל^(הַגָּג כתיב) הַגָּגָה לֵאמֹר קוּמָה וּאֶשְׁלַחְךָ וַיָּקָם שָׁאוּל וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וּשְׁמוּאֵל הַחוּצָה: כז הִמָּה יוֹרְדִים בְּקֶצֶה הָעִיר וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֶל-שָׁאוּל אָמַר לְנֹעַר וַיַּעֲבֹר לְפָנָיו וַיַּעֲבֹר וְאַתָּה עֹמֵד בַּיּוֹם וַאֲשַׁמִּיעֶךָ אֶת-דְּבַר אֱלֹהִים: פ

שמואל-א י א-ג

י א וַיִּקָּח שְׁמוּאֵל אֶת-כֶּפֶךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֶק עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי-מִשְׁחָךְ יְהוָה עַל-נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד: ב בְּלִכְתְּךָ הַיּוֹם מֵעַמּוּדֵי וּמִצָּאתַי שְׁנֵי אַנְשִׁים עִם-קְבֹרֶת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנִימָן בְּצִלְצַח וַאֲמָרוּ אֵלָיו נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת אֲשֶׁר הָלַכְתָּ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ אֲבִיךָ אֶת-דְּבָרֵי הָאֲתָנוֹת וְדָאָג לָכֶם לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָכֶנִּי: ג וַחֲלַפְתָּ מִשֵּׁם וְהָלָאָה וּבָאתָ עַד-אֵלּוֹן תָּבוֹר וּמִצְאֹךְ שֵׁם שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֲלִים אֶל-הָאֱלֹהִים בֵּית-אֵל אֶחָד נִשְׂא^ו שְׁלֹשָׁה גִדִּים וְאַחַד נִשְׂא שְׁלֹשֶׁת פְּכֹרוֹת לָחֶם וְאַחַד נִשְׂא נֶבֶל-יִינ:

רש"י

(כה) וידבר עם שאול על הגג. מוכיחו ומלמדו ליראה את הקב"ה: (כז) ויעבר לפנינו. וילך ברחוק ממנו, ולא ישמע את דברינו: ויעבר. הנער לפניהם, ולשאול אמר: ואתה עמוד עמדי: (ב) עם קבורת רחל בגבול בנימן. והלא קבורת רחל בגבול יהודה בבית לחם, אלא עכשיו הם בקבורת רחל, וכשתפגע בהם תמצאם בגבול בנימן בצלצח, כך שנויה בתוספתא דסוטה (פרק יא): צלצח. צל לצח של הקב"ה, שהוא צח ואדום, והיא ירושלים: ודאג לכם. יירא עליכם, כל לשון 'דאגה', לשון 'יראה', דושטי"ר בלע"ז: (ג) אילון תבור. מישר תבור:

מצודת דוד

(כה) על הגג. שעל ביתו אשר בעיר: (כז) ויעבור לפנינו. יתרחק מאתנו ללכת לפנינו, שלא ישמע מה אדבר כך: ויעבור. כשמוע הנער דברי שמואל, עבר מעצמו לפניהם: ואתה עמוד. זהו גמר דברי שמואל, שאמר לו אמור לנער ויעבור ואתה עמוד כעת הזאת, ולפי שהנער עבר לפניהם מיד בשומעו תחלת דבריו, הפסיק בו: (א) הלא. באמת הדבר אשר משחך ה' על ידי: (ב) בלכתך. לאמת בלבבו דבר המלוכה, אמר לו

מצודת ציון

(כו) השחר. הוא האור הנוצץ טרם תצא השמש: ואשלחך. אלוה אותך, כמו (בראשית יח טז): ואברהם הולך עמם לשלחם תרגם אונקלוס: לאלוואיהון: (כז) כיום. כעת: (א) פך. שם כלי מה: ויצוק. ושפך: וישקהו. נשק לו: (ב) עם קבורת רחל. סמוך לקבורתה: נטש. עזב: (ג) וחלפת. ענין העברה, כמו (שיר השירים ב יא) חלף חלך לו: נבל. נאד:

אותות, האחת היא, שאמר לו בלכתך וכו': עם קבורת רחל. רצה לומר: אשר הם עתה סמוך לקבורת רחל, ואתה הולך והם באים, ותמצאם בגבול בנימן בצלצח: והנה נטש. כאומר הנה בהמצאם עזב דאגה קטנה, ובא לו על ידם דאגה גדולה, ואומר מה אעשה למצוא את בני: (ג) וחלפת. והאות השני הוא, כאשר תעבור משם והלאה וכו': בית אל. זה שילה שעמד בה בית אלהים:

דברי הימים ב כח יג-כ

יג וַיֹּאמְרוּ לָהֶם לֹא־תָבִיאוּ אֶת־הַשְּׂבִיָּה הַזֶּה כִּי לְאַשְׁמַת יְהוָה עָלֵינוּ אַתֶּם
אֹמְרִים לְהוֹסִיף עַל־חַטֹּאתֵינוּ וְעַל־אַשְׁמֹתֵינוּ כִּי־רַבָּה אַשְׁמָה לָנוּ וַחֲרוֹן אָף
עַל־יִשְׂרָאֵל: יד וַיַּעֲזֹב הַחֲלוּץ אֶת־הַשְּׂבִיָּה וְאֶת־הַבָּזָה לִפְנֵי הַשָּׂרִים וְכָל־
הַקָּהָל: טו וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נָקְבוּ בְשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשְּׂבִיָּה וְכָל־מַעֲרֻמֵּיהֶם
הַלְבִּישׁוּ מִן־הַשָּׁלָל וַיַּלְבִּשׁוּם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיַּשְׁקוּם וַיְסַכּוּם וַיַּנְהִלוּם
בַּחֲמָרִים לְכָל־כּוֹשֵׁל וַיָּבִיאוּם יֵרֵחוֹ עִיר־הַתְּמָרִים אֵצֶל אַחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שְׁמֵרוֹן:
טז בָּעֵת הַהִיא שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחִז עַל־מַלְכֵי אַשּׁוּר לַעְזֹר לוֹ: יז וְעוֹד אֲדוֹמִים
בָּאוּ וַיִּכּוּ בִיהוּדָה וַיִּשְׁבּוּ־שָׂבִי: יח וּפְלִשְׁתִּים פָּשְׁטוּ בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וַהֲגִבּוּ
לִיהוּדָה וַיִּלָּכְדוּ אֶת־בֵּית־שֹׁמֶשׁ וְאֶת־אֵילָן וְאֶת־הַגְּדֵרוֹת וְאֶת־שׂוֹכֹ וּבְנוֹתֶיהָ
וְאֶת־תְּמָנָה וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־גִּמְזוֹ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וַיִּשְׁבּוּ שָׁם: יט כִּי־הִכְנִיעַ יְהוָה
אֶת־יְהוּדָה בַּעֲבוּר אָחִז מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כִּי הִפְרִיעַ בִּיהוּדָה וּמַעוֹל מַעַל בִּיהוָה:
כ וַיָּבֹא עָלָיו תִּלְגַּת פִּלְנַאֲסַר מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּצַּר לוֹ וְלֹא חֲזָקוֹ:

רש"י

(טו) ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות. הפריע ביהודה. דוגמא (שמות ל"ב) כי פרעה למעלה מי הם אותם אנשים שהם מראשי בני אפרים עזריהו בן יהוחנן וחביריו: וכל מערמיהם. לשון ערום ועריה: (יח) ופלשתים פשטו בערי השפלה והגבגב. שהוא כנגדם כדכתיב והכנעני יושב על הים: (יט) כי

הפריע ביהודה. דוגמא (שמות ל"ב) כי פרעה אהרן בפרוע פרעות (שופטים ה'): (כ) ויבא עליו. ששלח אחריו לעזור לו כמו שכתוב במלכים (ב' ט"ז) וישלח מלאכים אל תגלת פלנאסר: ויצר לו. ממה שחלק לו את בית ה' ואת בית המלך וגו':

מצודת דוד

(יג) הנה. אל שומרון: כי לאשמת ה'. את אשמת ה' ר"ל דברי הנחשבים בעיני ה' לאשמה אתם אומרים להוסיף עלינו עוד על חטאתינו אשר מאז: כי רבה. בדבר הזה יהיה לנו אשמה רבה וחרון אף מה' על ישראל: (יד) ויעזוב וכו'. לפני השרים עזבו הכל מידם והעמידם לפני השרים לעשות בהם הטוב בעיניהם: (טו) אשר נקבו. עזריהו וחביריו הנזכרים למעלה: ויחזיקו בשביה. שיהיו תחת ידם וברשותם: וכל מערמיהם. כל מי בהם שהיה ערום מבלי לבוש הלבשו מן השלל: וינעלום.

מצודת ציון

(יד) החלוץ. אנשי המלחמה המזוינים: (טו) נקבו. נתפרשו כמו ונוקב שם (ויקרא כד): ויחזיקו. אחזו: וינהלום. ענין הנהגה כמו אתנהלה לאטי (בראשית לג): כושל. ענין תשות כח כמו כשל כח הסבל (נחמיה ד): עיר התמרים. על שם שגדל בה תמרים הרבה: (יט) הפריע. ענין גלוי כמו ופרע את ראש האשה (במדבר ה): (כ) תלגת פלנאסר. הוא תגלת פלסר האמור במ"ב: ויצר. מלשון צר ודוחק:

נתנו מנעלים ברגליהם: ויסכום. בשמן: וינהלום. הנהיגום על החמורים את כל מי שחלש כחו ונחלש ללכת ברגליו: אצל אחיהם. מבני שבט יהודה: (טז) בעת ההיא. שנלחם בו מלך ישראל: (יח) בערי השפלה והגבגב. בהערים שעמדו בעמק ובערים הדרומים של יהודה: (יט) כי הפריע ביהודה. הוא גלה מעשיהם הרעים כי ע"י עשו בפרסום רב: ומעול. וגם הוא עצמו מעל בה': (כ) ויצר לו. עם שהוא שלח אליו לעזור היצר לו עוד ולא חזקו כאשר שאל ממנו ואף שנלחם בעבורו עם מלך ארם כמ"ש במ"ב לא יחשב לעזור הואיל והוא היצר לו בסוף:

אין לי לשמוע שיהא דינה בשריפה, אלא כשניסת לכהן ונשאה
כהנת האוכלת בתרומה כבבית אביה, אבל אם ניסת ללוי ולישראל
ונאסרה באכילת תרומה, או נישאת לעובד פזבים ועברה על
הלאו של 'ולא תתחתן בם' (דברים יא), או לחלל – הנולד מכהן שנשא
גרופה או זונה ונתחלל מן הכהונה, או לממזר – הנולד מאשת איש
שזינתה, ולנתין – לגבעוני, מניין שבכל האופנים הללו יהא דינה
בשריפה. תלמוד לומר 'ובת איש כהן', ותיבת 'איש' באה
להשמיענו שדווקא האיש שהוא אביה צריך להיות כהן, אבל הבעל
שנשאה אינו צריך להיות כהן, אלא אף על פי שנשאה זר או פסול
ונתה אינה כהנת דינה בשריפה.

דין שיש הנלמד מן הפסוק: מלשון הפסוק 'היא מחללת' למדים שרק
היא – הבת כהן עצמה נידונת בשריפה ואין בועלה נידון בשריפה,
וכן רק היא נידונת בשריפה ואין זממיה נידונים בשריפה, כלומר,
אם שנים העידו על בת כהן שזינתה ביום פלוני, ובאו אחרים והזימו
את הראשונים שעדותם שקר, על אף שהעדים הראשונים זממו
לחייבה שריפה, אין מיתתם בשריפה אלא בחנק. רבי אלעזר אומר,
את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה, ולהלן בגמרא יתבאר
דבריו.

עתה מבאר הגמרא את כל דברי הברייתא הנזכרת לעיל, ותחילה
מבאר את הדין הראשון: אומר מר, ממה שנאמר 'כי תחל יבול
הייתי לרבות שאפילו בת כהן שחיללה שבת יהא דינה בשריפה,
לכך נאמר 'לזנות'. שואלת הגמרא: כיצד היה מקום לפרש כן, הלא
אפילו בת ישראל שחיללה שבת בת סקילה היא, והיאך יתכן שנקל
על בת כהן המחללת שבת לדונה רק בשריפה. מיישבת הגמרא:
אמר רבא הא מני – ברייתא זו בשטת רבי שמעון היא, דאמר
שריפה חמורה מסקילה, ולשיתנו סלקא דעתך אמינא – היה מקום
לומר, הואיל ואחמיר בהו רחמנא בכהני – כיון שהחמירה תורה
בכהנים דרבי בהו מצות יתירות – במה שריבתה בהם מצוות יותר
מישראלים, לפיכך אף בענין זה תהא חמורה בת כהן על בת ישראל,
שאם חיללה שבת תידון בשריפה ולא בסקילה, קא משמע לן –
לכך השמיענו בחבית 'לזנות' שהפרשה מדברת רק בחילולין הבאים
על ידי זנות, אך בחילול שבת דינה כשאר ישראלית בסקילה.

שואלת הגמרא: עדיין כיצד היה מקום לומר שהחמירה תורה על בת
כהן בחילול שבת שתידון בשריפה, הלא כהן המחלל שבת דינו
בסקילה, ופאי שנא מיניה ידיה – ובמה היא שונה ממנו, הרי אין
סברא לומר שהחמיר הכתוב בנקבות יותר מן הזכרים. מיישבת
הגמרא: כוונת הברייתא דסלקא דעתך אמינא – היה מקום לומר,
רק איהו – כהן, כיון שמצינו דאשתריא ליה שבת לגבי עבודה –
שהותרה לו עבודה בקרבנות ציבור בבית המקדש בשבת, לפיכך גם
שלא בזמן עבודה אם חילל את השבת לא נחמיר עליו לדון
בשריפה, אבל היא – בת כהן כיון דלא מצינו דאשתריא
(והותרה) שבת לגביה, שהרי בנות כהן אינן עובדות בבית המקדש,
אימא שכאשר חיללה את השבת תידון בשריפה, קא משמע לן
שאף בת כהן דינה בסקילה.

הגמרא מבאר את הדין השני האמור בברייתא. שנינו בברייתא:
יבול אפילו פנויה, כלומר, לולי הגזירה שיהא המבוארת בברייתא
היה מקום לומר שאף פנויה שנבעלה יהא דינה בשריפה. שואלת
הגמרא: היאך היה מקום לומר כן, הא תיבת 'לזנות' בתיב בפרשה,
וזנות היא לשון מרידה ועזיבה, וממילא אין שייך לשון זה אלא
במזנה תחת בעלה ומורדת בו, אבל לא בפנויה שנבעלה. משיבה
הגמרא: התנא של הברייתא סבר בדרבי אלעזר, דאמר ביבמות (סא)
פנוי – שאינו נשוי קא על הפנויה שלא לשום אישות, אלא לשם
זנות, עשאה זונה לפוסלה מן הכהונה. הרי שסבר רבי אלעזר שאם
פנויה נקראת זונה, ולשיתנו היה מקום לפרש שהפרשה מדברת גם
בבת כהן פנויה שזינתה, לכך נצרכו ללמוד מגזירה שיהא
מדברת רק בבת כהן ארוסה או נשואה שיש להם זיקת בעל.

הגמרא מבאר את הדין השלישי האמור בברייתא. שנינו בברייתא:
או אינו אומר 'אביה' אלא להוציא את כל אדם, כלומר, לולי
שנאמר בפסוק 'היא מחללת' היה מקום לומר שממה שנאמר 'אביה'

למדים שרק אם זינתה עם אביה תידון בשריפה, אך אם זינתה עם
שאר בני אדם לא יהא דינה בשריפה. שואלת הגמרא: היאך היה
מקום לומר כן, אלא לפי זה נמצא דפאי ניהו – על איזה אופן חייבה
הכתוב שריפה, על כרחך כשזינתה מאביה, ואם כן פאי איריא בת
כהן, אפילו בת ישראל נמי – מדוע חידוש דין זה נאמר בבת כהן,
הלא גם בת ישראל (אפילו פנויה) שזינתה מאביה דינה בשריפה,
דאמר רבא, אמר לי רב יצחק בר אבדימי, בת שזינתה עם אביה
דינה בשריפה, שכן איתא – למדים בגזירה שיהא מתיבות 'הנה הנה',
נאמר גבי המזנה עם בתו (ויקרא יח) 'ערו את בנהך או את בת בנהך לא
תגלה ערוך כי ערוך הנה', ונאמר גבי בת אשתו (שאינה בתו) (שם)
יח' 'ערו את אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בנה לא תקח
לגלות ערוך שארה הנה ומה הוא', כשם שגבי בת אשתו השהה
הכתוב בין בתה לבת בתה, כך גבי בתו יש להשוות בין בתו לבת בתו,
על אף שלא נזכר בתורה אלא בת בתו. ואחרי שלמדו בגזירה שיהא
שבתו אסורה לו כבת בתו, איתא – למדים מגזירה שיהא נוספת 'ומה
ומה' שדינן בשריפה, נאמר גבי בת אשתו (שם) 'שארה הנה ומה הוא',
ונאמר גבי נשוא אשה ואמה (שם כד) 'איש אשר יקח את אשה ומה
אמה ומה הוא פאש ישרפו אתו ואתה', כשם שגבי אשה ואמה דינן
בשריפה כך גבי מזנה עם בת אשתו או עם בת בתה עונשו ועונשם
בשריפה, ולמדים בגזירה שיהא 'הנה הנה' שאף המזנה עם בתו או
עם בתו עונשם בשריפה. וכיון שכן נמצא שכל הבא על בתו נידון
בשריפה, ואין לולי שנאמר 'היא מחללת' היה מקום לומר שפרשת
בת כהן מלמדת דין מיוחד בבת כהן המזנה עם אביה לחייבה
בשריפה.

מיישבת הגמרא: איצטריך הכתוב לומר 'היא מחללת' ללמדנו
שמדובר בזנות עם כל אדם, כי סלקא דעתך אמינא – היה מקום
לומר, קרא – תיבת 'אביה' האמור בפסוק בא 'לאפוקי מדרבא –
להוציא מדינו של רבא ולומר שרק כהן הבא על בתו עונשו
בשריפה, אבל לא כשישראל בא על בתו, והראיה מדגלי רחמנא
דין שריפה בבת כהן שזינתה עם אביה ולא בבת ישראל. קא
משמע לן הפסוק 'היא מחללת' שבוונת עם אחרים הכתוב מדבר, אך
בזינתה עם אביה נתקיים דינו של רבא בשם רב יצחק שחייבת
בשריפה בין בבת כהן ובין בבת ישראל.

הגמרא מבאר את הדין החמישי האמור בברייתא. שנינו בברייתא:
ממה שנאמר בפסוק 'בת כהן', אין לי ללמוד חיוב שריפה אלא בבת
כהן שניסת לכהן, אבל ניסת ללוי, לישראל, ולעובד פזבים,
ולחלל, לנתי, ולממזר, מניין שיהא דינה בשריפה. תלמוד לומר
'בת איש כהן', כלומר, צריך שה'איש' דהיינו אביה יהיה כהן אף על
פי שהיא כבר אינה כהנת מחמת שנשאת לפסול, דינה בשריפה.
שואלת הגמרא: היאך היה מקום לומר שבת כהן הנשאת לכל
הנוכרים לעיל אינה כלולה בפרשת בת כהן, וכי משום דאיצטכא
להו להני לאו בת כהן היא, ומדוע תאבד את חידוש כבת כהן בכך
שנשאת להם, (ותו) מירי – וכי כהנת הנשואה לכהן כתיב, הלא
'ובת איש כהן' כתוב, ובת כהן היא תשאר לעולם בין באופן שתינשא
לכהן, בין באופן שתינשא ללוי או לישראל או לשאר פסולים.
מיישבת הגמרא: סלקא דעתך אמינא – היה מקום לומר הואיל ו'כי
תחל לזנות' אמר רחמנא, הרי שתלה הכתוב את חילוליה בזנות,
ואם כן הני מירי – פרשה זו מדברת רק היכא דקא מתחלל השתא
– שמתחללת עכשיו על ידי הזנות, וקודם לכן לא היתה מחוללת,
אבל הא – זו שנישאה לחלל ממזר ונתין, כיון דקא מתחלל וקיימא
מעיקרא – שכבר מחוללת ועומדת מן הנישואין, דהרי אמר מר
בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא כב) 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר הוא
בתרומה הקדשים לא תאכל', כלומר, כיון ששנבעלה לפסול לה –
לממזר ונתין שאסורים לבוא בקהל, פסקה מן הכהונה ואסורה
לעולם לאכול בתרומה ולהנשא לכהן. וכן אם נבעלה ללוי וישראל
נמי נפסלה מאכילת תרומה, שנאמר (שם כג) 'ובת כהן כי תהיה
אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה פנעוניה מלחם
אביה תאכל', כלומר, כאשר מת בעלה הישראל והיא שבה אל בית
אביה תוכל לאכול, מכלל דכי איתיה גביה לא אכלה – משמע

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף נא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קה רש"י

אין לי אלא שנשאת לכהן. לקמיה פריך מזהבא תיתי הא אטו משום דניסת ללוי וישראל לאו בת כהן היא: חלל. כהן שנשא גרושה או זונה וילדה לו בן מיקרי חלל מן הכהונה כדכתיב (ויקרא כא) לא יחלל זרעו: כותי נתיב וממור. אע"פ שאסורין לבא בקהל יש להם קידושין והרי היא אשת איש דקדושין תופסין בחיבי לאוין ואע"ג דהאי מתניתין ר"ע דרביש וי"ו ושמועין ליה דאין קדושין תופסין בחיבי לאוין איכא תנא ביבמות (דף טט.) דאית ליה אליבא דר"ע דכי אמר ר"ע אין קדושין תופסין בחיבי לאוין ה"מ בחיבי לאוין דשאר אבל בחיבי לאוין גרידי לא אמר גוי איכא לאו דלא תתחתן במ (דברים ז) וכן נתן דהוא מן הגבעונים: בת איש כהן. איש יתירא למזל לי אלא למדרש דאב הוא דבעינן איש כהן אבל בעל

לא בעינן איש כהן ואף על פי שאינה כהנת אבת כהן קפיד דשאר שתהא בת איש כהן ולא אשת כהן: רבי אליעזר אומר כו'. לקמן בעי מאי קאמר: חיללה שבת בת סקילה. והכי ס"ד דהקל בה הכתוב משאר בנות ישראל לידון במיתה קלה: ומאי שנא מיניה ירדיה. לענין שבת למזל דחמיר לנו בנקיבות יותר מן הזכרים כהנים: איהו אשתראי שבת כו'. ומשורה' היכא דלא אשתראי ליה מידה לא תחמיר עליה: הא לזנות כתיב. ופניה לאו זנות היא דאין לשון זונה אלא שזינתה ויצתה מתחת בעלה לאחרים כמו (הושע ט) כי זנית מעל אלהיך לשון מורדת ויצאה מזה לזה אשוריר"א בלע"ז: כד"א. במסכת יבמות בהבא על יבמתה: עשאה זונה. ליפסל מן הכהונה אלמא זנות מיקריי: מאי נינהו. מאי קאמר לן קרא: שזינתה מאביה. בתמיה: איתא הנה הנה. כתיב (ויקרא יז) בבת בנו ובבת בתו ערות בת בן או בת בתו וגו' כי ערותה הנה וכתב (שם) בבת אשתו שארה הנה זימה היא מה באשתו עשה בתה כבת בתה דכתיב (שם) ערות אשה ובתה וגו' אף כאן חייב על בתו כעל בת בתו ומן ק"ו לא תיתיה דאין עונשין מן הדין אבל גזרה שיהו כהן כאלו מפורש בו דהא לזך דרשה איכתיב הנה יתירא: איתא יומה יומה. לידון בשריפה כתיב הכא זימה היא וכתיב בשריפה זימה (שם ב) באש ישרפו וגו': סלקא דעתך אמינא. האי אביה קרא יתירא הוא דגליא שריפה בבת כהן שזינתה מאביה לאפוקי מגזירה שיהו דרבא אתא למימר דלא תידרש ליה לישראל הבא על בתו בשריפה דמדגלי רחמנא כו' קא משמע לן היא מחללת בדניתה (ועם) שאר כל אדם קאמר: לאו בת כהן היא. בתמיה למזל לי איש יתירא לריבוי: כי תחל לזנות. כשדיא מתחללת על ידי זנות וזו נתחללה כבר ע"י נשואין שנשאת לחלל לנתין ולממור נתחללה מן התרומה אפי' ימות חורע אין לה לא תשוב עוד אל בית אביה כנעוריה ונפסלת נמי מן הכהונה שלא תנישא עוד לכהן וכולה יליף ביבמות בפרק אלמנה (דף סח.) לפסול לה. כגון נתין וממור:

פסולה. עולמית בתרומה ומכונה ורתם פריך האי מיבעי ליה לגופיה זר שאינו כהן לא תאכל בתרומה בחייו ומשני ליה התם חלל אף על גב דלא פסיל לה הוא דהא כשר לבא בקהל יליף לה בפרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף טט.) מלא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו פוסל דכיון גדול הבא על האלמנה פוסל מן הכהונה ומן התרומה דילין לה מלא יחלל שני דילולין במשמע שמחלל אותה ואת הולד: ללוי וישראל נמי. אע"פ שאינה מחוללת עולמית מידה כל ימי חייו מחוללת מן התרומה כדכתיב: ושבה כו'. ולא דאמר לעיל בת כהן נשואה לממור כקדושתה קיימת בשריפה דלא כרבי מאיר: ואכלה בתריפה בשונג. דגבי זר איכא חיוב קרן וחומש: משלמת את הקרן. דכיון דלא יכוי לה רחמנא בגוה גזילה היא אצלה: ואינה משלמת את החומש. דלא זרה היא הואיל וראייה לחזור אם ימות בעלה חורע אין לה: ומיתתה בשריפה. אם זינתה: נשאת לאחר מן הפסולים. שנפסלה עד עולם ונתחללה הרי היא כורה גמורה: מאביה. שזינתה מאביה: כלתו בסקילה. במתני' (דף נג.) ברשות אביה. ארוסה: ברשות חמיה. נשואה: אי' כרבנן. דאמרי סקילה חמורה איפכא מיבעי ליה דהא ארוסה חמורה מנשואה ולדידהו נשואה יצתה מכלל בת ישראל מתקן לשריפה ולא ארוסה מסקילה לשריפה: ואי' כרבי שמעון. דאית ליה שריפה חמורה מסקילה הא אמר אתה ארוסה ואחת נשואה יצאו לשריפה: ואי' כר' ישמעאל. הא דאמר שריפה חמורה כר' ישמעאל דאמר לקמן בשמעתא ארוסה יצאת לשריפה ולא נשואה דילין לה מבנין אב דבארוסה הכתוב מדבר: את חמיה חנק הוא. כיון בת ישראל דהא לא יצתה מכללה: כך הצעה של משנת ר"א כמו שהיא שניה ולא תפכה ולעולם כרבנן דאית להו איפכא ארוסה בסקילה נשואה בשריפה ואיהו נמי הכי אמר כל שדיא בבת ישראל שזינתה מאחר: לפמה מומית אביה. שריפה כלומר במיתה שהיא קלה משריפה כגון נשואה דחנק בעלמא הוא הכא בבת כהן במיתה אביה כו' כאלו זינתה מאביה ובשריפה: כל שהיא. בבת ישראלית למעלה ממיתת אביה כגון ארוסה דבסקילה ה"נ בבת כהן לא יצאת מכללה להקל ונידונית במיתה חמורה כאלו זינתה מחמיה דבסקילה וד"ק אביה בשריפה הסמוכה למיתת אביה דנחיתא מינה דרגא דהיינו נשואה בת ישראל הכא בבת כהן הוציאה הכתוב להחמיר בשריפה ושהיא למעלה משריפה כגון ארוסה את חמיה דיינין לה כדיון כלתו דבסקילה יש לגנוגם אמאי נקט את חמיה תיפוק ליה דכן דינה בסקילה אחרי' שלא יצאה מן הכלל ומיהו הא מתקפנין אתקפתא אחרייתו ומפקנין ליה לעולם

מטעמא:

לעולם

1 **סירכא** נקט. פ"ה והא דקאמר את אביה ולא נקט לשון ארוסה ולשון נשואה סירכא נקט
2 וקשה דבכל הספרים כתיב והא דקאמר את אביה בשריפה ויש לומר דנותן טעם
3 במה טעה התנא ששנה את אביה בשריפה כיון שהיא בסקילה ומשני סירכא נקט סירכיה
4 דקרא דכתיב את אביה היא מחללת באש תשרף ומיהו קשה דלא ידויב טעמא אלא אמאי
5 נקט את אביה בשריפה אבל בכלתו לא ידויב

6 טעמא וי"ל דהא דקתני את אביה בשריפה
7 סירכא נקט משום דבעלמא בתו בשריפה וכלתו
8 בסקילה:

9 **הלכתא** למשיחא. בפרק ב"ש בובחים (מה)
10 פריך נמי הכי והא דפסקין הלכה

11 בר' יוסי (במשנת י' יוחסין (קדושין דף עב)
12 דעתיד' ממוזים לטירה נ"מ בזה"ש שלא

13 להתרוקן ממשפחות שאינן ידועות בדמיון
14 שאינו ידוע מייד ובפ"ק דיומא (ד' יג. ושם)

15 דפסקו ברבי יוסי ראשון חוזר לעבודתו נ"מ
16 לנשיא או פרנס שנתמנה על הציבור ועבר

17 מחמת האונס מיהו ב"פ התכלת (מנחות נב.
18 ושם) קשה דפסק ר' יוחנן כאבא (שאלו) בן

19 דוסאי ונראה דרב יוסף דוקא פריך דהא הכא ובפ"ק
20 ב"ש (ובבחים ד' מה) דהרי"ר חיים פירש דלא פריך

21 אלא היכא דאיכא תרתי שהוא למשיחא וגם
22 עושה איסורא כיון דליכא נפקותא אלא על ידי

23 איסור אין לפסוק הלכה למשיחא ונ"ל דלא פריך
24 אלא היכי דלא נ"מ אלא ליישב לישני דשמעתן

25 כדמסיק אבל הך יש נפקותא איסור ודיותר אף
26 על גב דהוי למשיחא:

27 **לאחיו** ולא לאחותו. תימה ת"ל מדכתיב והיא
28 ולא בועלה היא ולא וזוממיה וי"ל דאי

29 מהיא לחודא לא היה ממעטינן וזוממים משום
30 דבעינן באשר זמם קמ"ל לאחיו ולא לאחותו ואי

31 מהתם היא ה"מ היכא דמעידין נמי על הבעל
32 **ורבי** ישמעאל סבר מדקא"ל בת ובת כן. וא"ת

33 היכי ס"ד דדור ביה דאם כן בת ובת למה
34 ליה דהא לא אתא בת ובת אלא לאפוקי מג"ש

35 וי"ל דלא תימא דוקא ארוסה מדינא דלעיל דמה
36 כשהוציא בת ישראל לסקילה ארוסה ולא

37 נשואה:

ההיא

28 **לעשות לאחיו**, ולא לאחותו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אחת ארוסה ואחת נשואה,

29 יצאת לשריפה. יכול אפילו פנויה, נאמר כאן 'אביה', ונאמר להלן 'אביה'. מה להלן, ונות עם

30 ויקת הפעל. אף כאן, ונות עם ויקת הפעל. אמר לו רבי ישמעאל, אי מה להלן נערה והיא ארוסה,

31 אף כאן נערה והיא ארוסה. אמר לו רבי עקיבא, ישמעאל אחי, 'בת' ו'בת' אני דורש. אמר לו,

32 וכי מפני שאתה דורש 'בת ובת', נוציא זו לשריפה. אם משמע להביא את הנשואה, הכיאת את

33 הפנויה. ואם משמע להוציא את הפנויה, הוציא את הנשואה. ורבי עקיבא, אהני גזירה שוה

34 למעוטי פנויה. ואהני 'בת ובת' לרבות את הנשואה. ורבי ישמעאל סבר, מדקאמר ליה 'בת ובת',

35 שמע מינה, הדר ביה מגזירה שוה. ורבי ישמעאל, האי 'בת ובת', מאי דריש ביה. מיפני ליה

36 לכתני אביו דשמואל בר אבין, לפי שמצינו שחלק הכתוב בנזרים בין תמימים לבגלי מומין,

37 יכול נחלק בגנותיהן. תלמוד לומר 'בת ובת'. ורבי עקיבא, מיהם מקריבים והיו קדש נפקא. ורבי

38 ישמעאל, אי מההיא, הוה אמינא, הני מילי אינהו. אבל בגנותיהן לא, קא משמע לן. ורבי ישמעאל,

האי

1 **לעולם רבי ישמעאל**. דאמר ארוסה יצתה ולא נשואה והכי קאמר ר' אליעזר את
2 אביה ברשות אביה דהיינו ארוסה בשריפה: **ואת חמיה**. דהיינו נשואה אם מחמיה
3 ויצתה בסקילה כתב ישראל ומכל אדם בתנן כישראל דנשואה לא יצתה מן הכלל:
4 **לעולם בר"ש**. דאמר שריפה חמורה הלכך על כרחך ארוסה יצתה לשריפה

5 ובנשואה קסבר רבי אליעזר הואיל ובישראל
6 קלה מאד דבתנן דיי לך אם תחמיר על בת

7 כהן לדונה בסקילה וסלקא חד דרגא דלר"ש
8 כך סדרן שריפה סקילה חנק והרג ואת אביה

9 ואת חמיה דקאמר רשות ננייה: **הא אידי**
10 ואידי ר"ש בשריפה קאמר. ועל כרחיך לא

11 מצית למימר ר' אליעזר בהא פליג עליה
12 דמחמירא תיתי אי לית ליה בנין אב דר'

13 ישמעאל על כרחיך כיון דשריפה חמורה
14 וקרא בת כהן סתמא כתיב שתיקן במשמע

15 ואי אית ליה בנין אב דבארוסה הכתוב מדבר
16 נשואה על כרחיך לא יצתה מכלל נשואה בת

17 ישראל ומי הוציאה לסקילה אם החמיר
18 הכתוב בארוסה בת כהן מבתי ישראל שכן

19 היא חמורה תחמיר בנשואה שהיא קלה:
20 **איפוך**. אידי ואידי רשות והאי דקאמר את

21 אביה ולא נקט לשון ארוסה ולשון נשואה
22 סירכא נקט אמילתיה דתנא קמא סריך

23 דאיירי בלישנא דקרא: **הלכתא למשיחא**.
24 הלכה זו כשיבאו ימות המשיח אצטרך לנו

25 שישבו ד' מיתות ביה דין למקומן: **הכי**
26 **קאמינא** הלכה בלתי לי סוגיא דשמעתא

27 הלכה קאמר. בתמיה מי שייך למימר הלכה
28 בכי האי מחלוקת שאין בין רבין לרבינא לא

29 חיוב ולא פטור ולא חילוק מיתה דתרייהו
30 מפרשי נשואה בשריפה ארוסה בסקילה

31 ובתיקון לשון הברייתא פליגי מר מתקן לה
32 ללישנא דלא אצטרך לאפוכה ומר מפיק לה

33 משום דוחקא דלישנא ומאי הלכה איכא
34 למימר בסוגיא דשמעתא אחרי שאין אנו

35 למדיין ממנה כלום כשיבא המשיח ויחיה
36 המתים נשאל את רבי אליעזר באיזה לשון

37 אמרה: מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה
38 סתם חק: הכל היו בכלל הנואף והנואפת:

39 נשואות וארוסות כהנת ישראלית: **הוציא**
40 הכתוב. מכלל זה את ארוסה לסקילה

41 דכתיב (דברים כב) והוציאו את הנערה
42 והוציאו כתוב אחר בת כהן לשריפה וכתב

43 סתם ולמד סתם מן המפורש מה כשהוציא
44 בישראל מכלל חנק ארוסה הוציא ולא

45 נשואה אף כשהוציא כר': וזממיה. בכלל
46 מיתת בועלה שלא יצא מן הכלל דכתיב

47 (וקרא כא) היא ולא בועלה וזוממיה בכלל
48 מיתת בועלית דכתיב כאשר זמם לעשות

49 לאחיו ולא לאחותו במקום שיש חילוק מיתה
50 בעדותן כגון כאן שחייבו לה שריפה ולו

51 סקילה כדנון דנזקין לאפוכה ומה חמירא
52 ואחת נשואה. דקרא סתמא כתיב: **אמר** לו

53 רבי ישמעאל. הואיל ודורש אתה גזירה שוה
54 דרוש נמי הא דבארוסה משתעי: **בת ובת**.

55 וי"ו יתירה לרבות הנשואה: **נוציא** זו
56 **ישמעאל**.

57 דפריך ליה אם משמע וכו' לא ידע דעתיה דרבי עקיבא והוה סבירא ליה מרמזיה ליה בת ובת אני דורש שמע מינה דרבי עקיבא אומר ישמעאל

58 אחי אני דורש גזירה שוה זו דאמא בת ובת ואפקה ורבי קאמר ליה אם כן למעוטי פנויה מנא לך: **בוכרים**. בוכרים: **בין תמימים** לבגלי מומין. יכול אין בנות

59 בעלי מומין יצאו מכלל קדושתן ויחיה דינם כבנות ישראל אם זנה והיו קדש. לרבות אף בעלי מומין לקדושה: **הני מילי**. דנפקי שאף בעלי מומין בקדושתן מוהיו קדש: **אינהו**.
60 הכהנים עצמן נתרבו לקדושה שלא תאמר הואיל ופסולין לעבודה יהיו מותרין לטמא למתים: **ור' ישמעאל**. דנפקא ליה במה מצינו ולא איצטרך ג"ש:

לְעוֹלָם סִבַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁאֲרוּסָה בַּת כָּהֵן דִּינָה
בְּשִׁרְיָהּ וְהַנְּשׂוּאָה בַּחֲנָן כְּדִין בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָכִי קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
אֶת אֲבִיהָ, כְּשֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת אֲבִיהָ דִּהְיֵינוּ אֲרוּסָה, הָרִי הָיָה בְּשִׁרְיָהּ,
וְאֶת חֲמִימָה, וְכִשְׁהָיָה נְשׂוּאָה אִם זִינְתָה מִחֲמִימָה הָרִי הָיָה בְּסִקְלָהּ,
וְאִילוּ אִם זִינְתָה עִם כָּל אֲדָם הָרִי הָיָה בְּחֶנֶק כָּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
שׁוֹזִינְתָה.

דוּחָהּ הִגְמֵרָא: אָמַר רַבָּא, מָאִי שָׁנָא בְּדַבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר 'אֵת אֲבִיהָ'
מֵאֵת חֲמִימָה, אִוּ שְׂאִידִי וְאִידִי – [בְּזָה וְבִזָּה] כּוּונָתוֹ אֲבִיהָ וְחֲמִימָה
מִמֶּשֶׁ, שׁוֹזִינְתָה עִמָּם, אִוּ אִידִי וְאִידִי כּוּונָתוֹ שׁוֹזִינְתָה תַּחַת רִשּׁוֹת
אֲבִיהָ וְחֲמִימָה.

רַבָּא מְבַאֵר אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאוּפֵן אַחֵר: אָלָא אָמַר רַבָּא,
לְעוֹלָם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סִבַּר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁשִּׁרְיָהּ חֲמוּרָה מִסִּקְלָהּ,
וְכִמּוֹ שֶׁסִּבְרָנוּ לומר כֵּן לַעֲלִי (ע"כ), וְלָכֵן אֲרוּסָה בַּת כָּהֵן שׁוֹזִינְתָה דִּינָה
בְּשִׁרְיָהּ, וְזֶמֶה שֶׁהִקְשִׁינוּ שֶׁם שֶׁאִם כֵּן גַּם נְשׂוּאָה בְּשִׁרְיָהּ, קָסָבַר רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר שֶׁנְּשׂוּאָה בַּת כָּהֵן הָרִי הָיָה בְּאֲרוּסָה בַּת כָּהֵן, מָה אֲרוּסָה
בַּת כָּהֵן חָדָר דְּרָגָא מְסַקִּינָן לָהּ – הַחֲמִימָה עֲלֶיהָ הַתּוֹרָה שֶׁנִּעְלָה אוֹתָהּ
בְּדִרְגָּה אַחַת מִסִּקְלָהּ שֶׁבֵּבֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹזִינְתָה לְשִׁרְיָהּ, אָף נְשׂוּאָה
בַּת כָּהֵן חָדָר דְּרָגָא מְסַקִּינָן לָהּ מִחֶנֶק שֶׁבֵּבֶת יִשְׂרָאֵל לְסִקְלָהּ, אֲךָ לֹא
מִחֶנֶק לְשִׁרְיָהּ, וְזֶה בִּיאור דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁ'אֵת אֲבִיהָ, בְּרִשּׁוֹת
אֲבִיהָ, בְּשִׁרְיָהּ, וְ'אֵת חֲמִימָה, בְּרִשּׁוֹת חֲמִימָה, בְּסִקְלָהּ.

הַגְמֵרָא מְקַשֶּׁה עַל בִּיאורוֹ שֶׁל רַבָּא: מִתְקִיף לָהּ רַבִּי חֲנִינְיָא, הָא אִידִי
וְאִידִי – בֵּין נְשׂוּאָה וּבֵין אֲרוּסָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשִׁרְיָהּ קָאָמַר, וְאֵין
לומר שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר מִחֶלֶק בִּינְיָהוּ.

רַבִּינָא מְבַאֵר אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאוּפֵן אַחֵר: אָלָא אָמַר רַבִּינָא,
לְעוֹלָם סִבַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּינָא שֶׁסִּקְלָהּ חֲמוּרָה מִשִּׁרְיָהּ, וְכִמּוֹ
שֶׁסִּבְרָנוּ לומר כֵּן לַעֲלִי (ע"כ), וְזֶמֶה שֶׁהִקְשִׁינוּ שֶׁאִם כֵּן אֲרוּסָה בְּסִקְלָהּ
וְנְשׂוּאָה בְּשִׁרְיָהּ, אֲכָן אִיפֻךְ אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁכָּךְ אָמַר 'אֵת
אֲבִיהָ בְּסִקְלָהּ, וְאֵת חֲמִימָה בְּשִׁרְיָהּ', וְהָא דְּקָאָמַר בִּלְשׁוֹן 'אֵת
אֲבִיהָ וְאֵת חֲמִימָה' וְלֹא אָמַר בִּלְשׁוֹן 'אֲרוּסָה וְנְשׂוּאָה', סִיבִּינָא בְּעָלְמָא
נִכְפֵּי – אֵין זֶה אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בִּלְשׁוֹנוֹ אַחֵר לְשׁוֹנוֹ שֶׁל תַּנָּא
קָמָא שְׁבַתְחִילָת הַבְּרִייתָא לַעֲלִי (כ) שֶׁמְבַאֵר אֵת דְּבָרֵי הַמֶּקְרָא, לְפִיכָךְ
אָף הוּא תַּפֵּס בְּדַבְּרֵי אֵת לְשׁוֹן הַמֶּקְרָא, אֲךָ 'אֵת אֲבִיהָ' שֶׁאָמַר רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֵין פִּירוּשׁוֹ כִּמּוֹ 'אֵת אֲבִיהָ' הַנֶּאֱמָר בַּמֶּקְרָא, כִּי הַתּוֹרָה
מְדַבֵּרֶת עַל נְשׂוּאָה שְׁדִינָה בְּשִׁרְיָהּ, וְאִילוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כּוּונָתוֹ
לְאֲרוּסָה שֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת אֲבִיהָ.

הַגְמֵרָא מְבַאֵר אֵת הַמִּסְקָנָא בְּדַבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אָמַר רַבִּי נַחֲמָן אָמַר
רַבָּה בְּרַ אֲבוּהִי, אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרִשְׁלָהּ רַבִּין מִשְׁמִימָה דְּרַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי חֲנִינְיָא (לַעֲלִי ע"כ), שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר כִּרְבָּנָן שֶׁנְּשׂוּאָה בַּת כָּהֵן
בְּשִׁרְיָהּ וְאֲרוּסָה בְּסִקְלָהּ.

אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי הִלְכְתָּא לְמִשְׁיָהָ – הִלְכָה לִימֹת הַמִּשְׁחָה בֹּא
רַב לֹחֵם מִשְׁמִיעֵנוּ, הֲלֹא דִין אַרְבַּע מֵיתוֹת בֵּית דִין אֵינוֹ נוֹהֵג בְּזִמְנָא הַזֶּה.
אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אָלָא מַעֲתָה שְׁחִימָת קִרְיָהּ – מִסְכַּת
וּבְחִיר הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי הַקְּרִבּוֹת שֶׁאֵינָם נוֹהֲגִים בְּזִמְנָא הַזֶּה לֹא לִיתֵּיהּ –
אֵין לָנוּ לְשׁוֹנָה מִשּׁוּם שֶׁהָיָה הִלְכְתָּא לְמִשְׁיָהָ. אָלָא כִּמּוֹ שֶׁשִׁשׁ
לְשׁוֹנָה מִשּׁוּם דְּרוֹשׁ וְקָבֵל שְׂכָר, הָכָא נִמְי' יֵשׁ לָנוּ לְשׁוֹנוֹת דִּינֵי
שְׁרִיפָת בַּת כָּהֵן מִשּׁוּם דְּרוֹשׁ וְקָבֵל שְׂכָר.

הַשִּׁיב רַב יוֹסֵף לֵאמֹר: הָכִי קָאָמַרִי – כִּךְ הִיתָה כּוּונָתִי לַהֲקִשּׁוֹת,
הִלְכְתָּא לָמָּה לִי – מִדּוּעַ הוֹצֵר רַב לומר הִלְכָה כְּדַבְּרֵי רַבִּין בְּבִיאור
דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁבְּבִרְיָתָא, סוֹגִינָא דְּשִׁמְעָתָא הִלְכָה קָאָמַר – וְכִי
סוֹגִינָא זֶה עוֹסֶקֶת בְּדַבְּרֵי הִלְכָה הָאֵם חַיִּיב אוּ פְטוּר שֶׁצִּירֵךְ לַפְסוֹק הִלְכָה
כִּמּוֹ, הֲלֹא בֵּין לְרַבִּינָא וּבֵין לְרַבִּין סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּרְבָּנָן שֶׁאֲרוּסָה
בְּסִקְלָהּ וְנְשׂוּאָה בְּשִׁרְיָהּ, וְכֹל מִחְלוקָתָם הָיָה רַק כִּיצַד לִיִּישֵׁב אֵת
לְשׁוֹנוֹ, וְעַל כֵּן אֵין שִׁירָךְ הַלְכָה בְּדַבְּרֵי, אֵלָּא כְּשִׁיבָא מִשְׁחָה
וְיַחֲדָה אֵת הַמִּתִּים נִשְׁאֵל אֵת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּיאורָה לְשׁוֹן אָמַר אֵת דְּבָרֵי.

הַגְמֵרָא לַעֲלִי (ע"כ) הַזִּכִּירָה שֶׁשִּׁטַּת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁרַק אֲרוּסָה בַּת כָּהֵן
דִּינָה בְּשִׁרְיָהּ וְלֹא נְשׂוּאָה. הַגְמֵרָא מְבַרֵּרֶת אֵת מִקּוֹר הַדְּבָרִים: מָאִי
רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – הִיכֵן שִׁנִּינוּ כֵּן, דְּרַבִּינָא, נֶאֱמָר (וְיִקְרָא כֹּא ט) 'בֵּית [אִישׁ]
בֵּהֶן כִּי תַחֲלֵ לְזִנּוֹת וְגו' אֵת אֲבִיהָ הָיָה מִחֲלָלָת בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף, בְּנִעְרָה
וְהָיָה אֲרוּסָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אֵתָּה אֲמִירָה בְּנִעְרָה וְהָיָה אֲרוּסָה, אִוּ

אִינוּ אָלָא אֲפִילוּ בְּנִשְׂוָאָה שְׁדִינָה בְּשִׁרְיָהּ. תִּלְמוּד לִזְמֵר (דְּבָרִים כ ב)
'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאָף אֶת אִשְׁתּוֹ יִנְאָף אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר יִנְאָף אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָה מוֹת
יוֹמָת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת, הַכֹּל – כָּל הַנְּשִׁים, כְּהֵנָּה וְיִשְׂרָאֵלִית אֲרוּסָה
וְנְשׂוּאָה, הָיוּ בַתְּחִילָה בְּכָלל 'הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת' שְׁדִינָם בַּחֲנָן, הוֹצִיא
הַכְּתוּב אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכָּלל חֲנָן שְׁתִּידוֹן בְּסִקְלָהּ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
(דְּבָרִים כב כג) 'כִּי יִהְיֶה נֶעְרָה בַּתְּחִילָה מֵאֲרָשָׁה לְאִישׁ וְגו' וְסָקְלָתָם אֲתָם
בְּאֲבָנִים וְמָתוּ, וְכֵת בֵּהֶן מִכָּלל חֲנָן שְׁתִּידוֹן בְּשִׁרְיָהּ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
'אֵת אֲבִיהָ הָיָה מִחֲלָלָת בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף'. וְיֵשׁ לָנוּ לַלְמוּד אֵת הַסְתוּם מִן
הַמִּפְרָשׁ, מָה בְּשִׁהְיוֹצִיא הַכְּתוּב אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכָּלל חֲנָן
לְסִקְלָהּ, הוֹצִיא אֲרוּסָה וְלֹא נְשׂוּאָה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִירוּשׁ בַּפְּסוּק,
אָף בְּשִׁהְיוֹצִיא הַכְּתוּב אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכָּלל חֲנָן לְשִׁרְיָהּ, הוֹצִיא
אֲרוּסָה וְלֹא נְשׂוּאָה.

הִלְכָה נּוֹסֶפֶת מְבַאֵר הַבְּרִייתָא: זִמְמִיָּה – עֵדִים שֶׁהֶעִידוּ עַל אֲרוּסָה
בַּת כָּהֵן שׁוֹזִינְתָה וְהוֹזְמוּ בֵּית דִין, וְכִינָּה – וְכִינָּה – וְכִינָּה – וְכִינָּה – וְכִינָּה –
כֵּהֵן, שְׁנִינָם בְּכָלל מַה שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים יט ט) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כְּכָאֲשֶׁר זָמַם'
וְגו' לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו'. תַּמְחָה הַגְמֵרָא: 'בּוֹעֵלָה' מָאִי כְּכָאֲשֶׁר זָמַם אֲבִיכָא
– מַה שִּׁירָךְ דִּין כָּאֲשֶׁר זָמַם בְּבוּעַל. מְבַאֵר הַגְמֵרָא: אָלָא כִּךְ הָיָה
כּוּונָת הַבְּרִייתָא, זִמְמִיָּה שֶׁל אֲרוּסָה בַּת כָּהֵן שׁוֹזִינְתָה, מִיתַתָּם בְּכָלל
מִיתַתָּה בּוֹעֵלָה, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁמִּיתַתוֹ בְּסִקְלָהּ וְלֹא בְּשִׁרְיָהּ, כִּמּוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ
(לַעֲלִי ע"כ) מִהַפְסוּק (וְיִקְרָא כֹּא ט) 'אֵת אֲבִיהָ הָיָה מִחֲלָלָת, הָיָה בְּשִׁרְיָהּ
וְלֹא בּוֹעֵלָה בְּשִׁרְיָהּ אֵלָּא בְּסִקְלָהּ, כִּךְ הוֹזְמִיָּה שֶׁל אֲרוּסָה בַּת כָּהֵן
שׁוֹזִינְתָה מִיתַתָּם בְּסִקְלָהּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמָר בְּעֵדִים זִמְמִין (דְּבָרִים יט ט)
'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כְּכָאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו', וּמִשְׁמַע שְׁדִינָם אֵת הָעֵדִים
דוּקָא כְּכִי שִׁזְמָמוּ לַעֲשׂוֹת 'לְאֲחִיו' וְלֹא כְּכִי שִׁזְמָמוּ לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיתוֹ,
שֶׁכָּאֲשֶׁר בָּאוּ הָעֵדִים לְחַיֵּיב בְּעִדּוֹתָן שְׁתֵּי מִיתוֹת שׁוֹנוֹת, כְּגוֹן שֶׁהֶעִידוּ
עַל אֲרוּסָה בַּת כָּהֵן שׁוֹזִינְתָה, שֶׁרָצָה לְחַיֵּיב אֵת הָאִישׁ שֶׁקִּילָה כָּכָל בּוּעַל
אֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאִשָּׁה שְׁרִיפָה כְּדִין בַּת כָּהֵן שׁוֹזִינְתָה, שְׁדִינָם
אֵת הָעֵדִים כְּכִי שִׁזְמָמוּ לַעֲשׂוֹת לְאִישׁ וְלֹא כְּכִי שִׁזְמָמוּ לַעֲשׂוֹת לְאִשָּׁה.
עַד כֹּאן דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל.

מְבַאֵר הַבְּרִייתָא דְּעָה נּוֹסֶפֶת: רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, מִסְתִּימָת הַכְּתוּב
שֶׁאָמַר 'וְכֵת אִישׁ כֵּהֵן כִּי תַחֲלֵ לְזִנּוֹת, מִשְׁמַע שֶׁאֲתָה אֲרוּסָה וְאֲתָה
נְשׂוּאָה יִצְאָת לְשִׁרְיָהּ, וְאֵם תִּאֲמַר, יָכוֹל אֲנִי לְרִבּוֹת אֲפִילוּ בַּת כָּהֵן
פְּנוּיָה שׁוֹזִינְתָה לְשִׁרְיָהּ, אֵין לומר כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָר בָּאֵן – גְּבִי בַת
כָּהֵן שׁוֹזִינְתָה 'אֲבִיהָ' – 'אֵת אֲבִיהָ הָיָה מִחֲלָלָת' וְנֶאֱמָר לְחֵלֶן – גְּבִי
בַּת יִשְׂרָאֵל אֲרוּסָה שׁוֹזִינְתָה 'אֲבִיהָ' – 'לְזִנּוֹת בֵּית אֲבִיהָ' מָה לְחֵלֶן
הַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּזִנּוֹת שֶׁבָּאָה עִם זִיקַת הַכְּעַל – בִּאִשָּׁה שִׁישׁ עֲלֶיהָ דִין
אִישׁוֹת לְבַעֲלָהּ, אָף בָּאֵן הַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּזִנּוֹת עִם זִיקַת הַכְּעַל,
יִצְאָתָה פְּנוּיָה שֶׁאֵין לָהּ זִיקַת הַכְּעַל שֶׁאֵין דִּינָה בְּשִׁרְיָהּ.

מְבַאֵר הַבְּרִייתָא אֵת הַמִּשְׁא וּמִתֵּן בַּעֲנֵן זֶה: אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
לְרַבִּי עֲקִיבָא, אִי – אִם אַתָּה לּוֹמֵד גּוֹזֵרָה שׁוּה 'אֲבִיהָ' אֲבִיהָ, יֵשׁ לָךְ
לומר מָה לְחֵלֶן בְּבֵית יִשְׂרָאֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּנִעְרָה וְהָיָה אֲרוּסָה, אָף
בָּאֵן – בְּבֵית כָּהֵן הַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּנִעְרָה וְהָיָה אֲרוּסָה, וְכִיצַד אֲמַרְתָּ
שֶׁגַם נְשׂוּאָה בְּשִׁרְיָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, יִשְׁמָעֵאל אֲחִי, 'בֵּית'
'בֵּית' אֲנִי דּוֹרֵשׁ – מִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמָר 'וְכֵת אִישׁ כֵּהֵן' בּוֹאִי וְיִחִירָא, אֲנִי
דּוֹרֵשׁ לְרִבּוֹת אֵת הַנְּשׂוּאָה לְשִׁרְיָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְכִי מִפְּנֵי
שֶׁאֲתָה דּוֹרֵשׁ 'בֵּית וְכֵת' נּוֹצִיא אֵת זוֹ – הַנְּשׂוּאָה מִמִּיתַת חֲנָן
הַכְּתוּבָה בִּה לְשִׁרְיָהּ, הֲלֹא מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם מִזִּכְרוֹת מִשְׁמַע לְהִבְיָא
אֵת הַנְּשׂוּאָה, אִם כֵּן יֵשׁ לָךְ לְהִבְיָא גַם אֵת הַפְּנוּיָה לְשִׁרְיָהּ, וְאִם
מִהַגְזִירָה שׁוּה 'אֲבִיהָ אֲבִיהָ' מִשְׁמַע לְהוֹצִיא אֵת הַפְּנוּיָה שֶׁאִינָה
דּוּמָה לְאֲרוּסָה הוֹאִיל וְאֵין לָהּ זִיקַת בַּעַל, אִם כֵּן יֵשׁ לָךְ לְהוֹצִיא גַם
אֵת הַנְּשׂוּאָה כִּיּוֹן שֶׁאֵף הָיָה אִינָה דּוּמָה לְאֲרוּסָה.

הַגְמֵרָא מְבַאֵרֶת אֵת דְּבָרֵיהֶם: וְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁרִיבָה אֵת הַנְּשׂוּאָה
וּמִיַּעַט אֵת הַפְּנוּיָה, דְּעוֹתָ דְּאֲחֵי – [הוֹעִילָה] הַגְזִירָה שֶׁוֹה לְמַעוֹטֵי
פְּנוּיָה כִּיּוֹן שֶׁאֵין לָהּ זִיקַת בַּעַל, וְאֲחֵי 'בֵּית וְכֵת' לְרִבּוֹת אֵת
הַנְּשׂוּאָה. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל קָבַר דְּמִדְּקָאָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא 'בֵּית וְכֵת
אֲנִי דּוֹרֵשׁ, שְׁמַע מִינָּה הַדֵּר בִּי' – חוֹר בּוֹ רַבִּי עֲקִיבָא מְגִידָה שֶׁוֹה,
וְהִידָה סְבוֹר שֶׁכּוּונָתוֹ שֶׁהִרְבִּי שֶׁל 'בֵּית וְכֵת' מוֹצִיא מִיַּד גּוֹזֵרָה שׁוּה זוֹ,
וּלְפִיכָךְ הִקְשָׁה עֲלָיו שֶׁאִם אֵינֶךְ דּוֹרֵשׁ גּוֹזֵרָה שׁוּה זוֹ, מִנֵּין לָךְ לְמַעַט
אֵת הַפְּנוּיָה.

האי את אביה היא מחללת מאי דרש ביה רבי ישמעאל. משיבה
הגמרא: מפני ליה – צריך הוא את הפסוק לברתניא, היה רבי מאיר
אומר, מה תלמוד לומר את אביה היא מחללת, שמחללתו בכך
שאם היו נוהגין בו – באביה קודש, כדין כל כהן שנוהגים בו
בקדושה. לאחר זכותה נוהגין בו מנהג חול, וכן אם עד עתה היינו
מצווים לנהוג בו בכבוד, עתה נוהגין בו בבזיון, ואומרים ארור שו
ילך, ארור שו יגיד, ארור שיצא זו מחלציו.
אמר רב אשי, במאן – לפי איזה תנא קרינן – מותר לכנות את
החוטא 'רשיעא בר רשיעא' – רשע בן רשע, ואפילו לרשיעא בר
צדיקא. במאן, בהאי תנא של ברייתא זו, שקורין את אביה ארור
ואפילו הוא צדיק.
שנינו בסיפא של המשנה, זו מצות הנסקלין.
שואלת הגמרא: מאי תנא במשנה לפני כן לענין סקילה דקתני כאן
זו מצות הנסקלין. משיבה הגמרא: משום דתנא בפרק הקודם (מב)
'נגמר הדין מוציאין אותו לסקלו', וכן (מה) 'בית הפקילה היה גבוה
שתי קומות, ואידי דקא בעי למיתנא – ומשום שרצה לשנות
ולבאר את מצות הנשרפים, לפיכך תנא נמי במשנתנו זו ששנינו
בפרק הקודם היא מצות הנסקלין, ומכאן ואילך תבואר מצות
הנשרפים.

משנה

המשנה מבארת כיצד היא מיתת שריפה: מצות הנשרפים, היו
משקעין אותו – את הנידון לשריפה בכול עד ארכובותיו – עד
ברכיו, כדי שלא יוכל לזוז לצדדים. ונותנין סודר קשה לתוך הרקה
– בורכין סודר רך על גבי סודר קשה, כדי שלא יפצע הסודר הקשה
את צוארו ויתגולל, ובדרך אחד מן העדים את הסודרים על צוארו,
לאחר מכן תופסים שני העדים את שני קצות הסודר, זה מושך את
קצה הסודר האחד אצלו וזה מושך את קצה הסודר השני אצלו, עד
שמחמת החניקה פותח הנידון את פיו, ומדליק – ואחד מן העדים
מתיך באש את הפתילה העשויה מברדיל או מעופרת וזורקה לתוך
פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת – מחממת ומכורצת את בני מעיו
ועל ידי כך מת.
רבי יהודה אומר, אף הוא – הנידון אם מת בידם מחמת החניקה
קודם וריקת הפתילה לפיו, לא היו מקיימין בו מצות שריפה, ולכן
אין לפתוח פיו על ידי חניקה, אלא פותח את פיו בצבת שלא
במכותו – שלא ברצונו ומיד מדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו,
ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו.
אמר רבי אלעזר (בן) [פרבי] צדוק, מעשה בבת בהן אחת שינתה
שדינה בשריפה, והקיפוה חבלי זמורות ושרפים, ומוכח שדרך
השריפה היא שריפת הגוף. (אמר) [אמר] לו חכמים, מה שעשו כן
מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי בדיני התורה,
שצדוקים היו שאינם דורשים גזירה שוה אלא למדים מפשט הכתוב,
ועל כן פירשו שהיא שריפת הגוף.

גמרא

שנינו במשנה 'מדליק את הפתילה'. שואלת הגמרא: מאי [מהי]
אותה פתילה. משיבה הגמרא: אמר רב מתנה, פתילה של אבר –
בדיל או עופרת, שהיו מתיכים אותה חורקים לתוך פיו.
הגמרא מבררת את המקור לאופן זה של שריפה. שואלת הגמרא:
מנא לן שלכך כוונת התורה ולא לשריפת הגוף. משיבה הגמרא:
אתיא בגזירה שוה שריפה שריפה מעדת קרח, נאמר בבת כהן
שזינתה (ויקרא כא ט) 'באש תשרף', ונאמר בעדת קרח (במדבר יד ד) 'אשר
הקריבו השרפים, מה לחלל בעדת בני קרח, היתה רק שריפת נשמה
וגוף קיים, אף כאן בשריפת בת כהן וכן בכל חייבי שריפה אופן
השריפה הוא שריפת נשמה וגוף קיים.
רבי אלעזר אומר, אתיא בגזירה שוה שריפה שריפה משריפת בני
אחר, שנאמר בהם (ויקרא י א) 'ואחיהם כל בית ישראל יכבו את
השרפה אשר שרף ה', מה לחלל בשריפת בני אחר היתה שריפת
נשמה וגוף קיים, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

הגמרא מבררת את הלימוד מעדת קרח: מאן דליל מעדת קרח,
מנא ליה – מנין לו שהיתה שם רק שריפת נשמה בלבד. מבארת
הגמרא: דכתיב (במדבר י א) 'ואת מחותות החטאים האלה בנפשותם',
מיתור תיבת 'בנפשותם' יש ללמוד ששנשמתן [נפשם] נשרפת וגוף
קיים.
מקשה הגמרא: ואיך – רבי אלעזר, מדוע לא למד מעדת קרח.
מתרצת הגמרא: רבי אלעזר סבר שהיה – שריפת עדת קרח, שריפה
ממש היא – גוף ונשמה, ומאי כוונת התורה 'בנפשותם', לומר
שנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם, כלומר, על החנופה שהחניפו
לקרח כדי להנות את נפשותם במאכל ומשחה שנתן להם, ובדריש
לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (תהלים לה טו) 'בפחנפי לעני מעוז
חרק עלי שנימו', בשביל חנופה שהחניפו עדת קרח לקרח
והתחברו עמו ללעוג על משה רבינו על [ובגלל] עסקי לגימה
שהאכילם והשקם, חרק עליהן שר של גיהנם את שניו לשורפם
באש הגיהנם.
הגמרא מבררת את דעת הלומד מבני אהרן. שואלת הגמרא: ומאן
דליל – רבי אלעזר שלמד ששריפת נשמה נחשבת לשריפה מביני
אחר, מנא ליה שמתו על ידי שריפת נשמה וגוף קיים. משיבה
הגמרא: דכתיב (ויקרא י א) 'וימותו לפני ה', ומשמע שמתו בעין מיתה
רגילה, שהנשמה יוצאת מן האדם וגופו קיים.
מקשה הגמרא: ואיך – תנא קמא, שלמד מבני קרח מדוע לא למד
מבני אהרן. מתרצת הגמרא: מפני שסבר שהיה – שריפת בני אהרן
שריפה ממש הוא וגם גופם נשרף, ומאי דכתיב 'וימותו' הכוונה
דאתחיל בהו מנא – שהתחילה לשרוף בהם מתוך גופם בעין
מיתה רגילה שנשמת האדם מסתלקת מתוכו, ולאחר מכן שרפה
האש גם את העצמות והבשר, דתנא אבא יוסי בן דוסתאי אומר,
שני חומין של אש יצאו מבית קודש הקדשים, ונחלקו החומים
ונהיו לארבע ושנחלק כל אחד לשנים, ונכנסו שנים בחוממו של זה
ושנים בחוממו של זה, ושרפים.
מקשה הגמרא: והכתיב במיתת בני אהרן 'ותאכל אותם', ולא נאמר
'ותאכלם', ובא הכתוב למעט, ולמאן דאמר שרק נשמתם נשרפה,
בא הכתוב למעט את גופם, אבל למאן דאמר שנשרפו לגמרי מה בא
למעט. מתרצת הגמרא: 'אותם' ולא את בגדיהם, שלא נשרפו
הבגדים.
הגמרא מבררת מדוע לא למדו את אופן השריפה מפרים הנשרפים.
מקשה הגמרא: ולמה לא גילה את מצות שריפה בגזירה שוה
משריפה האמורה (ויקרא יב) בפרים הנשרפים – פר העלם דבר של
ציבור ופר כהן משיח שאינם נאכלים אלא נשרפים, מה לחלל –
בפרים הנשרפים היא שריפה של הגוף ממש, ולא על ידי פתילה, אף
כאן תעשה שריפה ממש.
מתרצת הגמרא: מסתברא שמאדם הוה ליה למילף [יש ללמוד]
זאת ולא מבמה, שכן אדם הנידון בשריפת בית דין שוה הוא לעדת
קרח ולבני אהרן בכך שחם, א. אדם. ב. חומא. ג. נשמה. ד. פיגול.
כלומר, שהם 'אדם', ומיתתם מחמת 'חטא', ובשריפתם יש נטילת
נשמה; ואין שייך בהם 'פיגול', ולא ללמוד מפרים נשרפים שאינם
דומין לדבר הלמד, שהרי הם אינם 'אדם', ואינם 'חוטא', ובשריפתם
אין 'נטילת נשמה' שהרי נשחטו קודם שנשרפו, ושייך בהם 'פיגול'
כדין קדשים.
מקשה הגמרא: אדרבה, מפרים הנשרפים הוה ליה למילף, שכן
אדם הנידון בשריפת בית דין שוה לפרים הנשרפים בשני דברים, א.
מכשיר. ב. לדורות. ששריפת שניהם הוא מעשה 'המכשיר' [מקיים]
את רצון הבורא, שצינו לשרוף את החוטא וכן צינו לשרוף את
הפרים, ושריפתו הוא הכשר מצותו. וכן שוים הם בכך ששניהם
נוהגים 'לדורות'. מה שאין כן עדת קרח ובני אהרן, שריפתם לא
היתה 'מכשיר' למצות הבורא שהרי לא נשרפו בידי אדם אלא
נשרפו בידי שמים, וכן אין זה דבר הנוהג לדורות. מתרצת הגמרא:
אכן לפרים הנשרפים הוא שוה בשני דברים, אך הנה [אלו] שנינו
תחילה בדמיון לבני אהרן ועדת קרח נפשיין – מרובים, שהרי שם
נמנו ארבעה דברים, ומשם עדיף ללמוד.

האי את אביה. מאי דריש ביה: מאי זו. אהיכא קאי: מתני' משקעין אותו. שלא יתהפך אנה ואנה ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ: קשה לתוך הרבה. כורכין סודר קשה לתוך הרבה מפני שהרבה אינה חנוקת לפתוח פיו והקשה מחבל את גרונו ומנוולתו לפיכך קשה מבפנים לחנוק ורבה מבחוץ להגין: ומדליק את הפתילה. בגמרא מפרש פתילה של אבר: מדליק. מתוך:

והזמרת את בני מעיו. לשון חמרמרו מעי (איכב ב) כוצת: רבי יהודה אומר. אין חונקין אותו בסודרין דאף הוא אם היה מת בידם ע"י חניקתם קודם וריקת הפתילה לא היו מקיימין מצות שריפה אף הוא לישא בעלמא הוא כלומר אם יחניקוהו אף הוא ימות בידם ואין זו שריפה: בצבת. טגלייש בלע"ז: לא היה ב"ד של אותו שעה בקי. צדוקין היו שאין להם ג"ש אלא קרא כמשמעה: גמ' מנא לן. דכי האי גוונא שריפה היא דקאמר רחמנא: אתיא שריפה שריפה. כתיב הכא (ויקרא כא) באש תשרף וכתביה התם (במדבר יז) אשר הקריבו השורפים מזה להלן גוף קיים ולקמן פריך מנא לן: מבני אהרן. דכתיב בהו (ויקרא י) יבכו את השריפה: מנא לן. דעדת קרח הכי הוה: בנפשותם. ולא בגופם: שריפה ממש. הלכך על כרחיך לא מצי למליף גוף קיים מהתם ולקמן פריך ותהוי שריפה ממש ולילף שריפת בית דין מיניה ותהוי ממש: על עסקי נפשותם. על חנופת אכילה ושתיה הנכנסת בנפשותם: בחנפי. לעני בשביל חנופת של לגימות מעוג שהאכילם והשקם קרח לעדתו ותתחברו עמו חרק עלי וגו' מעוג לשון דבר הנאכל כדכתיב (מ"א יז) באלמנה הצרפית שאמרה לאלהיה חי ה' אלהיך אם יש לי מעוג: מנא לן. דגוף קיים בבני אהרן: שריפה ממש. אף הגוף אבל מבפנים התחילה שריפתו ושרפה והלכה עצמות ובשר: והא כתיב ותאכל אותם. דמשמע מיעתו אותם ולא דבר אחר ואם הכל נשרף מאי קא ממעט ומשני אותם ולא בגדיהם: שכן אדם חושא בשמה פיגול. אדם מאדם חוטא מחוטא נטילת נשמה מנטילת נשמה אבל שריפת פרים איהו נשמה נטילת נשמה שכבר הן נשחטין: פיגול. דבר שאין בו פיגול מדבר שאין בו פיגול: מכשיר. שריפת ב"ד מכשיר הכשר מצות המקום וכן פרים הנשרפים אבל שריפה דהני לאו בידי אדם הוה שיקימו בהם מצות המקום: ולדורות. דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות: ופרכינן מאן דיליף מעדת קרח מ"ס לא יליף מבני אהרן משום דקסבר שריפה ממש הואי ותהוי שריפה ממש ונליף שריפת ב"ד מיניה לשריפה ממש דהוה ליה אדם מאדם חוטא מחוטא ונשמה ופיגול: לאו שריפה היא. ובב"ד שריפה כתיב ואי אתה רשאי לברור לו זו שאינה קרויה שריפה: ואי בעי לקוימי ואהבת לרעך כמוך אפיש ליה חבילי וזמורות: לעגל. מהר: קמ"ל. ג"ש דמיקריא נמי שריפה וחשתיא דאידי מיקריא שריפה ברור אותה לו

ההיא שריפה ממש הואי. בת"כ איכב ב' ברייתו שנויות סתם דפליגי מעיקרא קתני כיצד היתה מיתתו שני חוטין ב' ונשרף גופן ובגדיהן קיימין שנאמר ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו ובת"ר הכי גבי יבכו את השריפה קתני שריפת נשמה וגוף קיים וא"ת והא אמרי' ב' הישן (סוכה דף כה: ושם) מישאל ואלצפן היו שנדרו לפסח שני ואי שריפה ממש הואי לא נטמאו ויש לומר דשלוזן קיימת הוה כדאמר בהמפלות (נדה דף כז:) מות שנשרף ושלדו קיימת טמא:

אותם ולא בגדיהם. ואם תאמר והא כתיב (ויקרא י) וישאום בכותנותם ויש לומר דלא ידעינא אם בכותנות הנשאים או בכותנות הנשאים:

ונילה מפרים הנשרפים. המיל ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה: שכן מכשיר. תימה דלא חשיב מכפר כדאמר בפרק נגמר הדין (לעיל דף מב.)

הנך נפיש. ומשום הכי לא קאמר הכא מכשיר ממכשיר עדיף כדאמרין בפרק נגמר הדין (שם) א"צ מכשיר דהתם עדיף שזה הכשירו בכך וזה אדרבה נפסל בכך:

טעה

צאורו. זה מושף אצלו וזה מושף אצלו, עד שפותח את פיו, ומדליק את הפתילה וזוהי קשה לו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. רבי יהודה אומר, אף הוא אם מת בידם, לא היו מקיימין בו מצות שריפה, אלא פותח את פיו בצבת שלא בטובתו, ומדליק את הפתילה וזוהי קשה לו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. אומר רבי אלעזר [ברבי] צדוק, מעשה בבת בהן אחת שזינתה, והקפיה חבילי וזמורות ושרפה. [אמר] לו, מפני שלא היה בית דין של אותה שעה, בקי: גמרא מאי פתילה? אומר רב מתנה, פתילה של אבר. מנא לן? אתיא שריפה שריפה מעדת קרח, מה להלן שריפת נשמה, וגוף קיים. אף כאן, שריפת נשמה, וגוף קיים. רבי אלעזר אומר, אתיא שריפה שריפה מבני אהרן, מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים. מאן דיליף מעדת קרח, מנא ליה, דכתיב 'ואת מחותות החטאים האלה בנפשותם', שגשמתן נשרפת וגוף קיים. ואידך, הריא שריפה ממש היא. ומאי 'בנפשותם', שנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם, כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שגיומו', בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהן שר של גיהנם שגיו. ומאן דיליף מבני אהרן, מנא ליה, דכתיב 'וימותו לפני ה', כעין מיתה. ואידך, תהא שריפה ממש הוא, ומאי דכתיב 'וימותו', דאתחיל בהו מגואי, כעין מיתה. דתניא, אפא יוסי בן דוסתאי אומר, שני חוטין של אש צאצו מבית קודש הקדשים, ונחלקו לארבע. ונכנסו שנים בחוטמנו של זה ושנים בחוטמנו של זה, ושרפום. והכתיב 'ותאכל אותם', 'אותם' ולא בגדיהם. ונליף מפרים הנשרפים, מה להלן שריפה ממש, אף כאן שריפה ממש. מסתברא, מאדם הוה ליה למילף, שכן אדם. חומא. נשמה. פיגול. אדרבה, מפרים הנשרפים הוה ליה למילף, שכן מכשיר לדורות. הנך, נפישין. מאן דיליף מעדת קרח, מאי מעמא לא יליף מבני אהרן. תהא שריפה ממש הוא. ונילה מיפיה? אומר רב נחמן, אומר רבה בר אביוה, אומר קרא 'ואהבת לרעך כמוך', ברור לו מיתה יפה. וכי מאחר דאיפא דרב נחמן, גזרה שוה לפה לי. אי לא גזרה שוה, הוה אמינא, שריפת נשמה וגוף קיים, לאו שריפה היא כלל. ואי משום 'ואהבת לרעך כמוך', לפיש ליה חבילי וזמורות, פי היכי דלישרוף לעגל. קא משמע לן: וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך, ונרב ואביהוא מהלכין אחריהן, וכל ישראל אחריהן. אומר לו נרב לאביהוא, אימתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה נגהיג את הדור. אומר להן הקדוש ברוך הוא, הנראה מי קובר את מי. אומר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, נפישין גמלי סבי, דמעניי משפיי דהוגני. אומר רבי [אלעזר],

למה

מדבר נחמן: וכבר היו. אידי דאיירי בבני אהרן תנא ליה הכא לאשמועינן דבשביל שהיו מבקשים שררה ורבותנות מתו: נפישין גמלי סבי דשעיני משכי דהוגני. הרבה גמלים זקנים ששעונים עורות גמלים יונקין שמתו בכרי מדין ועיפה (ישעיה ס) מתרגמינן דהוגני בכרה קלה (ירמיה ב) דיינו גמלא נערה ויונקת שהיא קלה ועסקיה רעים מחמת שלא הורגלה לטעון משאוי:

למה

טעה

בזמן

גורם: רבי

ובחקותיהם לא תלכו כדמוכח בגמרא: אלא

דאע"ג דחוקה היא כיון דכתיב באורייתא שרי

ובפ"ק דמסכת ע"ז (דף יא. ושה) פריך ושריפה

חוקה היא והכתיב ובחקותיהם לא תלכו ומוסיק

לא חוקה היא וי"ל דהתם קאמר לאו חוקה היא

לשם עבודה זרה דאי הוי חוקה לעבודה זרה

אפילו הוה כתוב באורי' לא הוה מהני אבל הכא

איירי בחוק הגויים שלא לשם עבודה זרה דומיא

דסיף דכיון דכתיב באורייתא לא מנייהו גמרינן

ושרי

איש פרט לקטן. אבל האשה מחייבא בביתא

בן ט' שנים ויום אחד כדתנן בפרק יוצא

דופן (נדה דף מה.) ומייתי לה לקמן:

פרט לאשת קטן. הא דאיצטריך קרא היינו

במיעד לבנו קטן או בן ט' שבא על

יבמתו וס"ד כיון דמדאורייתא רמא קמיה לחייב

עלה משום א"א קמ"ל ודכי מוקמינן לה בפ"ק

דקדושין (דף יט. ושם)

פרט לאשת אחריים. והיינו גוי וקמ"ל דאין

אישות לגויים אע"ג דאין מיתה ואזהרה

איסורא מיהא איכא ומדאיצטריך למישרי יפת

תואר דדרשנין בפ"ק דקדושין (דף כא: ושם)

אשת אפילו אשת איש

קמ"ל

להו ב'שהוא גדול, ואמרו ליה, מפני שלא היה בית דין של אותה שעה, בקי: משננה מצות

הנדרשין, היו מחזיקין את ראשו בספיין, בדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר, ניוול הוא לו,

אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצין בקופיין. אמרו לו, אין מיתה מנוולת מזו: גמרא תנא,

אמר להן רבי יהודה לחכמים, אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה שהרי אמרה

תורה ובחקותיהם לא תלכו. ורננן, פיון דכתיב 'סיף' באורייתא, לא מניניהו קא גמרינן. דאי

לא תימא הכי, הא דתנא, שורפין על המלכים, ולא מדדכי האמורי. היכי שרפינן, והכתיב

'ובחקותיהם לא תלכו'. אלא, פיון דכתיב שריפה באורייתא, דכתיב 'ובמשרפות אבותיך' וגו',

לא מניניהו קא גמרינן. והכא נמי, פיון דכתיב 'סיף' באורייתא, לא מניניהו קא גמרינן. והא

דתנן באידך פירקין, 'אלו הן הנדרשין, הרוצח ואנשי עיר הנדחת'. בשלמא עיר הנדחת, פתיב

בהו 'לפי חרב', אלא, רוצח מנול. דתנא, 'קם יקם', נקימה זו אני יודע מה הוא, ב'שהוא

אומר 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית', הוי אומר, נקימה זו סיף. ואימא, דבריו ליה

מיכר. 'לפי חרב', פתיב. ואימא, דעביד ליה גיסטרא. אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבונה, אמר

קרא 'ואהבת לרעך כמוך', ברור לו מיתה יפה. אשבחון, דקטל עבדא. בר חורין, מנא לן. ולא

קל וחומר הוא? קטל עבדא, בספיין. בר חורין, בחנק? הניחא למאן דאמר, חנק קל. אלא למאן

דאמר, חנק חמור, מאי איכא למימר. נפקא ליה מדתנא, 'ואתה תבשר הדרם הנקי מקרפד',

הוקשו כל שופכי דמים, לעגלה ערופה. מה להלן, בספיין ומן הצואר. אף פאן, בספיין ומן הצואר.

אי מה להלן, בקופיין וממול עורף. אף פאן, בקופיין וממול עורף. אמר רב נחמן, אמר רבה בר

אבונה, אמר קרא 'ואהבת לרעך כמוך', ברור לו מיתה יפה: משננה מצות הנחנקין, היו משקעין

אותו בנבל עד ארפובותיו, ונותן סודר קשה לתוך הרכבו, וכורד על צוארו. זה מושד אצל,

זה מושד אצל, עד שנפשו יוצאת: גמרא תנו רבנן, 'איש פרט לקטן. אשר ינאף את אשת

איש, פרט לאשת קטן. אשת רעהו, פרט לאשת אחריים. מות יומת', בחנק. אתה אומר בחנק,

או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה. אמרת, כל מקום שנאמר מיתה בתורה

סתם, אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן

אומר, לא מפני שהיא קלה. אלא כל מיתה האמורה בתורה סתם, אינה אלא חנק. רבי אומר,

נאמר מיתה בידי שמים, ונאמר מיתה בידי אדם. מה מיתה האמורה בידי שמים, מיתה שאין בה רושם. אף מיתה האמורה בידי

אדם, מיתה שאין בה רושם. ואימא שריפה? מדאמר רחמנא בת כהן בשריפה, מכלל דהא, לאו בת שריפה היא.

בשלמא

בדרך מתנה. ואף רבי אלעזר ב"ר צדוק נמי חזר בה
שיש כהן יש שופט. המ"ל כדררשינן בפרק הנחנקין (לקמן דף פו.) מלמד שהמקום
גורם: רבי יהודה אומר ניוול הוא זה. לא קרי ליה ניוול אלא משום דכתיב
ובחקותיהם לא תלכו כדמוכח בגמרא: אלא כיון דכתיב שריפה. תימה דמשמע הכא

למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ, בתחלה דומה
לקיתונו של זהב. סיפר הימנו, דומה לקיתונו של כסף.
נהנה ממנו, דומה לקיתונו של חרש. פיון שגשבר, שוב
אין לו תקנה. אימרתא בת טלי, בת כהן שזינתה הוא.
אקפה רב חמא בר טוביה חבילי ומורות, ושרפה. אמר
רב יוסף, מעה בתרתי. מעה בדרך מתנה, ומעה פרתניא
ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים
ההם, בזמן שיש כהן, יש משפט. בזמן שאין כהן, אין
משפט: אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מעשה כבת כהן
שזינתה וכו': אמר רב יוסף, בית דין של צדוקים הוה,
הכי אמר להו והכי אהדרו ליה? והתניא, אמר רבי
אלעזר ברבי צדוק, וכווני פשהיית תינוק ומורפב על
כתיפו של אבא. והביאו בת כהן שזינתה, והקיפוה חבילי
ומורות, ושרפה. אמרו לו, קטן היית, ואין מביאין ראיה
מן הקטן. שני מעשים הוו. הוי אמר להו ברישא. אילימא,
הא קפיינא, אמר להו ברישא. אמר להו ב'שהוא גדול
ולא אשגחו ביה, אמר להו ב'שהוא קטן ואשגחו ביה.
אלא, הא אמר להו ברישא, ואמרו ליה קטן היית. ואמר

להו ב'שהוא גדול, ואמרו ליה, מפני שלא היה בית דין של אותה שעה, בקי: משננה מצות
הנדרשין, היו מחזיקין את ראשו בספיין, בדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר, ניוול הוא לו,
אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצין בקופיין. אמרו לו, אין מיתה מנוולת מזו: גמרא תנא,
אמר להן רבי יהודה לחכמים, אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה שהרי אמרה
תורה ובחקותיהם לא תלכו. ורננן, פיון דכתיב 'סיף' באורייתא, לא מניניהו קא גמרינן. דאי
לא תימא הכי, הא דתנא, שורפין על המלכים, ולא מדדכי האמורי. היכי שרפינן, והכתיב
'ובחקותיהם לא תלכו'. אלא, פיון דכתיב שריפה באורייתא, דכתיב 'ובמשרפות אבותיך' וגו',
לא מניניהו קא גמרינן. והכא נמי, פיון דכתיב 'סיף' באורייתא, לא מניניהו קא גמרינן. והא
דתנן באידך פירקין, 'אלו הן הנדרשין, הרוצח ואנשי עיר הנדחת'. בשלמא עיר הנדחת, פתיב
בהו 'לפי חרב', אלא, רוצח מנול. דתנא, 'קם יקם', נקימה זו אני יודע מה הוא, ב'שהוא
אומר 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית', הוי אומר, נקימה זו סיף. ואימא, דבריו ליה
מיכר. 'לפי חרב', פתיב. ואימא, דעביד ליה גיסטרא. אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבונה, אמר
קרא 'ואהבת לרעך כמוך', ברור לו מיתה יפה. אשבחון, דקטל עבדא. בר חורין, מנא לן. ולא
קל וחומר הוא? קטל עבדא, בספיין. בר חורין, בחנק? הניחא למאן דאמר, חנק קל. אלא למאן
דאמר, חנק חמור, מאי איכא למימר. נפקא ליה מדתנא, 'ואתה תבשר הדרם הנקי מקרפד',
הוקשו כל שופכי דמים, לעגלה ערופה. מה להלן, בספיין ומן הצואר. אף פאן, בספיין ומן הצואר.
אי מה להלן, בקופיין וממול עורף. אף פאן, בקופיין וממול עורף. אמר רב נחמן, אמר רבה בר
אבונה, אמר קרא 'ואהבת לרעך כמוך', ברור לו מיתה יפה: משננה מצות הנחנקין, היו משקעין
אותו בנבל עד ארפובותיו, ונותן סודר קשה לתוך הרכבו, וכורד על צוארו. זה מושד אצל,
זה מושד אצל, עד שנפשו יוצאת: גמרא תנו רבנן, 'איש פרט לקטן. אשר ינאף את אשת
איש, פרט לאשת קטן. אשת רעהו, פרט לאשת אחריים. מות יומת', בחנק. אתה אומר בחנק,
או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה. אמרת, כל מקום שנאמר מיתה בתורה
סתם, אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן
אומר, לא מפני שהיא קלה. אלא כל מיתה האמורה בתורה סתם, אינה אלא חנק. רבי אומר,
נאמר מיתה בידי שמים, ונאמר מיתה בידי אדם. מה מיתה האמורה בידי שמים, מיתה שאין בה רושם. אף מיתה האמורה בידי
אדם, מיתה שאין בה רושם. ואימא שריפה? מדאמר רחמנא בת כהן בשריפה, מכלל דהא, לאו בת שריפה היא.

בשלמא

למה תלמיד וכו'. משום דאירי בעדת קרח נקט לה שהיו תלמידי חכמים כדכתיב
(במדבר טז) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ועל שם שפיתם אותו רשע כשנחנו
מממונו הקלו בענינו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמורד בהקב"ה: בתחלה.
בעדו מתנהג בכבודו שאין צריך לו הוא יקר בעיניו: רב חמא. בדורות האחרונים

היה כשאר האמוראים: טעה בדרך מתנה.
דאמר לעיל שריפת ב"ד פתילה של אבר היא:
וטעה ברתניא. שאין ב"ד ממיתין אלא בזמן
לשכת הגזית בעוד סנהדרין נוהגת בלשכת
הגזית נוהגת אף בח"ל כדאמרין במסכת
מכות (דף ז. ע"ש): של צדוקין. שדורשין
מקרא ככתבו: ח"ק. רבי אלעזר לחכמים
בתנמיה כדאמרין במתניתין דמשמע שראה
מעשה זה משגל ודכי אהדרו ליה לא היה
ב"ד בקי: והתניא. דאין מביאין ראיה מן הקטן
אהדרו ליה: אמר להו כשהוא גדול. מעשה
שראה בגדלו ולא אשגחו ביה דאמרו ליה
לא היה ב"ד של אותה וכו' והדר אמר להו
מעשה שראה בקטנו: מתני' ניוול הוא זה.
השאת משמע מפני שדורגו מעומד ונופל: על
סיון. עץ עבה תקוע בארץ כמו של נפחים: גמ'
שורפים על המלכים. שמתו מטתן וכלי
תשמישן ואין בהן משום דרכי האמורי: אלא
משום דכתיב דך שריפה כדאורייתא.
שנאמר בצדקיהו בשלום תמות ובמשפחות
אבותיך המלכים הראשונים כן ישרפו לך וגו':
נקם יקם. במכה עבדו כנעני ומת תחת ידו
דהוי במיתת ב"ד משום דעבד שייך במצות
שהאשה נוהגת בהן: דבריו ליה מיכריו.
תוקעה בבטנו או בגרונו כמו ברא דחביתא:
לפי חרב כתיב. פפיות של חרב שני צדדין
מכאן ומכאן דכתיב (תהלים קטט) חרב
פפיות אלמא תרי נינהו: גיסטרא. חולק
לאורכו לשנים: קטל בר חורין. דלא כתיב
ביה אלא מיתה סתם וכל מיתה סתם חנק
הוא: מנול. בספיין: מן הצואר. גרוך. ממול
עורף. מאחורי הפנים דכתיב (דברים כא)
ועפרו לשון עורף מול הרואה את העורף
דהיינו אחורי צוואר שרואין את העורף ועורף
הוא קטרי'ל שכנגד הפנים דכתיב (רמיה) לה
ויפנו אלי עורף ולא פנים אלמא עורף להדי
פנים: פרט לאשת קטן. אשמועינן דקטן אין
לו קדושין: לאשת אחריים. גוי אשמועינן שאין
קידושין לגוי ומכאב תיפוק לן בכל דוכתא:
אלא להקל עליה. ולקמן מפרש דארבע
מיתות כסידרן גמרא גמיר להו ר' יאשיה
מסיני וכיון דחנק קלה מכולם על כרחין נתנה
לחייבי מיתות הסתומין שהרי אין לך כח
להחמיר עליהם שמנן לך לדונם בחמורה
שמא לא נתחייב בה: לא מפני שהיא קלה.
דסבירא ליה כר"ש דאמר (לעיל דף מה) חנק
דורג: אינה אלא חנק. ור' מפרש לה לדריב
יונתן: נאמר מיתה בידי שמים. וימת גם אותו
(בראשית לח) ונאמרה מיתה סתם בידי אדם:
אין בה רושם. אין בה חמורה וסימן: מדאמר
רחמנא בת כהן שזינתה בשריפה מכלל דבת
ישראל לאו בשריפה הלכך מות יומת הנואף

ע"כ חנק הוא:

הכי

סנהדרין דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קיא

במעמדה וראשו נופל לצד אחד וגופו לצד אחר, והתורה אמרה (דברים 58 יט) 'וְאֶהְיֶה לְרֹעֶךָ כְּמוֹד', ברור לו מיתה יפה, אלא מניחין את ראשו על הפסד – עץ עבה שתקוע בארץ, וקוצץ ראשו בקושיץ – סכין גדול של קצבים. אמרו לו חכמים, אין לך מיתה מנוולת מזו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר המשא ומתן שבין חכמים לרבי יהודה: תניא, אמר להן רבי יהודה לחכמים, אף אני יודע שמיטה על ידי קופיץ מיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה שאי אפשר להורגו על ידי התות ראשו בסיף כדברייכם, שחרר אמרה תורה (ויקרא יא ח) 'וְהִקְדַּשְׁתִּיהֶם לַיהוָה תִּלְכּוּ', וכיון שמדרכי אומות העולם להורג כך את החייבים מיתה למלכות, אי אפשר לנהוג כמותם. ורבינו שלא חששו לכך, טעמם, בין דבתיב מיתה סייף באורייתא לגבי אנשי עיר הנדחת, שנאמר (דברים יג טו) 'הֲחָרַם אֱתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לִפִּי חָרֵב', אם כן לא מינייהו קא נמרינן – לא מהם אנו למדים להורג בדרך זו אלא מן התורה, ולכן מותר לבית דין להתיר ראשו בסיף אף שגם אומות העולם עושים כן.

הוסיפו חכמים ראייה לדבריהם: דאי לא תיקא חכי – שאם לא תאמר כן, אלא שאסור להתנהג בחוקות הגויים גם בהנהגות הכתובות בתורה, הא דתניא, שורפינן על המלכים שמתו, את מיטתם וכלי תשמישם, ולא נאסר דבר זה משום דרבי האמורי אע"פ שכך הוא מנהגם. ותימה, היכי שרפינן – כיצד מותר לשרוף, והכתיב 'וּבְחֻקוֹתֵיהֶם לֹא תִלְכּוּ', אלא על בדרך בין דבתיב שריפה זו באורייתא, דבתיב (דברים יד ח) בפטירת צדקידו המלך שאמר לו הקב"ה 'בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וּבְשָׁפָרְתָּ אֲבוֹתֶיךָ וְגו' המלכים הראשונים אשר היו לפניך בן ישרפו לך', שכשם ששרפו את מיטתם וכלי תשמישם של המלכים הראשונים, כך ישרפו את שלך, ממילא לא מינייהו קא נמרינן – לא מהם אנו למדים הנהגה זו ואין בכך משום דרכי האמורי, והקא נמי במצות הנהגים, בין דבתיב סייף באורייתא, לאו מינייהו קא נמרינן – כיון שכתוב מיתה סייף בתורה אין זה נקרא שלמדים זאת מדרכי האמורי ומותר לעשות כן.

הגמרא מבארת מנלן שאנשי עיר הנדחת ורוצח נפש הם מן הנהרגין בחרב. שואלת הגמרא: והא דתנן באיך פירקין – וזה ששינוי להלן בפרק הבא (עו) 'אלו הן הנדחתין, הרוצח ואנשי עיר הנדחת, בשלמא באנשי עיר הנדחת כתיב כהו (דברים יג טו) 'הֲחָרַם אֱתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לִפִּי חָרֵב', והרג זו היא מיתה חרב, אלא רוצח מנלן שהוא מן הנהרגין בחרב. משיבה הגמרא: דתניא לגבי מכה עבדו כנעני ומת, נאמר בתורה (שמות כא כ) 'וְכִי יַכֵּה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אִמּוֹ בַּשֹּׁבֵט וּמָת תָּמָת יָדוֹ, נָקָם יִקָּם', כלומר, דינו של האדון במיתת בית דין, אלא שנקימה זו איני יודע מה הוא – איזו מיתה היא. אכן בשהוא אמר בפרשת קללות (ויקרא כו כה) 'וְהָבֵאתִי עָלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נָקָם בְּרִית', הרי שסתם נקימה היא על ידי חרב, הוי אמר שנקימה זו שנאמר במכה עבדו סייף היא.

במשנה שנינו שההריגה נעשית על ידי שותכים את הראש, הגמרא מבררת מנלן שצורת ההריגה בכך. שואלת הגמרא: מנין לרבנן שההריגה נעשית על ידי התות הראש, ואימא דכרין ליה מיבכו – אולי היא נעשית על ידי שתוקע לו את חוד החרב בבטנו או בגרונו. משיבה הגמרא: באנשי עיר הנדחת 'לפי חרב' כתיב, כלומר שיהרגוהו 'על פי' החרב, ופי החרב הוא אורך החרב משני צדדיו ולא עוקצו שבראשו. מוסיפה הגמרא לשאול: ואימא דעבד ליה גיסמא – ושמא נאמר שהריגת סייף היא על ידי שחותר את הנידון לשנים לכל אורכו ולא התות הראש. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבבה, אמר קרא 'וְאֶהְיֶה לְרֹעֶךָ כְּמוֹד', בכך צויתה לנו התורה ברור לו מיתה יפה, ולחותרו לאורכו אין זו מיתה יפה.

לעיל הביאה הגמרא פסוק ממנו למדים שרוצח עבדו מיתתו בחרב. הגמרא חוזרת לברר מנין שאף רוצח בן חורין מיתתו בחרב, ומנין שהריגתו בחרב ולא בקופיץ. שואלת הגמרא: אשכחן – מצאנו בתורה מיתת חרב ברוצח דקטל עבדא – שהרג עבד, כפי שלמדה המשך בעמוד קלג

למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ, בתחלה – כאשר עדיין מתנהג התלמיד חכם בכבודו ואינו זקוק לעם הארץ, הוא דומה בעיני העם הארץ לקיתונן של זהב. סיפר הימנו – החל לדבר עמו דברי חולין, ירדה חשיבותו בעיניו אבל עדיין דומה הוא בעיניו לקיתונן של כסף. משנחנה ממנו במאכל ובמשתה וכיוצא בזה, ירד ערכו עוד יותר, והרי הוא דומה בעיניו לקיתונן של חרש שאינו שווה כלום, שבין שנשפר שוב אין לו תקנה.

הגמרא מביאה מעשה בבת כהן שזינתה שדונה בשריפה ממש. מספרת הגמרא: אימרתא בת מלי – כך שמה, בת כהן שזינתה הווי (היתה), אקפה – הקיפה רב קמא בר מוכיה בחבלי ומורות ושרפה באש. אמר רב יוסף, משה רב חמא בתרתי – בשני דברים, א. משה בדרב מהנה שאמר לעיל ששריפת בית דין על ידי פתילה של אבר היא ולא שריפה ממש. ב. ומה בדרבניא – במה שלמדנו בברייתא על הפסוק (דברים יח ז) 'כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם, בֵּין דִּין לְדִין, וּבֵין גֹּעַ לְגֹעַ, דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעֲרֶיךָ, וְקָמַת וְעָלִית אֶל הַמָּקוֹם גּוֹר, וּבָאתְ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיּוֹמִים הָהֵם', הקשה התורה 'משפט' לכהנים' ללמד, בזמן שיש כהן – היינו הסנהדרין שישבו בבית המקדש בלשכת הגזית, יש משפט – בית דין דנים דיני נפשות אפילו בחוץ לארץ, אבל בזמן שאין כהן – סנהדרין בלשכת הגזית, אין משפט – אין בית דין דנים דיני נפשות אף בארץ ישראל.

שנינו במשנה: אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מעשה בבת כהן שזינתה וכו', אמרו לו מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי. הגמרא מבארת את דברי חכמים לרבי אלעזר ברבי צדוק. אומרת הגמרא: מהו בית דין שאינו בקי, אמר רב יוסף, כוונתם היא שאותו בית דין שהקיפה בחבלי ומורות ושרפה, ביה דין של צדוקים הווי, שאינם דורשים בתורה 'גזירה שוה' אלא פשוטו של מקרא.

הגמרא מקשה על המשא ומתן המובא במשנה: האם הכי אמר להו רבי אלעזר ברבי צדוק לחכמים, שראה בית דין שדנו בת כהן בשריפה ממש, והכי אתהדרו ליה – וכך השיבו לו חכמים שבית דין של צדוקים היו, והתניא, אמר רבי אלעזר ברבי צדוק לחכמים, זכורני בשעה יתינינו ומורקב על כתיפו של אבא בדרך הקטנים, והביאו לבית דין בת כהן שזינתה, והקיפה בחבלי ומורות ושרפה, ואמרו לו חכמים, קמן היית בשעה שראית את המעשה ואין מביאין ראיה מן הקמן. הרי שהמעשה היה שראה מעשה זה בקטנותו, ותשובת חכמים היתה שאין מביאין ראיה מן הקטן, שלא כמבואר במשנתנו שהשיבוהו שבית דין של צדוקים היו. מתרצת הגמרא: שני מעשים הוו – שני מעשים שונים היו, האחד היה בקטנותו והשני בגדלותו, ועל המעשה שראה בקטנותו השיבוהו שאין מביאין ראיה מן הקטן, ועל המעשה שראה בגדלותו השיבוהו שבית דין של צדוקים היו.

הגמרא מבררת איזה מעשה אמר להם ראשון. שואלת הגמרא: הוי אמר מעשה אמר להו רבי אלעזר ברבי צדוק לחכמים ברישא, אלימא הא קמייתא אמר להו ברישא – אם תאמר שאת המעשה הראשון המובא במשנתנו אמר להם בתחילה, ורק לאחר מכן אמר להם את המעשה המובא בברייתא, היתכן לומר דאמר להו בהתחלה מעשה שראה בשהוא גדול ולא אשגחו ביה – ולא השגחו בדבריו לפי שהיה אותו בית דין של צדוקים, ואחר כך אמר להו מעשה שראה בשהוא קטן ואשגחו ביה. אלא צריך לומר שהא – את מעשה שדיה בקטנותו אמר להו ברישא, ואמרו ליה קמן היית ואין מביאין ראיה מן הקטן, וחזר ואמר להו מעשה שראה בשהוא גדול, ואמרו ליה מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.

משנה

המשנה מבארת כיצד בית דין מקיימים את מיתת 'הרג': מצות הנהרגין כיצד, היו מתניין – חותכין את ראשו של הנהרג בסיף – בחרב, בדרך שהמלכות של אומות העולם עושה למי שהתחייב לה מיתה. רבי יהודה אמר, הריגה כזאת ניוול הוא לו, שהורגו

הגמרא מבארת את דברי רבי יאשיה ורבי יונתן. מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יוֹנָתָן** מובן לנו שסתם מיתה הכתובה בתורה הרי היא חנק, **בְּדָקָא מְפָרֵשׁ רַבִּי מַעְמָא** – כמו שפירש רבי את טעמו, משום שלמדים בגזירה שווה סתם מיתה בידי אדם מסתם מיתה שבידי שמים, שבמיתה שאין בה רושם הכתוב מדבר, **אֵלָּא לְרַבִּי יֵאֵשִׁיָּה** שלא למד מיתה בידי אדם ממיתה בידי שמים, אלא טעמו הוא מפני שכשכתוב סתם מיתה אין אנו רשאים להחמיר עליה אלא להקל, אם כן קשה **מַמְאִי דְאִיכָא חֲנֵק פְּעוּלָם** – מניין שיש בכלל מיתת חנק וממילא סתם מיתה האמורה בתורה היא חנק שהיא הקלה שבכולן, **אִיכָא סִיפָּה** – אולי נאמר שרק שלש מיתות נמסרו לבית דין, שהם סקילה שריפה וסיף, ותהא סתם מיתה הכתובה בתורה מיתת סיף כיון שהיא הקלה שבשלתן. מתרצת הגמרא: **אִמְר רַבָּא**, זה שיש **אַרְבַּע מִיתוֹת** בית דין ולא שלש, **נִמְרָא גְמִירִי לָהּ** – למדנו כן מהלכה למשה מסיני, ומאחר ולא נתפרש בתורה על איזה עוון מגיע מיתת חנק, מסתבר שהיא מיתה הקלה שבכולן, ולכן כשרצה הכתוב להעניש את החוטא בחנק נתן בו מיתה סתם ולא פירשה, ודבר מובן הוא שבמיתה הקלה דיבר.

מוסיפה הגמרא לבאר את דברי רבי יונתן. שואלת הגמרא: **מַאִי** – מה הפירוש בדברי רבי יונתן שאמר 'לא מפני שהיא קלה', הלא כן הוא האמת שמיתת חנק קלה מכולם. מתרצת הגמרא: **קְמִיפְלָנִי רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה ורבי יונתן בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן** שבמשנה (לעיל מט), רבי יאשיה סבר כדעת רבנן שחנק היא הקלה, ורבי יונתן סבר כרבי שמעון שסיף היא הקלה.

הגמרא דנה מניין יודעים דין סקילה במקום שלא נאמר כן בפירוש: **אִמְר לִיה רַבִּי יִזְרָאֵל לְאִבִּי, שְׁאָר הַנִּסְקָלִין הַנּוֹכְרִים בַּמִּשְׁנָה** להלן **דְּלֹא כְּתִיב בְּהוּ סְקִילָה** במפורש, אלא **דְּגָמְרִי** – שלמדים אותם בגזירה שווה **מֵאוֹב וַיִּדְעוּנִי** שמיתתם בסקילה, **בְּמֵאִי גְמִירִי** – איזו תיבות פנויות לדרוש מהן גזירה שווה, האם הלימוד בגזירה שווה מתיבות מות **יוֹמָתוֹ** שנאמר בשניהם **גְמִירִי**, או בגזירה שווה מתיבות **דְּמִיָּה** כִּם שנאמר בשניהם **גְמִירִי**. **אִמְר לִיה אַבִּי** לרבי יזראל, על כרחך בגזירה שווה **דְּמִיָּה** האמור בשאר נסקלים **מְדִמִּיָּה** כִּם האמור באוב וידעוני **גְמִירִי**, **דְּאִי** בגזירה שווה מתיבות **מוֹת יוֹמָתוֹ גְמִירִי**, **דְּמִיָּה** **דְּמִיָּה** שנאמרו באוב וידעוני ובשאר הנסקלים **לְמָה לִי**, הלא תיבות מיתות הן לפי שכבר נאמר בהם מות יומתו.

מקשה הגמרא: **אֵלָּא מַאִי בְּדִמִּיָּה דְּמִיָּה גְמִירִי**, אם כן מות יומתו לְמָה לִי, הלא כבר נאמר דמיהם כִּם. מתרצת הגמרא: תיבות אלו נצרכות לדרשה אחרת, ו**כְּתִנְיָא**, נאמר (במדבר לה כא) לגבי רוצח נפש במזיד **מוֹת יוֹמָת הַמֶּכֶּה רוֹצֵחַ הוּא**, אם היה כתוב רק 'יומת המכה' **אֵין לִי** – איני יודע שניתן להורגו **אֵלָּא בְּמִיתָה הַכְּתוּבָה בּוֹ** שהיא סייף, **מִנִּין שְׁאֵם אִי** אתה יכול להמיתו **בְּמִיתָה הַכְּתוּבָה בּוֹ**, **שְׁאֵתָה מִמִּיתוֹ בְּכָל מִיתָה שְׁאֵתָה יוֹכֵל לְהַמִּיתוֹ**, ואפילו שהיא אינה מארבע מיתות בית דין. תלמוד לומר **מוֹת יוֹמָת הַמֶּכֶּה מְכָל מְקוֹם** – בכל מיתה שהיא, והוא הדין בכל המקומות שנאמר בהם 'מות יומת', כוונת התורה לומר שאם אין בית דין יכולים להמית במיתה הכתובה בהן, הרי הם יכולים להמית בכל מיתה שהיא.

הגמרא מבררת את ספיקו של רבי יזראל: **אִמְר לִיה רַב אַחָא מְדַפְתִּי לְרַבִּינָא**, במה נסתפק רבי יזראל כששאל את אביו מאיזה תיבות דורשים את הגזירה שווה, **וְאִי בְּמוֹת יוֹמָתוֹ גְמִירִי** – ואם אכן הלימוד מ'מות יומתו', **מַאִי קָא קְשִׁיָּא לִיה** – לרבי יזראל שלא נוכל ללמוד כן. **אֵילִימָא** – אם נאמר שדין **אֵשֶׁת אִישׁ קָא קְשִׁיָּא לִיה**, שבה נאמר 'מות יומת הנואף והנואפת', ולמדנו לעיל שסתם מיתה היא מיתת חנק, והוקשה לרבי יזראל אם לומדים את שאר הנסקלים מאוב וידעוני בגזירה שווה של מות יומתו, מדוע לא נוכל ל'מיתו' **וְלִמְיָנִימְר** – לבוא וללמוד בגזירה שווה **מוֹת יוֹמָת** הנאמר באשת איש מומת יומתו שנאמר **בְּאוֹב וַיִּדְעוּנִי**, **מָה לְחֵלֶן** – אוב וידעוני דינם בסקילה **אָף פָּאן** – אשת איש יהא דינה בסקילה.

דוחה הגמרא: אין לומר שכך הוקשה לו. **דְּמִדְאִמְר רַחֲמָנָא** שדין **אִרְסָה** שזינתה בסקילה, **מְכָלָּא דְנִשְׁוָא** שזינתה **לְאוֹ בְּסְקִילָה**

אלא בחנק. אומרת הגמרא: **וְאֵלָּא** צריך לומר שדין **מִכָּה אִבִּי וְאִמּוֹ קָא קְשִׁיָּא לִיה** לרבי יזראל, שאף בו נאמר (שמות כא טו) מות יומת ודינו בחנק, והוקשה לו ל'מיתו' **וְלִמְיָנִימְר** – שנביא את דינו ונלמדו בגזירה שווה **מֵאוֹב וַיִּדְעוּנִי** שהיא דינו בסקילה ולא בחנק. דוחה הגמרא: גם זו אינה קושיא, **דְּעַד דְּגָמְרִי** – כי עד שרצונך שילמדו מכה אביו בגזירה שווה **מֵאוֹב וַיִּדְעוּנִי** שהיא דינו בסקילה, **לִינְמָרוֹ** – יש לנו ללמוד יותר מכה אביו בגזירה שווה **מֵאֵשֶׁת אִישׁ** שהיא דינו בחנק, דמאחר וניתן ללמוד גזירה שווה להחמיר וגזירה שווה להקל **אִי אַתָּה רִשְׁאִי לְמוֹשֶׁכָּה לְהַחמִיר עָלֶיהָ אֵלָּא לְהַקֵּל עָלֶיהָ**. **אִמְר לִיה** רבינא לרב אחא מדפתי, אכן לא הוקשה לרבי יזראל לא דין אשת איש ולא דין מכה אביו, אלא דין **שְׁאָר הַנִּסְקָלִין גּוֹפִייהוּ קָא קְשִׁיָּא לִיה**, **דְּאִי** כל הנסקלין שלא נאמרו בהן סקילה בתורה בפירוש, **בְּמוֹת יוֹמָת גְמִירִי** מאוב וידעוני, מה ראו חכמים ללומדם דוקא מאוב וידעוני, הלא **עַד דְּגָמְרִי מֵאוֹב וַיִּדְעוּנִי** לחיבן סקילה, **לִינְמָרוֹ מֵאֵשֶׁת אִישׁ** שהיא דינם בחנק, מאותו טעם האמור שסתם מיתה אין אותה רשאי למושכה להחמיר אלא להקל. ועל שאלה זו השיב אביו שאכן למדים את כל הנסקלין מדמיהם כִּם הנאמר באוב וידעוני ולא ממות יומתו.

משנה

המשנה מונה את חייבי סקילה: **אֵלוֹ הֵן הַנִּסְקָלִין** – על אלו עבירות חייב אדם סקילה: א. **הַבָּא עַל הָאֵם**. ב. **וְעַל אֵשֶׁת הָאָב** – אע"פ שאינה אמו. ג. **וְעַל הַבֶּלֶה** – אשת בנו. ד. **וְעַל הַזִּכּוֹר** – משכב זכר. ה. **וְעַל הַהֶחְמָה**. ו. **וְהָאֵשֶׁת הַמְכִּיבָא אֶת הַבֶּהֱמָה** עליה. ז. **וְהַמְגִדֶּה** – המברך את השם. ח. **וְהַעוֹבֵד עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים**. ט. **וְהַנּוֹתֵן מִזְרְעוֹ לְמוֹלֵךְ** – שמוסר בנו למשרתי עבודה זרה והם עושים שתי מדורות גדולות ומעבירים אותו בין שתי המדורות. י. **וְכַעַל אוֹב**. יא. **וַיִּדְעוּנִי**. יב. **וְהַמַּחֲלֵל אֶת הַשֶּׁבֶת**. יג. **וְהַמְקַלֵּל אִבִּי וְאִמּוֹ**. יד. **וְהַבָּא עַל נַעֲרָה הַמְּאוֹרָסָה**. טו. **וְהַמְסִית אֶת הַיָּחִיד לַעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה**. טז. **וְהַמְדִּית אֶת הַרְבִּים לַעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה**. יז. **וְהַמְכַּשֵּׁף**. יח. **וְכֵן סוֹרֵר וּמִזְרֵה**. יט. **וְהַמְסִית לַעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה**. יז. **וְהַמְכַּשֵּׁף**. יח. **וְכֵן סוֹרֵר וּמִזְרֵה**. ובמשניות להלן יבוארו דינם של כל אחד ואחד מאלו שנשנו כאן. **הַבָּא עַל הָאֵם** בשוגג, **חַיִּיב עָלֶיהָ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת**, אחת **מִשּׁוּם אִיסוּר אָם**, כמו שנאמר (ויקרא יח ט) **וְעָרֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא**, ושניה **מִשּׁוּם אִיסוּר אֵשֶׁת אָב**, כמו שנאמר (שם יח ט) **עָרֹת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה**, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, **אֵינוֹ חַיִּיב אֵלָּא חֲטָאת אחת מִשּׁוּם הַבָּא עַל הָאֵם בְּלִבָּר**. **הַבָּא עַל אֵשֶׁת אָב** שאינה אמו, בשוגג, **חַיִּיב** עליה שתי חטאות, אחת **מִשּׁוּם אִיסוּר אֵשֶׁת אָב**, ושניה **מִשּׁוּם אִיסוּר אֵשֶׁת אִישׁ**. ואיסור אשת איש הוא רק בחיי אביו, ואילו משום אשת אב הרי הוא עובר **בֵּין בְּחַיִּי אִבִּי בֵּין לְאַחֵר מִיתָת אִבִּי**, ושני איסורים הללו שייכים **בֵּין באשת אב מן האִירוסין**, **בֵּין באשת אב מן הנישואין**. **הַבָּא עַל בֶּלְתּוֹ** בשוגג, **חַיִּיב עָלֶיהָ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת**, אחת **מִשּׁוּם אִיסוּר בֶּלְתּוֹ**, ושניה **מִשּׁוּם אִיסוּר אֵשֶׁת אִישׁ**, ואיסור אשת איש הוא רק בחיי בנו. אבל משום איסור כולו חייב **בֵּין בְּחַיִּי בְּנּוֹ בֵּין לְאַחֵר מִיתָת בְּנּוֹ**, ושני האיסורים הללו שייכים **בֵּין בכלתו מן האִירוסין**, **בֵּין בכלתו מן הנישואין**.

נמרא

שנינו במשנה שלרבי יהודה הבא על אמו אינו חייב משום אשת אב. הגמרא מביאה ברייתא החולקת על המשנה בדעת רבי יהודה: **תַּנְיָא**, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, **אִם לֹא הָיְתָה אִמּוֹ רְאוּיָה להנשא לְאִבּוֹ**, בנה שבא עליה בשוגג **אֵינוֹ חַיִּיב מִשּׁוּם אִיסוּר אֵשֶׁת אִבּוֹ**, **אֵלָּא מִשּׁוּם אִיסוּר הַבָּא עַל הָאֵם בְּלִבָּר**, אבל אם היתה ראויה להנשא לאביו, בנה שבא עליה חייב גם משום איסור אב. ושלאל כתנא במשנה שכתב שלעולם אינו עובר על איסור זה. שואלת הגמרא: **מַאִי אֵינָה רְאוּיָה לוֹ**, **אֵילִימָא** שאסורה להנשא לו מחמת שהיא בכלל אותם **חַיִּיבֵי בְרִיתוֹת וְחַיִּיבֵי מִיתוֹת** בית דין האסורים לו, **מְכָלָּא דְרַבְּנָן** החולקים על רבי יהודה סְבָרִי דַּאֲף עַל גַּב דְּאֵינָה רְאוּיָה להנשא לו, בנה שבא עליה חייב גם משום איסור אשת אב, ומדוע **הָא לִית** המשך בעמוד קלה

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיג רש"י

הכי גרסינן בשלמא לר' יונתן כדמפרש רבי טעמא: טמאי דאיכא חנק בעולם. במיתת ב"ד דילמא אין מיתות ב"ד אלא שלש קלה שבחן בסיף: ארבע מיתות. בשמן הנקוב להן וכיון שלא פירש למי נתן חנק על ברוחך קלה היא מכולן והנחיה לסתומי שאינו רשאי למשכה להחמיר עליה אלא להקל עליה לפיכך לא הוצרך לפרש: שאר הנסקלין. דלאו עבודה זרה ונערה המאורסה וחלול שבת ואוב וידעוני ומגדף דהנך כתיבי בהו סקילה וכולהו שאר הנסקלין לא כתיבא בהו סקילה בהדיא וגמרינן להו לקמן בגויה שוה דאוב וידעוני: במאי גמרי. איזו תיבה מופנית לגויה שוה דמיהם בם או מות יומתה: א"ל רב אחא מדפתי לרבינא. הא דא"ר יורא לאביי במאי גמרי מאי הוה קשיא ליה לרבי יורא אי הוה גמרי במות יומתה: אי נמי אשת איש קא קשיא ליה. אמאי קרי ליה מיתה סתם ובחנק תיגמר מינה ג"ש מאוב וידעוני כי היכי דגמרינן כל הנסקלין דלא כתיב בהו אלא מות יומתו סתמא וגמרינן להו מהתם: מכה אביו ואמו. אמרינן לקמן דמיתתו בחנק באלו הן הנחנקין (דף פד): וקשיא ליה לגמריה לסקילה מאוב וידעוני ומאי קשיא ליה אדגמר מאוב וידעוני לגמריה מאשת איש דהכי שפיר דכיון דאיכא למיגמר קלה ואיכא למגמר חמורה אי אתה רשאי למשכה להחמיר: לגמרי טמאי. כדאמרין דאינה רשאי למושכה להחמיר הלכך בדמיהם בם גמרי: טמאי אלו הן הנסקלין. דכתיב בהו סקילה הא כתיב ביה ודלא כתיב ביה סקילה כתיב בהו דמיהם בם וגמרי מאוב וידעוני: והאשה המביאה את הבהמה. עליה: והנותן מוצרע למולך. קסבר האי תנא מולך לאו עבודה זרה הוא מדרתן עבודה זרה ותנא מולך אלא חק העבודה זרה בעלמא הוא ורחמנא חייב עליה סקילה והכי אמרינן בגמ': אוב וידעוני. במתניתין לקמן (דף סה). מפרש להו: והמקלל אביו ואמו. החמיר מבמכה משום דאיכא תרתי קלן אביו ואמו ומוציא שם שמים לבטלה: והמסית. את החכמים: והמדיח. עיר הנוהגת לקמן באלו הן הנחנקין (דף פט): מפרש לה מנא לן דבסקילה: מכשף. בגמרא (דף סז). יליף לה מנא לן דבסקילה: הכא על האם. בשוגג חייב עליה שתי חטאות דבבולחו עריות כתיב בהו כרת וכתיב בהו חלוק חטאות ואפילו בגוף אחד כדאמרין בפרק בתרא דמסכת מכות (דף יד.). לחייבו על אחותו שתיים שהיא אחותו מאביו ואחותו מאמו והכא נמי כתיב בהו חלוק לרבנן כדמפרש בגמרא: משום אשת אב. אם נחקדשה לאביו שלא ילדתו בזנות או נחקדשה לו אחרי כן: אלא משום אם. וטעמא מפרש בגמרא: בין לאחר מיתת אביו. אחיוב דאשת אב קאי דמרבא ליה קרא אף לאחר מיתת כדמפרש בגמרא אבל שם אשת איש לאחר מיתת לא קאמר: בין מן האירוסין. דכיון דקדשה אשתו היא דכתיב (דברים כד) כי יקח איש אשה משעת לקיחה נקראת אשתו והך קדשה קדושין קדחה קדחה משדה עפרון: גמ' ראויה והאי תנא אית ליה דהיינו טעמא דרבי יהודה דלא היה לו לאביו אישות בה הלכך לא קרינא ביה אשת אב: חייבי כריתות. שאסורין עליו באיסור כרת דקיימא לן בקדושין בפרק שלשי (דף סז). דלא תפסי בהו קדושין: מכלל דרבנן וכו'. בתמידה: אלא בחייבי לאוין. כגון ממזרת ונתניה או אלמנה לכה"ג דקיי"ל (שם דף סח). דתפסי בהו קדושין מהאחא אחובה והאחא שנואה וטעמא דר"ע התם מפרש מלא יקח איש את אשת אביו וסבר דבאנוסת אביו הכתוב מדבר דלאו דלא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו הוא דאיכא וקאמר רחמנא דלא יקח אין לו לקוחין בה: איסור מצוה ב'. יבמה שנפלה לפני יבם והיא אסורה עליו משום מצוה או משום קדושה חולצת ואינה יוצאה בלא כלום אף על גב דגבי חייבי כריתות קיימא לן בפרק קמא דיבמות (דף ג.) מגורה שוה דעליה דיוצאה הימנו בלא כלום בלא חליצה התם הוא דאסורה ליה איסור חמור דלא תפסי ביה קדוש אלא איסור מצוה או קדושה דבנות קדושין גינהו מרבינן התם (דף כ.) מיבמתו יבמתו יש לך אחרת שעולה השערה לחלוץ ואינה עולה ליבום ואיזו זו חייבי לאוין: ולא מתייבמת. דהא דאסיריה ליה וכי תימא יתתי עשה ותורה לא תעשה גזירה ביאה ראשונה שמקיים בה יבמה יבא עליה (דברים כה) אטו ביאה שנית שאין בה

מצוה עשה:

בשלמא לרבי יונתן, כדקא מפרש רבי טעמא. אלא לרבי יאשיה, במאי דאיכא חנק בעולם, אימא סייף. אמר רבא, ארבע מיתות גמרי להו. מאי, לא מפני שהיה קלה. קמפלגין, בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן. אמר ליה רבי יורא לאביי, שאר הנסקלין דלא כתיב בהו סקילה, דגמרי מאוב וידעוני. במאי גמרי, ב'מות יומתו' גמרי, או ב'דמיהם בם' גמרי. אמר ליה, ב'דמיהם' דמיהם בם' גמרי, דאי ב'מות יומתו' גמרי, דמיהם' דמיהם' למה לי. אלא מאי, ב'דמיהם' דמיהם' גמרי, מות יומתו' למה לי. פדתניא, מות יומת המכה רוצח הוא, אין לי אלא במיתה הפתובה בו, מניין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הפתובה בו, שאיתה מיתתו בכל מיתה שאיתה יכול להמיתו, תלמוד לומר מות יומת המכה מפל מקום. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, ואי ב'מות יומתו' גמרי, מאי קא קשיא ליה. אילימא, אשת איש קא קשיא ליה, למיתי ולמגמר מות יומת מאוב וידעוני, מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה. מדאמר רחמנא ארוסה בסקילה, מפלל דנשואה לאו בסקילה. ואלא, מכה אביו ואמו קא קשיא ליה, למיתי ולמגמר מאוב וידעוני, ליגמרו מאשת איש, דאי אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה. אמר ליה, שאר הנסקלין גופיהו קא קשיא ליה, דאי ב'מות יומתו' גמרי, עד דגמרי מאוב וידעוני, ליגמרו מאשת איש: משנה אלו הן הנסקלין, הכא על האם, ועל הפלה, ועל הזכר, ועל הבהמה. והאשה המביאה את הבהמה. והעובד עבודת פוכבים, והנותן מוצרע למולך, ובעל אוב, וידעוני, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו, והכא על גערה המאורסה, והמסית, והמדיח, והמכשף, וכן סויר ומוזרה. הכא על האם, חייב עליה משום אם, ומשום אשת אב. רבי יהודה אומר, אינו חייב אלא משום האם בלבד. הכא על אשת אב, חייב משום אשת אב, ומשום אשת איש. בין בחיי אביו, בין לאחר מיתת אביו. בין מן האירוסין, בין מן הנישואין. הכא על פלח, חייב עליה משום פלח, ומשום אשת איש, בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו, בין מן האירוסין, בין מן הנישואין: גמרא תנאי, רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו ראויה לאביו, אינו חייב אלא משום האם בלבד. מאי, אינה ראויה לו. אילימא, חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין, מפלל דרבנן סברי, אף על גב דאינה ראויה לו, הא לית ליה קידושין בגווה. אלא, חייבי לאוין, ורבי יהודה סבר לה פרכי עקיבא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. מתיב רב אושעיא, איסור מצוה ואיסור קדושה, חולצות ולא מתייבמות.

איסור

אחיוב דאשת אב קאי דמרבא ליה קרא אף לאחר מיתת כדמפרש בגמרא אבל שם אשת איש לאחר מיתת לא קאמר: בין מן האירוסין. דכיון דקדשה אשתו היא דכתיב (דברים כד) כי יקח איש אשה משעת לקיחה נקראת אשתו והך קדשה קדושין קדחה קדחה משדה עפרון: גמ' ראויה והאי תנא אית ליה דהיינו טעמא דרבי יהודה דלא היה לו לאביו אישות בה הלכך לא קרינא ביה אשת אב: חייבי כריתות. שאסורין עליו באיסור כרת דקיימא לן בקדושין בפרק שלשי (דף סז). דלא תפסי בהו קדושין: מכלל דרבנן וכו'. בתמידה: אלא בחייבי לאוין. כגון ממזרת ונתניה או אלמנה לכה"ג דקיי"ל (שם דף סח). דתפסי בהו קדושין מהאחא אחובה והאחא שנואה וטעמא דר"ע התם מפרש מלא יקח איש את אשת אביו וסבר דבאנוסת אביו הכתוב מדבר דלאו דלא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו הוא דאיכא וקאמר רחמנא דלא יקח אין לו לקוחין בה: איסור מצוה ב'. יבמה שנפלה לפני יבם והיא אסורה עליו משום מצוה או משום קדושה חולצת ואינה יוצאה בלא כלום אף על גב דגבי חייבי כריתות קיימא לן בפרק קמא דיבמות (דף ג.) מגורה שוה דעליה דיוצאה הימנו בלא כלום בלא חליצה התם הוא דאסורה ליה איסור חמור דלא תפסי ביה קדוש אלא איסור מצוה או קדושה דבנות קדושין גינהו מרבינן התם (דף כ.) מיבמתו יבמתו יש לך אחרת שעולה השערה לחלוץ ואינה עולה ליבום ואיזו זו חייבי לאוין: ולא מתייבמת. דהא דאסיריה ליה וכי תימא יתתי עשה ותורה לא תעשה גזירה ביאה ראשונה שמקיים בה יבמה יבא עליה (דברים כה) אטו ביאה שנית שאין בה

איסור

והיבי

כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו. תימה מנ"ל לדמוי חייבי לאון לחייבי כריתות לכל מילי דאע"ג דדמו לענן ממזרות וקידושין לענן חליצה ויבום נימא יבא עשה וידחה ל"ת:

לדבריו

ד"ת קא"ל וליה לא ס"ל. המ"ל דסבר כדתנא בסוף החולץ (יבמות דף מט.) דאמר רבי עקיבא איהו ממזר כל

שאר בשר שהוא בלא יבא אבל מחייבי לאון

גרידא לא:

השתא י"ל אמו שאינה אשת אביו. לא צריך

להאי קו' דבלא"ה פריך שפיר משום

דקשו קראי אהרדי בדפ"ה אבל אין עונשין מן

הדין לא שייך בלא ואל דמי לאחותו בת אביו ובת

אמו דפ"ק דמכות (דף ה:) דהתם כתיב בת אבך

או בת אמן דמשמע דלישנא דקרא מיידי בבת

אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו אבל

הכא כתיב אשת אבך סתם וכן ערות אמן

דמשמע שפיר אמו שהיא אשת אביו היא שפיר

בכלל זה וזה ועוד כתיב התם מולדת בית או

מולדת חוץ דמתרגמין דילידא מן אבך מן אתת

אוחרי או מן אמן מן גבר אחרון ואע"ג דדרשין

ליה בפ"ב דייבמות (דף כג.) בין שאומר לו לאבך

קיים בין שאומר לו הוצא מכל מקום אין מקרא

יוצא מידי פשוטה:

הבא

מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אמו?

אלא, אמו שהיא אשת אביו, קאי הכא וממנעט לה, קאי

הקא וממנעט לה. השתא אמו שאינה אשת אביו מחייב, אמו

שהיא אשת אביו לא מחייב כלל. ותו לרבנן נמי, הכתיב 'אמך היא', אלא, ההוא מיבעי ליה

לכדרב שישא בריה דרב אידי, לרבי יהודה נמי, ההוא מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב

אידי. אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא, אמר קרא 'ערוטה', משום ערוה אחת אתה מחייבו,

ואי אתה מחייבו משום שתי ערות. אלא מעתה, 'ערוה פלגה' לא תגלה אשת בןך היא לא

תגלה ערוטה, הכי נמי, משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות.

והתנן, הבא על פלגה, חייב עליה משום פלגה ומשום אשת איש, בין בתי בנו בין לאחר מיתת

בנו, ולא פליג רבי יהודה. אלא, פיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי גינהו, כתיב

'ערוטה', הכא נמי, פיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי גינהו, כתיב 'ערוטה'. אלא

אמר רבא, קסבר רבי יהודה 'ערוה אבך' זו אשת אבך, ומייתי לה בגזירה שוה. ומשמע בין

אשת אביו שהיא אמו, בין אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו, מניין. תלמוד לומר

'ערוה אמך לא תגלה, אמך היא', משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אביו.

איסור מצוה, שניות מדברי סופרים. ואמאי קרו להו

'איסור מצוה', שמוצוה לשמוע דברי חכמים. איסור

קדושה, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.

ואמאי קרו להו איסור קדושה, דכתיב 'קדושים יהיו

לאלהיהם', ותני עלה רבי יהודה מחליף. חלופי הוא

דמחליף, הא חליצה פניא. ואי סלקא דעתך, רבי יהודה

ברבי עקיבא סבירא ליה, מכדי חייבי לאון לרבי עקיבא,

בחייבי פרישות דמי, וחייבי פרישות לאו בני חליצה ויבום

גינהו. לדבריו דתנא קמא קמא, וליה לא סבירא ליה.

כי אתא רבי יצחק, תני בדתנן, רבי יהודה אומר, אינו

חייב אלא משום האם בלבד. ומעמא מיא, אמר אביי,

דאמר קרא 'אמך היא', משום אמו אתה מחייבו ואי

אתה מחייבו משום אשת אב. אלא מעתה, 'ערוה אשת

אבך לא תגלה ערוה אבך היא', משום אשת אב אתה

מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אמו? אלא, אמו שהיא אשת אביו, קאי הכא וממנעט לה, קאי

הקא וממנעט לה. השתא אמו שאינה אשת אביו מחייב, אמו

שהיא אשת אביו לא מחייב כלל. ותו לרבנן נמי, הכתיב 'אמך היא', אלא, ההוא מיבעי ליה

לכדרב שישא בריה דרב אידי, לרבי יהודה נמי, ההוא מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב

אידי. אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא, אמר קרא 'ערוטה', משום ערוה אחת אתה מחייבו,

ואי אתה מחייבו משום שתי ערות. אלא מעתה, 'ערוה פלגה' לא תגלה אשת בןך היא לא

תגלה ערוטה, הכי נמי, משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות.

והתנן, הבא על פלגה, חייב עליה משום פלגה ומשום אשת איש, בין בתי בנו בין לאחר מיתת

בנו, ולא פליג רבי יהודה. אלא, פיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי גינהו, כתיב

'ערוטה', הכא נמי, פיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי גינהו, כתיב 'ערוטה'. אלא

אמר רבא, קסבר רבי יהודה 'ערוה אבך' זו אשת אבך, ומייתי לה בגזירה שוה. ומשמע בין

אשת אביו שהיא אמו, בין אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו, מניין. תלמוד לומר

אשת אבך לא תגלה, אמך היא, משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אביו.

תניא

איסור מצוה שניות מדברי סופרים. תנא גופיה קתני לה במשנה הכי: ואמאי קרי
לה וכו'. פירוש אמוראים גינהו ר' יהודה מחליף. שהיה שונה ומפרש איסור מצוה
אלמנה לכהן גדול דכתיב (ויקרא כז) בסוף ספר ויקרא כשהשלים כל מצות כהונה
אלה המצות איסור קדושה שניות מדברי סופרים כגון אם אמו ואם אביו ואמאי קרי
ליה איסור קדושה שאל' חכמים קדש עצמן
במותר לך להתרחק אף מזה המותר כדי שלא
תבשל באיסורא אבל חליצה בעיא: חייבי
לאון. דקתני אלמנה: בחייבי כריתות. משו
להו דלא תפסי בהו קדושי: וחייבי כריתות
לאו בני חליצה ויבום נינהו. וכן חייבי לאון
לרבי עקיבא מה חייבי כריתות אינן בתורת
קדושין ואין בהן חליצה ויבום אף אלו הוואל
ואינן בתורת קדושין אין בהן חליצה ויבום:
לדבריו דתנא קמא. דמחייב אלמנה בחליצה
קאמר רבי יהודה לדברך דמחייבת ליה
בחליצה אין לך לקרותה איסור קדושה אלא
איסור מצוה: תני כדתנן. אייתי מתניא
בידיה דתני בה דר' יהודה אומר אף בראיה
לאביו קאמר דאניו חייב אלא משום אם
בלבד וכדתנן במתני: אמך היא. ערות אבך
וערות אמן לא תגלה אמן היא למה לי אמן
היא אלא לומר לך שאם יש בה שני שמות
אם ואשת אב אינך חייב אלא משום אמו:
אלא מעתה. דדרשת אמן היא למעוטי: ערות
אבך היא. דכתיב גבי אשת אב תורשיה נמי
למעוטי שם אם מינה ונימא דה"ק דך ערות
אשת אב דרישא דקרא אם יש עוד עליה שם
אחר כגון שהיא אמן לא תתחייב אלא משום
אשת אב: אלא אמו שהיא אשת אביו.
בתמיה כלומר לדברך קאי הכא ומעוטי לה
מאיסור אם קאי הכא ומעוטי לה מאיסור
אשת אב אם כן על כרחך לגמרי מעט
דקראי אהדידי לא נימא דסתרי ותמיהה לי
אמאי לא אקשי ליה לרבי יהודה גופיה דהא
משום אם מודה ליה דחייב ואי איבא
למדרשיה להאי היא למיעוטיא הכי דרשין
ובכי האי גוונא מתריז דה"ק אי אמן לבד
היא לא תגלה ערוהה אבל אם יש שם אחר
עליה אינך מוזהר עליה והיא דערוה אבך
הכי נמי מדריש ערות אשת אבך לא תגלה
אם ערות אבך לבד היא אבל אם יש שם

אחר עליה אינך מוזהר עליה והשתא י"ל אמו שאינה אשת אביו ואשת אביו חייב אשת אביו חייב אמו לא לחייבי ולי נראה דהשתא אמו שאינה אשת אביו
וכו' לישנא יתירא הוא וד"ק קאי הכא וממנעט לה ותו לא מידי והכי קא קשיא ליה אם כן קשו קראי אהדידי הא מחייב ליה באמו וממנעט ליה מאשת
אב והאי ממנעט ליה מאמו ומחייב באשת אב: ותו, אי איבא למדרשיה להאי היא למיעוטיא כי האי גוונא רבנן מאי עבדי ליה אלא על כרחך לא משמע מהיא מיעוטיא למימר
דאיסור זה לבדו עליה ולא אחר וכי משמע היא מיעוטיא הכי משמע אמן היא ואין אחרת אמן והיא דלא מצית למדרשיה הכי על כרחך לא למיעוטיא אתא אלא
לדרשה אחרתא אתא לכדרב שישא בריה דרב אידי בשלהי שמעתין לעונש דאמו שאינה אשת אביו דלא כתיב במ דמיהם במ דבאשת אביו כתיב דמיהם במ ומשמע בין
אשת אביו שאינה אמו בין שהיא אמו אבל אמו שאינה אשת אביו אזהרה כתיב בה (ויקרא יח) ערות אמן לא תגלה ומשמע אע"פ שאינה אשת אביו אבל עונש לא כתיב
בה ויליף לה מאמן היא בהוייתה תהא כל צדדיה שוין דכי היכי דאמן שהיא אשת אבך ענש בה כך אמן שאינה אשת אבך ענש בה וחייבי יהודה להכי מבועי ליה
וכן היא דערוה אבך לדרשה אחרתא לחייב עליה אפילו לאחר מיתת אביו כלומר בהוייתה תהא לעולם כדלקמן בשמעתין ולא למעוטי מאיסורא אתי: מן אלא מעתה עד
לכדרב שישא בריה דרב אידי דהא אתקפתא היא: אמר קרא. ערות אמן היא לא תגלה ערוהה: אלא אמר רבא. לעולם מקרא קמא דהיא בערות אמן מיעוטיא משמע
דהוה דרשין מעיקרא ומיהו היא דערוה אבך דקשיא לך דממנעט ליה נמי מאיסור אם לאו פירכא היא דהא רישא דקרא דערוה אבך שם אשת אב הוא דאדבר לא משום
איסור אם ומייתי לה בג"ש כדלקמן נאמר באן ערות אבך לא תגלה ונאמר להלן ערות אביו גלה מה להלן באישות דכתיב מדבר אף כאן באישות הכתוב מדבר ומשמע לך
איסורא בין אשת אביו שהיא אמו ובין אשת אביו שאינה אמו דחייב עליה משום איסור אשת אב הלכך כי הדר כתיב בסיפא דאיך קרא ערות אבך היא לאו למדרש מיניה
משום אב ולא משום אם דהא רישא דקרא ערות אבך נמי משום אשת אב הוא דחייבה בין אינה אמו בין היא אמו הלכך לרבי יהודה ערות אבך היא למעוטי משום אשת
איש מוקים לה לקמן דלא תימא שם אשת איש לא נפיק מכלל אשת אב דרישא דקרא דהא אביו נמי עמיתו הוא וקרי נמי ביה ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך וגו' (שם)
וערות אשת אבך היא דרישא מוקי לאזהרת אשת אב לאחר מיתה אבל היא דגבי אמן לרבי יהודה למעוטי מאיסור אשת אב אתא דהא נ"ל מרישא דקרא דלחייב עליה
משום אשת אב כשהיא אמו ואשת אביו דקסבר רבי יהודה ערות אבך דרישא דקרא זו אשת אבך ולא אבך במשכב זכור ממש דיליף לה בגזירה שוה כדלקמן ומשמע אף
כשהיא אמו חייב עליה באיסור אשת אב וערות אמן להביא אמו אנוסה והדר כתיב אמן היא לאפוקי ממשמעותיה דרישא ולמימרא דמשום אמו אתה מחייבו וכו' ולרבי
שישא בריה דרב אידי לא מיבעי ליה לרבי יהודה דכיון דאית ליה האי גזירה שוה דלקמן מיניה נפקא ליה נמי עונש לאמו שאינה אשת אביו דלרבנן דלית להו גזירה שוה
נפקא להו מהאי קרא דאמן היא הא דרב שישא בריה דרב אידי ולמעוטי באיסור אשת אב לא משתמע להו לרבנן משום דקא סברי האי ערות אבך דרישא דקרא במשכב
זכור ממש קאמר כדלקמן ולא באיסור אשת אב איירי מידי הלכך לא אתא סיפא למעוטי מידי דלא דמי ליה:

סנהדרין דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קטו

59 'אמך היא' מִיִּבְעֵי לִיה לְכַדְרֵב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, ולא למעט
 60 שהבא על אמו אינו חייב משום אשת אביו. ואם כן חזרת השאלה
 61 מנין לרבי יהודה שהבא על אמו שהיא אשת אביו אינו חייב משום
 62 אשת אביו.
 63 הגמרא מביאה טעם אחר לדברי רבי יהודה: אֵלָא אִמֵּר רַב אֲחָא
 64 בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, טעמו של רבי יהודה הוא, דְּאִמֵּר קָרָא (ויקרא יח ז)
 65 'עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה',
 66 ומתיבת 'ערוותה' שהיא לשון יחיד אנו לומדים שרק מִשּׁוּם איסור
 67 עֲרוֹת אֲחָת אִתָּה מְחִיבֵי, דהיינו משום ערות אמו, וְאִי אִתָּה מְחִיבֵי
 68 מִשּׁוּם איסור שְׁתֵּי עֲרוֹת, דהיינו, איסור ערות אמו ואיסור ערות
 69 אשת אביו.
 70 מקשה הגמרא: אֵלָא מַעְתָּה כשאמר הכתוב (ויקרא יח טו) 'עֲרוֹת בְּלֹתְךָ
 71 לֹא תִגְלֶה אֲשֶׁת בְּנֶךָ הִיא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה', הֲכִי נִמִּי נִדְרֹשׁ מִשּׁוּם
 72 איסור עֲרוֹת אֲחָת אִתָּה מְחִיבֵי – משום כלתו, וְאִי אִתָּה מְחִיבֵי
 73 מִשּׁוּם שְׁתֵּי עֲרוֹת – משום כלתו ומשום אשת איש, וְהִתְנֵן, הֲכָא עַל
 74 בְּלֹתְךָ חֵיב עֲלֶיהָ מִשּׁוּם בְּלֹתְךָ וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, בִּין בְּחִי בְּנֵי בִין
 75 לְאַחֵר מִיתָת בְּנֵי, וְלֹא פְלִיג (–חולק) רַבִּי יְהוּדָה עַל דִּין זֶה, ולדברך
 76 אף כאן היה צריך רבי יהודה לדרוש מהפסוק שאינו חייב אלא משום
 77 ערוה אחת. אֵלָא עַל כִּרְחֹךְ שתיבה זו לא באה למעט כלל, ומה
 78 שנאמרה בלשון יחיד הוא מִכֵּיּוֹן דְּחֵד נִשְׁפָּא הוּא – כיון שהתורה
 79 מדברת על אשה אחת, לכן אֵף עַל גַּב דְּתַרִּי אִיסוּרִי נִינְהוּ – אפילו
 80 שהיא אסורה עליו מחמת שני איסורים, איסור כלתו ואיסור אשת
 81 איש, פְּתִיב 'עֲרוֹתָה' בלשון יחיד, אם כן הֲכָא נִמִּי – בבא על אמו
 82 שהיא אשת אביו, בִּין דְּחֵד נִשְׁפָּא הוּא, אֵף עַל גַּב דְּתַרִּי אִיסוּרִי
 83 נִינְהוּ, איסור אמו ואיסור אשת אביו, פְּתִיב 'עֲרוֹתָה' בלשון יחיד,
 84 ולא ניתן למעט מ'ערוותה' שמשום ערוה אחת איתה מחייבו ולא
 85 משום שתי ערוות.
 86 הגמרא חוזרת לטעמו של אביי ומבארת את הדברים באופן שונה:
 87 אֵלָא אִמֵּר רַבָּא, לעולם טעמו של רבי יהודה כמו שאמר אביי לעיל,
 88 ש'אמך היא' הנאמר בפסוק בא למעט שאינו חייב אלא משום אמו
 89 ולא משום אשת אב, ואין להקשות שאם כן אף 'ערוות אבך היא'
 90 הנאמר בפסוק שלאחריו בא למעט שאינו חייב אלא משום אשת אב
 91 ולא משום אמו, מפני דקִסְכֵּר רַבִּי יְהוּדָה 'עֲרוֹת אֲבִיךָ' הנאמר
 92 בפסוק (ויקרא יח ז) 'עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה', זו אֲשֶׁת אֲבִיךָ,
 93 ואין הכוונה ערוות אבך ממש ולהזכיר את הבן מלבוא על אביו
 94 במשכב זכור, וּמִיִּיתִי לָהּ – ואת זה שאין הפסוק מדבר במשכב אביו
 95 למד רבי יהודה בְּגִידָה שְׁוֶה כמבואר בברייתא להלן (דנ), נאמר
 96 באזהרה 'ערוות אבך לא תגלה' ונאמר בעונשין (שם כ יא) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר
 97 יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו עֲרוֹת אֲבִיו גָּלָה', כשם שבעונש דובר הכתוב
 98 באשת אביו ולא במשכב אביו, כך באזהרה דובר הכתוב באשת אביו
 99 ולא במשכב אביו. ומעתה ש'ערוות אבך' זו אשת האב מִשְׁמַע
 100 שהפסוק מדבר בִּין בָּא עַל אֲשֶׁת אֲבִיו שְׁהִיא אִמּוֹ, בִּין בָּא עַל
 101 אֲשֶׁת אֲבִיו שְׁאִינָה אִמּוֹ, שלעולם הוא חייב משום אשת אביו, והבא
 102 עַל אִמּוֹ שְׁאִינָה אֲשֶׁת אֲבִיו מִזִּין לָנוּ שהוא מוזהר על כך, תִּלְמוּד
 103 לִזְמַר מִיד בְּהַמְשָׁךְ הפסוק 'עֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה', ומעתה 'אִמְךָ
 104 הִיא', הנאמר בסוף הפסוק, שהוא מיותר ושהרי על 'אשת אביו'
 105 הוזהר בתחילת הפסוק ועל 'אמו' הוזהר בהמשך הפסוק, בא לדרשה
 106 שבאמו שהיא אשת אביו מִשּׁוּם איסור אִמּוֹ אִתָּה מְחִיבֵי וְאִי אִתָּה
 107 מְחִיבֵי מִשּׁוּם איסור אֲשֶׁת אֲבִיו וְלֹא כמו שסברנו מתחילה ש'ערוות
 108 אבך' מדבר גם באם שהיא אשת האב. בכך ביאר רבא את תירוצו
 109 של אביי מדוע מיעט רבי יהודה מ'אמך היא' שאינו חייב עליה משום
 110 אשת אביו, אף שלא מיעט מ'ערוות אבך היא' הנאמר בפסוק השני
 111 שאינו חייב עליה משום אמו, כי מאחר שנתבאר שהפסוק הראשון
 112 עוסק רק באיסור אשת אב, לשם מה צריך הפסוק השני למעט
 113 מאיסור אמו שלא נאמר כלל, ועל כרחך ש'ערוות אבך היא' לא בא
 114 למעט בענין זה אלא לדרשה אחרת הוא בא, ואילו 'אמך היא'
 115 הנאמר בפסוק הראשון בא למעט ולומר, שהבא על אשת אביו
 116 שהיא אמו אינו חייב אלא משום אמו ולא משום אשת אביו.

1 וביארה המשנה, מהו אִיסוּר מִצְוָה, שְׁנִינֹת לעריות, שגזרו עליהם
 2 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וביארו האמוראים, אִמָּא קְרוּ לָהּ הַתְנָאִים
 3 לשניות לעריות 'אִיסוּר מִצְוָה', לפי שִׁמְצוּתָה לְשִׁמּוּעַ דְּכָרִי חֻכְמִים
 4 שגזרו עליהם ואסרום. וכן ביארה המשנה שם מהו אִיסוּר קְדוּשָׁה,
 5 הוא איסור אֲלִמְנָה הַנִּשְׁאָת לְכַח גְּדוּל או גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה
 6 הַנִּשְׁאָת לְכַח הַדִּיּוּט, וביארו האמוראים אִמָּא קְרוּ לָהּ אִיסוּר
 7 קְדוּשָׁה, כיון דְּכְתִיב בַּפֶּרֶשׁת הַכְּהוֹנָה (ויקרא כא ו) 'קְדוּשִׁים יִהְיוּ
 8 לְאֵלֹהֵיהֶם' קראום התנאים איסור קדושה. וְתַנִּי עֲלָהּ – על אותה
 9 מִשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה מְחַלְלִי, כלומר, שהאסורים מחמת 'איסור מצוה'
 10 הן אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, והאסורים מחמת
 11 'איסור קדושה' הן שניות לעריות שגזרו עליהם חכמים. וקשה, שהרי
 12 מדברי רבי יהודה נראה דְּחִלּוּפִי הוּא דְּמְחַלְלִי – שהוא רק מחליף
 13 בין איסורי מצוה לאיסורי קדושה, הֵא חִלּוּצָה בְּעֵינָא – אבל בעצם
 14 דין המשנה אף הוא מודה שבין איסורי מצוה ובין איסורי קדושה
 15 צריכות חליצה, וְאִי סָלָא דְעֵתֵךְ דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא
 16 לִיה שאין קידושין תופסים בחיבי לאוין, מִכְּדִי – הרי חִיבִי לְאוֹיִן
 17 לְרַבִּי עֲקִיבָא פְּתִיבִי בְּרִיתוֹת לְדַבְרֵי הַכֵּל דְּמִי, שכשם שלדברי הכל
 18 אין קידושין תופסים בחיבי כריתות, כך לרבי עקיבא אין קידושין
 19 תופסים בחיבי לאוין, וכשם שחִיבִי בְּרִיתוֹת לְאוֹיִן פְּתִיבִי חִלּוּצָה וְיִבּוּם
 20 נִינְהוּ, כך חִיבִי לְאוֹיִן לרבי עקיבא אינם בני חליצה ויבום, ואם כן
 21 רבי יהודה שסובר כרבי עקיבא, מדוע האסורות מחמת איסור מצוה
 22 שהם איסורי לאוין חולצות.
 23 מתרצת הגמרא: רבי יהודה שאמר שיש להפוך את שמות האיסורים,
 24 לְדַבְרֵי דְהִתְנָא קְמָא קְמָר – כלומר, לדברך שקידושין תופסים
 25 בחיבי לאוין ואתה מחייבן בחליצה, יש לך לקרותן 'איסור מצוה'
 26 ולא 'איסור קדושה', וְלִיה – אך הוא עצמו לֹא סְבִירָא לִיה כלל
 27 שחולצות.
 28 הגמרא מביאה ברייתא הסוברת בשיטת רבי יהודה כמשנתנו
 29 ומבארת את טעמו: בִּי אִתָּא רַבִּי יִצְחָק, תַּנִּי בְּרֵתָנִי – כאשר בא רבי
 30 יצחק הביא בידו ברייתא ששנינו בה כמו ששנינו במשנתנו, רַבִּי
 31 יְהוּדָה אִמֵּר, הבא על אמו אינו חֵיב עליה אֵלָא מִשּׁוּם הָאֵם בְּלִבָּךְ
 32 ולא משום אשת אב, וממה שלא חילק בין ראויה לאביו לאינה
 33 ראויה לו, משמע שאף בראויה לו אינו חייב עליה אלא משום האם
 34 בלבד.
 35 שאלת הגמרא: וְיַעֲקֹב מָאִי שאף אם אמו היתה ראויה להנשא
 36 לאביו אינו חייב משום אשת אביו. משיבה הגמרא: אִמֵּר אֲבִי. דְּאִמֵּר
 37 קָרָא (ויקרא יח ז) 'עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הִיא', תיבות
 38 'אמך היא' מיותרות, ונצרכות כדי ללמדנו שאם אמו היא אשת אביו
 39 מִשּׁוּם אִמּוֹ אִתָּה מְחִיבֵי וְאִי אִתָּה מְחִיבֵי מִשּׁוּם אֲשֶׁת אֲבִי.
 40 מקשה הגמרא על תירוצו של אביי: אֵלָא מַעְתָּה בפסוק שלאחריו
 41 גבי אשת אביו (שם ח ח) 'עֲרוֹת אֲשֶׁת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲבִיךָ
 42 הִיא', הוא הדין שיש לנו לומר שתיבות 'ערוות אבך היא' באות
 43 למעט, שאם בא על אמו שהיא אשת אביו, מִשּׁוּם אֲשֶׁת אֲבִי אִתָּה
 44 מְחִיבֵי וְאִי אִתָּה מְחִיבֵי מִשּׁוּם אִמּוֹ, אֵלָא שאם כן הבא על אִמּוֹ
 45 שְׁהִיא אֲשֶׁת אֲבִיו קָאִי הֲכָא – באיסור אמו וּמִמַּעַט לָהּ מאיסור
 46 אשת אב, וקָאִי הֲכָא – באיסור אשת אב וּמִמַּעַט לָהּ מאיסור אמו,
 47 ואינו חייב עליה כלל, וקשה הַשְׁתָּא הבא על אִמּוֹ שְׁאִינָה אֲשֶׁת
 48 אֲבִיו מִיִּזְבִּיבִי מִשּׁוּם בא על אמו, והבא על אֲשֶׁת אֲבִיו שְׁאִינָה אִמּוֹ
 49 מִיִּזְבִּיבִי מִשּׁוּם בא על אשת אביו, ואילו הבא על אִמּוֹ שְׁהִיא אֲשֶׁת
 50 אֲבִיו שעשה שני איסורים לֹא מִיִּזְבִּיבִי בְּלָל.
 51 קושיא נוספת מקשה הגמרא על אביי: וְתוּ –[ועוד] לְרַבֵּנָן נִמִּי – אף
 52 לחכמים החולקים על רבי יהודה וסוברים שהבא על אמו חייב משום
 53 אמו ומשום אשת אביו, הֲכְתִיב 'אִמְךָ הִיא', ומה ימעט מתביבות אלו.
 54 אֵלָא עַל כִּרְחֹךְ כדי שלא יקשה על רבנן צריך לומר שְׁהָהוּא – 'אמך
 55 היא' לא בא למעט, אלא מִיִּבְעֵי לִיה לְכַדְרֵב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב
 56 אִידִי, שדרש להלן (נד). מ'אמך היא' שדין סקילה בבא על אמו שזה
 57 בין באופן שבא על אמו שהיא אשת אביו, בין באופן שבא על אמו
 58 שהיא אנוסת אביו, ואם כן לְרַבִּי יְהוּדָה נִמִּי יש לומר דְּהָהוּא –

הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדברי רבא שלרבי יהודה 'ערות
 אביך' זו אשת אביך: **תניא בנותיה דרבא** – כדברי רבא, נאמר
 בתורה (ויקרא כ יא) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלְהָ**
מוֹת יוֹמְתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּס', דורשת הברייתא, **אִישׁ** – דוקא גדול
 הבא על אשת אביו במיתה, **פָּרַט לְקַמְן** הבא על אשת אביו שאינו
 במיתה, לפי שאינו בר עונשים. **אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו** ולא
 נאמר 'את אמו אשת אביו', **מִשְׁמַע** שהפסוק מדבר בִּין **בְּאִשְׁתּוֹ אָבִיו**
שֶׁהִיא אִמּוֹ וּבִין בְּאִשְׁתּוֹ אָבִיו שֶׁלֹא אִמּוֹ, שבשתייהן עונשו סקילה.
 ואילו הבא על אמו **שְׁאִינָה אִשְׁתּוֹ אָבִיו** אלא אנוסתו, מִנִּיין שעונשו
 סקילה, תלמוד לומר **עֶרְוַת אָבִיו גִּלְהָ**, המשך פסוק זה מופנה –
 מיותר הוא לדרשה, לפי שהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק **וְאִישׁ**
 אשר ישכב את אשת אביו, ולצורך מה נאמר עוד 'ערות אביו גלה',
 אלא תיבות אלו נאמרו כדי **לְהַקְשִׁיחַ וְלָדוֹן מִמֶּנּוּ גִּלְהָ שֶׁנָּה** לחייב
 הבא על אמו שאינה אשת אביו, כמו שיבואר להלן בסיום הברייתא.
מִוֹת יוֹמְתוֹ, הרי אלו מיתתם בסקילה. מבארת הברייתא: **אִתָּהּ**
אֹמֵר שְׁעוֹנָשׁ בְּסָקִילָה, או אִינוּ – שמא אינם בסקילה **אֵלָּא בְּאִתָּהּ**
מִקֵּל מִיתוֹת הָאֲמוּנוֹת בַּתּוֹרָה. אלא דבר זה למדים אנו בגזירה
 שוה, **נֶאֱמַר כָּאֵן דְּמִיהֶם בָּס'**, וְנֶאֱמַר לַחֲלֹן (שם כ ב) **כָּאֵב וְיִדְעִינִי**
וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעִי מוֹת יוֹמְתוֹ בְּאָבִין יִרְגְּמוּ
אֹתָם דְּמִיהֶם בָּס', מה **לַחֲלֹן בְּסָקִילָה** כמו שמפורש שם בפסוק 'כאבן
 ירגמו אותם', **אֵף כָּאֵן בְּסָקִילָה**.
 שואלת הברייתא: **עוֹנֵשׁ** לבא על אשת אביו **שְׁמַעְנָה** מהפסוק הנזכר,
אֲזַהֲרָה מִנִּיין – אך היכן שמענו שהזהירה התורה שאסור לבוא על
 אשת אביו. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר** (שם יח ו) **עֶרְוַת אָבִיו לֹא**
תִּגְלֶה, 'עֶרְוַת אָבִיו' הנאמר כאן זו **אִשְׁתּוֹ אָבִיו** ולא ערות אביך
 ממש, הרי אזהרה לבא על אשת אביו.
 שואלת הברייתא: **אִתָּהּ אֹמֵר ש'ערות אביך' זו אִשְׁתּוֹ אָבִיו, או אִינוּ**
אֵלָּא עֶרְוַת אָבִיו מִמֶּשׁ – שהזהיר הכתוב שלא לבוא על אביו
 במשכב זכור. משיבה הברייתא: **נֶאֱמַר כָּאֵן** – באזהרה (פרק יח) **עֶרְוַת**
אָבִיו לֹא תִגְלֶה, וְנֶאֱמַר לַחֲלֹן – בעונש (פרק כ) **עֶרְוַת אָבִיו גִּלְהָ**,
 מה **לַחֲלֹן** באיסור **אִישׁוֹת הַקְּתוּב מִדֶּבֶר**, כלומר, באשת אביו, שהרי
 בתחילת הפסוק נאמר **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו, אֵף כָּאֵן**
בְּאִיסוֹר אִישׁוֹת הַקְּתוּב מִדֶּבֶר ולא במשכב זכור.
 הברייתא ממשיכה לברר בענין האזהרה: **וּמִשְׁמַע** שאזהרת 'ערות
 אביך לא תגלה' מדבר בִּין **בְּאִשְׁתּוֹ אָבִיו שֶׁהִיא אִמּוֹ, וּבִין בְּאִשְׁתּוֹ**
אָבִיו שְׁאִינָה אִמּוֹ לפי ששתייהן נחשבות לערות אביו, אבל **אִמּוֹ**
שְׁאִינָה אִשְׁתּוֹ אָבִיו אלא אנוסתו, מִנִּיין שהוא מיוחד אף עליה.
תלמוד לומר (שם) **עֶרְוַת אָבִיו לֹא תִגְלֶה**.
 עתה מבארת הברייתא את מה שהתחילה לומר לעיל ולא סיימה,
 מנין לנו 'עונש' בבא על אמו שאינה אשת אביו. שואלת הברייתא:
אֵין לִי מֵלָא בְּאֲזַהֲרָה, כלומר, מהפסוק 'ערות אמן לא תגלה' איני
 שומע אלא שלענין אזהרה **עֶשֶׂה הַקְּתוּב** את **אִמּוֹ שְׁאִינָה אִשְׁתּוֹ**
אָבִיו כְּאִמּוֹ שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אָבִיו, שכשם שהוא מיוחד בלאו על אמו
 שהיא אשת אביו, כך הוא מיוחד בלאו על אמו שאינה אשת אביו,
 אבל **עוֹנֵשׁ מִנִּיין**, כלומר מנין שאף לענין עונש סקילה דין אמו
 שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. משיבה הברייתא: דבר זה
 אנו למדים בגזירה שוה, **נֶאֱמַר כָּאֵן** – באזהרה **עֶרְוַת אָבִיו לֹא**
תִּגְלֶה, וְנֶאֱמַר לַחֲלֹן – בעונש **עֶרְוַת אָבִיו גִּלְהָ**, מה **בְּאֲזַהֲרָה עֶשֶׂה**
הַקְּתוּב את **אִמּוֹ שְׁאִינָה אִשְׁתּוֹ אָבִיו כְּאִמּוֹ שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אָבִיו, אֵף**
בְּעוֹנֵשׁ עֶשֶׂה הַקְּתוּב את **אִמּוֹ שְׁאִינָה אִשְׁתּוֹ אָבִיו כְּאִמּוֹ שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ**
אָבִיו.
 מסיימת הברייתא ודורשת את סוף הפסוק הנאמר גבי אזהרה: ולאחר
 שנאמר 'ערות אביך וערות אמן לא תגלה', מה תלמוד לומר עוד
אִמּוֹ הִיא לא תגלה עֶרְוַתָּהּ, אלא למעט הוא בא, שהבא על אמו
 שהיא אשת אביו, **מִשּׁוּם אִמּוֹ אִתָּהּ מְחִיבִי וְאִי אִתָּהּ מְחִיבִי מִשּׁוּם**
אִשְׁתּוֹ אָבִי.
 עד כאן נשנית משנתו של רבי יהודה בברייתא שבתורת כהנים.
 מעתה מבארת הגמרא את שיטת רבנן. שואלת הגמרא: **וְרַבִּנָּן**
 החולקים במשנתנו על רבי יהודה וסוברים שהבא על אשת אביו

שהיא אמו חייב עליה גם משום אשת אביו וגם משום אמו, מדוע הם
 אינם ממעטים מ'אמן היא' איסור אשת אב. משיבה הגמרא: רבנן
 סוברים **ש'עֶרְוַת אָבִיו'** הנאמר בתחילת הפסוק היינו אביך **מִמֶּשׁ**,
 כלומר, אזהרה לשוכב עם אביו במשכב זכור, ומכיון שהפסוק לא
 מדבר כלל בבא על אשת אביו, לכך לא שייך לומר 'אמן היא'
 שבסוף אותו פסוק יבוא למעט דבר שהפסוק לא דיבר עליו כלל.
 מקשה הגמרא: האיק אתה אומר שלרבנן הפסוק בא לאסור משכב
 זכור עם אביו, הלא **הָאִי** – איסור זה **מִ'וֹאֶת זָכָר** לא תשכב משכב
אִשָּׁה' נִפְקָא, ומדוע צריכה התורה להזהיר על אביו לחוד. מתרצת
 הגמרא: אכן גם בלא לאו זה הוא מיוחד עליו משום משכב זכור, אך
 שנה הכתוב באביו אזהרה נוספת כדי **לְחַיֵּב עָלָיו שְׁתֵּים** – שתי
 חטאות, אחת משום 'זאת זכר לא תשכב' ואחת משום 'ערות אביך
 לא תגלה'. וְרַבִּנָּן יְהוּדָה, **דְּאִמְרַי רַבִּי יְהוּדָה, נִכְרִי** – בסמוך יבואר
 שהכוונה לישראל **הַכָּא** במשכב זכור **עַל אָבִיו, חִיבִי שְׁתֵּים**, משום
 'זאת זכר לא תשכב', ומשום 'ערות אביך לא תגלה', וכן **הַכָּא**
 במשכב זכור **עַל אָחִי אָבִיו, חִיבִי שְׁתֵּים**, משום 'זאת זָכָר לא תשכב',
 ומשום (שם יח יד) 'ערות אחי אביך לא תגלה'.
אִמְרַי רַבָּא, מִסְתַּבְּרָא מִלְּתָא דְרַבִּי יְהוּדָה, בְּיִשְׂרָאֵל שבא על אביו
בְּשׁוּגָה ולענין חיוב **בְּכִרְבָּן** – שמכיון שעבר על שני לאוין חייב שתי
 חטאות, **וְהָאִי דְּקָאִמְרַי רַבִּי יְהוּדָה 'נִכְרִי', אֵין כּוּוֹנְתוֹ נִכְרִי מִמֶּשׁ** אלא
לִישְׁמָא מְעַלְיָא הוּא – לשון נקיה תפס, **דְּאִי סִלְקָא דְעִתָּהּ נִכְרִי**
מִמֶּשׁ, הלא **דִּינוּ** של נכרי הבא על הזכר **כְּאִי נִיְהוּ, קְטָלָא** – מיתה,
 שכן 'עריות' היא אחת משבע מצוות שבני נח הוזהרו עליהן, והעובר
 על אחת מהן דינו במיתה בין בשוגג בין במזיד, ואם כן **בְּתִרִי קְטָלָא**
קְטָלָתָא לִיה – וכי שייך להורגו בשתי מיתות, ואם כן לענין מה אמר
 רבי יהודה שחייב שתיים, אלא בהכרח שרבי יהודה דיבר לענין ישראל
 הבא על אביו בשוגג במיתה אלא בחטא, שחייב שתי
 חטאות.
 הגמרא מביאה ברייתא שנשנית בדברי רבי יהודה, ושנחלקו
 אמוראים אודותיה האם נאמרה בשיטת רבנן דווקא או אף בשיטת
 רבי יהודה: **תִּנְיָא נִמְי הָכִי וכדברי רבי יהודה, הַכָּא עַל אָבִיו** במשכב
 זכור **חִיבִי שְׁתֵּים, הַכָּא עַל אָחִי אָבִיו חִיבִי שְׁתֵּים**. מבארת הגמרא:
אִיכָא דְאָמְרִי – יש אומרים שהברייתא זו **דְּלֹא כְרַבִּי יְהוּדָה**, שהרי
 רבי יהודה העמיד את הפסוק של 'ערות אביך לא תגלה' בבא על
 אשת אביו ולא בבא על אביו במשכב זכור, וממילא לשיטתו הבא על
 אביו אינו חייב אלא חטאת אחת. **וְאִיכָא דְאָמְרִי** – ויש אומרים,
אִפִּילוּ תִימָא – ניתן לומר שהברייתא אפילו כְרַבִּי יְהוּדָה, ומיית
לָהּ – ורבי יהודה ילמד שהשוכב עם אביו חייב שתיים **כְּקָל וְחֹמֶר**
מֵאָחִי אָבִיו, שהרי הכל מודים ששם הכתוב מדבר בשוכב עם אחי
 אביו ממש, שכן בסוף הפסוק נאמר **אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב**, הרי
 שאזהרה על אשתו אמורה, ועל כרחך **ש'עֶרְוַת אָחִי אָבִיו לֹא תִגְלֶה'**
 מדבר בשוכב עמו ממש, ומעתה נלמד בקל וחומר, **וְכֵּה אִחִי אָבִיו**
דְּרַק קוֹרְבָה דְּאָבִיו הוּא וכששוכב עמו **חִיבִי שְׁתֵּים**, השוכב עם
אָבִיו עצמו **לֹא כָּל שְׂכָן** שיהא חייב שתיים.
 הגמרא מבארת במה נחלקו שתי הלשונות: **וְקָמִיפְלִיגִי** – ואמוראים
 אלו נחלקו **בְּפִלּוּגְתָא דְאָבִי וְרַבָּא** להלן (שם) האם ניתן לענוש מן
 הדין, כלומר, מכח קל וחומר אף שלא נאמר בתורה בפירוש, **מִר** –
 הסובר שהברייתא כרבי יהודה **סָבַר** כאביו **שְׁעוֹנֵשִׁין מִן הִדִּין**, לפיכך
 ניתן לחייב את השוכב עם אביו שתי חטאות בקל וחומר משוכב עם
 אחי אביו, **וְמִר** – הסובר שהברייתא אינה כרבי יהודה, **סָבַר** כרבא
שְׁאֵין עוֹנֵשִׁין מִן הִדִּין, לפיכך לא ניתן לענוש את השוכב עם אביו
 בקל וחומר משוכב עם אחי אביו, ואינו חייב אלא חטאת אחת משום
 'זאת זכר לא תשכב'.
 הגמרא ממשיכה לבאר את דרשות הפסוקים לפי רבנן ולפי רבי
 יהודה. שואלת הגמרא: **וְרַבִּנָּן** שהעמידו את 'ערות אביך לא תגלה'
 בשוכב עם אביו, **אֲזַהֲרָה לְאִשְׁתּוֹ אָבִיו מִנָּא לָהּ** – היכן הזהירה
 התורה ואסרה לבוא על אשת אביו. משיבה הגמרא: **נִפְקָא לָהּ** –
 אזהרה זו לומדים הם מהפסוק שלאחרי **מִ'עֶרְוַת אִשְׁתּוֹ אָבִיו לֹא**
תִּגְלֶה. מקשה הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה** סביר ש'ערות אביך לא תגלה'
 המשך בעמוד קלד

1 **תניא** בוויתיה. בתורת כהנים דסתם ספרא ר' יהודה דערות אביך לרבי יהודה זו אשת
2 אביך ואית ליה גזירה שוה למילף מיניה עונש לאמו שאינה אשת אביו ואיתר ליה
3 אמר היא להאי דרשה: ח"ל ערות אביו גלה. ומשמעות לא משמע אנוסה דהאי לאו
4 ערות אביך היא אלא מופנה הוא לגזירה שוה כדדריש בסופה ומהחית תיפוק לן
5 עונש לאמו אנוסה כדמפרש בסופה: מה

6 להלן באישות הכתוב מדבר. דהא רישא
7 דקרא איש אשר ישכב את אשת אביו כתיב
8 ומשמע בין אשת אביו וכו' חייב עליה משום
9 אשת אב עד דאתא אמר היא דסופה ומיעטה
10 ואוקמה לרישא דקרא על כרחיך באשת אביו
11 שאינה אמו בעונש מניין. היינו חק דאתחיל
12 בה לעיל ושבה: אמר היא. ארישא דקרא
13 מהדר לאפקי ממשמעותיה ודיכא דאשת
14 אביו היא אמו אינו חייב עליה משום אשת
15 אב אלא משום אם: ערות אביך ממש. אבל
16 אשת אב לא רמיזא הכא הלכך לא אתיא
17 אמר היא למעוטי ולדרשה אחרינא אתא
18 כדלקמן: נכרי הבא על אביו. מפרש ליה רבא
19 דבישרא קאמר והא דנקט נכרי לישנא
20 מעליא: חייב שתיים. מואת זכר וערות אביך:
21 על אחי אביו. מואת זכר וערות אחי אביך לא
22 תגלה דמשמע ליה ממש: בשוגג ולקרבן.
23 כדכין דאיכא שני לאוין חלוק חטאות ביניהם
24 אע"ג דכרת אחת היא דנפקא לן במסכת
25 מכות באלו הן הלוקין (דף יד) ברישה
26 דדרשין אחרות ויתרא חלק כרת למפטם
27 וסך דכתיב ביה שני לאוין וכרת אחת וד"ה
28 לכל שני לאוין וכרת אחת: דינו מאי ניהו
29 קטלא. ואפילו שוגג דקאמר לקמן (דף נו)
30 כהאי פירקא אזהרה שלחם זו היא מיתתם:
31 דלא כרבי יהודה. דהא לא משמע ערות
32 אביך ממש דאתיא גזירה שוה ואפיקתה
33 ממשמעויה: מאחי אביו. דההוא ודאי
34 משמע ליה ממש דכתיב בגופיה אל אשתו
35 לא תקרב: פלוגתא דרבי ורבא. בעונשין מן
36 הדין באלו הן הנשרפין: ואי אתה מחייב
37 משום אשת איש. דכיון דמחייב עליה רישא
38 דקרא משום אשת אב משמע נמי אשת איש
39 ואתא דהא ואפקדה: ורבנן עונש באשת אב
40 לאחר מיתא מנא להו. אבל אזהרה כתוב בה
41 כדדרשין מדרשה למר ולמר: בשלמא לרבי
42 יהודה. דיליף עונש מאזהרה בגזירה שוה
43 מייתי לה נמי בגזירה שוה אלא לרבנן מנא
44 להו: ערות אביו גלה. גבי עונש כתיב: עונש
45 באמו לא כתיב אלא באשת אב הוא דכתיב:
46 אמר היא. בהוויה היא כל צדין שוין בה
47 בין שהיא אשת אב בין שאינה אשת אביו:
48 ונחייב נמי משום אשת בנו. דהא שני לאוין
49 ושני שמות הן ערות כולך לא תגלה אשת
50 בך היא לא תגלה ערותה (ויקרא יח) וסיים
51 באשת בנו. דכתיב אלא באשת אב הוא דכתיב:
52 ברישא דקרא והאי דהדר וכתביה לחייב
53 עליה אף לאחר מיתא: מתני' תקלה.
54 מכשול עון: גמ' אשר ישכב את זכר. מדלא
55 כתיב איש לא חלק בנשכבים בין גדול בין קטן
56 להתחייב השוכב עליה ואשמעינן דלא בעינן
57 תרייהו בני עונשין ומינה נמי ילפינן דאי הוה
58 נשכב גדול ושוכב קטן כגון כן תשע שנים
59 ויום אחד דביאתו ביאה ולא (בני) עונשין הוא ומחייב נשכב: משכבי אשה. שתי משכבות יש באשה שוין זה לזה לחייב בכל עריות כדרכה ושלא כדרכה: ח"ז בא ללמד. על
60 זכר שחייב אפילו שלא כדרכה: ונמצא לומר. למשכב זכור לא איצטריך קרא דפשיטא לן דכל משכב זכר שלא כדרכו הוא אלא האי משכבי לאשמועין אתא דהבא על אשה
61 בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב:

1 **הבא** על אביו חייב ב' הבא על אחי אביו חייב ב'. תימה דלא תני להו בכלל ל"ו כריתות
2 כיון דאי עביד בהדיהו חייב על כל אחת ואחת ובירושלמי פריך לה בפרקא ומשני
3 כל שום זכור אחו:

4 **לומר** לך זו היא כולתו זו היא אשת בנו. האי דהדר כתבה לחייב עליה אף לאחר מיתא
5 כדפ"ה וא"ת אזהרה שמענו עונש לאחר מיתא
6 מנ"ל דלעיל איצטריך קרא לעונש ואזהרה
7 דאשת אב לאחר מיתא ויל דנפ"ל מג"ש
8 דדמיה מאשת אב דענש לאחר מיתא כמחיים:
9 **הבא** על הזכר ועל הבהמה. הא דלא קתני
10 והביא בהמה עליו משום דלא כתיב
11 בהדיא אלא מדרשא והא דלא קתני והביא זכר
12 עליו אף על גב דכתיב בהדיא שניהם מות יומתו
13 (ויקרא כ) איכא למימר דלישנא דקרא נקט
14 דכתיב (שם יח) ואת זכר לא תשכב:
עונש

1 **תניא** פותיה דרבא 'איש' פרט לקמן. 'אשר ישכב את
2 אשת אביו' משמע בין אשת אביו שהיא אמו, ובין אשת
3 אביו שלא אמו. אמו שאינה אשת אביו, מניין. תלמוד
4 לומר, 'ערות אביו גלה'. מופנה, להקיש ולדון ממונא גזירה
5 שוה. 'מות יומתו', בסקילה. אתה אומר בסקילה, או אינו
6 אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה. נאמר כאן
7 'דמיהם בם', ונאמר באוב וידעוני 'דמיהם בם', מה להלן
8 בסקילה, אף כאן בסקילה. עונש, שמענו. אזהרה, מניין.
9 תלמוד לומר, 'ערות אביך לא תגלה', 'ערות אביך' זו אשת אביך. אתה אומר אשת אביך, או
10 אינו אלא ערות אביך ממש. נאמר כאן 'ערות אביך לא תגלה', ונאמר להלן 'ערות אביו גלה',
11 מה להלן, באישות הכתוב מדבר. אף כאן, באישות הכתוב מדבר. ומשמע בין אשת אביו שהיא
12 אמו, ובין אשת אביו שאינה אמו. אמו שאינה אשת אביו, מניין. תלמוד לומר, 'ערות אביך לא
13 תגלה'. אין לי אלא באזהרה, שעשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו, כאמו שהיא אשת אביו.
14 עונש, מניין. נאמר כאן 'ערות אביך לא תגלה', ונאמר להלן 'ערות אביו גלה', מה באזהרה,
15 עשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. אף בעונש, עשה הכתוב אמו
16 שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו. 'אמר היא', משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו
17 משום אשת אב. ורבנן, 'ערות אביך' ממש, האי מ'את זכר' נפקא. לחייב עליו שתיים, וכדרכ
18 יהודה. דאמר רב יהודה, נכרי הבא על אביו, חייב שתיים. הבא על אחי אביו, חייב שתיים. אמר
19 רבא, מסתברא מילתא דרב יהודה, בישראל, בישוגג ובקרבן. והאי דקאמר 'וכרי', לישנא מעליא
20 הוא. דאי סלקא דעתך, נכרי ממש, דינו מאי ניהו, קטלא, בתרי קטלי קטלת ליה. תניא נמי
21 הכי, הבא על אביו, חייב שתיים. הבא על אחי אביו, חייב שתיים. איכא דאמרי, דלא כרבי יהודה.
22 ואיכא דאמרי, אפילו תימא רבי יהודה, ומייתי לה בקל וחומר מאחי אביו. ומה אחי אביו,
23 דקורבה דאביו הוא, חייב שתיים. אביו, לא כל שפן. וקמפלגי בפלוגתא דאביו ורבא, מר סבר
24 עונשין מן הדין, ומר סבר אין עונשין מן הדין. ורבנן, אזהרה לאשת אביו, מנא להו. נפקא להו
25 מ'ערות אשת אביך לא תגלה'. ורבי יהודה, ההוא מיבעי ליה לאזהרה לאשת אביו לאחר מיתא.
26 ורבנן, ההוא מסיפא דקרא נפקא 'ערות אביך היא'. ורבי יהודה, ההוא מיבעי ליה, משום אשת
27 אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום איש. והאנן תנן, הבא על אשת אב, חייב עליה
28 משום אשת אב ומשום אשת איש, בין בחי אביו בין לאחר מיתא אביו, ולא פליג רבי יהודה.
29 אמר אבי, פליג בביריתא. ורבנן, עונש דאשת אביו לאחר מיתא, מנא להו. בשלמא לרבי יהודה,
30 מייתי לה בגזירה שוה. אלא, רבנן מנא להו. אמרי לך, ההוא 'ערות אביו גלה' דמפיק לה רבי
31 יהודה לגזירה שוה, מפקי ליה אינהו לעונש דאשת אביו לאחר מיתא. ורבנן, עונש לאמו שאינה
32 אשת אביו, מנא להו. אמר רב שישא ברבי דרב אידי, אמר קרא 'אמר היא' עשהה הכתוב
33 לאמו שאינה אשת אביו, כאמו שהיא אשת אביו: הבא על פלתו כו'. ולחייב נמי, משום אשת
34 בנו. אמר אבי, פתח הכתוב בפלתו וסיים באשת בנו, לומר לך, זו היא פלתו זו היא אשת בנו:
35 **משנה** הבא על הזכר, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה, בסקילה. אם אדם חטא,
36 בהמה מה חטאה. אלא, לפי שבאה לאדם תכלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל. דבר
37 אחר, שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה: גמרא זכר, מנא
38 לן. דתנו רבנן, 'איש' פרט לקמן. 'אשר ישכב את זכר', בין גדול בין קטן. 'משכבי אשה', מגיד
39 לך הכתוב ששני משכבות באשה. אמר רבי ישמעאל, הרי זה בא ללמד ונמצא למד. 'מות
40 יומתו', בסקילה. אתה אומר בסקילה, או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה. נאמר
41 כאן 'דמיהם בם', ונאמר באוב וידעוני 'דמיהם בם'. מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה.
עונש

על זכר שחייב אפילו שלא כדרכה: ונמצא לומר. למשכב זכור לא איצטריך קרא דפשיטא לן דכל משכב זכר שלא כדרכו הוא אלא האי משכבי לאשמועין אתא דהבא על אשה
בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב:

עונש שמענו אזהרה מניין. ומהך ג"ש דרמיהם במ לא משמע ליה לאפוקי מה להלן ענש והזהיר: **עשו** כתועבות הגוים. גבי זכר ניהא דיליף שפיר משום דכתיב בהו תועבה בגופיה אבל בהמה לא כתיב תועבה בגופיה ואי כפ"ה דכתיב בפרשת עריות כי את כל התועבות אם כן כל עריות נמי ליחייב שטים משום לא יהיה קדש ומשום לא דגופיהו ויש לפרש משום דבתר זכור כתיב וכל בהמה וי"ו מוסיף על ענן ראשון וכאילו כתיב תועבה בגופיהו:

הבא על הזכור והביא זכר עליו. א"ע"ג דבריש כריתות (דף ב) בעי קרא לחלק על אחותו שהיא אחת אביו ואחות אמו הבא חייב לר' ישמעאל ב' כיון שהן ב' באות א"ע"ג דליכא קרא לחלק אי נמי סוגיא דהבא כרבי אלעזר דאמר התם (דף ג.) כ"מ שאתה מוצא שני לאוין וברת אחת חלוק חטאות בניניהו דלאוין מחלקין: **ואפקיה** רחמנא לנשכב בלשון שוכב. לר' אבהו הא מדאפקיה לנשכב בלשון שוכב איצטרך לכדדרשין בפרק קמא (דף טו.) דהוא ובהמה בב"א:

הנרבע לזכר ונרבע לבהמה. אף על גב דגופות מחלקים לא מחייב רבי ישמעאל אלא אחת וגבי ה' נשים נודת דפרק אמרו לו (כריתות דף טו.) וה' שפחות חרופות דפרק ד' מחוסרי כפרה (שם דף ט.) דמחייב על כל אחת ואחת משום דדרשין (שם) ואשה לחלק על כל אשה ואשה והיא שפחה לחייב על כל שפחה ושפחה:

אדרבה

עונש, שמענו. אזהרה, מניין. תלמוד לומר 'ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא'. למדנו אזהרה לשוכב, אזהרה לנשכב מניין. תלמוד לומר 'לא יהיה קדש מגבי ישראל', ואומר 'וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים אשר הוריש' וגו', דבריו רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אינו צריך. הרי הוא אומר, 'ואת זכר לא תשכב משכבי אשה' קרי ביה, לא תשכב בהמה. מנא לן, דתנו רבנן, 'איש פרט לקטן. איש ויתן שכבתו בבהמה', בין גדולה בין קטנה. מות וימות' בסקילה. אתה אומר בסקילה, או אינו אלא פאחת מפל מיתות האמורות בתורה. נאמר כאן 'תהרגו', ונאמר להלן 'כי הרג תהרגנו', מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה. למדנו עונש לשוכב, עונש לנשכב מנלן. תלמוד לומר, 'כל שוכב עם בהמה מות וימות', אם אינו ענין לשוכב, תנינו ענין לנשכב. למדנו עונש, בין לשוכב בין לנשכב. אזהרה, מניין. תלמוד לומר 'ובכל בהמה לא תתן שכבתך למטאפה בה'. למדנו אזהרה לשוכב, לנשכב מניין. תלמוד לומר 'לא יהיה קדש מגבי ישראל', ואומר 'וגם קדש היה בארץ' וגו', דבריו רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אינו צריך. הרי הוא אומר 'לא תתן שכבתך' לא תתן שכבתך. הבא על הזכור, והביא עליו זכר. אמר רבי אבהו, לדבריו רבי ישמעאל, חייב שטים. חדא, מלא תשכב. וחדא, מלא יהיה קדש. לדבריו רבי עקיבא, אינו חייב אלא אחת, לא תשכב לא תשכב, חדא היא. הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, אמר רבי אבהו, לדבריו רבי ישמעאל, חייב שטים. חדא מלא תתן שכבתך, וחדא מלא יהיה קדש. לדבריו רבי עקיבא, אינו חייב אלא אחת, שכבתך ושכבתך, חדא היא. אבוי אמר, אפילו לדבריו רבי ישמעאל נמי, אינו חייב אלא אחת, דכי פתיב 'לא יהיה קדש' בנברו פתיב. אלא לרבי ישמעאל, אזהרה לנשכב, מנא ליה. נפקא ליה מ'כל שוכב עם בהמה מות וימות', אם אינו ענין לשוכב, תנינו ענין לנשכב. ואפקיה רחמנא לנשכב, בלשון שוכב. מה שוכב ענש והזהיר, אף נשכב ענש והזהיר. הנרבע לזכר, והנרבע לבהמה, אמר רבי אבהו, לדבריו רבי עקיבא, חייב שטים. חדא, מלא תשכב, וחדא מלא תתן שכבתך. לדבריו רבי ישמעאל, אינו חייב אלא אחת, אידי ואידי 'לא יהיה קדש' הוא. אבוי אמר, אפילו לדבריו רבי ישמעאל נמי, חייב שטים, דכתיב 'כל שוכב עם בהמה מות וימות', אם אינו ענין לשוכב, תנינו ענין לנשכב. ואפקיה רחמנא לנשכב, בלשון שוכב. מה שוכב ענש והזהיר, אף נשכב ענש והזהיר. אבל הבא על הזכור והביא זכר עליו, הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, בין לרבי אבהו בין לרבי ישמעאל, חייב שלש. לרבי עקיבא, חייב שטים. תנו רבנן, זכור, לא עשו בו קטן בגדול. בהמה, עשו בה קטנה בגדולה. מאי, לא עשו בו קטן בגדול. אמר רב, לא עשו ביאת פחות מכן תשע שנים, כן תשע שנים. ושמאל אמר, לא עשו ביאת פחות מכן שלש שנים, כן שלש שנים. במאי קמיפלגי? רב סבר, כל דאיתיה בשוכב, איתיה בנשכב. וכל דליתיה בשוכב, ליתיה בנשכב. ושמאל סבר, 'משכבי אשה' פתיב. תניא פוותיה דרב, זכר בן תשע שנים ויום אחד

הבא

וגם קדש היה בארץ. מה קדש האמור כאן יש בו תועבה אף בלא יהיה קדש יש בו תועבה וחדא גמרינן תועבה האמור בלא יהיה קדש מתועבה האמור במשכב זכור דכתיב אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שנים דרמיהם במ מה תועבה האמור שם אף נשכב במשמע: וגם קדש היה בארץ. לשון זנות דכתיב כתועבות הגוים ומשכב זכור תועבה היא: לא תשכב. קרי ביה נמי לא תשכב: נאמר להלן במסכת דכתיב וסקלתו באבנים: לנשכב מניין. זכר שנרבע לבהמה: אזהרה מניין. בשוכב בהדיא כתיב ובכל בהמה לא תתן שכבתך אבל נשכב בזכר לא כתיב: כתועבות הגוים. האי נמי מתועבותיהם הוא דכתיב בפרשת עריות (ויקרא יח) כי את כל התועבות האלה עשו אנשי הארץ: הבא על הזכור והביא עילוי. בהעלם אחת: חייב שטים. דשני לאוין הם דמתרי קראי אתו לפיכך חלוק חטאות ביניהם והביא זכר עליו גרסינן ולא גרסינן זכור דלא מקרי זכור אלא נקב המשכב: לדבריו ר' עקיבא אינו חייב אלא אחת. דכיון דמתח דא נפקי אין חלוק חטאות ביניהם: דאפקיהו לעונש לנשכב בלשון דכי כתיב לא יהיה קדש. בנות דגברי כתיב אבל לבהמה אין זנות כדילפינן ביבמות (דף נט:) מאתן זונה ומחיר כלב ולא שייך בה לשון קדשות והאי דתנייה תנא לעיל לא יהיה קדש לרווחא דמילתא אבל עיקר אזהרה לאו מהתם: אלא מנא לן נפקא ליה מכל שוכב. דאפקיהו לעונש לנשכב בלשון שוכב לילפיה משוכב לאזהרה הלכך אזהרה לשוכב ונשכב מלאו דלא תתן שכבתך הוא חד במשמעותיה וחד מדאיתקש לחבריה וכיון דחד לאו לתרייהו אין חלוק חטאות ביניהם: אבוי אמר אף לדבריו ר' ישמעאל חייב שטים. דכי כתיב לא יהיה קדש בגברי הוא דכתיב כדאמרן לעיל ונרבע לבהמה לאו מיניה יליף אלא מדאפקיה בלשון שוכב ואיכא לאו דלא תתן שכבתך: בין לרבי אבהו בין לאבוי לר' ישמעאל חייב שלש. לרבי אבהו בא על הזכור מלא תשכב הביא זכר עליו מלא יהיה קדש בא על הבהמה מלא תתן שכבתך אבל משום נרבע לבהמה לא מחייב בהדיא הביא זכר עליו דמתח קרא נפקי ולאבוי בא על הזכור והביא עליו תרי נינהו ואת זכר לא תשכב ולא יהיה קדש בא על הבהמה והביא עליו מלא תתן שכבתך אבל משום נרבע לבהמה לא מחייב דכיון דחזוין נרבע מזהא קרא וכל שוכב עם בהמה מדאפקיה רחמנא בלשון שוכב לא מחייב אלא אחת כיון שאין חלוקין בלאוין: זכור לא עשה בו קטן בגדול. בנשכב מיירי והכי קאמר ליחייב שוכבו כדאמרין לעיל אשר ישכב את זכר בין גדול בין קטן ואשמעינן הכא דלאו בכל קטנים קאמר אלא דלא בעינן בני עונשין לחייב שוכבו אבל גדול קצת בעינן ולקמן פריך מאי היא: בהמה עשה בה גדולה כקטנה. לחייב את הרובעה: מאי לא עשו בו קטן בגדול. איזהו קטן פטור שוכבו ואיזהו

דקריא ליה גדול לחייב שוכבו דהא פשיטא לן דלאו גדול ממש ובר עונשין בעי דהא את זכר כתיב בין גדול בין קטן: לא עשו בו ביאת פחות מכן תשע וכו', אם בא על פחות מכן תשע פטור ולקמן מפרש טעמא: רב סבר. הואיל ואזהרת נשכב משוכב אתא כדר' עקיבא כל דליתיה בשוכב ליתיה בנשכב ושוכב פחות מכן תשע הבא על הזכור גדול ובר עונשין אינו מחייבו מיתה דהא לא ביאה היא כדאמרין במסכת נדה (דף מה.) ולקמן מייתי לה בשמעתין בן ט' שנים ויום אחד חזק על יבמתו זכר' הלכך נשכב פחות מכן ט' נמי אינו מחייב את שוכבו: ושמאל סבר משכבי אשה כתיב. בזכר ואשה בת ג' שנים ראייה לביאה ומחייב שוכבה מיתה זכר נשכב נמי ליש: תניא נמי הכי וכו'. בן תשע שנים ויום אחד הוא פחות מכן לא הוי זכור ובנשכב קאמר דאילו בשוכב לא קאמר זכור ועוד אי בשוכב קאמר ולחייב את הנשכב גדול קאמר מאי שניא זכור דנקט כל עריות נמי לא נייחייב על ידי ביאת קטן פחות מכן תשע:

סנהדרין דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום רביעי) קיט

אחד, אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, לְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁלֹּמַד אֹהֶרָה לְנֹרְעָה
 לְבַהֲמָה מִלֹּא יִהְיֶה קֹדֶשׁ, חֵיִיב שְׂתִּימָה, חָדָא מְשֻׁם 'לֹא תִתֵּן
 שְׂכָבְתָּךְ, וְחָדָא מִלֹּא יִהְיֶה קֹדֶשׁ'. לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלֹּמַד אֹהֶרָה
 נֹרְעָה מִלֹּא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ, אִינוּ חֵיִיב אֱלָא אַחַת, מְשֻׁם שֶׁשְׂכָבְתָּךְ
 וְשִׂכְבְּתָּךְ, חָדָא הִיא. אֲבֵי אִמֵּר, בְּשֹׁכֵב בַּהֲמָה אֶפִּילוּ לְדַבְּרֵי רַבִּי
 יִשְׁמָעֵאל נִמְי הָרֹבֵעַ וְנֹרְעָה לְבַהֲמָה בִּשְׁגָגָה בַּהֲעֵלֵם אֶחָד אִינוּ חֵיִיב
 אֱלָא אַחַת, מְשֻׁם דְּכִי כְּתִיב 'לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ', בְּזֹנוֹת שֶׁל גִּבְרִי –
 בְּנֵי אָדָם כְּתִיב, וְלֹא בַּבַּהֲמָה, לְפִי שֶׁקֹּדֶשׁ פִּירוּשׁוֹ זִנוּת, וְאִין זִנוּת
 לְבַהֲמָה. מִקְשָׁה הִגְמָרָא עַל אֲבֵי: אֱלָא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שְׁלִפִי דְּבִרְךָ
 לֹא לִמַּד אֶת אֹהֶרָה נֹרְעָה לְבַהֲמָה מִלֹּא יִהְיֶה קֹדֶשׁ, אִם כֵּן אֹהֶרָה
 לְנִשְׁכָּב מִנָּא לִיָּה. מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: נִפְקָא לִיָּה – לִוְמַד זֹאת מִן
 הַפְּסוּק 'כִּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוֹמֵת', וְאִם אִינוּ עֲנִין לְעֹנֶשׁ
 לְשׁוֹכֵב, שִׁכְבָּר נִאֲמַר (וַיִּקְרָא כ טו) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בְּבַהֲמָה מוֹת
 יוֹמֵת', תְּנִיחוּ עֲנִין לְעֹנֶשׁ לְנִשְׁכָּב, וְאַפְּקִיָּה רַחֲמָנָא – וּשְׁיִנְתָּה
 הַתּוֹרָה לְקִרְוֹת לְנִשְׁכָּב בְּלִשׁוֹן שׁוֹכֵב, בְּכִי לְהַשְׁוֹת נִשְׁכָּב לְשׁוֹכֵב,
 מַה שׁוֹכֵב עֲנֵשׁ וְהַזְהִיר, אִף נִשְׁכָּב עֲנֵשׁ וְהַזְהִיר, וּמֵאַחַר הָאֹהֶרָה
 לְנִשְׁכָּב וּלְשׁוֹכֵב הִיא מֵאוּתוֹ לֹא, לְפִיכָּךְ הָבָא עַל הַזִּכָּר וְהַמְבִּיא אֶת
 הַזִּכָּר עַלִּי בִּשְׁגָגָה בַּהֲעֵלֵם אֶחָד, חֵיִיב אַחַת.
 הַבְּדֵל נֹסֵף: הַנֶּרְבַּע לְזָכָר וְהַנֶּרְבַּע לְבִּהְמָה בִּשְׁגָגָה בַּהֲעֵלֵם אֶחָד,
 אִמֵּר רַבִּי אֶבְרָהָם, לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא חֵיִיב שְׂתִּימָה, חָדָא, עַל שֶׁנֹּרְעָה
 לִזְכָּר וְאֹהֶרָה מִלֹּא תִשְׁכָּב, שְׂמִשְׁמַעְוֹתוֹ גַּם אִם תִּשְׁכָּב, וְחָדָא עַל
 שֶׁנֹּרְעָה לְבַהֲמָה וְאֹהֶרָה מִלֹּא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ, שְׂמִשְׁמַעְוֹתוֹ גַּם לֹא
 תִתֵּן שִׂכְבְּתָּךְ. לְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אִינוּ חֵיִיב אֱלָא אַחַת, מְשֻׁם
 שְׂאִידִי וְאִידִי – זֶה זֶה, נֹרְעָה לִזְכָּר וּלְבַהֲמָה, אֹהֶרָתָם מִלֹּא יִהְיֶה
 קֹדֶשׁ הוּא. אֲבֵי אִמֵּר, אֶפִּילוּ לְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל נִמְי חֵיִיב שְׂתִּימָה,
 מְשֻׁם שֶׁאֹהֶרָה נֹרְעָה לְבַהֲמָה, הוּא מְדַכְּתִיב 'כִּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה
 מוֹת יוֹמֵת', וְאִם אִינוּ עֲנִין לְשׁוֹכֵב, שִׁכְבָּר נִאֲמַר (וַיִּקְרָא כ טו) 'וְאִישׁ
 אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בְּבַהֲמָה מוֹת יוֹמֵת', תְּנִיחוּ עֲנִין לְנִשְׁכָּב, וְאַפְּקִיָּה
 רַחֲמָנָא לְנִשְׁכָּב בְּלִשׁוֹן שׁוֹכֵב כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ, מַה שׁוֹכֵב עֲנֵשׁ
 וְהַזְהִיר, אִף נִשְׁכָּב עֲנֵשׁ וְהַזְהִיר, נִמְצָא שֶׁעַל מַה שֶׁנֹּרְעָה לִזְכָּר יֵשׁ
 לְחִיבוֹ מִלֹּא יִהְיֶה קֹדֶשׁ, וְעַל זֶה שֶׁנֹּרְעָה לְבַהֲמָה יֵשׁ לְחִיבוֹ מְשֻׁם 'כִּל
 שׁוֹכֵב עִם בַּהֲמָה' וְנִלְמַד הִנֵּרְעָה מִדִּיקָא לְרֹבֵעַ.
 הַבְּדֵל נֹסֵף, וְבוֹ אִין מַחְלֻקָּת בֵּין רַבִּי אֶבְרָהָם לְאֲבֵי בְּמִנְיַן הַחֲטָאוֹת:
 אֶבְרָהָם אִם עֲשָׂה אַרְבַּע עֲבִירוֹת בִּשְׁגָגָה בַּהֲעֵלֵם אֶחָד, כְּגוֹן הֵבֵא
 הַזִּכָּר וְהֵבִיא זָכָר עָלָיו, הֵבֵא עַל הַבְּהֵמָה וְהֵבִיא בְּהֵמָה עָלָיו, בֵּין
 לְרַבִּי אֶבְרָהָם בֵּין לְאֲבֵי, לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל חֵיִיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת. אַחַת עַל
 רִבְעִית הַזִּכָּר, מְשֻׁם 'וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכָּב'. שְׁנִיָּה עַל שֶׁנֹּרְעָה לִזְכָּר,
 מְשֻׁם 'לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ'. שְׁלִישִׁית עַל רִבְעִית הַבְּהֵמָה מְשֻׁם 'וְכָבֵל
 בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ'. אֲבָל עַל מַה שֶׁנֹּרְעָה לְבַהֲמָה אִינוּ חֵיִיב
 חֲטָא. לְרַבִּי אֶבְרָהָם, מְשֻׁם שֶׁאִסּוּר נֹרְעָה לְבַהֲמָה נִלְמַד מֵאוּתוֹ הֵלָא
 שֶׁל נֹרְעָה לִזְכָּר. וְלֵאבִי, מְשֻׁם שֶׁהוּא נִלְמַד מֵאוּתוֹ הֵלָא שֶׁל רֹבֵעַ
 בַּהֲמָה. וְלְרַבִּי עֲקִיבָא חֵיִיב שְׂתִּימָה, אַחַת עַל שֶׁרְעָה לִזְכָּר, לִזְכָּר
 וְחִיבוֹ מְשֻׁם 'וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכָּב', שְׂמִשְׁמַעְוֹתוֹ לֹא תִשְׁכָּב וְלֹא
 תִשְׁכָּב. וְהַשְׁנִיָּה עַל שֶׁרְעָה וְנֹרְעָה לְבַהֲמָה, וְחִיבוֹ מְשֻׁם 'וְכָבֵל בְּהֵמָה
 לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ', שְׂמִשְׁמַעְוֹתוֹ לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ וְשִׂכְבְּתָּךְ.
 תְּנִי רַבִּנּוּ, בְּאִסּוּר מִשְׁכָּב זָכָר, לֹא עָשׂוּ לְהַשְׁוֹת בֵּין נִשְׁכָּב קָמֵן
 לְחֵיִיב בְּבִיָּה זֶה אֶת הַשׁוֹכֵב כְּמוֹ אִם הִיא הַנִּשְׁכָּב גְּדוֹל, מַה שֶׁאִין כֵּן
 בְּאִסּוּר שְׂכִיבָה עִם בְּהֵמָה, עָשׂוּ כִּי בַּהֲמָה קָמֵן שֶׁנֹּרְעָה בְּבַהֲמָה
 גְּדוֹלָה שֶׁנֹּרְעָה לְחֵיִיב אֶת רֹבְעָה. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: מֵאִי לֹא עָשׂוּ בֵּין
 קָמֵן בְּגְדוֹל, הִרִי גַם כְּשֶׁהִנִּשְׁכָּב קָטָן הַשׁוֹכֵב חֵיִיב. מִתְרַצָּת הִגְמָרָא:
 אִמֵּר רַב, פִּירוּשׁ דְּבִרֵּי חֲכָמִים כִּי הוּא, לֹא עָשׂוּ בִּיָּאת גְּדוֹל הָבָא עַל
 קָטָן פָּחוֹת מִכֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים, בְּבִיָּאת גְּדוֹל הָבָא עַל קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי
 שָׁנִים, שְׁגוּלָה הָבָא עַל קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים חֵיִיב מִיתָה. וְהָבָא עַל קָטָן
 פָּחוֹת מִכֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים פְּטוֹר. וְשִׁמְוֵאל אִמֵּר, לֹא עָשׂוּ בִּיָּאת גְּדוֹל
 הָבָא עַל קָטָן פָּחוֹת מִכֵּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים, בְּבִיָּאת גְּדוֹל הָבָא עַל קָטָן בֵּין
 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, שְׁגוּלָה הָבָא עַל קָטָן בֵּין שְׁלֹשׁ שָׁנִים חֵיִיב מִיתָה, וְגְדוֹל
 הָבָא עַל קָטָן פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ שָׁנִים פְּטוֹר. מִבְּרַרְתָּ הִגְמָרָא: בְּמֵאִי
 קְמִיפְלִגִי – בְּמָה חוֹלְקִים וְמָה סִבֵּרַת מַחְלֻקָּתָם שֶׁל רַב וְשִׁמְוֵאל.
 מִבְּרַרְתָּ הִגְמָרָא: רַב סָבֵר, הוֹאִיל וְאֹהֶרָה נִשְׁכָּב נִלְמַד מֵאֹהֶרָה

מִבְּרַרְתָּ הִבְרִייתָא: עֲנֵשׁ בַּהֲבָא עַל הַזִּכָּר וְהַמְבִּיא אֶת הַזִּכָּר עָלָיו, אֲכַן
 שְׂמִעְנֵנוּ מִהַפְּסוּק 'וְתוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׂנִיָּהֶם מוֹת יוֹמֵת', אִוֵּל אֹהֶרָה מְנִיין
 – הִיכֵן הַזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׂכִיבָה עִם זָכָר. מִבְּרַרְתָּ הִבְרִייתָא: תִּלְמִיד
 לִוְמַר (וַיִּקְרָא יח כב) 'וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכָּב מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הִיא'.
 מִבְּרַרְתָּ הִבְרִייתָא עוֹד: לְמַדְנָא אֹהֶרָה לְשׁוֹכֵב עִם הַזִּכָּר, אֹהֶרָה
 לְנִשְׁכָּב מְנִיין. מִבְּרַרְתָּ הִבְרִייתָא: תִּלְמִיד לִוְמַר (דְּבָרִים כג יח) 'לֹא יִהְיֶה
 קֹדֶשׁ' – מְזֻמֵּן לְמִשְׁכָּב זָכָר 'מִכְּנִי וְשִׁרְאִל', וְ'קֹדֶשׁ' פִּירוּשׁוֹ מִשְׁכָּב זָכָר,
 שֶׁכֵּן אִוְמַר הַכְּתוּב (מַלְכִּים א' יד כד) כְּשִׁמּוֹנָה אֶת חֲטָאוֹת יִהוּדָה, 'וְגַם
 קֹדֶשׁ הָיָה כְּאֶרֶץ עֲשׂוּ כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ' וְגו', וְכֵשֶׁם
 שֶׁקֹּדֶשׁ הָאִמּוֹר בְּמַלְכִּים הֵייוֹ קֹדֶשׁ שִׁישׁ בּוֹ תוֹעֵבָה, כִּי קֹדֶשׁ הָאִמּוֹר
 בַּפְּסוּק 'לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ' הֵייוֹ קֹדֶשׁ שִׁישׁ בּוֹ תוֹעֵבָה, וְאַחֲרֵי שֶׁשְׂמִעְנֵנוּ
 שֶׁקֹּדֶשׁ הָאִמּוֹר הוּא קֹדֶשׁ שֶׁל תוֹעֵבָה, יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוֹד מִתּוֹעֵבָה
 שֶׁנִּאֲמָרָה בְּעֹנֶשׁ שֶׁל מִשְׁכָּב זָכָר, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁתּוֹעֵבָה הִיא נִכְלָלוּ
 שְׂנִיָּהֶם הַשׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁכָּב, כִּי בְּתוֹעֵבָה שֶׁל 'לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ' נִכְלָלִים
 שְׂנִיָּהֶם הַשׁוֹכֵב וְהַנִּשְׁכָּב, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל.
 רַבִּי עֲקִיבָא אִוְמַר, אִינוּ צָרִיךְ לְלַמּוֹד אֹהֶרָה לְנִשְׁכָּב לִזְכָּר מִלֹּא
 יִהְיֶה קֹדֶשׁ, מְשֻׁם שֶׁמִּהַפְּרָשָׁה עֲצָמָה שְׂמִעְנֵנוּ זֹאת, שֶׁהָרִי הוּא אִוְמַר,
 'וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכָּב מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה', וְאֵת תִּיבַת 'תִּשְׁכָּב' נִיתֵן לְקִרְוֹ
 בְּשֵׁתִי צוּרוֹת, הָאֵחָת תִּשְׁכָּב וְזוֹ אֹהֶרָה לְשׁוֹכֵב, וְקָרִי בִּיָּה גַם כֵּן לֹא
 תִשְׁכָּב וְזוֹ אֹהֶרָה לְנִשְׁכָּב.
 הִגְמָרָא מִבְּרַרְתָּ הִיכֵן שְׂמִעְנֵנוּ אֹהֶרָה וְעֹנֶשׁ זָכָר הַשׁוֹכֵב עִם בַּהֲמָה:
 הָבָא עַל הַבְּהֵמָה, מִנָּא לֵן שְׂעֹנֶשׁוֹ מִיתָה. מִבְּרַרְתָּ הִגְמָרָא: דְּתִנּוּ
 נִאֲמַר בַּפְּסוּק (וַיִּקְרָא כ טו) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בְּבַהֲמָה מוֹת
 יוֹמֵת וְאֵת הַבְּהֵמָה תִּהְרֹג', דְּרִשׁוּ חֲכָמִים (תְּרִיב קְדוּשִׁים פִּירָא ה"א), 'אִישׁ'
 חֵיִיב מִיתָה, פֶּרֶט לְקָמֵן הָבָא עַל הַבְּהֵמָה שֶׁאִינוּ חֵיִיב מִיתָה, לְפִי
 שֶׁאִינוּ בְּרַע עֹנֶשִׁים. 'אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בְּבַהֲמָה', בֵּין בַּבְּהֵמָה גְּדוֹלָה
 בֵּין בַּבְּהֵמָה קָטָנָה, 'מוֹת יוֹמֵת' בְּסִקְלָה. שׁוֹאֵלֶת הִבְרִייתָא: אֵתָּה
 אִוְמַר בְּסִקְלָה אוֹ אִינוּ אֱלָא בְּאֵחָת מִכָּל מִיתוֹת הָאִמּוֹרוֹת בְּתוֹרָה.
 מִשִּׁיבָה הִבְרִייתָא: נִאֲמַר בָּאן בְּשׁוֹכֵב עִם בַּהֲמָה, 'וְאֵת הַבְּהֵמָה
 תִּהְרֹגוּ', וְנִאֲמַר לְחֵלֵן בְּמִסִּית לְעַבְדָּה זָרָה (דְּבָרִים יג ע') 'כִּי הָרָג
 תִּהְרֹגְנָה', מַה הִתְרַגְּלָה לְחֵלֵן בְּסִקְלָה, אִף בָּאן בְּסִקְלָה.
 שׁוֹאֵלֶת הִבְרִייתָא: לְמַדְנָא עֲנֵשׁ לְשׁוֹכֵב עִם בַּהֲמָה, אִוֵּל עֲנֵשׁ
 לְנִשְׁכָּב – לְמַבִּיא אֶת הַבְּהֵמָה עָלָיו מְנִיין. מִשִּׁיבָה הִבְרִייתָא: תִּלְמִיד
 לִוְמַר (שְׁמוֹת כב יח) 'כִּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוֹמֵת', אִם אִינוּ עֲנִין
 לְהַשְׁמִיעַ עֲנֵשׁ לְשׁוֹכֵב, שֶׁהִרִי כִבֵּר נִאֲמַר (וַיִּקְרָא כ טו) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
 שְׂכָבְתּוֹ בְּבַהֲמָה מוֹת יוֹמֵת', תְּנִיחוּ עֲנִין לְהַשְׁמִיעַ עֲנֵשׁ מִיתָה
 לְנִשְׁכָּב.
 שׁוֹאֵלֶת הִבְרִייתָא: לְמַדְנָא עֲנֵשׁ בֵּין לְשׁוֹכֵב בֵּין לְנִשְׁכָּב, אֹהֶרָה עַל
 מִשְׁכָּב עִם בַּהֲמָה מְנִיין. מִשִּׁיבָה הִבְרִייתָא: תִּלְמִיד לִוְמַר (וַיִּקְרָא יח כב)
 'וְכָבֵל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ לְמִמָּוָה בָּה'. שׁוֹאֵלֶת הִבְרִייתָא:
 לְמַדְנָא אֹהֶרָה לְשׁוֹכֵב, אֹהֶרָה לְנִשְׁכָּב – לְמַבִּיא אֶת הַבְּהֵמָה עָלָיו
 מְנִיין. מִשִּׁיבָה הִבְרִייתָא: לְמַדְנָא לִוְמַר (דְּבָרִים כג יח) 'לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ
 מִכְּנִי וְשִׁרְאִל', וְ'קֹדֶשׁ' פִּירוּשׁוֹ מִשְׁכָּב בַּהֲמָה, שֶׁכֵּן אִוְמַר הַכְּתוּב
 (מַלְכִּים א' יד כד), 'וְגַם קֹדֶשׁ הָיָה כְּאֶרֶץ עֲשׂוּ כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם' וְגו',
 וּמִשְׁכָּב בַּהֲמָה בְּכָל תּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם, וְכֵשֶׁם שֶׁ'קֹּדֶשׁ' הָאִמּוֹר בַּפְּסוּק
 בְּמַלְכִּים הוּא קֹדֶשׁ שֶׁל תוֹעֵבָה שִׁישׁ בָּהּ מִשְׁכָּב בַּהֲמָה, כִּי 'קֹדֶשׁ'
 הָאִמּוֹר בַּפְּסוּק דְּבָרִים הוּא קֹדֶשׁ שִׁישׁ בָּהּ מִשְׁכָּב בַּהֲמָה. דְּבָרֵי רַבִּי
 יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אִוְמַר, אִינוּ צָרִיךְ לְלַמּוֹד זֶה. שֶׁכֵּן הָרִי הוּא
 אִוְמַר 'וְכָבֵל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ', וּמֵאוּתוֹ לִשׁוֹן שְׂמִעְנֵנוּ גַם כֵּן
 לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ.
 הִגְמָרָא מְבִיָּא כְּמָה הַבְּדִלִים הַיּוֹצֵאִים מִמַּחְלֻקָּת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי
 עֲקִיבָא: הֵבֵא עַל הַזִּכָּר וְהֵבִיא עָלָיו זָכָר בִּשְׁגָגָה בַּהֲעֵלֵם אֶחָד, אִמֵּר
 רַבִּי אֶבְרָהָם, לְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁלֹּמַד אֹהֶרָה לְנִשְׁכָּב מִלֹּא יִהְיֶה
 קֹדֶשׁ, חֵיִיב שְׂתִּימָה – שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, חָדָא, מְשֻׁם הֵלָא שֶׁל 'לֹא
 תִשְׁכָּב', וְחָדָא, מְשֻׁם הֵלָא שֶׁל 'לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִכִּיּוֹן שֶׁהֵלָאִים
 חֲלֻקִּים, אִף הַחֲטָאוֹת חֲלֻקוֹת. לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלֹּמַד אֹהֶרָה
 לְנִשְׁכָּב מִזֹּאת זָכָר לֹא תִשְׁכָּב, אִינוּ חֵיִיב אֱלָא אַחַת, מְשֻׁם שֶׁלֹּא
 תִשְׁכָּב וְלֹא תִשְׁכָּב חָדָא הִיא.
 הַבְּדֵל נֹסֵף: הֵבֵא עַל הַבְּהֵמָה וְהֵבִיא בְּהֵמָה עָלָיו בִּשְׁגָגָה בַּהֲעֵלֵם

ממשיכה הברייתא: וכן זכר **הָאָם** על **הַהֶמְהָה** בִּין **בְּדִרְבָּה** בִּין **שְׁלָא**
בְּדִרְבָּה, וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַהֶמְהָה עָלֶיהָ בִּין **בְּדִרְבָּה** בִּין **שְׁלָא**
בְּדִרְבָּה (חייב) [חֲתִיבִין], ואף שאין דרכם בכך, נחשב הדבר לרביעה
 שאסרה התורה.

דַּרְשׁ רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסֵדָא, בְּאִשָּׁה הַנִּרְבַּעַת לְבַהֲמָה, אִסְרָה
 הַתּוֹרָה שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת, אַחַת כְּדַרְכָּה וְאַחַת שְׁלָא כְּדַרְכָּה, מִשּׁוּם
 שְׁנֵאמַר 'מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה', וְאֵין חִלּוּק בֵּין בִּיאַת אָדָם לְרַבִּיעֵת בַּהֲמָה,
וּבְהֶמְהָה – וּבִזְכָּר הַרְּבֹעַ אֶת הַבַּהֲמָה, אִסְרָה הַתּוֹרָה רַק מִשְׁכָּב אֲחֶהּ,
 וּבִבִּיָּא כְּדַרְכָּה, שְׁלָא נֶאֱמַר בָּהּ 'מִשְׁכָּבִי' לְרַבּוֹת שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת. דַּעַה
 הַחֹלְקֵת: מִתְּקִין לָהּ רַב פְּסָא, אֲדִרְבָּה, הַסְּבֵרָא צְרִיכָה לַהֲיִית
 לַהֲפִיךְ, אִשָּׁה דְּאֲדִרְבָּה הִיא – אִשָּׁה שְׂרִיגִילָה לְהַבְעֵל לִזְכָּר כְּדַרְכָּה,
 לִכֵּן כְּשֶׁנִּרְבַּעַת לְבַהֲמָה אִמְשָׁבְבָה כְּדַרְכָּה מִחֲתִיב, לִפִּי שִׁישׁ לַהּ בִּזָּה
 הִנָּה כְּמוֹ בְּנִעְלֵת לִזְכָּר, אִמְדִּיעָם אַחֲרֵינָא – עַל מִשְׁכָּב אַחֵר לֹא
 מִחֲתִיב, לִפִּי שֶׁאֵין הִנָּתָה מְרֻבָּה, אֲבָל בְּהֶמְהָה דְּלָאוּ אֲוִרְהָא הִיא
 לְהַבְעֵל לִזְכָּר, מִסְתַּבֵּר שֶׁאֵם אִסְרָתָה הַתּוֹרָה, יֵשׁ לְחִיב עָלֶיהָ עַל כָּל
 נֶקֶב וְנֶקֶב, בֵּין כְּדַרְכָּה וּבֵין שְׁלָא כְּדַרְכָּה. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: תִּנְיָא
 (דְּלֹא בְּתַרְוִיחוּהָ), הָבָא עַל (זִכָּר) [הַזְכּוֹר] בֵּין תִּשְׁעָ שְׁנֵינִי וְיוֹם אֶחָד
 חִיב. וְכֵן הָאָם עַל הַהֶמְהָה בִּין **בְּדִרְבָּה** בִּין **שְׁלָא** **בְּדִרְבָּה**, וְהָאִשָּׁה
 הַמְּבִיאָה אֶת הַהֶמְהָה עָלֶיהָ בִּין **בְּדִרְבָּה** בִּין **שְׁלָא** **בְּדִרְבָּה** חֲתִיב.
 וּמְפֹרֵשׁ בְּבִרְיָתָא לְחִיבָה עַל בִּיאָה שְׁלָא כְּדַרְכָּה, בֵּין בְּאִשָּׁה הַנִּרְבַּעַת
 לְבַהֲמָה, בֵּין בִּזְכָּר הַרְּבֹעַ בַּהֲמָה.

אָמַר לִיָּה רַבִּינָא לְרַבָּא, הַמְּעַרָה בְּזִכָּר – זִכָּר שְׁלָא גִמַּר אֶת בִּיאָתוֹ
 בִּזְכּוֹר מָהוּ, הָאֵם חִיב מִיתָה. תַּמְהָה הַגְּמָרָא: וְכֵי עַל הַמְּעַרָה בְּזִכָּר
 הַסְּתַפֵּק רַבִּינָא, וְהֵלֵא 'מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה' בְּתִיב זִכָּר, וְהִרִי
 הַדָּבָר פְּשׁוּט שֶׁהַמְּעַרָה חִיב מִיתָה, כִּדָּן הַמְּעַרָה בְּאִשָּׁה שְׁהִיא עֲרוּהָ.
 מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא: אֵלָּא שְׁאֵלַת רַבִּינָא הִיטָה עַל הַמְּעַרָה בְּהֶמְהָה מָהוּ,
 הָאֵם חִיב מִיתָה. אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַבִּינָא, אֵם אֵינִי עֲנִין – אֵם אֵין
 לִנּוּ צוֹרֵךְ לְהַעֲרָאָה דְּבִתְיָבָא גַּבִּי אַחוּת אֲבִיו וְאַחוּת אִמּוֹ לְלַמְדָּנָה
 שְׁהִיעֲרָא כְּגִמַּר בִּיאָה, דְּלֹא צְרִיכָא לְהַשְׁמִיעֵנָה זֹאת, דִּהָא אִיתְּקַשׁ
 – שְׁהִי הוֹקֵשׁ אַחוּת אֲבִיו וְאַחוּת אִמּוֹ לְהַעֲרָאָה דְּגִדָּה, תִּגְיָהוּ עֲנִין
 לְלַמְדָּנָה מִכָּן לְהַעֲרָאָה דְּבִתְיָבָה שְׁנַחֲשַׁב כְּגִמַּר בִּיאָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְדַבְּרֵי רַבָּא שְׁלַמְדִּים אֶת אִיסוֹר הָעֲרָאָה בְּבַהֲמָה
 מִהַעֲרָאָה שְׁנֵאמַרָה בְּאַחוּת אֲבִיו וְאַחוּת אִמּוֹ, מִכָּדִי – הִרִי אִיסוֹר
 מִשְׁכָּב בְּהֶמְהָה, מִחֲתִיבִי מִיתוּת בֵּית דִּין הִיא, וְאֵם כֵּן לָמָּה לִי דְּבִתְיָב
 – מִדּוּעַ כְּתַבָּה הַתּוֹרָה לְהַעֲרָאָה דִּידָהּ – אֶת דִּין הָעֲרָאָה שֶׁל בַּהֲמָה
 גַּבִּי אַחוּת אֲבִיו וְאַחוּת אִמּוֹ שֶׁהֵם חֲתִיבִי בְּרִיתוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶם חִיב
 מִיתָה בֵּית דִּין, לְבִתְיָבִי – הִיָּה לַהּ לְכַתּוּב לְאִיסוֹר הָעֲרָאָה גַּבִּי אַחַד
 מִחֲתִיבִי מִיתוּת בֵּית דִּין, כְּגֹן בְּאִמּוֹ אוּ בְּחֻמּוֹתָהּ, וְלִיָּגְמֹר – וְנִלְמַד
 אֶת מִשְׁכָּב בַּהֲמָה שְׁהִיא חֲתִיבִי מִיתוּת בֵּית דִּין מִחֲתִיבִי מִיתוּת בֵּית
 דִּין, שֶׁאֵם אֵינִי עֲנִין לְגֹפּוֹ שְׁהִי כָּל הָעֲרִיּוֹת הוֹקֵשׁ לְנִדָּה, תִּנְיָהוּ עֲנִין
 לְמִשְׁכָּב בַּהֲמָה. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: הוֹאִיל וּבְלִיָּה קָרָא – מִכִּיּוֹן שְׁכַל
 פְּסוּק זֶה שֶׁל אַחוּת אֲבִיו וְאַחוּת אִמּוֹ לְדִרְשָׁא הוּא דְּאִתִּי – נִכְתָּב הוּא
 לְדַרְשָׁה, בְּתִיבָא גַּבִּי מִלִּילָא דְּדִרְשָׁא – לִכֵּךְ כְּתַבָּה הַתּוֹרָה אֵף
 לְלַמְדָּנָה אִיסוֹר הָעֲרָאָה בְּמִשְׁכָּב בַּהֲמָה בְּפִסּוּק זֶה.

מִסְתַּפֵּק הַגְּמָרָא: בְּעָא מִיָּנִיָּה רַב אֲחֵדְבִי בַּר אֲמִי מַרְבַּ שֵׁשֶׁת,
 הַמְּעַרָה בְּעֶצְמוֹ מָהוּ, הָאֵם יָהּ דִּינוּ כִּדָּן הָעוֹשָׂה שְׁנֵי מַעֲשִׂים, בֹּא
 עַל הַזְּכָּר, וְהִבִּיא אֶת הַזְּכָּר עָלָיו. אָמַר לִיָּה רַב שֶׁשֶׁת, קִבְּשֵׁתָן –
 צִיעֲרַתְנִי בְּכֵךְ שֶׁשְׁאֵלַת אוֹרֵי דָבָר שְׁלָא יִתְכֵן בְּמִצִּיאוֹת. אָמַר רַב אֲשִׁי
 לְרַב אַחַדְבִּי, מֵאִי תִּבְעִי לָךְ – מִהוּ סְפִיקָךְ, הֵלֵא בְּקוֹשִׁי – כְּשֶׁהֶאֱבֵר
 בְּקִישׁוֹ לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ – לֹא יִתְכֵן בְּמִצִּיאוֹת שִׁיעֲרָה אֶת עֶצְמוֹ, כִּי
 אֵינִי יוֹכֵל לְכַּסֵּף אֶת אֲבִירֵי כְּפִי מִטָּה. בִּי מִשְׁפַּחַת לָהּ – וְכֵל הָאוֹפֵן
 שֶׁבוּ יֵשׁ לָךְ לְהוֹסֵף, הוּא בְּמִשְׁמֵשׁ בְּאַבְרָ מֵת – שְׁאֵינוּ קִשָּׁה, שֶׁאֵם
 יוֹכֵל לְכַסֵּף לְפִי מִטָּה, וּבִאֲפוֹן זֶה הַדָּבָר שְׁנֵי מִמְחֻלּוֹקֵת אֲמֹרָאִים,
 לְמֵאֵן דְּאָמַר הַמְּשִׁשׁ בְּאַבְר מֵת בְּעֲרִיּוֹת פְּטוֹר, הָאָם גַּם כֵּן פְּטוֹר,
 וְלִמֵּאֵן דְּאָמַר שֶׁהַמְּשִׁשׁ בְּאַבְר מֵת בְּעֲרִיּוֹת חֲתִיב, הָאָם כְּשִׁיעֲרָה
 בְּעֶצְמוֹ מִחֲתִיב תִּרְתִּי – שְׁתִּים, מִחֲתִיב אֲשׁוּבָב כִּדָּן בֹּא עַל הַזְּכָּר,
 וּמִחֲתִיב אֲנִשְׁבָּב כִּדָּן הַמְּבִיא אֶת הַזְּכָּר עָלָיו.

מִסְתַּפֵּק הַגְּמָרָא: בְּעָו מִיָּנִיָּה מַרְבַּ שֵׁשֶׁת, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים הַמוֹזְהָר עַל
 הָעֲרִיּוֹת הָאָם עַל הַהֶמְהָה, מָהוּ, הָאֵם נִסְקֵלַת הַבַּהֲמָה מִחֻמַּת בִּיאָתוֹ.
 מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא אֶת צִדְדֵי הַסֵּפֶק: תִּקְלָה וְקָלוֹן בְּעִינָן – הָאֵם כִּדִּי

לְסוֹקְלָה צִרִיךְ שְׁתַּגְּרוּם שְׁנֵי דְבָרִים תִּקְלָה וְקָלוֹן, וְכִפִּי שְׁשִׁינוּ בְּמִשְׁנָה
 בִּישְׂרָאֵל הַרְּבֹעַ בַּהֲמָה, שְׁסוֹקִלִים אֶת הַבַּהֲמָה מִשּׁוּם שְׁבִאָה תִּקְלָה
 עַל יָדָהּ, וּמִשּׁוּם שְׁגֻרְמָתָה לֹא קָלוֹן, וְהָאָם בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׂרַבַּע בַּהֲמָה,
 תִּקְלָה אֵיכָא בְּכֵךְ שְׁגֻרְמָה לֹא לְעוֹבֵד אִיסוֹר, אֲבָל קָלוֹן לֵיכָא –
 הַבַּהֲמָה לֹא גִרְמָה לֹא קָלוֹן, כִּיּוֹן שְׁדִרְכָּן בְּכֵךְ וְאֵינֶם מִתְּבִיִּישִׁים בִּזָּה.
 וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן לֹא תִּסְקַל הַבַּהֲמָה. אִי דִּילְמָא שְׁבַהֲמָה נִסְקֵלַת בְּמִקּוֹם
 שִׁישׁ תִּקְלָה עַל יָדָהּ אֵף עַל פִּי שְׁאֵין מִחֻמַּתָּה קָלוֹן. פּוֹשְׁטָה הַגְּמָרָא:
 אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, תִּנְיָתוֹהָ דִּין זֶה יֵשׁ לְלַמְדָּנָה מִהַבְּרִייתָא (תּוֹרַת כְּהֵנִים
 קְדוּשִׁים פִּי' א' ד') שְׁנֵאמַרָה לְגַבִּי אֵילָנוֹת שֶׁל אֲשִׁירָה. נֶאֱמַר בְּתוֹרָה (דְּבָרִים
 יב א) 'וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרָפֶן בָּאֵשׁ', כְּלֹמֶר אֵילָן שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה יֵשׁ
 לְשׁוּרְפוֹ, וּשְׁשִׁינוּ עַל כֵּךְ בְּבִרְיָתָא, מָה אֵילָנוֹת שְׁאֵין אוֹכְלוֹן וְאֵין
 שׁוֹתִין וְאֵין מְרִיחִין, אֲמַרָה תּוֹרָה הַשְּׁחַת שְׂרוֹף וְכִלָּה, הוֹאִיל וְכָא
 לְאָדָם – לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים הַמוֹזְהָרִים עַל עֲבוּדַת כּוֹכְבִּים תִּקְלָה עַל יָדָהּ,
 הַמְּתַעָּה אֶת חֲבִירוֹ מְדַרְבֵּי חֲתִים לְדַרְבֵּי מִיתָה, עַל אַחַת בְּמָה וְכָמָה
 שִׁיעִיבִינוּ הַמִּקּוֹם מִן הָעוֹלָם. הִרִי שְׁמַחְמַת תִּקְלָה בְּלִבָּד נֶאֱמַר דִּין
 שְׂרִיפָה בְּאֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין קָלוֹן לִפִּי שְׂרִיגִלוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
 לְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה אוּ מִשּׁוּם שְׁלָא חֲשַׁשׁ הַכְּתוּב לְקָלוֹנָם. וְאֵם כֵּן הוּא
 הַדִּין בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִּים הַרְּבֹעַ בַּהֲמָה, אֲפִילוּ שֶׁאֵין קָלוֹן, הוֹאִיל וְשִׁנָּה
 תִּקְלָה, סוֹקִלִים אֶת הַבַּהֲמָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלָּא מַעֲטָה שְׁעַל יָדִי תִּקְלָה בְּלִבָּד הַבַּהֲמָה נַהֲרַגָּה,
 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים הַמְּשַׁתְּחוּהָ לְבַהֲמָתוֹ, תוֹתִיכֶס – תִּיאֲסֹר הַבַּהֲמָה
 בְּהִנָּאָה כִּדָּן עֲבוּדָה זָרָה אִסְרָהָה בְּהִנָּאָה, וּמִקְמָלָא – וְנַהֲרֹג אֶת
 הַבַּהֲמָה מִשּׁוּם שְׁגֻרְמָה תִּקְלָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה,
 וְנַהֲרֹג הוּא עַל יָדָהּ. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: מִי אֵיכָא מִיָּדִי – הָאֵם יֵשׁ כִּזָּה
 דְּבַר דְּלִישְׂרָאֵל לֹא אָסֵר הַכְּתוּב בְּהִנָּאָה אֶת בְּהֻמָּתוֹ כְּשֶׁהַשְּׁתַּחֲוָה לָהּ,
 וְלְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אָסֵר וְתַהֲרֹג, הֵלֵא אֵין דְּבַר בְּתוֹרָה שְׁלִישְׂרָאֵל מוֹתֵר
 לְעִשׁוֹתוֹ וּלְגִי אִסוֹר לְעִשׁוֹתוֹ. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: בַּהֲמָה יִשְׂרָאֵל גּוֹפִיָּה
 לִיתִיכֶס – תִּיאֲסֹר בְּהִנָּאָה וְתַהֲרֹג כְּשֶׁהַשְּׁתַּחֲוָה לָהּ, כִּיּוֹן שְׁמַחְמַתָּה
 נִגְרַמָּה לֹא תִּקְלָה וְקָלוֹן, מִיָּדִי דְּהִנָּה דְּאַרְבִּיעָה – וְכִמּוֹ שְׁמִצִּינוּ בְּנִרְבַּע
 לְבַהֲמָה שְׁהוֹרִגִים אֶת הַבַּהֲמָה בְּסִיבָתָה תִּקְלָה וְקָלוֹן. מְבִיאָה הַגְּמָרָא
 דַּעַה אַחֲרֵת כִּדָּן בַּהֲמָה הַנִּרְבַּעַת לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים: אָמַר אֲבִי, בִּאֲמַת
 אֵין הוֹרִגִים אֶת הַבַּהֲמָה אֲלָא בְּאִסוֹר שִׁנְעָם שְׁתֵּי סִיבוֹת לְהוֹרָגָה, גַּם
 תִּקְלָה גַּם קָלוֹן, וְהִטְעַם שֶׁאֵין הוֹרִגִים אֶת הַבַּהֲמָה כִּשְׁלִישְׂרָאֵל עֲבַדָּה,
 וְכֵן אֵין הוֹרִגִים אוֹתָהּ כְּשֶׁהַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים רַבְעָה, מִשּׁוּם שְׁוָה –
 כִּשְׁלִישְׂרָאֵל רַבַּע בַּהֲמָה, קָלוֹנוֹ מְרֻבָּה, שְׁגַם עֲבַר עַל מִצְוַת קוֹנוֹ וְגַם
 גִּינָה אֶת עֶצְמוֹ בְּדָבָר מְגוֹנָה, וְאֵילוֹ זֶה – כִּשְׁלִישְׂרָאֵל עֲבַד לְבַהֲמָה אוּ
 כְּשִׁנְכִּירִי רַבְעָה, קָלוֹנוֹ מוֹעָט. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִרִי אֵילָנוֹת שֶׁל
 אֲשִׁירָה דְּאֵין קָלוֹן מְרֻבָּה וְאֵף עַל פִּי כֵן אֲמַרָה הַתּוֹרָה הַשְּׁחַת
 שְׂרוֹף וְכִלָּה, וְאֵם כֵּן גַּם בַּהֲמָה שִׁישְׂרָאֵל עֲבַדָּה אוּ שְׁגִי רַבְעָה תַּהֲרֹג.
 מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: בְּכַעֲלִי חֲתִים קְאָמְרִינָן – מָה שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁאֵין דִּין
 הִרְיָגָה כְּשִׁגּוֹרֵם הַקָּלוֹן עוֹשָׂה קָלוֹן מוֹעָט, הִינּוּ דוּקָא בְּבַעֲלֵי חֲתִים
 שְׁלָא נֶאֱסִרִים עַל יָדִי דְּבַר מוֹעָט, וְכִפִּי שְׁמִצִּינוּ דְּחָס רְחֻמָּנָא עָלֵיהוּ
 בְּכֵךְ שֶׁאֵין הוֹרִגִים בַּהֲמָה שְׁנִרְבַּעָה אֲלָא עַל יָדִי עֲדִים וּבִבְתִּי דִּין שֶׁל
 עֲשִׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. רַבָּא אָמַר, בִּאֲמַת הַהִלְכָה כְּמוֹ רַב שֶׁשֶׁת, שְׁעוֹבֵד
 כּוֹכְבִּים שְׂרַבַּע בַּהֲמָה הַבַּהֲמָה נַהֲרַגָּה, מִשּׁוּם שְׁדִי בְּסִיבָה אַחַת כִּדִּי
 לְהוֹרָגָה, וְהִטְעַם שְׁכֵאֲשֶׁר הַשְּׁתַּחֲוָה לָהּ אֵינָה נַהֲרַגָּה, מִשּׁוּם שְׁדוּקָא
 בְּרִבִּיעָה אֲמַרָה תּוֹרָה שְׁבַהֲמָה שְׁנֵינִי מַעֲבִירָה תִּהְיֶה, אֲבָל בַּהֲמָה
 שֶׁהַשְּׁתַּחֲוָה לָהּ, לֹא נִהְנֶתָה מִן הָעֲבִירָה, וְלִכֵּן אֵין הוֹרִגִים אוֹתָהּ.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִרִי אֵילָנוֹת שֶׁל אֲשִׁירָה דְּאֵין נִהְיִין מַעֲבִירָה,
 וְאֲמַרָה תּוֹרָה הַשְּׁחַת שְׂרוֹף וְכִלָּה. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: בְּכַעֲלִי חֲתִים
 קְאָמְרִינָן, שְׁבַכְדִּי לְהוֹרֵגִם צִרִיךְ שִׁיחֵנוּ מִן הָעֲבִירָה, מִשּׁוּם דְּחָס
 רְחֻמָּנָא עָלֵיהוּ.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה מִמְּשַׁנְתֵּינוּ שְׁעַל יָדִי תִּקְלָה בְּלִבָּד הוֹרִגִים אֶת
 הַבַּהֲמָה: תָּא שְׁמַע, שְׁשִׁינוּ בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, דְּכָר אַחֵר – סִיבָה
 נוֹסַפְתָּ מִפְּנֵי מָה הַבַּהֲמָה נַהֲרַגָּה, כִּדִּי שְׁלָא תִּהְיָ בְּהֶמְהָה עוֹבֵרַת בְּשׁוֹק
 וְיֵאֱמָרוּ זֶה הִיא שְׁנִסְקָל פְּלוֹנִי עַל יָדָהּ. וְהִנָּה בְּסִיבָה זֶה נִכְלָלִים שְׁנֵי
 הַחֲסֻרוֹת: א. סִיבַת הַקָּלוֹן, בְּמָה שְׁחוֹשִׁשִׁים שְׁתַּהָא הַבַּהֲמָה עוֹבֵרַת
 וְיֵאֱמָרוּ זֶה הַבַּהֲמָה שְׁנִכְשֵׁל בָּהּ פְּלוֹנִי, וְיודֵעַ בִּזָּה קָלוֹנוֹ בְּרִבִּים. ב. סִיבַת
 הַתִּקְלָה, בְּמָה שְׁחוֹשִׁשִׁים שִׁיאֲמָרוּ זֶה הִיא שְׁנִסְקָל פְּלוֹנִי עַל יָדָהּ. כְּלֹמֶר
 שְׁגֻרְמָה תִּקְלָה. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: מֵאִי לָאו – הָאֵם אֵין הַכְּרָה לּוֹמַר

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף נה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא רש"י תוספות

אדרבה אשה דאורחה כו'. אשה פשיטא בכולהו הש"ס דבאשה מתחייב אשני משכבות דמשכבי אשה כתיב אלא רב פפא ה"ק אם יש לחלץ בין אשה לבהמה איפכא הוה ליה למימר: **זו** קלנו מרובה. פ"ה דס"ל לאבי דבעין תקלה וקלון ולית ליה דרב ששת דמחייב בהמה הנרבעת לגוי א"נ אית ליה אלא דס"ל מותר שקלנו מרובה איכא קלון לגוי ומאילנות לא גמיר ופי' דוחק דמשמע דלשני מילתא דא פשט בא דמחייב אע"ג דליכא קלון לגוי ועוד קשה היאך פשט רב ששת מאילנות שטעונין שריפה משום תקלה לחודא הכי נמי לבהמה שרבעה גוי הא ודאי פשיטא דאיכא למימר משתחוה לבהמה תוכיח דאיכא תקלה לחודא ושריא כדמסיק משום דחס רחמנא אבעלי חיים הו"ה ברביעה דליכא למילף מאילנות וי"ל דהכי פשט כי היכי דגבי אילנות השוה הכתוב של גוי לשל ישראל אע"ג דבישראל איכא תקלה וקלון ובשל גוי ליכא אלא תקלה לחוד ה"נ גבי בהמה יש להשוות נרבע דגוי לנרבע דישראל אע"ג דבישראל איכא תקלה וקלון ובגוי ליכא אלא תקלה לחודא ופריך גוי המשתחוה לבהמותו תתסר וניקטלה משום תקלה לחודא ומשני ומי איכא מדי כו' הא לא אסרין נרבעת לגוי אלא כדי להשוותה לנרבעת לישראל ופריך ישראל גופיה תיתסר מדי דהוה ארביעה וכן דנאסור נעבד דישראל משום תקלה וקלון כמו ברביעה נאסור נמי נעבד לגוי אפילו משום תקלה לחודא ומשני זה קלנו מרובה אין ללמו' נעבד דישראל מנרבע לישראל דנרבע לישראל קלנו מרובה ונעבד דישראל תקלה איכא וקלון מרובה ליכא: **וחייבין**

מיניה רב אבהו' פר אמי מרב ששית, המערה פגעצמו, מהו. אמר ליה, קבסתן. אמר רב אשי, מאי תיבעי לה. בקושי, לא משפחת לה. כי משפחת לה, במשמש מת. למאן דאמר, משמש מת בעריות פטור, הכא פטור. ולמאן דאמר חייב, הכא מיתחייב תרתין, מיתחייב אשוכב, ומיתחייב אנשכב. בעו מיניה מרב ששית, עובד פוכבים הכא על הבהמה, מהו. תקלה וקלון בעינן, והכא, תקלה איכא, קלון ליכא. או דילמא, תקלה אף על פי שאין קלון. אמר רב ששית, תנינוהו, מה אילנות שאין אוכלין ואין שותין ואין כרייתין, אמרה תורה השחת שורף וכלה, הואיל ובא לאדם תקלה על דין. המתעב את חבריו מדרבי חיים לדרבי מיתת, על אחת פמה וכמה. אלא מעתה, עובד פוכבים המשתחוה לבהמותו, תיתסר ומקטלא. מי איכא מיד דלישראל לא אסר, ולעובד פוכבים אסר. ישראל גופיה ליתסר, מיד דהוה ארביעה. אמר אביי, זה קלנו מרובה, וזה קלנו מועט. והרי אילנות דאין קלון מרובה, ואמרה תורה השחת שורף וכלה. כבעלי חיים קאמרין, דחס רחמנא עליהו. רבא אמר, אמרה תורה, בהמה נהנית מעבירה תיהרג. והרי אילנות דאין נהנין מעבירה, ואמרה תורה, השחת שורף וכלה. כבעלי חיים קאמרין, דחס רחמנא עליהו. תא שמע, דבר אחר, שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה. מאי לאו, מרסיפא

למאן תקלה אע"פ שאין קלון דהא אשירה לגוי אינה קלון אלא תקלה שאף הם הוחזרו על עבודה זרה: אלא מעתה. דמשום תקלה לחודא נסקלת: גוי המשתחוה לבהמה. איכא תקלה שהוא נהרג על ידה תתסר הבהמה לישראל בהנאה ונקטלה בהנאה: איכא מיד דלישראל לא מיתסר. בהנאה בהשתחוותא דקיימא לן (תמורה דף כט.) בעלי חיים אין נאסרין מפני עבודת זרה דמדאיצטריך קרא למיסר נעבד לקרבן גבוה מכלל דלהויט שרי לישראל נמי תתסר. מיד דהוה ארביעה. דאסרין לא ומקטלא ובי איצטריך למיסר נעבד לגבוה כגון נעבד על פי עד אחד או ע"פ הבעלים דגברא לא מקטיל ואיהי נמי לא מקטלא דהא רובע נרבע אסר להו קרא לגבוה וקטיל לן למא לי קרא ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל ואוקים נרבע על פי אחד או על פי הבעלים דגברא לא מקטיל ואיהי נמי לא מקטלא בפרק ששי דתמורה (שם): אמר אביי זה קלנו מרובה. שיש כאן קלון שעבר על מצות קונו וקלון שגינה עצמו בדבר מגונה: וזה קלנו. דגוי מועט וסבירא ליה לאביי תקלה וקלון בעינן דלית ליה דרב ששת אי נמי סבירא ליה כותיה דמתוך שקלנו מרובה איכא קלון ואפילו מגוי ומיהו מאילנות לא גמיר לה: כבעלי חיים קא אמרין. דלא מתסרי במלואת חטאת: דהא חס רחמנא. שהצריך להם ב"ד של עשרים ושלשה והעדאת עדים: רבא אמר. להכי לא ילפינן נעבד מנרבע משום דלא נהנית הבהמה מעבירה וגבי גוי הכא על הבהמה כרב ששת סבירא ליה דהא איתנהאי מעבירה: תא שמע. דתקלה בלא קלון מקטיל מודתני במתני' תרי בבי והוא רישא משנה יתירא דקתני סיפא דבר אחר וכו' ומוחק סיפא משמע דתרווייהו איכא דקתני ויאמרו זו היא היינו קלון ושנסקל היינו תקלה עבירה ומדחנא לרישא שמע מינה תקלה גרידתא דוקא נקט בלא קלון כגון גוי דהא ליכא למימר תנא רישא תקלה וסיפא קלון למימרא דתרווייהו בעינן דהא מרסיפא שמע מינה:

הבא על הבהמה בין כדרכה בין שלא כדרכה. מקרי רובע ומילי מילי קתני לה: **באשה שני משכבות.** כדכתיב בה משכבי: ובהמה משכב אחר. דהא לא כתיב בה משכבי ולענין רביעה קאמר דהאשה הנרבעת לבהמה מתחייבת אף שלא כדרכה כדרך שהיא מתחייבת בבעלת אדם דאילו בבעלת אדם לא איצטריך לרב נחמן למימר דקראי טובא ומתני' איכא ורב פפא נמי לא מצוי למימר איפכא: מתקין לה רב **פפא אדרבה אשה דאורחה.** בבעילה אמידעם דאורחה היא מחייב אמידעם אחרינא דהיינו שלא כדרכה לא דאין אורחה דאין הנאתה מרובה: בהמה דלאו אורחה. לבא עליה ביאת שניהם שוין: (תניא דלא כתריויהו): המערה. שלא גמר ביאתו איכא למאן דאמר (ביבמות דף נה) זו נשיקת אבר על הנקב ואיכא למיד' הערעה זו הכנסת עטרה דהוא דבר מועט אבל יותר הוא על נשיקה מיהו גבי עריות קי"ל (שם) הערעה כגמר ביאה דכתיב בנדה את מקורה הערה וילפינן (שם דף ח.) שאר עריות מנדה בהקישא דר' יונה כי את כל אשר יעשה מכל התועבות האל חוקשו כולן זה לזה הכא מאי: **משכבי אשה כתב ביה.** בזכר ומאי קא מבטיא ליה כל דמחייב באשה מחייב נמי ביה: **אם אינו ענין.** לוך הערעה דכתיבא גבי אחות אמו ואחות אביו דכתיב בהו (ויקרא כ) כי את אשר הערה אם אינו ענין לגופיה דהא אתיה בחדש דנדה ככל שאר עריות כדפרישית תנחו ענין לבהמה: למא לי למכתביה להערה דידה גבי חייבי כריתות. אחות אב ואחות אם אין בהם מיתה: לכתבה גבי. חד מעריות של חיוב מיתה: אידי דכולי קרא. דעריות אחות אמן ואחות אבין כי את שארו הערה וגו' (שם): **לדרשא אתא.** ביבמות בפרק הבא על יבמות (דף נד.) דהא כתיבא בכל חד וחד באנפי נפשיה בפרשת עריות באחרי מות וחדר כתיב בקדושים תהיה קבסתן. צערתי ששאלתני דבר שאי אפשר: בקושי. בקושי של אבר: לא משכחת. שיוכל לכופו לעצמה משמש מת. באבר מת בלא קושי: למי' משמש מת בעריות וכו'. פלוגתא היא בשבועות בשלהי ידיעות הטומאה (דף יח.) מחייב אשוכב ואנשכב. דתרווייהו איתנהו ביה: גוי **הבא על הבהמה** מהו. שתסקל הבהמה על ידו גבי ישראל פריש' במתני' תרי טעמי לפי שבאת לאדם תקלה על ידה ושלא תהא עוברת בשוק לאחר זמן ויאמרו וכו' דהיינו קלון וגבי גוי תקלה איכא דבני נח הוזהרו על העריות לקמן בפרקין (דף נו.) קלון ליכא. דרכן בכך ואין מתביישין ועוד דאקלון דידהו לא חס רחמנא: **אילנות.** של אשירה דכתיב בהו (דברים יב) תשרפון באש אמרה תורה וכו' אלמא תקלה אע"פ שאין קלון דהא אשירה לגוי אינה קלון אלא תקלה שאף הם הוחזרו על עבודה זרה: אלא מעתה. דמשום תקלה לחודא נסקלת: גוי המשתחוה לבהמה. איכא תקלה שהוא נהרג על ידה תתסר הבהמה לישראל בהנאה ונקטלה בהנאה: איכא מיד דלישראל לא מיתסר. בהנאה בהשתחוותא דקיימא לן (תמורה דף כט.) בעלי חיים אין נאסרין מפני עבודת זרה דמדאיצטריך קרא למיסר נעבד לקרבן גבוה מכלל דלהויט שרי לישראל נמי תתסר. מיד דהוה ארביעה. דאסרין לא ומקטלא ובי איצטריך למיסר נעבד לגבוה כגון נעבד על פי עד אחד או ע"פ הבעלים דגברא לא מקטיל ואיהי נמי לא מקטלא דהא רובע נרבע אסר להו קרא לגבוה וקטיל לן למא לי קרא ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל ואוקים נרבע על פי אחד או על פי הבעלים דגברא לא מקטיל ואיהי נמי לא מקטלא בפרק ששי דתמורה (שם): אמר אביי זה קלנו מרובה. שיש כאן קלון שעבר על מצות קונו וקלון שגינה עצמו בדבר מגונה: וזה קלנו. דגוי מועט וסבירא ליה לאביי תקלה וקלון בעינן דלית ליה דרב ששת אי נמי סבירא ליה כותיה דמתוך שקלנו מרובה איכא קלון ואפילו מגוי ומיהו מאילנות לא גמיר לה: כבעלי חיים קא אמרין. דלא מתסרי במלואת חטאת: דהא חס רחמנא. שהצריך להם ב"ד של עשרים ושלשה והעדאת עדים: רבא אמר. להכי לא ילפינן נעבד מנרבע משום דלא נהנית הבהמה מעבירה וגבי גוי הכא על הבהמה כרב ששת סבירא ליה דהא איתנהאי מעבירה: תא שמע. דתקלה בלא קלון מקטיל מודתני במתני' תרי בבי והוא רישא משנה יתירא דקתני סיפא דבר אחר וכו' ומוחק סיפא משמע דתרווייהו איכא דקתני ויאמרו זו היא היינו קלון ושנסקל היינו תקלה עבירה ומדחנא לרישא שמע מינה תקלה גרידתא דוקא נקט בלא קלון כגון גוי דהא ליכא למימר תנא רישא תקלה וסיפא קלון למימרא דתרווייהו בעינן דהא מרסיפא שמע מינה:

והיבין עליה משום א"א. פ"ה אם קיבל אביה קדושין וקשה מסיפא שמעי' לה דתני בא עליה אחד מכל עריות דייקנין מינה אפילו בהמה ועוד בפ"ק דקידושין (דף י. ושם) דבעו למיפשט דביאה אירוסין עשה ולא נשואין עשה מוקדני מתקדשת בביאה ובתר הכי קתני נשאת וממאי דילמא נשאת אקדושי כסף קאי כמו וחיבים עליה משום א"א

ויל דכולה אקדושי ביאה דרישא קאי ומשום
בא עליה יבם קמא איצטריכא ליה דלא תימא
קמא מדרבנן כמו בן תשע דסיפא דלא קני
מדאורי' אלא כמאמר בעלמא כדאיתא בשילהי
האשה רבה (יבמות דף צו.) ומיהו קשה דלקמן
בפ' בן סורר (דף סט.) דייק מהבא דהולכין בדיני
נפשות אחר הרוב מוקדני וחיבין עליה משום
א"א וממאי דילמא איילונית היא ואדעתא דהכי
לא קדש הא אפילו דראשון אדעתא דהכי קדש
ה"מ למיפך אמאי חיבין דאיילונית לאו בת
יבום היא ומיבום לא פריך דהל' אדעתא
דהכי לא מייבם ויל' דנקט אדעתא דהכי לא
קדש משום דפריך עלה גם מסיפא דבא עליה
אחד מכל עריות ומאן דמשני וחיבין עליה
בקרוב לא אסיק אדעתיה מסיפא ובתר הכי פריך
ומשני דקבליה עילויה מכל מקום ההוא דא"א
כרשנין חיבין עליה בקרבן א"נ דקבל עליה
היבם ולא ראשון דאם תמצא איילונית תתקדש
לו מ"מ בביתא וריב"א פירש דנקט דחיבים
עליה משום אשת איש וזה"ל לכל עריות כדי
לאשמועינן מחמת סיפא אפילו בהמה דמסיפא
גרדיא לא היה שמעין בהמה דהוא אמרין גבי
בהמה לא חשיב ביאתו ביאה תדע דגבי בן ט'
דקתני ואם בא על אחת מכל עריות אפ"ה קתני
בהמה בהדיא ופוסל את הבהמה ונסקלת על ידו
ונחיא לפירשו דלא קתני גבי קטנה ופוסלת את
הבהמה ונסקלת על ידה.

נשאת לכתן. אבל פחותה מבת ג' לא אכלה
אע"ג דליכא למיחש לדעולא ולא
לסמפון דהא נישאת כיון דלאו בת ביאה היא
חזרת לבית אביה ולא בדיק לה ועוד דכיון
דנשאת אמתקדשת בביאה קאי כדאמר בפ"ק
דקידושין (דף י.) אם כן פחות מבת ג' דקדושי
ביאה דידה לאו קדושי נישואין נמי לא מהני.
ואינו מאביל. פ"ה בקושי' אם היה כותן ובא
עליה לשם קדושין אינו מאביל וקשה
דאין זה תלוי בביאה אלא משום דקדושין קטן
לאו קדושין ויש לפרש דאינו מאביל ביבמות
קאמר אע"פ שזוקקה ועומדת.
ואינו נותן גט עד שיגריל. בהגדיל לחוד לא
סגי ליה בגט דביאת בן ט' כמאמר
שויה רבנן וצריכה גט למאמרו וחליצה לזקתו
אלא לכשיגריל יבעול ויתן זה הכי מפרש בפ'
יוצא דופן (גדה דף מה.).

אינה

לה כארוסה דאע"ג דקנין כספו הוא אמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: **בא** עליה אחד מן הפסולין. כגון גוי או חלל או נתין וממור פסלה מן התרומה
דאז ביאתה ביאה וביבמות (דף סח.) ובקדושין בפרק בתרא (דף סט.) ילפי לה מהאי קרא דהא וכת כותן כי תהיה לאיש זה וגו' כיון שנבעלה לפסול לה פסלה עולמית מהתם לית
לה שפיר ולויה ישראלית מרבו מרביא דבת וכת: **מומתין** ע"י. אם מתיבין מיתותין קרא דהא ביאתה ביאה: והיא פטורה. דלאו בת עונשין היא: תקלה ליכא. דלאו בת עונשין
היא והרי היא בכלל שוגג: **קנאה**. לירשה ושלא תפטר עוד בחליצה אלא בגט: **ואינו** נותן גט עד שיגריל. שהרי ע"י קדושי אחיו גדול נאסרה וגירושין של זה אינן חשובין
להפקיע קדושי אחיו דקטן הוא ואינו בן דעת: **ומטמא** כנדה. כבועל נדה ולא כנוגע: **למטא** משכב. שלו התחתון כעליון של זה אבל פחות מבת ט' אינו אלא כנוגע כנדה
לטומאת ערב: **ופוסל**. את האשה בביאתו מן התרומה אם הוא א' מן הפסולין: **ואינו** מאביל. אם הוא כותן ובא עליה לשם קדושין אינו מאבילה בתרומה דקטן אע"ג דביאתו
ביאה אין קניינו קטן ולא קרינא ביה קנין כספה: **ופוסל** את הבהמה מעל המזבח. משום נרבע כגון על פי עד אחד או ע"פ הבעלים שאינה נסקלת ואינה נאסרת להדיא:
ונסקלת על ידו. אם יש עדים דאין שור ובהמה נסקלין אלא ע"י עדים וסנהדרין כדאמר בפ"ק (דף ב.) כמיתת בעל כך מיתת השור: **מאי** לאו מדסיפא תקלה וקלון. דהא
קתני יאמרו זו היא יבנית קלון וקתני משנה יתירא דרישא לאיתויי קלון בלא תקלה אדם ומאי תקלה דקתני בה תקלה קלון דאלתיי תקלה עבירה
בלא קלון בהכי לא מצית לאוקומא דבישראל תקלת עבירה בבמה בלא קלון לא משכחת לן וקא סלקא דעתך דכולה בישראל קא מיירי: **מתני'** עד שיפירש את השם.

שיחורב את השם אבל אם לא הוציא שם מפיו אלא שמע שם יוצא מפי אחר וברכו פטור:

מדסיפא תקלה וקלון. רישא תקלה בלא קלון. והיכי דמי,
עובד פוכבים **הבא על הבהמה**. לא, **סיפא**, **תקלה וקלון**.
רישא, **הא קא משמע לן**, **דאפילו קלון בלא תקלה**, **נמי**
מיתייבי. והיכי דמי, **ישראל הבא על הבהמה בשוגג**,
וכדבעי רב המנונא, **דבעי רב המנונא**, **ישראל הבא על**
הבהמה בשוגג, **מהו**. **תקלה וקלון בעיניו**, **והבא**, **קלון**
איכא, **תקלה ליכא**. או **דילמא**, **קלון אף על פי שאין**
תקלה, **אמר רב יוסף**, **הא שמעו**, **בת שלש שנים ויום**
אחד, **מתקדשת בביאה**. ואם בא עליה יבם, **קנאה**.
והיבין עליה משום אשת איש. **ומטמא** **את בועלה**,
למטא **משכב תחתון כעליון**. **ניסת לכתן**, **אובלת**
בתרומה. **בא עליה אחד מן הפסולים**, **פסלה מן הבהמה**.
ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה,
מומתין על ידה, **והיא פטורה**. **אחד מכל עריות ואפילו**
בהמה, **והא הבא**, **דקלון איכא**, **תקלה ליכא**, **וקתני**
מומתין על ידה. **כיון דמוזדה היא**, **תקלה נמי איכא**,
ורחמנא הוא דחם עלה. **עלה ידיה חם**, **אבהמה לא חם**.
אמר רבא, **הא שמעו**, **בן תשע שנים ויום אחד**, **הבא על**
יבמתו, **קנאה**, **ואינו נותן גט עד שיגריל**. **ומטמא כנדה**,
למטא **משכב תחתון כעליון**. **פוסל ואינו מאביל**. **ופוסל**
את הבהמה מעל גפי המזבח. **ונסקלת על ידו**. **ואם בא**
על אחת מכל העריות האמורות בתורה, **מומתין על**
ידו. **והא הבא**, **קלון איכא**, **תקלה ליכא**, **וקתני נסקלת**
על ידו. **כיון דמוזיד הוא**, **תקלה נמי איכא**, **ורחמנא הוא**
דחם עילויה. **עליה ידיה חם** **רחמנא**, **אבהמה לא חם**
רחמנא. **הא שמעו**, **דבר אחר**, **שלא תהא בהמה עובדת**
בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה. **מאי לאו**,
מדסיפא תקלה וקלון. **רישא קלון בלא תקלה**, **והיכי דמי**,
ישראל הבא על הבהמה בשוגג. לא, **סיפא תקלה וקלון**,
רישא תקלה בלא קלון, **והיכי דמי**, **עובד פוכבים** **הבא**
על הבהמה, **וכדבעי מיניה מרב ששת**: **משנה המנונה**,
אינו חיב עד שיפירש השם. **אמר רבי יהושע בן קרחה**,
בכל

ח"ג לא סיפא תקלה וקלון ורישא קא קמ"ל וכו': **סיפא**. ודאי תריוהו איכא ואימא
לך דכולה מתני' בישראל קא מיירי ואשמועינן רישא דאע"ג דליכא אלא חדא קלון
בלא תקלה כגון ישראל שוגג כסבור מותר דאיכא קלון שגינה עצמו בדבר מגונה
ותקלה ליכא ומאי תקלה דקתני שבאת לאדם תקלה ע"י תקלת קלון קאמר ונחיא
לאוקומה הכי ולא תוקמא רישא בגוי וסיפא
בישראל: **בת שלש שנים ויום אחד**. קים להו
לרבנן דשוב אין בתוליה חזרין ומאז היא
ראויה לביאה: **מתקדשת בביאה**. ע"י אביה
אם מסרה אביה לאחר לבא עליה לשום
קדושין דהאב וכו' בבתי בקדושה דכתיב
(דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה אבל
היא עצמה ואמה ואחיה כשהיא יתומה אין
בה קדושה תורה אלא רבנן הוא דתקן ולא
הצריכה גט אלא מיאון בעלמא: **ואם בא**
עליה יבם קנאה. ויצאה ידי יבום ומתגרשת
הימנו בגט ומקבלו אביה ואינה צריכה
חליצה דהא בביתא יבם תלה רחמנא דכיון
שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר שמגרשה
בגט זה הרי בא (ועליה) אבל פחות משלש
שנים אינה ביאה ואינה נקנית לו ואם בא
לגרשה בגט אינו יכול אלא ימתין עד שתהא
בת שלש שנים ויום אחד ויבעול או עד
שתבא ב' שערות ותחלוץ: **והיבין עליה**. אם
קבל אביה קידושין ובא עליה אחר חיב עליה
משום אשת איש כדביאה היא אבל פחות מבת
שלש נדי דקדושי כסף פסול קדושין וכן לחיוב
עליה לאחר שלש אבל הבא עליה בתוך
שלש לא נתחייב אע"פ שהיא אשת איש
דלאו ביאה היא: **ומטמא את בועלה**.
בגדוה דקיי"ל (גדה דף לב.) מרביא דיו"ו
ואשה כי תהיה וזה לרבות תינוקת בן יום א'
שמטמאה בגדוה ומיזוי ב' מטמא' כנדה
במגע ובמדרס הוא דמטמאה טהרות ואדם
וכלים כשאר נדה אבל בא עליה בתוך שלש
אינה מטמאה טומאת שבעה כבועל נדה
דכתיב ביה (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו אלא
הרי הוא כנוגע בעלמא לטומאת ערב משום
דלאו ביאה היא אבל בת שלש מטמאתו כיון
בועל נדה: **למטא משכב תחתון כעליון**.
שהבועל נדה מטמא משכב התחתון משום
משכב אפי' לא נגע בו כעליון של זה הכי
מפורש במסכת נדה בפרק בנות כותים (דף
לב.) שאין משכבו של בועל נדה חמור
כמשכב נדה וכמשכב זה שנעשים אב
הטומאה לטמא אדם וכלים דכתיב וכל
אשר יגע במשכבה אלא הרי הוא כעליון
של זה בגד שנישא על גבי חוב שאינו אלא

ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומקראי ילפנין לה התם: **נשאת** לכתן. ע"י קדושי אביה: **אובלת**
בתרומה. אבל פחות מבת שלש אע"פ שקדושיה קידושין על ידי אביה הואיל ואין ביאתה ביאה אין חופתה חופה והויא
דלאו ביאה היא אלא בת שלש משמאתו כיון
בועל נדה: **למטא משכב תחתון כעליון**.
שהבועל נדה מטמא משכב התחתון משום
משכב אפי' לא נגע בו כעליון של זה הכי
מפורש במסכת נדה בפרק בנות כותים (דף
לב.) שאין משכבו של בועל נדה חמור
כמשכב נדה וכמשכב זה שנעשים אב
הטומאה לטמא אדם וכלים דכתיב וכל
אשר יגע במשכבה אלא הרי הוא כעליון
של זה בגד שנישא על גבי חוב שאינו אלא

סנהדרין דף נה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קכג

לענין זה שאינה צריכה חליצה, ואם רצה לגרשה צריך ליתן לה גט.
 ואמנם אינו נותן גט עד שיתגרש, לפי שקידושי אחיו חלו מן התורה
 ואסורה על כל העולם, ואילו קטן זה, הואיל ואינו בן דעת גירושיו
 אינם גירושין גמורים להפקיע קידושין גמורים מן התורה. ומתמא
 בנדה – אם בא על נדה נטמא באב הטומאה שבעה ימים ומטמא
 אדם וכלים, שהרי ביאתו נחשבת ביאה ודינו כבועל נדה, ובכח
 טומאתו לטמא משכב תחתון שישב או שכב עליו אף שלא נגע בו,
 בדרגת ראשון לטומאה, שיהא אותו משכב או מושב מטמא אוכלים
 ומשקים, כעליון של זב שהוא ראשון לטומאה. פוסל – אם היה
 הקטן אחד מן הפסולים, ובא על בת כהן או על הנשואה לכהן,
 הואיל וביאתו ביאה, פוסלה מאכילת תרומה. ואם היה הקטן כהן
 ולקח בת לוי או בת ישראל אינו מאכיל אותה בתרומה ככל כהן
 הנושא אשה, לפי שאין לקטן קנין ואינה נחשבת לקנין כספו.
 וכשרבע בהמה, הרי הוא פוסל את הבהמה להקרבה מעל גבי
 המזבח, כדין בהמה שנרבעה שפסולה להקרבה, ובאופן שיש רק עד
 אחד שמעיד על כך, או שהבעלים מעידים על כך, שאינה נהרדת
 ומוותרת להדיוט. ואם היו שני עדים שנרבעה לקטן, הרי היא נסקלת
 על ידו. ואם הקטן בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה
 שעונשם מיתה, הרי הן מומתים על ידו, אבל הוא אינו נהרג לפי
 שאינו בר עונשים.
 מוכיחה הגמרא מדברי המשנה: והא הך בן שרבע בהמה והיא
 נסקלת, קלון איבא, שהרי מתבזה בכך, אולם תפלה ליבא, כיון
 שקטן אינו בר דעת ואינו בר עונשים, וקתני – ובכל זאת כותבת
 המשנה הדין שהבהמה נסקלת על ידו, הרי שבסיבת קלון בלבד
 הורגים את הבהמה. דוחה הגמרא: כיון דמזיד הוא, שהרי רבע
 הקטן מרצון, תפלה נמי איבא, שהרי חטא מחמת הבהמה, ומה
 שאינו נהרג, רחמנא הוא דחם עילויה – התורה חסה עליו שלא
 להענישו ולהורגו, ויש לנו לומר, עליה דידיה חס רחמנא – על
 הקטן עצמו חסה התורה, אבל אבהמה לא חס רחמנא.
 הגמרא מביאה ראיה ממשנתנו שבסיבת קלון בלבד הורגים את
 הבהמה: תא שמע, שנינו בסיפא של משנתנו, דבר אחר – ביאור
 אחר מפני מה הבהמה נהרגת, כדי שלא תהא בהמה עוברת בשוק
 ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה. והנה בסיבה זו נכללים שני
 החסרונות, א. סבת הקלון, במה שחוששים שתהא הבהמה עוברת
 ויאמרו זו הבהמה שנכשל בה פלוני, ויוודע קלונו ברבים. ב. סבת
 התקלה, במה שחוששים שיאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה,
 כלומר שגרמה תקלה. מדייקת הגמרא: מאי לאו – האם אין הכרח
 לומר מדקדקא – שמוזה שנקטה המשנה בסיפא שתי סיבות תפלה
 וקלון, וברישא רק סיבת קלון בלבד, משמע שהמשנה ברישא
 מדברת באופן שיטת קלון בלא תפלה, והיכי דמי, כגון
 בשרא לא הך על הבהמה בשוגג, שהדבר מגונה ויש בזיון, אך כיון
 שהדבר נעשה בשוגג אינו נחשב תקלה, ואם כן מוכח מהרישא
 שכשישראל בא על בהמתו בשוגג הבהמה נהרגת.
 דוחה הגמרא: לא, אמנם הסיפא מדברת באופן שיש את שתי
 הסיבות, תפלה וקלון, אולם הרישא מדברת באופן שיש רק תפלה
 בלא קלון, והיכי דמי תקלה בלא קלון, בעובד פוכבים הך על
 הבהמה, שיש תקלה במה שגרמה לו לעבור איסור, אבל קלון לא
 גרמה לו הבהמה, כיון שדרכן בכך ואינם מתביישים בוה. וברבעי
 מיניה – וכפי שנסתפקו בדין זה של עובד כוכבים הך על בהמה
 (לעיל ע"א) ושאלו לברר דין זה מרב ששית. נמצא שממשנתנו אי
 אפשר לפשוט, מה הדין כשעובד כוכבים בא על בהמתו, ומה הדין
 כשישראל בא על בהמתו בשוגג, האם הבהמה נהרגת.

משנה

משנתנו מבארת את דיני המגדף המגדף – המברך את השם, אינו
 חייב סקילה עד שיפרש – שיזכיר בפירוש בפיו את השם כשמוגדף.
 המשנה מבארת כיצד מתקבלת העדות על ברכת השם, באופן שלא
 יפרשו העדים את הקללה: אמר רבי יהושע בן קרחה,

מדקדקת המשנה בסיפא שתי סיבות, תפלה וקלון, וברישא רק סיבת
 תפלה בלבד, משמע שברישא מדובר באופן שיש רק סיבת תפלה
 בלבד בלא קלון, והיכי דמי שיש תקלה בלא קלון, כגון בעובד
 פוכבים הך על הבהמה. ואם כן מוכח מהרישא שגוי הבא על
 בהמתו הבהמה נהרגת. דוחה הגמרא: לא, אמנם הסיפא מדברת
 באופן שיש תפלה וקלון, אך אין לדייק מכך שהרישא באה
 להשמיענו שנהרגת אף בסיבת תקלה בלא קלון, שכן ברישא, הך קא
 משמע לו, דאפילו שיש קלון בלא תפלה, נמי מיחייבי הבהמה
 מיתה. והיכי דמי שיש קלון בלא תקלה, בשרא לא הך על הבהמה
 בשוגג, שסבור היה שהדבר מותר, ומאחר ונכשל בשוגג אין זה
 נחשב לו לתקלה, אבל בזיון יש לו בזה. וברבעי – ובדבר הזה עצמו
 הסתפק רב המנונא, דבעי רב המנונא, בשרא לא הך על הבהמה
 בשוגג, מהו, האם הורגים את הבהמה. וצדדי הספק הם, האם כדי
 להורגה תפלה וקלון בעיניו – צריך, והכא באופן זה שבא על
 הבהמה בשוגג, קלון איבא, שכן דבר מבזה הוא, אבל תפלה
 ליבא, שהרי עשה זאת בשוגג, אי דילמא – שמא נאמר שבסיבת
 קלון בלבד הבהמה נהרגת אף על פי שאין תפלה.

הגמרא מביאה אמוראים שהביאו לפשוט את ספיקו של רב המנונא:
 אמר רב יוסף, תא שמע רביה ממשנה שהורגים את הבהמה בסיבת
 קלון בלבד, שכן שנינו (נדה מד), קטנה בת שלש שנים ויום אחד,
 שיערו חכמים שהיא ראיה לביאה, משום שאין בתוליה חוזרים, ולכן
 אם מסרה אביה לאיש אחר לשם קידושין, הרי היא מתקדשת
 בביאה מן התורה. ואם בא עליה יבם – קידשה אביה ובעודה קטנה
 מת בעלה בלא בנים ונפלה לפני אחיו ליבום, אם בא עליה אחד מן
 האחים קנאה, שמזמן זה ראיה היא לביאה ונתקיים בה מצות יבום,
 ומעתה הרי היא כאשתו לכל דבר ואינה צריכה חליצה, אלא יוצאת
 ממנו בגט ככל אשה. ואם באו עליה אחרים, חייבין עליה משום
 אשת איש. ומתמא את פועלה – אם היתה הקטנה נדה, כל הבא
 עליה, נטמא כמותה והרי הוא אב הטומאה שבעה ימים, לטמאות
 אדם וכלים שיגע בהן, וטומאה זו שנטמא הבעל, יש בה כח לטמא
 את המשכב – (מצע) התחתון ששכב או שישב עליו, אף ששכב על
 עשר מצעות, ולא נגע כי אם בראשון, נטמא התחתון בדרגת ראשון
 לטומאה, כעליון של זב, כלומר כפי דרגת הטומאה שנטמא בגד
 הנישא על הוב, שהוא ראשון לטומאה, ואינו מטמא אדם וכלים
 הנוגעים בו, אלא רק אוכלים ומשקים. ניסת לבן – קטנה בת
 ישראל שקידשה אביה לכהן, והכניסה לחופה כשהיא בת שלש
 שנים ויום אחד, אובלת בתרומה כדין כל בת ישראל הנשואה לכהן,
 שהרי היא אשתו לכל דבר. בא עליה אחד מן הפסולים, כגון עובד
 כוכבים, עבד, חלל, נתין וממזר, כיון שביאתה ביאה פסלה מן
 הבהמה, שאסורה לאכול בתרומה ולהנשא לכהן. ואם קידשה
 אביה לאחר ופא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה, כגון
 אביה או חמיה, מומתין על ידה, ככל הבא על ערוה, והיא פומרה,
 מפני שהיא קטנה ואינה בת עונשים.

מדייקת הגמרא: ממה ששנינו שאם בא עליה אחד מכל עריות
 מומתין על ידה, משמע ואפילו כשרבעתה בהמה, הבהמה נהרגת
 על ידה, והא הך כשרבעתה בהמה דקלון איבא מצד עצם
 המעשה המגונה, אולם תפלה ליבא, שהרי קטנה אינה בת עונשים
 ונחשבת כשוגג, וקתני – ובכל זאת מבואר שכל העריות ובכללן
 בהמה מומתין על ידה, הרי שבסיבת קלון בלבד הבהמה נהרגת.
 ואם כן אף בישראל שרבע את בהמתו בשוגג, יש להרוג את הבהמה
 מחמת הקלון בלבד. דוחה הגמרא: כיון דהקטנה מזידה היא, שהרי
 נרבעה מרצון, תפלה נמי איבא, שהרי חטאה בדבר שחיובו מיתה,
 ומה שאינה נהרגת, רחמנא הוא דחם עליה שלא להורגה, לפי
 שקטנה אינה בת עונשים, ואזי יתכן שאמנם עליה דידיה – על הקטנה
 עצמה חס הכתוב שלא להורגה, אבל אבהמה לא חס הכתוב.

מביאה הגמרא ראיה ממשנה אחרת שהורגים את הבהמה בסיבת
 קלון בלבד: אמר רבא, תא שמע, שנינו במשנה (נדה מד), בן תשע
 שנים ויום אחד הך על יבמתו, הואיל וביאתו ביאה גמורה, קנאה

1 **בְּכָל יוֹם דִּינִין אֶת הָעֵדִים בְּכִינּוּי**, כלומר כאשר שומעים עדותם
2 וחוקרים את העדים ודנים בדבר, לא היו העדים והדיינים מבטאים
3 את השם בפירוש, אלא מכנים בשם אחר במקום שם השם, כגון **נִבְה**
4 **יוֹסִי אֶת יוֹסִי**, 'שיוסי' הוא הכינוי במקום שם השם, ושואלים אותם
5 האם ברח את השם, בשם השם עצמו ושרק באופן זה חייב.
6 אמנם, אם נגמר הדין, ורוצים לפסוק דינו למיתה, לא הורגין בְּכִינּוּי
7 – אינם יכולים להורגו על פי עדות העדים, שהרי העידו רק בכינוי,
8 ועדיין לא שמעו הדיינים עדות המחייבת מיתה, **אֱלָא מוֹצִיאִין כָּל**
9 **אָדָם לְחַיִּין**, משום שצריכים לשמוע את הקללה בפירוש כדלהלן,
10 וגנאי הוא להשמיע זאת לרבים, ולאחר שיצאו כולם **שׁוֹאֲלִין אֶת**
11 **הַגָּדוֹל שְׂבִינֵיהֶן** – מבין העדים, ואומר לו אחד הדיינים, **אָמְרֵן מַה**
12 **שִׁמְעָתָּ בְּפִירוּשׁ**, והוא אומר את הקללה בהזכרת השם, והדיינים
13 **עוֹמְדִין עַל רִגְלֵיהֶן**, וקורעין את בגדיהם ולא מאחין את הקרע
14 לעולם, והעד השני אומר, **אִם אֲנִי שִׁמְעָתִי כְּמוֹהוּ**, והעד השלישי
15 אומר, **אִם אֲנִי שִׁמְעָתִי כְּמוֹהוּ**, ואינם חוזרים על הקללה בהזכרת
16 השם.

גמרא

17 המשנה הזכירה שצריך שיאמר 'כזה יוסי את יוסי'. מביאה הגמרא
18 את המקור לכך: **תָּנָא** – שנה התנא בברייתא, אין המקלל חייב עד
19 **שִׁיבְרָךְ שֶׁם בָּשָׂם**, כגון שאומר 'כזה שם פלוני את שם פלוני'. מבררת
20 הגמרא: **מִיָּהּ מִיָּהּ** – מהיכן למדנו דברים אלו. משיבה הגמרא:
21 **אָמַר שְׁמוּאֵל, דָּאִמַר קָרָא** (ויקרא כד טו), **וְנוֹקֵב שֶׁם ה'** מות יומת וגו',
22 **בְּנוֹקֵב שֶׁם יוֹמָת**, ומחכפילות משמע שאין המקלל חייב עד שיקלל
23 שם בשם.

24 שמואל ביאר שהברייתא והמשנה דרשו את הפסוק 'נוקב שם' על
25 מקלל, מבררת הגמרא מדוע לא לדורשו על איסורים אחרים: **מִמַּאי**
26 **דְּהָא 'נוֹקֵב'** – מנין לנו שה'נוקב' המוזכר בפסוק 'נוקב שם ה' מות
27 יומת', **לִישָׁנָא דְּבִרּוּכִי הוּא** – לשון קללה הוא, וכמו דְּבִרְכָּתִי בברכות
28 בלעם לישראל (במדבר כג ח) **מַה אָקֵב לֹא קִבֵּה אֵל**, שכוונתו היא
29 שאינו יכול לקלל את ישראל משום שלא קללם ה', ולכן אף ה'נוקב'
30 שנאמר בפסוק שחייב מיתה, הכוונה למקלל, **וְאֹהֲרֵתִיהּ מִהֶבֶא** –
31 ואזהרת הכתוב שלא לעשות כן נלמדת מהפסוק (שמות כב כז) **אֲלֵהֶם**
32 **לֹא תִקְלַל**, שהוא אזהרה בין למברך השם ובין לקללת דין, **וְאִמַּרְתָּ**
33 **– וְהָיָה יִתְכֵן לומר שפירוש 'נוקב' מִיָּבִרְךְ הוּא** – עשיית נקב, דהיינו
34 שדוקר את השם על ידי תחיבת סכין בשם הכתוב בקלף, וכמו דְּבִרְכָּתִי
35 (מלכים ב' יב) **וְיָקֵב חוֹר בְּדִלְתוֹ**, ומבואר ש'נוקב' היינו עשיית חור,
36 **וְאֹהֲרֵתִיהּ מִהֶבֶא** – ואזהרת האיסור תהא נלמדת מהפסוק (דברים יב
37 ג–ד) **וּפִסְטִילִי אֲלֵהֶם תְּגִדְעוּן וְאֶבְרַתֶּם אֶת שְׁמֵם וְגו'**, **לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן**
38 **לְה' אֱלֹהֵיכֶם**, כלומר שצריך לאבד שם עבודה זרה, אך אסור
39 לעשות כן לשם ה'. וכיון שאפשר לפרש את הפסוק 'נוקב' שבא
40 לחייב מיתה על איסור זה, מנין שהוא נדרש על מקלל.

41 משיבה הגמרא: **בְּעִינָא שֶׁם בָּשָׂם** – למדנו מכפילות הפסוק שצריך
42 שיהיה 'נוקב' שם בשם, וְלִיָּבֶא – ובמשחית שם הכתוב בקלף, לא
43 שייך לקיים דרשה זו, שישחיתו על ידי שם אחר, אם כן על כרוך
44 כוונת התורה על מקלל.

45 מקשה הגמרא: **וְאִמַּר** – ושמה נאמר ששייך להשחית שם על ידי
46 שם אחר, באופן דְּמַנַּח שְׁנֵי שְׁמוֹת אֶהְרָדִי – שמניח שני קלפים
47 שכתוב בהם שם השם כשהם צמודים יחד וְיִבּוֹעַ לָהּ – ונוקב אותם,
48 וכיון שלא יתכן שאינו נוקב את השם השני בלא לנקוב את השם
49 הראשון, נחשב אופן זה כנקיבת שם בשם. מתרצת הגמרא: **הָהוּא**
50 **נוֹקֵב וְחוֹזֵר וְנוֹקֵב הוּא** – מעשה זה נחשב שלאחר שגמר לנקוב את
51 השם הראשון חוזר ונוקב את השם השני, ואינו נחשב נקיבת שם
52 בשם, שהרי שני מעשים נפרדים הם, ולכן צריך לפרש ש'נוקב' אינו
53 עשיית נקב אלא 'מקלל'.

54 מקשה הגמרא: **וְאִמַּר** – ושמה נאמר ששייך להשחית שם על ידי
55 שם אחר, באופן דְּחִיּוּק – שהוא חוקק שם **אֶפְיוּמָא דְּכִינּוּיָא** – על פי
56 חוד הסכין, וְיִבּוֹעַ כָּהּ – והוא נוקב על ידה את השם האחר, ובאופן
57 זה יחשב שנוקב שם בשם. מתרצת הגמרא: **הָהוּא** – במעשה זה

58 **חורפָא דְּכִינּוּיָא הוּא דְּקָא בָּזַע** – חוד הסכין הוא שנוקב את השם,
59 ולא השם שרשום עליו, ואין זה נחשב נוקב שם בשם.
60 הגמרא מבררת שמא כוונת התורה ב'נוקב' לאיסור אחר: **אִמַּר** –
61 שמה נאמר שנוקב שם, **פְּרוּשֵׁי שְׁמֵיהּ הוּא** – אמירת שם השם
62 באותיותיו, וכמו דְּבִרְכָּתִי (במדבר א יז) **וַיִּבְרַח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים**
63 **הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת**, כלומר שהזכיר שמותם קודם לכן,
64 ומבואר שניתן לפרש ש'נוקב' היינו אמירת שם השם באופן האסור,
65 ובאה התורה לחייבו מיתה על כך, **וְאֹהֲרֵתִיהּ מִהֶבֶא** – והאזהרה על
66 כך תהא נלמדת מהפסוק (דברים יב) **אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא**, דהיינו
67 שתירא מו' אלוהיך ולא תזכיר שמו באופן זה.
68 משיבה הגמרא: **קָרָא** – סיבה אחת שאין לומר כן, משום דְּבְּעִינָא שֶׁם
69 **בָּשָׂם, וְלִיָּבֶא** – לא שייך לקיים דרשה זו, באיסור אמירת השם
70 באותיותיו. ועוד סיבה שאין לפרש כן, משום שהאזהרה של 'את ה'
71 אלוהיך תירא' הוּא לִיה אֹהֲרֵת עֲשֵׂה, כלומר שנאמרה בלשון
72 'עשה' ולא בלשון 'לא תעשה', **וְאֹהֲרֵת עֲשֵׂה לֹא שְׁמָה אֹהֲרֵה**, ולכן
73 לא יתכן שיענוש עליה הכתוב מיתה ושאינו עונשים אלא אם כן
74 מזהירים, ולכן ודאי אין כוונת התורה בפסוק 'נוקב שם ה' מות יומת'
75 להוגה את ה' באותיותיו, אלא למקלל.

76 **וְאִיבְעִית אִמַּר** – ואם תרצה תוכל ליישב שבהכרח 'נוקב' הוא
77 מקלל, משום דָּאִמַר קָרָא – שנאמר בבן אשה ישראלית שקילל
78 (ויקרא כד יא) **'וַיִּקֶּבּ וְגו'** אֶת הָשֵׁם וַיִּקְלַל, ובהכרח כוונת הפסוק
79 בכפילות זו **לְמִיָּבֶא** – לפרש, דְּנוֹקֵב האמור בפסוק, קָלַל הוּא ולא
80 דבר אחר.

81 מקשה הגמרא על לימוד זה: **וְדִילְמָא** – ושמה באה התורה לומר
82 שאינו חייב מיתה עד דְּעִבְד תְּרִוּיָהּ – עד שיעשה את שני המעשים,
83 גם ידגה את ה' באותיותיו וגם יקלל, וממילא אין הכרח ש'נוקב' היינו
84 מקלל. מתרצת הגמרא: **לֹא סִלְקָא דְּעִתָּךְ** – אל תעלה על דעתך
85 לפרש כך, דְּהָרִי בְּתִיב (שם כד יז) שאמר ה' למשה בעונש המקלל
86 **'הוֹצֵא אֶת הַמִּקְלָל וְגו'** וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה, **וְלֹא בְּתִיב 'הוֹצֵא אֶת**
87 **הַנוֹקֵב וְהַמִּקְלָל' וְגו'**, ואם הם שני דברים נפרדים היה לו לומר בלשון
88 זו, אלא ודאי שְׁמַע מִיָּה – מוכח מפסוק זה ש'נוקב' ומקלל הוּא הִיא
89 – דבר אחד הוא, ש'נוקב' היינו מקלל.

90 הגמרא מבארת את דינו של כן נח שקילל: **תָּנּוּ רַבְּנֵי בְּרִייתָא**, נאמר
91 בפרשת המקלל (ויקרא כד טו) **'אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֶלְהֵיו וְנִשָּׂא חֲטָאוֹ**,
92 ומאחר שנאמר **'אִישׁ מַה תִּלְמּוּד לומר** – מה מלמדנו הכתוב
93 באומרו בכפילות **'אִישׁ אִישׁ**, אלא לְרִבּוּת אֶת הָעוֹבְדִי בּוֹכְכִים –
94 בני נח, שְׁמוֹתֵיהֶן עַל בְּרִכַּת הָשֵׁם כִּי־יִשְׂרָאֵל, וְאִינוּ נִהְיִין אֱלָא
95 בְּסִיפָה, כלומר אף שמוזהרים בישראל, אך עונשם חלוק, שהם נהרגים
96 בסייף וישראל שקילל נהרג בסקילה וכמבואר במשנה (לעיל גג),
97 והטעם שדינם חלוק מישראל, משום שְׁכַל מִיתָה הָאִמּוּרָה –
98 שהמיתה היחידה שמצאנו שהתורה חייבה בְּכִינּוּי נַח, אִינְהָ אֱלָא
99 בְּסִיפָה, שנאמר (בראשית טו) **'שׁוּפָן דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דְּמוֹ יִשְׁפָךְ**, שזו
100 מיתת סייף.

101 מקשה הגמרא: **וְהָא מִהֶבֶא נִפְקָא** – וכי מכאן נלמד זה, מִהֶבֶת
102 **נִפְקָא** – הלא הוא נלמד מפסוק אחר, שנאמר כבר אצל אדם
103 הראשון (בראשית כז טז) **וַיִּצָּן ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם וְגו'**, ודרשו חכמים
104 (להלן ע"ב) ה' זו אזהרה על בְּרִכַּת הָשֵׁם, ומדוע הברייתא צריכה
105 לדרוש זאת מהכפילות של **'אִישׁ אִישׁ**. מתרצת
106 הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק נִפְקָא, לֹא נִצְרָא** – אכן לא הוצרכה
107 הברייתא ללמוד מהכפילות את עצם איסור הקללה בגוי, אֱלָא
108 הוצרכה רק כדי לְרִבּוּת אֶת הַכִּינּוּיִין – את כינוי השם, שדין בני נח
109 בכינויים כדון ישראל, וְאֵלִיָּבָא – ולשיתנו דְּרַבִּי מַאֲרִי שִׁמְחִיב את
110 הישראל מדין על כך, כמבואר בברייתא דלהלן.

111 הגמרא מביאה את דברי רבי מאיר, והחולקים עליה: **דְּתִנְיָא**
112 בברייתא, נאמר בפרשת המקלל (ויקרא כד טו), **'אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל**
113 **אֶלְהֵיו וְנִשָּׂא חֲטָאוֹ**, ויש להבין מַה תִּלְמּוּד לומר – מה מלמדנו
114 פסוק זה באומרו שהמקלל נענש, וְהָלֹא כָּבֵד נִאֲמַר (שם כד טו) **'וְנוֹקֵב**
115 **שֶׁם ה' מוֹת יוֹמָת**, אלא, לְפִי שִׁנְאָמַר **'וְנוֹקֵב שֶׁם ה' מוֹת יוֹמָת**,
116 יָכוֹל לֹא יֵהָא חֲטָא אֱלָא עַל קִלְלָה בְּשֵׁם הַמְּיוֹחָד בְּלָבָד שְׁהוּא שֶׁם

סנהדרין. פרק שביעי – ארבע מיתות דף נו עמוד א – מותך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכה רש"י

בבל יום. כל זמן שהיו נושאין גוהנין בבדיקת עדים היו דנין אותן בכינוי כלומר היו דנין עמדין ובודקין אותם בכינוי דייאן אמר כך אמר יכה יוסי את יוסי האי כינוי לאו כינוי השם קאמר אלא ב"ד מבנין דבריהם הקללה כלפי אחרים כל מי שמהפך דבריו ומדבר באדם זה שמדבר ומקלל ותולה באחר קרי ליה כינוי בלשון כבמים ויש לו חבר בשבועות (דף לה.) וגם בלשון

המקרא ואל אדם לא אבנה כי לא ידעתי אבנה (איוב לב) ולהכי נקט יוסי את יוסי דד' אותיות איכא כשם בן ארבע אותיות דאינו חייב אלא על שם המיוחד דהיינו שם בן ארבע אותיות ומשום דחשבונו של יוסי כחשבונו של אלהים ולהכי נקט יכה זה את זה דילפינן לקמן דאינו חייב עד שיברך שם בשם: נגמר הדין, ובאו לומר חייב הוא לא היו יכולין להרגו על פי עדות ששמעו שהרי לא שמעו מפיהם אלא קללת כינוי: אלא מוציאין את כל אדם לחיין. דגנאי הוא להשמיע ברכת השם לרבים: וקורעין. בגדיהם: ולא מאחין. עולמית וטעמא מפורש בגמרא: אף אני. שמעתי כמדותיו וא"צ לחזור ולהוכיח: ברכת השם: גמ' שם כשם. כגון יכה פלוני את פלוני או יקלל שם פלוני את שם פלוני: ונוקב שם בנקבו שם. להכי אהדריה בהאי קרא לומר לך עד שיקוב שם בשם: ומפאי דהאי ונוקב שם וגו'. עד לא תעשון לשון קושיא הוא דאין תירוצ' בינתיים: מפרו. שלא לתחוב סכין לדקוד נקב בשם הכתוב בקלף: ואוהרתיה מהבא ואבדתם את שם. וסמך ליה לא תעשון כן לה' אלהיכם: בעיני שם בשם. כדיליף לעיל ובנקיבה לא משכחת שם בשם שנקוב את חבירו: שני שמות אהדרי. כתובים בשתי חתיכות קלף ויתנו זה על זה: נוקב וחזור ונוקב. סכין הוא ואין שם נוקב את שם חבירו דלאחר שנקוב העליון ינקוב התחתון: פרושי. באותיותיו ופירושיה: לא שמה אוהרה. ולא ענש עליה מיתה: תרויהו. פרושי וברוכי ובחדא לא מחיבי: איש איש. בברכת השם כתוב איש איש כי יקלל אלהיו וגו' (ויקרא כד.) איש איש סייף. דכתיב בהו (בראשית ט) באדם דמו ישפך ומיתה אחרת לא הוזכרה בהם: והא מהבא נפקא. דגוים מוזהרין על ברכת השם: ה' זו ברכת השם. לקמיה דרשנין ויצו ה' אלהים וגו': לא נצרכא. האי איש איש אלא לרבות את הכוונים שיהו הגוים מוזהרים על ברכתו כישרא דאי מהתם הוה אמנא שם המיוחד דוקא דכתיב ה' דהאי אלהים דבההוא קרא לאוהרת ע"ז דרשנין ליה לקמן: ואליבא דרבי מאיר. מתקומא דמחייב ישראל על הכניין מהאי קרא ואתא איש איש להשוות גוים ישראל בכל הני כנויים כגון אלהים שדי צבאות ולא דמו לכנויים דמתני' דקתני יכה יוסי את יוסי דכנוי דקתני מתני' דנין את

העדים בכינוי לאו כנוי השם הוא כדפרשנין לעיל: על שם המיוחד. דהא כתיב ה' והיינו שם מיוחד דכתיב זה שמי לעולם (שמות ג.) כי יקלל אלהיו. דהיינו כנוי דלאו שם המיוחד וסמך ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת וקאי נמי אבי יקלל אלהיו: וחכ"א על שם המיוחד במיתה. כדכתיב ונוקב שם ה' וגו' והאי ונשא חטאו לאו מיתה אלא ונשא חטאו דכרת: ועל הכניין באוהרה. אלהים לא תקלל אף על הכניין נזר ושם המיוחד נמי בהא אוהרה נפיק דכל אלהים לשון שררה מנו (שם) ונתתי אלהים: ופליגא דרבי מיישא. הא דאמר ר' יצחק נפחא לרבות את הכוונים ואליבא דרבי מאיר דמשמע הא לרבנן פטור בן נח על הכניין פליגא דרבי מיישא דאיהו סבר אע"ג דאמר רבנן על הכניין באוהרה בישראל מיהו גוי חייב מיתה מכור ובאורח מדכתיב גר ואורח יתירה ש"מ לחיובי גוי בכנוי: ור"פ. דאמר גר ואורח חייבין בכנוי וגוים אתרבו מאיש איש ממאי קא ממעט גר ואורח לבני נח: הוואיל ואיתרבו. להאי פרשתא לכנוין איתרבו אף כלל האמור בפרשה ובסקילה: ור' יצחק נפחא אליבא דרבנן. כיון דאמר רבנן גוים פטורין מן הכנוי בישראל גר ואורח מאי קא ממעטי אי למעוטינהו מסקילה לא איצטריך דמהיכא תיתי הא לא אתרבו בהא פרשתא דבשלמא לר' מאיר סד"א הוואיל ואיתרבי איתרבי: איש איש למה לי. בין לר' מיישא בין לר' יצחק נפחא אליבא דרבנן ברכת השם מויעז ה' אלהים נפקא כנויים מגר ואורח נפקי לר' מיישא ואי לר' יצחק נפחא הא אמר לרבנן פטורין: שבע מצות. יליף להו לקמן: וגלוי עריות. כולן חוץ ממערה המאורסה דכתיב (בראשית כ) גבי אבימלך הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל בעולת בעל יש להם נערה המאורסה אין להם:

א"נא. אלא סייף. ולקמן איכא מ"ד אלא חזק ודא דכתיב (בראשית לח) גבי תמר הוציאה ותשרף לאו משום דדינא הכי דאפילו מיתה לא נתיחבה לא בדינא דידהו ולא בדין וכשהחמירו עליה לחיבה מיתה כיבמה שזינתה אוקמהו אמיתת בת כהן דבשריפה לפי שהיתה בתו של שם: ואליבא

דרבי מאיר. דלרבנן הא אמרי על הכניין באוהרה ואע"ג דלבני נח אוהרתין זו היא מיתת כיון דבשרא ליכא מיתה לא מרבי' גוי למיתה מקרא דכתיב גבי ישראל ישראל לית בהו מיתה מיהו קשה מנא ליה דפליג רבי יצחק אדריב' מיישא דאפשר דמודה ר' יצחק דמרבינן גוי מכור וכאורח והכא אקרא דאיש קאי דלא מיתוסק לרבות את הגוים אלא לר"מ וי"ל דמכור וכאורח לא מרבינן אי לאו דמתרבי גוי מאיש איש ומאיש איש לחודא לא הוה מרבינן אי לאו כגר וכאורח כיון דבישראל ליכא מיתה והא דבעי בסמוך איש איש לרבנן למה לי לא כמו שפ"ה דבעי נמי לר' מיישא דלא קשה ליה כלל אלא לר' יצחק אליבא דרבנן בעי: איש כי יקלל למה לי. תימא דא איצטריך כדררשנין בפרק מי שחי' טמא (פסחים צג.) למ"ד מגוף היינו עובד עבודה זרה איצטריך כי יקלל לגופיה לאשמועי' דאיכא כרת במבשר את השם דכתיב הכא ונשא חטאו וכתיב בחולל לעשות פסח ראשון חטאו ישא ולמדי' מגוף היינו מבשר את השם דאית ביה כרת בהדיא דכתיב את השם הוא מגוף וכתרתה איצטריך האי קרא לאגמורי כרת לחולל פסח שני וי"ל דהכא דריש כי יקלל למ"ד דה"ל למיכתב ונשא חטאו גבי ונוקב שם: ועל הכנינים באוהרה דכתיב אלהים לא תקלל. וכו' יקלל אתה לברת כדררשנין בפסחים (שם) ואיכא כרת אביניין והא דקאמר באוהרה למעוטי מיתה ולא למעוטי כרת: לאמר

המקלל, ולא פתיב 'הוצא את הנוקב והמקלל', שמע מינה, חדא היא. תנו רבנן, 'איש, מה תלמוד לומר 'איש איש', לרבות את העובדי פוכבים שמוזהרין על ברפת השם בישראל, ואינן נהרגין אלא בסייף, שקל מיתה האמורה בכנוי נח, אינה אלא בסייף. והא מהבא נפקא, מהתם נפקא, ה' זו ברפת השם. אמר רבי יצחק נפחא, לא נצרכא אלא לרבות את הכניינין, ואליבא דרבי מאיר, דתניא 'איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו', מה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר 'נוקב שם ה' מות יומת'. לפי שאמר 'נוקב שם ה' מות יומת', יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד, מניין לרבות כל הכניינין. תלמוד לומר 'איש כי יקלל אלהיו' מכל מקום, דרבי רבי מאיר. וחקמים אומרים, על שם המיוחד במיתה, ועל הכניינין באוהרה. ופליגא דרבי מיישא, דאמר רבי מיישא, בן נח שפירד את השם בכניינים, לרבנן חייב. מאי טעמא, דאמר קרא, 'פגר פאזרח'. גר ואזרח, הוא דבעינן 'בנקבו שם'. אבל עובד פוכבים, אפילו בכינוי. ורבי מאיר, האי 'פגר פאזרח', מאי עביד ליה. גר ואזרח בסקילה, אבל עובד פוכבים בסייף. סלקא דעתך אמינא, הוואיל ואיתרבו, איתרבו, קא משמע לן. ורבי יצחק נפחא אליבא דרבנן, האי 'פגר פאזרח' מאי עביד ליה. גר ואזרח, הוא דבעינן שם בשם. אבל עובד פוכבים, לא בעינן שם בשם. 'איש איש' למה לי, דיברה תורה כלשון בני אדם. תנו רבנן, שבע מצות נצטוו בני נח. דינין, וברפת השם, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, ואבר מן החי. רבי

העדים בכינוי לאו כנוי השם הוא כדפרשנין לעיל: על שם המיוחד. דהא כתיב ה' והיינו שם מיוחד דכתיב זה שמי לעולם (שמות ג.) כי יקלל אלהיו. דהיינו כנוי דלאו שם המיוחד וסמך ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת וקאי נמי אבי יקלל אלהיו: וחכ"א על שם המיוחד במיתה. כדכתיב ונוקב שם ה' וגו' והאי ונשא חטאו לאו מיתה אלא ונשא חטאו דכרת: ועל הכניין באוהרה. אלהים לא תקלל אף על הכניין נזר ושם המיוחד נמי בהא אוהרה נפיק דכל אלהים לשון שררה מנו (שם) ונתתי אלהים: ופליגא דרבי מיישא. הא דאמר ר' יצחק נפחא לרבות את הכוונים ואליבא דרבי מאיר דמשמע הא לרבנן פטור בן נח על הכניין פליגא דרבי מיישא דאיהו סבר אע"ג דאמר רבנן על הכניין באוהרה בישראל מיהו גוי חייב מיתה מכור ובאורח מדכתיב גר ואורח יתירה ש"מ לחיובי גוי בכנוי: ור"פ. דאמר גר ואורח חייבין בכנוי וגוים אתרבו מאיש איש ממאי קא ממעט גר ואורח לבני נח: הוואיל ואיתרבו. להאי פרשתא לכנוין איתרבו אף כלל האמור בפרשה ובסקילה: ור' יצחק נפחא אליבא דרבנן. כיון דאמר רבנן גוים פטורין מן הכנוי בישראל גר ואורח מאי קא ממעטי אי למעוטינהו מסקילה לא איצטריך דמהיכא תיתי הא לא אתרבו בהא פרשתא דבשלמא לר' מאיר סד"א הוואיל ואיתרבי איתרבי: איש איש למה לי. בין לר' מיישא בין לר' יצחק נפחא אליבא דרבנן ברכת השם מויעז ה' אלהים נפקא כנויים מגר ואורח נפקי לר' מיישא ואי לר' יצחק נפחא הא אמר לרבנן פטורין: שבע מצות. יליף להו לקמן: וגלוי עריות. כולן חוץ ממערה המאורסה דכתיב (בראשית כ) גבי אבימלך הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל בעולת בעל יש להם נערה המאורסה אין להם:

אף על הדם מן החי. כולוהו יליף טעמיהו לקמן: בפרשת מביש. זו היא שמזכיר וחולך לא ימצא כך ובגלל התועבות האל וגו' ומדענשו עליהם שמע מינה הוחזרו על כולם
דלא ענש אלא אם כן הוזהר: מותרין בני נח וכו'. סיפא דמילתא דרבי אלעזר הוא וכוליה מפרש לקמן: מכל עץ הגן ולא גזל. מדאיצטריך למישרי ליה ולהפקיר לו עצי הגן
שי"מ שאינו מופקר לו נאסר לו: אכול תאכל. העומד לאכילה ולא תאכל אבר מן החי דבהמה בחייה אינה עומדת לאכילה אלא לגדל ולדות: עשוק אפריש. מיד שונאיו
ורצון משפט רצון ע"י שפטיו של הקב"ה: כי הואיל הליך אחרי צו. מפני שנתרצה ללכת אחרי צויו של נביאי הבעל: למעוטי גיפוף ונישוק. אבל עשה אתרבי מוריו אע"ג

לאמר הן ישלח. אע"ג דהאי קרא במחזור
גרשתו כתיב ובני נח לא הוזהרו בה
מ"מ מייית ראייה דגבי אישות כתיב לאמר
אבל תאכל ולא אבר מן החי. והא דאמרין
לקמן (דף נט) דלא הותר לאדם הראשון
בשר לאכילה היינו להמתית ולאכול אבל מתה
מאליה שריא ואתא לאפוקי אבר מן החי דאפי'
נפל מאליו אסור:
עשר מצות. תימנה הא איכא גיד הנשה למד'
(בחולין דף ק) לבני יעקב נאסר ומילה
שניתן לאברהם אבינו: לא נצטווה אלא על
ע"ז. מה שנאסר לו בשר ועץ הדעת לא קחשיב
לפי שלא היה נוהג לדורות ודוקא אדם הראשון
קאמר אבל מודה רבי יהודה דבני נח נצטוו אחר
המבול דהא אמר בפרק ג"ה (חולין דף ק) לרבי
יהודה גבי אבר מן החי דאפי' אסור אבר מן החי
וחייל אאסור טומאה שכן אסורו נוהג בבני נח
דכתיב

רבי חנניה בן [נמליאל] אומר, אף על הדם מן החי. רבי
הירקא אומר, אף על הסידום. רבי שמעון אומר, אף על
הבישוף. רבי יוסי אומר, כל האמור בפרשת בישוף, בן
נח מוזהר עליו. לא ימצא בך מעביר בנך ובתו בישוף, בן
קוסם קסמים מעוני ומנחש ומכשף, וחוזר חב"ד וישאל
אוב וידעוני ודורש אל המותים וגו', ובגלל התועבות
האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך, ולא ענש אלא אם
בן הוזהר. רבי אלעזר אומר, אף על הפלגים. מותרין בני
נח ללבוש פלאים, ולזרוע פלאים, ואין אסורין אלא
בהרבעת בהמה ובהרבעת האילן. מנהגי מיל', אמר רבי
יוחנן, דאמר קרא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מפל
עץ הגן אכול תאכל. ויצו אלו הדינים, וכן הוא אומר כי
ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. ה' זו פרשת השם,
וכן הוא אומר ונזקב שם ה' מות יומת. אלהים זו
עבודת פוכבים, וכן הוא אומר לא יהיה לך אלהים אחרים. על האדם זו שפיכות דמים, וכן
הוא אומר שופך דם האדם וגו'. לאמר זו גילוי ערוות, וכן הוא אומר לאמר הן ישלח איש
את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר. מפל עץ הגן, ולא גזל. אכל תאכל ולא אבר מן
החי. כי אתא רבי יצחק, תני איפקא. ויצו, זו עבודת פוכבים. אלהים, זו דינים. בשלמא, אלהים
זו דינים, דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים, אלא ויצו זו עבודה זרה, מאי משמע. רב חסדא
ורב יצחק בר אבדימי. חד אמר, סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם וגו'. וחד אמר,
עשוק אפרים רצון משפט כי הואיל הליך אחרי צו. מאי בינייהו, איפקא בינייהו עפ"ם ששעשה
עבודה זרה ולא השתחוה לה. למאן דאמר עשו, משעת עשייה מיחייב. למאן דאמר כי הואיל
הליך, עד דאזיל בתרה, ופלח לה. אמר רבא, ומי איפקא למאן דאמר עפ"ם ששעשה עבודה זרה
ולא השתחוה לה חייב, והתנאי, בעפ"ם דברים שבית דין של ישראל כמיתין עליהן, בן נח
מוזהר עליהן. אין בית דין של ישראל כמיתין עליהן, אין בן נח מוזהר עליהן. למעוטי מאי, לאו
למעוטי עפ"ם ששעשה עבודה זרה ולא השתחוה לה. אמר רב פאפא, לא, למעוטי גיפוף ונישוק.
גיפוף ונישוק, דמאי. אילימא בדרבה, בר קמלא הוא. אלא, למעוטי שלא בדרבה. דינין, בני נח
איפקוד? והתנאי, עשר מצות נצטוו ישראל בפרה, שבע שקפלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן
דינין, ושבת, וכיבוד אב ואם. דינין, דכתיב שם שם לו חוק ומשפט. שבת וכיבוד אב ואם,
דכתיב פאשר צוה ה' אלהיך, ואמר רב יהודה, פאשר צוה בפרה. אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבהו, לא נצרכה אלא לעדה ועדים והתראה. אי הכי, מאי והוסיפו עליהן דינין. אלא אמר
רבא, לא נצרכה אלא לדיני קנסות. אפתי, והוסיפו בדינין מיבעי ליה. אלא אמר רב אבהו בר
יעקב, לא נצרכה אלא להושיב בית דין, בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר. והא, בני נח לא איפקוד?
והתנאי, פשם ששצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, כך נצטוו בני
נח להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר. אלא אמר רבא, האי תנא, תנא דבי מנשה
הוא, דמפיק ד"ך ועייל ס"ך, דתנא דבי מנשה, שבע מצות נצטוו בני נח, עבודה זרה, וגילוי
ערוות, ושפיכות דמים, גזל, ואבר מן החי, סידום ופלגים. רבי יהודה אומר, אדם הראשון לא
נצטווה אלא על עבודה זרה בלבד, שנאמר ויצו ה' אלהים על האדם. רבי יהודה בן בתירה
אומר, אף על פרשת השם. ויש אומרים, אף על הדינים. פמאן אזלא, הא דאמר רב יהודה אמר
רב, אלהים אני לא תקללני, אלהים אני לא תמירני. אלהים אני יהא מוראי עליכם, פמאן,
פיש אומרים. תנא דבי מנשה, אי דריש ויצו, אפילו הך נמי. אי לא דריש ויצו, הני מנא ליה.
לעולם לא דריש ויצו, הני, כל חדא וחדא פאפי נפשיה פתיבא. עבודה זרה וגילוי ערוות,
דכתיב

עליך ולא מורא בשר ודם לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא (דברים א) דהיינו דינין: כיש אומרים. דמרב לכולהו: אפי' הך נמי. דינין וברכת השם:
ותשתח

עשוקים בממונם מיד שונאיהם, ורצוצים [מיוסרים] על ידי משפטו של ה', כיון שנתרצה ללכת אחרי צויו נביאי הבעל שהיו אז, ומבואר ש'ציויו' [צו'] רומז להליכה אחר עבודה זרה.

מבררת הגמרא: **מאי בינייהו** – מה ההבדל בין השיטות במקור לכך ש'ציו' רומז לאיסור עבודה זרה. משיבה הגמרא: **איכא בינייהו** – יש הבדל ביניהם, בעב"ם **שעשה עבודה זרה ולא השתתחו לה**, האם יש לחייבו מיתה על כך שייחד דבר לעבודה זרה, או שאינו חייב עד שיעבוד לה ממש. **למאן דאמר** – לדעת הסובר שלמדים מן הפסוק **סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה וגו'**, שמהלשון **עשו** מוכח שכבר **משעת עשייה** דהיינו כשיצר את הדבר וייחדו לעבודה זרה **מיתחייב** – מתחייב מיתה, ואף שלא השתתחו לה. **ולמאן דאמר** – ולדעת הסובר שלומדים מן הפסוק **כי הואיל ה' אלהיך לא יצא**, משמע שאינו מתחייב עד **הואיל ב'תרה ופ'לח לה** – שהולך אחריה ועובד אותה ומשתתחו לה, אבל אם רק עשה עבודה זרה ולא השתתחו לה, פטור.

רבא מקשה על הסובר שנכרי מתחייב על עשיית עבודה זרה: **אמר רבא, ומי איכא למאן דאמר** – וכי יש מי שסובר שעב"ם **שעשה עבודה זרה ולא השתתחו לה חייב**, והתניא בברייתא, **בעב"ם** – בדברים האסורים באיסור עבודה זרה, אם הם דברים שביית דין של ישראל ממיתין עליהם, אם הם דברים שאין בית דין של ישראל ממיתין עליהם, ויש לברר למעוטי **מאי** – מה באה הברייתא למעט כשאמרה שאין בן נח מוזהר על דברים שאין בית דין ממיתים עליהם, **לא למעוטי** – האם לא באה למעט עב"ם – נכרי שעשה עבודה זרה ולא השתתחו לה, שאינו חייב כיון שאין בית דין של ישראל ממיתים את ישראל על כך, וקשה לסובר שחייב.

מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא, לא**, הברייתא לא באה למעט נכרי שעשה עבודה זרה ולא השתתחו לה, אלא באה למעוטי **גיפוף** – חיובק ונישוק שעושה הנכרי לעבודה זרה, שאינו חייב מיתה על כך, כיון שגם בית דין של ישראל אינם ממיתים את ישראל שעשה כך כמבואר במשנה להלן (טו). שואלת הגמרא: **גיפוף ונישוק** – מה של איזו עבודה זרה, **אלימא בדרבנא** – אם נאמר שמדובר באופן שדרך עבודתה בחיובק ונישוק, הרי **בר קמלא הוא** – ישראל שעשה כן נהרג, שהרי כל העבודות שהן כדרך שעובדים את העבודה זרה, ישראל חייב עליהן וכמבואר במשנה (שם). משיבה הגמרא: **אלא למעוטי** באופן שהחיובק ונישוק הוא **שלא בדרבנא**, שבוה אין ישראל חייב, ונכרי אינו מוזהר עליהם כלל.

שנינו בברייתא לעיל (ק"ע), **סאחא משבע המצוות שנצטוו בני נח היא ד'ינים**. הגמרא מקשה על כך: וכי על הדינים כבר בני נח איפקוד – נצטוו, והתניא – והרי שנינו בברייתא, **בעשר מצוות נצטוו ישראל כשהיו ב'מרה**, **שבע ש'כבר קיבלו עליהם בני נח**, והוסיפו עליהן עוד שלש מצוות, ואלו הן, **דינין, וישבת, וכיפור אב ויבן**. הגמרא מבארת מנין למדים שנצטוו על שלש מצוות אלו: **דינין דכתיב** כשהנו ישראל במרה (שמות טו כה) **שם שם לו חוק ומשפט**, דהיינו שנצטוו לעשות משפט ולדון. **ישבת וכיפור אב ואם**, דכתיב בעשרת הדברות בשתי מצוות אלו (דברים יא יב, טז) **כאשר צוה ה' אלהיך, ואמר רב ויהודה**, מלשון **כאשר צוה** משמע שהיו מצווים על כך כבר קודם מתן תורה, דהיינו ב'מרה, שלא מצאנו מקום אחר שבו נצטוו ישראל בדבר קודם מתן תורה אלא כשהיו במרה. מבואר מדברי הברייתא,

שעל הדינים לא הצטוו בני נח, אלא הציווי על כך התחיל רק במרה, ושלא בדברי הברייתא לעיל.

מתרצת הגמרא: **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה**, באמת כבר נצטוו בני נח על הדינים, ולא נצרכה **אלא לעדה ועדים והתנאה** – לא הוצרך ה' לצוות במרה את עיקר מצוה זו, אלא רק כדי להוסיף בה שלשה פרטי דינים. ואלו הם: א. **עדה**, דהיינו לרדן דיני נפשות רק בסנהדרין של עשרים ושלשה דינים. ב. **עדים**, דהיינו לרדן ולחייב רק על פי שני עדים. ג. **התנאה**, דהיינו להמית המתחייב

רבי חנניה בן (פמלא) אומר, נצטוו אף על שתיית הדם היוצא מן החי, דהיינו מבהמה, חיה ועוף חיים. **רבי יודקא אומר**, אף על הפירות, דהיינו שלא לעשות מעשה הגורם לאנשים או לבהמות שלא יוכלו להוליד. **רבי שמעון אומר**, נצטוו אף על הכישוף. **רבי יוסי אומר**, כל האמור בפ'ישת כישוף בן נח מוזהר עליו שלא לעשותו, ודיינו במה שנאמר (דברים יח יא), **לא ימצא בך מעביר בנו ובתו ב'אש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף, וחזק ר' חזק ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים** וגו', כלומר לא רק על מה שבכלל מכשף, אלא גם על קוסם ומעונן ומנחש, אף שאינם בכלל כישוף. וההוכחה שאף בני נח הוזהרו על דברים אלו: שכן מיד לאחר פירוש הדברים, נאמר (שם יח יב), **ובגלגל התועבות האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך**, דהיינו שהגויים יושבי הארץ נענשו שבני ישראל יגרשו מארצם, מפני שעשו את כל התועבות שפרט הכתוב, ובדאי לא ע'נש ה' אלא אם בן ה'היר, ומוכח שהוזהרו על כל הדברים המפורטים בפסוק. **רבי אלעזר אומר**, אף על הפלגים. מבאר רבי אלעזר את דבריו: מותרין בני נח ללבוש פלגים, דהיינו צמר ופשתן הטוויים או תפורים יודיו, וכן מותרים לרדע פלגים דהיינו לזרוע שני זרעים משני מינים, או זרע גפן עם זרע תבואה, ואין אסורין אלא בהרפת פהמה עם בהמה ממין אחר, ובהרפת האילן באילן ממין אחר.

מבררת הגמרא את המקור לשבע מצוות בני נח: מנהני מילי – מזהיבן למדנו דברים אלו. משיבה הגמרא: **אמר רבי יוחנן, דאמר קרא (בראשית ב טז), 'וציו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל, ויש לדרוש את תיבות הפסוק שמרמזים על המצוות שנצטוו בהן בני נח שהם זרעו של אדם כדלהלן. 'וציו' אלו הדינים, וכן הוא אומר (שם יח טז), שאמר ה' על אברהם **כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדקה ומשפט, ומבואר שלשון 'ציו' נאמר על ענין הדין והמשפט. ה'**, זו ברפת השם, וכן הוא אומר (ויקרא כד טז) **ונקב שם ה' מות יומת**, ומבואר שהיבן שנאמר **ה'**, בא לרמז על איסור קללתו. 'אלהים' זו עבודת פולחנים, וכן הוא אומר (שמות כ ג) **לא יהיה לך אלהים אחרים**, ומבואר שכשנאמר 'אלהים' הכוונה לאיסור עבודה זרה. **על האדם' זו שפיכות דמים, וכן הוא אומר (בראשית ט ז) 'שוף דם האדם' וגו', ומבואר שכשנאמר 'האדם' הכוונה לשפיכות דמים. 'לאמר' זו גילוי עריות, וכן הוא אומר (ויקרא כ ג) **לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד' וגו'**, ומבואר שכשכתוב 'לאמר' מרמז על ענייני אישות האסורים. **מכל עץ הגן**, בא למעט שרק מעצי הגן הותר לו לאכול, ולא מן הגל, שמכך שהוצרך ה' להפקיר לאדם את עצי הגן ולהתיר לו לאכול מפירותיהם, מוכח שמה שלא הפקיר והתיר לו באכילה, אסור לו לגזול ולאכול ממנו. **אכל תאכל** יש לדרוש, שמשמעותו שאת העומד לאכילה תאכל, ולא תאכל אחר מן החי, שהרי בהמה בחייה אינה עומדת לאכילה אלא לגדל ולדוד.****

הגמרא מביאה דרשה הפוכה מדרשת רבי יוחנן בתיבות **וציו' אלהים: כי אתא** – כשבר **רבי יצחק** מארץ ישראל לבבל, **תני איפכא** – שנה ההיפך, והיינו שתיבת **וציו' זו עבודת פולחנים, ותיבת 'אלהים' זו דינין**. שואלת הגמרא: **בש'למא** זה מובן שרבי יצחק דרש ש'אלהים' זו מצות דינין, דכתיב בענין שבועת ממון (שמות כב ז) **ונקרב בעל הבית אל האלהים, אלהים היינו דינים**, ולכן תיבת 'אלהים' יכולה לרמז על הדינים, **אלא** מה שדורש ש'וציו' זו עבודה זרה, קשה, **מאי משמע** – היכן משמע שתיבה זו רומזת לעבודה זרה.

הגמרא מביאה שני אופנים ליישב דרשה זו: **רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי** יישבו דרשה זו. **חד אמר**, שכן משמע בפסוק שאמר ה' למשה לאחר חטא העגל (שמות לב ח) **סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם וגו'**, עגל מסכה ושתתחו לו, דהיינו שנאמר 'ציו' [צויות] בענין עבודה זרה. **וחד אמר**, שהמקור למשמעות זו נלמד מהפסוק שנאמר על ישראל (הושע ה יא) **עשו אפריס רצון משפט כי הואיל ה' אלהיך צו**, דהיינו שישיראל (הרמוזים בתיבת 'אפריס')

ממנה דְּכָתִיב בדור המבול (בראשית ו יא), 'וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי
הָאֱלֹהִים, וַתֵּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל מְקוֹם שְׁנֹאמֵר לִשְׁוֹן
הַשְּׁחָתָה, אֵינּוּ אֱלָא דְּכַר עֲרֻה וְעִבְדוּת בּוֹכְבִּים, שְׁמַצִּינוּ לִשְׁוֹן
הַשְּׁחָתָה בְּדְכַר עֲרֻה, שְׁנֹאמֵר (שם ו יב) 'כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת
דְּרָבּוֹ' וגו', וְדְרָבּוֹ חֵינּוּ בִיאָה כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר (משלי ל ט) 'וְדָרָךְ גָּבַר
בְּעַלְמָה, דְּחֵינּוּ שְׁדוֹר הַמְּבּוֹל הַשְּׁחִיתוּ בְּבִיאָתָם עַל הָעִירִיּוֹת. וְכֵן
שִׁיכַת לִשְׁוֹן הַשְּׁחָתָה בְּעִבְדוּת בּוֹכְבִּים, דְּכָתִיב (דברים ד טו) 'לֹא
תִשְׁחִיתוּן וְעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל וגו'. וְכִיּוֹן שְׁלֹאמֵר שְׁנֹאמֵר וַתִּשְׁחַת
הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים' נֹאמֵר שְׁנַעֲנֵשׁוּ עַל כֵּךְ שִׁירַד עֲלֵיהֶם הַמְּבּוֹל,
מְבּוֹאֵר שְׁנַעֲנֵשׁוּ עַל שְׁנֵי חֲסָאִים אֱלּוֹ שְׁנֹאמֵרָה בְּהֵם לִשְׁוֹן הַשְּׁחָתָה,
וּמִכָּךְ שְׁנַעֲנֵשׁוּ עֲלֵיהֶם מוֹכַח שְׁגָם נַצְטוּ עֲלֵיהֶם. מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא:
וְאִידֵךְ – וְהַתְנַאִים הַחוּלְקִים עַל תְּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, וְלִמְדִים אֶת אוֹהֶרֶת
בְּנֵי נַח עַל אִיסוּרִים אֱלּוֹ מִהַפְסוֹק (בראשית טו) 'וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים' וגו',
סוֹבְרִים שְׁלֹא בֹא פֶסוֹק זֶה כְּדִי לְהוֹדִיעַ שְׁנֹאסְרוּ בְּכַךְ, אֱלֹא אוֹרְחֵייהוּ
דְּקָא מְנַלִּי – אֶת דִּרְכָם שֶׁל דּוֹר הַמְּבּוֹל גִּילָה, לְהוֹדִיעֵנוּ עַל מַה
נַעֲנֵשׁוּ.

שְׁפִיכוֹת דְּמִים, לִמַּד תְּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, מִמַּה דְּכָתִיב בְּבִנֵי נַח (בראשית ט
ו) 'שׁוֹפֵךְ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ' וגו', וּמִכָּךְ שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה
מִיתָה אֶת בֶּן נַח הַשּׁוֹפֵךְ דְּמִים, מוֹכַח שְׁנַצְטוּ עַל כֵּךְ. מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא:
וְאִידֵךְ – שְׁאֵר הַתְנַאִים סוֹבְרִים שְׁהַפְסוֹק לֹא בֹא לְלַמַּד עַל הָאִיסוּר
אֱלֹא קְמַלְיָהוּ הוּא דְּקָמַנְלִי – בֹּא גִלּוֹת בֹּאִיו מִיתָה יַעֲנֵשׁוּ אִם
יִשְׁכּוּ דָם, שְׁנֹאמֵר שֶׁ דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ' וְחֵינּוּ בְּסִיפָא.

גִּזְלָא לִמַּד תְּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, מִמַּה דְּכָתִיב אֶצֶל בְּנֵי נַח (שם ו יב) 'בִּירְקָא עֲשֵׁב
נִתְתִּי לָכֶם אֶת בָּל, וְאָמַר רַבִּי לִוִּי, הַתִּיר ה' לִבְנֵי נַח רַק אֶת מַה
שְׁגַדֵּל 'בִּירְקָא עֲשֵׁב' – כַּעֲשֵׂב הַגֹּדֵל עַל שֹׁפֵת הָאֵגֶם מֵאִילָיו, שְׁלֹא טֵרַח
בּוֹ אָדָם בְּחִיּוּשָׁה וּזְרִיעָה, וְלֹא מַה שְׁהוּא בִּירְקָא גָּנָה, דְּחֵינּוּ דְּבַר
שְׁטֵרַח בּוֹ אָדָם וְשִׁירָה לוֹ, כְּלוֹמַר שְׁהִתִּיר לָהֶם לֵאכּוֹל רַק מִן הַהַפְּקָר
וְלֹא מִן הַגּוֹל. מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא: וְאִידֵךְ – שְׁאֵר הַתְנַאִים סוֹבְרִים
שְׁהַפְסוֹק 'בִּירְקָא עֲשֵׁב' וגו' לֹא בֹא לְדִידֵךְ מִמֶּנּוּ לֵאסוֹר לָהֶם גּוֹל, אֱלֹא
הֵוּא לְמִישְׁרֵי בָשָׂר הוּא דְּאֶתָא – פֶּסוֹק זֶה בֹּא לְהַתִּיר לָהֶם בִּשְׂרֵי
בֹאכִילָה כִּירֵק, שְׁהִי לֵאדָם הָרֹאשׁוֹן נֹאסְרָה כָּל אֲכִילַת בִּשְׂרֵי.

אֶבֶר מִן חֲחִי לִמַּד תְּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, מִמַּה דְּכָתִיב (שם ט ד) 'שֹׁאמֵר ה'
לְבִנֵי נַח 'אֶךְ בָּשָׂר בִּנְפִשׁוֹ דְּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ', שְׁדִרְשׁ, שְׁבַעֲדוּ שְׁהַנִּפְשׁ
נִמְצָאָת עִם בִּשְׂרֵי הַבְּהֵמָה, דְּחֵינּוּ בַּעֲדָה חִיָּה, לֹא יֵאכְלוּ אֲבֵר מִמֶּנּוּ.
מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא: וְאִידֵךְ – שְׁאֵר הַתְנַאִים סוֹבְרִים שְׁפִסּוֹק זֶה לֹא בֹא
לֵאסוֹר בִּשְׂרֵי מִן חֲחִי, אֱלֹא הֵוּא לְמִישְׁרֵי שְׂרָצִים הוּא דְּאֶתָא – פֶּסוֹק
זֶה בֹּא לְהַתִּיר לָהֶם לֵאכּוֹל אֲבֵר מִן חֲחִי בְּשִׂרְצִים, שְׁדוּקָא כֹּאשֵׁר
הַבִּשְׂרֵי חֲלוּק מִהֶדֶם, שְׁהַבִּשְׂרֵי קִרְי בִּשְׂרֵי וְהֶדֶם קִרְי נִפְשׁ, עַל זֶה נֹאמֵר
'בִּשְׂרֵי בִנְפִשׁוֹ דְּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ', אֲבֵל בְּשִׂרְצִים שְׁהֶדֶם אֵינּוּ קִרְי 'נִפְשׁ'
אֱלֹא הִרִי הוּא כְּבִשְׂרֵי, מִלְּמַדַּת הַתּוֹרָה שְׁמוּתָר לֵאכּוֹל בְּהֵם אֲבֵר מִן
הַחִי.

סִירִים לִמַּד תְּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, מִמַּה דְּכָתִיב (שם ט ז) 'שֹׁאמֵר לְבִנֵי נַח
'שְׂרָצֵי כְּאֶרֶץ וְרִבּוֹ כֵּה', וְזֶה צִיּוּי עַל פְּרִיָה וְרִבִּיָה, וּמִמַּה שְׁנַצְטוּ עַל
כֵּךְ עַל כְּרַחֲךָ שְׁנֹאסְרוּ לַעֲשׂוֹת מַה שְׁמוּנַע אוֹתָם מִקּוּיָם מִצְוָה זֹה.
מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא: וְאִידֵךְ – הַחוּלְקִים עֲלֵיו וְסוֹבְרִים שְׁלֹא נַצְטוּ בְּנֵי נַח
כָּל עַל אִיסוּר זֶה, לִמַּדוּ שְׁפִסּוֹק זֶה נֹאמֵר לָהֶם לְכַרְכָּה בְּעִלְמָא
שִׁפְרוּ וִירְבוּ, אֲבֵל לֹא נַצְטוּ בּוֹ עַל כֵּךְ.

כְּלָאִים לִמַּד תְּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, מִמַּה דְּכָתִיב (שם י א) 'שֹׁאמֵר ה' לִנְח
לְהִבִּיא לְתִיבָה 'מִקְעוּף' לְמִינֵהוּ, וְדִידִיק מִמַּה שְׁנַצְטוּהוּ לְהִבִּיא זָכֵר
וְנָקִיבָה מִכָּל מִין, מִשְׁמַע שְׁהוּתֵר דּוּקָא בּוֹה, וְנֹאסֵר לוֹ לְהַרְבִּיעַ מִין
בְּמִין אַחֵר מִשּׁוּם כְּלָאִים. מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא: וְאִידֵךְ – הַחוּלְקִים עֲלֵיו
וְסוֹבְרִים שְׁלֹא נַצְטוּ בְּנֵי נַח כָּל עַל אִיסוּר כְּלָאִים, לִמַּדוּ שְׁהוּתֵר – כְּדִי
מַה שְׁנַצְטוּהוּ לְהִבִּיא לְכָל עוֹף דּוּקָא מִמִּינוֹ, לְצִוְתָא בְּעִלְמָא – כְּדִי
שְׁלַכֵּל עוֹף תְּהִיָה נָקִיבָה מִמִּינוֹ לְשִׁדּוּת עֵמָה, שְׁלִשְׁהוּת עִם מִינוֹ נַח
לוֹ יוֹתֵר מִלְּשִׁדּוּת עִם מִין אַחֵר, אֲךָ אֵינּוּ אִסוּר בְּהַרְבַּעַת כְּלָאִים.

הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָה בֹּאִיו מִהַמְצוּת הָאִמּוּרוֹת נְהָרִים בְּנֵי נַח אִם עֲבָרוּ
עֲלֵיהֶם: אָמַר רַב יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי רַב – אִמּוֹר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל רַב,
רַק עַל שְׁלֹשׁ מִצְוֹת (וּמִתּוֹךְ הַשְּׁבַע שְׁנַצְטוּהוּ בֶּן נַח נְהָרִים אִם עֲבָר
עֲלֵיהֶם). תִּיבַת גִּשְׁרִי הִיא סִימָן לְזוֹכְרֵן. וְאֵלּוּ הֵן, א. עַל גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת,

ב. עַל שְׁפִיכוֹת דְּמִים, ג. עַל בְּרִכַּת הַשֵּׁם.
רַב שֵׁשֶׁת מְקַשֶּׁה עַל כֵּךְ: מִתְקַף לָהּ – מְקַשֶּׁה רַב שֵׁשֶׁת, בְּשִׁלְמָא –
זֶה מוֹבֵן מִהַ שְׁאִמְרוּ שֶׁבֶן נַח נְהָרַג עַל שְׁפִיכוֹת דְּמִים, דְּכָתִיב (בראשית
טו) 'שׁוֹפֵךְ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ' וגו', אֱלָא הִנֵּךְ – שְׁתֵּי הַמְצוּת
הָאֲחֵרוֹת, גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת וּבִרְכַּת הַשֵּׁם, מִנָּא לָהּ – מִזִּיכֵן שְׁנֵהֲרַג עֲלֵיהֶן.
אִי גָמַר – אִם לִמַּדוּ זֹאת מִשְׁפִּיכוֹת דְּמִים, שְׁכִיּוֹן שְׁנֵהֲרַג עֲלֵיהֶם נְהָרַג
גַּם עֲלֵיהֶן, אֲפִילוּ בּוֹלְהוּ נָמִי – אֲפִילוּ כָּל שְׂאֵר מְצוּת בְּנֵי נַח נִלְמְדֵן
מִמֶּנּוּ שִׁהֲרַג עֲלֵיהֶן. וְאִי לִמַּדוּ שְׁנֵהֲרַג מִשּׁוּם דְּאִיתְרַבָּא – שְׁנֵהֲרַבו
מִמָּה שְׁנֹאמֵר בְּשְׁתֵּי מְצוּת אֱלּוֹ 'אִישׁ אִישׁ' בְּכַפִּילוֹת שְׁנֹאמֵרוּ
לְיִשְׂרָאֵל, גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת נֹאמֵר (ויקרא יח א) 'אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שְׂאֵר בָּשָׂר
לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֻה', וּבִרְכַּת הַשֵּׁם נֹאמֵר (שם כד טו) 'אִישׁ אִישׁ כִּי
יִקְלַל אֱלֹהֵיךָ וְנִשְׂאָה חֲסָאוֹ, וְכַפִּילוֹת זֹו בֹּאֵה לְרִבּוֹת שְׁבִנֵי נַח שְׁעִבְרוּ
עֲלֵיהֶן נַעֲנֵשִׁים בְּמִיתָה כִּישְׂרָאֵל, הִרִי אִיסוּר עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים נָמִי –
גַּם כֵּן אִיתְרַבִּי – יֵשׁ לְרִבּוֹת שֶׁבֶן נַח נְהָרַג עֲלֵיו, מִמָּה שְׁנֹאמֵר בּוֹ
בְּכַפִּילוֹת 'אִישׁ אִישׁ', שְׁנֹאמֵר (שם כ ב) 'אִישׁ אִישׁ מִכְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'
אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמַלְךְ מֹזֵת יוֹמָת', וּמִדּוּעַ לֹא אִמְרוּ שֶׁבֶן נַח נְהָרַג גַּם
עַל אִיסוּר עֲבֻדָּה זָרָה.

אֱלָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, אָמַר רַבִּי רַב, עַל אֲרִבְעָה מְצוֹת בֶּן נַח נְהָרַג
אִם עֲבָר עֲלֵיהֶן, עַל שְׁלֹשׁ הַמְצוּת הָאִמּוּרוֹת לְעִיל, וְכֵן עַל עֲבֻדָּה
זָרָה, שְׁבַכֵּל אֱלּוֹ נֹאמֵר 'אִישׁ אִישׁ' וְכֹאמֹר.

הַגְּמָרָא דִּנָּה דְּבִרְבִּי רַב שֵׁשֶׁת. מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: וְכִי עַל עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים
בֶּן נַח נְהָרַג, וְהַתְנַאִי, בְּאִיסוּר עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים, דְּכָרִים שְׁפִיכֵי דִין
שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמִּיתָתוֹ עֲלֵיהֶן אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁעִבְרָה עֲלֵיהֶם, וְחֵינּוּ עַל
עֲבֻדוֹת שְׁדִרְכָה שֶׁל אוֹתָה עֲבֻדָּה זָרָה בְּכַךְ, בֶּן נַח מוֹזְהֵר עֲלֵיהֶן
שְׁלֹא לַעֲשׂוֹתָם. וְיֵשׁ לְדִידֵךְ שְׁאִוְהֶרָה אֵין – אֲכֵן הוּא מוֹזְהֵר עַל כֵּךְ,
אֲבֵל מִיָּתָה לֹא, וְשֹׁלֵא דְּבִרְבִּי רַב שֵׁשֶׁת שְׁגָם נְהָרַג עַל אִיסוּר זֶה.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נְחֶמְךָ בְּרִי יִצְחָק, אוֹהֶרֶת שְׁלֵחָה זֹו הִיא
מִיָּתָתָךְ – בְּכָל מְקוֹם שְׁשֵׁנָה הַתְנָא אוֹהֶרֶת לְבִנֵי נַח, כּוֹוֹנָתוֹ שְׁגָם יַעֲנֵשׁוּ
בְּמִיתָה אִם יַעֲבָרוּ עַל הָאוֹהֶרֶת.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעָה חוֹלְקָת: רַב הוֹנָא וְרַב יְהוּדָה (וְכוֹלְהוּ [וְכוֹל] [וְכוֹל])
תְּלִמְדֵי דְרַב, אָמַר עַל כָּל שְׁבַע מְצוֹת בְּנֵי נַח בֶּן נַח שְׁעִבְרָה עֲלֵיהֶן
נְהָרַג. גִּלְיָ רַחֲמֵנָא בְּחָדָא – גִּלְיָה הַתּוֹרָה בֹּאֵת מִן שְׁנֵהֲרַג עֲלֵיהֶן,
וְחֵינּוּ בְּשִׁפְכוֹת דְּמִים כֹּאמֹר לְעִיל, וְהוּא הִדִּין לְכוֹלְהוּ מְצוּת
שְׁנַצְטוּהוּ בְּהֵן.

מְבּוֹאֵר מִדְּבִרֵיהֶם שְׁגָם עַל הַגּוֹל בֶּן נַח נְהָרַג. הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל כֵּךְ:
וְעַל הַגּוֹל בֶּן נַח נְהָרַג, וְהַתְנַאִי, כִּיצַד מְצוּהוּ בֶּן נַח עַל הַגּוֹל, בִּין
כְּשֶׁנֶּבֶךְ בְּצִינְעָה וְבִין כְּשֶׁגּוֹל בְּגוֹלִי, וְכֵן אִם לִקַּח אִשֶׁת וְפֶת הוֹאֵר שֶׁל
חֲבִירוֹ בְּשַׁעַת מִלְחָמָה, שְׁגָם מַעֲשֵׂה זֶה נִחְשָׁב לְגוֹל שְׁגוֹל אִשֶׁת חֲבִירוֹ,
וְכֵן מַעֲשִׂים כְּיוֹצֵא בְּהֵן הַדּוּמִים לְמַעֲשֵׂי הַגּוֹל אֲךָ אֵינֶם גּוֹל מִמֶּשׁ,
כּוֹתֵי כְּכוֹתֵי – נִכְרִי בֶּן נַח לְנִכְרִי בֶּן נַח, וְכוֹתֵי בִּישְׂרָאֵל – וְכֵן נִכְרִי
לְיִשְׂרָאֵל, אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כָּל מַעֲשִׂים אֱלּוֹ, וְיִשְׂרָאֵל כְּכוֹתֵי – אֲךָ
לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתֵם לְנִכְרִי מוֹזְהֵר, מִשּׁוּם שְׁנֹאמֵר לְגַבִּי אִיסוּר גּוֹל
בִּישְׂרָאֵל (ויקרא יט יא) 'לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל', שְׁנֹאסְרָה דּוּקָא
גּוֹזֵלֵת יִשְׂרָאֵל שְׁהוּא רֵעֶךָ. וְאִם אִיתָא – וְאִם כְּדִבְרֵי תְלִמְדֵי רַב,
שֶׁבֶן נַח שְׁגוֹל נְהָרַג, מִדּוּעַ שְׁנֵה הַתְנָא בְּבִרְיִיתָא רַק שְׁאִסוּר לוֹ לְגוֹל,
יִתְנִי – הִרִי עֲלֵיו לְשׁוֹנוֹת שְׁחִיב מִיתָה אִם גּוֹל. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא:
הַתְנָא לֹא שְׁנֵה כֵךְ

בְּבִרְיִיתָא, מִשּׁוּם דְּקִבְעֵי לְמִיתָנִי – שְׁרוּצָה לְשׁוֹנוֹת בְּסִיפָא שִׁישְׂרָאֵל
כְּכוֹתֵי מוֹזְהֵר לְגוֹל, וְאִם לִשְׁוֹן 'הִיתֵר', תְּנָא גַם בְּרִישָׁא בְּגוֹזֵלֵת גּוֹ
לִשְׁוֹן 'אִסוּר', אִף שְׁבֹאמַת לֹא רַק אִסוּר לוֹ אֱלֹא הוּא גַם חִיב עַל כֵּךְ.
מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: וְהִיא כָּל הִיכָא דְאִיתָ לִיָּה חִיבָא – וְהִרִי כְּשֹׁבֵאמַת
חִיב עַל דְּבַר מִיתָנָא קִתְנֵי – הַתְנָא שׁוֹנֵה אוֹתָה בְּמִישְׁרֵי בְּבִרְיִיתָא,
דְּכָתִיב בְּרִישָׁא שֶׁל אוֹתָה בְּבִרְיִיתָא, כִּיצַד מְצוּהוּ בֶּן נַח עַל שְׁפִיכוֹת
דְּמִים, כּוֹתֵי כְּכוֹתֵי – נִכְרִי בֶּן נַח שְׁהָרַג נִכְרִי בֶּן נַח, וְכוֹתֵי בִּישְׂרָאֵל
– וְכֵן נִכְרִי שְׁהָרַג יִשְׂרָאֵל, חִיב מִיתָה, אֲבֵל יִשְׂרָאֵל כְּכוֹתֵי – יִשְׂרָאֵל
שְׁהָרַג נִכְרִי פְטוֹר, וּמִפּוֹרֵשׁ שְׁכִשְׁצִירָה הַתְנָא לֹמַר שְׁחִיב, שׁוֹנֵה לִשְׁוֹן
חִיב וְלֹא לִשְׁוֹן אִיסוּר, וּמַעֲתָה יֵשׁ לְלַמּוֹד מִכָּךְ שְׁשֵׁנָה לְגַבִּי גּוֹל לִשְׁוֹן
אִיסוּר, שְׁאִינוּ חִיב מִיתָה עַל כֵּךְ.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: תְּהֵם – בְּשִׁפְכוֹת דְּמִים, חִיבֵי לִיתְנֵי – כִּיצַד יִכּוֹל
הַמִּשְׁךָ בַּעֲמֻד קוֹלָא

רש"י
סנהדרין. פרק שביעי - ארבע מיתות דף נז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

1 ותשחת הארץ. מדענעש עליהו שמע מינה איפקוד עליהו: **כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ**. גלוי עריות דכתיב (משלי ל) דרך גבר בעלמה דדור המבול על העריות
2 נעשו כדכתיב (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה: **והיך**. מאי דריש יצו אמר לך אזהרה מיוצו הוזהר אדם הראשון וגבי דור המבול אורחיהו
3 מגלי להדידך על מה נעשו: **קטליהו קא מגלי**. באיוו מיתה ימיתם ולעולם הוזהרו מיוצו: **בירק עשב**. עשב קרי עשב האפר וכל הגדל מאיליו שאין בו טורח להרוס ולזרוע:
4 **מישרי בשר הוא דאמא**. דאמא לקמן בפרקין (דף נט) אדם הראשון לא הוזהר לו בשר באכילה אלא עשבים ואילנות דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב זרע לכם
5 ידיה לאכלה ולחית הארץ העשבים

דְּכָתִיב 'וְתִשְׁחַתּוּ הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים' וְתָאָז דְּכִי רַבִּי
יִשְׁמַעֲאֵל, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הִשְׁחַתָּה, אֵינוֹ אֵלָּא דְּכִר
עֲרוּהּ וְעִבְדֹת פּוֹכְבִּים. דְּכִר עֲרוּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי הִשְׁחִית כָּל בִּשָּׁר אֶת דְּרָכָהּ'. עִבְדֹת פּוֹכְבִּים, דְּכָתִיב
'פֶּן תִּשְׁחִיתוּן וְעִשִּׂיתֶם'. וְאִידֶּה, אֲוִרְחִיהוּ דְקָא מְגַלֵּי שְׁפִיכוֹת דְּמִים, דְּכָתִיב 'שׁוֹפֵךְ דָּם הֶאֱדָם וְגו',
וְאִידֶּה, קְטִלְיָהוּ הוּא דְקַמְגַּלֵּי. גִּזְל דְּכָתִיב 'כִּירָק עֵשֶׂב נִתְּחִי לָכֶם אֶת כָּל', וְאָמַר רַבִּי לִוי, 'כִּירָק
עֵשֶׂב' וְלֹא כִירָק גָּנֹה. וְאִידֶּה, הֵהוּא לְמִישְׁרֵי בִשָּׁר, הוּא דְאֵתָא. אֲבָר מִן הַחַי, דְּכָתִיב 'אֵד בִּשָּׁר
בְּנִפְשׁוֹ דְּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ'. וְאִידֶּה, הֵהוּא לְמִישְׁרֵי שְׂרָצִים, הוּא דְאֵתָא. סִירוּם, דְּכָתִיב 'שְׂרָצוֹ כְּאֶרֶץ
וְיִבְּבוּ בָהּ'. וְאִידֶּה, לְכַרְכָּה בְּעֵלְמָא. כְּלָאִים, דְּכָתִיב 'מִהֶעוֹף לְמִינֵהוּ'. וְאִידֶּה, הֵהוּא לְצֹתָא בְּעֵלְמָא.
אֲמַר רַב יוֹסֵף, אֲמַרְי בִּי רַב, עַל שְׁלֹשׁ מִצְוֹת בֶּן נָח נִהְרָג: גִּשְׁׁר סִימֹן: עַל גִּילּוֹי עֲרִיזוֹת, וְעַל
שְׁפִיכוֹת דְּמִים, וְעַל בְּרֵכַת הַשֶּׁם. מִתְקַיֵּף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת, בְּשִׁלְמָא שְׁפִיכוֹת דְּמִים, דְּכָתִיב 'שׁוֹפֵךְ
דָּם הֶאֱדָם' וְגו'. אֵלָּא הִנֵּה, מָנָא לָהּ. אִי גִמְר מִשְׁפִּיכוֹת דְּמִים, אֲפִילוּ פוֹלְחוֹ נְמוֹ. אִי מִשּׁוּם
דְּאִיתְרְבִּאי מ'אִישׁ אִישׁ', עִבְדֹת פּוֹכְבִּים נְמוֹ, אִיתְרְבִּי מ'אִישׁ אִישׁ'. אֵלָּא אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת, אֲמַרְי
בִּי רַב, עַל אַרְבַּע מִצְוֹת, בֶּן נָח נִהְרָג. וְעַל עִבְדֹת פּוֹכְבִּים, בֶּן נָח נִהְרָג. וְהַתְנִיָּא, בְּעִבְדֹת פּוֹכְבִּים,
דְּכָרִים שְׁבִית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמֵּיתוֹן עֲלֵיהֶן, בֶּן נָח מוֹזֵר עֲלֵיהֶן. אֲזַהְרָה, אִין. מִיתָה, לֹא. אֲמַר
רַב נַחֲמָן בְּר יִצְחָק, אֲזַהְרָה שְׁלָהּ, זֶה הוּא מִיתָתוֹן. רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה וְכוּלְהוֹ תַלְמִידֵי דְרַב, אֲמַרְי,
עַל שֶׁבַע מִצְוֹת, בֶּן נָח נִהְרָג. גִּלִּי רַחֲמָנָא בְּחֵדָא, וְהוּא הִדִּין לְכוּלְהוֹ. וְעַל הַגּוֹל בֶּן נָח נִהְרָג,
וְהַתְנִיָּא, עַל הַגּוֹל גָּנֹב וְגוֹל, וְכֵן יִפֹּת תּוֹאֵר וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן, פּוֹתֵי בְכוּתִי, וְכוּתִי בִישְׂרָאֵל, אֲסוּר.
וְיִשְׂרָאֵל בְּכוּתִי מוֹתֵר, וְאִם אִיתָא, נִיתְּנִי חַיִּיב. מִשּׁוּם דְּקִבְעִי לְמִיתְּנִי סִיפָא, יִשְׂרָאֵל בְּכוּתִי מוֹתֵר.
תָּאָז רִישָׁא, אֲסוּר. וְהָא כָּל הֵיכָא דְאִית לֵיה חַיִּיבָא, מִיתְּנָא קִתְּנִי. דְּקִתְּנִי רִישָׁא, עַל שְׁפִיכוֹת
דְּמִים. פּוֹתֵי בְכוּתִי וְכוּתִי בִישְׂרָאֵל, חַיִּיב. יִשְׂרָאֵל בְּכוּתִי, פְּטוּר. הֵתֵם, חַיִּיב לִיתְנִי, לִיתְנִי אֲסוּר
וּמוֹתֵר, וְהַתְנִיָּא, פּוֹתֵי וְרוֹעֵי בְּהֵמָה דָּקָה, לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרְדִין. פִּיּוּצָא בּוֹ בְּגוֹל, מָאי הִיא. אֲמַר
רַב אָחָא בְר יַעֲקֹב, לֹא נִצְרְכָה אֵלָּא לְפוֹעַל בְּכָרִם. פּוֹעַל בְּכָרִם, אִימַת. אִי בִשְׁעַת גִּמְר מְלָאכָה,
הִתְרִידָא הוּא. אִי לֹא בִשְׁעַת גִּמְר מְלָאכָה, גִּזְל מַעֲלִיא הוּא. אֵלָּא אֲמַר רַב פֶּפְא, לֹא נִצְרְכָה אֵלָּא
לְפָחוֹת מִשּׁוֹה פְּרוּטָה. אִי חֵכִי, פּוֹתֵי בִישְׂרָאֵל אֲסוּר, הָא בְּר מַחִילָה הוּא. נְהִי דְכֵתֵר חֵכִי מַחִיל
לֵיה, צַעְרָא בִשְׁעִתִּיהּ מִי לִית לֵיה. פּוֹתֵי בְכוּתִי פִיּוּצָא בְּהֵן, כִּיּוֹן דְּלֹא בְּנִי מַחִילָה נִינְהוּ, גִּזְל מַעֲלִיא
הוּא. אֵלָּא אֲמַר רַב אָחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, לֹא נִצְרְכָה אֵלָּא לְפּוֹבֵשׁ שְׂכָר שְׂכִיר, פּוֹתֵי בְכוּתִי
וְכוּתִי בִישְׂרָאֵל, אֲסוּר. יִשְׂרָאֵל בְּכוּתִי מוֹתֵר. פִּיּוּצָא בִּיפֹת תּוֹאֵר, מָאי הִיא. כִּי אֵתָא רַב דִּימִי, אֲמַר
רַבִּי אֲלֵעָזָר, אֲמַר רַבִּי חִינָנָא, בֶּן נָח שִׁיחַד שְׁפַחָה לְעַבְדּוֹ וְכָא עָלִיהּ, נִהְרָג עֲלֵיהּ. פִּיּוּצָא בּוֹ
דְּשְׁפִיכוֹת דְּמִים, לֹא תִנְיָא. אֲמַר אַבְיִי, אִי מִשְׁכַּחַת, דְּתִנְיָא רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שְׁאוּל הִיא. דְּתִנְיָא, רַבִּי
יוֹנָתָן בֶּן שְׁאוּל אֲמַר, רוּדָף אַחֵר חֲבִירוֹ לְהוֹרְגוֹ, וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּאֶחָד מֵאַבְרָיו וְלֹא הִצִּיל,

בפירקן (דף סו): **אחרת** שלהם. כלומר כל אחרת דתנא תנא גבי בני נזו היא מיתה שלהם דלא דייק בהו תנא למיתני מיתה גבי חייבי מיתות ואחרת בשאין בחן מותן
כלגבי ישראל: גלי **רחמנא כחדיא**. בשפיכות דמים: **על הנוגל**. כך הוא מצות בני נח גבגוגול וכן יפת תואר דהוי נמי גול שנוזלין את אשתו במלחמה: וכן **כיוצא בהן**. שאין
ממש גול אלא דומין להם ולקמן מפרש לה: **ישראל בגוי מותר**. דלא תנשקו את רעך כתיב (ויקרא יט) ולא גוי ומדרבנן איבא למאן דאסר משום חילול השם בהגזול בתרא
(ב"ק דף קיג): **משום דקבעי למיתנא סיפא ישראל בגוי מותר**. ואי תנא גבי גוי בגוי חייב הוה תני ישראל בגוי מותר ומשמע פטור מן המיתה אבל עובר עליו בלאו ומשום
הכי תנא בהנייה לשון איסור דליתני גבי ישראל מותר דס"ל כמאן דאמר מותר משום: **ואי היכא דאיבא חייב מיתא פטורא**. תנייה בלשון חיוב ומדנאן הכא לשון איסור
אלא דוקאא ארביי: **גבי ילתי**. לעולם הכא לאו דוקא איסור כנא לשון איסור כנא לשון איסור ש"מ דוקא תני להו היתם לא מצי למיתנא
לשון איסור משום דבניי למימר בגוי מותר ולא מצי מתני ליה: ה"ג הגוי וכן **רועי בהמה דקה ישראל**. שסתמן גולתים שמרעים בחמתן בשדות אחרים: **לא מעלין**
ולא מורדיין. לא מעלין אותם מן הבור להצילם מן המיתה ולא מורדיין אותם לבור להמיתם בידיים ואבל האידיאן דין זה אינו נהוג כי בטלו דין: **פועל בברם**. ואוכל מן
הענבים: **בשעת גמר מלאכה**. כגון ששכרו לצבור היתרא הווא ואפי' ישראל בישראל דכתיב (דברים כב) ואכלת ענבים כנפשך שבנך ואל כלוך לא תתן בשעה שאתה נותן
לכליו של בעל הבית אתה אוכל וברייאת קתני ישראל בגוי מותר הא ישראל בישראל אסור ותו בגוי דהכי אסור ליה מי איבא מידי דישאל בישראל שרי ולגוי אסור: **אי**
לאו בשעת גמר מלאכה גול **מעליא הווא**. וגזל תנא ליה רישא: **צערא בשעתא מי** לית ליה. הלכך גזל הווא אלא שאין ב"ד ישראל נאקל להשיבו דבתר הכי מחיל ליה
בוישראל בישראל גול מועבר לא עבר דבתנא (ויקרא יט) לא תגזול (שם ה) והשיב את הגזילה אמדיי הדאשקא קריין גזל ואידך לאו נאקל להשיבו דבתר הכי מחיל ליה שכל
דיני למיתה לא נפיק פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה ואפי' מישאל במחיל ליה בתר הכי: **גוי בגוי כיוצא בו**. בתמידה וגבי גוי בגוי מציאי פחות משוה פרוטה מכלל פרוטה
וקרי כיוצא בו בגזל ולא גזל ממש: **כבובש שבר שכיר**. דגזל לא הוי אלא בחוטף דבר מיד חבירו כדאמר בב"ב במרובה (דף עט) מקרא דיוגזלו את החנית מיד המצרי: כיוצא
בו בגנב נראה בעיני מדלא קבעי לה מאי היא לא משכחת ליה ולא עליה קאי אלא אגזל ויפת תואר: **נהרג עלייו**. משום גזל ואף על פי שאין זו בעולת בעל דאישות אלא
דנות בעלמא בחמור ובמהותו גוי בישראל שפחה כנענית שיהיך ישראל לעבד עברי ובא עליה גוי נהרג ישראל בגוי מותר גוי שיהיך שפחה לעבדו ובא ישראל ולקחה בשביה
מותר דהא אפי' אשתו גמורה ומותרת לו ישראל בישראל אסור דהיינו שפחה חרופה שחייבן עליה אדם: **כיוצא בו נבי שפיכות דמים לא תנא**. האי תנא דלעיל משום דאין
לשפיכות דמים שאינו חייב גמור או מותר לגמרי כן נהרג שניתן להוצל עצמו בנפשו של רצח דאשקא: **שפיכות דמים גמור הווא אלא רחמנא חס עליה**:
ויכול. הדרת להוצל עצמו באחד מאבריו של רודף כגון לטעו ולגלו: **לא תהייל**. לא תהרג:

לנערה

המאורסה ולדידהו לית להו. והא דאמר בסוף פ"ק דב"ב (דף טז: ושם) אותו היום
עבר אותו הרשע חמש עבירות בא על נערה המאורסה אע"ג דלא נצטוו דבר
מכוער הוא דקחשיב נמי ושת את הכבודה אע"פ שלא הוזהרו על כך ואשכחן נמי שסיפר
הכתוב בגנותו בדבר שעתידיה תורה לאסור דאמר' לקמן (נח) גוי מותר בביתו ובפ' כזן

משוח (הוריות י') אמר' לוט ושתי בנותיו הם
נתכונו לדבר מצוה ודרשנים ילכו ב"ב הוא
שנתכונו לדבר עבירה ופושעים יכשלו בה: ואי
בדינא דידהו סייף הוא. המ"ל דחנא דבי מנשה
הוא דאמר כל מיתה האמורה לבני נח חק.
וחכמים אמרים הרבה עריות. מ"ה כגון כל
חיבי כריתות דלרבנן איתרבו להו
בני נח מאיש איש לכל האמור בפרשה ור"מ לא
דריש איש איש לרביא אע"ג דלעיל (דף נז) גבי
ברכת השם דריש ר"מ איש איש ומשמע דמאן
דדריש חדא דריש כוליה דמתוך כך מסיק לעיל
על שבע מצוות בני נח נהרגו התם משמיה
דנפשיה והבא ר"מ אליבא דר' עקיבא כדמוק
לה בסמוך מיהו הא דמרבינן לעיל גוי מאיש איש
היינו בעריות דידן אבל דידהו גיל מדכתיב
לאמר א"כ בין לר' מאיר בין לרבנן הא דדריש
איש איש היינו בעריות דידן אבל דידהו מדכתיב
לאמר ודרשי להו רבנן לכל עריות דידהו אבל
לר"מ ס"ל כיון שפירש בבני נח על כן יעזוב איש
דהיינו חיבי מיתות הן הן העריות שמוזהרין
עליהן ואין להרבות יותר:

הורתו

שלא בקדושה ולידתו בקדושה. פ"ה
דנטק חבי משום למעוטי הורתו
ולידתו בקדושה כיון דרמי לישאל גור בו ר"מ
אפי' בשאר האב ואפי' שגולדו אותן הקרובים
בהיותו גוי וי"ל איפכא דאדורב' כיון דהורתו
ולידתו בקדושה הרי הוא כישראל ומותר אפי'
באחותו מן האם שגולדו מקודם וליכא למיגור
שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה
כיון דלית בהו צד פסלות דחנהו ודאי כשתי
אמהות דמו ועי"ל דהורתו ולידתו בקדושה נמי
כך דינו והא דלא נקטי דרבנותא משום דלא
פסיקא ליה למתני שאין לה שאר האב דמה
שגולד לאביו בקדושה אסור מדאורייתא:
נשא

אבנה, לא נצרכה אלא לעדה ועדים, והתראה. מגרע גרע. אלא אמר רבי יוחנן, לא נצרכה אלא
לנערה המאורסה, ולדידהו לית להו, דדיינינן להו בדינא דידן. אבל אשת איש, בדינא דידהו
דיינינן להו. והתניא, בא על נערה המאורסה, נידון בסקילה. על אשת איש, נידון בחנק. ואי בדינא
דידהו, סייף הוא. אמר רב נחמן בר יצחק, מאי 'אשת איש' דקתני, כגון שגנבנסה לחופה ולא
נבעלה, ולדידהו לית להו. דיינינן להו בדינא דידן. דתני רבי חנינא, בעולת פועל יש להו, נכנסה
לחופה ולא נבעלה אין להו. תניא בנתיב דרבי יוחנן, כל ערוה שפית דין של ישראל ממתין עליה,
בן נח מוזהר עליה. אין בית דין של ישראל ממתין עליה, אין בן נח מוזהר עליה, דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים, הרבה עריות יש שאין בית דין של ישראל ממתין עליהן, וכן נח מוזהר עליהן.
בא על עריות ישראל, נידון בדיני ישראל. בא על עריות בן נח, נידון בדיני בן נח. ואנו אין לנו
אלא נערה המאורסה בלבד. ונחשוב נמי, נכנסה לחופה ולא נבעלה. האי תנא, תנא דבי מנשה
הוא, דאמר כל מיתה האמורה לבני נח, אינו אלא חנק. ואידי, חנק הוא. וסבר רבי מאיר,
כל ערוה שפית דין של ישראל ממתין עליה, בן נח מוזהר עליה. והא תניא, גר

נהרג עליו. אשכח רבי יעקב בר אהא, דהוה פתיב בספר
אגרתא דבי רב, בן נח נהרג בדין אחד ובעד אהר, שלא
בהתראה, מפי איש ולא מפי אשה, ואפילו קרוב. משום
רבי ישמעאל אמרו, אף על העופרין. מנהני מילי, אמר רב
יהודה, דאמר קרא, 'אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש',
אפילו בדין אחד. 'מיד כל חיה' אפילו שלא בהתראה.
'אדרשנו ומיד האדם', אפילו בעד אהר. 'מיד איש', ולא
מיד אשה. 'אחיו', אפילו קרוב. משום רבי ישמעאל אמרו,
אף על העופרין. מאי טעמיה דרבי ישמעאל, דכתיב 'שופך
דם האדם באדם דמו ישפך', איזהו אדם שהוא באדם, הוי
אומר, זה עופר שפכמי אמו. ותנא קמא, תנא דבי מנשה
הוא, דאמר, כל מיתה האמורה לבני נח אינו אלא חנק,
ושדי ליה האי 'באדם' אסיפיה דקרא, ודרוש ביה הכי,
'באדם דמו ישפך', איזהו שפכיכות דמים של אדם שהוא
בגופו של אדם, הוי אומר זה חנק. מתיב רב חמנא,
ואשה לא מפקדיה? והכתיב 'כי ידעתיו למען אשר יצוה'
וגו'. הוא מותיב לה, והוא מפרק לה. 'כניו' לדין, 'ביתו'
לצדקה. אמר ליה רב אובי סבא לרב פפא, אימא, בת נח
שהרגה, לא תיחרג. 'מיד איש' ולא 'מיד אשה' פתיב. אמר
ליה, הכי אמר רב יהודה, 'שופך דם האדם', מכל מקום.
אימא, בת נח שזינתה, לא תיחרג. דכתיב 'על בן יעזוב
איש' ולא אשה. אמר ליה, הכי אמר רב יהודה, 'והיו
לבשר אחד', הדר ערביניהו קרא. תנו רבנן, 'איש', מה
תלמוד לומר 'איש איש', לרבות את הכותים, שמוזהרין
על העריות כישראל. והא, מהכא נפקא, מהתם נפקא.
'לאמר', זה גילוי עריות. התם, בעריות דידהו. והבא,
בעריות דידן. דקתני סיפא, בא על עריות ישראל, נידון
בדיני ישראל. למאי הלכתא, אמר רב נחמן אמר רבה בר

אבנה, לא נצרכה אלא לעדה ועדים, והתראה. מגרע גרע. אלא אמר רבי יוחנן, לא נצרכה אלא
לנערה המאורסה, ולדידהו לית להו, דדיינינן להו בדינא דידן. אבל אשת איש, בדינא דידהו
דיינינן להו. והתניא, בא על נערה המאורסה, נידון בסקילה. על אשת איש, נידון בחנק. ואי בדינא
דידהו, סייף הוא. אמר רב נחמן בר יצחק, מאי 'אשת איש' דקתני, כגון שגנבנסה לחופה ולא
נבעלה, ולדידהו לית להו. דיינינן להו בדינא דידן. דתני רבי חנינא, בעולת פועל יש להו, נכנסה
לחופה ולא נבעלה אין להו. תניא בנתיב דרבי יוחנן, כל ערוה שפית דין של ישראל ממתין עליה,
בן נח מוזהר עליה. אין בית דין של ישראל ממתין עליה, אין בן נח מוזהר עליה, דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים, הרבה עריות יש שאין בית דין של ישראל ממתין עליהן, וכן נח מוזהר עליהן.
בא על עריות ישראל, נידון בדיני ישראל. בא על עריות בן נח, נידון בדיני בן נח. ואנו אין לנו
אלא נערה המאורסה בלבד. ונחשוב נמי, נכנסה לחופה ולא נבעלה. האי תנא, תנא דבי מנשה
הוא, דאמר כל מיתה האמורה לבני נח, אינו אלא חנק. ואידי, חנק הוא. וסבר רבי מאיר,
כל ערוה שפית דין של ישראל ממתין עליה, בן נח מוזהר עליה. והא תניא, גר

שהיה

נהרג עליו. היינו כיצא בו דשפיכות דמים דהוי קרוב לחתיר ואינו מותר גוי בגוי וגוי
בישראל חייב וכן ישראל בישראל אבל ישראל בגוי פטור ואליבא דרבי יונתן אבל
רבנן פליגי עליה ואמרי דיתר גמור הוא וליכא כיצא בו: מפי איש. על ידי דין איש
או עד איש: אף על העופרין. הכה את האשה ויצאו לידה נהרג עליון ובישראל עד
שיצא לאור העולם כדתנן במס' נדה) (דף
מד). תנינן בן יום אחד הוזהרו חיבי היבא
דקים ליה בגויה שכלו לו חרשין ואינו נפל:
מיד כל חיה. מיד כל דבר חי: שופך דם
האדם באדם. שבתוך האדם דמו ישפר: זה
חנק. דאין דמו יצא לחוץ: ואשה. בת נח לא
מפקדה על הדין: ביתו. היינו נשים: מה
תלמוד לומר איש איש. אל כל שאר בשרו
וגו: בעריות דידן. באשת איש ישראל: למאי
הלכתא. נדון בדיני ישראל: שצריך עדה
ועדים והתראה. כישראל: מגרע גרע. זה הבא
על אשת ישראל מהבא על אשת גוי שנהרג
בעד אחד ובדין אחד ושלא בהתראה מגרע
גרע לשון קולא ובתמיהה: לא נצרכה. האי
דקתני נידון בדיני ישראל: אלא. שבא על
נערה המאורסה ישראלית: ולדידהו לית
להו. מיתה בנערה המאורסה אלא בבעולת
בעל וגבי ישראל נהרג מריבויא דאיש איש
על כרחך האי דקטלוה משום דאתרביה
באיש איש כישראל ולגבייהו לאו אשת איש
דנחייב קטלא דידהו אלא נידון בסקילה אבל
אין צריך עדה ועדים והתראה דלא גרע
מעריות דידהו: אבל. בא על אשת איש
ישראל בדינא דידהו דיינינן ליה בתמיה: בא
על נערה המאורסה נידון בסקילה.
כישראלאל דהא בדינא דידהו סייף הוא דכל
מיתת בן נח אינו אלא סייף לרבנן דפליגי
אתנא דבי מנשה: נכנסה לחופה ולא נבעלה.
בדיני ישראל חנק הוא כשאר אשת איש דגבי
סקילה כתיב נערה בתולה מאורסה וגו'
ודרשין (בכתובת דף מח). בתולה ולא בעולה
מאורסה ולא נשואה ומאי נשואה אילימא
נשואה ונבעלה במתולה ולא בעולה נפקא
אלא שנכנסה לחופה ולא נבעלה ומעשה
קרא מסקילה וישנה בחנק דהכל היו בכלל
נואף ונאפת ויצאה ארוסה לידן בעצמה וזו
שלא יצאה עמדה בכללה: בעולת בעל יש
להם. דכתיב (בראשית ב) והיא בעולת בעל
ולא כתיב והיא אשת איש אלמא חנק מת
משום בעילתו של בעל ולא מפני קדושין
וחופתו: תניא בנתיב דרבי יוחנן. דאמר בא
על עריות ישראל דקתני נידון בדיני ישראל
לא מתוקמא אלא בנכנסה לחופה או בנערה
המאורסה וכו' ולדידהו לית להו: אין ב"ד
של ישראל ממתין עליה. כגון חיבי כריתות
אחות ואחות אביו ואחות אמו ואשת אחיו
ואשת אחיו ואחות אשתו: אין בן נח
מוזהר עליה. כדמפרש לקמן דר' מאיר
אליבא דר"ע אמרה דנפקי ליה עריות בבני
נח מעל כן יעזוב איש וגו' והתם חיבי מיתות
הוא דכתיב: הרבה עריות יש. כגון כל חיבי
כריתות בן נח מוזהר עליהם דלרבנן אתרבו
בני נח מאיש איש לכל האמור בפרשה ור"מ

לא דריש איש איש לרביא: בא על עריות ישראל. עבריות: עריות בני נח. גיות: ואנו אין לנו. שיהא בן נח חלוק בין ישראלית לגויה אלא נערה המאורסה משום דלדידהו
לית להו קטלינן ליה בקטלא דידן: אידי ואידי חנק הוא. דיננו ודיינינן שוין בה:

ללמד שדינם שוה.
הגמרא מביאה ברייתא שיש בה לימוד חדש לאסור עריות לבני נח:
תנו רבנן, נאמר בפרשת העריות בישראל (ויקרא יח ו) 'איש איש אל
כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה', ודי היה לכתוב 'איש', מה
תלמוד לומר 'איש איש', לרבות את הפותים – נכרים בני נח.
שמונה עשרין על איסורי העריות בישראל.
מקשה הגמרא: והאם מהכא נפקא איסור זה, הלא מהתם
נפקא – מהפסוק (בראשית ב טז) 'ויצו ה' אלהים על האדם לאמר,
ודורשים לעיל (נח) 'לאמר', זה ילידו עריות. מתרצת הגמרא: התם
שדורשים מתיבת 'לאמר', מדובר בעריות דידהו – שלהם, דהיינו
לגבי ביאת בן נח על ערוה בת נח, והכא באים ללמוד בעריות דידן
– שלנו, דהיינו לגבי ביאת בן נח על אשת איש ישראל, דקתני
בסיפא של ברייתא זו, כא בן נח על עריות ישראל, נידון בדיני
ישראל, ואם כן אף ברישא מדובר בעריות ישראל.
מבררת הגמרא: למאי הלכתא – מהי ההלכה היוצאת מהאמור.
מבארת הגמרא: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון, לא נצרכה
אלא כדי להצריך ענה – סנהדרין של עשרים ושלושה, ושני עדים,
והתראה, כמו בדיני נפשות בישראל, כדי להרוג בן נח שבא על ערוה
בת ישראל.
תמדה הגמרא: וכי הוא מנרע נרע, כלומר, שמקלים עליו שנהרג רק
בעדה ועדים והתראה, מאשר אילו בא על אשת בן נח שהיה נהרג
גם בלעדיהם. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבי יוחנן, לא נצרכה
אלא לבן נח שבא על נערה בת ישראל המאורסה – המקודשת
לישראל ואינה נשואה לו, דלדירדהו לית להו – שלבני נח אין דין
מיתה באופן שבא בן נח על בת נח המאורסת לבן נח אחר ואינו נהרג
אלא אם היא היתה בעולת בעל, ולומר דדיינינן להו – שדנים אותו
אם בא על ישראלית מאורסה בדינא דידן – בדינים של ישראל,
להרגו בסקילה, כדן ישראל שבא על ישראלית מאורסה, כיון
שנתרבה מההפסוק 'איש איש' הנאמר בישראל.
תמדה הגמרא: אבל אם באו על אשת איש ישראל (הנשואה לו),
בדינא דידהו דיינינן להו – בדיניהם דנים אותם, ולא התרבו לידון
בדיני ישראל, ולכן דינו בסיף, וכי ניתן לומר כן, והתניא, בן נח שבא
על נערה המאורסה לישראל, נידון ליהרג בסקילה כישראל, ואם
בא על אשת איש ישראל, נידון ליהרג בסקילה כישראל. ואי – ואם
כדברך שדנים בני נח שבאו על אשת איש ישראל בדינא דידהו –
בדיניהם, הלא אופן מיתתם בסיף הוא. מתרצת הגמרא: אמר רב
נחמן בר יצחק, מאי 'אשת איש' דקתני בברייתא, לא שנבעלה על
ידי בעלה, אלא בגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה לו, ואז בא עליה
בן נח, דלדירדהו לית להו, כיון שאינם נענשים אלא בביאתם על
אשת איש שנבעלה, ואם באו על אשת איש ישראל באופן זה דיינינן
להו בדינא דידן – דנים אותם בדינו ליהרג בחנק. תני רבי חנינא,
בעולת בעל יש להו, להיענש מיתה אם באו עליה, ונכנסה לחופה
ולא נבעלה אין להו, שאין נענשים עליה אם שהיא אשת איש,
שנאמר באבימלך (בראשית כ א) שאמר לו ה' הנה מת על האשה אשר
לקחת והוא בעל בעל, ולא אמר לו 'והיא אשת איש'.
הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה כרבי יוחנן: תניא פותיה –
כדבריו דרבי יוחנן, כל ערוה שפית דין של ישראל ממתין את
ישראל עליה – אם בא עליה, אף כן נח מוזהר עליה, אבל ערוה
שאין בית דין של ישראל ממתין עליה, כגון עריות שהבא עליהן
הוא מחייבי כריתות ואין בית דין ממיתים אותם, אין כן נח מוזהר
עליה, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, הרבה עריות יש שאין
בית דין של ישראל ממתין עליהן והיינו העריות שישראל חייב
עליהן כרת ולא מיתה בבית דין, ואף על פי כן נח מוזהר עליהן,
משום שבני נח התרבו מאיש איש' האמור בפרשת עריות בישראל,
שמוזהרים על כל העריות האמורים בפרשה זו, ואף על אלו שאין
בית דין ישראל ממיתים עליהן. כיצד, אם כא בן נח על עריות
ישראל – ישראליות נידון למיתה בדיני ישראל, דהיינו נהרג בחנק
כישראל, ואם כא על עריות כן נח – נכריות, נידון למיתה בדיני
כן נח ונהרג בסיף. ואינו אין לנו חילוק בין אם בא על אלו או על

נהרג עליה, וכיון שהדבר קרוב להיות, שהרי האיש רדף אחריו
להורגו, נחשב הדבר כיוצא בשפיכות דמים שחייבים עליו וחוץ
מישראל בכותיו. ולדעת חכמים היתר גמור הוא לכל.
הגמרא מבארת כיצד דנים בן נח: אשכח – מצא רבי יעקב בר אחא,
דהיה בתיב בספר 'אמרתא דבי רב' – אגדה של בית מדרשו של
רב, כן נח שעבר על אחת ממצוותיו שחייבים עליהן מיתה נהרג
בדין אחד שקיבל עדות על כך ודן אותו למיתה, ואף בעדות עד
אחד, ונהרג גם שלא בהתראה – אף אם לא התרו בו קודם שעבר
שלא יעבור על אותה עבירה ואם יעבור יתחייב מיתה. אמנם נהרג
רק מפני פסק דין או עדות של איש דין או עד, ולא מפני אשה, וכשר
דיין או עד ואפילו הוא קרוב. משום רבי ישמעאל אמרו, בן נח נהרג
אף על הריגת העוברין שבמעיו אמם, כגון שהכה אשה והפילה
ולדותיה.
הגמרא מביאה את מקור דינים אלו: מנהני מילי, אמר רב יהודה,
דאמר קרא (בראשית ט ה) שאמר ה' לבני נח 'ואך את דמכם
לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו
אדרש את נפש האדם', ודורשים, 'אדרוש' בלשון יחיד, אפילו בדין
אחד, כשם שה' דורש דמו ביחיד. 'מיד כל חיה' אפילו שלא
בהתראה, שמשמע שיש לדרוש מיד כל דבר חי, כלומר בכל אופן
שהוא. 'אדרשנו ומיד האדם', לשון יחיד, אפילו בעד אחד. 'מיד
איש', דרוקא על פי עד ודין איש ולא מיד אשה, 'אחיו', שאפילו
קרוב כשר בזה להעיד ולדון.
הגמרא מבארת את דברי רבי ישמעאל: הובא לעיל שמשום רבי
ישמעאל אמרו, אף על העוברין. מבררת הגמרא: מאי טעמיה דרבי
ישמעאל, דכתיב (שם ט ו) בבני נח 'שופך דם האדם פאדם דמו
ישפך', איהו אדם שהוא נמצא באדם, בתוך גופו של אדם אחר,
היו אומר שזה עובר שפכמעי אמר, שאף על שפיכת דמו חייב.
הגמרא מבארת את דעת החולקים: ותנא קמא שאינו דורש לחייב
בוזה, תנא דבי מנשה הוא, דאמר, כל מיתה האמורה לבני נח שאם
עברו על מצוה שמצווים בה נהרגים, אינו אלא חנק, ושדי ליה האי
– והטל את תיבת 'באדם' אפיפיה דקרא – על המשך הפסוק, ודרוש
בית הכי, 'שופך דם האדם' יענש בכך ש'באדם' דמו ישפך, כלומר
שדמו ישפך בתוכו, איהו שפיכות דמו של אדם שהוא ו–שהדם
נשפך בתוך גופו של האדם ואינו יוצא לחוץ, היו אומר זה חנק.
הגמרא דנה במה שנתמעטה אשה בת נח מלדון ולהעיד: מתיב רב
המנונא, וכי אשה בת נח לא מפקדה – אינה מצווה על הדינים, ולכן
פטולה לדון ולהעיד, והכתיב (בראשית יח ט) על אברם 'כי ידעתי
למען אשר יצאה וגו' את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות
צדקה וימשפט, ולמדנו לעיל (נח) ממה שנאמר 'יצאה' ואחר כך
'ומשפט', שבני נח נצטוו על הדינים, וכיון שנאמר שם גם 'ואת ביתו'
שהכוונה לנשים, מבואר שאף הנשים נצטוו על הדינים, ואם כן יש
להכשירן לדון ולהעיד.
מתרצת הגמרא: והא – רב המנונא מותיב לה – הקשה קושיא זו,
והוא גם מפרק לה – מתרץ אותה, שאף שנאמר שם 'ומשפט' אין זה
בא ללמד שאף האשה מצווה על הדינים, שכיון שנאמר שם גם
שיעשו 'צדקה' יש לדרוש ש'בניו' נצטוו לדין, דהיינו לדון ולהעיד,
אולם 'ביתו' שהן הנשים נצטוו רק לצדקה, ולא להעיד או לדון.
הגמרא דנה במיעוט אשה ממיד איש: אמר רבי אבהו ככא לרב
פא, אימא שבת נח שחרנה לא תהרג, משום שגם בזה נדרוש
ש'מיד איש' ולא 'מיד אשה' בתיב, כפי שדרשנו לעיל לפסול אשה
לדון ולהעיד. אמר רבי, הכי אמר רב יהודה, האמור (בראשית ט ו)
'שופך דם האדם', שנאמר בסתם, שמשמע מכל מקום, בין איש שהרג
ובין אשה שהרגה. ושאל עוד, אימא – שבת נח שזינתה לא תהרג,
דכתיב – שהרי נאמר לאחר נישואי אדם וחווה (בראשית כב) 'על כן
יענש איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו', שמפסוק זה נלמדות ולקמן
(נח) העריות האסורות לבני נח, ויש לדרוש 'איש' אסור בעריות ולא
אשה, ובת נח שזינתה (או נבעלה לשאר העריות) לא תהרג. אמר
רבי, הכי אמר רב יהודה, בנאמר בהמשך הפסוק (שם) 'והיו לבשר
אחד, הדר ערביניה קרא – חזר הפסוק וכלל יחד את האיש והאשה,

שכל זמן שהיא תחת בעלה הישראל אינה אוכלת. **אִמָּא** הואיל
 וכבר נתחללה בנישואיה **לֹא תִידון בְּשָׁרֶיפָה** שהרי לא נתחללה על
 ידי הזנות, **קָא מְשַׁמַּע לֵן** מיתור תיבת 'איש' שגם זו שנשאת לזר
 ונתחללה כבר מן הנישואין דינה בשריפה.
 מבארת הגמרא: דין זה שהשמיענו הברייתא שבת כהן הנשואה
 לנתין וממזר בקדושתה קיימת ונידונת בשריפה, זהו ודלא **כְּרַבִּי**
מַאִיר, (דתניא) [דַּתְנָן] במסכת תרומות (פ"ז מ"ב) **בַּת כֹּהֵן שְׁנִיפָתָה**
לְיִשְׂרָאֵל ונאסרה באכילת תרומה כל זמן שהיא נשואה לו, **וְאִכְלָה**
תְּרומָה בשוגג, **מְשַׁלְמַת** לכהנים **אֶת הַקֶּרֶן** – שווי התרומה
 שאכלה, כדן הגזל את חבירו, שהרי נאסרה באכילתה וגזל הוא
 בידה, **וְאִינָה מְשַׁלְמַת אֶת הַחֹמֶשׁ**, הואיל וחייב חומש לא נאמר
 אלא בזר שאכל תרומה, שנאמר (ויקרא כ"ז) **כָּל זֶר לֹא יֵאכֹל קֹדֶשׁ**,
 ולאחר מכן נאמר (שם כ"ד) **יֵאֵשׁ בִּי יֵאכֹל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשְׁתּוֹ**
עָלָיו, אבל זו שאינה נחשבת לזרה, שכן אם תשוב לבית אביה בלא
 זרע תוכל לאכול בתרומה, אינה משלמת חומש. **וּמִיתָתָה בְּשָׁרֶיפָה**
 אם זינתה תחת בעלה, כדן בת כהן הנשואה לכהן. אך הניפית **לְאַחֵר**
מִן הַפְּסוּלִין, כגון חלל נתין וממזר, אם אכלה תרומה **מְשַׁלְמַת**
 לשבת הכהנים **קֶרֶן וְחֹמֶשׁ**, כדן זר שאכל תרומה, שהרי נתחללה
 מן הכהונה בביאתו ושוב אינה ראויה לאכול בתרומה לעולם. ואם
 זינתה **מִיתָתָה בְּחֶנֶק**, שנאמר (ויקרא כ"א ט) **וְכֵן אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְנוֹת**
וְגו' **בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף**, ודרשו חכמים שרק מי שנתחללה מחמת הזנות
 דינה בשריפה, אך זו שכבר נתחללה מן הנישואין דינה בחנק כדן
 נשואה בת ישראל, **דְּכָרִי רַבִּי מַאִיר**. **וְחֶכְמִים אֹמְרִים**, זו וזו – בין
 הנישאת לישראל ובין הנישאת לאחד מן הפסולים, **מְשַׁלְמַת קֶרֶן**
וְלֹא חֹמֶשׁ, כיון שרק מי שהיה זר מתחילתו משלם את החומש, אבל
 זו הואיל ולא היתה זרה מתחילתה אינה משלמת חומש. ואם זינו
מִיתָתָן בְּשָׁרֶיפָה, שהרי בפסוק נאמר **וְכֵן אִישׁ כֹּהֵן** ומשמע על אף
 שהיא עתה אינה כהנת. ולהלן בגמרא יתבאר כוונתו. נמצא שהתנא
 של הברייתא סובר כחכמים שבמשנה בתרומות וחולק על רבי מאיר.
 הגמרא מביאה את דברי רבי אליעזר שנשנו בסוף הברייתא לעיל,
 ומבארת אותם. שנינו בברייתא: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר**, **אֶת אִמְתָּה**
בְּשָׁרֶיפָה וְאֶת חֲמִימָה בְּסָקִילָה. מבררת הגמרא: **מֵאִי** כוונת רבי
 אליעזר באומרו **אֶת אִמְתָּה וְאֶת חֲמִימָה**. **אִילִימָא** שמה שאמר **אֶת**
אִמְתָּה כוונתו באופן שזינתה **מֵאִמְתָּה** שאז דינה בשריפה, ומה שאמר
אֶת חֲמִימָה כוונתו שאם זינתה **מֵחֲמִימָה** דינה בסקילה. לא יתכן
 לפרש כך, שאם כן יקשה **מֵאִי אִירֵאִי** – מדוע דווקא נאמר דין זה
בַּת כֹּהֵן, הלא **אִפְּלוּ בַּת יִשְׂרָאֵל נָמִי** הדין כן, שבתו שזינתה
 עמו **בְּשָׁרֶיפָה וְכָלָתָה** שזינתה עמו **בְּסָקִילָה**.
 מבארת הגמרא את דברי רבי אליעזר באופן אחר: **אִלָּא** מה שאמר
אֶת אִמְתָּה כוונתו שזינתה בעודה **בְּרִשּׁוֹת אִמְתָּה** דהיינו כשהיא

ארוסה שאז דינה בשריפה, ומה שאמר **אֶת חֲמִימָה** כוונתו שזינתה
בְּרִשּׁוֹת חֲמִימָה כשהיא נשואה שאז דינה בסקילה.
 שואלת הגמרא: אם כן שיטת רבי אליעזר **כְּמֵאֵן** היא, **אִי כְּרַבִּנָן**
 הסוברים במשנתנו (לעיל מ"ט) שסקילה חמורה משריפה, אי אפשר
 לפרש כן, שהרי **הָאָמֵרִי** רבנן לעיל (א) להיפך שבת כהן שזינתה רק
נְשׂוּאָה יֵצֵאת לְשָׁרִיפָה וְלֹא אֲרוּסָה, ואילו רבי אליעזר מחייב
 בשריפה רק את הארוסה ולא את הנשואה. ואי רבי אליעזר סבר
כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הסובר במשנתנו ששריפה חמורה מסקילה, **הָאָמֵר**
 לעיל (ב) שבת כהן **אֶחָת אֲרוּסָה וְאֶחָת נְשׂוּאָה** דינה **בְּשָׁרִיפָה**, ואילו
 רבי אליעזר סובר שרק ארוסה בשריפה והנשואה בסקילה. ואי
 נפרש שסבר **כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** הסובר לקמן (א"ט) שפרשת בת כהן
 מדברת בארוסה ולא בנשואה, אף זה לא מתיישב, שהרי **הָאָמֵר** רבי
 ישמעאל שפרשת בת כהן מלמדת על **אֲרוּסָה שִׁינָאת** מכלל בת
 ישראל מסקילה **לְשָׁרִיפָה**, **וְלֹא** על **נְשׂוּאָה**, ואם נשואה בת כהן לא
 יצאה מכלל נשואה בת ישראל, נמצא שלשיטתו **אֶת חֲמִימָה** – עונש
 הנשואה **חֶנֶק** הוא ולא סקילה, ואילו רבי אליעזר אמר 'את חמיה'
 בסקילה. נמצא ששיטת רבי אליעזר אינה לא כשיטת רבנן ולא
 כשיטת רבי שמעון ולא כרבי ישמעאל.
 מביאה הגמרא ביאור אחר בדבריו: **שֶׁלַח רַבִּין מְשַׁמִּיָּה דְרַבִּי יוֹסִי**
כְּרַבִּי חֲנִינָא, **כִּף הָיָא הַצֵּעָה שֶׁל מְשֻׁנָּה** – כך הוא ביאור משנתו של
 רבי אליעזר, **לְעוֹלָם** סבר רבי אליעזר **כְּרַבִּנָן** שבת כהן נשואה
 בשריפה וארוסה בסקילה, ואין צריך להפוך את דבריו משום כך, אלא
הָכִי קָאָמַר, 'את אביה' היינו **כֹּל שְׁהוּא לְמַטָּה מִמִּיתַת אֲבִיהָ** – כל
 אחת שעונשה קל מחיוב מיתה האמור באביה ואב הבא על בתו
 שהיא שריפה, **וּמֵאִי נִיהוּ** – ומי הוא, זהו **נְשׂוּאָה בַת יִשְׂרָאֵל**, **דְּאִילוּ**
נְשׂוּאָה בַת יִשְׂרָאֵל שזינתה עונשה **בְּחֶנֶק**, וחנק לדעת כולם קל
 משריפה. **הָכָא** – גבי בת כהן שזינתה, החמירה תורה על אותה
 נשואה שיהא עונשה כעונש האמור **בְּמִיתַת אֲבִיהָ** שהוא **בְּשָׁרִיפָה**.
 וכל אחת שֶׁעוֹנֵשׁ מִיתָתָה **הִיא לְמַעְלָה** [חמורה] **מִמִּיתַת אֲבִיהָ**,
וּמֵאִי נִיהוּ – ואיזה, זו **אֲרוּסָה בַת יִשְׂרָאֵל**, **דְּאִילוּ אֲרוּסָה בַת יִשְׂרָאֵל**
בְּעֵלְמָה שזינתה מיתתה **בְּסָקִילָה** החמורה לרבנן מן השריפה, **הָכָא**
 בבית כהן שזינתה, אותה ארוסה תהא **בְּמִיתַת חֲמִימָה** שהיא
בְּסָקִילָה. כלומר, דעת רבי אליעזר שרק בת כהן נשואה שזינתה
 מיתתה בשריפה, אך בת כהן ארוסה מיתתה בסקילה, והיינו כרבנן.
 מקשה הגמרא על ביאור זה: **מִתְקַיֵּם לָהּ רַבִּי יְרֵמְיָה מִיָּד לְמַעְלָה**
לְמַטָּה קָתְנִי – וכי בדברי רבי אליעזר כתוב 'למעלה ממיתת אביה'
 'למטה ממיתת אביה', והיכן רמוזים דבריו של רבי יוסי ברבי חנינא
 בדברי רבי אליעזר.
 מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי רבי אליעזר: **אִלָּא אָמַר רַבִּי**
יְרֵמְיָה,

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום ראשון עמ' ב

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** הסובר שרק ארוסה יצאת לשריפה
 ולא נשואה, **הֲאִי בַת וְכַת'** הריבוי של הוא' יתירא, **מֵאִי דְרִישׁ**
 ביה. משיבה הגמרא: **מִיָּכָעִי לִיהָ לְכַדְתָּנִי** – לדין ששנה **אֲבוּהִי**
דְּשִׁמְוֵאל בַּר אֲבִין, **לִפִּי שְׁמַעְיָנו** לענין עבודה בבית המקדש **שֶׁחָלַק**
הַכֶּתֶב בְּזִכְרֵיהֶם כהנים **בֵּין הַמִּיָּמִים** שרשאים לעבוד בבית המקדש
לְכַעֲלֵי מוֹמִין שאינם רשאים לעבוד בו, **יָכוֹל נַחֲלוֹק** אף בְּכַנּוּתֵיהֶן
 של כהנים, שכנות כהנים בעלי מומין יצאו מכלל קדושתן ואם זנו
 יהיה דינן כדן בת ישראל, **תִּלְמִיד לִזְמַר בַּת וְכַת'** לרבות שדינן
 בשריפה כדן בנות כהנים תמימים.
 מבארת הגמרא: **וְרַבִּי עֲקִיבָא** שסובר ש'בת וכת' בא לרבות נשואה
 לשריפה, דין זה שלא נחלוק בבנותיהן של כהנים **מִיָּהֶם מְקַרְיָבִים**

וְהָיוּ קֹדֶשׁ (ויקרא כ"א ו) **נִפְקָא** [לומד זאת], שהרי בתחילת פסוק זה
 כבר נאמר **קֹדֶשִׁים יִהְיוּ לַאלֹהִים**, ומדוע נאמר שוב **וְהָיוּ קֹדֶשׁ**,
 אלא לרבות אף בעלי מומין לקדושה, שעומדים בקדושתם אף לאחר
 שנפל בהם מום, ואף בנותיהן בקדושתן שאם זנו מיתתן בשריפה.
וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוצרך ללמוד זאת מ'בת וכת' ולא מכאן, **דְּאִי מַהֲהִיא**
 – מ'היו קדש' **תָּהָא אֲמִינָא הֵינִי מִיָּלִי אִינְהוּ** – רק כהנים בעלי מומין
 עצמן נתרבו שלא נתחללו מקדושתם, שלא נאמר שכוין שפסולין
 לעבודה יהיו מותרין להיטמא למתים, **אֲבָל בְּנוֹתֵיהֶן** של כהנים בעלי
 מומין **לֹא, קָא מְשַׁמַּע לֵן** הכתוב **וְכַת' וְכַת'** לרבותן.
 שנינו בברייתא שרבי עקיבא דורש גזירה שוה 'אביה' 'אביה', ואילו
 רבי ישמעאל אינו דורש כן. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**

16 שוה ששריפת נשמה אף היא קרויה שריפה, ומאחר והיא קרויה
17 שריפה וגם שריפת הגוף נקראת שריפה, יש לנו ללמוד מ'ואהבת
18 לרעך כמוך' שצריך לברור לו את המיתה היפה שהיא שריפת נשמה
19 בלא שריפת הגוף.
20 כיון שהזכרה מיתת בני אהרן, מבארת הגמרא את סיבת מיתתם:
21 וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך לקראת הר סיני ונרדב ואביהוא
22 מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן, אמר לו נרדב לאביהוא,
23 אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננחין את הדור, אמר
24 להן הקדוש ברוך הוא, הנראה ו-הבה ונראה) מי קובר את מי.
25 אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, נפישו נמלי סבי - מרובים
26 גמלים זקנים, דמעיני משכבי דהונגני - הטעונים בעורות של גמלים
27 יונקים שמתו, ואף כאן קברו משה ואהרן הזקנים את בני אהרן
28 הצעירים מהם.
29 אמר רבי (אליעזר) [אלעזר],

1 הגמרא מבררת את דעת ת"ק. מקשה הגמרא: הלא מאן דיליף
2 מעדת קרנ ששריפת בית דין היא שריפת נשמה, מאי טעמא לא
3 יליף מבני אהרן ששריפת בית דין היא שריפת הגוף, הטעם הוא מפני
4 שלשיטתו ההוא שריפה ממש הוא, ואם כן אדרבא נילף מינה
5 ששריפה האמורה בתורה היא שריפת הגוף. מתרצת הגמרא: אמר
6 רב נחמן, אמר רבה בר אבונה, כך אמר קרא (ויקרא טז טז), 'ואהבת
7 לרעך כמוך', ציותנו התורה בזה, ברור לו את המיתה היפה ביותר
8 מבין כל המיתות, ואילו שריפת כל גופו של הנידון אינה מיתה יפה.
9 מקשה הגמרא: וכי מאחר דאיכא דרב נחמן שלמד שיש לברור לו
10 מיתה יפה, נזרה שוה לעדת קרנ או לבני אהרן למה לי. מתרצת
11 הגמרא: אי לא נזרה שוה הוה אמנא ששריפת נשמה וגוף קנים
12 לאו שריפה היא כלל, ובית דין אינם יכולים לברור אותה. ואי
13 משום שאמרה התורה ואהבת לרעך כמוך, וכיצד יתקיים הדבר, יש
14 לומר שבא ללמד שבשנשוף את גופו לפיש ליה - נרבה עליו חבילי
15 זמורות כי היכי דלישוף לעגל - במהרה. קא משמע לן מגזירה

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' ב

36 הגמרא מבררת היכן נאמרה מיתת חנק בתורה: תנו רבנן, נאמר
37 בתורה גבי הנואף עם אשת איש (ויקרא כ י) 'איש אשר ינאף את אשת
38 איש, אשר ינאף את אשת רעהו, מות יומת הנאף והנאפת', וכך דרשו
39 חכמים את הפסוק, 'איש' - גדול, הוא שחייב מיתה אם ינאף, פירט
40 לקמן שניאף את אשת איש שאינו חייב מיתה, לפי שאינו בר
41 עונשים. 'אשר ינאף את אשת איש' - דוקא כשניאף עם אשת גדול
42 חייב מיתה, פירט למנאף עם אשת קמן שאינו חייב מיתה, לפי שאין
43 קידושין לקטן ונמצא שהיא איננה אשת איש אלא פנויה. 'אשת
44 רעהו' - המנאף עם אשת חברו, כלומר אשת ישראל, חייב מיתה,
45 פירט למנאף עם אשת אחריים - אשת גוי, שאינו חייב מיתה, לפי
46 שאין קידושין לגוי, ונמצא שאיננה אשת איש אלא פנויה. ומסיים
47 הפסוק 'מות יומת', באיזו מיתה, הוי אומר בחנק.
48 שואלת הברייתא: אתה אומר ש'מות יומת' הכוונה בחנק, מנין לך
49 זאת או אינו אלא באחת מקל מיתות האמורות בתורה. משיבה
50 הברייתא: אמרת - יש לך לומר, כל מקום שנאמר מיתה בתורה
51 סתם ולא פירט הכתוב באיזו מיתה, יתכן שכוונתו היתה למיתה
52 הקלה מכולם שהיא חנק, ולכן מספק אין אתה רשאי למושכה
53 להחמיר עליה - להעמידה במיתה יותר חמורה, אלא להקל עליה,
54 דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן אומר, לא מפני שחנק היא מיתה קלה
55 אנו מוכרחים להעמיד בה את הכתוב, כי לא מיתת חנק היא המיתה
56 הקלה שבכולן אלא מיתת הרג היא המיתה הקלה שבכולן, אלא
57 קבלה היא בדינו שכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא
58 חנק. רבי אומר - מבאר רבי את דברי רבי יוחנן, נאמר מיתה בידי
59 שמים אצל אונן, שנאמר (בראשית לח י) 'ומת גם אתו' לפי שלא רצה
60 לייבם את תמר, ונאמר בפרשת נואף מיתה בידי אדם - 'מות יומת
61 הנאף והנאפת', מה מיתה האמורה בידי שמים היא מיתה שאין
62 בה רושם - סימן וחבורה, לפי שהנשמה מסתלקת והגוף נשאר קיים,
63 אף סתם מיתה האמורה בידי אדם היא מיתה שאין בה רושם, וזו
64 מיתת חנק שהנשמה מסתלקת והגוף נשאר קיים.
65 שואלת הגמרא על דברי רבי: ואימא שריפה - אם משום מיתה שאין
66 בה רושם, הרי גם שריפה אין בה רושם כמו ששנינו (לעיל ע"א)
67 שהשריפה היא שריפת נשמה וגוף קיים, ואם כן שמא מיתה האמורה
68 בנואף היא שריפה ולא חנק. מתרצת הגמרא: מדאמר רחמנא -
69 מכך שאמרה תורה שבת כהן שזינתה דינה בשריפה, מכלל -
70 נשמע מכך דהא (בת ישראל שזינתה) לאו בת שריפה היא אלא
71 בחנק.

1 הגמרא לעיל מ'נקם ינקם' הנאמר לגבי מכה את עבדו, אבל רוצח בר
2 חורין מנא לן שמיתתו על ידי חרב, הרי בו נאמר (במדבר לה טו) 'מות
3 יומת הרצח' וסתם מיתה חנק היא. משיבה הגמרא: ולאו קל וחומר
4 הוא - וכי דבר זה לא ניתן ללמוד על ידי
5 קל וחומר, הרי איך יתכן דקטל עבדא יהא דינו בסייף וההורג בר
6 חורין החמור מהורג עבד יהא דינו בחנק שהיא מיתה קלה מן הסייף.
7 מקשה הגמרא: הניחא - הלימוד מקל וחומר מובן למאן דאמר
8 [לחכמים (שבמשנה לעיל טו)] שדין חנק קל מדין הרג, אלא למאן
9 דאמר [לרבי שמעון (שם)] שדין חנק חמור מדין הרג מאי איכא
10 למימר - מנין שההורג בן חורין דינו בסייף, אולי יהא דינו בחנק לפי
11 שעשה עוון יותר חמור מההורג עבד. מתרצת הגמרא: אכן מי שסובר
12 שחנק חמור מסייף נפקא ליה - ילמד שמיתת רוצח בן חורין בסייף
13 ולא בחנק מדינתא, נאמר בפרשת עגלה ערופה (דברים כא ט) 'ואתה
14 תבער הקדם חנקי מקרבך', וכן נאמר בכל שופכי דמים (דברים יט ט)
15 'ובערת הרע מקרבך', ה'קישו - הושוו בגזירה שווה של ביעור ביעור
16 כל שופכי דמים לעגלה ערופה, מה לחלן - בעגלה ערופה עורפים
17 את העגלה בסייף ולא בחנק, ומן הצנאר - והעריפה נעשית במקום
18 הצנאר ולא במקום אחר בגוף, אף כאן - במיתת בית דין, דינו של
19 הנזרע בסייף ולא בחנק, ומן הצנאר ולא במקום אחר.
20 מקשה הגמרא: אי אתה למד את כל שופכי דמים מעגלה ערופה,
21 נאמר עוד, מה לחלן - בעגלה ערופה עורפים אותה בקופיץ -
22 בסכין שחיטה ולא בסייף, וממול עורף - מהמקום הסמוך לעורף,
23 והיינו מאחורי הפנים ולא מן הגרון, אף כאן - במיתת בית דין
24 יתרגוהו בקופיץ ולא בסייף, וממול עורף ולא מהגרון. מתרצת
25 הגמרא: אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבונה, אמר קרא 'ואהבת
26 לרעך כמוך', ברור לו מיתה יפה, ומיתה בקופיץ מן העורף אינה
27 מיתה יפה לפי שאינו מת במהרה, לכך מיתתו בסייף ומן הצנאר.

משנה

28 המשנה מבארת כיצד בית דין מקיימין את מיתת 'חנק': מצות
29 הנהניקין כיצד, היו משקעין אותו בנבל עד ארובותיו - ברכיו,
30 כדי שלא יוכל לזוז לכאן ולכאן, ונתנו סוודר ו-חתיכת בגד קשה
31 לתוך הסודר הרבה, כדי שלא יפצע הסודר הקשה את צוארו
32 ויתנוול, וכו' אחד מן העדים את הסודרים על צנארו, לאחר מכן
33 תופסים שני העדים את שני קצות הסודר, זה מושך את קצה הסודר
34 האחד אצלו, וזה מושך את קצה הסודר השני אצלו, עד שנפשו
35 יוצאת.

הזהירה התורה על אשת אביו, אם כן למה שנה הכתוב לומר 'ערות אשת אביו לא תגלה'. מתרצת הגמרא: **ההוא** – 'ערות אשת אביו לא תגלה' **מִפְּעִי לִיה לְאוֹהֶרָה לְאַשֶׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָהּ** של האב, שאף על פי שעתה היא אינה אשת אביו, מכל מקום הוא מוזהר עליה לפי שהיתה אשתו. אמנם, **וְרַבֵּנּוּ סִבְרוּ דִּהְהוּא** – לאסור אשת אביו לאחר מיתתו, **מִפְּסִיפָא דְקָרָא נִפְקָא** – ממנה שנאמר בסוף אותו פסוק **עֲרֹת אָבִיו הִיא**, ומתיבות מיתות אלו אנו למדים שאף לאחר מיתת אביו היא נאסרה. **וְרַבִּי יְהוּדָה** מה הוא ידרוש מסיום הפסוק 'ערות אביו היא', **ההוא מִפְּעִי לִיה** שהבא על אשת אביו בחיי אביו בשוגג, אף על פי שהיא אסורה עליו גם משום אשת אביו וגם משום אשת איש, מכל מקום **מִשּׁוּם אִשָּׁת אָב אֵתָהּ מְחִיבֵיהּ** חטאת, **וְאִי אֵתָהּ מְחִיבֵיהּ** חטאת **מִשּׁוּם אִשָּׁת אִישׁ**.

מקשה הגמרא: האין אפשר לומר שלרבי יהודה הבא על אשת אביו בחייו חייב רק משום אשת אביו, **וְהָאֵלֶּיךָ תֵּנּוּ** – והרי שנינו במשנתנו **הָבָא עַל אִשָּׁת אָב חַיִּיב עֲלֶיהָ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת מִשּׁוּם אִסּוּר אִשָּׁת אָב וּמִשּׁוּם אִסּוּר אִשָּׁת אִישׁ**, **בֵּין בְּחַי אָבִיו בֵּין לְאַחַר מִיתָת אָבִיו, וְלֹא פְּלִיג רַבִּי יְהוּדָה** – ורבי יהודה אינו חולק ואומר שאינו חייב אלא משום אסור אשת אביו, משמע שאף הוא מודה שחייב שנים. מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִחְלַק רַבִּי יְהוּדָה בְּמִשְׁנָה, מְכַל מְקוֹם פְּלִיג בְּבִרְיֵיתָא** – חולק הוא על רבנן בתוספתא (פי' ה"א), ושם הוא אומר שאינו חייב אלא משום אשת אביו ולא משום אשת איש.

שנינו בברייתא לעיל שרבי יהודה לומד גזירה שוה 'עונש מאזהרה' גבי אסור אשת אביו. עתה באה הגמרא לברר את דעת רבנן שאין לומדים גזירה שוה זו. שואלת הגמרא: **וְרַבֵּנּוּ, אִמְנַם אוֹהֶרָה לְהָבָא עַל אִשָּׁת אָבִיו לְאַחַר מוֹתוֹ שְׁמַעְנוּ מֵעֲרוֹת אָבִיו הִיא, אֵךְ עוֹנֵשׁ סְקִילָה דְאַשֶׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָהּ מָנָא לָהּ, בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה אֵין לְהַקְשׁוֹת כֵּן, שֶׁכֵּן מִיִּיתֵי לָהּ עוֹנֵשׁ מֵאוֹהֶרָה בְּגוֹרָה שְׁוֹה, שְׁכַל שְׁהוֹהִירָה עֲלֵיו תוֹרָה הִרִי הוּא אֵף בְּכָלל עוֹנֵשׁ, וְאִם כֵּן כֵּשֶׁם שְׁהוֹוָה עַל אִשָּׁת אָבִיו אֵף לְאַחַר מוֹתוֹ כֵּן הוּא גַם לַעֲנִין עוֹנֵשׁ, אֲלֵא וְרַבֵּנּוּ שְׂאִינֵם דּוֹרְשִׁים גִּזְרָה שְׁוֹה עוֹנֵשׁ מֵאוֹהֶרָה, מָנָא לָהּ – אִם כֵּן מִנִּין לָהֶם עוֹנֵשׁ גָּבִי אִשָּׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָהּ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַרִי לָךְ – יְכוּלִים רַבֵּנּוּ לְהַשְׁבִּי לָךְ, הֵהוּא 'עֲרֹת אָבִיו גִּלָּה' דְּמַפְּסִיק לָהּ רַבִּי יְהוּדָה לְגוֹרָה שְׁוֹה – מֵאוֹתָן תִּיבּוֹת שְׁנֵאמְרוּ גָבִי עוֹנֵשׁ 'עֲרוֹת אָבִיו גִּלָּה' שְׁהֵן מִיִּתְרוֹת וְרַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ אוֹתָן לְגִזְרָה שְׁוֹה, מַפְּסִיק לִיה אֵינְהוּ – יִדְרְשׁוּ מִזֶּה רַבֵּנּוּ לְעוֹנֵשׁ דְאַשֶׁת אָבִיו לְאַחַר מִיתָהּ.**

עוד שואלת הגמרא: **וְרַבֵּנּוּ שְׂאִין לָהֶם גִּזְרָה שְׁוֹה עוֹנֵשׁ מֵאוֹהֶרָה, עוֹנֵשׁ לְאָמוֹ שְׂאִינָהּ אִשָּׁת אָבִיו מָנָא לָהּ, וּבְשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה דָּבָר זֶה נִלְמַד מֵהַגִּזְרָה שְׁוֹה כְּמִבּוֹאָר בְּבִרְיָתָא, אֵךְ לְרַבֵּנּוּ מִנִּין לָהֶם כֵּן. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר רַב שִׁישְׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, אָמַר קָרָא (ויקרא יח ט) 'אֲמָךְ הִיא' – הַאִסּוּר מִחַמַּת שְׁהִיא אִמָּךְ, וּמִזֶּה אָנוּ לְמַדִּים שְׁעָשָׂה הַכֶּתִּיב לְאָמוֹ שְׂאִינָהּ אִשָּׁת אָבִיו כְּאָמוֹ שְׁהִיא אִשָּׁת אָבִיו, שְׁהִרִי בְּשֵׁנֵי הָאוֹפְנִים הִלְלוּ הַצֵּד הַשְׁוֶה שְׁהִיא אִמּוֹ, וְכֵשֶׁם שְׁהָבָא עַל אִמּוֹ שְׁהִיא אִשָּׁת אָבִיו בְּסְקִילָה כֵךְ הָבָא עַל אִמּוֹ שְׁאִינָהּ אִשָּׁת אָבִיו בְּסְקִילָה.**

שנינו במשנה: **הָבָא עַל בִּלְתּוֹ כּו'** חייב עליה משום כלתו ומשום

אשת איש. מקשה הגמרא: **וְלִחְיִיב נָמִי** בחטאת שלישית **מִשּׁוּם** אסור הבא על **אִשָּׁת בִּנּוּ**, שכן בפסוק נאמר (ויקרא יח טו) **עֲרֹת בִּלְתֶּךָ לֹא תִגְלֶה, אִשָּׁת בִּנְךָ הִיא לֹא תִגְלֶה עֲרֹתָהּ**, ומשמע ששני לאוין הן, אסור כלתו ואסור אשת בנו. מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, פְּתַח הַכֶּתִּיב בְּכִלְתּוֹ וְסִיִּים בְּאַשֶׁת בִּנּוּ, לֹאִמַר לָךְ שְׂאִין אֵלּוֹ שְׁנֵי לֹאִוִין, אֲלֵא זֶה הִיא בִּלְתּוֹ זֶה הִיא אִשָּׁת בִּנּוּ**, שכן משמעות הפסוק היא 'אשת בנך היא' אותה שדיבר בה הפסוק בתחילה, ומה שהוסיף הכתוב לומר 'אשת בנך היא' הוא בכדי לאסור עליו את כלתו אף לאחר מות בנו.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את חייבי הסקילה ששנינו במשנה הקודמת: **הָבָא עַל הַזִּבּוֹר, וְעַל הַהֶבֱהָמָה, וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַהֶבֱהָמָה עֲלֶיהָ, דִּין הָאִישׁ הָאֵשֶׁה וְהַבְּהֵמָה בְּסְקִילָה**. מקשה המשנה: מדוע הבהמה נסקלת, אף אם **אִם אָדָם חָטָא, בְּהֶמָה מָה חָטָא**. מתרצת המשנה: **אֲלֵא לְפִי שְׁבָאָה לְאָדָם תִּקְלָה עַל יָדָהּ – שְׁבַגְלָה נִכְשֵׁל בַּעֲבִירָה, לְפִיכָךְ אָמַר הַכֶּתִּיב (ויקרא כ טו) תִּסְקֶל. דָּבָר אַחֵר – סִיבָה נוספת, כִּדִּי שְׁלָא תִּהְיֶה בְּהֶמָה עוֹבְרַת בְּשׁוּק וְיִאֲמְרוּ זֶה הִיא שְׁנִסְקֶל פְּלוֹנִי עַל יָדָהּ, וְהַתּוֹרָה חֲסָה עַל הַחוּטָא שֶׁלֹּא יִתְפָּרֵסם קִלְווֹ בְּרַבִּים.**

גמרא

מבררת הגמרא: הבא על הזכר, **מָנָא לָן** שדינו בסקילה. מבארת הגמרא: **דְּתֵנּוּ רַבֵּנּוּ, נֵאמַר בְּפִסּוּק (ויקרא כ ב) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עֲשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם, וּדְרָשׁוּ חֻכְמִים (תורת כהנים קדושים פ"א), 'אִישׁ' – דווקא כשהשובב גדול הוא חייב מיתתו, פָּרַט לְשׁוֹכֵב קָמָן – פחות מ"ג שנה ויום אחד שפטור מן המיתתו. 'אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר', מזה שלא אמר הכתוב אשר ישכב את איש, משמע ששובב גדול חייב בִּין שְׁהַנְשַׁכְבּ גְּדוֹל בִּין שְׁהַנְשַׁכְבּ קָמָן. 'מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה' – לשון רבים, מִנִּיד לָךְ הַכֶּתִּיב שְׁשֵׁנִי מִשְׁכָּבֹת שְׁיִיבוֹת בְּאִשָּׁה, אחת כדרכה ואחת אינה כדרכה, ושניהם שוים לחייב עליהם בכל העריות.**

אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, הִרִי זֶה – דוּמָה הִיָּה שְׁמִשְׁכָּבִי אִשָּׁה הַזֹּכֵר בְּפִסּוּק בָּא לְלַמֵּד עַל מִשְׁכָּב הַזֹּכֵר, שְׁבַמִּשְׁכָּב זָכוֹר חַיִּיב מִיתָה אֵף עַל פִּי שׁוֹ בִּיאָה שְׂאִינָה כְּדִרְכָּה, לֹא כֵן הוּא, אֲלֵא נִמְצָא שְׁהַפְסוּק לְלַמֵּד עַל עֲצֻמַּת לַעֲנִין מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה, שְׁהִרִי לְגוֹפֵה שֶׁל עֲנִין אֵין צוֹרֵךְ בְּכֵךְ, שֶׁכֵּן דָּבָר פְּשׁוּט שְׁכַל מִשְׁכָּב זָכָר הוּא מִשְׁכָּב שֶׁלָּא בְּדֶרֶךְ הַשׁוֹכְבִּים, וְעַל כִּרְחֹךְ שְׁבֵא הַכֶּתִּיב לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁהָבָא עַל הָאֵשֶׁה בֵּין כְּדִרְכָּה וּבֵין שֶׁלֹּא כְּדִרְכָּה חַיִּיב.

הברייתא ממשיכה לדרוש את הפסוק: **מוֹת יוֹמָתוֹ בְּסְקִילָה**. שואלת הברייתא: **אֵתָהּ אָמַר בְּסְקִילָה, אוֹ אֵינוּ אֲלֵא בְּאַחַת מִכָּל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה**. משיבה הברייתא: **נֵאמַר בָּאֵן – בְּמִשְׁכָּב זָכוֹר דְּמִיָּהֶם בָּם, וְנֵאמַר כְּאָמוֹ וְיִדְעוּנִי דְּמִיָּהֶם בָּם, מָה לָּחֶלֶן בְּסְקִילָה, כִּפִּי שְׁנֵאמַר מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם, אֵף בָּאֵן בְּסְקִילָה.**

לְבִנִּי נָח אֵינוּ אֲלֵא מִיתַת חֲנֹק, שלשיתו **אִידִי וְאִידִי** – בין מיתת האמורה בבני נח, ובין מיתת האמורה בישראל לגבי אשת איש שנכנסה לחופה ולא נבעלה, **חֲנֹק הוּא**, וכיון שדינו ודיניהם שוים בערוה זו, לא הוצרך התנא לפרט שנידון במיתת ישראל, אף שזו האמת.

הגמרא מקשה על שיטת רבי מאיר בברייתא: **זְכִּי נִיתַן לּוֹמַר שְׁכָבָר רַבִּי מֵאִיר שְׁכַל עֲרֹה שְׁבִית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמִּיתִין עֲלֶיהָ, אֵף בֵּין נָח מוֹזֶהֶר עֲלֶיהָ. וְהָא תִּנְיָא, גֵּר**

אלו **אֲלֵא** כשבא על נַעֲרָה הַמְּאֻרְסָה בְּלִבָּד, שרק באופן זה לא מצינו עונש מיתה בבני נח, ולכן אם בא על בת ישראל המקודשת לישראל נידון בסקילה כישראל. ומבואר כדברי רבי יוחנן, שהדין שכן נח שבא על עריות ישראל נידון בידי ישראל, אינו אלא בבא על נערה המאורסת לישראל.

מקשה הגמרא: **וְנִחְשׁוֹב נָמִי – ותמנה הברייתא גם בת ישראל שנישאה לישראל ונבְּרָסָה לְחוּפָה וְלֹא נִבְעְלָה, שְׁנַעֲשֵׂה עֲלֶיהָ כִּי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ, שְׁגַם בַּעֲרֹה זֶה לֹא מִצִּינוּ עוֹנֵשׁ מִיתָה בְּבִנֵּי נָח. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הֵאֵי תִנְיָא דְבִי מִנְשָׁה הוּא, דְּאָמַר שְׁכַל מִיתָה הַאֲמוּרָה**

לִיה קִידוּשֵׁין בְּגוּזָה – הלא לא חלו בה קידושי אביו לפי שאין
קידושין תופסים בחיביי כריתות ומיתות בית דין והיא אינה נחשבת
לשאת. משיבה הגמרא: אֵלָּא כוונת התנא שלא היתה אמו ראויה
להנשא לאביו מחמת שהיא בכלל אותם חִיבֵי לֵאמֹיִן האסורים לו,
וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָהּ כְּרִבִּי עֲקִיבָא וְאִמֵּר אִין קִידוּשֵׁין תוּפְסִין

שוכב, לפיכך כָּל דְּאִיתִיה בְּשׁוּבָה – כל שיש חיוב מיתה לנשכב
כאשר הקטן הוא השוכב, וזהו רק בביאת קטן בן תשע שביאתו ביאה,
אִיתִיה בְּנִשְׁכָּב – יש חיוב לשוכב כאשר קטן זה הוא הנשכב, וזהו רק
בקטן בן תשע שמחייב את שוכבו, וְכָל דְּלִיתִיה בְּשׁוּבָה – כל שאין
חיוב מיתה לנשכב כאשר הקטן הוא השוכב, וזהו בקטן פחות מבן
תשע שאין ביאתו ביאה, לִיתִיה בְּנִשְׁכָּב – אין חיוב לשוכב כאשר
קטן זה הוא הנשכב, שאינו מחייב את שוכבו. וְשִׁמּוּאֵל סָבַר, וְאֵת
זָכָר לֹא תִשָּׁב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה' כְּתִיב, הרי שיש לדמות את איסור

ה' האמור בפסוק, מִנִּין לְרִבּוֹת את כָּל הַכִּינּוּיִן שאם קילל בהם
חייב, תִּלְמוּד לומר 'אִישׁ כִּי יִקְלַל אֶלְהִי' מִכָּל מָקוֹם – בכל אופן
שהוא, כלומר אף ש'אֶלְהִי' אינו שם המיוחד אלא כינוי השם, נאמר
בסמוך לו 'וְנוֹקֵב שֵׁם ה' מוֹת יוֹמָת', ללמד שחייבים מיתה גם על
המקלל בכינוי, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֹמְרִים, עַל שֵׁם הַמְּיוּחָד
נענש כְּמִיתָה, שעליו נאמר וְנוֹקֵב שֵׁם ה' מוֹת יוֹמָת, וְעַל הַכִּינּוּיִן
רק נאסר בְּאֻזְהָרָה מִן הַפֶּסֶק (שמות כב כז) 'אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל' כמבואר
לעיל, אך אין עונש מיתה על כך, והפסוק 'אִישׁ כִּי יִקְלַל אֱלֹהֵיו וְנָשָׂא
חַטָּאוֹ' מלמד שיש חיוב כרת על המקלל בכינוי.

ומעתה, כיון שלפי רבנן, הפסוק 'אִישׁ כִּי יִקְלַל' נדרש לחייב כרת
ישראל שקילל בכינוי, ולא למיתה, אם כן לא יתכן ליישב לדעתם
את דברי הברייתא שלמדה איסור רבן נח מאיש איש' שהרי
הברייתא ממשיכה שמיתתו בסיף, ואילו לרבנן שאין חיוב מיתה
בישראל כיצד נלמד מכאן לחייב בן נח במיתה. ואמנם אצל בן נח
'אזהרתו זו היא מיתתו', מכל מקום לא מסתבר שנחייבו מיתה מפסוק
שהישראל פטור בו ממיתה, ולכן אמר רבי יצחק נפחא, שהברייתא
שדרשה 'אִישׁ כִּי יִקְלַל' להשוות בן נח לישראל ולחייבו מיתה, ניתן
ליישובה רק לשיטת רבי מאיר ולא לשיטת רבנן.

אומרת הגמרא: וְפִלְגִיָּא דְּרַבִּי מִיֵּישָׁא – רבי יצחק נפחא הסובר שלפי
רבנן ישראל ובן נח אינם נהרגים על הכינויים, חולק בזה על רבי
מיישא. דְּאִמֵּר רַבִּי מִיֵּישָׁא, נכרי בֶּן נָח שִׁפְדִּיהָ אֶת הַשֵּׁם בְּכִינּוּיִים,
אף לְרַבָּנָן שאמרו שישראל שקילל בכינויים אינו חייב מיתה, מכל
מקום הנכרי חִיִּיב על כך מיתתו. ומבאר רבי מיישא, מֵאִי מַעֲמָא –
מה המקור לחילוק זה, משום דְּאִמֵּר קָרָא (ויקרא כד טז), 'בְּגֵר בְּאֻזְהָרָה
בְּנִשְׁכָּב שֵׁם יוֹמָת' ואזרח היינו ישראל, כלומר שאיסור מקלל נאמר
בין בישראל גמור ובין בגרים, ולכאורה הוא מיותר שהרי כל מצוות
התורה נאמרו בין לישראל ובין לגרים, אלא באה התורה ללמד,
שדווקא בְּגֵר וְאֻזְהָרָה הוּא דְּבָעִינָן 'בְּנִשְׁכָּב שֵׁם', אז צריך שיקלל בשם
המיוחד כדי שיומת, אֲכָל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים אֲפִילוּ בְּכִינּוּי חִיִּיב מִיתָה.
נמצא, שלרבי מאיר בין ישראל ובין בנח שקילל בכינוי נהרג. ולפי
רבנן ישראל אינו נהרג, ובבן נח נחלקו מה דעת רבנן, רבי יצחק סובר
שאינו נהרג, ורבי מיישא סובר שנהרג.

הגמרא מבארת את שיטת רבי מאיר בדרשת הפסוק 'בגר באזרח'
לדעת רבי מיישא. מבררת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר שסובר שגם ישראל
חייב מיתה אם קילל בכינוי, ומרבה בן נח למיתה בכינוי, מ'אִישׁ
אִישׁ, הָאִי 'בְּגֵר בְּאֻזְהָרָה' מֵאִי עֲבִיד לִיה – מה דורש בו, הרי
משמעותו היא שיש דין שנוהג רק בישראל ולא בבן נח, ואילו רבי

בְּכִינּוּי לֵאמֹיִן, ולכן אינו חייב משום איסור אשת אב.
הגמרא מקשה על האמור שרבי יהודה סובר בזה כרבי עקיבא: מֵתִיב
רַב אִישְׁעִיָּא, שנינו במשנה במסכת יבמות (כ), יבמות האסורות ליבם
מחמת אִיסוּר מַצּוֹה וְאִיסוּר קְדוּשָׁה, הרי הן חוֹלְצוֹת וְלֹא
מִתְיַבְּמוֹת,

משכב זכור למשכב האשה, וכשם שאשה פחות משלש שנים אינה
ראויה לביאה והבא עליה פטור, כך הבא על הזכר פחות משלש
שנים פטור.
הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לרב: תִּנְיָא בְּנוֹתֶיהָ דְּרַב, – שנינו
בברייתא, הבא על (זכר) [הזכור] בֶּן תֶּשַׁע שָׁנִים יוֹם אֶחָד חִיִּיב.
משמע, שהבא על קטן פחות מבן תשע שנים יום אחד פטור, לפי
שאינו נקרא זכור.

מאיר אינו ממעט בני נח מכלום. משיבה הגמרא: רבי מאיר דורש
מפסוק זה שֶׁנֶּר וְאֻזְהָר בְּסִקִּילָה, אֲכָל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שִׁקִּיל נִהָרָג
בְּסִיף. ואף שכבר מבואר בברייתא לעיל שיש כלל שלא מצינו מיתה
בנכרי אלא סייף, מכל מקום הוצרך רבי מאיר למעט מפסוק במקלל
שאין הנכרי נענש בסקילה אלא בסיף, משום ששִׁקִּילָה דְּעֵתָהּ אֲמִינָא
– היה עולה בדעתך לומר הוֹאִיל וְאִיתְרַבּוּ אִיתְרַבּוּ – שהואיל
והתרבו [לשיטת רבי מאיר] לחיוב מיתה בכינויים מהפסוק 'אִישׁ כִּי יִקְלַל'
היה מקום לומר שהתרבו גם לשאר הדינים, ואף לענין שיתחייבו
סקילה כישראל, קָא מְשַׁמְעֵן לָן – חידש לנו הפסוק 'בְּגֵר בְּאֻזְהָרָה
בְּנִשְׁכָּב שֵׁם יוֹמָת', שדווקא גר ואזרח נענש בסקילה על כך, אולם נכרי
אינו נענש בסקילה אלא בסיף.

מבררת הגמרא: וְלִדְעַת רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אֵלִיבָא דְּרַבָּנָן – הסובר
בשיטת רבנן שבין ישראל ובין בן נח שקילל בכינוי אינו חייב מיתה
אלא נאסר לו באזהרה בלבד, הָאִי 'בְּגֵר בְּאֻזְהָרָה' מֵאִי עֲבִיד לִיה –
מה דורש ממנו, שנוהג רק בישראל ולא בבן נח. משיבה הגמרא:
לדעת רבי יצחק נפחא רבנן דורשים מפסוק זה, שֶׁנֶּר וְאֻזְהָר הוּא
דְּבָעִינָן – צריך שיברך שֵׁם בְּשֵׁם כדי שיתחייב, וכפי שדרש שמואל
לעיל מפסוק זה, אֲכָל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים לֹא בָעִינָן – אין צריך שיברך
שֵׁם בְּשֵׁם כדי שיתחייב מיתה, אלא חייב בכל אופן שמברך את ה'.
מקשה הגמרא על רבנן, ומה שנאמר בכפילות 'אִישׁ כִּי יִקְלַל'
וגו' לָמָּה לִי, הלא לעצם איסור ברכת השם בשם המיוחד אין צריך
להשוות בן נח לישראל, שהרי למדים (להלן ע"ב) איסורו מהפסוק
(בראשית ב טז) 'וְיִצְחָק ה' וְלִעֲנִין כִּינּוּיִים הָרִי לִפִּי רַבִּי מִיֵּישָׁא כִּבְר נִלְמַד
מ'בגר באזרח' שדינם חמור מישראל וחייבים מיתה על כך, ולפי רבי
יצחק, אינם חייבים מיתה על כך, וכיון שאינם חייבים מיתה על כרחך
גם אינם מוזהרים על כך, ואם כן לשם מה נאמר הפסוק 'אִישׁ כִּי יִקְלַל'
בכפילות. מתרצת הגמרא: דִּיבְרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, ודרך בני
אדם לומר באופן זה, ופירושו שכל איש יומת על ברכת השם, ואין
כפילות זו נדרשת לשום ריבוי.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין איסור ברכת השם בבני נח,
המפרטת גם את כל שאר המצוות שנצטוו בהן בני נח: תִּנְיָא רַבָּנָן
בברייתא, בְּשִׁבְעַת מַצּוֹת נִצְטְווּ בְנֵי נֹחַ, ואלו הם: דִּינִין – להושיב
דיינים לרוד בדינים שצריכים לקיים, ויְבִרַת הַשֵּׁם, עֲבֹדָה זָרָה, גִּילּוּי
עֲרִיזוֹת, דְּהִינּוּ שֵׁלָא לְבֹאֵר עַל הַאֲסוּרוֹת לְהַם בְּאִיסוּר עֲרוּהָ,
וְשִׁפְכוֹת דָּמִים, דְּהִינּוּ שֵׁלָא לְהוֹרֵג אָדָם, וְגִזְלָה, וְאֶכָר מִן הָחַי –
אכילת אבר שנחתך מבעל חיים שעדיין חי.

מיתה רק אם התרו בו קודם המעשה שאסור לעשות כן, ואם יעשה יתחייב מיתה, ואם לא התרו בו אין הורגים אותו. הגמרא מקשה על תירוצ זה: **אִי הָכִי** – אם כן קשה **מֵאִי הוֹסִיפוּ עָלֶיהָ דִּינִין** – מדוע נקטה הברייתא שהוסיפו עליהם 'דינים', דהיינו עצם המצוה להושיב דינים לדון, הלא הדברים שהוסיפו אינם אלא מצוות מסוימות המוטלות על הדיינים, והיה לברייתא לומר שהוסיפו עליהם 'מצוות דינים'.

הגמרא מביאה תירוצ אחר על סתירת הברייתא: **אֱלָא אֲמַר רַבָּא, לֹא נִצְרְכָה אֱלָא כְּדִי הוֹסִיפוּ שְׁצִרִים לְדוֹן גַּם דִּינֵי קְנָסוֹת**, דהיינו שבמקרים מסוימים צריכים לגזור עליו קנס שצריך לשלם סכום מסוים, אף אם הוא יותר מכפי שחייב על פי דינו. הגמרא מקשה על תירוצ זה: **אֲבָתִי** – עדיין קשה לפי תירוצ זה לשון הברייתא, מדוע נקטה 'דינן' שהמשמעות בזה היא שלא היה כלל ציווי עליהם קודם לכן, הרי **הוֹסִיפוּ דִּינִין מִיִּבְעֵי לִיה** – היתה הברייתא צריכה לומר 'בדינן' בבי'ת, שהמשמעות בזה היא, שכבר היו מצווים לדון, ועתה הוסיפו שמצווים לדון גם דיני קנסות. אלא ודאי אין הכוונה לדיני קנסות.

הגמרא מביאה תירוצ אחר: **אֱלָא אֲמַר רַב אֶחָא בְּרַיְעָב, לֹא נִצְרְכָה אֱלָא כְּדִי לַחֲדַשׁ שְׁצִרִים לְהוֹשִׁיב בֵּית דִּין, בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ** – בכל מדינה ומדינה, ובכל עיר ועיר שבמדינה, שנאמר (דברים טו ח) **שְׁפִטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ** וגו'. מקשה הגמרא: **וְהָא** – וכי בדין זה **בְּנֵי נָח לֹא אִיפְקוּד** – לא נצטוו, **וְהִתְנִיחָא** – והרי שנינו בברייתא, **בְּשֵׁם שְׁנַצְטוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹשִׁיב בְּתֵי דִינִין בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ** ובכל עיר ועיר, **כִּךְ נִצְטְמוּ בְּנֵי נָח לְהוֹשִׁיב בְּתֵי דִינִין בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ** ובכל עיר ועיר.

מסיקה הגמרא: **אֱלָא אֲמַר רַבָּא, הָאִי תִנָּא** – תנא זה ששנה את הברייתא השניה, **תִּנָּא דְּבִי מְנַשֶּׁה הוּא** – הוא התנא ששנה ברייתא בבית מדרשו של מנשה, **דְּמַפִּיךְ ד"ף** – שמוציא מכלל שבע המצוות שנצטוו בהן בני נח, את המצוות 'דינים' ו'ברכת השם' והרמוזות בנוטריקון 'ד"ף' **וְעִייל ס"ף** – ומכניס לכללן את מצות 'סירוס', ואת מצות 'כלאים' וורמוזות בנוטריקון 'ס"ף'. **דְּתִנָּא דְּבִי מְנַשֶּׁה שְׁבַע מִצְוֹת נִצְטְמוּ בְּנֵי נָח, וְאִלוּ הֵן: עֲבוּדָה זָרָה, וְגִילוי עֲרִיזוֹת, וְשִׁפְכוֹת דַּמִּים, גְּזֵל, וְאִכִּילת אֶכָר מִן הַחַי, סִירוס** דהיינו שלא לגרום לעצמם ולבעלי חיים שלא יוכלו להוליד, **וּבְלֹאִים**.

הברייתא ממשיכה ומביאה מחלוקת אלו מצוות היה מצווה בהם אדם הראשון: **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, אף שבני נח נצטוו לאחר המבול

על שבע מצוות אלו, מכל מקום **אָדָם הָרָאשׁוֹן לֹא נִצְטְוָה אֱלָא עַל עֲבוּדָה זָרָה בְּלָבָד, שְׁנֶאֱמַר** (בראשית ב טו) **וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם, וַיֵּשׁ לְדֹרוֹשׁ מִן הַפֶּסֶק, שְׁצִיָּה ה'** על האדם שיקבל אותו עליו לאלהים ולא ימירוהו באחר. **רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָה אָמַר**, מלבד איסור עבודה זרה, נצטוו אדם הראשון **אֶפֶס עַל בְּרִכַּת הַשֶּׁם**. שאף איסור זה יש ללמוד מהפסוק האמור, 'שְׁצִיָּה ה' על האדם שיקבל אותו עליו לאלהים, וממילא הוא מצווה שלא לקלול. **וַיֵּשׁ אֲמָרִים** שְׁצִיָּהוּ אֶפֶס עַל הַדִּינִים – להושיב דינים לדון בדינים הנהוגים בזמנו. שאף חיוב זה יש ללמוד מהפסוק האמור, שכיון שקיבל עליו את ה' לאלהים יחייב מוראו עליו בלבו, וידון כפי שצוהו, ולא יהא עליו מורא בשר ודם להטות את המשפט ולא לדון בו כראוי, וכפי שיבאר זאת רב להלן בסמוך.

הגמרא מביאה דרשה שהיא כפי שיטת 'יש אומרים' המובאת בברייתא: **בְּמֵאן אֱוִלָּא** – כשיטת מי נאמרה **הָא** – הדרשה **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב**, מכך שנאמר **וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם, וַיֵּשׁ לְדֹרוֹשׁ** שאמר ה' לאדם הראשון שיקבלו עליו לאלהים, ומכלל זה יוצאים שלשה פרטי מצוות, והם: א. **אֱלֹהִים אֲנִי** ולכן **לֹא תִקְלָלוּנִי, ב.** **אֱלֹהִים אֲנִי** ולכן **לֹא תִמְדוּנִי** בעבודה זרה, ג. **אֱלֹהִים אֲנִי** ולכן **יִהְיֶה מוֹרָא עֲלֵיכֶם** ולא מורא בשר ודם, ולא תטו את המשפט שלא לדון בו כראוי. **בְּמֵאן** – כשיטת מי נאמרה דרשה זו, **כִּיֵּשׁ אֲמָרִים**. הגמרא מבארת את המקור לשיטת תנא דבי מנשה בענין שבע מצוות בני נח. מבררת הגמרא: מה סבר **תִּנָּא דְּבִי מְנַשֶּׁה** כאשר הוציא דינים וברכת ה' ממנין שבע מצוות שמנתה הברייתא לעיל (ע"א) ובמקומם מנה סירוס וכלאים, **אִי דְרִישׁ** – אם דרש את הפסוק **וַיֵּצֵא ה' אֱלֹהִים** וגו', ללמד על שבע מצוות בני נח כמבואר לעיל בדברי רבי יוחנן, אם כן **אִפִּילוּ הִנֵּךְ נִמִּי** – היה לו לדרוש גם את המצוות דינים וברכת ה', שגם הן נדרשו מפסוק זה, **וְאִי לֹא דְרִישׁ וַיֵּצֵא** לשבע מצוות בני נח, אם כן **הִנֵּי** – כל שבע מצוות אלו **מִנָּא לִיה** – מהיכן למד שנצטוו בהן בני נח.

משיבה הגמרא: **לְעוֹלָם לֹא דְרִישׁ וַיֵּצֵא, וְסוּבַר דְּהִנֵּי** – שכל שבע מצוות אלו, **כֹּל חָדָא וְחָדָא בְּאִפִּי נִפְשִׁיהָ בְּתִיכָא** – כל אחת ואחת מהן כתובה בפני עצמה, כלומר שיש ללמוד כל מצוה שנצטוו בה בני נח מפסוק אחר. והגמרא מפרטת את לימודי המצוות לפי תנא דבי מנשה: **עֲבוּדָה זָרָה וְגִילוי עֲרִיזוֹת** למד תנא דבי מנשה,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש בפרטיות בהנוגע לענייני... הנה מובן שאין להתנצל על כתבו, ואדרבה כל המפרט בזה ה"ז משובח, וכבר ידוע הדיוק שציווי רז"ל שצריך אדם לאמר בלשון נקי, והראי' שעקם הכתוב (פסחים ג, ע"א) הנה עקם הכתוב דוקא בפרשת נח ששם הוא סיפור דברים אבל בפרשת שמיני וכיו"ב שהוא ציווי ודין, הנה דבר הכתוב ברורות, שמה מובן שכמו שחייב אדם לאמר בלשון נקי, במקרה הא' כך וכו'...

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשו"ט.

1 לשנות שם אם לא לשון חיוב, האם ליתני שלנכרי אסור להרוג נכרי
2 או ישראל, ולישראל מותר להרוג נכרי, וכי ניתן לומר כן, וְהַתִּנִּיא,
3 כֹּתִי – נכרי, וְכֵן יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵם רוֹעִי בְּהֶמְתָּ דָּפְקָה (רועי צאן),
4 שסתמם גזלנים הם משום שמרעים בהמותיהם בשדות של אחרים,
5 אם נפלו לבור לא מַעֲלִין אותם להצילים ממיתה, וְגַם לֹא מוֹרִידִין
6 אותם אל הבור להמיתם בידים. ומבואר שאסור לישראל להרוג
7 נכרי, וכיון שלא יכל התנא לומר שמותר להרוג, והוצרך לומר
8 שפטור אם עשה כן, לכן אמר גם לגבי נכרי שהרג לשון חיוב ולא
9 לשון איסור, אבל בגזל שייכל לומר לשון היתר ואיסור נקט לשון זו
10 ללמד שמותר לגזול גוי.
11 הגמרא מבארת את המשך הברייתא שהובאה לעיל. שנינו בברייתא
12 'וכן כיוצא בה'. מבררת הגמרא: כִּיּוּצָא בֹּו שְׁנִשְׁנָה בְּבִרְיִיתָא פִּיאִיסוֹר
13 גִּזְל בְּנִכְרִי, מֵאִי הִיא – איזה מעשה נחשב שדומה לגזל אך אינו גזל
14 ממש.
15 מבארת הגמרא: אָמַר רַב אֲחָא בְּרַי עֲקָב, לֹא נִצְרָכָה – לא הוצרכה
16 הברייתא לאסור כיוצא בגזל אֲלֵא לְנִכְרִי פֻּעֵל העובד בְּכֶרֶם,
17 שאסור לו לאכול מענבי הכרם, וכיון שמורה היתר לעצמו, אין זה
18 גזל גמור אלא רק כיוצא בגזל.
19 מקשה הגמרא: פֻּעֵל בְּכֶרֶם אֵימַת – אימתי אסור הוא לאכול מן
20 הענבים, אִי בְּשַׁעַת גִּמְר מְלָאכָה – אם מדובר שפועל זה עוסק
21 בבצירת הפירות שהיא גמר מלאכתו הרי ממה שנאמר בברייתא
22 שכיוצא בגזל מותר לישראל מנכרי, משמע שלישאל מיישראל
23 אסור באופן זה, וקשה, הלא הִתִּירָא הוּא לישראל לאכול ענבים
24 מכרם של ישראל אחר בשעת בצירתו, כל זמן שנותנם לכליו של
25 בעל הבית, וְאִי לֹא בְּשַׁעַת גִּמְר מְלָאכָה, הלא גִּזְל מַעֲלִיא – גזל
26 גמור הוּא ולא רק 'כיוצא בו', שלא התירה תורה לישראל באופן זה,
27 והוא הדין לנכרי מנכרי או מיישראל, וגזל גמור כבר שנה התנא
28 קודם.
29 הגמרא מביאה ביאור אחר: אֲלֵא אָמַר רַב פֶּפְא, לֹא נִצְרָכָה אֲלֵא
30 לְאֹפֶן שְׁגֹל פְּחוֹת מְשֻׁוה פְּרוּטָה, שאסור לנכרי, אף שאינו גזל
31 גמור.
32 הגמרא דנה בביאורו של רב פפא. מקשה הגמרא: אִי הָכִי מִדּוּעַ אִמֹר

33 התנא שפּוֹתִי בְּיִשְׂרָאֵל אָסוֹר, הָא – הלא ישראל בְּרַ מְחִילָה הוּא,
34 שמוחל על גזילה בשיעור כזה. מתרצת הגמרא: נָהִי דְּכִתְרַי הָכִי –
35 אף שלבסוף מְחִיל לִיה הישראל לנכרי, מכל מקום צָעֵרָא בְּשַׁעֲתִיהָ
36 מִי לִית לִיה – וכי אין לישראל צער בשעה שגזל ממנו שיעור זה,
37 הרי גזל הוא ואסור לו לצערו בגזל זה. עוד תמחה הגמרא: לִגְבִי כֹּתִי
38 בְּכֹתִי – נכרי שגזל מנכרי פחות משוה, וכי אפשר לקרוא לזה
39 'כִּיּוּצָא בְּהֵן' כפי שקרא לזה התנא, דהיינו שאין דינו בגזל שוה
40 פרוטה ואינו גזל גמור, הלא כִּיּוֹן דְּלֹא בְּנִי מְחִילָה נִינְהוּ – שנכריים
41 אינם בני מחילה, שאין דרכם למחול אפילו על שיעור קטן כזה, גִּזְל
42 מַעֲלִיא – גזל גמור הוּא, וזאת הרי שנה התנא כבר.
43 הגמרא מביאה ביאור אחר: אֲלֵא אָמַר רַב אֲחָא בְּרִיה (בנו) דְּרַב
44 אִיקָא, לֹא נִצְרָכָה אֲלֵא לְאֹפֶן שְׁכֹבֶשׁ וְאִינוּ מִשְׁלֵם שְׁכָר שֶׁל שְׁכִיר
45 שנשכר לו למלאכה, שלכֹּתִי בְּכֹתִי וְכֹתִי בְּיִשְׂרָאֵל, אָסוֹר לעשות
46 כן, וליִשְׂרָאֵל בְּכֹתִי מוֹתֵר, ואינו גזל גמור כיון שאינו חוטף ממון
47 מיד השכיר.
48 הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא 'וכן כיוצא בה'. מבררת
49 הגמרא: כִּיּוּצָא בִּפְתָּ תוֹאֵר שְׁנִשְׁנָה בְּבִרְיִיתָא שאסור לנכרי, מֵאִי
50 הִיא.
51 מבארת הגמרא: כִּי אֲתָא – כשבא רב דִּימִי מארץ ישראל לבבל,
52 אָמַר בשם רַבִּי אֲלֵעָזָר שְׁאָמַר בשם רַבִּי חֲנִינָא, נִכְרִי בֶן נָח שְׁיִיחָד
53 שְׁפָחָה לְעַבְדּוֹ הַנִּכְרִי שִׁיבֹא עֲלֵיהּ, וְכֹא עֲלֵיהּ הָאדוֹן, נִהְרַג עֲלֵיהּ
54 (מחמתה), משום שדומה לאשה יפת תואר הנשואה לאחר,
55 שאסורה לו משום גזל.
56 הגמרא דנה האם שייך בן נח איסור כיוצא בו אף בשפיכות דמים:
57 כִּיּוּצָא בֹּו דְּשְׁפִיכוֹת דְּמִים, דהיינו שאינו שפיכות דמים ממש אלא
58 דומה לה, לֹא תִנְיָא בְּבִרְיִיתָא שאסור לנכרי. אָמַר אֲבִי, אִי מְשַׁפְּחָת
59 – אם תמצא דִּתְנִיא כיוצא בשפיכות דמים, שיטת רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן
60 שְׁאוּל הִיא. דִּתְנִיא, רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שְׁאוּל אָמַר, אִדָּם הִרְדֵּף אַחֵר
61 חֲבִירוֹ כְּדִי לְהוֹרְגוֹ, וְיִכּוֹל הִנְדֵּף לְהַצִּילוֹ (להציל עצמו) בְּקִטְיַעַת
62 אַחֵר מֵאֲכָרֵיו שֶׁל הִרְדֵּף, כְּגוֹן רִגְלוֹ, שֶׁעַל יָדִי כֵךְ לֹא יוֹכַל לְהַשִּׁיגוֹ
63 ולְהוֹרְגוֹ, וְלֹא הִצִּיל עֲצָמוֹ בִּכְךָ, אֲלֵא הִרְגָּה אֶת הִרְדֵּף,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מטי' ניסן, בו כותב ראשי פרקים מדברי ימי חייו ומסיים אשר בדרך כלל נמנה בין אנשי חב"ד. ולפלא על ביטוי כזה שמהו הענין בדרך כלל בה בשעה שמתפקידו של האדם הוא לעשות מעשים בפועל שמוכן מעצמו שזהו בדרך פרט. ובדאי גם הוא משתתף בשיעורים דתורת חסידות חב"ד נוסף על מה שלומד בפ"ע בזה (ומובן שהוא נוסף על השיעורים בנגלה דתורה) וכן משתתף גם בעסקנות הצבורית בכרס חב"ד שכל הני"ל הם כלים וצנור להמשיך המצטרך לאדם ובי"ב בגשמיות וברוחניות וצריך הי' לחפש אופנים להיות מתמכין דאורייתא בממונו כפי יכולתו וגם ע"י טרחה בגופו בהמוסדות שנושאים שם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע רשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר באה"ק ת"ו וגדול זכות זה למלאות משאלות לבבו ולבב זוגתו שיחיו שתהי' להם האפשרות לתמוך לא רק בהושנתם לבניך אלו התלמידים אלא כפשוטו ממש וכפסק רז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו ומובן שלכל דבר צ"ל אחיזה גם בדרכי הטבע ובמילא צריך לשאול ולמלאות כהוראת רופאים מומחים במקצוע זה והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הני"ל.

בברכה המחכה לבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג. יש אומרים שכל דבר שאפשר לעשותו בלא גר פגון למשוך יין מן המרתף וכיוצא בזה^ט מותר לעשותו לאור
2 גר הפסול אע"פ שאין לו שום גר כשר בשום מקום לפי שאין לחוש בזה שמוא יטה כיון שאפשר לעשות זה
3 בלא גר פלל ולצורך שבת יש לסמוך על זה בדיעבד:

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן סעיף ג

הלכתא רבתא

ט [וכיוצא בזה - והיינו דרך כלי [שקורים הא"ן או ליבע"ר שרוצה לשכב בחדר וכד' 4.
בל"א] אבל לא דרך ברזא, והוא הדין לדברים אחרים כגון

ציונים והוספות

(4) משנ"ב סק"ו.

שולחן ערוך - הלכות נטילת ידים

- 1 ט כלי שמתחילתו תקנוהו כך שאינו יכול לעמוד בלא סמיכה
2 ואין משתמשין בו אלא ע"י סמיכה אינו בטל מתורת כלי
3 מפני זה כיון שלכך נעשה מתחילתו וזה עיקר תשמישו:
4 י לפיכך כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו צר מלמעלה
5 וכשמניח אדם אצבעו עליו אין המים יוצאים וכשמסירה
6 המים יוצאים מותר ליטול ממנו אע"פ שאינו מחזיק כלום שכיון
7 שעשוי לקבלה בענין זה וזה עיקר תשמישו נקרא כלי.
8 אבל כל דבר שלא נעשה לקבלה אין מועיל לו מה שלכך נעשה
9 מתחלתו וזה עיקר תשמישו כגון קנקנים שאינם שוים למעלה
10 אלא בולט מהם כמו דד ששופכים דרך שם והוא גבוה יותר
11 מהכלי (או ששפתי הכלי עצמן אינם שוין אלא גבוהים מצד
12 אחד ונמוכים מצד אחד או שיש בהם חדודים יוצאים ויש בין
13 חידוד לחבירו ככונס משקה אין נוטלין במקום הגבוה אלא
14 במקום הנמוך) ואצ"ל בקנקנים שיש בהם נקב בצדיהם סמוך
15 לפיהם שאין נוטלין מהם אלא דרך הנקב שמהנקב ולמעלה אין
16 עליהם תורת כלי אף על פי שכך נעשו מתחילתם הואיל ואינם
17 עשויים לקבלה מהנקב ולמעלה.
18 אבל כלי שיש בו ברזא למטה מותר ליטול ידיו ממנו ע"י הסרת
19 הברזא אע"פ שהמים באים מלמעלה מהנקב הואיל ונעשה
20 מתחלתו לקבל ע"י ברזא וזה עיקר תשמישו.
21 אפילו היה כלי שלם לגמרי מתחלתו ואח"כ ניקבו ועשה לו
22 ברזא ה"ז כתחילת תיקונו שעכשיו עושהו כלי חדש להשתמש
23 בו דרך הנקב ע"י ברזא.
24 ואפי' לא עשה לו ברזא אלא סתם הנקב לגמרי שלא (פתחו)
25 [יפתחו] עוד ואפילו לא סתמו בזפת וכיוצא בו אלא שתחב בו
26 עץ וכיוצא בו בחזק (אם הוא כלי עץ) מועלת בו סתימה זו
27 לעשות כלי כמו שמועלת בו ברזא.

- 28 אבל אם פקקו בסמרטוט אינו מועיל לעשות כלי לפי שהוא
29 תיקון עראי ואינו עשוי להתקיים (וה"ה אם סתמו בטיט תיקון
30 עראי הוא בכלי שמשתמשין בו במים ולכן אינו מועיל לנטילת
31 ידים) ואפי' סתימה יפה כזפת וכיוצא בו אינה מועלת אם סתם
32 לפי שעה ועתיד להחזירה לאחר זמן.
33 ובכלי חרס אין סתימה מועלת אלא בזפת או גפרית או סיד
34 מעורב בגפסיס או בבדיל ועופרת או בקולן של סופרים
35 שמדבקים בהם ניירותיהם (ואצ"ל בדבק) אבל לא בשאר
36 דברים.
37 ובכלי זכוכית אין סתימה מועלת כלל לעשותם כלי אפי' בדיל
38 ועופרת וכיוצא בהם.
39 וכן כלי מתכות שתשמישן בחמין כגון קומקום וכיוצא בו אין
40 זפת וכיוצא בו מדברים הנמוסים בחמין מועילות לעשותם כלי
41 לנטילת ידים אלא א"כ יחדם לנטילת ידים שאל"כ סתימה
42 שאינה עשויה להתקיים היא וה"ה לקומקום של חרס או קדירה
43 וכיוצא בהם אבל שאר כלי מתכות מועלת בהם סתימת זפת
44 וכיוצא בו.
45 ויש אומרים שאין זפת וכיוצא בו מועיל אלא בכלי חרס (וכלי
46 מתכות) ולא בכלי עץ ואפי' כלי עץ שלם ששוליו הם נסרים
47 מדובקים בזפת אין נוטלין ממנו אע"פ שכך נעשה מתחילתו
48 ולא התירו בברזא אלא לפי שהוא עץ ועץ בעץ מתהדק היטב:
49 יא יש אומרים שלא אמרו [שיעור] כונס משקה אלא בכלי
50 שלם שניקב אבל גיסטרא שיעורו במוציא משקה ואיזה
51 גיסטרא כל כלי שנשבר ממנו קצת ואפי' לא נשברו אלא אזניו
52 שאוחזים אותו בהם לטלטלו ממקום למקום לפי שכלי שלם
53 שניקב כמוציא משקה משתמשין בו משקין ע"י שמעמידין
54 תחתיו גיסטרא לקבל משקין הנוטפין אבל אין מעמידין גיסטרא
55 לגיסטרא וראוי לחוש לדבריהם:
56 יב יש אומרים שלא אמרו שיעור כונס משקה אלא בכלי

1 שניקב אבל נתבקע שיעורו במוציא משקה ויש אומרים שאין
2 חילוק בין ניקב לנתבקע ונסדק שלעולם אינו בטל מתורת כלי
3 בפחות מכונס משקה לפי שראוי להשתמש בו על ידי העמדת
4 גיסטרא תחתיו וכן עיקר.

5 וכל נקב או סדק שמים יוצאים בו טיפה אחר טיפה בידוע שהוא
6 כונס משקה ופסול לדברי הכל:

7 **יג** לא ימלא חפניו מים ויתן לחבירו על ידיו שאין נוטלין אלא
8 מן הכלי.

9 והוא הדין אם נטל ידו אחת מן הכלי ואח"כ שפך ממנה לידו
10 השניה לא עלתה לו נטילה.

11 ויש מתירין בזה שכיון שנטילת ידו הראשונה היתה מהכלי
12 נקראת נטילת השניה נטילה מכח הכלי משא"כ כשחבירו נתן
13 לו בחפניו שאין באים על ידו של זה מכח כלי אלא שלחבירו
14 באו מן הכלי וכן נהגו מקדם להקל אבל העיקר כסברא
15 הראשונה ולכן יש להחמיר לכתחילה.

16 ואף המתירין לא התירו אלא כשידו הראשונה היתה טהורה כגון
17 ששפך עליה רביעית בבת אחת ונטהרה ומקבל בה עוד מים
18 ושופך ממנה על השניה ג"כ רביעית בבת אחת או אפילו מעט
19 מים ראשונים ושניים ומשפשף זו בזו שיגיעו המים בשניה בכל
20 הפרק הצריך נטילת ידים.

21 אבל אם שפך על הראשונה פחות מרביעית נטמאו המים שעליה
22 וכששופכם על השניה מטמאין המים את היד השניה וגם יד
23 השניה מטמא את המים שעל גבי הראשונה כשמשפשף בה
24 וכשחוזר ונוטל מים שניים לטהר הראשונים אינן מועילות כלום
25 לטהרם מטומאתם שנטמאו מיד השניה שאין המים שניים
26 מטהרים הראשונים אלא כשנטמאו מן היד ששפכם עליה ולא
27 כשנטמאו מיד אחרת ונשאר יד זו בטומאתה עד שינגבה יפה
28 מממיה ויחזור ויטלה כראוי וגם יד השניה שנטמאה ממי
29 הראשונה אין מים שניים מועילים לטהרה וצריך לנגבה ולחזור
30 וליטלה.

31 ואף אם נטל גם מים שניים על ידו הראשונה קודם ששפך ממנה
32 להשנייה מכל מקום כשמשפשף זו בזו נטמאו מי הראשונים
33 מן השניה וחוזרים ומטמאים את הראשונה.

34 אבל כששופך רביעית בבת אחת אינן מקבלין טומאה כלל
35 מהידים לא מיד זו ששפכם עליה ולא מיד זו ששפשפה בהם.

36 והוא שישפוך תחילה הרביעית על כל הפרק הצריך נטילת ידים
37 ליד הראשונה (ומקבל עוד מים לשפשף בהם השניה) אבל אם
38 מקבל רביעית בפיסת היד לבד ומשפשף בהם שתי ידיו לא
39 עלתה לו נטילה כי מיד שקיבל המים בפיסת ידו נטמאו שלא
40 אמרו רביעית מים אין מקבלין טומאה אלא בדרך נטילה שהוא
41 כששופכם על כל הפרק שהיא נטהרה בנטילה זו אבל אם שפכם
42 על החצי הרי חצי זה בטומאתו לדברי האומרים שאין ידים

43 טהורות לחצאין כמו שיתבאר בס"ק וחוור ומטמא את
44 הידים וכשמשפשף בהם כל ידיו נטמאו כל ידיו וצריך לנגבן.

45 ויש אומרים שלא התירו המתירין אלא כשטיהר ידו הראשונה
46 ברביעית או במים ראשונים ושניים ומקבל בה עוד ושופך על
47 השניה ג"כ או רביעית או מים ראשונים ושניים שיגיעו לכל
48 הפרק אבל אם שפשף השניה בראשונה להגיע המים ראשונים
49 ושניים לכל הפרק לא עלתה לו נטילה לפי שהמים הראשונים
50 מטמאין את היד הראשונה בנגיעת היד השניה בהם ואף אם
51 מים הראשונים אלו הם מרביעית שטיהרו יד הראשונה מכל
52 מקום כיון שנשתיירו בה מעט מהם ושפכם על השניה נטמאו
53 מיד השניה שהרי אין בהם רביעית וחוזרין ומטמאין יד
54 הראשונה בנגיעתה בהם כשמשפשף בה. (וכן עיקר).

55 ולדברי הכל אם נטל ב' ידיו בבת אחת שאדם אחר שופך עליהן
56 נעשו שתיהן כיד אחת ואינן מטמאות זו את זו בנגיעתן זו בזו
57 כשמשפשפן במים זו בזו להגיע המים לכל הפרק ואפילו אינו
58 שופך עליהן כל הרביעית כמו שיתבאר בס"ק וואף על פי
59 שאין המים מגיעים לכל הפרק מכח הכלי אלא בשפשופו אין
60 בכך כלום):

61 **יד** צריך שיבאו המים על ידיו מן הכלי מכח נותן ולא מאליהם
62 שכן מצינו במי חטאת שנאמר בהם והזהר הטהור על הטמא.

63 לפיכך צינור שדולין מים מן היאור ושופכין בו ונמשכין ממנו
64 המים להשקות השדה אינו יכול ליתן ידיו לתוכו או תחתיו כדי
65 שיקלחו המים עליהן כשיגיעו להן מפני שאינן באים על ידו
66 מכח אדם שכבר פסק כח השופך ואם משים ידו קרוב למקום
67 השפיכה אף על פי שאינו משים תחת השפיכה ממש עלתה לו
68 נטילה שכל זמן שהמים קרובים למקום השפיכה עדיין מכח
69 אדם הם באים ואף על פי שהצינור המונע המים מלהתפשט
70 לצדדי נהר אינו כלי אין בכך כלום כיון שעיקר הילוך המים
71 הוא מכח כלי:

72 **טו** אם הטביל ידיו בתוך הצינור אינן טהורות מכח טבילה
73 מפני שהם שאובין.

74 במה דברים אמורים כשהדולה שופך ונותן לתוך הצינור עצמו
75 אבל אם נותן אותם חוץ לצינור על הקרקע וממשיך אותם
76 לצינור והטביל בו ידיו טהורות שהשא[ן] בה שהמשיכה בקרקע
77 כשרה לנטילת ידים שהיא מדברי סופרים אף להפוסלים
78 בטבילת כל גופו שהיא מן התורה עד שיהיה רוב המקוה מי
79 גשמים והמיעוט שאובה שהמשיכוהו כמ"ש ביו"ד סי' ר"א
80 ומכל מקום צריך שיהא בצינור מ' סאה ושיגדור בתוכו למטה
81 לעכב זחילת המים שיהיו נקיים ועומדים ולא זוחלין כמו
82 שיתבאר:

חלק א סימן קנט באיזה כלי נוטלין לידים וכיצד יבאו המים לידיו
סעיפים ט"ט:

1 **תוכן הפרק:** הטעם שהתעוררות אהבה לה' היא על
2 ידי ההתבוננות באחדותו ית'

3 **ידוע מאמר רז"ל** שבשבת נתוסף בכל אחד ואחד
4 **מישראל נשמה יתירה.**

5 איתא בגמ': נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב
6 שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו.

7 **ולכאורה אינו מובן** מהו ענין הנשמה יתירה.
8 מפשטות לשון רז"ל שקראו שמה "נשמה" משמע
9 שענינה נתנית חיות לאדם, וכענין הנשמה הרגילה;
10 והיינו, שבשבת ניתנת חיות "יתירה" לאדם, מלבד
11 הנשמה שנתן הקב"ה בו בעת יצירתו (וחיות נוספת זו
12 אינה מורגשת אלא בשבת בלבד, ואין שייך להרגישה
13 בימות החול).

14 אולם לפי זה הו"ל לאדם להרגיש בשבת שינוי
15 עצום והוספה עיקרית בחייו, מאחר שנתוספה בו
16 נשמה וחיות חדשה.

17 [ועל כן קשה:]

18 **הלא אין נרגש בנפש האדם תוספת חיותו בשבת**
19 **יותר מכלל השבוע.**

20 [ועל כרחק לא זהו ביאור מהות הנשמה היתירה, וא"כ
21 צריכים להבין מהו ענינה.

22 ועתה הולך ומבאר ענין זה, והנקודה העיקרית
23 בביאור היא, ש"נשמה יתירה" אינה תוספת לחלק נשמת
24 האדם המחיה את הגוף (הנק' "נפש החיונית"), אלא היא
25 תוספת לנשמה הקדושה שבאדם, היינו נפשו האלקית.

26 **דיש כמה מדריגות בנפש האלקית,** ובחול משיג האדם
27 רק את המדריגה התחתונה, אבל בבוא יום השבת
28 מתגלית באדם מדריגה עליונה יותר, ע"י הנשמה היתירה
29 (אשר במשך ששת ימי החול היא בהעלם), ועי"ז נתוסף
30 בחיי נשמתו, עד אשר ביכולתה להרגיש אז מדריגה
31 עליונה יותר של התקרבות לקדושתו ית'.

32 **בהמשך המאמר יבואר,** שמשתי בחינות (כלליות) אלו
33 בנשמת האדם, נובעות שתי מדריגות באהבת השם ית' -
34 המדריגה התחתונה היא האהבה להשם שהאדם יכול
35 לעורר בלבדו במשך ששת ימי המעשה, ואילו המדריגה
36 העליונה היא ההתעוררות היתירה באהבת ה' אשר
37 ביכולת האדם לזכות לה רק ביום השבת, מכח הנשמה
38 היתירה שניתנה בו אז.

39 **וזהו שהולך ומבאר - שתי מדריגות הללו באהבת**
40 **השם:]**

41 **הענין הוא,** דהנה כתיב בפרשה ראשונה דקריאת
42 **שמע שמע ישראל כו' אחד ואהבת בכל לבבך כו'.**
43 **פירוש,** שאהבה זו נולדה ונמשכה מן ההתבוננות
44 בגדולתו ית' איך שהוי"ה אחד.

45 כהקדמה למצות אהבת ה' - "ואהבת את ה'
46 אלקיך" - נאמר בתורה ענין אחדות ה' - "שמע ישראל
47 גו' ה' אחד". ומשמעות הקדמה זו היא, שבכדי
48 להתעורר לאהבת השם צריך האדם מקודם להבין
49 (ולהתבונן) - "שמע" לשון הבנה - באחדותו יתברך,
50 כיצד "הוי" אחד".

51 ולכאורה לא מובן קשר הענינים בין הבנת ה'
52 אחד לאהבת ה'; דהן אמת שהתעוררות אהבת ה'
53 בלב האדם תלוי בהתבוננות בגדלות האל-ל [כלשון
54 הרמב"ם] "והיאך היא הדרך לאהבתו כו' בשעה
55 שיתבונן האדם במעשיו כו' ויראה מהם חכמתו כו'
56 מיד הוא אוהב ומשבח כו' השם הגדול", אך מדוע
57 ואיך תפעל ההכרה שיש רק ה' אחד על נפש האדם
58 שתבוא לאהבת ה'?

59 [נקודת הביאור דלהלן היא, שההכרה באחדות ה'
60 מוכרחת היא בעיקר כדי לבוא לידי קיום הפרט ד"בכל
61 לבבך" שנאמר במצות אהבת ה'. דרז"ל פירשו "בכל
62 לבבך", "בשני יצריך", והפירוש הפנימי בזה הוא "כמ"ש
63 בעץ חיים שער נ' פרק ג' בשם הזהר, שהרע נהפך להיות
64 טוב גמור כמו יצר טוב ממש", והיינו דהכוונה בענין "בשני
65 יצריך" היא שהאדם צריך להפוך גם את נפשו הבהמית
66 ויצרו הרע לאהוב את ה' (דתמורת זה מה שהם נמשכים
67 בטבעם אחרי תאוות ותענוגי עוה"ז, עליו להפוך רצונם
68 וחפצם להתאוות להתקרב לאלקות).

69 וכדי להגיע לידי כך שגם הנפש הבהמית תתהפך
70 לאהוב את ה', צריך להקדים את ההכרה וההתבוננות
71 באחדותו ית' לפי מובנה ופירושה הפנימי, היינו דלא רק
72 שאין עוד אלוה מלבדו ית', אלא שאין שום מציאות כלל
73 מלבדו.

74 **וזהו שהולך ומבאר:]**

75 **כמאמר רז"ל** תמליכיהו בשמים וארץ וד' רוחות
76 **העולם,** שעל זה מורה הח' והד' דאחד, הח' הוא
77 בחינת ו' רקיעים והארץ, והד' הוא ד' רוחות

עד רום המעלות, ישנן בחינות שמים וארץ (רוחניים);
וכן, כשם שבשמים הגשמיים יש שבעה רקיעים, כך
גם בחינת השמים הרוחניים כלולה משבעה רקיעים
רוחניים, ושרשם הראשון הוא - שבע המדות
העליונות שנמנו בכתוב "לך ה' הגדולה והגבורה
והתפארת גו'". וז' מדות אלו בטילות המה כולן לאור
אין סוף ב"ה (שזהו פירוש "לך ה' הגדולה גו'", "לך"
היינו הקב"ה בכבודו ובעצמו, כלומר שאין מדותיו
דבר מה חוץ ממנו אלא הם "לך" ממש, היינו
שמתאחדים עמו יתברך בתכלית היחוד).

נמצא, דהן הבריאה הגשמית והן הבריאה הרוחנית
הן בביטול אליו ית'.

ובולם מקבלים חיות רק מבחינת שם כבוד מלכותו
בו'.

וכי תימא, מאחר שמצד הקב"ה עצמו הכל בטל
ביחודו ית', עד שהוא ית' "אחד" - ש"הוא לבדו הוא
יחיד ומיוחד" בדיוק "כמו שהי' הוא לבדו.. קודם
הבראם" - כיצד נתהוו נבראים שמרגישים את עצמם
ליש ודבר נפרד מאלקות (דוודאי זה גופא הוא מאת
הבורא)?

הנה על זה תיקנו לומר אחרי שמע ישראל גו'
(קודם ואהבת גו') "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד", שהפירוש הפנימי בזה הוא, שחיות כל העולמות
כולם אינה אלא ממידת מלכותו ית'.

דהנה מידת המלכות באדם שונה משאר המדות
בזה שהיא כח חיצוני בלבד, לעומת שאר המדות שהן
הגדרת תכונותיו ומעלותיו בעצמו (כמו שכלו ושאר
מדות נפשו). דהרי כל גדר המלכות הוא רק השליטה
על הזולת; היינו שאין מדה זו חלק ממהותו ועצמותו
של המלך כפי שהוא לעצמו אלא רק "התפשטות"
שלו, כפי שבא בקשר עם אנשי מדינתו.

[וכן גם "שם"ר"כבוד" ("שם כבוד מלכותו") אינם
חלק ממהות האדם אלא רק ענין חיצוני, שהרי האדם
כשהוא לעצמו אינו זקוק כלל לשם, וכל הצורך בשם
הוא בשביל הזולת; וכן הכבוד אינו ענין במהות האדם
עצמו אלא רק מה שאחרים מכבדים אותו, ונמצא
שהכבוד אינו אלא ביחסו אל הזולת].

וכך הוא גם למעלה, דמידת מלכותו ית' היא רק
הארה חיצונית דאלקות. וזהו ענין אמירת "ברוך שם
כבוד מלכותו", דהיות שחיות כל העולמות כולם היא
ממדת המלכות כאמור, אזי באמירה זו אנו מבטאים

העולם, שהן בטלים ליחודו ית' המרומו באות
אל"ף.

לפי פשוטו של ענין, כוונת חז"ל באמרם שבשעת
אמירת "אחד" צריכים לכוון להמליך את הקב"ה
"למעלה ולמטה ולד' רוחות השמים" היא, שיכוון
שהקב"ה הוא מלך (ושולט) על כל העולם כולו.

אך עומק הכוונה בזה הוא, שצריכים להתבונן
כיצד אין לנבראים (השמים וארץ וד' הרוחות) שום
מציאות ותפיסת מקום לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו,
כי הם כולם בטלים אליו ית'.

פירוש:

הקב"ה בכבודו ובעצמו מרומם ומנושא לגמרי
מגדר העולמות, ומצדו ית' אין שום נתינת מקום
ו"ערך" למציאות של נבראים, ולפיכך לגבי מהותו
ועצמותו ית' כולא קמי' כלא חשיב ממש, והכל בטל
במציאות כנגדו ית', ו"כאילו אין שם עולמות כלל".

[קצת משל לזה:

איש חכם שכל חיותו ומעיינו הוא העסק
במושכלות וענייני חכמה, ולעומתו איש פשוט וגם
שכל עסקו הוא בעניינים גשמיים וחומריים (כמו
מאכלים ערבים וכו') ואין לו שום מושג בענייני חכמה
- הנה בעולמו של החכם, האיש הפשוט הזה לא קיים
כלל, שכל כך אינו נחשב למאומה, בהעדר תפיסת
מקום לגמרי, עד שכאילו אינו במציאות כלל].

וזהו ענין "ה' אחד", כי לגבי מהותו ועצמותו ית',
שאין שום מציאות זולתו תופסת מקום, הרי הוא ית'
"אחד" - המציאות היחידה.

וזה נרמז באות אל"ף של "אחד" - המורה על ענין
האחדות, היינו יחודו ית'. דאע"פ שהקב"ה ברא שמים
וארץ וכל צבאיהם (הנרמזים באותיות ח' וד'), הרי
הוא ית' נשאר גם לאחר בריאתם יחיד ו"אחד", כי
הנבראים כולם "בטלים ליחודו ית'".

שזהו "ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא
יחיד ומיוחד.. שכמו שהי' הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד
קודם הבראם כן הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד אחר
שבראם".

וכמו כן למעלה עד רום המעלות, יש בחינת ו'
רקיעים והארץ רוחניים, בחינת לך ה' הגדולה בו'.
כשם שיש שמים וארץ גשמיים בעולם הזה
הגשמי, כך בכל עולם ועולם רוחני, גבוה מעל גבוה

1 את ההכרה וההתבוננות כיצד הכח האלקי המהווה כל
2 העולמות (באופן שהם מציאות נפרדת מאלקות) אינו
3 אלא הארה חיצונית בלבד - "מלכות".

4 ולהיות כן, שמדת המלכות היא הארה חיצונית
5 בלבד ("שם כבוד מלכותו"), לפיכך אין הקב"ה
6 בעצמו כביכול נתפס בה להיות משתנה על ידה, והרי
7 הוא "יחיד ומיוחד" בדיוק כמו קודם בריאת העולמות.

8 [משל למה הדבר דומה - לאור וזיו הבא מן
9 השמש, דבהיותו רק זיו חיצוני בלבד, אינו עושה שום
10 רושם ושינוי בשמש עצמה, אם אורה מגיע לארץ
11 ומאיר ליושביו, וכן אם אורה זורח על השדה להצמיח
12 כו' - או אם יש עננים המונעים את אור השמש
13 מלזרוח על הארץ.

14 וכך בנמשל, דזה שההארה האלקית מהווה
15 נבראים שמרגישים עצמם כדבר נפרד מאלקות, אינו
16 עושה שום שינוי בעצמותו ומהותו ית', שמצדו אין
17 דבר חוץ ממנו והכל בטל במציאות אצלו ית'.

18 זאת אומרת, שזה שעולמות ונבראים מרגישים את
19 עצמם כמציאות נפרדת מאלקות הוא רק מצד הכח
20 האלקי, שהיא הארה חיצונית ממנו ית', משא"כ מצד
21 מהותו ועצמותו ית' אין שייך שיהי' איזה דבר חוץ
22 ממנו ית'.

23 ועל ידי התבוננות זו יבא לבחינת ואהבת בכל
24 לבבך.

25 וזוהי השייכות בין "שמע ישראל גו' הוי' אחד"
26 ל"ואהבת את הוי' אלקיך גו'" - דכאשר האדם מתבונן
27 בענין זה, כיצד מצד עצמותו של הקב"ה הכל בטל
28 ביחודו ית' ואין שום מציאות בלעדו, יתעורר האדם
29 באהבה ותשוקה להרגיש אמת זו דהקב"ה ולהכלל
30 ביחודו ית', ואז יבוא לידי אהבת ה' "בכל לבבך".

31 [הדגש כאן הוא על האהבה ד"בכל לבבך", שפירושו
32 (כמחז"ל) "בשני יצריך", וכפי שימשיך בסמוך; ואהבה זו
33 תלוי' בהתבוננות הנ"ל בענין "הוי' אחד", כפי שהולך
34 ומבאר:]

35 על דרך מה שאמרו השבטים ליעקב כשם שאין
36 בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד.

37 הפירוש דלעיל במושג "הוי' אחד" (שהוא יתברך
38 הוא המציאות היחידה) עולה בקנה אחד עם פירוש
39 חז"ל בטעם שתיקנו לומר ברוך שם כבוד מלכותו כו'
40 - שיעקב אבינו ע"ה קודם פטירתו נתיירא שמא יש

41 פסול בזרעו, ובניו אמרו לו: "שמע ישראל [היינו
42 יעקב אביהם, שנקרא ישראל] הוי' אלקינו הוי' אחד"
43 - "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא
44 אחד". וכששמע זאת יעקב הודה לה' ואמר "ברוך שם
45 כבוד מלכותו לעולם ועד".

46 דלפי פשוטו קשה להבין כיצד יעקב יחשוד את
47 בניו, שבטי י"ה, שאין הם מאמינים בה' אחד ח"ו. וגם
48 יש להבין מה שהוסיפו על אמרם "שמע ישראל וגו'"
49 והאריכו עוד לומר "כשם שאין בלבך אלא אחד כך
50 אין בלבנו אלא אחד", דאחרי שכבר אמרו בקיצור
51 שהם מאמינים בה' אחד, מה היתה כוונתם בהוספה
52 זו.

53 [אך ע"פ הנ"ל מובן, שאין הכוונה כאן שיעקב חשד
54 את בניו שאין הם מאמינים ח"ו בה' אחד במובן הפשוט,
55 אלא חששו ה' שמא חסר אצלם בהכרה והרגשה בתוכן
56 הפנימי דאחדות ה' - היינו שאין שום מציאות בלעדו ית'.
57 וזהו שענו השבטים ליעקב "כשם שאין בלבך כו'"]:

58 פירוש, כשם שאין בלבך אלא אחד, כי שרשו של
59 יעקב ה' גבוה מאד נעלה שהי' בחינת מרכבה
60 ממש ליחודו ואחדותו ית'.

61 ידוע שיש ריבוי מיני חלוקי מדריגות בנשמות,
62 כמו גודל מעלת נשמות האבות ומשה רבינו ע"ה,
63 ומדריגת הנשמה תלוי' בירידתה על ידי "השתלשלות
64 העולמות".

65 פירוש:

66 השורש הראשון של כל הנשמות כולן הוא בעולם
67 האצילות, הוא העולם הגבוה ביותר, שנקרא "עולם
68 האחדות", עולם המאוחד בתכלית עם אלקות (בלי
69 שום מקום לפירוד) - כי כל עניינו של עולם זה הוא
70 רק התפשטות וגילוי כוחותיו של הקב"ה;

71 ובזה הוא ההבדל בין הנשמות - דנשמות נמוכות
72 הן הנשמות שנוצרו ע"י ירידת שרשן ממדרגה
73 למדרגה, לדוגמא: "נשמה דבריאה" היא נשמה
74 ששרשה ירד עד למדריגת עולם הבריאה - ומשם
75 ניתנה הנשמה (כפי שהיא במדריגת עולם הבריאה)
76 בגוף האדם.

77 משא"כ נשמות גבוהות מאוד כמו נשמות האבות,
78 הן מעולם האצילות, זאת אומרת, שנשמתן לא ירדו
79 ממעלתן ומדריגתן שבעולם האצילות, גם בהיות
80 נשמתן למטה מלובשת בגוף. ונמצא שאצל האבות הי'

1 מאיר בגילוי האור האלקי של עולם האצילות (עולם
2 האחדות), שמצד אור זה נרגש באופן גלוי כיצד אין
3 שום דבר חוץ ממנו ית'.
4 וזהו שאמרו רז"ל "האבות הן הן המרכבה" -
5 "שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני
6 עולם הזה ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו
7 כל ימיהם" - פירוש, "מרכבה" מורה על ביטול
8 מוחלט להקב"ה, שאין לאדם שום רצון לעצמו וכל
9 מגמתו היא רק למלאות רצון השי"ת בכל, כמו מרכבה
10 שבטלה לרוכב וכל ענינה הוא רק למלא רצון הרוכב
11 להובילו לכל אשר יחפץ.
12 אשר מזה מובן, שענין המרכבה אינו רק שהאבות
13 הכניעו את יצרם והבדילו והפרישו את עצמם מענייני
14 עולם הזה, אלא שהם היו "בבחינת מרכבה ממש
15 ליחודו ואחדותו ית'", היינו שאצלם הי' נרגש תמיד
16 יחודו ית' האמיתי (כפי שהוא בעולם האצילות, עולם
17 האחדות) שאין שום מציאות מלבדו, ובמדרגה זו אין
18 שום מקום מעיקרא לפירוד, ובדרך ממילא "היו
19 קדושים ומובדלים מכל ענייני עולם הזה".
20 [וזהו שהשיבו השבטים ליעקב ואמרו, כשם שאין
21 בלבך אלא אחד -]
22 כך אין בלבנו אלא אחד, אף שאנחנו למטה
23 בעלמא דפרודא.
24 וזהו החידוש והמכוון בתוספת דברי השבטים
25 ליעקב אבינו, "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין
26 בלבנו אלא אחד", דהנה נשמות השבטים היו מ"עלמא
27 דפרודא" [היינו מעולם הבריאה, שכשמו כן הוא -
28 שהוא בריאה, מציאות נפרדת מאלקות (בהרגשתו)],
29 ובמילא אין אחדותו ית' נרגשת בהם בדרך ממילא
30 (כמו אצל האבות) - ומכל מקום, גם הם הגיעו לידי
31 כך שיהי' נרגש אצלם יחודו ואחדותו ית', כמו האבות
32 ("כך אין בלבנו אלא אחד").
33 אעפ"כ, על ידי הבטול רצון לאכפייא לסטרא
34 אחרא שלא לחפון בשום חפץ בעולם זולת לה'
35 לבדו, נעשה להם ג"כ לב אחד לאביהם שבשמים,
36 דהיינו רצון אחד פשוט התקוע בלב שלא לחפון
37 בשום חפץ בעולם זולת לה' לבדו.
38 אלא שאצלם זה בא ע"י שבתחילה הכניעו את
39 יצרם (הכנעה זו נק' בזהר "לאכפייא לסטרא אחרא"),
40 עד שהגיעו לידי כך שלא היו חפצים באמת בשום דבר
41 בעולם מלבד קיום רצונו ית'.

42 מדריגה זו בעבודה שאין האדם חפץ בשום דבר
43 מלבד קיום רצונו ית', נק' "לב אחד לאביהם
44 שבשמים", מאחר שאין בלב האדם אלא רצון אחד
45 בלבד - לאביו שבשמים.
46 לכך אין בלבנו אלא אחד בלבד, הגם שאנחנו
47 למטה, נעשה למטה אחד כמו למעלה.
48 ע"י שהשבטים הכניעו את יצרם, עד שהגיעו לידי
49 כך שגם אצלם נעשה "לב אחד לאביהם שבשמים" -
50 נתגלה גם אצלם ענין אחדותו ית' (שאין עוד מציאות
51 מלבדו) כמו שהוא אצל האבות, וכך "נעשה למטה
52 כמו למעלה".
53 פירוש:
54 האבות הקדושים הם בבחינת "מעלה", כלומר,
55 שגם בהיותם נשמות בגופים האיר אצלם האור האלקי
56 כפי שהוא למעלה (בעולם האצילות), ששם מעיקרא
57 אין מקום לפירוד מאלקות ;
58 והחידוש במדרגת השבטים הוא, שהם המשיכו
59 וגילו את אחדותו ית' גם למטה, גם בעולם הזה שנק'
60 "עלמא דפרודא", שמצד עצמו נרגש כמציאות נפרדת
61 מאלקות (שלכן זקוקים להתחיל בעבודה ד"אתכפייא
62 סטרא אחרא").
63 [זהו גם פירוש מה שאמרו השבטים "שמע
64 ישראל.. הוי' אח"ד" - שגם בו' רקיעים וארץ וד'
65 רוחות (עלמא דפרודא) יתגלה ה' אחד].
66 וזהו שאמר ואהבת בכל לבבך בשני יצריך,
67 שיתחפך גם הרצון של הנפש הבהמית הנק' יצר
68 הרע להיות לה' לבדו.
69 עבודה זו של השבטים - "כך אין בלבנו אלא
70 אחד", להמשיך אחדותו ית' גם למטה בעלמא דפרודא
71 - היא היא האהבה שנצטוונו עלי' בפסוק "בכל
72 לבבך", וכפירוש חז"ל "בשני יצריך"; שענינה של
73 אהבה זו הוא לבטל את כל הרצונות הזרים של הנפש
74 הבהמית (הנק' "יצר הרע") לכל ענייני תאוות ותענוגי
75 עולם הזה, עד שיבוא לידי "אתהפכא", מלשון הפיכה,
76 שנהפך יצרו הרע לטוב, עד שבאמת אין בלבנו אלא
77 רק רצון אחד לבדו לאביו שבשמים.
78 ורצון זה ואהבה זו נולדים ונמשכים מהשכל.
79 אהבה זו לאלקות, הפועלת "ביטול הרצון" - היינו
80 ביטול רצונות זרים של הנפש הבהמית - נקראת
81 "אהבה הנולדת מן השכל", פירוש, שהיא מתעוררת

ואהבת בכל לבבך כו':

1 בלב האדם ע"י שמתבונן בשכלו בגדולתו ורוממותו
2 ית' איך דכולא קמ" כלא חשיבי ואפס בלעדו, כמבואר
3 בסמוך [בניגוד למדריגה עליונה יותר באהבה, שהיא
4 למעלה מן השכל, ואינה נולדת ע"י השכל].

5 דהיינו ע"י ההתבוננות שמתבונן בגדולתו
6 ורוממותו ית' איך דכולא קמיה כלא חשיבי ואפס
7 בלעדו, שמוזה יומשך בטול הרצון.

8 והטעם שדווקא כך מגיעים לביטול הרצון - כי
9 כדי לבטל את הרצונות הזרים של הנפש הבהמית צריך
10 שיהי' נרגש בנפש האדם ענין אחדותו ית' האמיתית,
11 ש"אפס בלעדו", ולאחר שנקבע אצלו בעומק שכלו
12 שאין שום דבר נפרד ממנו ית', הנה עי"ז לא ירצה
13 בשום דבר מלבד אלקות.

14 ולפיכך, ככל שיקבע יותר בדעת האדם שאין שום
15 מציאות נפרדת מאלקות, כך לא ירצה בשום דבר
16 מלבד מה שהוא רצון העליון (כמובן, יש כמה
17 מדריגות בעבודת ה', עד כמה האדם הצליח להפוך
18 את עצמו שלא יהיו לו רצונות זרים, ומדריגת
19 ה"אתהפכא" של האדם תלוי' במידת הקליטה אצלו
20 של ענין אחדותו ית').

21 ולכן נסמך פסוק ואהבת לפסוק הוי"ה אחד דלעיל
22 מניה, כי ע"י ההתבוננות איך שהוא ית' אחד בוי'
23 רקיעים והארץ כנ"ל, הרוחניי' והגשמיי', יומשך

24 ואהבת בכל לבבך כו':
25 ע"פ כל הנ"ל יובן הקשר בין ההתבוננות ב"ה'
26 אחד" (שמע ישראל גו' ה' אחד) ל"ואהבת גו'". כי
27 הדרך להגיע לידי אהבה "בכל לבבך" - "בשני יצריך",
28 לבטל את הרצונות הזרים של היצר הרע, עד שגם
29 הנפש הבהמית תתהפך לקדושה (שתמורת משיכתה
30 אחרי תענוגי עוה"ז יהי' כל רצונה להתקרב לאלקות)
31 - היא דוקא ע"י ההתבוננות באחדותו ית'.

32 דככל שנקלט יותר אצל האדם שאין שום דבר חוץ
33 מאלקות, הרי זה פועל יותר שלא תהי' שום פינה
34 ונקודה בחייו שאינה "ממולאת" מאלקות, עד שאין
35 שום מקום אצלו לשום ענין שהוא היפך מאלקות.

36 [מובן ופשוט, שזה דורש יגיעה עצומה, ולא די בכך
37 שהאדם מבין ומשיג בשכלו ענין אחדותו ית' הנ"ל, אלא
38 צ"ל "התבוננות" דייקא, וכפי שיבואר להלן גודל היגיעה
39 שבענין ההתבוננות בגדולת ה', שהאדם צריך לקשר דעתו
40 ולהעמיק בגדולת ה' בהעמקת הדעת, במשך שעה ארוכה,
41 שרק אז הוא מתקשר ומתחבר באלקות, עד שאחדותו ית'
42 נחקקת בנפשו ופועלת בו שינוי פנימי.

43 ומובן ג"כ ששינוי כזה לא נעשה בפעם אחת, אלא
44 קימעה קימעה, צעד אחר צעד, עולה האדם מדרגא
45 לדרגא, עד שפנימיותו נהפכת יותר ויותר לטוב].

ד"ה ויקהל משה פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 שבמל' דיצי' בחי' כלי ומעבר לחכ' שבמל' דבריאה מפני
2 שיש ערך ב[י]ניהם כו', אבל כללות חכ' דתו' שמלוּבש
3 בבי"ע הוא רק בחי' לבוש נפרד שאינו מערך כלל וכלל
4 לגבי אור האלקי עצמו בחי' חכ' שבמל' דאצי' כמו נקיבת
5 הוושט שהוא כלי גם להתלבשות חכ' דמל' דבריאה, אבל
6 בחי' כלי דנקיבת הוושט דבחי' שור דבריאה אינו בחי' כלי
7 דחכ' שבתו' שבמל' דאצי' רק בחי' לבוש אעפ"י
8 שנתלבשה חכ' שבמל' דאצי' בחכ' דמל' דבריאה ונק' חכ'
9 תתאה בחי' חכ' שבא בהתלבשות בעולמות בע"ג מ"מ אין
10 לחכ' דבריאה ערך כלל אלי', יותר משאין ערך בחי'
11 המספר לגבי למעלה מן המספר או כערך הגשמי לגבי
12 הרוחני וכמו ערך היצי' לגבי הבריאה וכה"ג, לפי שבחי'
13 בע"ג אין ערך כערך לגבי בחי' א"ס גם שהוא במל' סופא
14 דכל דרגין וכידוע, וזהו שאמר בע"ח שהתלמוד בבריאה

1 והנה שרש הבהמה הגשמי' נמשך מבחי' פני שור
2 מהשמאל שבמרכבה דעשי', וא"כ שרש זה הדין
3 דנקיבת הוושט הוא במרכבה דעשי' בבחי' נקיבת הוושט
4 דשור שבמרכבה כו' דטריפה בבחי' טריפו' בערך רוחניו'
5 דמרכבה כו', ועד"ז עד רום המעלות גם ביצי' בבחי'
6 מרכבה דיצי' כו' עד בחי' פני שור שבבריאה בחי' [נקיבת]
7 הוושט שלו טריפה בערך רוחניו' דעולם הבריאה, ואחר
8 שבי"ע כולן הן בבחי' הגבול והתכלית שהוא בא בבחי'
9 השתל' עו"ע מרוחני' לגשמי' שהרי באמת אין הפרש בין
10 בחי' עשי' לבריאה שניהם רק בחי' לבוש להשראת חכ'
11 האלקי' דאצי' ודוקא בבחי' לבוש ולא בבחי' כלי שבטל
12 לגבי האור מפני שיש ערך ב[י]ניהם כו', אך בחי' כל[י]
13 חכ' שבמל' דעשי' שמלוּבש בדברים גשמיים הוא בחי'
14 כלי ומעבר לבחי' חכ' שבמל' דיצי', וכמ"כ בחי' כלי חכ'

1 פי' בחי' חכ' שבמל' דבריאה הוא שרש התלמוד שלנו
2 והוא בחי' לבוש לגבי חכ' שבתורה שבמל' דאצי' שמשם
3 מאיר להשגות הנשמות שבג"ע דבריאה הנק' זיו השכינה
4 שמאיר לנשמות בבחי' לבוש דוקא מטעם הנ"ל וד"ל. אך
5 הנה גם בחי' הלבוש אע"פ שהוא בבחי' נפרד מ"מ [הרי'
6 הלבוש נחתך במדה לפי חיתוך האברים [כנ"ל, וא"כ גם
7 בחי' חכ' שבמל' דאצי' הוא [על' אותו האופן שבחכ'
8 שבמל' דבריאה, כמו נקיבת הוושט לפי אופני פרטיו בחכ'
9 דבריאה גם הוא בכל אופני פרטיו גם בבחי' האצי', רק
10 שבאצי' הוא בבחי' אלקי' [ממש] דהיינו בבחי' שמות
11 וצירופים דכלים דאורות עליונים שנק' שם בחי' וושט
12 דשור דאצי' וכידוע, וכמ"ש בר"מ שמבחי' אברים [דז"א
13 הוא מקור כל המשכות לבי"ע כידוע [ב]ענין המאמר תלת
14 שליטין אינון לעילא מוחא ולבא וכבדא כמ"ש על הכסא
15 דמות כמראה אדם, ויש [בן] ודאי ג"כ בחי' בהמות וחיות
16 דאצי' כמו שור וארי' וכיוצא וגם בחי' צומח ודומם כתפוח
17 ואבן וכו"ג, מאחר שנק' עולם שכולל דצח"ס והכל בבחי'
18 האצי' כידוע וד"ל.

19 ולפ"ז יובן ג"כ שכל ההלכות שמדברים כאן בבחי' אדם
20 התלויות ברמ"ח אברים ישנם ג"כ למעלה בבחי'
21 אברים דז"א כמו חסד דרועא ימינא ותפילין בראש וציצית
22 בכנפי כסותו, כמ"ש רז"ל הקב"ה מניח תפלין ומתעטף

23 בציצית כו', וכן בענין ההעדר והפגם ע"י שס"ה ל"ת
24 וכמ"ש במ"א. [ו]מכ"ז יובן איך שיש [שם] ג"כ כל הלכות
25 נגעים גם בעולם האצי' כמו פלוגתא דשער לבן קודם כו'
26 דקודב"ה אומר כו', דהנה ידוע שבחי' נגע למטה הוא בחי'
27 קליפה ונק' נגעי בנ"א לפי שהנגע בלשון תרגום סגירו
28 כתרגום צרעת סגירותא לכן אמר בזוהר נגע צרעת סגירותא
29 דנהורא עילאה כו', והענין מבואר במ"א שענין הבהרת
30 הוא מורה בחי' הסתלקות חיות הרוחני שבדם הוא הנפש
31 במקום ההוא ע"כ מראהו לבן, וידוע דאדם הוא בצלם
32 אלקים ע"כ במקום ההוא נסתלק אור וחיות האלקי'
33 שבאבר ההוא בנפשו האלקי' והיינו ענין סגירותא שנסגר
34 הכלי שהוא האבר בלי יכנס בו האור והחיות שבדם הוא
35 הנפש כו' מפני שכבר המשיך החיות לקליפות ואין בחי'
36 הקדושה שורה במקום ההוא במקום טומאה וע"כ נק'
37 הנגע סגירו דנהורא עילאה שהוא בחי' אור אבא כי בחכ'
38 שבנפש האלקי' שורה בחי' אלקי' והדם הוא הנפש הוא
39 מבחי' גבורות דאימא שנמשך בשס"ה גידין להחיות
40 האברים כידוע בענין אד"ם א' דם בחי' אל"ף דחכמה
41 שמלוכב בבינה הוא חיות הדם כו' וכשיש קילקול בדמים
42 שהוא חיות הנפש באברים אזי מסתלק אור החכ' במקום
43 קילקול דם הזה, וזהו שנק' סגירו דנהורא עילאה כו' כמ"ש
44 במ"א וד"ל.

להבין וכו' ההפך בין ו' יומין דחול לשבת

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 זך) והנה התהוות זו של הבריאה מאין ליש אע"פ שנת'
2 שהוא ע"י הקו המלוכב בתוך הי"ס שהאור
3 הוא מעין המאור שהוא מהו"ע של המאציל ב"ה שהוא
4 לבדו בכחו ויכולתו לברוא יש מאין כו' אך באמת הנה הקו
5 וחוט הוא רק הארה בעלמא מהאור א"ס ב"ה שלכך נק'
6 בשם קו בעלמא. וכנודע שמתחלה הי' האור ממלא מקום
7 החלל ואח"כ נסתלק האור ונכלל במאור ונשאר חלל
8 ומקום פנוי ואח"כ נמשך קו דק שהוא רק הארה קטנה זעיר
9 שם לגבי האור א"ס המקיף את המק"פ, אלא עיקר התהוות
10 היש הוא דוקא ע"י בחי' סוכ"ע שהוא האור א"ס שלמעלה
11 מהחלל ומק"פ ולמעלה מהקו שמקיף את כל הארבע
12 עולמות בשוה וע"י הארתו שמאיר עליהם נותן כח ועוז
13 לבחי' הכלים די"ס דאצי' עם הקו שבתוכם להוות בחי'
14 היש מאין כי הרי אור זה הוא א"ס ממש הכל יכול ואע"פ
15 שמאיר בבחי' מקיף מ"מ פועל ישועות בהם ע"י הארתו זו
16 כי גם המקיף נק' אור מקיף שמאיר עכ"פ הארה ומתפעלים
17 ממנו רק שאינו בגילוי והשגה וזהו מש"ל שהארה זו היא

18 בחי' הרצון העליון כמ"ש ואלהינו בשמים כל אשר חפץ
19 עשה שגילוי רצון זה אינו מושג בהנברא ואע"כ מתהווה
20 עי"ז יש מאין כי הוא ית' ורצונו אחד ובבחי' א"ס ולכן ע"י
21 רצון זה מתהווים ממש יש מאין וזהו בחי' סכ"ע ונק' רעוא
22 דכל רעוין. וע' באגה"ק איהו וחיוהי במש"ש ורגלי א"ק
23 מסתיימים בתחתי' עשייה ותחת רגליו מאיר אור א"ס ב"ה
24 הסכ"ע בלי הפסק רב כו' ור"ל שהארת סכ"ע מאירה
25 בקירוב יותר בתחתי' העשייה ע"י רגלי א"ק והיינו ממש
26 נעוץ תחלתן בסופן דכמו שבראשית דא"ק מאיר הארת
27 סכ"ע בקירוב ממש כך גם בתחתי' העשי' מאיר בקירוב
28 ממש, ולכך יש כח ועוז לבחי' מל' דעשי' להוות היש
29 הגשמי דעשייה שהוא דילוג בערך לגמרי לגבי הרוחניות
30 וגם לכך יש כח ביסוד העפר להצמיח תמיד יש מאין כו',
31 וכמו שע"י הארה זו הי' הדילוג הראשון דהיינו שיהי'
32 בריאת א"ק שהוא דילוג הערך לגמרי לגבי א"ס ויותר
33 דילוג אפי' מדילוג ערך העשיה גשמי' לגבי א"ק, ואין זאת
34 אלא ע"י כח האור א"ס ב"ה הכל יכול ואין שום מניעה

1 לפניו כלל וזהו ענין קול דודי מדלג על ההרים כו', ומ"מ
2 יובן למשכיל דענין בחי' סוכ"ע הוא רק בחי' אור א"ס
3 דהיינו הארה וזיו ממהותו ועצמותו ב"ה שהארה זו היא
4 בחי' א"ס ממש כיון שהיא הארה ממנו ית', אבל מ"מ כיון
5 שהיא הארה וזיו בעלמא לכך אינו פועל שום שינוי
6 במהותו ועצמותו ית' ואתה הוא עד שלא נברא כו' ואני

7 הוי' לא שנית, ועל מהו"ע ית' לא שייך כלל לומר טובב
8 כולא עלמין כי אינו בגדר עלמין כלל, וכמבואר ממשל
9 הנ"ל דענין אור מקיף הרי נק' ג"כ אור שמאיר בהכלי אלא
10 שהיא הארה בבחי' העלם וכמשל הרצון הנ"ל ונק' לכך
11 טובב לעלמין אבל מהו"ע ית' אינו בגדר עלמין כלל וכמ"ש
12 בכמה מקומות באריכות:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 (ג) ואפ"ל ע"ד שנת' ע"פ מאמר הזהר ע"פ אלה תולדות
2 נח נח לשון מנוחה, ענין עה"ח ועה"ד,
3 שמבחי' עה"ד אף כמו שהוא למעלה דהיינו בז"א מהחזה
4 ולמטה ששם נסתיימו המוחין דאור"א, אזי נמשך רשפי אש
5 בחי' חו"ג המגולים, אבל עה"ח הוא בחי' חו"ג המכוסים
6 ביסוד אימא, כענין הביטול דקול דממה דקה, שו"ע
7 שמו"ע, ונת' שם שורש ב' בחי' אלו שמצד הקו וחוט שייך
8 עליות מלמטלמ"ע רצו"ש, אבל מצד העיגול הגדול
9 שלמעלה מהקו הוא אוא"ס המקיף ד' עולמות בשוה נמשך
10 הביטול לגמרי בחי' חכ' כח מ"ה, כמו משה ונחנו מ"ה
11 כבוד פה, וז"ע ההשתחוואה שלכן ההשתחוואה בפשוט
12 ידי' ורגלי' מורה כי חב"ד חג"ת נה"י שוין, וכמשנת'
13 במ"א בענין האופנים שאין בהם ציור קומה, ואפ"ל שו"ע
14 אדם ובהמה תושיע ה' שע"י שהאדם הוא בחי' ציור קומה
15 בצלמינו כדמותינו ועושה א"ע כבהמה שבבהמה הראש
16 והגוף שוין, עי"ז תושיע הוי'. ועי"ל ענין ההשתחוואה
17 ע"ד שיש דחילו ורחימו ורחימו ודחילו, ע"כ יראה עלאה
18 שגבוה מעה"ד מזה נמשך ההשתחוואה, וזהו בחי' עבד
19 שלמעלה מבחי' בן בחי' משה עבדי, ולכן השתחוואה זו
20 הי' נמשך בבהמ"ק כמ"ש בענין השמים כסאי והארץ כו'
21 איזה בית אשר ע"י תומ"צ ממשיכי' בחי' נר"נ, אך בית

22 זהו מקיף דחי' יחידה בחי' בכל מאדך, ומזה נמשך
23 הכריעות וההשתחוואות דשמו"ע, ולכן בהמק"ד הנק' בית
24 ששם האיר בחי' ח"י היינו ענין מלך יחיד ע"כ מזה נמשך
25 בחי' ההשתחוואה בנפש ביטול דח"י שלמעלה מן השכל,
26 ע"ד אחת היא יונתי שמקבלת מבחי' יחיד כו'. ועוד נת'
27 כה"ג בענין יהודא אתה יודך אחיך כי ראובן שמעון לוי
28 זהו ק"ש ואמת ויציב, אבל יהודה הודאה וביטול לגמרי
29 לבחי' סוכ"ע זה"ע שמו"ע וכענין הביטול דחו"ב שגבוה
30 מאהוי"ר, וז"ע יהודה אתה בחי' היכל קדה"ק שמו"ע
31 שהוא בג"ר שלמעלה מהיכל האהבה וז"ע ההשתחוואה,
32 וכענין שנת' בדרוש ל"ג בעומר ההפרש בין ברכה
33 להודאה, אשר ברוך הוא מבחי' חכ' אבל לגבי עת"י אין
34 שייך שום השגה כ"א הודאה וביטול לגמרי, וזהו כענין
35 מל"ת לגבי מ"ע שהם ג"כ כענין הודאה לגבי ברכה כי
36 מ"ע ז"ע קום ועשה כעין ברכה, ול"ת מבחי' שא"א
37 להמשיך שם בכלי כ"א ע"י הודאה וז"ע הל"ת, ולכן
38 בבהמק"ד שהאיר בחי' עת"י דבריאה ששרשו מעת"י
39 דאצי' עי"ז נמשך ההשתחוואה, וכמ"ש לע"ל והי' ביום
40 ההוא יתקע בשופר גדול כו' והשתחו כו' כי ע"י שופר
41 גדול מאיר מפנימיות ע"י ומזה יומשך ההשתחוואה
42 והביטול כו' ומעין זה הוא תפלת נעילה דיוהכ"פ.

ד"ה ונשו לי מקדש

ש"פ תרומה, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

1 וע"פ הרוב ההתבוננות בבחי' כללות לבד היא המביאה
2 לידי מרירות ולב דואג, דלהיות שעצם הענין
3 מופלא ממנו (דהיינו שאינו בבחי' התיישבות במוחו מאחר
4 שאינו משיג הפרטים שבהם נתפס ומתיישב הענין, וגם
5 דבהדיעה כללית ה"ה תופס את הכלל דאלקות שהוא

6 למעלה מבחי' התלבשות והתיישבות ממש, וע"ד ההפרש
7 בין נקודת החכ' שבבחי' ברק המבריק ונק' פלא להשגה
8 דבינה כנודע) ה"ז עושה הכיוון במוחו ובנפשו. וגם
9 בידיעה והרגש (גם במקצת) ההפלאה דאלקות (היינו מה
10 שמופלא אצלו מחמת העדר ההשגה. וגם שתופס הענין

1 כמו שהוא בבחי' פלא עדיין כנ"ל) נרגש פחיתות ושפלות
2 עצמו איך שהוא מרוחק מאלקות (וע"ד שנת"ל פ"ד בענין
3 האהבה דכרשפי אש שבהרצוא והעלי' הוא מרגיש את
4 החמירות שנאחז בה כו' וע"כ בא לו העבודה דתפלה
5 במרירות ובלב דואג. וביותר הוא במי שיש לו חוש בענין
6 אלקי שבעצם יש לו קירוב לידיעה והרגש ענין אלקי,
7 וכאשר ההתבוננות היא רק בבחי' כללות ובבחי' זכרון
8 האלקי בלבד, התפלה שלו היא במרירות עצומה ובבחי'
9 ובלב דואג ביותר (ונודע שלב דואג היא כלי לקבלת רזין
10 דאורייתא להרגיש ענין אלקי בפנימיות נפשו וכמ"ש
11 בשער היחוד פ"ו. וזה צ"ל קודם התפלה והעיקר בתיקון
12 חצות שעי"ז נעשה כלי לאלקות בתפלה כמ"ש, ובאופן
13 הנ"ל בתפלה הוא רק שנעשה כלי אבל אור פנימי אין בו)
14 ובזה יש חילוקי' דמי שהוא פנימי יותר הלב דואג נעשה
15 ביותר מהפלאה דאלקות, ומי שאינו פנימי כ"כ לבו דואג
16 ביותר על ריחוקו מהאלקות. ומ"מ לפועל אין זה נוגע)
17 ואינו מפקח דעתו גם בעסק התורה. אשר במרירות אמיתי
18 ידוע שבאה השמחה אח"כ בתפלה ובעסק התורה ע"י

19 ההתבוננות המבו' בסש"ב פל"א ועמ"ש בפכ"ו. ובה אין
20 בו השמחה גם בעסק התורה. וע"פ הרוב עסק התורה שלו
21 הוא ג"כ בלב דואג ורוח עצב, משא"כ בהתבוננות בדרך
22 פרט שידע ומשיג את הענין אלקי שנתפס במוחו ה"ה
23 בבחי' שמחת הנפש וכמ"ש אם הבנים שמחה, וגם שעי"ז
24 נעשה בבחי' קירוב לאלקות שבזה תהי' שמחת נפשו
25 ביותר (עד שצריכים עצות לזה שתהי' השמחה בבחי'
26 ביטל שהו"ע התכללות היראה באהבה וכמ"ש בתו"ח
27 כמדומה בדרוש ותלד עדה בענין שיר פשוט וכפול כו'
28 ועמ"ש בד"ה ואלה תולדות יצחק בענין וכל הבארות
29 כו') ועז"נ עבדו את ה' בשמחה, והיא דוקא השייכה
30 לפועל, והיינו שנשאר רושם האור בנפשו כל היום וכל
31 ענינו הוא בעניני אלקי' לבד, ועי"ז נעשה חלישות הנה"ב
32 הטבעית כמשנת"ל פ"ד. ומה גם בכדי שגם הנה"ב יבין
33 הענין האלקי כמשנת"ל פ"ה, הרי בהתבוננות בדרך כללות
34 אין זה שייך כלל להשגת הנה"ב, ורק כשבא הענין בבחי'
35 פרטיות בהשגה טובה יכולה להיות ההשגה גם בהשגת
36 הנה"ב שגם הוא יבין כו').

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'ש"ת

לפני מ"ת היו ב' דרגות באכילת מצה, אבל ע"י התורה נמשכות במדרגה אחת, וכן בהשבתת
שאור כבר ביום י"ד יש גילוי ד"ביום הראשון".

1 **וּכְשֶׁם שֶׁמִּצֵּה הָרִי יֵשׁ ב' מִדְּרָגוֹת**⁴⁷, הָא' שֶׁקֶדֶם חֲצוֹת,
2 שֶׁבְּעִבּוּדָה הוּא בְּחִינַת אֲתַכְפֵּיָא, וְעַל פֶּן נִקְרָאת
3 "לֶחֶם עֲנִי", שֶׁמִּצֵּה זוֹ צְרִיכָה שְׁמִירָה מִחֲמוּץ מֵאַחַר שֶׁהִיא
4 רַק בְּחִינַת אֲתַכְפֵּיָא לְבַד, וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴⁸ "וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת
5 הַמִּצּוֹת", וְהַמִּצֵּה הַב' הִיא הַמִּצֵּה שֶׁאַחַר חֲצוֹת, שֶׁעַל זֶה
6 נֶאֱמַר⁴⁹ "כִּי לֹא חֶמֶץ", שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ, וּבְעִבּוּדָה
7 הוּא עֲנִין אֲתַתְּפֵכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, וְאִנּוּ אוֹמְרִים⁵⁰ "מִצֵּה
8 זוֹ שֶׁאִנּוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶאֱמָה
9 שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
10 הַמַּלְכִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגָאֻלָּם", וְהֵלֵא מִצֵּה שֶׁאִנּוּ
11 אוֹכְלִים הוּא קֶדֶם חֲצוֹת, וְגִלּוֹי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים וְגָאֻלָּם
12 הָיָה אַחֲרֵי חֲצוֹת, וְאִיךְ אִנּוּ אוֹמְרִים קֶדֶם חֲצוֹת "עַל שֶׁם
13 שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ", שֶׁזֶה הָיָה אַחֲרֵי חֲצוֹת, אֵף הָעֲנָן
14 הוּא שֶׁקֶדֶם מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה זֶה ב' מִדְּרָגוֹת, וְעַל יְדֵי מִתֵּן

15 תּוֹרָה הִנֵּה נַעֲשֶׂה מִדְּרָגָה אַחַת, הִינּוּ שֶׁגַם קֶדֶם חֲצוֹת נִמְשָׁךְ
16 הַגִּלּוּיִים דְּאַחֲרֵי חֲצוֹת, וְעַל פֶּן אִנּוּ אוֹמְרִים עַל הַמִּצֵּה שֶׁקֶדֶם
17 חֲצוֹת שֶׁהִיא עַל שֶׁם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ ב'
18 הַמִּדְּרָגוֹת, וְכֵמוֹ שֶׁהוּא בְּאֲכִילַת מִצֵּה הִנֵּה פֶּן הוּא גַם
19 בְּהַשְׁכָּתָה שְׂאוֹר, שֶׁעַם הָיִיתָ שֶׁהִבְעוּר שֶׁזָּהוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת
20 רֵאשׁוֹן הִנֵּה עֲקָרוֹ הוּא בְּיוֹם ט"ו, מִכָּל מְקוֹם הַתּוֹרָה מְרַבֶּה
21 גַם יוֹם י"ד לְבַעוּר, וְהִינּוּ שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה הִנֵּה גַם בְּיוֹם
22 י"ד יֵשׁ גִּלּוֹי בְּחִינַת רֵאשׁוֹן, וְכֵמוֹ שֶׁתּוֹכַח "בְּרֵאשׁוֹן
23 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר". וְזֶהוּ "אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדֵקִין אֶת
24 הַחֶמֶץ", לִידַע מַהוּ חֶמֶץ, וְחֶמֶץ אִסּוּרוֹ בְּמִשְׁהוֹ שֶׁהוּא כָּבֵל
25 יִרְאֶה וּבִבְל יִמָּצֵא, וְהַבְּדִיקָה הִיא עַל יְדֵי אוֹר הַגֶּה דְּגֵה ה'
26 נִשְׁמַת אֲדָם, וְהִיא הַעֲבֻדָה דְּאַתְכְּפֵיָא, וְאִין מְסַפֵּיק וְצִרִיף
27 לְהִיטֵב בַּעוּר חֶמֶץ שֶׁהִיא הַעֲבֻדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא לְהִיטֵב
28 אֲתַתְּפֵכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא.

יוס ג' ח' ניסן, ש"ת

(49) שמות יב, לט.
(50) הגדה של פסח.

(47) ראה בכל זה בלקוטי תורה פרשת צו [מאמר] דיבור המתחיל
ששת ימים.
(48) שמות יב, יז.

1 ב. לפני עשרות שנים שמעתי ביאור והסבר בענין
2 שהרבי - אדמו"ר הזקן - הוא הנקודה התחתונה של
3 הסגול⁴. יש בזה סיפור ארוך⁵.
4 הבעש"ט ראה את המעלה של האנשים הפשוטים,
5 בהם ישנה פשיטות העצמות. זהו נקודת הסגול מצד ימין,
6 ומיין הוא חסד.
7 המגיד רצה שתתגלה הנקודה הפנימית-העצמית.
8 המגיד התעסק ביהודים בני תורה, בעלי השגה והבנה.
9 זהו הנקודה השמאלית של הסגול.
10 הרבי - אדמו"ר הזקן - עשה אותם לכלים, שהנקודה
11 הפנימית והעצמית תוכל להתגלות.
12 הרבי לא יכל לשאת את הרחמנות שעל האנשים
13 הפשוטים.
14 מה⁶ שהבעש"ט חידש, והמגיד גילה, המשיך הרבי
15 ועשה לכלים, על ידי מה תוכל הנקודה הפנימית
16 והעצמית, פשיטות העצמות, להתגלות בכל יהודי.
17 הרבי במסירות נפש⁷, מסירות נפשו בגופו, גופו של
18 הרבי, גוף של מסירות נפש. גופו של אדם הראשון היה
19 גדול. אך היה זה מתנה מלמעלה, ואילו הרבי - הגיע לכך
20 על ידי עבודה.
21 מסירות נפשו של הרבי ומסירות נפשם של הרביים
22 פעלו שיוכלו לגלות את פשיטות העצמות.
23 ג. בשיחות סוכות מובאת אימרה שמתאוננים מדוע
24 התפלה איננה תפלה (פארוואס דאווענט זיך ניט).
25 - בדרך כלל הרי מדברים בקיצור -
26 בשנים שעברו, לפני חמשים וחמש שנים, לפני
27 שנולדתם, אי אפשר לומר לפני שנייתם חסידים, תבעו
28 חסידים מדוע אין להם חיות בתפלה, יתירה מזו, מדוע
29 לא מתפלל להם.
30 היה זה בזמנים שנשיאותו של כ"ק אאמו"ר הרה"ק
31 לא היתה עדיין בהתגלות, ולכן הם לא אמרו המלה רבי.
32 -
33 זכורני זקני החסידים שהיו מתפללים, שהיו עוסקים
34 בעבודת התפלה, הם שמעו וצייתו.
35 היו זמנים שהתפלה היתה בחפזון, חיפשו ענינים
36 עמוקים בחסידות, "לקוטי תורה" לא למדו: איזה
37 חידושים ישנם שם, את ה"עייני"ים לא ידעו, את
38 האותיות הקטנות לא הבינו, ואת הפנים - שם מדובר על
39 אהבה ויראה - לא למדו, למדו "תורת חיים", חיפשו
40 השכלות וביאורים עמוקים.

(4) ראה גם תורה אור פ' וישלח ד"ה ויאמר יעקב. לקו"ת שה"ש ד"ה נאוו לחיך.

(5) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ז אות ג'.

(6) ראה גם שיחת ל"ג בעומר תש"ח (לקוט ל) אות ג.

(7) ראה גם שיחת פסח תש"ג אות יז ואילך.

(8) ראה גם שיחת חה"פ תש"ג אות לט.

(9) ראה ספר התולדות - מהר"ש עמוד 70.

(10) ראה גם שיחת ל"ג בעומר תש"ח (לקוט ל) עמוד 8 ואילך.

41 ואילו זקני החסידים התפללו. זכורני יהודים פשוטים,
42 קאשע אידען [יהודים אוכלי דייסה], קוגעל אידען
43 [אוכלי פשטידה] שהתפללו, בן ציון⁸ ויוסף מרדכי⁹
44 בלויבאוויטש.
45 הוא היה גדול בגשמיות, בולט בגופו, והתפלל, הימים
46 שני וחמישי היו שונים מהתפלה של יום ראשון, כשהיה
47 אומר "והוא רחום" - היו שתי שורות דמעות נזלות על
48 לחייו.
49 ספק אצלי, קרוב לדאי, שהוא לא ידע פירוש המלות,
50 ומה גם בקטעים הצפופים, - אבל הוא התפלל.
51 האנחה ב"והוא רחום" ליוותה אותי עשרות שנים.
52 ד. איי, העיירה היהודית בימים עברו, לא יודעים כלל
53 את הנזק הגדול שלנו באבדנו את העיירה היהודית.
54 פעם היה היהודי הפשוט - שונה, אפילו היהודי
55 הרגיל (דער עולם'שער איד) היה שונה.
56 ה. צריכים להתפלל¹⁰, אין אנו עשירים גדולים שנוכל
57 להרשות לעצמנו הרבה, אך לכל הפחות פעם אחת
58 בשבוע צריכים לעסוק בעבודת התפלה.
59 צריך להיות הלפני התפלה, התפלה, ואחרי התפלה.
60 ישנן אמנם מניעות של בריאות, פרנסה, וצריכים אכן
61 לבקש את השי"ת על כך, והוא אכן צריך לתת, אינני
62 רוצה להצדיק אותו, ואכן יתן השי"ת לכל בני ישראל
63 פרנסה בהרחבה והרווחה ובמנוחה, אך מן ההכרח
64 שיהיה ה"בכך" ולו במשהו, במעט. פעם אחת בשבוע של
65 עבודת התפלה לפחות, וממילא תתבטלה המניעות, ואז
66 יהיו בריאות, פרנסה.
67 ו. חסידים בזמנים שעברו היו בעלי כוח, תקיפים,
68 היה בכוחם להביא החלטה לידי פועל.
69 התוועדות בימים עברו פעלה והשפיעה. היה זה
70 בבחינת ניקור וחיתוט, בקור ובחום, המשפיע היה שבור
71 בינו לבין עצמו, המאזין היה שבור משברונו של המשפיע
72 (המדבר).
73 כיום - דברנות ישנה, אך לא המדבר ולא המאזין
74 שבורים ברוחם, שומעים רק את העקיצה.
75 אכן, הדברים צריכים להיות בתקיפות, דברים קשים,
76 דברים קצרים בעלי עקיצה, אבל עם העוקץ כלפי עצמו,
77 מן ההכרח שתהיינה מדות חסידות.
78 ז. פעם היו אומרים שהדברים אינם פועלים
79 ומשפיעים מפני שאומרים מאמרי השכלה, שלאמיתו של
80 דבר השכלה של חסידות מטהרת את הכלי.

28 הרה"ק העמיד דבר זה בצורה חיה בחמש מלים.
29 טו. על כל אחד לעשות לעצמו קביעות, לחשוב פעם
30 אחת בשבוע לפחות, על תוכן "יחידות" שלו, ובמיוחד
31 כששקועים ב"חורים".
32 טז. על חסידים להיות בעלי כוח, להביא החלטה לידי
33 פועל. דבר רע צריכים לשרש לגמרי, ולא להתעסק אתו
34 יותר. ואילו דבר טוב צריכים לכנוס, עמוק ועמוק יותר,
35 אמת ויותר אמת.
36 יז. ריחמו על עצמכם והתחילו בעבודת התפלה,
37 ושיהיו ה"לפני התפלה" וה"אחרי התפלה" עם
38 ה"בפועל".
39 חי. יכול אדם לצייר לעצמו את הצער שלמעלה
40 במניעת ההשפעה, כשאבא רואה את ילדיו קרועים.
41 ובלואים, ובפיעם¹² אחד יכולים לתקן זאת, והוא חסר
42 לו גם פיעם זה, כמה גדול צערו. זה אמור באב גשמי,
43 ומכל שכן אבינו שבשמים כשרואה את ילדיו קרועים
44 בלבושי התורה והמצוות - מה גדול צערו. וכשאנו נתקן
45 זאת, נגרום נחת רוח לאבינו שבשמים - ויש לנו הכוחות
46 הפנימיים והעצמיים לתקן את הדבר - יהיה כבר ממילא
47 טוב בגשמיות.

* * *

48 (כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה לנגן ניגון הקדמה לפני
49 הניגון בן ד' הבלות¹³ ואחרי ניגונו של אדמו"ר הזקן אמר
50 לנגן ניגון שמח. ניגון "ניע זשוריציע חלאפצי"¹⁴, ואחרי
51 הניגון אמר כ"ק: דאיעדעם, נגיע, וסיים בברכה: יתן
52 השי"ת שיהיה בהצלחה בגשמיות וברוחניות.

יט - כ כסלו ה'שי"ת

1 ח. ירוד ירדנו, העבירו את העגלה החסידית
2 למקומות אחרים.
3 ט. כואב לי מאד, נוסף על היסורים העצמיים שלי,
4 ישנם היסורים ממה שמדברים והדברים אינם פועלים
5 ומשפיעים, ממה שלא עוסקים בעבודת התפלה. אינני
6 מבין מדוע הדבר כך.
7 י. כשהוא לומד מאמר של השכלה, הרי הוא חושב
8 שהוא רוכב על הסוס, על איזה סוס - על הסוס של
9 הזולת, הסוס שלו - גדל וצומח.
10 יא. רואים אנו בצמיחה, שהיא יכולה להיות רק
11 כאשר זורעים את הגרעין באדמה. מן ההכרח שיהיה
12 עפר תיחוח, אדמה חרושה, עפר מלמטה ועפר מלמעלה.
13 אין מן הצורך שזה יהיה בעומק של שלש אמות, אך מן
14 ההכרח שיהיה עפר, וכששופכים מים על העפר, הרי זה
15 מעורר את כוח הצומח ואז קיימת הצמיחה.
16 העפר התיחוח הוא החיכוך העצמי על ידי עבודה.
17 כדי שתהיה צמיחה אין מן הצורך שיהיה עמוק,
18 העמקות איננה עסק, על כך לא צריכים להתייגע וכן לא
19 על הצמיחה. ברם, מן ההכרח שיהיה עפר תיחוח, לחכך
20 את עצמו, וזה מביא את הצמיחה¹¹.
21 יב. שורה ב"תניא", גם חצי שורה, סליק ענינא, אבל
22 שזה יגיע ללב, ושהלב יעלה אותו לראש, שיבוא לידי
23 פועל.
24 יג. צריכים לדעת איך לנצל את מעלותיו של כל אחד,
25 כשם שצריכים לדעת את החסרונות, כן צריך אדם לדעת
26 מעלות עצמו, גם המעלות שאין לו.
27 יד. חסידות העשירה את כוח הציור, כ"ק אדמו"ר

13 ספר הניגונים ניגון א.
14 ספר הניגונים ניגון קיא.

11 ראה לקו"ת ס"פ מסעי. שם ד"ה האזינו (השלישי) פ"ה.
12 מטבע קטנה ברוסיה העתיקה.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק פ"ו - נכדו של המהר"ל

1 כאמור לעיל פְּרִינְסָה אשתו של המהר"ל, הלמדנית פערל, - מחנות המזון שלה בפראג - לא רק
2 את בעלה ואת עצמה, אלא גם את אביה - ר' שמואל רייך - הנגיד שהתרושש, ואת כל המשפחה.
3 מובן, שהפרנסה מהחנות הייתה בצמצום. אך כולם הודו לה' יתברך על חסדו אליהם, שלא הזדקקו
4 למתנת בשר ודם.
5 כמסופר לעיל, פרצה באותה עת מלחמה בבוהמייה, ולאט לאט התקרב שדה הקרב לעיר פראג.

- 1 יום אחד - כאשר הקרבות כבר התלקחו בשערי פראג, נכנס לחנותה של פערל חייל חמוש אשר
- 2 ניכר עליו כי הגיע היישר משדה הקרב.
- 3 החייל ציווה עליה לתת לו לחם ושאר צרכי מזון, ואת כל אלו העמיס החייל על המרכבה איתה הגיע.
- 4 כאשר הגיע עת הפירעון, ופערל הגישה לו את החשבון, הודיע החייל שאין לו פרוטה.
- 5 פערל נתנה לחייל להבין, שהוא קיבל את כל הסחורה שהייתה בחנותה, ואשר זהו כל רכושה,
- 6 ואם היא לא תקבל תשלום עבור המזון שהיא נתנה לו, הרי היא וכל משפחתה ירעבו, ולא יהיה לה
- 7 גם במה לרכוש סחורה חדשה לחנותה.
- 8 דבריה הרשימו מאוד את החייל. והוא הושיט לה מלבוש, שהיה תחת ידו. המלבוש היה רקום
- 9 ומקושט בצורה נאה.
- 10 "החזיקי מלבוש זה אצלך כמשכון" - אמר לה החייל - "ואם לא אשוב אלייך תוך יומיים שלושה
- 11 עם הכסף כדי לפדות את המשכון, יהיה המלבוש שייך אלייך".
- 12 מהו שוויו של המלבוש, לא ידעה פערל, אך היא קיוותה, שהחייל יבוא לפדות את המשכון.
- 13 חלפו ימים מספר והחייל לא הופיע. הלכה פערל ושוחחה בעניין זה עם בעלה המהר"ל.
- 14 "בזמן מלחמה" אמר לה המהר"ל "נוהגים בעלי השררה וסתם קצינים גבוהים, להטמין במלבושים
- 15 כגון אלו יהלומים ואבני חן. בדקי את המלבוש אולי תמצאי שם משהו אשר יש לו ערך רב".
- 16 ואמנם, פרמה פערל את החוטים מהבגד, ואכן, התגלה, שבבגד הנ"ל היו תפורים אבנים יקרות
- 17 ויהלומים.
- 18 לא היה לאוצר זה כל תובע. שמו של זה שהמעיל היה שייך אליו, או של החייל, לא היה מופר
- 19 למהר"ל ולפערל. המציאה שמצאו בבגד הייתה מציאה כשרה.
- 20 בבת אחת נושעה המשפחה, וחותנו - העשיר לשעבר - של המהר"ל, ר' שמואל רייך, אשר בשנים
- 21 האחרונות נאלץ לחיות מפדיון חנותה של בתו פערל, יכול היה לשלוח מחדש את ידו במסחר.
- 22 כאשר הסתיימה המלחמה, זכה ר' שמואל במכרז מהממשלה, לבנות מחדש את מבניה ומבצריה
- 23 סביב העיר, אשר נהרסו במשך ימי המלחמה. ומכך התעשר ר' שמואל.
- 24 ושוב התחיל ר' שמואל לחלק צדקה ביד רחבה, והקהילה היהודית בפראג החלה מחדש להביט
- 25 בו כמנהיגה.
- 26 כעת יכול היה המהר"ל להמשיך ללמוד ללא דאגה.
- 27 גם פערל, הקדישה כעת הרבה זמן לתלמודה. כל יום הייתה לומדת שיעור עם בעלה, אשר
- 28 החשיבה ל"חבר" בלימוד. הם למדו יחד לא רק גמרא ופוסקים אלא גם ספרי מוסר וחקירה.
- 29 פערל העידה על עצמה, אשר מאז היותה בת שמונה, לא עבר יום אשר לא למדה בו לפחות חמש שעות.
- 30 מאוחר יותר, כאשר קיבל המהר"ל פרסום עולמי, והיו מגיעים אליו שאלות מקהילות שונות, הייתה
- 31 פערל קוראת לפניו את השאלות, ולאחר מכן רושמת את תשובות בעלה על אותם שאלות.
- 32 היא אף סידרה וערכה לדפוס את כל עשרים וארבעה ספרי המהר"ל. מסופר, כי בשמונה מקומות,
- 33 לפחות, הצליחה למצוא אי-דיוקים, כמו בציטטות של מאמרי חכמינו ז"ל, ובלשון רש"י או בעלי התוספות.

- 1 המהר"ל עצמו מאוד הוקיר את אשתו על-כך, ואף קרא עליה את הפסוק "רבות בנות עשו חיל
- 2 ואת עלית על כולנה".
- 3 פערל ילדה למהר"ל בן אחד - ר' בצלאל - ושלוש בנות: רייכיל, טילה וריאלינס.
- 4 הבן ר' בצלאל היה חריף מאוד והצטיין בכישרונות נדירים. במיוחד אהב מאוד ללמוד עם אחרים.
- 5 היה לו חוש מיוחד לאמירת שיעור לפני תלמידים.
- 6 באותו זמן התמנה רבי אפרים - מחבר הספר "עוללות אפרים" - כראש הישיבה בפראג. ור' בצלאל
- 7 אשר היה חתנו של יהודי נכבד ומיוחס והיה סמוך על שולחנו שתיים-עשרה שנים, עבר להתגורר בקלן,
- 8 ופתח שם בעצמו ישיבה. ישיבה זו קבלה ברבות הימים פרסום רב ומשכה אליה מספר גדול של תלמידים.
- 9 לר' בצלאל היו שני בנים, אשר שמם היה "מנחם ושמואל", ובת אחת אשר שמה היה "ליפט".
- 10 מנחם הבכור נפטר בילדותו.
- 11 שמואל - הבן השני - חונן בכישרונות מבורכים, אך לא היה לו חשק מיוחד ללימודים. הוא הצטיין
- 12 בכתב יד יפה במיוחד ובכישרון אמנותי לציור ולעבודות יד. במיוחד למלאכת-יד במתכות שונות, כגון
- 13 זהב, כסף ונחושת.
- 14 בגיל שש-עשרה שנה, כאשר למד בישיבתו של אביו, כתב ספר תורה על קלף, טפח וחצי - אורכו,
- 15 ומעט פחות מאמה - רוחבו.
- 16 הכתב היה ברור וכשר לפי ההלכה, אך הכתב היה כל-כך זעיר, עד אשר כדי לקראו היו נזקקים
- 17 לזכוכית מגדלת.
- 18 לספר-תורה קטן זה התקין שמואל "עצי-חיים" עשויים מעשי ידי אמן עליהם חרט את המלים הבאות:
- 19 "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי ה' ביד משה, עץ חיים היא למחזיקים בה
- 20 ותומכיה מאושר, דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד,
- 21 ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב".
- 22 כמו כן התקין שמואל "יד" אשר התאימה לגודלו של ספר-תורה זעיר זה, ועליה חרט פסוקים
- 23 אחרים וציור של קריעת ים-סוף. הוא יצק גם "כתר" עבור ספר-תורה זה, עליו חקק את ציור מעמד
- 24 קבלת התורה על ידי בני ישראל.
- 25 לאחר מכן הראה שוב ר' שמואל כישרונותיו, בבנותו ארון קודש מיוחד - עבור ספר-תורה זעיר
- 26 זה עם ה"כתר" שלו - אשר כולו נעשה מאבן שנהב אחת. בצידו המערבי של ארון-קודש זה הייתה
- 27 חרוטה תמונת בית-המקדש, בצידו הדרומי הייתה תמונת מזבח הנחושת. בצידו הצפוני הייתה תמונת
- 28 השולחן ולחם הפנים, ובצידו המזרחי שם היו שתי דלתותיו של ארון-הקודש, הוא חרט בצידים החיצוני
- 29 את הלוחות והארון, ובצידים הפנימי - את המנורה ומזבח הזהב.
- 30 אך באלו לא הסתפק עדיין האמן הצעיר - ר' שמואל - אלא, הוא גם לקח אבן שיש וחצב בה פתח
- 31 מספיק גדול עבור ארון הקודש הזעיר העשוי מאבן השנהב. אגב כך הוא גם חצב מהאבן "כפורת".
- 32 על האבן הזאת חקק ר' שמואל תמונות מחורבן בית המקדש, יציאת בני ישראל לגלות, חנה
- 33 ושבעת בניה המקריבים את עצמם על קידוש השם. תמונה אחרת שנחצבה הראתה יהודי הנושא את
- 34 תרמילו על שכמו, ומקל נדודיו בידו האחת וספר-תורה בידו השנייה - סמל היהודי הנודד.

- 1 שלוש שנים נמשכה אצל ר' שמואל כתיבת ספר תורה זעיר זה, ובניית הארונות השונים.
- 2 כאשר מלאו לר' שמואל תשע-עשרה שנה שידכו אביו - ר' בצלאל - עם בתו של מנהיג יהודי
- 3 ובעל צדקה מפורסם מאשכנז ואשר שמו היה ר' מרדכי זאלצהיים. החתונה התקיימה בפראג מקום
- 4 מושב סבו המהר"ל, אשר היה אז כבר בן שמונים ושלוש שנים.
- 5 את יצירתו האמנותית הגדולה - ספר התורה וארונותיו - העניק ר' שמואל כמתנה לסבו המהר"ל,
- 6 אשר השתעשע רבות ביצירה זו ונהנה ממנה מאוד.
- 7 בשנת ש"ס נפטר ר' בצלאל בקלן, ובנו ר' שמואל העתיק את מגוריו לפראג. בקלן התפרנס ר'
- 8 שמואל ממסחר בזהב, כסף ויהלומים. במיוחד התפרנס מהרכבת אבני חן ותכשיטים, הרכבת מחרוזות
- 9 שונים אשר היו באמת מעשה ידי אומן.
- 10 גם בפראג המשיך ר' שמואל במסחר זה ובמלאכה זו. בנפרד התעסק גם בחריית ציורים על מתכות
- 11 בגווני שונים. מכך סיגל לעצמו הון רב.
- 12 נחזור אחורנית: באותו זמן שבו התפרסם שמו של המהר"ל בפראג ובכל העולם בגדלותו בתורה
- 13 ומעשיו הטובים. הגיע חותנו ר' שמואל רייך למעמד רם בעולם הפוליטי. הוא הפך להיות מקורב למלכות.
- 14 מושלה של פראג היה אז פרדיננד הראשון, ור' שמואל רייך מצא מאוד חן בעיניו, עבור שכלו
- 15 הישר וכישרונותיו הברוכים.
- 16 מובן שגדלותו זו עוררה קנאה ושנאה גדולה מצד רבים מאנשי החצר, אשר לא יכלו לסבול את
- 17 העובדה שיהודי הגיע למעמד כה רם.
- 18 החלו לנהל נגדו כל מיני אינטריגות הלשנות, עלילות ותככים שונים, אך מעמדו של ר' שמואל
- 19 בחצר המלוכה לא התערער ונשאר יציב כפי שהיה.

אגרות קודש

8 ולנהל את הלומדים, כי עין בעין נראה אשר כה הוא חפץ 9 העליון בו כי יהי עסקו בזה, ואין זה אלא גילוי אור התורה, 10 אשר זכה לעמוד בסוד קדושים ולשרת ברגעים האחרונים 11 אשר איפוא על ידו יתגלה הרצון והחפץ הפנימי וה' יעזור לו 12 בגו"ר. 13 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש ומברכם. 14 יי"ש	1 ב"ה, א' דר"ח אייר תרפ"ד 2 משה דובער ריבקין לאדז 3 במענה על מכתבו מא' דחומ"פ העבר שקבלתיו עתה 4 כנראה נסיעתו להר"ז שי' האוולין מוחלטה, ואנכי לא אדע 5 פשר דבר כי מכתב ר"ח שי' טרם התקבל, והשי"ת יצליח לו 6 ויבוא צלחה, ויתיישב היטב עם ידידנו ר"ז שי' הנ"ל אפשר 7 כדאי לפנינו לנסוע לר' משה ישראל שי' שפירא על מנת להנהיג

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שצו]

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מה' ניסן, וכבקשתו אזכיר אותו ואת זוגתו שיחיו להולדת בן זכר וגדול זכות התעסקותו בחינוך הכשר המקרב את לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים שיוכל לקיים לא רק ושננתם לבניך אלו התלמידים אלא גם כפשוטו לבניך ממש. ומובן אשר בתור כלי להוספת ברכה מהשי"ת צריך האדם להוסיף בלימוד התורה וקיום המצות בהידור אשר מהעיקרים בזה הוא ג"כ לימוד פנימיות התורה שבדורנו זה נתגלתה בתורת החסידות והוספה במצות הצדקה והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

מהנכון שיתעסקו - הוא וזו' תי' - במצות הכנסת אורחים.

בברכה.

ב"ה, כ"ה ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

ברכה ושלום!

זה מכבר קבלתי מכתבה, ומפני רוב הטרדות לא עניתי, ע"ע, עליו, ובפרט שתקותי חזקה, שלאחר שנתקבל מכתבי להרשת וכן לבעלה שי' נסתדרו הדברים, ועכ"פ נשתפרו בחלק חשוב, ואחכה לבשו"ט ממנה שכן הוא.

בזמננו זה, אשר לאחר זמן השמדות ר"ל ול"ע, ובדור דעקבתא דמשיחא, אשר כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הנה זה - מלך המשיח - עומד אחר כתלנו ואינו מחכה אלא לסיום העבודה המוטלת על דורנו, שהיא קלה, לפ"ע, מעבודת הדורות שקדמונו, הרי על כל אחד ואחת לקיים הנאמר בכתוב החלש יאמר גבור אני.

ובהחלטה בתוקף בזה - מוציא גם הכחות הנעלמים שלו לגילוי, ובמילא יכול לפעול כמה פעמים ככה, מאשר אם הי' זה בזמן הרגיל ובתנאים רגילים.

ובפרט כשהמדובר הוא בתמים ומגזע אנ"ש, ואשר גם זוגתו - העזר שלו - היא ג"כ בת חסיד וקבלה חינוך חסידותי, שאז ברור הדבר שאין הדבר תלוי אלא בהחלטתם בתוקף הראוי. ולא רק החלטה ברגע דהתערורות או בעת התועדות, אלא החלטה על מנת להביאה ומביאים אותה בפועל בחיי היום יומים, ואז לא נפלאות היא, שיקויים בכאו"א מאתנו מעין פתגם הבעש"ט שאמר אשר כל אחד מבני ישראל יכול לעבור את הים על מטפחת אם רק מאמין באמונה פשוטה. והאריכות אך למותר.

מובן שברשותה להראות מכתבי זה לבעלה שי', וכן לפרסמו לאחרים, כי כו"כ מאנ"ש, הן האנשים והן הנשים, צריכים להזכרה אודות כל הנ"ל, אף שדבר פשוט הוא.

בודאי הי' התספורת של בנם... שי' בעתה ובזמנה, והשי"ת יזכם לרוות ממנו רוב נחת חסידותי מכל ילידיהם - שיחיו, מתוך סיפוק נפשי אשר ממלאים תפקידם [ב]שליחות הקב"ה ושליחות נשיאנו הקי' בסביבתם הקרובה וגם הרחוקה.

בברכה. המחכה לבשו"ט.

פרק א משנה א

מֹשֶׁה קִיבַּל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנֵים, וְזִקְנֵים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסֵּרָה לְאַנְשֵׁי כְנָסֶת הַגְּדֻלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תַלְמִידִים הֶרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

נקודות משיחות קודש

עם זאת אין הנהגה זו שוללת התנשאות ותוקף במקום הדורש זאת, כפי שנאמר בתחילת השולחן-ערוך - "ואל יבוש מפני המלעיגים". יש זמנים ומצבים שבהם נדרש האדם לעמוד בעוז ובתוקף כנגד המונעים ומעכבים אותו מעבודת ה'.

באופן אחר, יש לומר: התכלית של מתן-תורה היא, כמאמר חז"ל, "עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים". כלומר, לחבר בין העליונים לתחתונים ולעשות מגשמות העולם - אלוקות. (בכך נשלמת תכלית בריאת העולם - "לעשות לו יתברך רירה בתחתונים"). את זאת מסמל הר סיני. מצד אחד, "הר" - עליונים, רוחניות; מצד שני "סיני" - תחתונים, גשמיות. במתן-תורה היה איחוד של אלה עם אלה.

יכול יהודי לחשוב: מנין לו הכוח והאפשרות ליישם דרך זו בעבודת ה' - איחוד של גשמיות ורוחניות שביסורם הם שני הפכים?

על כך משיבה המשנה ואומרת: "משה קיבל תורה מסיני" - כבר "מסיני" ניתן לכך הכוח. אם להר סיני שהוא ממין ה"דומם", נתן הקב"ה כוח לחבר בין קצוות מנוגדים, על-אחת-כמה-וכמה האדם, ממין ה"מדבר" שהוא הנעלה מכל המינים - בוודאי ובוודאי ניתן לו הכוח לעשות כן ולקיים בכך את תכלית בריאתו ובריאת העולמות - "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 276)

המפרשים שואלים במשנה זו, מהו הלשון "משה קיבל תורה מסיני" מדוע לא כתוב "משה קיבל תורה מהקב"ה"?

יש לבאר זאת על פי המובא במדרש¹, שבשעה שרצה הקב"ה לתת את התורה לישראל, התכנסו ההרים וכל אחד מהם ביקש שעליו תינתן התורה בגלל מעלתו. אמר להם הקב"ה, "למה תרצדון היום גבנונים"² הגאווה שאתם מתגאים בה עושה אתכם ל"הרים גבנונים"

- מלשון "גיבן" - ונוטלת מכם את הזכות שתינתן עליכם התורה. לעומת זאת הר סיני, הנמוך מכל ההרים ("דמכיך מכל טוריא") - עליו תינתן התורה, כי הוא "ההר חמד אלוקים לשבתו"³.

מכך אנו למדים שהביטול והענווה הם תנאי הכרחי ומוקדם לקבלת התורה ולימודה. זו אפוא כוונת המשנה, ללמדנו שקבלת התורה צריכה להיות "מסיני" דוקא - ביטול וענווה.

אך לפי זה אפשר להקשות לאידך גיסא: אם מה שמכשיר לקבלת התורה הם ביטול וענווה, מדוע ניתנה התורה על הר (נמוך ככל שיהיה) ולא בעמק, או לפחות, במישור?

נמצאנו למדים כי המצב הרצוי לקבלת התורה הוא - הר נמוך; מצד אחד הר ומצד שני נמוך.

משמעות הדבר בעבודת האדם:

ככלל נדרש האדם להיות ענו ושפל-רוח. אך ביחד

1. מדרש תהילים (הוצאת בוכר) ס"ח, יז. ראה גם מגילה כט, א. 2. תהילים סח, יז. 3. שם, שם. 4. שמות רבה פרשה

יב. 5. תניא פרק לו.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום שביעי של פסח בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמַצְדָּתִי וּמַפְלְטִי־לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרִי אַחֲסֶה־בּוֹ מִגִּזְי וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעֵי מַחֲסֹם תִּשְׁעֵנִי: ד מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיְבֵי אוֹשָׁע: ה כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁפְּרֵי־מָוֶת נָחֲלִי בְלִיעֵל יִבְעֵתָנִי: ו חֲבָלֵי שָׂאוֹל סָבְנוּ קִדְמִנִי מִקְשֵׁי־מָוֶת: ז בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכָל קוֹלִי וַיִּשְׁוַעֲתִי בְּאֲזִנָּיו: ח וַיִּתְּנָעַשׂ וַיִּתְרַעַשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנָעֲשׂוּ בִּי־חֲרָה לֹא: ט עָלָה עֶשֶׂן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גִּחְלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעֲף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת חֹשֶׁךְ סָבִיב־תּוֹ סָבּוֹת חֲשֵׁר־תַּמִּים עָבִי שְׁחָקִים: יג מִגִּזְי נִגְדּוּ בָּעֵרוּ גִחְלֵי־אֵשׁ: יד יִרְעֹם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִים וַיִּפְצֹץ בָּרֶק וַיְהִים: טז וַיֵּרָאוּ אֶפְקֵי יָם יִגְלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל בְּגִיעַת יְהוָה מִנְּשֹׁמֶת רוּחַ אָפּוֹ: יז וַיִּשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקְחֵנִי יְמִשְׁנֵי מַמִּים רַבִּים: יח יִצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי עַז מִשְׁנָאֵי כִּי אֲמָצוּ מִמֶּנּוּ: יט יִקְדָּמֵנִי בַּיּוֹם אֵיךְ וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: כ וַיֵּצֵא לַמֶּרְחָב אֹתִי יַחֲלֹצֵנִי בִּי־חֲפָץ בֵּי: כא יִגְמֹלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקָתִי כִּכֹּר יָדַי יֵשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִידִי וְחֻקְתָּיו לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנּוּ: כד וַאֲחֵיהַ תָּמִים לוֹ וַאֲשַׁתְּמָרָה מַעֲוִיָּה: כה וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקָתִי כִּכֹּרִי לִנְגִיד עֵינָיו: כו עַם־חֲסִיד תִּתְחַפֵּד עַם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתָּמֵם: כז עַם־נָכַר תִּתְּבַר וְעַם־עֶקֶשׁ תִּתְּפֹל: כח וְאַתָּה־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תִּשְׁפֹּל: כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיְהוָה יִגִּיהַ חֲשָׁפִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוֹד בְּאֱלֹהֵי אֲדֹלַג־שׁוֹר: לא הֵאֵל תָּמִים דָּרְכּוֹ אֲמַרְתָּ יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל חֲסִידֵי בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדִּי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעְדִּי אֱלֹהֵינוּ: לג הֵאֵל מַעֲוִיָּה חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים דְּרָכָיו: לד מִשׁוּהָ רַגְלִי בִּאֵילוֹת וְעַל־בִּמְתִּי יַעֲמִידֵנִי: לה מִלִּמְד יָדַי לַמְּלַחְמָה וְנִחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה וְרַעֲתִי: לו וַתִּתֵּן־לִי מִגֵּן יִשְׁעָךְ וְעֲנִיתְךָ תִּרְבֵּנִי: לז תִּרְחִיב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעֲדוּ קַרְסָלָי: לח אֲרַדְּפָה אֹיְבֵי וְאֲשַׁמִּידֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד־כָּלּוֹתָם: לט וְאֹכְלִים וְאִמְחָצִים וְלֹא יִקּוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלִי: מ וַתִּזְרַנִּי חֵיל לַמְּלַחְמָה תִּכְרִיעַ קָמִי תַחְתָּנִי: מא וְאֹיְבֵי תִתֵּה לִי עֶרְף מִשְׁנָאֵי וְאֲצִמִּיתָם: מב יִשְׁעוּ וְאִין מִשְׁעֵי אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאֲשַׁחֲקֵם בְּעַפְרֵי אֶרֶץ כְּטִיט־חִיצוֹת אֲדָקֵם אֲרַקֵּם: מד וַתִּפְלֹטֵנִי

מְרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרָאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי: מִה בְּנִי נִכְר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמְעַ
 אֲזֵן יִשְׁמְעוּ לִי: מִה בְּנִי נִכְר יִבְלֹו וַיַּחֲגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מִי חִי־יִהְיֶה וּבְרוּךְ צוּרִי וַיֵּרָם אֱלֹהֵי
 צוּר יִשְׁעִי: מִה הָאֵל הַנֶּתֶן נִקְמַת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחֲתֵנִי: מִי וּמוֹצִיאִי מֵאִיבֵי וּמִקְמִי
 תְּרוֹמָמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: גַּעֲלֶכֶן אֹדֶךְ יִהְיֶה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמְּרָה: גַּמְגְּדוּל
 יִשׁוּעוֹת מִלְּפֹו וַעֲשֵׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחֹו לְדוֹר וּלְדוֹר עַד־עוֹלָם:

הפטרת אחרון של פסח לבני חו"ל ישעיה פרק י

לִב עוֹד חַיִּים בְּנֵב לַעֲמֹד יִנְפֹף יָדֹו הֵר בַּת־צִיּוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלַם: גַּי הִנֵּה הָאֲדוֹן יִהְיֶה צְבָאוֹת
 מִסַּעַף פָּאֲרָה בְּמַעְרָצָה וּרְמֵי הַקּוֹמָה גִּדְעִים וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹד וְנִקְףָּ סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזֵל
 וְהַלְכָנוּן בְּאֵדִיר יְפוֹל: יֵא אִ וַיֵּצֵא חֲטֹר מִגִּזְעֵי יִשְׁי וַנֶּצֶר מִשְׁרָשׁוֹ יִפְרָה: גַּי וַנִּחָה עָלָיו רוּחַ
 יִהְיֶה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֶצֶה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיֵּרָאֵת יִהְיֶה: גַּי וַהֲרִיחוּ בִּירְאֵת יִהְיֶה
 וְלֹא־לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ: ה־ וְשִׁפְט בְּצֹדֶק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר
 לְעַנְיֵי־אֶרֶץ וְהַכָּה־אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיו וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע: ה־ וְהָיָה צֶדֶק אֲזוֹר מִתְּנוּ
 וְהִאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו: וְגַר זֶאֱב עִם־כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם־גְּדִי יִרְבֹּץ וְעֹגֵל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחֲדוּ
 וְנַעַר קִטָּן נִהְגָּ בָם: וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה יַחֲדוּ יִרְבְּצוּ יִלְדִיָּהּ וְאֲרִיָּה בִּפְקָר יֵאֱכֹל־תְּבֹן:
 ח־ וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל־חֵר פֶּתֶן וְעַל מְאוֹרֵת צַפְעוֹנִי גִמּוּל יָדֹו הִדָּה: ט־ לֹא־יִרְעוּ וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ
 בְּכָל־חֵר קֹדֶשִׁי כִּי־מִלֵּאָה הָאֶרֶץ דַּעַה אֶת־יִהְיֶה בָּמִים לַיִם מְכַסִּים: י־ וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא
 שְׂרֵשׁ יִשְׁי אֲשֶׁר עִמָּד לָגַם עַמִּים אֱלֹו גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ וְהִיתָה מְנַחְתּוֹ כְּבוֹד: יֵא וְהָיָה א־ בַיּוֹם
 הַהוּא יוֹסִיף אֲדֵנִי א־ שְׁנִית יָדֹו לִקְנוֹת אֶת־שָׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאָר מֵאֲשׁוֹר וּמִמִּצְרַיִם
 וּמִפְתָּרוֹם וּמִכּוּשׁ וּמִעִילָם וּמִשְׁנַעַר וּמִחֲמַת וּמֵאִי הַיָּם: יֵב וְנִשְׂא גַם לְגוֹיִם וְאֶסַּף גִּדְחֵי
 יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יִהְיֶה יִקְבֹּץ מֵאֶרֶבַע כְּנָפוֹת הָאֶרֶץ: יֵג וְסָרָה קְנֵאת אֶפְרַיִם וְצִרְיִי יִהְיֶה
 יִכְרָתוּ אֶפְרַיִם לֹא־יִקְנֹא אֶת־יִהְיֶה וְיִהְיֶה לֹא־יִצֹר אֶת־אֶפְרַיִם: יֵד וְעַפּוֹ בְּכַתֵּף פְּלִשְׁתִּים
 יִמָּה יַחֲדוּ יִבְזוּ אֶת־בְּנֵי־קָדֶם אָדוֹם וּמוֹאֵב מִשְׁלֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם: טו־ וְהַחֲרִים
 יִהְיֶה אֶת לְשׁוֹן יִם־מִצְרַיִם וְהִנֵּף יָדֹו עַל־הַנָּהָר בְּעִים רוּחוֹ וְהַפְּהוּ לְשַׁבְעָה נַחְלִים וְהִדְרִיךְ
 בְּנַעֲלִים: טז־ וְהִיתָה מִסְלָה לְשָׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאָר מֵאֲשׁוֹר כַּאֲשֶׁר הִיתָה לְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם
 עָלְתוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יז־ א־ וְאָמַרְתָּ בַיּוֹם הַהוּא אֹדֶךְ יִהְיֶה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי יֵשֵׁב אִפְּךָ
 וְתִנְחַמְנִי: ג־ הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי אֲבָטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי־עֲנִי וּמֹרֶת יֵה יִהְיֶה וַיְהִי־לִי לְיִשׁוּעָה:
 ג־ וּשְׂאֲבָתָם־מִים בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הִי־שׁוּעָה: ד־ וְאָמַרְתָּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשִׁמּוֹ
 הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתוֹ הוֹכִירוּ כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ: ה־ וַיִּמְרוּ יִהְיֶה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת
 בְּכָל־הָאֶרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי־גְדוּל בְּקִרְבֶּךָ קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל:

ט א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי׃ ב וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן
קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחֹטֵאת וְאֵיל לְעֹלָה
תְּמִימִם וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה כִּסִּי׃ ג וְאֶל-בָּנָיו
יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר-עִזִּים
לְחֹטֵאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בֶּן-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה׃
ד וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזֹבֹחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יִהְיֶה נִרְאָה אֵלֵיכֶם כִּסִּי׃
ה וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה׃ ז וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קְרֵב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-
חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בַּעֲדָךְ וּבַעֲדַת הָעָם
וַעֲשֵׂה אֶת-קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה כִּסִּי׃ ח וַיִּקְרַב אֹהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ
וַיִּשְׁחֹט אֶת-עֵגֶל הַחֹטֵאת אֲשֶׁר-לוֹ׃ ט וַיִּקְרְבוּ
בָנָיו אֹהֲרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם
וַיִּתֵּן עַל-קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-

א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תְּמִינָא קָרָא
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סִב לָךְ
עֵגֶל בֶּר תֹּרִי לְחֹטֵאתָ וּדְכַר
לְעֹלֹתָ שְׁלָמִין וְקָרֵב קָדָם יי׃
ג וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמִימַר
סִיבּוֹ צִפִּיר בֶּר עֲזִין לְחֹטֵאתָ
וְעֵגֶל וְאֹמֶר בְּנֵי שְׁנָא שְׁלָמִין
לְעֹלֹתָ׃ ד וְתוֹר וּדְכַר לְנִכְסֵת
קוֹדֶשִׁיא לְדִבְחָא קָדָם יי וּמִנְחָתָא
דְּפִילָא בַּמֶּשֶׁח אֲרִי יוֹמָא דִּין
וְקָרָא דִּי מִתְגַּלִּי לְכוֹן׃ ה וְנִסִּיבוּ
זֵת דִּי פְקִיד מֹשֶׁה לְקָדָם מִשְׁכָּן
זְמָנָא וְקָרִיבוּ כָל כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ
קָדָם יי׃ ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דִּין
פְּתֻגָּמָא דִּי פְקִיד יי תַּעֲבִדוּן
וַיִּתְגַּלִּי לְכוֹן וְקָרָא דִּי׃ ז וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרֵב לְמִדְּבַחָא וְעַבֵּד
זֵת חֲטָאתְךָ וְזֵת עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר עֲלֶיךָ
וְעַל עַמָּא וְעַבֵּד זֵת קָרְבַּן עַמָּא
וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִּי פְקִיד יי׃
ח וְקָרֵב אֹהֲרֹן לְמִדְּבַחָא וְנִכְסֵת
עֵגֶלָא דְּחֹטֵאתָא דִּי לָה׃
ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי אֹהֲרֹן זֵת דְּמָא לָה
וְטָבַל אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהֵב עַל
קַרְנֵת מִדְּבַחָא וְזֵת דְּמָא אֲרִיק

רנ"י

(ד) כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֵלֵיכֶם. לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם; לְכַף קַרְבָּנוֹת הַלְלוּ בְּאֵין חוֹבָה לְיוֹם
זֶה׃ תוֹרָה (ז) קְרֵב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ. (ת"כ) שְׁהִיָּה אֹהֲרֹן
בוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה׃ 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ?
לְכַף נִבְחָתְךָ! אֶת חֲטָאתְךָ. עֵגֶל בֶּן בָּקָר׃ וְאֶת-
עֹלֹתְךָ. אֵיל׃ קָרְבַּן הָעָם. שְׂעִיר עִזִּים וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ.
כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "עֵגֶל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה

(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים, הוּא
רֵאש־חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַיּוֹם; וְנִטַּל עֶשֶׂר
עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיּוֹת בִּ"סֹדֶר עוֹלָם": וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.
לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל-פִּי הַדְּבוּר אֹהֲרֹן נִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ
בְּכֹהֵנָה גְּדוּלָּה, וְלֹא יֹאמְרוּ מֵאֲלֵיו נִכְנָס׃ (ב) קַח-
לָךְ עֵגֶל. לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
עַל-יְדֵי עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה׃ תוֹרָה ג

ליסודא דמדבּחא: י וית תרבא
 וית פליתא וית חצרא מן כבדא
 מן חטאתא אסק למדבּחא כמא
 די פקיד יי ית משה: יא וית
 בשרא וית משכא אוקיד בנורא
 מכרא למשריתא: יב ונכס ית
 עלתא ואמטיאו בני אהרן לה ית
 דמא וזרקא על מדבּחא סחור
 סחור: יג וית עלתא אמטיאו לה
 לאברהא וית רישא ואסק על
 מדבּחא: יד וחליל ית גוא וית
 כרעיא ואסק על עלתא
 למדבּחא: טו וקרב ית קרבן
 עמא ונסיב ית צפירא דחטאתא
 די לעמא ונכסה וכפר בדמה
 כקדמא: טז וקרב ית עלתא
 ועבדה כדחזי: יז וקרב ית
 מנחתא ומלא ידה מנה ואסק על
 מדבּחא בר מעלת צפרא:
 יח ונכס ית תורא וית דכרא
 נכסת קודשאיא די לעמא
 ואמטיאו בני אהרן ית דמא לה
 וזרקא על מדבּחא סחור סחור:
 יט וית תרביא מן תורא ומן
 דכרא אליתא ורפי גוא וכליתא
 וחרצר כבדא: כ ושויאו ית
 תרביא על חדותא ואסק תרביא
 למדבּחא: כא וית חדותא וית
 שוקא דימינא ארם אהרן ארמא

החלבים המזבחה כס"י: כא ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן

רש"י

למד: תורה ח (יא) ואת הבשר ואת העור וגו'. לא
 מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים;
 וכלן על-פי הדבור: (יב) וימצאו. לשון הושטה
 והזמנה: תורה יג (טו) ויחטאוו. עשהו כמשפט
 חטאת: כראשון. כעגל שלו: (טז) ויעשה
 למד: תורה ח (יא) ואת הבשר ואת העור וגו'. לא
 מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים;
 וכלן על-פי הדבור: (יב) וימצאו. לשון הושטה
 והזמנה: תורה יג (טו) ויחטאוו. עשהו כמשפט
 חטאת: כראשון. כעגל שלו: (טז) ויעשה

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: כב וַיֵּשֶׂא
 אֶהֱרֹן כְּתִיב אֶת־יָדוֹ קִרִי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעַם וַיְבָרְכֵם
 וַיֵּרֶד מֵעֵשֶׂת הַחֹטָאֹת וְהַעֲלָה וְהַשְׁלָמִים כס"י:
 כג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ
 וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־
 הָעָם כס"י: שְׁלִישִׁי כד וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה
 וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים
 וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם כס"י:
 י וַיִּקְחוּ בְנֵי־אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ
 מִחֻתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אִשׁ וַיֵּשִׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת
 וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אִשׁ זֹרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה
 אֹתָם: ד וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם

קדם יי כָּמָא דִּי פְקִיד מֹשֶׁה:
 כב וְאַרְם אֶהֱרֹן יֵת יְדוּהִי עַל
 עָמָא וּבְרַכְנוּן וּנְחַת מִלְּמַעְבַּד
 חֲטָאֹתָא וְעֻלְתָּא וּנְכַסְתָּ קוּדְשֵׁיא:
 כג וְעַל מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן לְמַשְׁכַּן
 זְמָנָא וּנְפִקוּ וּבְרִיכוּ יֵת עָמָא
 וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּי לְכָל עָמָא:
 כד וּנְפִקְתָּ אֲשֶׁתָּא מִן קֳדָם יי
 וְאָכַלְתָּ עַל מִדְּפָחָא יֵת עֻלְתָּא וְיֵת
 תְּרַפְיָא וְחֻזָּא כָּל עָמָא וְשִׁבְחוּ
 וּנְפְלוּ עַל אִפְּיָהוֹן: א וּנְסִיבוּ בְנֵי
 אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְבֵר מַחֲתִיתָהּ
 וַיִּהְיוּ בָּהֶן אֲשֶׁתָּא וְשׁוּיָאוּ עַלֶּהָ
 קִטְרֶת וַקְרִיבוּ קֳדָם יי אֲשֶׁתָּא
 נוֹכְרִיתָא דִּי לֹא פְקִיד יְתָהוֹן:
 ב וּנְפִקְתָּ אֲשֶׁתָּא מִן קֳדָם יי
 וְאָכַלְתָּ יְתָהוֹן וּמִיתוּ קֳדָם יי:

רע"י

וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם. אָמְרוּ: "וַיְהִי נָעַם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ
 עָלֵינוּ" (תהלים צ): "יְהִי רָצוֹן שְׁתַּשְׁרָה שְׂכִינָה
 בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם". לִפִּי שְׁכָל שְׂבַעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים
 שְׁהַעֲמִידוּ מֹשֶׁה לְמַשְׁכַּן וְשֹׁמֵשׁ בּוֹ וּפְרָקוּ בְּכָל יוֹם,
 לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׂכִינָה, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְלָמִים
 וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כָּל הַטֶּרֶח שְׁטָרְחָנוּ,
 שְׁתַּשְׁרָה שְׂכִינָה, בִּינֵינוּ וְנַדַּע שְׁנוֹתְכֶפֶר לָנוּ עוֹן
 הָעֶגְלָה! לָכֵן אָמַר לָהֶם: "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה'
 תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'", אֶהֱרֹן אָחִי כְּדָאִי
 וְחָשׁוֹב מִמֶּנִּי, שְׁעַל־יְדֵי קַרְבָּנוֹתָיו וְעִבּוּדָתוֹ תַּשְׁרָה
 שְׂכִינָה בְּכֶם וְתַדְעוּ שְׁהַמְקוֹם בְּחֹר בּוֹ:
 (כד) וַיִּרְאוּ. כְּתִרְגוּמוֹ: תוֹרָה א (ב) וַתֵּצֵא אִשׁ.
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מָתוּ בְנֵי אֶהֱרֹן, אֲלָא עַל־יְדֵי
 שְׁהוּרוֹ הִלְכָה בְּפָנֵי מֹשֶׁה רַבֵּן. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר:
 שְׁתּוּנֵי זֵין נִכְנסוּ לְמִקְדָּשׁ. תַּדַּע, שְׁאַחַר מִיתָתָן
 הִזְהִיר הַנוֹתָרִים שְׁלֹא יִכְנסוּ שְׁתּוּנֵי זֵין לְמִקְדָּשׁ.
 מָשַׁל לְמִלָּךְ שְׁהָיָה לוֹ בֶּן בֵּית וְכוּ', כְּדָאִיתָא

הַתְּנוּפָה נִתְּנָן כַּהֵן הַמַּנִּיף לַכֹּהֵן אַחֵר לְהַקְטִירָם,
 נִמְצְאוּ הָעֲלִיזִינִים לְמֹשֶׁה: תוֹרָה כא (כב) וַיְבָרְכֵם.
 בְּרַפְתָּ כַּהֲנִים: יְבָרְכֶךָ, יָאֵר, יֵשֶׁא: וַיֵּרֶד. מַעַל
 הַמִּזְבֵּחַ: (כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְגו'. לָמָּה
 נִכְנסוּ? מִצְּאֵתִי בְּפָרִשְׁתָּ מְלוּאִים בְּבִרְיָתָא הַנוֹסֶפֶת
 עַל תּוֹרַת כַּהֲנִים שְׁלָנוּ: לָמָּה נִכְנס מֹשֶׁה עִם אֶהֱרֹן?
 לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְטָרֶת. אוּ, לֹא נִכְנס אֲלָא לְדַבֵּר
 אַחֵר? הֲרִינִי דֵּן יְרִידָה וּבִיָּאָה טַעוֹנוֹת בְּרָכָה: מַה
 יְרִידָה מַעֲזִין עִבּוּדָה, אִפִּי בִיָּאָה מַעֲזִין עִבּוּדָה. הָא
 לְמַדְתָּ, לָמָּה נִכְנס מֹשֶׁה עִם אֶהֱרֹן? לְלַמְדוֹ עַל
 מַעֲשֵׂה הַקְטָרֶת. דְּבָר אַחֵר: פִּינּוֹן שְׁרָאָה אֶהֱרֹן
 שְׁקָרְבוּ כָּל הַקְרָבָנוֹת וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלֹא יֵרְדָה
 שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל, הִנֵּה מַצְטַעַר וְאוֹמֵר: 'יֹדַע אֲנִי
 שְׂבַעַס הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָלִי, וּבִשְׁבִילִי לֹא יֵרְדָה
 שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל! אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה אָחִי, כֹּף
 עֲשִׂיתָ לִּי, שְׁנוֹכְנֶסְתִּי וְנִתְבַּשְׁתִּי? מִיָּד נִכְנס מֹשֶׁה
 עִמּוֹ וּבִקְשׁוּ רַחֲמִים וַיִּרְדָה שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל: וַיֵּצְאוּ

ג ואמר משה לאהרן הוא די
מליל יי למימר בקריבי אתקדש
ועל אפי כל עצמא אתיקר ושתיק
אהרן: ד ויקרא משה למישאל
ולאִלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיזָאֵל אח אבוהי
דאהרן ואמר להון קריבו טולו
ית אחוכון מן קדם אפי קודשא
למברא למשריתא: ה וקריבו
ונטלנון בכתניהון למברא
למשריתא כמא די מליל משה:
ו ואמר משה לאהרן ולאִלְצָפָן
ולאיתמר בנוהי רישיכון לא
תרבון פרוע ולבושיכון לא
תבזעון ולא תמותון ועל כל
כנשתא יהי רוגזא ואחיכון כל
בית ישראל יכפון ית יקדשא די
אוקיד יי: ז ומתרע משפן זמנא
לא תפקון דילמא תמותון ארי
משח רבותא דיי עליכון ועבדו
כפתגמא דמשה: ח ומליל יי

וימתו לפני יהוה כס"י: ג ויאמר משה אל-אהרן
הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרבי אקדש
ועל-פני כל-העם אכבד וידם אהרן כס"י:
ד ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני
עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו* שאו
את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוי
למחנה כס"י: ה ויקרבו וישאם בכתנתם אל-
מחוי למחנה כאשר דבר משה כס"י: ו ויאמר
משה אל-אהרן ולאִלְצָפָן ולאיתמר | בניו
ראשיכם אל-תפרעו | ובגדיכם לא-תפרמו
ולא תמתו ועל כל-העדה יקצף ואחיכם
כל-בית ישראל יכבו את-השרפה אשר שרף
יהוה כס"י: ז ומפתח אהל מועד לא תצאו
פן-תמתו כי-שמן משחת יהוה עליכם ויעשו
כדבר משה: פ ח וידבר יהוה אל-אהרן

* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

רש"י

ממקדשיך - אל תקרי "ממקדשיך", אלא
'ממקדשיך': (ד) דד אהרן. עזיאל אחי עמרם
היה, שנאמר: (שמות ו) "ובני קהת וגו'": שאו
את-אחיכם וגו'. כאדם האומר לחברו העבר את
המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה:
(ה) בכתנתם. של מתים, מלמד שלא נשרפו
בגדיהם, אלא נשמטם; כמין שגוי חוטין של אש
נכנסו לתוף חוטמיהם. (סנהדרין נב. ת"כ): (ו) אל-
תפרעו. אל תגדלו שער. מכאן, שאכל אסור
בתספרת. (מו"ק יד ב) אבל אתם אל תערבבו שמחתו
של מקום: ולא תמתו. הא אם תעשו כן, תמותו:
ואחיכם כל-בית ישראל. מכאן, שצרתן של
תלמידי-חכמים מטלת על הכל להתאבל בה: תורה ז

ב'ויקרא רבה': (ג) הוא אשר-דבר וגו'. (ובחים
קטו) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש
בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא
'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע
הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי
סבור: או בי, או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים
ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה): וידם אהרן. (שם
ושם) קבל שֹׁכֵר על שתיקתו, ומה שֹׁכֵר קבל?
שנתיחד עמו הדבור, שנאמרה לו לבדו פרשת
שתויי יין: בקרבי. בכחירי: ועל-פני כל-העם
אכבד. כשהקדוש-פרוץ-הוא עושה דין בצדיקים
מתירא ומתעלה ומתקלס; אם-כן באלו, כל-שפן
ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נוֹרָא אֱלֹהִים

לֵאמֹר: ט יֵין וְשֹׁכֵר אֶל-תִּשֶׁת | אֶתְּהָ | וּבִנְיָ
 אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד וְלֹא תִמָּוֶה
 חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם ^{כס"ו}: וְלִהְבִּדִיל בֵּין
 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר ^{כס"ז}:
 וְלִהְיוֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הַחֻקִּים
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה ^{כס"ח}: פ רַבִּיעִי
 יב וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-אֶהָרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר
 וְאֶל-אִיתָמָר | בְּנֵי הַנֹּתָרִים קָחוּ אֶת-הַמִּנְחָה
 הַנֹּתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצֹּת אֶצֶל
 הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא ^{כס"ט}: יג וְאִכְלֹתֶם
 אֹתָהּ בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֹקֶךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ הוּא
 מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי-כֵן צִוִּיתִי ^{כס"י}: יד וְאֵת חֲזֵה

לֵאמֹר: ט חֲמֹר וּמְרֹי
 לֹא תִשֶׁתִּי אֶת וּבִנְיָ עֲמֹךְ
 בְּמַעַלְכוֹן לְמִשְׁפַּן זִמְנָא וְלֹא
 תִּמָּוֶתוּן קִיָּם עָלֶם לְדִרְיִכוֹן:
 י וְלֹא-פִרְשָׁא בֵּין קוֹדֶשׁא וּבֵין
 חֹלָא וּבֵין מִסָּאבָא וּבֵין דִּכְיָא:
 יא וְלֹא-לִפָּא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל
 קִיָּמִיא דִּי מְלִיל יֵי לְהוֹן בִּידָא
 דְּמֹשֶׁה: יב וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם
 אֶהָרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר
 בְּנוֹהֵי דְאִשְׁתָּאֲרוּ סִיבּוּ יֵת מִנְחָתָא
 דְּאִשְׁתָּאֲרַת מִקְרַבְנִיָּא דִּי וְאִכְלוּהָ
 פִּטְרִי בִּסְטֵר מִדְּבָחָא אֲרִי קֹדֶשׁ
 קוֹדֶשִׁין הִיא: יג וְתִיכְלוּן יֵתָהּ
 בְּאִתָּר קֹדֶשׁ אֲרִי חֹלְקֹךָ וְחֹלְקָא
 בְּנֵיךָ הִיא מִקְרַבְנִיָּא דִּי אֲרִי כֵן
 אִתְפַּקְדִּית: יד וְיֵת חֹדִיָּא
 דְּאִרְמוּתָא וְיֵת שׁוּקָא דְּאִפְרָשׁוּתָא

רש"י

וְאֶת־פֶּלֶל גַּם-בְּעַד אֶהָרֹן בַּעַת הַהוּא: קָחוּ אֵת
 הַמִּנְחָה. אֶף-עַל-פִּי שְׁאִתֶּם אוֹנֵינִי, וְקֹדֶשִׁים
 אֲסוּרִים לְאוֹנֵן: אֶת-הַמִּנְחָה. זֶה מִנְחַת שְׁמִינִי
 וּמִנְחַת נִחְשׁוֹן: וְאִכְלוּהָ מִצֹּת. מֶה תִּלְמוּד לֹמַר?
 לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צְבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאֵין כִּיּוֹצֵא בָּהּ
 לְדוֹרוֹת, הַצֵּרֶךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׁאָר מִנְחוֹת:
 (יג) וְחֻק־בְּנֵיךָ. אֵין לְבָנוֹת חֹק בְּקֹדֶשִׁים: כִּי-כֵן
 צִוִּיתִי. בְּאִנְיוֹת יִאכְלוּהָ (ת"כ. זִבְחִים קא):
 (יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה. שֶׁל שְׁלָמִי צְבוּר: תֹּאכְלוּ
 בְּמָקוֹם טָהוֹר. וְכִי אֵת הָרֵאשׁוֹנִים אֶכְלוּ בְּמָקוֹם
 טָמֵא? אֵלָּא, הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים הִזְקַקָּה
 אֶכְלֹתָם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, אֲבָל אֵלוּ אֵין צָרִיכִים תוֹךְ
 הַקְּלָעִים, אֲבָל צָרִיכִים הֵם לְהֶאֱכֹל תוֹךְ מִחֲנֶה
 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהַכְנֵס שָׁם מִצְרָעִים. (שם נה)
 מִכָּאן, שֶׁקֹּדְשִׁים קָלִים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר: אֶתְּהָ
 וּבִנְיָ וּבִנְתִּיךָ. (ת"כ) אֶתְּהָ וּבִנְיָ בְּחֹלְקָא, אֲבָל
 בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֹלְקָא, אֵלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוֹת,
 רִשְׁאוֹת הֵן לְאֶכֶל בְּחֻזָּה וְשׁוּק. אוֹ אֵינוּ אֵלָּא אֶף

(ט) יֵין וְשֹׁכֵר. יֵין כְּדֶרֶךְ שְׁכָרוֹתוֹ: בְּבֹאֲכֶם
 אֶל-אֶהָל מוֹעֵד. (ת"כ) אֵין לִי אֵלָּא בְּבֹאֵם לְהִיכָל,
 בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנֵּין? נֹאמַר כָּאן 'בִּיאַת אֶהָל-
 מוֹעֵד', וְנֹאמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַי וְרַגְלַי: 'בִּיאַת אֶהָל
 מוֹעֵד', מֶה לְהֵלֵן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֶהָל-
 מוֹעֵד, אֶף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֶהָל-
 מוֹעֵד: (י) וְלִהְבִּדִיל. כְּדִי שֶׁתְּבַדִּילוּ בֵּין עֲבוֹדָה
 קָדוֹשָׁה לְמַחְלָלָת. הָא לְמַדָּת, שְׁאֵם עֶבֶד - עֲבוֹדָתוֹ
 פְּסוּלָה (זִבְחִים יז. ת"כ): (יא) וְלִהְיוֹת. לְמַד
 שְׁאֲסוּר שְׁכוֹר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל יְהֵא חֵיב מִיתָה?
 תִּלְמוּד לֹמַר: "אֶתְּהָ וּבִנְיָ אִתְּךָ... וְלֹא תִמָּוֶתוּ"
 (במדבר יח). כִּהְנִים בְּעֲבוֹדָתָם בְּמִיתָה וְאֵין חֻכָּמִים
 בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה: (יב) הַנֹּתָרִים. מִן הַמִּיתָה.
 מְלָמַד, שְׁאֵף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֶזֶן הָעֶגְל.
 הוּא שְׁנֹאמַר: (דברים ט) "וּבִאֶהָרֹן הַתְּאֲנָף ה' מֵאֵד
 לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמֵדָה' אֵלָּא כְּלוּי בָּנִים,
 שְׁנֹאמַר: (עמוס ב) "וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמַּעַל"; וְתִפְּלָתוֹ
 שֶׁל מֹשֶׁה בְּטָלָה מִחֻזָּה, שְׁנֹאמַר (דברים ט):

הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם
 טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנִיךָ וּבְנֵיתֶיךָ אִתְּךָ כִּי־חֻקְךָ
 וְחֻק־בְּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמִי בְּנִי יִשְׂרָאֵל כִּסְ"י:
 טו שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי
 הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהַנִּיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה
 לָךְ וּלְבְנֶיךָ אִתְּךָ לְחֻק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה כִּסְ"י: חֲמִישִׁי טז וְאֵת | שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ
 דָּרֹשׁ מֹשֶׁה וְהֵנִיחָה שֹׁרֶף וַיִּקְצֹף עַל־אַלְעָזָר
 וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר כִּסְ"י:
 יז מִדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בְּמָקוֹם
 הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא וְאֵתָהּ | נִתַּן
 לָכֶם לְשֹׂאת אֶת־עוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם

תִּכְלֹן בְּאַתֵּר דְּכִי אֶת וּבְנִיךָ
 וּבְנֵיתֶיךָ עִמָּךְ אָרִי חֻלְקָךְ וְחֻלְקָ
 בְּנִיךָ אֶתְהִיבֻ מִנְכַּסֵּת קוּדְשִׁיא
 דְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל: טו שׁוֹקָא
 דְּאַפְרָשׁוּתָא וְחֻדְא דְּאַרְמוּתָא עַל
 קֶרְבְּנֵי תְרַבִּיא זִיתוֹן לְאַרְמָא
 אֶרְמָא קָדִם יִי וְיִהִי לָךְ וּלְבְנִיךָ
 עִמָּךְ לְקָנִים עָלֵם כָּמָא דִּי פִקִּיד
 יִי: טז וְיֵת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא
 מִתְבַּע תְּבַעֵי מֹשֶׁה וְהָא אֶתְוָקֵד
 וּרְגִז עַל אֲלֻעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי
 אֶהֱרֹן דְּאַשְׁתָּאָרוּ לְמִימָר: יז מְדִין
 לֹא אֲכַלְתוּן יֵת חַטָּאתָא בְּאַתֵּר
 קֹדִישׁ אָרִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁין הִיא
 וְנִתָּה יֵהֵב לְכוֹן לְסַלְחָא עַל חוּבֵי
 כְּנִשְׁתָּא לְכַפֵּרָא עֲלֵיהוֹן קָדִם יִי:

רע"י

דְּרִישׁוֹת הַלְלוּ: מִפְּנֵי־מָה נִשְׁרַף זֶה, וּמִפְּנֵי־מָה
 נֶאֱכְלוּ אֵלָיו? כִּךְ הוּא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים' (וּעֵיין זִבְחִים
 ק"א הַגִּירָסָא לֹא נֶאֱכְלוּ אֵלָיו וְכֵן גִּרָס הָרִאשִׁים הֵכִי וּמִפְּנֵי
 מָה לֹא נֶאֱכְלוּ): עַל־אַלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר. בְּשִׁבְלִי
 כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן הִפֹּךְ פָּנָיו כִּנְגַד הַכֹּהֲנִים וְכַעֲס:
 לֵאמֹר. אָמַר לָהֶם: הִשְׁבִּיחוּנִי עַל דְּכָרִי!: (יז)
 מִדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בְּמָקוֹם
 הַקֹּדֶשׁ. וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ אֲכָלוּהָ, וְהִלֵּא שְׂרָפוּהָ?!
 וּמָהוּ אוֹמֵר "בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ"? אֵלָּא אָמַר לָהֶם:
 שְׁמָא חוּץ לְקָלְעִים יֵצֵאָה וְנִפְסָלָה?: כִּי קֹדֶשׁ
 קֹדָשִׁים הוּא. וְנִפְסָלָתָא בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לֹא.
 אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּבְמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ הֵיטָה, מִדּוּעַ לֹא
 אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ?: וְאֵתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֹׂאת וְגו'.
 שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבָעֲלִים מִתְכַּפְּרִים: לְשֹׂאת אֶת־
 עוֹן הָעֵדָה. מִכָּאן לְמַדְנוּ שְׁשֹׁעִיר רֹאש־חֹדֶשׁ הֵיטָה,
 שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עוֹן טְמֵאת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו,
 שֶׁחַטָּאת שְׁמִינִי וְחַטָּאת נִחְשׁוֹן לֹא לְכַפֵּרָה בָּאוּ:

הַכֹּהֲנִים בְּחֻלְקָא? תִּלְמוּד לומר: "כִּי־חֻקְךָ וְחֻק־בְּנֶיךָ
 נִתְּנוּ" - חֻק לְכֹהֲנִים וְאִין חֻק לְכֹהֲנִים: (טו) שׁוֹךְ
 הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה. לְשׁוֹן "אֲשֶׁר הִנֵּנִי וְאֲשֶׁר
 הוֹרֵם". תְּנוּפָה - מוֹלִיךְ וּמִבִּיא, תְּרוּמָה - מַעֲלָה
 וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֻלְקָן הַכֹּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹךְ, וְתְנוּפָה
 בְּחֻזָּה? לֹא יִדְעֻנוּ, שְׁשֹׁנִיָּהֶם בְּהִרְמָה וְהִנֵּפָה: עַל
 אֲשֵׁי הַחֲלָבִים. מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמִטָּה בְּשַׁעַת
 תְּנוּפָה. וְיִשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה,
 כִּכְר פִּרְשֵׁי שֶׁלְשֵׁתָן בְּ"צוֹ אֶת אֶהֱרֹן": (טז)
 שְׁעִיר הַחַטָּאת. שְׁעִיר מוֹסְפִי רֹאש־חֹדֶשׁ.
 וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׁעִיר עֲזִים
 וְשְׁעִיר נִחְשׁוֹן וְשְׁעִיר רֹאש־חֹדֶשׁ, וּמִכָּלֵן לֹא נִשְׁרַף
 אֵלָּא זֶה. וְנִחְלָקוּ בְּדָבָר חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל (בִּת"כ) גִּשׁ
 אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוּמְאָה שֶׁנִּגְעָה בּוֹ נִשְׁרַף, וְגִשׁ
 אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִיּוֹת נִשְׁרַף, לְפִי שֶׁהוּא קֹדֶשׁ
 דּוֹרוֹת; אֲבָל בְּקֹדֶשׁ שְׁעָה סְמָכוּ עַל מֹשֶׁה, שְׁאָמַר
 לָהֶם בְּמִנְחָה: "וְאֲכָלוּהָ מִצוֹת": דָּרֹשׁ דָּרֹשׁ. שְׁתִּי

לפני יהוה כס"י: יח הן לא-הובא את-דמה
אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש
כאשר צויתי כס"י: יט וידבר אהרן אל-משה הן
היום הקריבו את-חטאתם ואת-עלתם לפני
יהוה ותקראנה אתי באלה ואכלתי חטאת
היום הייטב בעיני יהוה כס"י: כ וישמע משה
וייטב בעיניו כס"י: פ ששי יא א וידבר יהוה
אל-משה ואל-אהרן לאמר אלהם כס"י: ב דברו
אל-בני ישראל לאמר זאת החיה אשר

יח הא לא אפעל ית דמה לבית
קודשא גואה מיכל תיכלון יתה
בקודשא כמא די פקדית:
יט ומליל אהרן עם משה הא
יומא דין קריבו ית חטאתהון וית
עלתהון קדם יי וערעא יתי עקן
כאלין אלו פון אכלית חטאתא
יומא דין תתקן קדם יי: כ ושמע
משה ושפר בעינוהי: א ומליל
יי עם משה ולא-הרן למימר
להון: ב מלילו עם בני ישראל
למימר דא חיתא די תיכלון מכל

רש"י

אכל אנינות לילה מפר, שאין אוגן אלא ביום
קבורה: הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה
אין לך להקל בקדשי דורות: (כ) וייטב בעיניו.
(ת"כ) הודה ולא בוש לומר: 'לא שמעתי':
(א) אל משה ואל-אהרן. למשה אמר שיאמר
לאהרן: לאמר אלהם. אמר שיאמר לאלעזר
ולאיתמר. או אינו אלא לאמר לישראל? כשהוא
אומר: "דברו אל-בני ישראל", הרי דבור אמור
לישראל. הא מה אני מקיים: "לאמר אלהם"?
לבניו, לאלעזר ולאיתמר: (ב) דברו אל-בני
ישראל. את כלם השווה להיות שלוחים בדבור זה,
לפי שהשוו בדמימה וקבלו עליהם גזרת המקום
מאחבה: זאת החיה. לשון חיים, לפי שישאל
דבוקים במקום וראויין להיות חיים, לפיכך,
הבדילים מן הטמאה וגור עליהם מצות, ולאמות
העולם לא אסר כלום. משל לרופא שנוכנס לבקר
את החולה וכו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא:
זאת החיה. מלמד, שהיה משה אויז בחיה ומראה
אותה לישראל: זאת תאכלו וזאת לא תאכלו!
"את-זה תאכלו וגו'", אף בשרצי המים אחז מכל
מין ומין והראה להם, וכן בעוף: "ואת אלה
תשקצו מן-העוף", וכן בשרצים: "וזה לכם
הטמא": זאת החיה... מכל הבהמה. (מנחות כ)

(יח) הן לא-הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם
לשרפה, כמו שנאמר: (לעיל ו) "וכל-חטאת אשר
יובא מדמה וגו'": אכול תאכלו אתה. היה לכם
לאכלה אף-על-פי שאתם אוגנים: כאשר צויתי.
לכם במנחה: (יט) וידבר אהרן. אין לשון
"דבור" אלא לשון עז, שנאמר: (במדבר כא) "וידבר
העם וגו'". אפשר, משה קצף על אלעזר ועל
איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא
מדרג כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב
ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד
משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר
להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר
הכהן אל-אנשי הצבא וגו'". הרי כשרצה, דבר
לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי בספרי של
פנים שני: הן היום הקריבו. מהו אומר? (ובחים
קא) אלא, אמר להם משה: שמא זרקתם דמה
אוגנים, שהאוגן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי
הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני
כהן גדול ומקריב אוגן: ותקראנה אתי באלה.
אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני
חייב להיות אוגן עליהם כאלו, כגון כל האמורים
בפרשת פהנים, שהכהן מטמא להם: ואכלתי
חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו': היום. (שם)

תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ כִּשִׁי:
 ג כָּל | מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פֶּרֶסֶת
 מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ כִּשִׁי: ד אֵךְ
 אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְּרֶסֶי
 הַפֶּרֶסָה אֶת־הַגִּמְלָה כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הִוא
 וּפֶרֶסָה אֵינָנוּ מִפְּרִים טָמֵא הִוא לָכֶם: ה וְאֶת־
 הַשֹּׁפֶן כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הִוא וּפֶרֶסָה לֹא יִפְרִים
 טָמֵא הִוא לָכֶם: ו וְאֶת־הָאֲרֻנֹּת כִּי־מַעֲלַת
 גֵּרָה הִוא וּפֶרֶסָה לֹא הַפְּרִיסָה טָמֵאָה הִוא
 לָכֶם: ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִים פֶּרֶסָה הִוא
 וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פֶּרֶסָה וְהִוא גֵּרָה לֹא־יִגֵּר טָמֵא
 הִוא לָכֶם: ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם
 לֹא תִגְעוּ טָמֵאִים הֵם לָכֶם כִּשִׁי: ט אֶת־זֶה
 תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמִּים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִּיר

בְּעִירָא דִּי עַל אֶרְעָא: ג כָּל דִּי
 סְדִיקָן פֶּרֶסְתָּא וּמִטְלָפָן טְלָפִין
 פֶּרֶסְתָּא מִסְקָא פִּשְׂרָא בְּבְעִירָא
 יְתֵה תִיכְלוּן: ד בְּרִם יֵת דִּין לֹא
 תִיכְלוּן מִמִּסְקֵי פִּשְׂרָא וּמִמִּסְדִּיקֵי
 פֶּרֶסְתָּא יֵת גִּמְלָא אֲרִי מִסִּיק
 פִּשְׂרָא הִוא וּפֶרֶסְתָּא לֹא סְדִיקָא
 מִסְקָב הִוא לְכוּן: ה וְיֵת טְפָזָא
 אֲרִי מִסִּיק פִּשְׂרָא הִוא וּפֶרֶסְתָּא
 לֹא סְדִיקָא מִסְקָב הִוא לְכוּן:
 ו וְיֵת אֲרֻנְבָא אֲרִי מִסְקָא פִּשְׂרָא
 הִוא וּפֶרֶסְתָּא לֹא סְדִיקָא מִסְקָבָא
 הִוא לְכוּן: ז וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי
 סְדִיק פֶּרֶסְתָּא הִוא וּמִטְלָפָן
 טְלָפִין פֶּרֶסְתָּהּ וְהִוא פִּשְׂרָא לֹא
 פִּשְׂר מִסְקָב הִוא לְכוּן:
 ח מִבְּסִרְהוֹן לֹא תִיכְלוּן
 וּבְנִבְלָתְהוֹן לֹא תִקְרְבוּן מִסְאָבִין
 אֲנוּן לְכוּן: ט יֵת דִּין תִיכְלוּן
 מִכָּל דִּי בְמִיָּא כָּל דִּי לֵה צִיצִין
 וְקִלְפִין בְּמִיָּא בְּמִמְיָא וּבְנִחְלִיָּא

רש"י

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ. אֵין לִי אֱלָא אֵלוֹ, שְׂאָר
 בְּהֵמָה טָמֵאָה שְׂאִין לֵה שׁוּם סִימֵן טְהָרָה, מִנִּין?
 אֲמַרְתָּ קַל וְחֹמֶר: וְמָה אֵלוֹ, שְׂיִשׁ בְּהֵן קֶצֶת סִימְנֵי
 טְהָרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כָּל הָעֵנִין בַּתּוֹרָה כַּהֲנִים):
 מִבְּשָׂרָם. עַל בְּשָׂרָם בְּאֻזְהָרָה וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין
 וְקִרְנִים וְטְלָפִים: וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. יָכוֹל יִהְיוּ
 יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל מַגַּע נִבְלָה? תִּלְמוּד לֹא־מֵר:
 (לִקְמֵן כֹּא) "אֲמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים וְגו'" - כֹּהֲנִים מְזַהְרִין
 וְאֵין יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין, קַל וְחֹמֶר מַעֲתָה: וְמָה טָמֵאָת
 הַמֵּת חֲמוּרָה, לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֱלָא כֹהֲנִים, טָמֵאָת
 נִבְלָה, קִלְיָה, לֹא כָּל שִׁפְן? ! וְמָה תִּלְמוּד לֹא־מֵר: "לֹא
 תִגְעוּ" ? בְּרִגְלֵי, וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ: חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ
 בְּרִגְלֵי (ר"ה יז): (ט) סִנְפִּיר. אֵלוֹ שִׁשְׁט בָּהֶם:
 קִשְׁקִשָּׁת. אֵלוֹ קִלְפִין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר:
 (שְׁמוּאֵל א יז) "וְשִׁרְיוֹן קִשְׁקִשִּׁים הִוא לְבוֹשׁ":

מִלְמַד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָלל חַיָּה: (ג) מִפְּרֶסֶת.
 כְּתִרְגוּמוֹ: 'סְדִיקָא': פֶּרֶסָה. פִּלְאֲנִט"ה בְּלַע"ז:
 וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת. שְׁמִבְדֻלַת מִלְמַעֲלָה וּמִלְמַטָּה בְּשִׁפְתֵי
 צִפְרִינִין, כְּתִרְגוּמוֹ: "וּמִטְלָפָא טְלָפִין", שְׂיִשׁ
 שְׁפָרוֹסוֹתֵי סְדוּקוֹת מִלְמַעֲלָה וְאֵינָן שְׁסוּעוֹת
 וּמִבְדֻלוֹת לְגִמְרֵי, שְׁמִלְמַטָּה מִחֲבֵרוֹת (חולִין עֹא):
 מַעֲלַת גֵּרָה. מַעֲלָה וּמִקִּיאָה הָאֵכָל מִמַּעֲיָה וּמִחֲזִירָתָהּ
 אוֹתוֹ לְחוּץ פִּיָּה לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחֲנוֹ הֶדֶק: גֵּרָה. כָּף
 שְׁמוֹ; וְיִתְכֵן מִגְזֵרָתָה: (שְׁמוּאֵל ב יד) "וְכַפִּים
 הַנִּגְזָרִים", שֶׁהִוא נִגְזָר אַחֵר הַפָּה; וְתִרְגוּמוֹ:
 'פִּשְׂרָא', שְׁעַל־יְדֵי הַגֵּרָה, הָאֵכָל נִפְשָׁר וְנִמּוּחַ:
 בַּבְּהֵמָה. תִּבְּה זֶה יִתְרָה הִיא לְדִרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת
 הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲיָ אֲמוֹ: אֹתָהּ תֹאכְלוּ. וְלֹא
 בְּהֵמָה טָמֵאָה. וְהִלָּא בְּאֻזְהָרָה הִיא? אֱלָא לְעַבֵּר
 עָלֶיהָ בְּעִשְׂהָ, וְלֹא תַעֲשֶׂה' (זִבְחִים לֵד): תּוֹרָה ד

וְשִׁקְשַׁקְשַׁת בַּמִּים בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים אֲתֶם
 תֹּאכְלוּ רַש"י: וְכָל אֲשֶׁר אֵין-לּוֹ סִנְפִּיר
 וְשִׁקְשַׁקְשַׁת בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים מִכָּל שְׂרֵץ הַמַּיִם
 וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שִׁקֵּץ הֵם
 לָכֶם רַש"י: יֵא וְשִׁקֵּץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא
 תֹאכְלוּ וְאֶת-נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ רַש"י: יב כָּל אֲשֶׁר
 אֵין-לּוֹ סִנְפִּיר וְשִׁקְשַׁקְשַׁת בַּמַּיִם שִׁקֵּץ הוּא
 לָכֶם רַש"י: יג וְאֶת-אַלְהֵי תִשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף לֹא
 יֹאכְלוּ שִׁקֵּץ הֵם אֶת-הַנֶּשֶׁךְ וְאֶת-הַפָּרֶס וְאֶת
 הָעוֹנִיָּה רַש"י: יד וְאֶת-הַדָּאָה וְאֶת-הָאִיָּה לְמִינָהּ:
 טו אֵת כָּל-עֶרֶב לְמִינוֹ: טז וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה
 וְאֶת-הַתַּחֲמָם וְאֶת-הַשֹּׁחַף וְאֶת-הַנֶּץ
 לְמִינָהּ רַש"י: יז וְאֶת-הַכּוֹס וְאֶת-הַשִּׁלָּךְ וְאֶת-הַיִּנְשׁוֹף רַש"י: יח וְאֶת-
 הַתְּנַשְׁמַת וְאֶת-הַקָּאֵת וְאֶת-הַרְחָם רַש"י: יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה

יִתְהוֹן תִּיכְלוֹן: י וְכָל דִּי לִית לֵה
 צִיצִין וְקַלְפִּין בִּימָמְיָא וּבִנְחָלִיָּא
 מִכָּל רַחֲשָׁא דְמִיָּא וּמִכָּל נֶפֶשָׁא
 חַיָּתָא דִּי בְמִיָּא שִׁקְצָא אֲנוּן
 לָכוֹן: יא וְשִׁקְצָא יִהְיוּ לָכוֹן
 מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וְיִת
 נִבְלָתָהוֹן תִּשְׁקְצוֹן: יב כָּל דִּי לִית
 לֵה צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמִיָּא שִׁקְצָא
 הוּא לָכוֹן: יג וְיִת אֵלִין תִּשְׁקְצוֹן
 מִן עוֹפָא לֹא יִתְאֲכְלוֹן שִׁקְצָא
 אֲנוּן נִשְׂרָא וְעָר וְעִזָּא: יד וְיִתְא
 וְטַרְפִּיתָא לְזָנָה: טו יִת כָּל עוֹרְבָא
 לְזָנָה: טז וְיִת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא
 וְצַפֵּר שִׁחֲפָא וְנֶצֶץ לְזָנָהּ:
 יז וְקִרְיָא וְשָׁלִי נִנְנָא וְקַפּוֹפָא:
 יח וּבִרְיָא וְקָאֵת וְיִרְקָקָא:
 יט וְחִירִיתָא וְאֲבוּ לְזָנָה וְנֶגֶר

רש"י

כל עוף שנאמר בו: "למינה", "למינו", "למינהו",
 יש באותו המין שאין דומין זה לזה, לא במראיהם
 ולא בשמותם, וכלן מין אחד: תורה יד (טז) הנץ.
 אישפרוי"ר: (יז) השלף. פֶּרֶשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: (חולין
 סה) זה השולף (פי' מגביה) דגים מן הים. וְזֶהוּ
 שִׁתְרָגָם אונקלוס: וְשִׁלִּינוּנָא: כּוֹס וְיִנְשׁוֹף. הֵם
 צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות
 כאדם, ועוד אחר דומה לו שְׁקוֹרִין ייב"ו:
 (יח) תְּנַשְׁמַת. היא קלב"א שוריי"ץ וְדוֹמָה לַעֲכָבֵר
 וּפּוֹרְחַת בַּלִּילָה; וְתַנְשַׁמַּת הָאֲמוּרָה בִּשְׂרָצִים היא
 דוֹמָה לֵה, וְאֵין לֵה עֵינִים וְקוֹרִין לֵה טַלְפָּא:
 (יט) הַחֲסִידָה. זו דְּיָה לְבָנָה צִיגוֹנִי"א. וְלִמָּה
 נִקְרָא שְׂמָה חֲסִידָה? שְׁעוֹשָׂה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ
 בְּמִזְנוֹת: הָאֲנָפָה. היא דְּיָה רַגְזָנִית. וְנִרְאָה לִי
 שֶׁהִיא שְׁקוֹרִין לֵה הִירוֹן: הַדּוֹכִיפַת. תְּרַנְגוֹל הֶבֶר

(י) שְׂרֵץ. בְּכָל מָקוֹם מִשְׁמָעוֹ: דְּבֵר נִמּוּךְ שְׂרוּחַשׁ
 וְגַד עַל הָאָרֶץ: (יא) וְשִׁקֵּץ יִהְיוּ. לְאַסֵּר אֵת
 עֲרוֹבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתָן טַעַם (חולין צט):
 מִבְּשָׂרָם. אֵינוֹ מְזַקֵּק עַל הַסִּנְפִּירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת:
 וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ. (שם סו) לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין
 שִׁסְנָנִן. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנ"ש בְּלַע"ז: (יב) כָּל
 אֲשֶׁר אֵין לוֹ וָגו'. (ת"כ) מַה תִּלְמוּד לומר? שִׁיכּוֹל,
 אֵין לִי שִׁיָּה מִתֵּר אֲלֹא הַמַּעֲלָה סִימָנִין שְׁלוֹ
 לִיבָשָׁה; הַשִּׁרְיָן בַּמַּיִם מִנִּין? תִּלְמוּד לומר "כָּל
 אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִּיר וְשִׁקְשַׁקְשַׁת בַּמַּיִם", הֵא אִם הֵיוּ
 לוֹ בַּמַּיִם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשִּׁרְיָן בַּעֲלִיתוֹ, מִתֵּר:
 (יג) לֹא יֹאכְלוּ. (שבת קיד) לְחַיֵּב אֵת הַמַּאֲכִילֵן
 לְקֻטְנִים, שֶׁכֶּף מִשְׁמָעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹאֲכָלִים עַל יָדָּה.
 אוֹ אֵינוֹ אֲלֹא לְאַסְרֵן בְּהִנָּאָה? תִּלְמוּד לומר: (דברים
 יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בְּאֲכִילָה אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה מִתֵּרִין.

לְמִינֶהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפֶת וְאֶת־הַעֲטָלָה רַס"י: כֹּל
 שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא
 לָכֶם רַס"י: כֹּא אֵךְ אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שָׂרֵץ
 הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל־אַרְבַּע כְּתִיב אֲשֶׁר־לֹא קָרִי אֲשֶׁר־
 לוֹ כְּרָעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר בָּהֶן עַל־
 הָאָרֶץ רַס"י: כֹּב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹאכְלוּ אֶת־
 הָאֲרֵבָה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסֹּלֶעַם לְמִינֶהּ וְאֶת־
 הַחֲרָגֵל לְמִינֶהּ וְאֶת־הַחֲגָב לְמִינֶהּ: כֹּג וְכָל־
 שָׂרֵץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא
 לָכֶם רַס"י: כֹּד וְלֹאֲלֶה תִטְמְאוּ כָּל־הַנִּגַּע
 בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב רַס"י: כֹּה וְכָל־הַנֶּשֶׂא
 מִנִּבְלָתָם יִכָּבֵס בַּגְּדֵי וִיטְמָא עַד־הָעֶרֶב רַס"י:
 כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרֹסֶת פֶּרֶסָה
 וְשִׁסַּע | אֵינָנָה שִׁסַּעַת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה
 טִמְאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִטְמָא רַס"י:

רַס"י

כָּאן, וּכְנָפֵי חוֹפִין אֶת רַבּוֹ. וְכָל סִימָנִים הִלְלוּ
 מְצוִיִּין בְּאוֹתָן שְׁבִינּוֹתֵינוּ, אָבֵל יֵשׁ שְׂרָאשָׁן אָרֶף,
 וְיֵשׁ שְׂאִין לָהֶם זָנָב, וְצָרִיף שִׁיָּהָ שְׁמוֹ 'חֲגָב'; וְכֵּן
 אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם: תוֹרָה כֹּב (כג) וְכָל־
 שָׂרֵץ הָעוֹף וְגו'. (ת"כ) בָּא לְלַמֵּד שְׂאֵם יֵשׁ לוֹ
 חֲמֹשׁ - טְהוֹר: (כד) וְלֹאֲלֶה. (ת"כ) הַעֲתִידִין
 לְהֵאמֹר לְמִטָּה בְּעֹנִין: תִּטְמָאוּ. כְּלוּמַר, בְּנִגְיַעְתֶּם
 יֵשׁ טִמְאָה: (כה) וְכָל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם. כָּל מְקוֹם
 שְׁנֵאמְרָה טִמְאָת מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטְמֵאָת מַזַּע, שְׁהִיא
 טְעוּנָה כְּבוֹס בְּגָדִים: (כו) מִפְּרֹסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסַּע
 אֵינָנָה שִׁסַּעַת. כְּגוֹן גָּמֵל שֶׁפִּרְסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעֲלָה,
 אָבֵל לְמִטָּה הִיא מִחֲבֶרֶת. כָּאן לְמִדָּה, שְׁנִבְלָת בְּהֵמָה
 טִמְאָה מִטְמָאָה: וּבְעֹנִין שְׁבִסוּף הַפְּרָשָׁה פִּרְשׁ עַל

וּכְרַבְלָתוֹ כְּפוּלָה, וּכְלַע"ז הַרופ"א. וְלָמָּה נִקְרָא
 שְׁמוֹ דּוֹכִיפֶת? שְׁהוֹדוֹ כְּפוּת, וְזוֹ הִיא כְּרַבְלָתוֹ.
 "וְנָגַר טוֹרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשִׂיו, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחִזּוּ" (דף ס"ג):
 (כ) שָׂרֵץ הָעוֹף. הֵם הַדְּקִים הַנְּמוּכִים הָרוֹחֲשִׁין
 עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וְצָרְעִין וְיִתּוּשִׁים וְחֲגָבִים:
 (כא) עַל אַרְבַּע. עַל אַרְבַּע רַגְלִים: מִמֶּעַל
 לְרַגְלָיו. סְמוּךְ לְצִנּוּאָרוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רַגְלִים לְבַד
 אַרְבַּע רַגְלָיו, וּכְשֶׁרוּצָה לָעוֹף וּלְקַפֵּץ מִן הָאָרֶץ,
 מִתְחַזֵּק בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כְּרָעִים וּפּוֹרֵחַ. וְיֵשׁ מִהֵן הַרְבֵּה,
 כְּאוֹתָן שֶׁקּוֹרִין לְנִגּוּשֵׁט"א, אָבֵל אֵין אָנוּ בְּקִיאִין
 בָּהֶן, שֶׁאַרְבַּעַה סִימָנֵי טְהוֹרָה נֶאֱמָרוּ בָּהֶם: אַרְבַּע
 רַגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקָרְסֵלִין, אֵלּוּ כְּרָעִים הַכְּתוּבִים

כז וְכָל דְּמַהֲלָךְ עַל יְדוּהִי בְּכָל
חֵיתָא דְּמַהֲלָכָא עַל אַרְבַּע
מִסְאָבִין אֲנֹן לְכוֹן כָּל דִּיקְרַב
בְּנִבְלָתָהּוֹן יְהִי מִסְאָב עַד רַמְשָׁא:
כח וְדִישׁוּל יֵת נִבְלָתָהּוֹן יִצְבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיְהִי מִסְאָב עַד רַמְשָׁא
מִסְאָבִין אֲנֹן לְכוֹן: כט וְדִין
לְכוֹן מִסְאָב אַרְבַּע בְּרַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל
אַרְעָא חֲלָדָא וְעַכְבָּרָא וְצָבָא
לְזִנְוִהִי: ל וְיֵלֵא וְכִתָּא וְחִלְטִיתָא
וְחִמְטָא וְאַשׁוּתָא: לא אֵלִין
דְּמִסְאָבִין לְכוֹן בְּכָל רַחֲשָׁא כָּל
דִּיקְרַב בְּהוֹן בְּמוֹתָהוֹן יְהִי מִסְאָב
עַד רַמְשָׁא: לב וְכָל דִּי יִפֹּל
עֲלוֹהִי מִנְהוֹן בְּמוֹתָהוֹן יְהִי מִסְאָב
מִכָּל מָאן דָּאָע אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מִשְׁךְ
אוֹ שֶׁק כָּל מָאן דִּי תַתְעַבְדַּ עֲבִידָא
בְּהוֹן בְּמִיָּא יִתְעַל וְיְהִי מִסְאָב עַד
רַמְשָׁא וְיִדְכִי: לג וְכָל מָאן דִּתְחַסֵּף
דִּי יִפֹּל מִנְהוֹן לְגִנְהָ כָּל דִּי בְּגִינְהָ
יִסְתָּאב וְיִתָּה תַתְּבִירֹן: לד מִכָּל
מִיכְלָא דְּמִתְאַכֵּל דִּי יַעֲלוֹן עֲלוֹהִי

בְּהִמָּה טְהוֹרָה: (כז) עַל-פִּפְיוֹ. כְּגוֹן: כָּלָב וְדָב
וְחִתּוּל: טַמְאִים הֵם לָכֶם. לְמַגֵּעַ: תוֹרָה כח
(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֵּמָא. כָּל טִמְאוֹת הִלְלוּ אֵינֶן
לְאִסּוּר אֲכִילָה, אֲלֵא לְטִמְאָה מִמֶּשׁ; לְהִיּוֹת טֵמָא
בְּמַגְעֵן וְנֶאֱסָר לֵאכֹל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וּלְפָנֶם
לְמִקְדָּשׁ: הַחֲלָד. מוֹשְׁטִיל"ה: וְהַצֵּב. פּוּי"ט,
שְׂדוּמָה לְצִפְרָדֵּעַ: (ל) וְהָאֻנְקָה. הִרְצִיּוֹן:
וְהִלְטָאָה. לִישְׁרֵד"ה: וְהַחֲמִט. לִימְצ"א:
וְהַתְּנַשְׁמַת. טַלְפ"א: תוֹרָה לא (לב) בְּמִים יוֹבָא.
(יבמות עה) וְאֵף לְאַחַר טְבִילָתוֹ טֵמָא הוּא לְתְּרוּמָה,
עַד הָעֶרֶב. וְאַחֲרֵי-כֵן – וְטָהַר, בְּהָעֶרֶב הַשְּׁמֶשׁ:
(לג) אֶל-תּוֹכוֹ. אֵין כָּלִי חֲרָס מִטֵּמָא אֲלֵא מְאִוִּירוֹ
(חולין כד): כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא. הַכָּלִי חֲזוֹר
וּמִטְמָא מִה שְׂבָאָוִירוֹ (סְפָרִים אַחֲרִים: צָרִיף לֹא־מִרְ:

רש"י

'בְּתוֹכוֹ'): וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ. (ת"כ) לְמַד שְׂאִין לוֹ טְהָרָה
בְּמִקְוֶה: (לד) מִכָּל-הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל. מוֹסֵב עַל
מִקְרָא הָעֲלִיּוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל הָאֲכָל
אֲשֶׁר יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִים וְהוּא בְּתוֹךְ כָּלִי
חֲרָס הַטֵּמָא - יִטְמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה
בְּכָל כָּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כָּלִי חֲרָס הַטֵּמָא - יִטְמָא.
לְמַדְנֵי מִכָּאן דְּבָרִים הֲרַבָּה: לְמַדְנֵי שְׂאִין אֲכָל
מִכָּשֶׁר וּמִתְקֵן לְקַבֵּל טִמְאָה עַד שְׂיָבוֹאוּ עָלָיו מִים
פַּעַם אַחַת, וּמִשְׁבָּאוּ עָלָיו מִים פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל
טִמְאָה לְעוֹלָם וְאִפְלוּ נִגּוּב; וְהִזִּין וְהִשְׁמֵן וְכָל
הַנִּקְרָא מִשְׁקָה, מִכָּשֶׁר יִרְעִים לְטִמְאָה כְּמִים, שְׂכִיף
יֵשׁ לְדִרְשׁ הַמִּקְרָא: 'אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִים, אוֹ כָּל
מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל-כָּלִי - יִטְמָא הָאֲכָל'. וְעוֹד
לְמַדוֹ רַבּוּתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן: שְׂאִין לֹדֵד הַטִּמְאָה

בְּהִמָּה טְהוֹרָה: (כז) עַל-פִּפְיוֹ. כְּגוֹן: כָּלָב וְדָב
וְחִתּוּל: טַמְאִים הֵם לָכֶם. לְמַגֵּעַ: תוֹרָה כח
(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֵּמָא. כָּל טִמְאוֹת הִלְלוּ אֵינֶן
לְאִסּוּר אֲכִילָה, אֲלֵא לְטִמְאָה מִמֶּשׁ; לְהִיּוֹת טֵמָא
בְּמַגְעֵן וְנֶאֱסָר לֵאכֹל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וּלְפָנֶם
לְמִקְדָּשׁ: הַחֲלָד. מוֹשְׁטִיל"ה: וְהַצֵּב. פּוּי"ט,
שְׂדוּמָה לְצִפְרָדֵּעַ: (ל) וְהָאֻנְקָה. הִרְצִיּוֹן:
וְהִלְטָאָה. לִישְׁרֵד"ה: וְהַחֲמִט. לִימְצ"א:
וְהַתְּנַשְׁמַת. טַלְפ"א: תוֹרָה לא (לב) בְּמִים יוֹבָא.
(יבמות עה) וְאֵף לְאַחַר טְבִילָתוֹ טֵמָא הוּא לְתְּרוּמָה,
עַד הָעֶרֶב. וְאַחֲרֵי-כֵן – וְטָהַר, בְּהָעֶרֶב הַשְּׁמֶשׁ:
(לג) אֶל-תּוֹכוֹ. אֵין כָּלִי חֲרָס מִטֵּמָא אֲלֵא מְאִוִּירוֹ
(חולין כד): כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא. הַכָּלִי חֲזוֹר
וּמִטְמָא מִה שְׂבָאָוִירוֹ (סְפָרִים אַחֲרִים: צָרִיף לֹא־מִרְ:

מִיָּא יְהִי מִסָּאב וְכָל מִשְׁקָה דִּי
יִשְׁתַּתִּי בְּכָל מָאן יְהִי מִסָּאב:
לֵה וְכָל דִּי יִפְּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל־וְהִי
יְהִי מִסָּאב תַּנּוּר וְכִירִים יִתְרַעוּן
מִסָּאבִין אַנּוּן וּמִסָּאבִין יְהוֹן
לְכוּן: לוּ בְרַם מַעֲזָן וְגוֹב בֵּית
בְּנִישׁוֹת מִיָּא יְהִי דְּכִי וְדִיקְרַב
בְּנִבְלְתָּהוֹן יְהִי מִסָּאב: לוּ וְאַרִי
יִפְּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל כָּל פֶּר זָרַע
זָרוּעַ דִּי יִזְדָּרַע דְּכִי הוּא:
לֵח וְאַרִי יִתְיַהֲבוּן מִיָּא עַל (פֶּר)
זָרַע וְיִפְּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל־וְהִי

אֲשֶׁר יֹאכֵל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא
וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא רַס"י:
לֵה וְכָל אֲשֶׁר־יִפְּל מִנְּבִלְתָּם | עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר
וְכִירִים יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ
לָכֶם רַס"י: לוּ אֲדָךְ מַעֲזָן וְכוֹר מְקוּה־מַּיִם יִהְיֶה
טָהוֹר וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא רַס"י: לוּ וְכִי יִפְּל
מִנְּבִלְתָּם עַל־כָּל־זָרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר
הוּא רַס"י: לֵח וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זָרַע וְנִפְּל

רַס"י

פִּיהֶם לְמַעַלָּה: יִתֵּן. שְׂאִין לְכָלִי חֶרֶס טָהֳרָה
בְּטָבִילָה: וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם. שְׁלֵא תֹאמְרוּ: 'מִצִּוָּה
אַנִּי לְנִתְצָם', תִּלְמֹד לֹאמַר: "וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם";
אִם רָצָה לְקַיֵּם בְּטַמְאָתָן - רַשָּׁאִי: (לוּ) אֲדָךְ מַעֲזָן
וְכוֹר מְקוּה־מַּיִם. הַמְּחַבְרִים לְקַרְקַע, אִין מְקַבְּלִין
טַמְאָה; וְעוֹד יֵשׁ לָךְ לְלַמֵּד: יִהְיֶה טָהוֹר. הַטּוֹבֵל
בָּהֶם - מִטַּמְאָתוֹ: וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא. (ת"כ)
אֲפֹלוּ הוּא בְּתוֹךְ מַעֲזָן וְכוֹר וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם, יִטְמָא.
שְׁלֵא תֹאמְרוּ קַל וְחֹמֶר: אִם מִטְהַר אֶת הַטַּמְאִים
מִטַּמְאָתָם, קַל וְחֹמֶר שִׁיִּצִּיל אֶת הַטָּהוֹר מִלְטַמְא,
לְכָךְ נֹאמַר: "וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא": (לז) זָרַע
זָרוּעַ. זָרִיעָה שֶׁל מִינֵי זָרְעוֹנִין. "זָרוּעַ" שֵׁם דְּבָר
הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וַיִּתְּנוּ־לָנוּ מִן־הַזָּרְעוֹנִים":
טָהוֹר הוּא. לְמִדָּךְ הַכְּתוּב, שְׁלֵא הִכְשֵׁר וְנִתְקַן
לְקָרוֹת אֲכָל לְקַבֵּל טַמְאָה עַד שִׁיִּבּוֹאוּ עָלָיו מַיִם:
(לח) וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זָרַע. לְאַחַר שְׁנִתְלַשׁ.
שְׂאִם תֹּאמְרוּ: "יֵשׁ הִכְשֵׁר בְּמַחְבֵּר", אִין לָךְ זָרַע
שְׁלֵא הִכְשֵׁר!: מַיִם עַל זָרַע. בֵּין מַיִם בֵּין שְׂאֵר
מִשְׁקִין, בֵּין הֵם עַל הַזָּרַע בֵּין הַזָּרַע נִפְּל לְתוֹכוֹן;
הַכֹּל נִדְרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: וְנִפְּל מִנְּבִלְתָּם עָלָיו.
אֲפֹ מִשְׁנַגְּב מִן הַמַּיִם, שְׁלֵא הִקְפִּידָה תוֹרָה אֲלֵא
לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם אֲכָל, וּמִשְׁיָרַד עָלָיו הִכְשֵׁר קַבְּלַת
טַמְאָה פַּעַם אַחַת, שׁוֹב אִינוּ נִעְקָר הִימָנוּ:

מִטְמָא בָּלִים, שְׂכָף שְׁנִינוּ: יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַפְּלִים
מִטְמָאִין מֵאוֹר כְּלִי חֶרֶס? תִּלְמֹד לֹאמַר: "כָּל אֲשֶׁר
בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל־הָאֲכָל", אֲכָל וּמִשְׁקָה מִטְמָא
מֵאוֹר כְּלִי חֶרֶס, וְאִין כָּל הַפְּלִים מִטְמָאִין מֵאוֹר
כְּלִי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהִשְׁרִץ אָבִי הַטַּמְאָה וְהַפְּלִי שְׁנִטְמָא
מִמֶּנּוּ וְלֵד הַטַּמְאָה, לְפִיכָף אִינוּ חוֹזֵר וּמִטְמָא בָּלִים
שְׁבִתוֹכוֹ. וְלִמְדָנוּ עוֹד שֶׁהִשְׁרִץ שְׁנִפְּל לְאוֹר תַּנּוּר
וְהַפֶּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נִגְעַע הִשְׁרִץ בַּפֶּת:
הַתַּנּוּר - רֹאשׁוֹן, וְהַפֶּת - שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמַר רוֹאִין
אֶת הַתַּנּוּר כְּאֵלוֹ מְלֵא טַמְאָה וְתִהְיֶה הַפֶּת תִּתְחַלֵּה,
שְׂאִם אִתָּה אוֹמֵר כֵּן, לֹא נִתְמַעֲטוּ כָּל הַפְּלִים
מִלְטַמְא מֵאוֹר כְּלִי חֶרֶס, שֶׁהִרִי טַמְאָה עֲצָמָה נִגְעָה
בָּהֶן מִגֹּב; וְלִמְדָנוּ עוֹד עַל בִּיאַת מַיִם שְׂאִינָה
מִכְשֶׁרֶת זָרְעִים, אֲלֵא אִם־כֵּן נִפְּלוּ עָלֶיהֶן
מִשְׁנִתְלָשׁוּ; שְׂאִם אִתָּה אוֹמֵר מְקַבְּלִין הִכְשֵׁר
בְּמַחְבֵּר, אִין לָךְ שְׁלֵא בָּאוּ עָלָיו מַיִם, וּמֵהוּ אוֹמַר:
"אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מַיִם"? וְלִמְדָנוּ עוֹד, שְׂאִין אֲכָל
מִטְמָא אַחֲרִים, אֲלֵא אִם־כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה, (ת"כ).
יומא פ) שְׁנֹאמַר: "אֲשֶׁר יֹאכֵל", אֲכָל הַנֶּאֱכָל בְּבֵת
אַחַת, וְשִׁעְרוֹ חֲכָמִים: 'אִין בֵּית הַבְּלִיעָה מִחֻזִּיק
יוֹתֵר מִבִּיצַת תְּרִנְגָלַת': (לה) תַּנּוּר וְכִירִים. (כלים
יא) כָּלִים הַמְּטַלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס יֵשׁ לָהֶן
תוֹךְ, וְשׁוֹפֵת אֶת הַקִּדְרָה עַל גֹּב הַחֲלָל, וְשִׁנְיָהֶם

מִסָּאָב הוּא לְכוּן: לט וְאֵרִי יָמוֹת
מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוּן לְמִיכָל
דִּיקָרֵב בְּנִבְלָתָהּ יְהִי מִסָּאָב עַד
רַמְשָׁא: מ וְדִכּוּל מִנְבִּלָתָהּ יִצְפַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיְהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׁא
וְדִיטוּל יֵת נִבְלָתָהּ יִצְפַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיְהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׁא: מא וְכָל
רַחֲשָׁא דִּרְחֹשׁ עַל אֶרְעָא שְׂקָצָא
הוּא לֹא יִתְאַכֵּל: מב כָּל דְּמִהְלֵךְ
עַל מְעוּהִי וְכָל דְּמִהְלֵךְ עַל אֶרְבַּע
עַד כָּל סְגִיאוֹת רִגְלָאִין לְכָל
רַחֲשָׁא דִּרְחֹשׁ עַל אֶרְעָא לֹא
תִּכְלָנוּן אֲרִי שְׂקָצָא אֲנוּן: מג לֹא
תִשְׁקָצוּ יֵת נִפְשִׁיתִיכּוֹן בְּכָל רַחֲשָׁא
דִּרְחֹשׁ וְלֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן
וְתִסְתַּאֲבוּן פּוֹן בְּהוֹן: מד אֲרִי
אֲנָא יֵי אֱלֹהִיכּוֹן וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן

מִנְבִּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֵם: כס"ו לט וְכִי
יָמוֹת מִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-הִיא לָכֵם לֹאכְלָהּ
הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: מ וְהֵאכֹל
מִנְבִּלָתָהּ יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב
וְהַנָּשָׂא אֶת-נִבְלָתָהּ יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-
הָעֶרֶב: כס"ז מא וְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ
שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: כס"ח מב כָּל הוֹלֵךְ עַל-גָּחֹן
וְכָל ׀ הוֹלֵךְ עַל-אַרְבַּע עַד כָּל-מְרִבָּה רִגְלִים
לְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם
כִּי-שֶׁקֶץ הֵם: כס"ט מג אֶל-תִּשְׁקָצוּ אֶת-נִפְשֵׁיתִיכֶם
בְּכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם
וְנִטְמַתֶּם בָּם: כס"י מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

רש"י

וְשָׂרָצוּ, הָרִי נֶאֱסָרוּ: לֹא יֵאָכֵל. לְחִיב עַל הַמֵּאכִיל
כְּאוֹכֵל. וְאִין קְרוֹי "שָׂרֵץ" אֵלָּא דְּכַר נִמּוּךְ קָצֵר
רִגְלִים שְׂאִינוּ נִרְאָה אֵלָּא כְּרוֹחֶשׁ וְנָד: (מב) הוֹלֵךְ
עַל-גָּחֹן. זֶה נֶחֱשׁ. וְלִשׁוֹן "גָּחֹן", שְׂחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ
שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעְיוֹ: כָּל הוֹלֵךְ. לְהִבִּיא הַשְּׁלִשׁוּלִין
וְאֵת הַדּוֹמָה לְדּוֹמָה: הוֹלֵךְ עַל אֶרְבַּע. זֶה עֶקֶרֶב:
כָּל. לְהִבִּיא אֵת הַחֲפוּשִׁית אֲשֶׁר כִּרְבִּי"ט כָּלֵע"ז וְאֵת
הַדּוֹמָה לְדּוֹמָה: מְרִבָּה רִגְלִים. זֶה נָדָל, שָׂרֵץ שֶׁיֵּשׁ
לוֹ רִגְלִים מֵרָאשׁוֹ וְעַד זָנְבוֹ לְכָאן וּלְכָאן וְקוֹרִין
צִינִטפִּיד"ש: (מג) אֶל-תִּשְׁקָצוּ. בְּאִכִּילָתוֹ, שְׂחָרִי
כְּתִיב: "נִפְשֵׁיתִיכֶם", וְאִין שְׂקוּץ נֶפֶשׁ בְּמַגַּע. וְכֵן
וְלֹא תִטְמְאוּ, בְּאִכִּילָתָם: וְנִטְמַתֶּם בָּם. אִם אֲתֶם
מִטְמְאִין בָּהֶם בְּאָרֶץ, אַף אֲנִי מִטְמָא אֲתֶכֶם בְּעוֹלָם
הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה: (מד) כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
כְּשֶׁם שְׂאֲנִי קְדוֹשׁ, שְׂאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כְּפֹה:
וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם, קִדְּשׁוּ אֶת עַצְמְכֶם לַמָּשָׁה: וְהִייתֶם
קְדָשִׁים. לְפִי שְׂאֲנִי אֶקְדֹּשׁ אֲתֶכֶם לַמַּעְלָה וּבְעוֹלָם

(לט) בְּנִבְלָתָהּ. (חולין קיח. ת"כ) וְלֹא בְּעַצְמוֹת
וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנִים וּטְלָפִים, וְלֹא בְּעוֹר:
(מ) וְהַנָּשָׂא אֶת-נִבְלָתָהּ. חֲמוּרָה טָמְאָת מִשָּׂא
מִטְמְאָת מַגַּע, שֶׁהַנּוֹשָׂא מִטְמָא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגֵעַ אִין
בְּגָדָיו טָמֵאִין, שְׁלֹא נֶאֱמַר בּוֹ: "יִכְבֹּס בְּגָדָיו":
וְהֵאכֹל מִנְבִּלָתָהּ. יָכוֹל תִּטְמְאָנוּ אִכִּילָתוֹ? כִּשְׁהוּא
אוֹמֵר בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לָקֵמן כב) "נִבְלָה וְטִרְפָּה
לֹא יֵאָכֵל לְטָמְאָה-בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְמְאָה בְּגָדִים
בְּאִכִּילָתָהּ, וְאִין נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְמְאָה בְּגָדִים
בְּאִכִּילָתָהּ בְּלֹא מִשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תִּחַבָּה לוֹ חִבְרוֹ
בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם-כֵּן מַה תִּלְמוּד לומר "הֵאכֹל"?
לִתֵּן שְׂעוֹר לְנוֹשָׂא וְלַנּוֹגֵעַ כְּדִי אִכִּילָהּ, וְהוּא כְּזִית
(נדה מב): וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב. אַף-עַל-פִּי שֶׁטָּבֵל,
צָרִיךְ הָעֶרֶב שְׂמֵשׁ: (מא) הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ.
(חולין סז) לְהוֹצִיא אֶת הַיְּתוּשִׁין שֶׁבְּפִלִּיסִין
וְשֶׁבְּפוֹלִין וְאֵת הַזִּיזִים שֶׁבְּעֵדָשִׁים, שְׂחָרִי לֹא שָׂרָצוּ
עַל הָאָרֶץ אֵלָּא בְּתוֹךְ הָאָכֵל, אֲכָל מִשְׂצָאוֹ לְאוֹרִי

קדישין ארי קדיש אָנא וְלֹא
תִּסָּאבִין ית נִפְשִׁיתִיכֹן בְּכָל רַחֲשָׁא
דְּרַחֲשָׁא עַל אַרְעָא: מַה אַרִי אָנא
יִי דַּאסְק יִתְכֹּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְמַהֲוִי לְכוֹן לְאַלֶּה וְתַהוֹן קְדִישִׁין
אַרִי קְדִישׁ אָנא: מו דָּא אוֹרִיתָא
דְּבַעֲרָא וְדַעוּפָא וְדָכֵל נִפְשָׁא
חִיתָא דְּרַחֲשָׁא בְּמִיָּא וְלָכֵל נִפְשָׁא
דְּרַחֲשָׁא עַל אַרְעָא: מז לֹאפְרָשָׁא
בֵּין מִסָּאבָא וּבֵין דְּכִנָּא וּבֵין חִיתָא
דְּמִתְאַבְּלָא וּבֵין חִיתָא דִּי לֹא
מִתְאַבְּלָא: פ פ פ

כס"י: פפפ צ"א פסוקים עברי"ה סימן.

וְהִתְקַדְּשִׁיתֶם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי
וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרָץ
הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ כִּס"י: מַפְטִיר מַה כִּי | אֲנִי יְהוָה
הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהִיִּת לָכֶם
לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי כִס"י:
מו זֹאת תֹּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה
הָרֹמֶשֶׁת בַּמֵּיִם וְלָכֵל־נֶפֶשׁ הַשָּׂרָצַת עַל־
הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין
הַחַיָּה הַנֹּאכְלֹת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל

רש"י

הָבֵא: וְלֹא תִטְמְאוּ וְגו'. לַעֲבֹר עָלֵיהֶם בְּלֹאֵין
הַרְבֵּה; וְכָל לֹא - מַלְקוּת. וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא:
אֲכַל פּוּטִיתָא - לֹקֶה אַרְבַּע, נִמְלָה - לֹקֶה
חֲמֵשׁ, צִרְעָה - לֹקֶה שֵׁשׁ: (מַה) כִּי אֲנִי ה'
הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם. עַל מְנַת שְׁתַּקְבְּלוּ מִצּוֹתֵי
הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דְּכָר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה
אֶתְכֶם", בְּכֻלָּן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵאן כְּתִיב:
"הַמַּעֲלֶה". תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: אֵלְמָלֵא לֹא
הָעֲלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא בְּשִׁבִּיל שְׁאִין
מִטְמְאִין בְּשָׂרָצִים כְּשֶׁאֵר אַמּוֹת - דִּי, וּמַעֲלִיּוֹתָא

היא גְּבִיָּהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלָה": תורה מו
(מז) לְהַבְדִּיל. לֹא בְּלִבְד הַשּׁוֹנָה, אֲלֵא שְׁתַּהֲא
יִדְעַ וּמִפִּיר וּבְקִי בְּהֵן: בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר.
צִרְיָה לֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וְהֵלֵא כְּבָר
מִפְרָשִׁים הֵם! אֲלֵא בֵּין טָמְאָה לָךְ לְטָהוֹרָה לָךְ,
בֵּין נִשְׁחַט חֲצִי שֶׁל קֶנֶה לְנִשְׁחַט רַבּוֹ: וּבֵין
הַחַיָּה הַנֹּאכְלֹת. צִרְיָה לֹמַר בֵּין צְבִי לְעֶרּוֹד?
וְהֵלֵא כְּבָר מִפְרָשִׁים הֵם! אֲלֵא בֵּין שְׁנוּלְדוּ בָּהּ
סִימְנֵי טָרְפָּה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוּ בָּהּ סִימְנֵי טָרְפָּה
פְּסוּלָה: חֶסֶת פִּרְשֵׁת שְׁמִינִי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכָיָה דְּרַבִּי־נָעֻם, וְכָל־נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּמְיֻנָּה, בְּשִׁמְאֻלָּה עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמֻצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבִנְט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֹּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שמיני בשמואל ב פרק ו

וּ «וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף: בַּיּוֹמָם ׀ וַיִּלָּךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם
אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשֶּׁם אֶת אַרְוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שָׁם יְהוָה
צִבְאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: ג וַיִּרְפְּבוּ אֶת־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֵגְלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׁאַהּוּ מִבֵּית
אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַעֲזָא וְאֶחָיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נְהִיגִים אֶת־הָעֵגְלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׁאַהּוּ מִבֵּית
אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶחָיו הִלָּךְ לִפְנֵי הָאֲרֹן: ה וְדָוִד ׀ וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכַנָּרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְתַפִּים וּבְמִנְעֻנְעִים
וּבְצִלְצְלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֵּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזוּ בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבִּקְרָ:
ז וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעֲזָה וַיַּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁל וַיָּמָת שֵׁם עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ
לְדָוִד עַל־אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֲזָה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
ט וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אַרְוֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר
אֵלָיו אֶת־אַרְוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיִּטְהֹר דָּוִד בֵּית עֲבֹד־אָדָם חֲגָתִי: יא וַיֵּשֶׁב אַרְוֹן יְהוָה
בֵּית עֲבֹד אָדָם חֲגָתִי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבַרֵךְ יְהוָה אֶת־עֲבֹד אָדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֵּגֵד
לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֲבֹד אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אַרְוֹן הָאֱלֹהִים
וַיִּלָּךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֲבֹד אָדָם עִיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעְדוּ
נִשְׂאֵי אַרְוֹן יְהוָה שְׁשָׁה צָעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְפֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה
וְדָוִד חָגֹר אֶפֶוד בָּד: טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אַרְוֹן יְהוָה בַּתְּרוּעָה וּבִקְוֹל
שׁוֹפָר: טז וַהֲיָה אַרְוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכָל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקָפָה ׀ בַּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפָּנָיו וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבוֹ לוֹ בְּלִבָּהּ: יז וַיָּבֹאוּ אֶת־אַרְוֹן יְהוָה וַיִּצְיְגוּ
אֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בַּתּוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּבֶל

דורך מהעלות העולה והשלמים ויברך את העם בשם יהוה צבאות: ויחלק לכל העם
לכל המון ישראל למאיש ועד-אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת
וילך כל העם איש לביתו:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת
וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך
אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום רביעי, שעה 3 לפנות בוקר, 55 דקות, 14 חלקים.
ראש חדש אייר, ביום הרביעי וביום החמישי הבא עלינו לטובה.

סדר מצות הדלקת נרות לשביעי ואחרון של פסח ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב ליל (ראשון) שביעי של פסח

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני (אחרון של פסח).

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים. במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בחול"ל ליל (שני) אחרון של פסח

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

לוח זמנים לשבוע פרשת שמייני בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:23	6:16	8:59	8:55	9:32	9:27	10:36	10:32	19:05	19:09	19:29	19:33	18:48	19:43
חיפה (ק)	6:21	6:14	8:58	8:53	9:30	9:26	10:35	10:31	19:05	19:10	19:30	19:34	18:39	19:44
ירושלים (ק)	6:19	6:12	8:57	8:53	9:29	9:24	10:33	10:30	19:05	19:09	19:29	19:34	18:29	19:42
תל אביב (ק)	6:24	6:16	8:59	8:55	9:32	9:27	10:36	10:32	19:05	19:09	19:29	19:33	18:48	19:44
אוסטריה וינה (ק)	6:23	6:11	9:07	9:00	9:39	9:32	10:45	10:40	19:33	19:41	20:03	20:12	19:22	20:26
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:33	6:38	8:54	8:56	9:26	9:28	10:25	10:26	18:13	18:04	18:38	18:30	17:47	18:40
אוקראינה אודסה (ק)	6:29	6:17	9:10	9:04	9:43	9:36	10:49	10:44	19:32	19:40	20:01	20:10	19:21	20:14
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:09	5:57	8:52	8:45	9:24	9:17	10:31	10:25	19:17	19:26	19:47	19:57	19:06	20:01
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:34	6:21	9:17	9:09	9:49	9:42	10:56	10:50	19:44	19:53	20:15	20:25	19:34	20:29
אוקראינה קייב (ק)	6:25	6:12	9:09	9:02	9:41	9:34	10:48	10:42	19:38	19:47	20:09	20:19	19:28	20:23
אוקראינה דונייצק (ק)	5:58	5:46	8:41	8:34	9:13	9:06	10:20	10:14	19:06	19:15	19:36	19:45	18:55	19:49
איטליה מילאנו (ק)	6:55	6:44	9:37	9:30	10:09	10:03	11:15	11:10	19:58	20:06	20:27	20:35	19:46	20:48
אקוואדור קיטו (ח)	6:06	6:04	8:39	8:38	9:10	9:08	10:12	10:10	18:28	18:26	18:49	18:47	18:08	18:51
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:06	7:11	9:26	9:28	9:59	10:01	10:58	10:59	18:46	18:38	19:11	19:03	18:21	19:14
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:58	8:04	10:20	10:22	10:51	10:53	11:50	11:51	19:37	19:27	20:04	19:54	19:11	19:58
ארה"ב בולטימור (ק)	6:44	6:35	9:22	9:17	9:55	9:49	11:00	10:56	19:35	19:41	20:02	20:08	19:22	20:12
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:31	6:21	9:11	9:06	9:43	9:38	10:49	10:44	19:27	19:34	19:54	20:01	19:15	20:12
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:32	6:22	9:11	9:06	9:44	9:38	10:49	10:45	19:27	19:33	19:54	20:00	19:14	20:12
ארה"ב דטרויט (ק)	7:06	6:56	9:47	9:41	10:19	10:13	11:24	11:20	20:05	20:12	20:33	20:40	19:53	20:51
ארה"ב הווסטן (ק)	7:04	6:57	9:40	9:36	10:12	10:08	11:16	11:13	19:45	19:48	20:08	20:12	19:30	20:22
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:32	6:24	9:10	9:06	9:42	9:37	10:47	10:43	19:20	19:24	19:45	19:49	19:06	19:59
ארה"ב מיאמי (ק)	7:07	7:00	9:41	9:37	10:13	10:09	11:17	11:14	19:41	19:44	20:04	20:07	19:26	20:17
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:28	6:18	9:07	9:01	9:39	9:34	10:45	10:40	19:22	19:28	19:49	19:56	19:09	20:09
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:24	6:14	9:05	8:59	9:37	9:31	10:42	10:38	19:24	19:31	19:51	19:58	19:12	20:09
בוליביה לא פאס (ח)	6:30	6:31	9:01	9:01	9:31	9:30	10:32	10:31	18:41	18:37	19:03	18:59	18:19	19:03
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:09	6:56	9:53	9:46	10:26	10:18	11:32	11:27	20:22	20:32	20:54	21:04	20:12	21:22
בלגיה בריסל (ק)	7:09	6:56	9:53	9:46	10:25	10:18	11:32	11:27	20:23	20:33	20:55	21:05	20:13	21:21
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:18	6:03	9:05	8:56	9:37	9:28	10:44	10:38	19:41	19:53	20:16	20:28	19:33	20:32
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:11	6:13	8:37	8:37	9:08	9:09	10:09	10:08	18:07	18:02	18:30	18:24	17:45	18:31
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	5:57	5:59	8:23	8:23	8:54	8:55	9:55	9:54	17:54	17:49	18:17	18:11	17:31	18:17
בריטניה לונדון (ק)	6:26	6:12	9:11	9:03	9:43	9:35	10:50	10:44	19:42	19:52	20:14	20:25	19:32	20:41
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:32	6:18	9:18	9:10	9:50	9:42	10:58	10:52	19:53	20:04	20:26	20:38	19:44	20:56
גרמניה ברלין (ק)	6:31	6:18	9:16	9:09	9:49	9:41	10:56	10:50	19:48	19:59	20:21	20:32	19:39	20:36
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:52	6:39	9:37	9:29	10:08	10:01	11:15	11:10	20:06	20:15	20:37	20:47	19:56	20:51
הודו בומביי (ח)	6:29	6:24	9:00	8:57	9:33	9:30	10:36	10:33	18:55	18:57	19:17	19:19	18:38	19:23
הודו פונה (ח)	6:23	6:18	8:56	8:53	9:28	9:25	10:32	10:29	18:52	18:54	19:14	19:16	18:36	19:20
הונגריה בודפשט (ק)	6:14	6:02	8:56	8:50	9:29	9:22	10:35	10:30	19:20	19:29	19:50	19:59	19:09	20:03
טורקיה איסטנבול (ק)	6:40	6:31	9:20	9:14	9:52	9:46	10:57	10:53	19:34	19:41	20:01	20:08	19:22	20:12
יוון אתונה (ק)	7:03	6:54	9:42	9:36	10:14	10:09	11:19	11:15	19:53	19:59	20:19	20:25	19:40	20:29
מולדובה קישינב (ק)	6:36	6:25	9:18	9:11	9:50	9:44	10:56	10:51	19:40	19:48	20:09	20:18	19:28	20:22

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:20	7:15	9:58	9:55	10:28	10:25	10:32	10:29	19:59	20:01	20:21	20:23	19:42	20:27
ניו זילנד קרייסטצ'רץ(ח)	6:47	6:54	9:05	9:07	9:38	9:40	10:36	10:37	18:17	18:07	18:44	18:34	17:50	18:38
נפאל קטמנדו (ח)	5:46	5:39	8:23	8:19	8:54	8:50	9:59	9:55	18:28	18:32	18:52	18:55	18:13	18:59
סינגפור סינגפור (ח)	7:01	7:00	9:30	9:28	10:03	10:01	11:04	11:02	19:14	19:12	19:35	19:33	18:55	19:37
פולין ורשא (ק)	6:00	5:46	8:46	8:38	9:18	9:10	10:25	10:19	19:19	19:29	19:51	20:02	19:09	20:06
פרו לימה (ח)	6:11	6:11	8:36	8:35	9:09	9:08	10:10	10:09	18:11	18:08	18:33	18:29	17:50	18:33
צרפת ליון (ק)	7:12	7:01	9:54	9:48	10:26	10:19	11:32	11:27	20:16	20:24	20:45	20:53	20:05	21:06
צרפת פריז (ק)	7:19	7:06	10:03	9:56	10:34	10:27	11:41	11:36	20:29	20:38	21:00	21:09	20:19	21:24
קולומביה בוגוטה (ח)	5:47	5:44	8:21	8:19	8:51	8:49	9:54	9:52	18:12	18:11	18:33	18:32	17:53	18:36
קנדה טורונטו (ק)	6:50	6:40	9:32	9:25	10:03	9:57	11:09	11:05	19:51	19:59	20:19	20:27	19:39	20:39
קנדה מונטריאול (ק)	6:26	6:14	9:07	9:01	9:40	9:33	10:46	10:41	19:29	19:37	19:58	20:06	19:18	20:20
קפריסין לרנקה (ק)	6:28	6:19	9:03	8:58	9:36	9:31	10:40	10:36	19:10	19:14	19:35	19:40	18:56	19:44
רוסיה מוסקבה (ק)	6:48	6:33	9:38	9:29	10:09	10:00	11:17	11:11	20:18	20:30	20:53	21:06	20:10	21:24
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	6:52	6:41	9:34	9:27	10:06	10:00	11:13	11:07	19:57	20:05	20:26	20:35	19:46	20:39
שווייץ ציריך (ק)	6:55	6:43	9:38	9:32	10:10	10:03	11:16	11:11	20:04	20:12	20:34	20:42	19:53	20:55
תאילנד בנגקוק (ח)	6:10	6:06	8:41	8:38	9:13	9:11	10:16	10:13	18:32	18:33	18:54	18:55	18:15	18:59

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

האברך הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה ישראל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו... ות"ח על מה שצירף למכתבו המאמר שנדפס באיטלקית בנוגע לחג הפסח. ובודאי מכאן ולהבא ישתדל להדפיס לעתים תכופות ובקביעות קטעים משיחות נשיאינו ומכתביהם הק' או גם מאמרי החסידות הקלים כפי דרישת השעה, ואשרי הזוכה לקחת חלק בהפצת נגלה דתורה ופנימיות התורה ברבים בחוגים היותר שונים.

לפלא שאינו מזכיר במכתבו אודות השפעתו על חבריו באוניברסיטה שבטח יש ביניהם גם יהודים, וכן אינו כותב על דבר שיעוריו הקבועים בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, ובודאי אין זה אלא חסרון בכתיבה אבל לא ח"ו בפועל.

והשי"ת יצליחו להסתדר בקרוב בשידוך המתאים לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

המחכה לבשו"ט.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il